

COMPASS

Gazteak Giza Eskubideetan Hezteko eskuliburua

Egileak

Patricia Brander	Bárbara Oliveira
Rui Gomes	Jana Ondrácková
Ellie Keen	Alessio Surian
Marie-Laure Lemineur	Olena Suslova

Marrazkiak

Pancho

Argitaratzailea

Patricia Brander
Ellie Keen
Marie-Laure Lemineur

Proiektuaren koordinazioa eta azken edizioa: Rui Gomes

Proiektuko laguntzailea: Natalia Miklash

Eskuliburu hau honako hauek osatutako erreferentziazko taldearen zuzendaritzapean eta babesarekin idatzi zen:

Elie Abouaoun dk.	Louise Nylin
Anatoliy Azarov	Bárbara Oliveira
Patricia Brander	Eunice Smith (Unesco)
Ellie Keen	Alessio Surian
Corina Michaela Leca	Olena Suslova
Marie-Laure Lemineur	Wim Taelman
Brigitte Mooljee	Andrew Yurov

Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia

Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco

Vitoria-Gasteiz, 2009

Eskuliburu honetan adierazitako iritziak egileen erantzukizunpekoak dira eta ez dute, nahitaez, Europako Kontseiluaren iritzia islatzen.

Argitalpen honen egile-eskubideen jabetza Europako Kontseiluarena da. Argitalpen honen ezein zati ezin da, ezein modutan eta ezein baliabide elektronikoren (CD-Rom, Internet eta abar) edo mekanikoren (fotokopiak, grabaketa edo biltegiatzeko edozein artxibategi edo sistema barne) bidez merkataritza-helburuekin erreproduzitu edo transmititu, Europako Kontseiluaren Argitalpen (publishing@coe.int), Komunikazio eta Ikerketa Dibisioaren idatzizko baimenik gabe (kopia Budapesteko Europako Gazte Zentrorako, I-3 Zivatar utca, H-1024 Budapest, Hungaria; posta elektronikoa: eycb.secretariat@coe.int). Material honen erreproduktzioa merkataritza-helbururik gabe baino ez da baimenduko, betiere iturria behar bezala aipatzearen baldintzapean.

Ilustrazioen egile-eskubideak artistarenak —Panchorenak— dira b akar-bakarrik. Ilustrazioak erreproduzitzeko, zuzenean artistari eskatu behar zaio baimena, eskuliburu honetan jasotako jarduerekin batera erabiltzen direnean izan ezik.

Euskarazko bertsioa:

Itzulpenaren koordinatzailea: Lete Itzulpenak

Testuen bateratzea eta itzulpenaren berrikuspena: Aitor Lete Etxebeste, Imanol Lete Etxebeste, Jon Garbizu Garin

Itzultzaileak: Jon Rivero Arruabarrena, Pablo Barrigón Maidagan, Nerea Galarza Arana, Arantxa Irigorri Saizar, Jon Garbizu Garin.

Itzulpenaren berrikuspenaren laguntzaileak: Ainhitze Bizkarralegorra Bravo eta Gorka Urrutia Asua

Diseinua: Art Factory

Marrazkiak: © 'Pancho'

Argazkiak: I45. orrialdea © MTI (Nelson Mandela)

I45. orrialdea © David King Collection (Evgenia Ginzburg)

I46. orrialdea © MTI (Martin Luther King)

I46. orrialdea © MTI (Mahatma Gandhi)

I47. orrialdea © Gamma Press (Daw Aung San Suu Kyi)

I47. orrialdea © Tibet Information Network (Ngawang Sandrol)

ISBN:

© 2010 Eusko Jaurlaritzak, Justizia eta Herri Administrazio Saila. Giza Eskubideen Zuzendaritza.

© 2002 Europako Kontseilua ingelesezko bertsiorako. Gazteak Giza Eskubideetan Hezteko eskuliburuaren —COMPASS— itzulpen hau Europako Kontseiluarekin egindako akordio oaren bidez argitaratu da.

Argitaratzailea: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia
Donostia-San Sebastián, I - 01010 Vitoria-Gasteiz

NIPO: 208-05-016-6

Aurkezpena

Justizia, askatasun, berdintasun eta elkartasunaren oinarrien gainean eraiki nahi den edozein gizarte- eta politika-antolamenduren eredurako giza eskubideak eta bakea ezinbesteko erreferentea dira. Pertsona guztien giza duintasunaren goi-balioa abiapuntua da, gizarte honetako gizabanako bakoitzaren eskubide eta betebeharren multzoa iruten joateko.

Giza Eskubideetan oinarritutako -eta Giza Eskubideetarako- Hezkuntza giza eskubideen arloan kultura unibertsala sortzera bideratutako trebakuntza-, hedapen- eta informazio-jardueren multzoa da. Jarduera horiek jakintzak transmitituz eta jarrerak moldatuz egiten dira. Hezkuntza horren helburua honakoa da: giza eskubideak eta oinarritzko askatasunak ezagutzera ematea eta indartzea; gizakiaren giza nortasuna eta duintasunaren zentzua guztiz garatzea; eta bakea bilatzeko eta gordetzeko jarduerak indartzea.

Baina giza eskubideen defentsa gure gizartean ezin da testuinguruz kanpo egin. Defenditu nahi diren giza eskubideen unibertsalitateasuna bezain garrantzitsua da errealitate zehatz hura non eskubide horiek kaltea jasotzen duten. Eta Euskadin, Espainia osoan bezala, eta Frantzia ere, duela urte batzuetatik hona pairatzen ari gara ETA talde terroristak sistematikoki urratzen duela edonork bizitzeko duen funtsezko eskubide hura.

Europako Kontseiluak prestatutako *Gazteak Giza Eskubideetan Hezteko Eskuliburua*, COMPASS izenekoaren euskarazko lehenengo argitaraldiarentzat lerro hauek idazterakoan, berriro ere, bizitzeko eskubidearen urraketa hori basati gertatu da Polizia Nazionaleko Eduardo Puelles agentearen hilketa eta Carlos Sáenz de Tejada eta Diego Salvá guardia zibila ere gertatu baita.

Hirurek, terrorismoko biktima guztiekin gertatzen den bezala, gure oroitzapena eta omenaldia merezi dituzte eta gure gogoa oso garbi betetzen duen ustea haietako edonork hil duten bakoitzean gure gizartean giza eskubideen funtsezko urraketa gertatu delakoa da. Horregatik, bere oroitzapenak, terrorismoren edozein biktimez gertatzen den bezala lehentasunezko leku bat beteko du Bake eta Giza Eskubideen alde gauzatu ditzagun hezkuntza-programetan.

Idoia MENDIA CUEVA
Justizia eta Herri Administrazioako sailburua
Eusko Jaurlaritza

Aurkibidea

Esker onak	10
Hitzaurrea	11
Sarrera	12
I. kapitulua – Giza Eskubideetan Heztea eta Compass, Hezitzaileentzako Gida Laburra	17
Giza Eskubideetan Heztea zer den ulertzea	19
Zer da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza?	19
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren emaitzak	20
Jakintza, trebetasunak eta jarrerak	21
Ikuspegi barne-hartzailea	22
Gazteekin Giza Eskubideetan Heztea	22
Hezkuntza-ingurune formalak eta ez-formalak	23
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza, ekintzarako abiapuntu	24
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako nazioarteko laguntza	25
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza eta bestelako hezkuntza-esparruak	27
Giza Eskubideen mundua	27
Zer da «Giza Eskubideen arloko gai» bat?	27
Eskuliburuan landutako gaiak	28
Herritasunerako hezkuntza	29
Hezkuntza soziala eta pertsonala	29
Hezkuntza globala	30
Kulturen arteko hezkuntza	30
Garapenerako hezkuntza	31
Ingurumen-hezkuntza	31
Bakerako hezkuntza	32
Hezkuntza juridikoa	32
COMPASS eskuliburuaren erabilera Europa osoan	33
Zer da eta non dago Europa?	33
Europarako liburua?	34
Europaren ametsa	35
Gazteen lana eta ordezkaritza	36
Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena	37
Produktzio-prozesua	37
Eskuliburuaren erabilera kultura eta hizkuntza guztietan	38
COMPASS nola erabili	40
Eskuliburuarekin nola jardun	40
Hezkuntza-ikuspegiak	41
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko ohiko galderak	46
Erabiltzaileentzako aholku praktikokoak	48
Bideratzaileentzako aholku praktikokoak	50
Taldea-lana	50
Taldea lan egiteko teknikak	50
Jarduerak garatzeko aholku orokorrak	54
Gauzak aurreikusi bezala ateratzen ez direnean	55
Taldea gatazken kudeaketa	57
Taldeen eraginkortasunez ikas dezaten laguntzeko metodo eta teknika batzuk	57
Eztabaida-trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak	60
Erabaki kolektiboak hartzeko trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak	61
Berraztertze jarduerak	64
2. kapitulua – Berrogeita bederatzi (49) jardura eta metodo praktikoa Giza Eskubideetan	
Hezteko	69
Jardueren laburpena	70

Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka	71
Antzezpena	75
Argazki-jokoak	77
1. Zer ikusten duzu?	77
2. Zer ikusten duzu Pancho-rengan?	80
3. Argazkiaren zatia	81
4. Argazkietarako izenburuak	81
5. «Bunbuiloak»	82
Arrazakeriari erantzutea	83
Ashiqueren historia	89
Ba al dugu alternatibarik?	93
Berdinak gara - ezberdinak gara	96
Berdintasunaren Herrirako bidea	99
Bi hiriren historia	102
Bizitza mundu perfektu batean	111
Bizitzaren sarea	117
Bozkatu ala ez bozkatu?	120
Emakumezko eta gizonezko heroiak	126
Energia-zentrala	129
Entzun ahots guztiak	132
Erreparatu gaitasunari!	135
Eskubide-bingoa!	140
Eskubideen aldeko borrokalariak	143
Etorkizuna iristen denean	148
Etxeko aferak	152
Gastatzeko dirua	158
Globalizazio-glosategia	163
Gure etorkizunak	165
Guztiontzako hezkuntza?	168
Haurren eskubideak	173
Hauteskunde-kanpaina	177
Hitz egin dezagun sexuaz!	180
Hizkuntza-oztopoak	184
Indarkeria nire bizitzan	187
Interneten eragina	189
Jokatzera!	195
Kirolak guztiontzat	199
Kontuz, begira gaude eta!	202
Lana eta umetxoak	205
Lorategia gauetan	208
Loturak eginez	211
Makah tribuaren balea-ehiza	215
«Marraztu hitza» jokoa	223
Minutu bat baino ez	225
Nor gara ni?	228
Pobreziaren horoskopoa	231
Portada	236
Sar al naiteke?	240
Sendagaiak eskuratzea	245
Sindikatu bilera	251
Soldata desberdinak	255
Urrats bat aurrera	259
Zein da zure jarrera?	264
Giza Eskubideen egutegia	267
3. kapitulua – Ekiten hastea	271
Ekiten hastea	273
<i>Aktibismoaren premia</i>	273

Aktibismorako urrats sinple batzuk	274
Ekintza-plan bat sortzea	280
4. kapitulua - Giza Eskubideei buruzko informazio lagungarria	285
Giza Eskubideei buruzko informazioa	287
Zer dira Giza Eskubideak?	287
Eskema historikoa	289
Giza Eskubideak munduan	291
Nola erabil ditzakegu gure eskubideak?	292
Giza Eskubideen dilemak eta okerreko erabilera	293
Beste enigma batzuk	294
Giza Eskubideen bilakaera	295
Zein dira gure eskubideak?	295
Giza Eskubideen legezko babesa	300
Nazioarteko funtsezko dokumentuak	301
Giza Eskubideak betetzea	304
Nahikoa al da hori?	308
GKEen zeregina eta aktibismoa	309
Aktibismo arrakastatsuen adibideak	311
Galderak eta erantzunak	314
Enigmak	316
5. kapitulua – Gai orokorreari buruzko informazio lagungarria	319
Haurrak	321
Herritartasuna	326
Demokrazia	330
Diskriminazioa eta xenofobia	335
Hezkuntza	349
Ingurumena	354
Genero-berdintasuna	358
Globalizazioa	362
Osasuna	366
Giza segurtasuna	371
Hedabideak	376
Bakea eta indarkeria	380
Pobrezia	386
Eskubide sozialak	390
Kirola	395
Azken oharrak	400
I. eranskina – Giza Eskubideei buruzko nazioarteko legezko tresnak	403
Giza Eskubideei buruzko tresna nagusien egoera, berresteari dagokionez	405
Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (laburpena)	406
Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala	407
Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (ICCPR)	409
Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna (ICESCR)	409
Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena	410
Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena (laburpena)	411
Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmena, I I. Protokoloaren arabera zuzendua	412
Europako Gutun Soziala	418
Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena (laburpena)	419
Eskualdeetako eta Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna	420
II. eranskina – Giza eskubideetan oinarritutako hezkuntzari buruzko baliabide didaktikoen eta erakunde eta elkarte espezializatuen hautaketa	421
III. eranskina – Ebaluazio-galdesorta	433

Esker onak

Gure esker ona eta estimua adierazi nahi diegu honako hauei:

- Erreferentziazko taldeko kideei, beren konpromisoagatik, eskuza-baltasunagatik eta egileei emandako laguntzagatik;
- Sunduss al-Hassani, Henrique Eisfeld, Dariusz Grzemny, Dilwar Hussain, Monika Madai dk., Ivan Ivanov, Yael Ohana, Tavs Qvist, Gyorgyi Toth eta Arjos Vendrig-i, testuen iruzkinak egin eta testuak iradoki izanagatik;
- Europako Kontseiluaren Giza Eskubideen Zuzendaritza Nagusiko Jeroen Schokkenbroek-i, egindako irakurketa arduratsuagatik eta iradokizun baliagarriengatik.
- Nadia Banno Gomes, Teresa Cunha, Laura De Witte, Deepack G Naik, Eugen Gherga, Erzsebet Kovacs, Anna Rogowska, Nana Sagi-nashvili eta beste askori, egindako iruzkin egokiengatik eta iradokizun baliagarriengatik;
- UNESCO erakundearen Giza Eskubideen, Bakearen, Demokrazia-ren eta Tolerantziaren Dibisioari, emandako aholku baliagarriengatik eta motibazioagatik;
- Gazte-elkarteei, gazteriaren kontseilu nazionalai, Giza Eskubideetarako eta Eskubide Humanitarioetarako Fundazioari (Libano), Charles Malik Fundazioari eta beste erakunde askori, erreferentziazko materialengatik;
- Interneten argitara emandako zirriborroen erabiltzaileei eta irakurleei, baita eskuliburu honen balioaren inguruan eszeptiko agertu direnei ere;
- Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Elkartuen Munduko Zerrendako kideei, egindako iruzkinengatik eta izenbururako iradokizunengatik;
- Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Gazteria Programaren jarraipen-taldeari, emandako laguntzagatik eta ideiegatik;
- Edukiei, zenbaitetan nahi gabe bada ere, itxura ematen lagundu duten guztiei;
- Budapesteko British Council-eko Michael Hughes-i, jatorrizko edizioari dagokionez zuzentzailea baino zerbait gehiago izan delako.

Trenbideen Nazioarteko Batasunari eta, bereziki, Inter Rail erakundeari, Gazteen Mugikortasunerako Elkartasun Fondoaren bitartez jatorrizko edizioa egiteko emandako laguntza ekonomikoagatik.

Barkamena eskatu nahi dugu edozein hutsegiterengatik, eta sentitzen dugu jaso ditugun material eta iradokizun guztiak sartu ez izana.

Europako Kontseilua

Idazkari nagusia

Hitzaurrea

Gizaki guztiek gizaki izate hutsagatik dituzten eskubide besterenezinak eta zatiezinak dira Giza Eskubideak. XXI. mendeko erronka handienetako bat guztiek, dauden lekuan daudela, eskubide horiek erabili ahal izango dituztela ziurtatzea da. Ildo horretan, aurre-rapen handia egin da nazioartean.

Giza Eskubideak eta Oinarritzko Askatasunak Babesteko Europako, Hitzarmena Europako Kontseiluaren itun bat da, eta Giza Eskubideak babesteko eskualde mailako sistema eraginkorrenetako bat da. Espainia 1977ko azaroan bihurtu zen Europako Kontseiluko estatu kide, eta, atxikitzeko baldintza gisa, Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena sinatu zuen. Espainiako Parlamentuak 1979ko urrian berretsi zuen. Horrela, beraz, Espainian bizi den pertsona bakoitzaren Giza Eskubideak —pertsona horien nazionalitatea edo jatorria edozein izanik ere— Hitzarmenaren babespean daude, eta, aldi berean, Europako Kontseiluaren Giza Eskubideen Auzitegiak babesten du Hitzarmena.

Hala ere, Giza Eskubideak ezin dira lege-prozesu baten bitartez soilik inplementatu. Hori dela-eta, mundu mailan Giza Eskubideak sustatzen dituzten eta bidegabekeriari, zapalkuntzari eta diskriminazioari aurrea hartzen saiatzen diren agintari publikoak eta gizarte zibila kontzientziazteko ere lan egiten du Europako Kontseiluak.

2000. urtetik aurrera, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari lotutako gazteria-programa paneuropar bat garatu du Europako Kontseiluak, eta 2005. urtea Hezkuntza bidezko Herritartasunaren Europako urte deklaratu da. COMPASS eskuliburua diziplina anitzeko nazioarteko talde batek garatu du, eta funtsezko ekarpena egin dio programa honi. Liburu honek ez du Giza Eskubideen urraketak konpontzeko erantzun aurrefabrikaturik eskaintzen. Horren ordeztu, hainbat sorkuntza-bide iradokitzen ditu, horien bidez nerabeek, gazteek, helduek eta horiekin hezkuntza formalean eta ez-formalean dihardutenek Giza Eskubideei lotutako arazoei aurre egiten ikasi ahal izan dezaten, betiere arazo horiek agertzen badira.

Terry Davis

Europako Kontseiluko idazkari nagusia

Sarrera

Ongi etorri COMPASS¹era, Gazteak Giza Eskubideetan Hezteko eskuliburura!

Giza Eskubideetan oinarritutako gazteekiko Hezkuntzaren esparruan murgiltzeko ideiak, inspirazioa eta motibazioa ematea espero dugu. COMPASS eskuliburua Europako Kontseiluaren Gazteria eta Kirol Zuzendaritzaren Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Gazteria Programaren esparruan egin da, eta 2000. urtean atera zen, Giza Eskubideen Europako Hitzarmenaren 50. urteurrena zela-eta. Programaren helburua honako hau da: Giza Eskubideak gazteriaren inguruko lanaren erdian kokatzea eta, era horretan, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza ardatz nagusira eramatea.

Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzak —hau da, *giza duintasunaren berdintasuna sustatzean oinarritutako jarduerak eta hezkuntza-programak*— balio neurtezina du europar guztientzat esanguratsua izango den Europako herritartasun-dimentsio bat sortzeko. Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza Europako Kontseiluaren Gazteria eta Kirol Zuzendaritzaren beste programa batzuekin batera garatu da —kultura arteko ikaskuntza, gutxiengoan eta gutxiengoan dauden gazteen sustapena—, eta ekintzarako katalizatzailea eta sinergia-iturria da. Hezkuntza ez-formalean eta gazteriaren inguruko lanean inplikaturik dauden Giza Eskubideen bilakaera, praktika eta erronkak aztertzeko gai izan beharko lukete, Giza Eskubideen unibertsaltasuna, bereizteztasuna, besterenezintasuna eta gaur egungo gazteentzat dakartena kontuan hartuta.

Gazteria eta Kirol Zuzendaritzak, Gazteriaren Europako Zentroen eta Gazteriaren Europako Fundazioaren bidez bereziki, ospe handia hartu du testuinguru formalean zein ez-formalean erabili beharreko hezkuntza-ikuspegi eta hezkuntza-material egokien garapenean eta hainbat kultura-eremutan duen esperientziagatik. *Garatu dituen zenbait proiektu (hala nola gazteentzako «denak desberdinak-denak berdinak» kanpainak eta epe luzerako prestakuntza-programak)* duten eragina lagungarria da lehenik eta behin oinarrietan eragiten duten proiektuak garatzeko. Proiektu horiek Europa mailakoak dira funtsean.

Europar zein munduko beste leku batzuetan berriki gertatutakoek bake-kulturaren eta Giza Eskubideen funtsak mehatxatzen dituzte. Horrek erakusten duenez, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren inguruko ikuspegi nabiago, esplizituago eta kontzienteago baten premia dago.

Testuinguru horretan, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren arloko Gazteria Programak honako helburu hauek ditu:

- Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza gazteriaren inguruko lanaren praktikaren oinarri bihurtzea;
- Gazteekiko hezkuntza ez-formala Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza gisa balioestea eta garatzea;
- Gazteak eta gazte-elkarteak Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako eta Europako gizarte zibilerako funtsezko baliabide gisa balioestea;
- Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren ulermen zabala sustatzea eta, horretarako, gazteriaren aniztasuna eta gaur egungo Europar dauden errealitate soziokulturalak errespetatzea;
- Hezkuntza formalaren eta ez-formalaren esparruetan beste bazkide batzuekin sare eta sinergia asoziatibo berriak garatzea;
- Eragin biderkatzaile handiena lortzea eta, horretarako, hezitzaileak eta nazio eta toki mailako bazkideak inplikatzeko;
- Europa osoko hezitzaileei Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzan oinarrituta dauden gazte-jardueretarako hezkuntza-tresna eta sare berriak ematea;
- Kultura arteko hezkuntzan eta hezkuntza ez-formalean, gazteen parte-hartzean eta ikerketan metatutako esperientzia bateratzea;
- Hezkuntza-ikuspegi berrietan eta hedabideetan izandako berrikuntzak kontuan hartzea.

Giza Eskubideen arloko hezitzaileentzako iparrorratza

COMPASS funtsezkoa da programa horretarako. Programak, gainera, tokiko proiektu pilotuetarako babesa, nazio eta eskualde mailako prestakuntza-ikastaroak, eta hainbat indarkeria motari lotutako berriazko jarduerak biltzen ditu.

Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzarako «beste» eskuliburu bat izan ordez, edo ikuspegi edo proposamen berrietan murgildu ordez, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza gazteekin hezkuntza-jardueretan aktiboki parte

¹ «Compas» ingeleseraz «iparrorratz» esan nahi du. (Itzultzailearen oharra)

hartzten duten hezitzaileentzat, buruzagientzat, irakasleentzat, boluntarioentzat eta prestatzaileentzat eskuragarria, baliagarria eta erabilgarria izatea da argitalpen honen helburu nagusia. Nolanahi ere, inplikaturako hezitzaile eta aktibista askok planteatutako honako galdera honi emandako erantzun apala (baina asmo handikoa) da: «NOLA egingo dugu?»

1995eko Arrazakeriaren eta Tolerantziarik ezaren aurkako Gazteriaren Europako Kanpainaren («*denak desberdinak-denak berdinak*») hezkuntza-jardueretan eskuratutako esperientziek agerian utzi zuten, honako hauek behar dira Europako hezkuntza-proiektuek arrakasta izateko:

- hezkuntza-metodologia eta hezkuntza-tresna egokiak eta eskuragarriak, hala nola «*denak desberdinak-denak berdinak*»;
- material horiek erabiltzaileen hezkuntza nazionalan eskuratzeko aukera;
- informazioa nazio, eskualde eta toki mailan zabaltzeko prestatzaileak eta ugaltzaileak.

COMPASS eskuliburua premia horiei emandako erantzuna da. Europako Kontseiluak ingelesez, frantsesez eta errusieraz argitaratzen du eskuliburua, eta beste hezkuntza eta testuinguru batzuetara itzultzeko eta argitaratzeko zeregina sustatzen da. Nazio eta eskualde mailako prestakuntza-ikastaroen antolaketak eskuliburuarekin ohitzen eta eskuliburua ikastetxeetara, elkarreetara eta tokiko gazte taldeetara iritsiko dela ziurtatzen lagundu beharko lieke prestatzaileei eta hezitzaileei. COMPASS eskuliburuak ekintza sustatzen duen liburu gisa soilik du zentzua.

Produktzio-prozesu irekia eta parte-hartzea bilatzen duena

COMPASS eskuliburuaren produktzioa zeregin ikaragarria izan da. Eskuliburuaren gai-eremua sekulakoa da (Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza egungo bizitzaren alderdi guztiei lotuta dago), eta eremu geografikoa eta kulturala askotarikoa da. Erabiltzaile potentzialen lan-giroak eta hezkuntza-testuinguruak oso desberdinak izan daitezke, bai hezkuntza ez-formalean, bai hezkuntza formalean. Hasieratik, problematikoak izan ziren honako galdera hauek:

- Errespetatu al daiteke Giza Eskubideen berezko unibertsaltasuna eta, aldi berean, landu al daitezke Europa osoko berariazko egoerak eta kultura-aniztasuna?
- Erabil al daitezke eskuliburu bera eta metodo berak herrialde guztietan?
- Ba al dago bereziki Europakoa den zerbait Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzan edo Giza Eskubideetan?
- Errealista al da hezkuntza-testuinguru formaletarako zein ez-formaletarako egokia izan daitekeen eskuliburu bat produzitzen saiatzea?
- Dagoeneko zenbat jakin beharko lukete erabiltzaileek gaiari buruz?
- Esparru horretan berritzailea izan al daiteke oraindik?
- Eskuliburu honen hartzaileen taldea prest al dago erabiltzeko?
- Ba al dago arrazoirik Giza Eskubideetan oinarritutako gazteekiko hezkuntzarako berariazko zerbait sortzeko?

Ezinezkoa izan da galdera guztiei erantzutea eta kezka eta arrisku guztiak argitzea. Erantzun batzuk emango zituen edo kezka horietako batzuk kontuan hartuko zituen produktzio-prozesu bat behar zen. Izan ere, azken produktuak honako esparru hauen inguruko ekarpenen eta jakintzen emaitza izan beharko luke:

- Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza;
- Kultura arteko ikaskuntza;
- Gazteriaren inguruko lana;
- Pedagogia eta didaktika;
- Giza Eskubideen arloko erakundeak.

Erreferentziako taldea eta produktzio-taldea

Erreferentziako taldea posta elektroniko eta Internet bidez egindako kontsulta batean oinarrituta osatu zen. Taldearen zeregina egileak babestea izan zen. Taldeak, halaber, edukien eskema eta hezkuntza-ikuspegi orokorrak zehaztu, eta beste material eta esperientzia batzuen ekarpenak eta ikuspegiak ziurtatu zituen.

Hona hemen erreferentziako taldea osatu zutenak:

- Elie Abouaoun dk., Libano, *Nouveaux Droits de l'Homme-International*.
- Anatoliy Azarov, Errusiar Federazioa, *Giza Eskubideen Moskuko Eskola*.
- Patricia Brander, Danimarka, «*denak desberdinak-denak berdinak*» Hezkuntza Paketean esperientzia duen aholkularia.
- Ellie Keen, Ingalaterra, *Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Elkartuak eta Amnesty International*.
- Corina Michaela Leca, Moldavia, *SIEDO-Hezkuntzarako eta Giza Eskubideetarako Sozietate Independentea*.

- Marie-Laure Lemineur, Espainia eta Frantzia, *Nazio Batuen Bakerako Unibertsitatean (Costa Rica) esperientzia duen aholkularia.*
- Brigitte Mooljee, Ingalaterra, *Hezkuntza eta Enplegu Saileko Herritartasun Taldea.*
- Louise Nylin, Suedia eta Estatu Batuak, *GNBPko¹ eta Herrien Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Hamarkadako aholkularia.*
- Barbara Oliveira, Suedia eta Mozambique, *Amnesty International* erakundeko koordinatzaile ohia eta aholkularia Hego Afrikan.
- Eunice Smith, *UNESCO* erakundearen Giza Eskubideen, Bakearen, Demokraziaren eta Tolerantziaren Saila, *gizarte-zientzien eta giza zientzien sektorea.*
- Alessio Surian, Italia, *EFIL-Kultura arteko Ikaskuntzarako Europar Federazioa.*
- Olena Suslova, Ukraina, *Emakumearen Informazio eta Kontsulta Zentroa.*
- Win Taelman, Belgika, *Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Flandesko Elkarte.*
- Andrew Yurrow, Errusiar Federazioa, *Giza Eskubideen aldeko Gazteen Mugimendua, Gazteriaren Europako Zentroaren Aholku Kontseilua eta Gazteriaren Europako Fundazioa.*
- Nancy Flowers*, Estatu Batuak, aholkularia, *Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren Baliabide Zentroa, Minnesotako Unibertsitatea.*
- Jana Ondrackova*, Txekiar Errepublika, *Czech Helsinki Committee-ko Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza-programaren koordinatzailea eta sortzailea.*
- Vedrana Spajic-Vrkas*, Kroazia, *Filosofia Fakultatea, Zagrebeko Kroaziar Unibertsitatea.*

Erreferentziatzko taldea Budapesten bildu zen 2001eko apirilean, Budapesteko Europako Gazte Zentroan. Bilera oso emankorra izan zen. Bertan, *COMPASS* eskuliburuaren egiturarako eta edukietarako jarraibideak erabaki ziren, aztertu beharreko gai nagusiak barne. Halaber, produkzio-prozesurako eta jardueren probetarako ideiak aurkeztu ziren. Produkzio-taldeko kideek ere (hots, *COMPASS* eskuliburuarako testuak idatzi zituzten zortzi lagunek) Erreferentziatzko Taldea osatu zuten. Taldeko beste kide batzuek egileen aholkulari eta gainbegirale gisa jardun zuten, beren borondatez, produkzio-fasean.

Produkzio-taldeko kideek lana banatu zuten, ideien eta esperientzien emankortasuna, egutegi errealista bat eta zerreginen eta erantzukizunen identifikazio garbia ziurtatzeko. Sekzioetan eta jardueretan, idazleak eta zuzentzaileak zeuden, testu bakoitza taldeko gainerakoengana iritsi aurretik gutxienez bi edo hiru lagunek irakurriko zutela eta iruzkinak egingo zituztela ziurtatzeko. Taldeak hiru bilera egin zituen, 2001eko maiatzean, ekainean eta irailean.

Probak eta amaiera

Testuen azken bertsioak Interneten jarri ziren. Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari lotutako Gazteria Programaren erabiltzaileek eta Gazteria eta Kirol Zuzendaritzaren Prestatzaile Taldeko kideek eskuragarri izan zituzten testuak. Gainera, iruzkinak egin eta iradokizunak aurkeztu zituzten. Testuak jendaurrean jartzeko aldia laburra izan bazen ere, prozesua berritzailea eta parte-hartze handikoa izan zen.

Gazte-elkarteei, gazteriaren kontseilu nazionalai eta Gazteria eta Kirol Zuzendaritzako beste kide batzuei Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren inguruan haien herrialdeetan eta haien hizkuntzan eskuragarri zituzten materialen erreferentziak eman zitzaizkien eskatu zitzaizkien. Erantzuna askotarikoa izan zen. Zerrenda batzuk oso luzeak izan zirenez gero, erreferentziak *COMPASS* eskuliburuaren bertsio elektronikorako eta Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren Baliabide Zentrorako gordetzea erabaki zen.

Garrantzi berezia eman zitzaion eskuliburu honen gaietan berriazko esperientziak zituzten gazte-elkartek inplikatzeari edo haiekin kontsultatzeari. Haien iruzkinak eta iradokizunak baliagarriak izan ziren beti.

Izenburuaren erabakian —20 iradokizun baino gehiago jaso ziren—, parte-hartzea oso handia izan zen, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Elkartuen zerrendaren bitartez egindako iragarkiaren ondorioz bereziki (zerrendako kideek beren lehentasunak adierazi ahal izan zituzten).

Estiloaren trinkotasuna eta ikuspegiaren eta edukien koherentzia ziurtatzeko, hainbat egileren lana aurkeztu zitzaion hiru argitaratzaileak osatutako taldeari. Ellie Keen-ek 1., 3. eta 4. kapituluaren ardura hartu zuen, Marie-Laure Lemineur-ek gai buruzko oinarritzko informazioa, eta Patricia Brander-ek informazio horiei lotutako jardueretan eta testuetan lan

¹ Garapenerako Nazio Batuen Programa (PNUD).

* Gonbidatu zuten, baina ez zuen joaterik izan.

egin zuen. Azken edizioa Budapesteko Europako Gazte Zentroko Programen eta Prestakuntzaren administratzaile Rui Gomes-ek egin zuen.

Zer biltzen du COMPASS eskuliburuak?

Produkzio Taldeak Erreferentziazko Taldearen agindua jaso zuen ahalik eta edukirik osatuenak eta zabalenak biltzeko (irakurle guztiek beren intereseko edo lanerako gai guztiak aurki zitzaten) eta, aldi berean, honako ezaugarri hauek izango zituen eskuliburuak produzitzeko:

- erabiltzaileek ez dute osorik irakurri behar erabiltzeko; izan ere, bideratzaile batek aukera izan beharko luke jardura bat testuinguruari edo egoerari zuzenean lotuta ez dagoen materiala irakurri behar izan gabe egiteko;
- gutxieneko oinarritzko informazio batzuk bildu behar ditu gai jakin batzuk aztertzean eroso ez dauden bideratzaileentzat (COMPASS eskuliburuak eraginkorra izan behar du);
- praktikoa izan behar du eta jardura enpirikoetan oinarrituta egon behar du;
- erakargarria izan behar du, Europako gazteen kezka islatu behar ditu eta gazteen gizarte-jakintzak, jarrerak eta gaitasunak garatzeko tresna izan behar du;
- ez du eskubide formaletan oinarritu behar, balioetan eta gizarte-alderdietan baizik, hitzarmenetan aurkezten diren moduan;
- erreferentziazko oinarritzko informazioak ez dira hasieran ipini behar, amaieran baizik, erabiltzaileek jarduerekin jarraitzean informazio eskuragarri gehiago dagoela jakin dezaten;
- erabilgarria da hezkuntza formal zein ez-formalean.

Horren ondorioz, COMPASS honela dago antolatuta:

1. *kapituluak*: Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza aipatzean esan nahi dugunarekin ohitzen du irakurlea. COMPASS eskuliburuarekin eta haren hezkuntza-ikuspegiekin ahalik eta onurarik handiena lortzeko azalpena, motibazioa eta inspirazioa ematen dio irakurleari.

2. *kapituluak*: hainbat konplexutasun mailatako 49 jardueraz osatutako bilduma da. Bilduma horrek hainbat gai bildu eta hainbat eskubide mota lantzen ditu.

3. *kapituluak* («Ekiten hastea»): Giza Eskubideen sustapenean aktiboagoak izan nahi dutenentzako ideia eta aholku praktikoak biltzen ditu.

4. *kapituluak*: Giza Eskubideei eta nazioarteko estandarrei eta dokumentuei buruzko funtsezko informazioa ematen du.

5. *kapituluak*: hainbat gai buruzko oinarritzko informazio gehigarriak.

Eranskinak: I. eranskinean dokumentu juridikoei buruzko funtsezko informazioa biltzen da, II. eranskinean, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzari buruzko baliabide didaktikoen, erakunde eta elkarte espezializatuen zerrendak biltzen dira.

Gaien aukeraketa

Erreferentziazko Taldeak COMPASS eskuliburuan landu beharreko hirurogeita hiru gai identifikatu zituen hasieran (terroismoarekin hasi eta eutanasiarekin amaitzeraino). Produkzio Taldearentzat, zaila izan zen gai guztiak eskema logiko baten barruan taldekatzeko modua aurkitzea eta erabakitzea. Azkenean, honako hamabost gai hauek aukeratu ziren: Haurrak, Herritartasuna, Demokrazia, Diskriminazioa eta Xenofobia, Hezkuntza, Ingurumena, Genero berdintasuna, Globalizazioa, Osasuna, Segurtasuna, Hedabideak, Bakea eta Indarkeria, Pobrezia, Eskubide Sozialak eta Kirola. Erabakia oso zaila izan zen, baina taldearen ustez hori zen modurik egokiena 2. kapituluko jarduerak antolatzeko. Galderak eta zalantzak sortu zirenean, ahalik eta barne-hartzaileenak izatea aukeratu genuen. Jardueren kasuan, hamaseigarren gaia aukeratu zen, hots, Giza Eskubide Orokorrak (normalean Giza Eskubideen inguruko jarrera garrantzitsuak eta kontzientzia gartzatzen dituzten jardueren dagokienez). Gai orokor horri buruzko oinarritzko informazio gehigarriarik ez dago.

Etnozentrismoaren oztopoa

COMPASS eskuliburuak produzitzeko erronkarik handiena etnozentrismoaren ingurukoa izan zen. Produkzio Taldeko ki-deen alde aurreko esperientzien aniztasunak ziurtatu egin behar zuen hizkuntzaren eta hezkuntzaren arloko jatorrien eta jatorri sozialen ahalik eta ordezkaritzarik handiena eskuliburuan. COMPASS eskuliburuak Europakoa eta kultura artekoa izan behar zuen.

Ez dago garbi asmo hori zer neurritaraino izan zen bideragarria edo errealista. Zenbaitetan gauza batzuk hainbat hizkuntzatan irakurri genituela, baina, azken batean, erreferentziazko material bera irakurtzen ari ginela konturatu ginen. COMPASS eskuliburuaren jatorrizko bertsioa ingelesez idatzi zenez gero, egile guztiek, lehenik eta behin, ingelesezko literatura eta web-orriak erabili zituzten ikerketa egiterakoan. Arrisku horren inguruan dugun kontzientziak kaltea murriztu izana espero dugu, baina ez zen erraza izan saihestea (globalizazioaren ondorio saihestezina!). Gainera, ezinezkoa izango zen COMPASS produzitzea 50 lagunekoa talde batekin 50 hizkuntzatan idazten.

Panchok, gurekin lan egin zuen karikaturistak, dilema horiek guztiak laburtu zituen, Europako publiko batentzat eta Europako publiko bati buruz marrazteko eskaera egin eta honako hau erantzun zuenean: «baina, nola marraztuko dut europar bat?».

Metodoak

Arestian adierazi bezala, gure asmoa ez zen izan eskuliburu «berri» bat egitea, gazteekin Giza Eskubideen inguruko gaietan diharduten guztiek erraz erabiltzeko moduko zerbaite egitea baizik. Konturatu ginen dagoeneko oso material onak daudela eskuragarri.

Material horiek, jakina, inspiratzeko baliagarriak izan dira produkzio-taldearentzat. Ahal izan dugun neurrian, kredituak eta erreferentziak jaso ditugu, baina barkamena eskatu nahi dugu aipatu gabekoengatik. Lan mota horrekin ohituta daudenak COMPASS eskuliburuan zenbait metodo egokitu edo errepikatu direla konturatuko dira. Birziklatutako metodo horiek erabiltzea erabaki genuen, erabiltzaileei tresna praktikoa eta erabilgarri bat ematea baitzen gure asmoa. Metodo edo dinamika bat eraginkorra dela frogatzen bada, ez litzateke bidezkoa izango beste erabiltzaile batzuk erabiltzeko aukerarik gabe geratzea.

Egokitzea ere funtsezko hitza da eskuliburu osoan. Zenbait jarduerak prestatutako soluzioak direla iruditzen bazaie ere, COMPASS eskuliburuaren erabiltzaile aktiboek inguruan begiratu eta non dauden pentsatu beharko dute nora joan erabaki aurretik. Dagokion sekzioan, zenbait iradokizun ematen dira jarduerak egokitzeko eta gazteen berariazko interesei erantzuteko. Era horretan, jarduerak egokiak izango dira hezkuntza-testuingururako, bat etorriko dira eskuragarri dagoen denborarekin eta abar.

COMPASS eskuliburuaren bidez, Europako gazteen kultura-balioak eta gizarte-balioak kontuan hartuta har litezkeen eta hartu beharko liratekeen bideak eta bidexkak eskaini nahi dira. Ikuspegi aniztasuna indargune garrantzitsua da, eta Giza Eskubideak ezarritako dogma bat ez izatea ziurtatzen du.

Toki-eremura iristea

COMPASS eskuliburuaren produkzioa abiapuntua baino ez da. Gazteekin lan egiten dutenak eta irakasleak inplikatuak dituzten nazio eta eskualde mailako prestakuntza-ikastaroak antolatzen ari dira. Aldi berean, COMPASS eskuliburu beste hizkuntza batzuetara itzuliko da. Zer, noiz eta non jakiteko, kontsultatu Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako programaren webgunea: <http://www.coe.int/compass>

Zer kendu zen, eta zer dator ondoren?

Produkzio-taldeak idatzitako jarduera ugarien artean, hogei baino gehiago ez ziren jaso ahal izan, espaziorik eza zela-eta. Oinarrizko informazioen orrialde osoak ere kendu edo murriztu behar izan ziren arrazoi beragatik.

Testu horietako batzuk COMPASS eskuliburuaren bertsio on-line-aren bitartez iristen dira erabiltzaileengana. Bertsio hau, www.coe.int/compass helbidean eskuragarri dagoena, testuen eta jardueren arteko interaktibitate hobeagoa ahalbidetzen du eta erabiltzaileek proposatutako iradokizunen eta testuen onura izango du. Lotura dauka baita ere «ezberdinak gara-berdinak gara» Hezkuntza Pack-arekin.

Bestalde, eskuliburu honetan ez da proposatutako pakete fotografikoa bildu (Giza Eskubideen inguruko gaien buruzko argazkiak eta Giza Eskubideen aldeko abestiak eta filmografiak). Izan ere, COMPASS eskuliburuaren bidez helbideak, abiapuntuak, orientazioa eta erreferentziak eman nahi dira. Ezin da dena sartu. Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari lotutako Gazteria Programak ibilbide luzea du egiteko oraindik. Giza Eskubideetan hezteko, COMPASS eskuliburuaz bestelako gauza asko eta asko daude.

Nolanahi ere, COMPASS zuen abiapuntua izan daiteke. Eskuliburu erabiltzean arrakasta izatea eta ondo pasatzea opa dizuegu.

I. kapitulua

Giza Eskubideetan Hezte eta Compass, Hezitzaileentzako Gida Laburra

.
 .
 .
 .
 .
 .

Kapitulu honen aurkibidea

Giza Eskubideetan Heztea zer den ulertzea	19
<i>Zer da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza?</i>	19
<i>Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren emaitzak</i>	20
<i>Jakintza, trebetasunak eta jarrerak</i>	21
<i>Ikuspegi barne-hartzailea</i>	22
<i>Gazteekin Giza Eskubideetan Heztea</i>	22
<i>Hezkuntza-ingurune formalak eta ez-formalak</i>	23
<i>Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza, ekintzarako abiapuntu</i>	24
<i>Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako nazioarteko laguntza</i>	25
Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza eta bestelako hezkuntza-esparruak	27
<i>Giza Eskubideen mundua</i>	27
<i>Zer da «Giza Eskubideen arloko gai» bat?</i>	27
<i>Eskuliburuan landutako gaiak</i>	28
<i>Herritartasunerako hezkuntza</i>	29
<i>Hezkuntza soziala eta pertsonala</i>	29
<i>Hezkuntza globala</i>	30
<i>Kulturen arteko hezkuntza</i>	30
<i>Garapenerako hezkuntza</i>	31
<i>Ingurumen-hezkuntza</i>	31
<i>Bakerako hezkuntza</i>	32
<i>Hezkuntza juridikoa</i>	32
COMPASS eskuliburuaren erabilera Europa osoan	33
<i>Zer da eta non dago Europa?</i>	33
<i>Europarako liburuak?</i>	34
<i>Europaren ametsa</i>	35
<i>Gazteen lana eta ordezkaritza</i>	36
<i>Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena</i>	37
<i>Produktzio-prozesua</i>	37
<i>Eskuliburuaren erabilera kultura eta hizkuntza guztietan</i>	38
COMPASS nola erabili	40
<i>Eskuliburuarekin nola jardun</i>	40
<i>Hezkuntza-ikuspegiak</i>	41
<i>Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko ohiko galderak</i>	46
<i>Erabiltzaileentzako aholku praktikoak</i>	48
<i>Bideratzaileentzako aholku praktikoak</i>	50
<i>Talde-lana</i>	50
<i>Taldean lan egiteko teknikak</i>	50
<i>Jarduerak garatzeko aholku orokorrak</i>	54
<i>Gauzak aurreikusi bezala ateratzen ez direnean</i>	55
<i>Taldeko gatazken kudeaketa</i>	57
<i>Taldeei eraginkortasunez ikas dezaten laguntzeko metodo eta teknika batzuk</i>	57
<i>Eztabaida-trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak</i>	60
<i>Erabaki kolektiboak hartzeko trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak</i>	61
<i>Berraztertze jarduerak</i>	64

.
 .
 .
 .
 .
 .

Giza Eskubideetan Heztea zer den ulertzea

Zer da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza?

«...giza duintasunaren berdintasuna sustatzeko hezkuntza-programak eta jarduerak, eta kultura arteko ikaskuntza eta gutxiengoaren parte-hartzea eta indartzea sustatzen duten beste programa batzuk»

Europako Kontseiluaren Gazteria Programak Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruz emandako definizio ofiziala

Epe luzerako helburua

Badira definizio ugari eta zenbait ikuspegi, baina, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza zer den definitzeko, hobe dugu lortu nahi dugun helburutik abiatzea. Epe luzera begira, programa horiek kultura jakin bat ezarri nahi dute, hain zuzen ere Giza Eskubideak ulertu, babes-tu eta errespetatuko dituen kultura. Hala, jendearekin diharduen edonor Giza Eskubideetan hezten ari dela esan dezakegu, baldin eta gogoan helburu hori baldin badu eta helburu hori lortzeko egin beharreko urratsak egiten baditu, edonola edo edonon lortuta ere.

Iritziek ez dute zertan berdin-berdinak izan helburu horretarako bidea egiteko modurik onena edo egokiena zein den erabakitzerakoan, eta horrela behar du gainera. Bi pertsonak, bi pertsona taldek edo bi kulturek ez dituzte sekulan premia berberak izango, eta, hortaz, ezinezkoa da hezkuntza-ikuspegi bakarria erabiltzea pertsona, talde edo gizarte guztiekin. Horrek honako hau baino ez du frogatzen: Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza eraginkorra izateko, parte-hartzaile/hartzailea izan behar du oinarri nagusi: pertsona bakoitzak gizarte bakoitzean dituen premiak, lehentasunak, trebetasunak eta nahiak izan behar ditu abiapuntu.

Parte-hartzaileengan oinarritutako hezkuntza-ikuspegiak ekintza eta aldaketa pertsonalaren balioa hartzen du aintzat, eta kontuan hartzen du, halaber, pertsona horiek zer gizarte-testuingurutan dauden, baina horrek ez du esan nahi hezitzaileek nork bere aldetik jardun behar dutenik, ezta beste hainbat testuingurutan diharduten beste batzuegandik ikasi ezin dezaketenik ere. Munduan barrena Giza Eskubideetan diharduten hezitzaile guztiek eginkizun komuna dute: Giza Eskubideak balioetsi eta errespetatuko diren mundu bat sustatzea, horrelako mundu batean bizi ahal izateko. Eremu horretan, badira hainbat lerroakadura, orientabide, frogatutako kalitateko metodo eta hezkuntza-material, baina pertsona ugari lanean ere, eta hori guztia baliagarri izan daiteke helburu komuna lortze aldera. Eskuliburu hau beste ekarpen bat izatea da asmoa.

Zuretzat, zer esan nahi du Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak?

Xehatzea

Garrantzizkoa da ikuspegi zabala izatea, baina helburu praktikoagoak lortzeko ikuspegi errealistagoa behar izaten dugu batzuetan, gure helburuen inguruan. Helburu horiek helburu zehatzagoetan zatitzea baliagarria izan daiteke Giza Eskubideei buruzko kultura bat sortzerakoan zer osagai bildu behar diren jakiteko, eta, jarraian, bakoitzak bere burua osagai horietan nola ikusten duen hausnarketa egin dezan. Azken batean, Giza Eskubideen kultura bat ez da, besterik gabe,

«Hezkuntzaren helburua giza nortasuna guztiz garatzea izango da, eta giza eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartzea; herrialde, arraza eta erlijio guztien arteko elkar-ulertze, jasankortasun eta adiskidetasunaren alde egingo du; eta Nazio Batuen jarduna bultzatuko du, bakeak iraun dezan».

GEAUaren 26. artikulua

«Mila kilometroko bidaia batek urrats bakarra du abiapuntu».

Lao-Tse

mundu guztiak bere eskubideen berri duen kultura bat. Izan ere, Giza Eskubideen berri izateak ez du esan nahi, nahitaez, eskubideak errespetatzen direnik, eta errespeturik gabe, jakina, Giza eskubideak urratu egiten dira. Giza Eskubideen kultura sistema bat da, elkarren artean lotutako jarrerez, sinesmenez, portaerez, arauz eta erregulazioez osatua. Horiek guztiak ulertzen badi-tugu, oinarri sendoa lor dezakegu horren gainean gure taldeekin egiten dugun lana ezartzeko.

Giza Eskubideen aldeko kultura baterantz

Honako puntu hauek kultura horren oinarritzko elementuen ondorioa dira. Eta baliagarriak izan daitezke Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren helburu orokorrak lortzeko:

- Giza Eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartzea.
- Errespetu indibidualaren eta besteenganako errespetuaren zentzua sortzea, giza duin-tasunaren balioa den aldetik.
- Besteen eskubideak errespetatzera eramango gaituzten jarrerak eta portaerak garatzea.
- Benetako genero-berdintasuna eta emakumeentzako aukera-berdintasuna ziurtatzea esparru guztietan.
- Kultura-aniztasunaren errespetua, ulermena eta estimazioa sustatzea, bereziki nazioaren, etniaren, erlijioaren eta hizkuntzaren araberrako desberdintasunei eta beste gutxiengo eta komunitate batzuei dagokienez.
- Pertsonak herritartasun aktiboago baterantz bultzatzea.
- Demokrazia, garapena eta justizia soziala sustatzea, baita herri eta nazioen arteko elkartasuna eta adiskidetasuna ere.
- Bakearen kultura sortzeko ahaleaginean diharduten nazioarteko erakundeek jarduerak erraztea. Giza Eskubideen, nazioarteko elkar ulertzearen, tolerantziaren eta indarke-riarik ezaren balio unibertsalen gainean eraikitzen da kultura hori.

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren emaitzak

Zer helburu lortu nahi dut nire taldearentzat?

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren helburu globala zehaztu dugu, baita epe luze-rako zenbait erronka ere. Alabaina, etxera are gehiago hurbil gaitezke, talde eta komunitate in-dibidualen premiei buruzko hausnarketa egiteko: alda dezagun mundua, tokiko lanaren bitartez!

Une honetan, munduan Giza Eskubideak hainbatetan urratu egiten direla ikus dezakegu. Idea-la zera litzateke, zure taldekideak sentsibilizatzea gainerako gizakiak errespetu ditzaten, hartara haiek, gutxienez, etorkizunean beste batzuen eskubideak urra ez ditzaten. Hain zuzen ere, horixe da gure lanaren alderdi garrantzitsuenetako bat, Giza Eskubideen arloko hezitzaileak garen aldetik.

Are erronka handiagoa lor dezakegu, ordea: gure lan-taldeko gazteak presta ditzakegu, ez soilik beren jarrera lantzeari begira, baita inguruko munduan inplika daitezen ere. Hortaz, gaz-teak sentsibiliza ditzakegu, beren eskubideak betez hezitzaile txikiak eta ekintzaile txikiak izan daitezen, eta Giza Eskubideak babesteko ahaleaginean inplika daitezen, baita gaiek zuzenean eraginpean hartzen ez dituzten kasuetan ere. Helburu horri dagokionez, den-dena eskura daiteke: horrek ez du esan nahi gazteek Giza Eskubideak babesteko lanean bete-betean inpli-katzea lortu behar dugunik; gazteak gai horien inguruan kontziente izateak, haiekiko interesa izateak eta beharrezkotzat ikusten dutenean gertaeren nondik norakoa aldatzeko gai izateak izan behar du gure erronka nagusia.

Idea hori oinarritzat harturik, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari dagokionez orain artean landu diren ereduak hiru arlo nagusitan banatzen dituzte beren helburuak:

- Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiekiko kontzientzia eta ulermena sustatzea, pertsonen Giza Eskubideen urratzeen berri izan dezaten. Giza Eskubideak babesteko beharrezkoak diren trebetasunak eta gaitasunak garatzea.
- Giza Eskubideak babesteko beharrezkoak diren trebetasunak eta gaitasunak garatzea.
- Giza Eskubideak errespetatzeko jarrerak garatzea, pertsonen beren borondatez besteekin eskubideak urra ez ditzaten.

? Zein dira zurekin lan egiten duten gazteen kezka nagusiak?

Jakintza, trebetasunak eta jarrerak

Zer irakatsi behar zaie gazteei Giza Eskubideak sakonagotik ulertzeko aukera izan dezaten? Zer trebetasun eta jarrera beharko dituzte Giza Eskubideak babesten laguntzeko?

Jarraian azaltzen diren zerrendek zenbait aukera ematen dizkigute galdera horiei erantzuteko: honako hauek dira, hain zuzen, eskuliburu hau lantzerakoan lortu nahi izan ditugun helburuak.

Jakintza eta ulertzea

- Funtsezko kontzeptuak, honako hauek, esaterako: askatasuna, justizia, berdintasuna, giza duintasuna, diskriminaziorik eza, demokrazia, unibertsaltasuna, eskubideak, erantzukizunak, elkarren menpekotasuna eta elkartasuna.
- Giza Eskubideek eskema baliagarria osatzen dute familian, eskolan, komunitatean eta, oro har, munduan agertu beharreko portaera-ereduen inguruan adostasunak lortzeko eta negoziatzeko.
- Giza Eskubideen zeregina eta norberaren iraganeko eta etorkizuneko bizitzan duten garrantzia, baita mundu osoko komunitateen eta beste pertsona batzuen bizitzetan duten garrantzia ere.
- Eskubide zibil eta politikoen eta eskubide sozial eta ekonomikoen arteko bereizketa.
- Giza Eskubideei buruzko ikuspegi eta esperientzia desberdinak hainbat gizartetan eta gizarte bereko hainbat taldetan; eta legeztatze-iturri desberdinak, erlijio-iturriak, iturri moralak eta lege-iturriak barne.
- Giza Eskubideak onartzera daramaten aldaketa sozial, gertaera historiko eta arrazoi nagusiak;
- Giza Eskubideen babesa ezartzeko nazioarteko tresna nagusiak, hala nola Nazio Batuen Giza Eskubideen Aldarrikapenak, Nazio Batuen Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena, eta Giza Eskubideak eta Oinarritzko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmena.
- Giza Eskubideak sustatzearen eta babestearen alde diharduten nazioarteko, nazioko eta tokiko elkarte zein erakundeak, gobernu kanpoko erakundeak, eta pertsonak.

Giza Eskubideak zer diren ikastea

Trebetasunak

- Entzutea eta komunikatzea: zenbait ikuspegi entzuteko gaitasuna, gure eskubideak eta besteak babesteko.
- Pentsamendu kritikoa: garrantzizko informazioa bilatzea, ebidentzia kritikoki balioestea, aurreiritzi eta aldez aurretiko jarrerari buruz kontzientzia hartzea, manipulatzeko moduak identifikatzea eta arrazoitutako iritzietan oinarritutako erabakiak hartzea.
- Lankidetzan aritzeko eta gatazka modu positiboan lantzeko gaitasuna.
- Gizarte-taldeak antolatze eta gizarte-taldeetan parte hartzeko gaitasuna.
- Toki zein mundu mailan Giza Eskubideak sustatzearen eta babestearen alde jardutea.

Giza Eskubideetarako ikastea

Jarrerak eta balioak

Giza Eskubideen bitartez ikastea

- Gure ekintzekiko erantzukizun-sena, garapen pertsonalarekiko eta aldaketa sozialarekiko konpromisoa;
- Jakin-mina, buru irekia eta aniztasuna estimatzea;
- Enpatia eta besteekiko elkartzasuna, eta eskubideak arriskupean dituztenei laguntzeko konpromisoa;
- Giza duintasunaren, autoestimua eta besteekiko balioespenaren zentzua, gizartearen, kulturaren, hezkuntzaren edo erlijioaren arloetan dauden desberdintasunak bazter utzita.
- Justiziaren zentzua, askatasunaren, berdintasunaren eta aniztasunarekiko errespetuaren balioak lortzearen alde lan egiteko gogoia.

Ikuspegi barne-hartzailea

«Hezkuntza» hitzak gizarte-bizitzaren prozesu osoa adierazten du. Horren arabera, pertsona eta gizarte-talde guztiek beren gaitasunak, jarrerak, trebetasunak eta jakintza kontzienteki garatzen ikasten dute, nazioko eta nazioarteko komunitateen barruan eta horien mesedetan».

UNESCO
Gomendioak, 1974

Eskuliburu hau egiterakoan, ikuspegi barne-hartzaile batetik heldu nahi izan diogu Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari, zenbait zentzutik. Lehenik eta behin, hiru dimentsioei —jakintzari, trebetasunari eta jarrerari— garrantzi bera ematen ahalegindu gara. Bigarrenik, jarduerak diseinatzerakoan hartzaile kopuru zabala izan dugu gogoan, nola adinari dagokionez, hala hezkuntza motari dagokionez, hezkuntza formalari, ez-formalari eta informalari aldi berean heldu baitiegu. Hirugarren, modu aktiboan ikasteko eta parte hartzeko jardueren bitartez, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza munduko eta tokiko gaiekin —garapenarekin, ingurumenarekin, kultura arteko harremanekin eta bakearekin, esaterako— lotzen ahalegindu gara. Gure ustez, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari zenbait ikuspegitik hel dakiok, ez soilik diziplina independentea den aldetik.

Parte-hartzaile bilatzen duten jarduerak erabili izana funtsezkoa izan da. Azterlanek aditzera ematen dutenez, lankidetzan oinarrituta egituratutako talde txikitan lan egitea lagungarria da taldea batzeko eta taldekideen arteko aurreiritziak murrizteko. Lankidetzazko lan-taldeak, halaber, kontzeptu konplexuak errazago ulertzen eta arazoak konpontzeko trebetasunak handitzen laguntzen du, parte-hartzaileei konponbide erabilgarriak eta sortzaileak asmatzeko bidea ematen baitie. Emaiz horiek guztiak Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren garrantzizko helburuak dira. Horrek esan nahi du gazteak «barnean hartu» behar ditugula ikasteko prozesuaren une guztietan. Ez dugu inola ere pentsatu behar gu, hezitzaileok, egia osoaren jabe garenik, eta egia hori ikasle pasibo batzuei transferitu behar diegunik. Izan ere, ikuspegi horrek erraz askoan eralda dezake Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza, hezkuntza ideologikoaren modurik okerrera bihurtzeko.

Eskuliburu honetan bildutako metodologiak honako ideia hau hartzen du aintzat: gazteek hainbat esperientzia ekarriko dituzte edozein hezkuntza-prozesutara, eta esperientzia horiek guztiak baliatu behar dira hezkuntza-jardueren garapen iraunkorra eta interesgarria ziurtatzeko. Galderak —baita gatazkak ere, sarritan— funtsezko hezkuntza-baliabideak direla hartu behar da aintzat, hain zuzen ere modu positiboan heltzeko moduko baliabidea.

Gazteekin Giza Eskubideetan hezteak

Gero eta gehiago dira gazteak Giza Eskubideetan hezteari arreta handiagoa eskaini behar zaiola nabarmentzen dutenak, ez soilik hezkuntza hori gizartearentzat garrantzizkoa delako, baita gazteek lan honek berekin dakartzan jarduerak begi onez ikusten dutelako ere, haien-tzat mesedegarri direla ikusten baitute.

Gaur egungo gazteek, eta bereziki gazteek, gero eta neurri handiagoan egin behar diete aurre gizarte, erlijio, etnia eta desberdintasun nazional mailan gertatzen diren bazterkeria-prozesuei eta gorantz doan globalizazioaren desabantailari eta abantailari. Giza Eskubideetan oinarritutako

«Entzun eta ahaztu egiten dut.
Begiratu eta gogoratu egiten dut; egin eta ulertu egiten dut.»

Konfuzio

Hezkuntzak garrantzizko gai horiei guztiei heltzen die, eta lagungarri izan daiteke kultura anitzeko gizarte moderno baten ikuspegi, sinesmen, jarrera eta balio guztiei zentzua ematearren.

Hori lagungarria da betiere, jendeari alde horiek modu positiboan erabiltzeko moduak aurkitzen laguntzen baitio.

Baina gazteen kezka nagusia Giza Eskubideak dira, eta, horren haritik, gazteek baliabide nagusia osatzen dute gaur egun Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza sustatzeko. Gaur egun asko dira gazteak kritikatzeko dituztenak politikarekiko axolagabekeria edo interesik eza leporatuta, baina zenbait azterlanek aditzera ematen dute errealitatea guztiz kontrakoa dela. Esaterako, Europar Batzordeak 2001ean egindako ikerketa batek gogora ekartzen digu gazteek gizartearen parte hartzen dutela, gazteen elkarte eta klubak bitartez behintzat. Batez beste, Europar Batasuneko herrialdeetako gazteen % 50 baino gehiagok talde batean parte hartzen du edo elkarte bateko kidea da, herrialdeen artean alde handiak badaude ere.

Gai politikoekiko interesari dagokionez, azterlan bat egin da gazteek Europar Batasuna nola ikusten duten jakiteko, eta, horren arabera, Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak gazteen lehentasunen artean daude, langabeziarekin eta kriminarekin lotutako gaiak soilik gaindituta. Gazteei gustatuko litzaieke beren agintariek Giza Eskubideak babesteari, ingurumena babesteari, arrazakeriaren aurkako borrokari eta genero-desberdintasunei heltzea.

? Zure esperientziaren arabera, egia al da gazteei ez zaizkiela gai politikoak axola? Hala bada, zer dela-eta gertatzen da hori?

Munduan zehar izandako esperientziak erakusten duenez, gazteak gogo biziz inplikatzeko dira gai horietan, baldin eta egiten dutenaren erantzunkide izan badaitezke, ikasteko prozesuan inplika badaitezke eta gaiak modu interesgarri eta garrantzizkoan aurkezten badizkiete.

Hezitzaileak garen aldetik, energia hori guztia aprobetxatu egin behar dugu. Hainbat programa daude gazteentzat bereziki prestatuak —gazte-klubetan eta eskoletan egiten diren jarduerak txikietatik hasi eta Europako Kontseiluak eta beste erakunde batzuek zuzendutako nazioarteko programa nagusiekin amaitzeraino— eta horrek aditzera ematen du gazteek ideia horiekin bat egingo dutela eta ideia horiek garatzeko konpromisoa hartuko dutela.

? Zure ustez, zer gaik handituko dute, ziur aski, zure taldekideen interesak?

Hezkuntza-ingurune formalak eta ez-formalak

Hezitzaileak zer inguruetan diharduen garrantzi handikoa da; izan ere, horrek baldintzatuko du, neurri handi batean, parte-hartzaileak inplikatzeko eta hezkuntza-prozesua egituratzeko modua. Askatasun handiagoa edo txikiagoa izan dezakezu jardueraren edukiari, denborari eta moduari dagokienaz, hezkuntza-testuingurua formala, informala edo ez-formala den kontuan hartuta. Eskuliburu honetan aurkeztutako jarduerak diseinatzerakoan, kontuan hartu da nola-baiteko malgutasuna behar dutela, testuinguru guztietan erabili ahal izateko: gazte-klubetan, ikastetxeetan, udako kanpalekuetan, bilera informaletan eta abar.

Hezkuntza informala: etengabeko prozesua da, eta, horren bitartez, pertsona orok jarraera, balio, trebetasun eta jakintza jakin batzuk jasotzen ditu bere ingurunearen hezkuntza-arloko baliabide eta eraginetatik eta eguneroko esperientziatik (familia, auzokoak, liburutegiak, hedabideak, lana, jokia eta abar).

Hezkuntza formala: hezkuntza-sistema egituratua, lehen hezkuntzatik unibertsitatera doana, prestakuntza tekniko eta profesionalerako programa espezializatuak barne.

Hezkuntza ez-formala: gazteentzako hezkuntza pertsonalari eta sozialari lotuta dagoen planifikatutako edozein programa, hezkuntza-programa formalek kanpoko hainbat trebetasun eta gaitasun hobetzeko diseinatua.

Gazteen hainbat elkartek eta taldek nola gauzatzen duten ikusita, hezkuntza ez-formalak honako ezaugarri hauek ditu:

«Ikuspegi aktiboak eta parte-hartzaileak bereziki baliagarriak dira jakintza behar bezala jasotzen dela ziurtatzeko eta ikastunei/ikasleei beren potentzial handiena lor dezaten ahalbidetzeko»

Jomtien Deklarazioa, 1990.

«Ikasitakoa ahazterakoan bizirauten duen hori, horixe da hezkuntza».

B. F. Skinner

«Ikastea prozesu bat da, eta prozesu hori ez dagokio soilik eskolaren edo antolatutako beste hezkuntza-egitura batzuen eginkizunari. Ikasteko prozesuaren ikuspegi hori honako ideia honetan oinarritzen da: gure esperientzia esanguratsuenetako asko hezkuntza-sistema formaletik kanpo gertatzen dira: lantokian, familietan, erakundeetan eta liburutegietan...»

Pasi Sahlberg doktorea, honako honetan: «Building bridges for learning – The recognition and value of non-formal education in youth activity» (Ikasteko zubiak eraikiz – Hezkuntza ez-formalak gazteen jardueran duen balioa aintzat hartzea).

- borondatezkoa;
- guztion eskura (hori litzateke aproposena);
- hezkuntza-helburuen arabera antolatutako prozesua;
- parte-hartzea bilatzen duena eta ikastunari/ikasleari zuzenean bideratua;
- eguneroko bizitzarako trebetasunak ikastera eta herritartasun aktiborako prestatzera bideratua;
- ikaskuntza indibiduala eta taldeko ikaskuntza erabiltzean oinarritua, ikuspegi kolektibo batetik abiatuta;
- integrala eta prozesura bideratua;
- ekintzan eta esperientzian oinarritua, parte-hartzaileen beharretatik abiatuta.

Hezkuntza formala, ez-formala eta informala etengabe ikasteko prozesu baten parte dira, elkarren osagarri eta indargarri. Eskuliburu honek ez du Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko «ikastaroa» izan nahi, eta jarduerak oso bestelako testuinguruetan aplikatu daitezke modu praktikoan, ingurune formaletan edo ez hain formaletan, eta modu erregular zein irregularrean.

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza, ekintzarako abiapuntu

Pentsamendu kritikoaren garapenak eta gatazkak maneiatzeko eta ekiteko trebetasunak osatzen dute Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren bizkarrezurra. Eskuliburu honen bitartez, besteak beste, elkartasunean oinarritutako jarduerak sustatu nahi izan ditugu, baita komunitatean gertaerak antolatu ere, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarekin zerikusi handia duten trebetasunak eta gaitasunak garatzeko garrantzi handia dutelako, eta berez bitarteko bat direlako, azken batean Giza Eskubideei buruzko kultura positibo bat sortze aldera. Gazteek eragin handia izan dezakete inguratzen dituen munduan, eta hori bereziki aintzat hartu da eskuliburua lantzerakoan. Berariazko atal bat sortu dugu ekite hasteko moduari buruz (3. kapitulua), Giza Eskubideekin zerikusia duten komunitate-jardueretarako zenbait ideia xumeren berri izateko.

Atal horretaz gain, 2. kapituluaren jarduera guztiak oinarritzko zenbait trebetasun garatzen laguntzeko asmotan sortu dira, komunitatean ekintzak antolatzeko eta aurrera eramateko. Ikuspegi pluralista bat baliatu nahi izan dugu, egiten ikasteko ideian oinarritua, Europako Kontseiluak herritartasun demokratikorako hezkuntza-proiektuan bildutako gomendioen ildotik, esaterako. Horren arabera, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza eguneroko praktika da, ikasteko prozesu enpirikoan eta praktikokoan oinarritu beharrekoa, etengabe aldatzen ari den prozesuan gaitasunak eta ekimenak mugiarazteko.

Jarraian, hezkuntza-politikei buruzko gomendio batzuk bildu dira. «Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective» (Herritartasun demokratikoaren aldeko hezkuntza: etengabe ikasteko ikuspegi bat) iturritik hartu dira, bat-bateko aldaketa-prozesu hori sustatzeko asmotan:

- profesionalak zuzenean inplikatu, beren hezkuntza-berrikuntzak diseinatu eta ezartzerakoan, baita horien jarraipena eta ebaluazioa egiterakoan ere;
- arazo sozial zehatzen konponbidea bilatuz, profesional zuhurren jakintza eta esperientzia praktikoa baliatuz;
- hezkuntzan, oinarritik goranzko aldaketa sustatuz;
- hezkuntza-eragileen autonomia handiagoaren alde eginez, eragile horiek toki-komunitatearekin, gizarte zibilarekin eta gizarte-solaskideekin batera ekiteko eta berariaz lotzeko moduak sortzeko aukera izan dezaten.
- baterako sareak, proiektuak eta jarduerak sor daitezzen sustatuz, eta profesionalen eta erabakiak hartzeko arduradunen arteko komunikazioa indartuz.

«Ez izan beldur bidegabekeriak, gezurrak eta kodizia ozenki salatzeke. Munduko biztanle guztiek hori egingo balute... mundua goitik behera aldatuko litzateke.»

William Faulkner

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako nazioarteko laguntza

Europako Kontseilua

Europako Kontseilua eta Europako Ministroen Kontseilua bereiztu behar dira, azkenengoa, Europar Batasunaren erakundeetarikoa bat izanik osatzen duten kideentzat, Giza eskubideak ez dira baieztapen batzuetara mugatzen; askoz ere gehiago adierazten dute: Giza Eskubideak estatu horien lege-koadroaren parte dira eta, horrenbestez, gazteen hezkuntzaren parte izan behar dute. 1948ko abenduaren 10ean, Nazio Batuen Batzar Nagusiak Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala egin zuen, XX. mendean Giza Eskubideei buruz egin den aldarrikapenik garrantzitsuen, eta Europako nazioek zeresan handia izan zuten zeregin horretan. Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenak legez lotzen ditu Europako Kontseiluko kide diren estatu guztiak. Hitzarmen hori Nazio Batuen dokumentuan oinarritzen da, eta bi urte geroago egin zen.

Europako Kontseiluko kide diren estatuentzako NoR (85) 7 gomendioa, 1985eko maiatzaren 14an Ministro Kontseiluak hartu zuena, Giza Eskubideak eskoletan irakasteko eta ikasteko prozesuari lotzen zaio. Dokumentu horrek azpimarratu nahi du gazte guztiek ikasi beharko luketela Giza Eskubideei buruz, demokrazia pluralista batean bizitzeko prestakuntzaren garrantzizko zati baita; eta ikuspegi hori poliki-poliki txertatzen ari da Europako hainbat herrialdetan eta erakundetan.

Europar Batasunaren esparruan, 1997ko abenduan Luxenburgoren eginiko bileran, Ministroen Kontseiluak gomendatu zuen estatu guztiek honako hauen alde egin beharko luketela:

- gizarte zibilak Giza Eskubideen sustapenean eta babesean duen zeregina indartzearen alde;
- tokian tokiko jarduerak sustatzearen eta aholkularitza teknikoaren garatzearen alde, Giza Eskubideen arloan;
- prestakuntza- eta hezkuntza-programak indartzearen alde, Giza Eskubideen eremuen barruan.

Gazteria-politika Europako Kontseiluan

1998ko apirilean, Europar gazteriaren ardura duten ministroak Bukaresten bildu ziren, eta honako hauek adostu zituzten Europako Kontseiluaren gazteria-politikaren helburu eta proposamenen inguruan:

- elkarte-bizitza eta demokraziaren eta pluralismoaren bestelako ekintza moduak sustatzea, eta gazteei laguntza ematea, komunitatearen bizitzan parte-hartze handiagoa izan dezaten;
- egungo elkarte-ereduak gizarte-aldaketara eta gazteria-arloko bestelako elkarte mota eta lan moduetara egokitzea, azken horiek orain artean gehiegizko ordezkartza izan dutela aintzat hartuta; eta gazteen parte-hartze aktiboaren kontzeptua garatzen jarraitzea;
- herritar aktiboak eta arduratsuak diren aldetik, gazteek egin dezaketen ekarpen handia bete-betean baliatzea;
- herritarrentzako hezkuntza-proiektuak garatzea, gazteak komunitatearen bizitzan bizkorrago eta eraginkortasun handiagoz txerta daitezen ahalbidetzeko, aldeak errespetatuz;
- toki mailatik Europara bitarte sektoreen arteko gazteria-politika bateratua eta koherentea ezartzea, Giza Eskubideak eta oinarritzeko askatasunak babesteko Europako Hitzarmenaren printzipioetan oinarrituta.

«Gizakiaren historia hezkuntza-
ren eta hondamendiaren arteko
lehiaren itxura hartzen ari da.»

H.G. Wells

Nazio Batuak

1994ko abenduan, Nazio Batuen Batzar Nagusiak ofizialki aldarrikatu zuen 1995-2004 al-
dia Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako hamarkada izango zela. 1993an, Giza
Eskubideei buruzko Munduko Konferentzia egin zen, Vienan, eta konferentzia horretatik
honako gomendio hau sortu zen, besteak beste: Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza,
prestakuntza eta informazio publikoa oinarritzekoak dira komunitateen artean adiskidantzazko
harreman egonkorak lortzeko eta elkar ulertzea, tolerantzia eta bakea sustatzeko. Vienako
konferentziak gomendatu zuenez, estatuek analfabetismoa ezabatzeko borrokatu behar
dute, eta, hori ez ezik, hezkuntzaren benetako helmuga zein den ere jakin behar dute: giza
nortasuna erabat garatzea, eta Giza Eskubideekiko eta oinarritzko askatasunekiko errespetua
indartzea. Dei bat egin zuen, halaber, Giza Eskubideak, lege humanitarioak, demokrazia eta
legearen inperioa prestakuntza formalaren eta ez-formalaren arloko erakunde guztien pro-
grametan biltzeko. Geroago, 2004ko abenduan, Nazio Batuen Nagusiak Giza Eskubideetan
oinarritutako Hezkuntzaren Nazioarteko Programa abiarazi zuen (2005-gaur egun). Giza
Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren hamarkadako lorpenetan oinarrituz, Giza Eskubi-
deetan oinarritutako Hezkuntzaren Nazioarteko Programa «giza eskubideetan oinarritutako
hezkuntzak dituen oinarritzko printzipio eta metodologiaren ulermen amankomun bat susta-
tzea bilatzen du, ekintzarako eta nazioarte mailatik oinarrietaraino doan kidesasuna eta koo-
perazioa indartzeko den marku zehatz batetat hornitzeko».

UNESCO*

Gizarte modernoetan kultura-aniztasuna eta erlijio-aniztasuna nabarmentzen ari dira, eta hori
ere kontuan hartzekoa da. Gizarte bakoitzean eta gizarte guztietan «elkarrekin bizitzen ikasi»
behar da. Hori funtsezkoa da hezkuntza bere osotasunean ikasi beharra aldarrikatzen duen
ikuspegitik, 1996an UNESCOk hogeita batgarren mendeko hezkuntzari buruz egindako txoste-
nean gomendatutako «beharrezko utopiatik», alegia. Giza Eskubideak UNESCOren txostenean
laburbildutako kontzeptuan oinarritzen dira, hala nola gatazka-egoeretan bitartekari izateko, eta
arazoak aztertzerakoan eta etorkizuneko bideak planifikatzerakoan ikuspegi komunak aurkitze-
ko trebetasunean.

Indarkeriarik gabeko aldagata erraztu behar da, gizarte bakoitzaren barruan zein gizarte-
artearen gero eta garrantzi eta interes handiagoa duela aintzat hartuta. Hortaz, horrek toki be-
rezia beharko luke hezkuntza-ahaleginen barruan.

Erreferentziak

Pasi Sahlberg doktorea. «Building bridges for learning – The recognition and value of non-formal education in youth
activity» (Ikasteko zubiak eraikitzen – Gazterien hezkuntza ez-formalaren balioa aintzat hartzea), Hezkuntza Kon-
tseilua Nazionalerako (Finlandia) eta Europako Gazterien Topagunerako azterlana, Gazterien Europako
Foroa, 1999ko abendua.

«Staying alive» (Bizirik iraun beharra), Europako Gazterien Topaguneak 2000ko batzar nagusirako egindako informa-
zio-dokumentua.

Chisholm, Lynne, «Towards a revitalisation of non-formal learning for a changing Europe» (Etengabe aldatzen ari den
Europako hezkuntza ez-formala berpiztu beharra). Hezkuntza ez-formalari buruzko bileraren txostena. Europako
Kontseilua. Gazteria eta Kirol Zuzendaritza. 2000.

* Hezkuntza, Zientzia eta Kulturarako Nazio Batuen Erakundea.

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza* eta bestelako hezkuntza-esparruak

Giza Eskubideen mundua

Giza Eskubideek gure bizitzan alderdi guztietan eragiten dute. Izan ere, Giza Eskubideen urratzeak egungo ia arazo guztien —indarkeriaren, pobrezia, globalizazioaren, ingurumenaren, desberdintasun ekonomikoaren eta anarkiaren— sorburuan daude. Eta hori planetako hainbat zati suntsitzen dituzten gerra eta gatazkak aipatu gabe.

Hasiera batean, Giza Eskubideak esparru zibil eta politikoetan kokatu ziren bereziki. Gaur egun, ordea, gai sozialak, kulturalak eta ekonomikoak ere bildu behar dituztela onartzen da. Gaur egun, eskubideen hirugarren belaunaldi bat ere aipatzen da, gizateriaren etorkizuneko belaunaldiei dagozkien eskubide kolektiboak eta gaiak kontuan hartuta. Horrek guztiak garrantzizko inplikazioak dauzka hezitzaileak garen aldetik egin behar dugun lanean. Globalizazioa, ingurumena, bakea eta kultura arteko harremanak, besteak beste, lantzen dituen hezkuntza Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza modu bat dela esan nahi du horrek, azken batean. Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak jorratzen ditu, eta Giza Eskubide horiek errespetatzen dituen kultura bat eraikitzen ahalegintzen da.

Azken 20 urteetan, zer aldaketa nagusi gertatu dira zure herrialdean Giza Eskubideen arloan?

Eskuliburu honetan, Giza Eskubideekin zerikusia duten gai guztiei heltzen ahalegindu gara. Kapitulu honetan ikusiko dugunez, gai horietako gehienek zerikusia dute hezkuntzaren beste eremu batzuekin, hala nola garapenerako hezkuntzarekin, bakerako hezkuntzarekin, ingurumen-hezkuntzarekin, herritartasunerako hezkuntzarekin eta abar. Hezkuntza mota horietako batekin konpromisoa hartu duen edonork garrantzizko gaiak aurkituko ditu orri hauetan.

Zer da «Giza Eskubideen arloko gai» bat?

Giza Eskubideen urratzeekin zerikusia duten ia gai guztiak Giza Eskubideen arloko gaiak direla esan dezakegu. Gaur egun, nazioarteko komunitateak eskubideen hiru «belaunaldi» bereizten ditu. Belaunaldi bakoitzean, giza jardueraren zenbait dimentsio biltzen dira:

Eskubideen lehen belaunaldia (Askatasun-eskubideak)

Eskubide zibil eta politikoak biltzen dituzte, hala nola adierazteko eta elkartzeko askatasunerako eskubidea, bizitzeko eskubidea, bidezko epaiketa izateko eskubidea, gizartearen bizitza portikoan parte hartzeko eskubidea besteak beste. Gai horiek guztiak hezkuntza formaren arloan landu izan dira, herritartasunerako hezkuntzaren, hezkuntza zibilarren, hezkuntza politikoaren/demokraziarako hezkuntzaren edo hezkuntza juridikoaren bitartez.

Eskubideen bigarren belaunaldia (Berdintasun-eskubideak)

Bigarren talde horretan, eskubide sozialak, ekonomikoak eta kulturalak biltzen dira, hala nola bizi-kalitate egokia edukitzeko eskubidea, lan egiteko eskubidea, sindikatu bateko kide izate-

* Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza (GEH) ingelesezko «Human Rights Education» (HRE).

«Gizaki bakar baten eskubideak arriskuan daudenean, gizaki guztien eskubideak murrizten dira».

John Kennedy

ko eskubidea, eta osasunerako eta hezkuntzarako eskubidea. Arlo horiek guztiak ezer gutxi lantzen dira, hezkuntza formalean behintzat.

Esaterako, ekonomia-arloko hezkuntza oso gutxitan lotzen zaie gai horiei.

Batzuetan, gai horiei «ezkutuko curriculumaren» arabera heltzen zaie, hau da, eskolek edo gazte taldeek egindako jarduera ez hain formal ugarien bitartez, edo tutore taldeek egindako lanaren bitartez, edo hezkuntza pertsonalaren eta sozialaren eta osasun-hezkuntzaren bitartez. Nolanahi ere, eskubideen bigarren belaunaldi hau herritarrentzat garrantzitsua dela onartzen da, hain zuzen ere eskubideen lehen belaunaldia bezain garrantzitsua, eta horrela izan behar du gainera.

Eskubideen hirugarren belaunaldia (Elkartasun-eskubideak)

Eskubide horiek eskubide «berriak» direla esaten da, oraindik onartuak eta aintzat hartuak izateko prozesuan daudelako. Pertsonen edo gizartearen eskubide politikoak biltzen dituzte, hala nola garapen iraunkorrerako, bakerako edo ingurumen osasungarri baterako eskubidea.

Gora doazen zenbait hezkuntza-arlo —hala nola ingurumen-hezkuntzak, bakerako hezkuntzak eta garapenerako hezkuntzak— gero eta arreta handiagoa eskaintzen diete eskubide horiei.

(4. kapituluan, eskubideen belaunaldi guztiei buruzko informazio gehiago bildu da)

Zure taldearekin landu dituzun gaietatik, ba al da Giza Eskubideen arloko gairen bat?

Eskuliburuan landutako gaiak

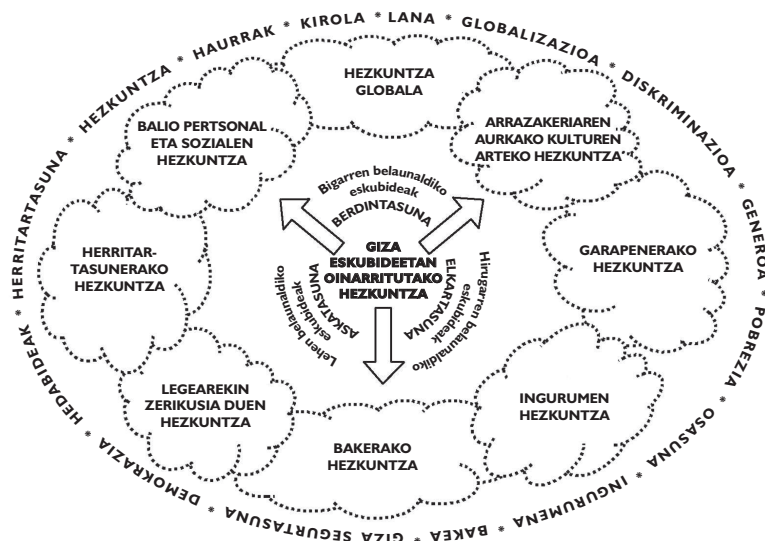
Eskuliburu hau Giza Eskubideekin zerikusia duten 16 gairen inguruan egituratu da. Gai bakoitzak zuzeneko lotura izan dezake eskubideen belaunaldi batekin edo batzuekin.

▪ Herritartasuna	▪ Genero-berdintasuna
▪ Demokrazia	▪ Ingurumena
▪ Kirola	▪ Hedabideak
▪ Giza eskubide orokorrak	▪ Haurrak
▪ Eskubide sozialak	▪ Bakea eta indarkeria
▪ Diskriminazioa eta xenofobia	▪ Pobrezia
▪ Hezkuntza	▪ Osasuna
▪ Globalizazioa	▪ Giza segurtasuna

Gai horiek guztiak garrantzi berbera dute. Izan ere, gai horietako askok oso lotura zuzena dute elkarren artean, eta, ondorioz, edozein gai lantzerakoan gai hori beste gai bati lotuta dagoela ohartuko gara. Horren funtsezko arrazoia zera da, Giza Eskubideak zatietan dira, elkarren mendekoak eta elkarri lotuak, eta, hortaz, ezinezkoa da banan-banan hartzea, guztiak ere hainbat lotura estu dituztelako elkarren artean.

Hurrengo orrialdearen diagramak elkarren mendetasun hori erakusten digu. Beste batzuk ere erakutsi zitezkeen: kanpoaldeko biribila ia ausaz berrantolatu da, eta oraindik ere posible da konexioak identifikatzea. Kanpoko biribilean, gaiak elkarren artean nahasten dira, eta erdiko biribilaren esferekin, berriz, bat egiten dute. Gainera, eskubideen lehen, bigarren eta hirugarren belaunaldien arteko aldeak ez dira behar bezala zehaztu. Esaterako, hezkuntza bigarren belaunaldiko eskubide gisa sailkatu ohi da. Alabaina, hezkuntza garrantzi handikoa izan daiteke, halaber, parte-hartze politiko eraginkorrari (lehen belaunaldiko eskubidea) zein garapen iraunkorrari (hirugarren belaunaldiko eskubidea) begira.

Horren ondorioz, jarraian azalduko diren azterketek deskribapen bat osatzen dute beste hainbat deskribapen posibleen artean, baina lagungarri dira gai horiek guztiak egungo hezkuntza-esparruetako askorentzat zenbaterainoko garrantzia duten ikusteko, baita eremu horiek bata bestearen gainean nola gainjartzen diren ikusteko ere.

Herritartasunerako hezkuntza

Herritartasunerako hezkuntzak zera sustatzen du, gazteak herritar arduratsu eta aktibo gisa gartztea. 1997an, Europako Kontseiluak Herritartasun Demokratikoaren aldeko hezkuntza-proiektua ezarri zuen, eta, proiektu horren 2000ko ekainaren txostenean, justizia sozialaren eta herritartasunerako eskubide-berdintasunaren garrantzia azpimarratzen da. Bestetik, T. H. Marshallek «Citizenship and social class» (Herritartasuna eta gizarte-klasea) liburuan (Cambridge University Press, 1950) aipatzen duenez, herritartasunaren eraginkortasuna bermatzeko behar-beharrezkoa da hiru eskubide motak eskuragarri daudela ziurtatzea. Horren haritik, Marshallek herritartasunaren hiru osagai identifikatu zituen:

- *osagai zibila*, askatasun indibidualei dagozkien eskubideak biltzen dituen;
- *osagai politikoa*, hala nola botere politikoa gauzatzean parte hartzeko eskubidea, eta parlamentu-erakundeetan parte hartzeko eta botoa emateko eskubidea;
- herritartasunaren *osagai soziala*, hau da, egungo bizi-kalitatea edukitzeko eskubidea, eta zenbait gauza (hezkuntza, osasun-arreta, etxebizitza eta gutxieneko diru-sarrerak) berdintasunez eskuratzeko eskubidea.

Hezkuntza soziala eta pertsonala

Herralde askok badute hezkuntza moduren bat pertsonak gizartean duen zeregina aintzat hartzen duena eta gazteei aurre egin beharreko erronka pertsonaletako batzuetarako prestatzen laguntzen diena. Hezkuntza-esparru horren gainean herritartasun-arloko gaiak jar daitezke, baina kontuan har daitezke, halaber, pertsonen jarduera fisikoarekin zerikusia duten beste hainbat alderdi, kirolak, klubak eta elkarteak, musika, artea edo bestelako kultura moduak barne.

Hezkuntza mota horrek harreman pertsonalak ere har ditzake kontuan. Giza Eskubideek horrekin zerikusia dute, halaber, honako bi arrazoi hauengatik: lehenik, garapen pertsonalak eta harreman pertsonalek alderdi moral eta sozial jakin batzuk dakartzatelako berekin, eta alderdi horiek Giza Eskubideen balioen gidaritzara behar dutelako; eta, bigarren, bizitza kulturalen parte hartzeko eskubidea Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean jasota dagoelako, baita nazioarteko beste itun batzuetan ere. Litekeena da zurekin elkarlanean diharduten gazteek eskubide hori aldarrikatzeko gai izatea, baina munduan badira hainbat gazte horretarako gai ez direnak.

«Pertsona orok komunitatearen bizitza kulturalen askatasunez parte hartzeko, arteez gozatzeko eta aurrerapen zientifikoan eta horren etekinetan parte hartzeko eskubidea du».

GEAU*aren 27. artikulua

* GEAU (Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala).

«Axolagabekeria da gaur egungo gaitzik okerrera. Bidegabekeriak ezagutu arren ezer egiten ez badugu, bidegabekeria horiek ontzat ematen ditugu nolabait. Planeta oso toki txiki bihurtu da. Beste herrialde batzuetan gertatzen denak eragina du gudan»

Elie Wiesel

Balioetan oinarritutako hezkuntza / Hezkuntza etikoa

Balioetan oinarritutako hezkuntza eskola-curriculumaren parte da hainbat herrialdetan, baina sarritan honako bi kezka nagusi hauek sorrazten ditu pertsonen artean: zer balio irakatsi beharko lituzke hezkuntza horrek? eta, nola ziurta dezakegu balio horien garrantzia ez dela gure kultura partikularrera mugatzen? Hezkuntzaren arlo horretan konprometitzen direnetako askok arazo horiei egin behar diete aurre, eta Giza Eskubideak bitarteko egokia dira eginkizun horri ekiteko. Giza Eskubideak ez dira soilik erlijioen edo kultura nagusien balio komunetan oinarritzen; munduko ia herrialde guztiek ere unibertsaltzat jotzen dituzte. Ezin dugu inor ere kritikatu Giza Eskubideetan oinarritutako balioak irakasteagatik.

Hezkuntza globala

Globalizazioaren gaia aurreneko tokian ageri da gazte askoren gogoetan, eta guk bereizita landu nahi izan dugu eskuliburu honetan. Hezkuntza globalaren izenburu orokorraren barnean, oro har, munduko hainbat existentzia modu eta portaera-eredu aztertzen dituen lana sartzen da. Hezkuntza mota hori garrantzi handikoa da, pertsonak bere komunitatean edo gizartean duen tokia aztertu ez ezik, munduan oro har betetzen duena ere hartzen duelako aintzat. Lagungarri izan daiteke Giza Eskubideekin zerikusia duten hainbat gai ateratzeko, eta lagungarri gerta daiteke, halaber, munduko hainbat tokitan Giza Eskubideak nola urratzen diren ikusteko. Hezkuntza globalari esker, gazteek beren ekintzen eragina ebalua dezakete, baita beren erantzukizun indibidualak aintzat hartu ere.

Hezkuntza Globalaren Institutua, Nazio Batuen gobernu kanpoko erakundea, 1984an sortu zen Munduko Bakerako Unibertsitatea izan zedin. Institutuak honako helburu hau duela adierazi du: «elkarrekin beste mundu bat sortzen laguntzea. Mundu horretan, bakea eta elikadura nahikoa bizimodu izango dira, ingurumen-erantzukizunak izango dira, justizia soziala nagusituko da, eta pertsonak lankidetzakomunitate batean ahalik eta autoerrealizaziorik handiena lortuko du».

Kulturen arteko hezkuntza

Lotura naturala dago hezkuntza globalaren eta kulturen arteko hezkuntzaren artean; azken horrek beste kultura, elkarte eta gizarte-elkarte batzuekin nola elkarrengaitan dugun aztertzen du. Kultura-aniztasuna gora doa gaur egungo gizarte guztietan, eta, horren ondorioz, gutxiengoaren eskubideak gero eta neurri handiagoan aintzat hartu eta errespetatzen dira.

Gizarte nazionalen eta kultura-arloan homogeneoak diren erakundeen antzinako ikusmoldeak berriz ere ebaluatu beharrean gaude, ezinbestean: Europako integrazioaren prozesu dualak eta munduko hainbat eskualderen ekonomiak eta gizarteak gero eta independentzia handiagoa izateak nozio horiek zaharkitu egin ditu.

Immigrazio-arazorik ez dagoen munduko tokietan ere gatazkak sortzen dira sarri, pertsona desberdinek elkar ulertzen ez dutelako eta gizarte komun bateko kideek aurkako bizimoduak eramaten dituztelako neurri handi batean.

Ipar Irlandako, Jugoslavia ohiko eta Kaukasoko zenbait eskualdetako gatazkak bestelako kulturak errespetatzeko eta kultura horiekin bizitzeko ezintasunetik sor daitezkeen arazoen adierazgarri tristeak dira.

«All different, but no indifferent!»

Kulturen arteko hezkuntza modu egokia da arrazakeriaren, arraza-diskriminazioaren eta tolerantziarik ezaren fenomeno modernoari heltzeko.

Gazteria eta Kirol Zuzendaritzak, Gazte Zentroen eta Gazteriaren Europako Fundazioaren bitartez bereziki, ahalegin handia egin du kulturen arteko hezkuntza sustatzeko. Arrazakeriaren, xenofobiaren, antisemitismoaren eta tolerantziarik ezaren aurkako «Denok desberdinak, denok berdinak» kanpaina helburu argi batekin sortu zen: gutxiengoan dauden taldeenganako

jarrera arrazista eta tolerantziarik eza gero eta handiagoari aurre egitea. Kanpainak konponbidea bilatzen zuen «pertsonak elkartzeko eta tolerantziarik ezaren aurkako borrokari bultzada osagarri bat emateko». «All different – All equal» hezkuntza-paketea honako helburu honekin sortu zen: gazteekin diharduten langileei eta hezitzaileei laguntza ematea, kanpaina aurrera eramateko ahaleginean. Kultura arteko hezkuntzaren bi norabide nagusiak zehazten ditu:

- gazteei laguntza ematea, desberdintasunak, bidegabekeria, arrazakeria, estereotipoak eta aurreiritziak aintzat hartzeko gaitasuna eskura dezaten, eta
- gazteen eskura jakintza eta trebetasun egokiak jartzea, gizartean arazo horiei aurre egin behar dietenean arazo horien konponbidea aurkitzeko erraztasun handiagoak eduki ditzaten.

Kultura arteko hezkuntzaren printzipioei eta helburuei jarraipena emateko, kultura arteko ikasketa-prozesua baliatu da, zenbait modutan. Kontzeptu hori hezkuntza ez-formalaren arloan erabiltzen da maizago, Europako gazteekiko lanean bereziki.

Arrazakeriaren aurkako hezkuntza

Arrazakeriaren aurkako hezkuntza honako baieztapen honetatik abiatzen da: kultura anitzeko gizarte demokratiko batean bizi gara, eta herritar guztiek berdintasunerako eta justiziarako eskubidea dute gizarte horretan. Alabaina, gizarte moderno orotan arrazakeria eta jarrera arrazistak barra-barra ageri direla hartzen du aintzat, baita horrek gazteengan, bereziki talde gutxiengodun kide direnengan duen eragina ere, hezkuntza-prozesuaren esperientzia negatiboa transmititzeaz gain, ikasle horiek aurrerantzean bizitzan edukiko dituzten aukearak murrizten dituen heinean. Arrazakeriaren aurkako hezkuntzak portaera, hizkuntza eta praktika arrazistei aurre egin nahi die, banan-banan zein erakundeetan oro har, eta gainera kontzientziazioa handitu nahi du oro har, arrazakeriak gizarte modernoari eragiten dizkion kalteen inguruan. Horrek erraztu egiten du etnia anitzeko elkarmenpeko gizartea, herritarren eskubideak babestu eta errespetatuko diren gizartea, sortzeko bidea.

Garapenerako hezkuntza

Garapenerako hezkuntza eta hezkuntza globala estu loturik daude, baina lehenak eskubideen hirugarren belaunaldiari —garapen iraunkorrari, eta ingurumen osasungarria eta baketsua izateko eskubideari, esaterako— garrantzi berezia ematen dio. Zenbait gizarteren eta garapen-metodoren arteko elkarrengaritatearekin zerikusia duten gaiei ere ematen die lehentasuna, eta, horregatik, kultura arteko hezkuntzarekiko lotura sortu nahi izan dugu diagrama egiterakoan.

Hortaz, garapenerako hezkuntza integrala da, mundua interkonektatutako osotasun baten antzera ikusten duelako, eta gainera etorkizunera bideratua dagoelako.

Garapenerako Hezkuntzaren Britainiar Elkarrekin 10 urtez jardun du arlo horretan. Elkarrekin horren arabera, garapenerako hezkuntza etengabeko ikaskuntza-prozesua da, eta:

- iparraldeko herrialde garatueta eta hegoaldean garapen-bidean dauden herrialdeetako herritarren arteko loturak ikertzen ditu; era horretan, pertsonen aukera ematen die beren bizitzan eta mundu osoko herritarren bizitzan arteko loturak ulertzeko.
- gure bizitzak osatzen dituzten indar ekonomikoak, sozialak, politikoak eta ingurumen-arlokoak errazago ulertzeko aukera ematen du.
- pertsonen elkarrekin jardutea ahalbidetzen duten trebetasunak, jarrerak eta balioak garatzen ditu, pertsona horiek ekiteko, aldaketak eragiteko eta beren bizitzak kontrolatzeko aukera izan dezaten.

Ingurumen-hezkuntza

Garapen iraunkorreko metodoak bilatzea garapenerako hezkuntzaren helburu nagusietako bat da, eta, jakina, horrek ingurumenaren etorkizuneko egoeraren inguruko kezka gara-

«Kulturen arteko hezkuntzak elkarrekin harremanak aurkitzea eta oztipoak ezabatzea ahalbidetzeko prozesuak proposatzen ditu.»

«All different – All equal»
(Berdinak gara – ezberdinak gara).
Hezkuntza-paketea

«Hezkuntzak pertsonaren adimen- eta emozio-garapen egokia sustatu behar du. Pribilegio gutxi dituzten taldeekiko gizarte-erantzukizuneko eta elkartasuneko zentzua garatu behar du, eta berdintasun-printzipioak eguneroko portaeran betetzera eraman behar du.»

UNESCOren gomendioa,
nazioarteko elkar ulertzerako,
lankidetzarako eta bakerako
hezkuntzari, eta Giza
Eskubideekin eta oinarriko
askatasunekin zerikusia duen
hezkuntzari buruzkoa

«Ez dago bakerako biderik.
Bakea da bidea.»

M.K. Gandhi

matza zuzenean. Ikuspegi horren arabera, garapen ekonomikoak —garapen-bidean dauden herrialdeei dagokienez, bereziki— neurrizkoa behar du, gizateriarentzat eta naturarentzat oro har duen kostua aintzat hartuta. Ingurumen-hezkuntzaren bidez, iritzi publikoari helarazi nahi zaizkio gai horiek guztiak; gainera, jendea motibatu nahi da, munduko baliabide naturalak hobeto zaindu eta errespetatu ditzen.

Horri Giza Eskubideekiko kezkak erantsi behar zaizkio. Gizateriaren bizitzak ingurumen iraunkorra eta osasungarria behar duenez gero, mundu osoko herritarren eta etorkizuneko belaunaldien Giza Eskubideak aztertzerakoan ingurumen-gaiei ere lehentasuna eman behar zaie. Gaur egun, pertsonak ere ingurumen-arloko giza eskubide indibiduala ofizialki aintzat hartu beharra aipatzen dute.

Bakerako hezkuntza

Munduko baliabide naturalak ez dira orekaz banatu. Eta desoreka horrek indarkeriazko hainbat gatazka eragin ditu hainbat pertsonaren eta gizarteren artean.

Zoritzarrez, badira beste hainbat gatazka-iturri. Agian, bakerako hezitzaileek luraren baliabideak modu orekatuagoan edo zentzuzkoagoan banatu nahi dituzte munduko gatazka ugari konpontzeko, baina seguru asko gatazketara eta berariaz gatazka horien egiturazko arrazoiak bideratzen dute arreta. Bakerako hezkuntza gerrarik ez izatetik haratago doan «bake» kontzeptu batean oinarritzen da: justizia bilatzea eta esplotazioaren eta bidegabeke-riaren egiturazko moduak ulertzea da bakeari heltzeko modu bakarra.

Bakerako hezkuntza sustatu beharra dago, beraz, gatazka hobeto ulertzeko; herritarren arteko errespetua handitzeko eta indarkeriazko gatazkaren aukerak murrizteko, eta arrisku-tsuak izan litezkeen egoerak egoera baketsu bihurtzeko; eta gutxi izango dira premia horren inguruan konbentzitu beharrekoak.

Munduak bizitzeko eskubidea behar du, benetakoa eta guztiontzat, eta benetako eskubide horrek guztiak hartu behar ditu eraginpean, gure artean okerrak egin dituztenak barne. To-lerantziarako eta kultura arteko elkar ulertzerako hezkuntzak, eta, funtsean, oinarritzko Giza Eskubideen berezko izaera unibertsalean oinarritutako hezkuntzak, garrantzizko bitartekoa izan behar du helburu hori lortze aldera.

2001etik 2010era bitarteko aldia munduko haurrentzako Bakerako eta Indarkeriarik ga-beko Kulturarako Nazioarteko Hamarkada deklaratu dute (UN Doc A/RES/53/25). Bakearen lkerketarako Nazioarteko Elkartek, UNESCOren laguntzarekin antolatu denak, Bakerako Hezkuntzarako Batzorde bat osatu du, eta bake-kultura sustatzearen alde diharduten hezi-tzaileak biltzen ditu batzorde horrek.

Hezkuntza juridikoa

Agian, hezkuntza juridikoa «formalena» da orain artean aztertu ditugun hezkuntza-esparruen artean, baina esan beharrean gaude kontua ezin daitekeela indarrean dauden legeak ikastera mugatu. Hori ez ezik, zuzenbidezko estatuarekiko eta zuzenbidearen oinarritzko printzipioe-kiko errespetua ere garatu behar da, Giza Eskubideei buruzko nazioarteko itunen arabera.

Hezkuntza juridikoaren eta Giza Eskubideen arteko lotura bi maila bereizitan egin daiteke: lehenik, pertsonak bidegabeko epaiketetatik babesten dituzten berariazko «lege-eskubidee-tan». Bigarren, nazioarteko legearen mailan. Nazio Batuak, Giza Eskubideen Europako Auzite-giak eta eskualdeko beste egitura batzuk lege-erakundeak dira, eta gure Giza Eskubideak ba-besteko sortu dira; nolana ere, helburu hori behar bezala bete dezaten, erakunde horietara hurbildu behar dugu, baita haien zerbitzuak baliatu ere. Haiek ez baitira gure bila etorriko.

COMPASS eskuliburuaren erabilera Europa osoan

Zer da eta non dago Europa?

Historialarien arabera, Antzinako Grezian «Europak» gaur egun Balkanek hartzen duten eremua hartzen zuen seguruenik. Gaur egun, ordea, Europa askoz handiagoa da, baina haren mugak zehaztea zaila da oraindik ere.

Europa politikoak 10 milioi Km²-tik gorako lurralde erraldoia hartzen du, eta Asia geografikoaren lurraldearen barnean hedatzen da. Kontinentearen klima subtropikaletik polarrera doa, hegoaldeko eta iparraldeko zenbait eskualdetan, hurrenez hurren. Europa 200 hizkuntza biziren iturburu da, eta bertako herritarrek askoz ere hizkuntza gehiagotan hitz egiten dute. 50 estatu inguru biltzen ditu, eta 800 milioi biztanle gutxi gorabehera.

Munduko erlijio nagusi guztiak Europako mugen barnean hedatuta daude. Kontinente horretan demokrazia sortu zen, baina, aldi berean, munduan inoiz gertatu diren faxismoaren eta totalitarismoaren adierazgarri okerrenetako batzuk garatu ziren. Europaren iraganean holokaustoa, kolonialismoa eta esklabotza nabarmendu ziren, eta gaur egun arma nuklear ugari gordetzen ditu, lurretik bizi-arrasto oro ezabatzeke tamainan. Aldi berean, ordea, Bakearen Nobel Sariaren urteko ospakizunak antolatzen ditu, eta giza eskubideen auzitegi iraunko bat ezarri du (azken hori mundu osoan goretsi dute).

Europako herrialdeak

Gaur egun, Europa osatzen duten estatuak askotarikoak dira. Esaterako, estatu batzuk berriberriak dira, azken 10 urteetan sortu baitira; beste batzuen mugak, ordea, ia-ia ez dira aldatu 100 urte baino gehiagoan. Gaur egun, oraindik ere, batzuek aldatzen jarraitzen dute, gatazkek Europaren muga ezegonkorak aldatu ahala. Horren ondorioz, hainbat europarrek egunetik egunera egin behar diote aurre indarkeriari eta gatazkari; beste hainbat, aldiz, oso baldintza egokietan bizi dira kontinente berean, bakeari, segurtasunari eta sarritan oparotasunari dagokienez.

? Zerk egiten du herrialde bat «europar»?

Europako herrialde orotan aberatsak daude, baita, zoritxarrez, pobreziaaren atalase-mailaren azpitik bizi diren milioika pertsona ere. Herrialde bakoitzaren barruan aldeak nabari dira, baita herrialdeen artean ere. Esaterako, Europako herrialde batzuetan irakasle-lanetan hasten bazara, diru gehiago jasoko duzu egun batean munduko beste hainbat tokitako irakasleek hilabetea jasotzen dutena baino. Beste eskualde batean irakaskuntza hasiz gero, berriz, litekeena da zenbait hilabetetan soldatarik ere ez jasotzea.

Europa toki nahasia da benetan.

Europa bat? Bi Europa...?

Gauzak sinplifikatze aldera, esan al dezakegu Ekialdeko Europa bat eta Mendebaldeko Europa bat daudela?

Edo, bestela, Ipar Europa eta Hego Europa? eta Erdialdeko Europa?

Europa kristau bat eta Europa musulman bat bereizten direla esan al dezakegu?

Edo Europa aberats bat eta Europa pobre bat... Europa baketsu bat eta gerrak suntsitutako beste bat?

Europa demokratizatu bat eta totalitarismoak kaltetutako beste bat... ezkerreko bat eta eskuineko bat, Europa amerikartu bat eta Europa sobietartu bat?

? Europako zer eskualdetakoa zara? Europako eskualde horren «bereizgarriak» al dituzu?

Bereizketa horietakoren bat zuzena iruditzen bazaizu, edo gutxienez baliagarria iruditzen bazaizu bereizketaren alde bakoitzak zer premia dituen identifikatzeko, ahalegindu jarraian azaltzen diren taldeetako batzuk kategoria orokor horietara egokitzen. Talde horien premiak bat al datoz une honetan bizi diren herrialdearen edo Europako eskualdearen premia «estereotipikoekin»?

- Balkanetako enpresaburuak
- Londreseko ekialdean bizi diren Bengalako komunitateak.
- Euskadin edo Ipar Irlandan indarkeria terrorista jasaten duten pertsonak.
- Espainian, Italian, Errumanian eta Georgian klimaren mende bizi diren nekazariak
- Hungariako, Eslovakiako, Greziako edo Frantziako erromatarak.
- Alemaniako, Errusiako, Lituaniako, Suediako, Poloniako eta kontinenteko gainerako herrialdeetako antisemitak.
- Eskoziako, Norvegiako, Kroaziako eta Estoniako arrantzale-komunitateak.
- Belgikako eta Finlandiako langile etorkinak.
- Ukrainatik edo Poloniatik asilo bila etorritako errefuxiatuak eta pertsonak;
- Musulmanak, politikariak, Giza Eskubideen aldeko aktibistak, irakasleak, gazte-liderrak, txikiak, gizon burusoilak, haurrak dituzten emakumeak eta haurrik ez duten emakumeak.

Adibide horiek guztiek aditzera ematen digute proposatutako bereizketetatik bat ere ez dela behar bezala zehaztu, edo bat ere ez dela egokia herrialde, komunitate, eta, are gehiago, pertsona bakoitzaren alde anitzeko izaera deskribatzeko.

Europar, oro har, badira premia komun batzuk, baina estatu indibidual bakoitzaren konunitate txiki bakoitzak ere bere premiak dituela esan dezakegu. Europa eta Europako herrialde bakoitza kultura- eta gizarte-aniztasuneko mundu txiki bat da.

Europarako liburua?

Orduan, zer dela-eta Europa osorako eskuliburua sortu beharra? Nahikoa izan al daiteke kontinente aberats eta nahasi horretako pertsona guztien premiak asetzeko?

Atal honetan, galdera horiei dagozkien erantzunetako batzuk emango ditugu, baita aurkitutako zailtasunetako batzuei heltzeko modua ere. Edonola ere, guk zeregin hau aurrera eramane nahi genuen, errealista ez ezik, beharrezkoa ere bazela uste genuelako, eta uste horretara eramane gaituzten arrazoiak laburbiltzen ere ahalegindu gara. Azken batean, Europak askotariko kultura dauka, baina baita hainbat ezaugarri komun ere. Ezaugarri horiek aurkitzea eta, hartara, gure aldeak ulertzea zeregin garrantzitsua izan daiteke, elkarren artean hain desberdinak diren gure nortasunak gordetzea bezain garrantzitsua.

? Beste gazte talde batzuekin harremanik izan al duzu Europako hainbat tokitan? Talde horiek, zer ezaugarri komun zituzten?

Giza Eskubideak faktore komun gisa?

Giza Eskubideen ideia Europako Kontseiluaren sorkuntza ideologikoan zein historikoan oinarritu zen, eta Europa osoan ageri diren elementu komunetako bat baino ez da.

Jakina, ideia hori ez da Europar soilik garatu, baina Europaren batasunerako faktore nagusietako bat dela esan dezakegu, eta, Europako Kontseiluaren kide kopurua handitu ahala, are garrantzi handiagoa hartuko du seguru asko.

«...lehenik komunisten bila etorri ziren, baina nik ez nuen ezer esan, komunistak ez nintzelako. Jarraian, juduen bila etorri ziren, baina nik ez nuen ezer esan, judua ez nintzelako. Ondoren, sindikatueta langileen bila etorri ziren, baina ni ez nintzen sindikalista. Geroago, katolikoen bila etorri ziren, baina nik ez nuen tutik ere esan, protestantea nintzelako. Azkenik, nire bila etorri ziren, eta ez zen beste inor gelditu hitz egiteko»

Martin Niemöller artzaina

Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmenean eskubide eta oinarrizko askatasun batzuk ezarri dira, eta herrialde kide guztiek horiek guztiak betetzeko konpromisoa hartu dute. Europako estatuetako herritar arruntentzat, horrek esan nahi du Europako estatuen komunitate osoak eskubide eta askatasun horiek guztiak babestu egiten dituela, neurri batean behintzat.

Alabaina, Giza Eskubideen Europako Gortea indarrean egonik ere, herritar guztientzat eskubide horien babesa benetakoa eta funtsezkoa izateko beharrezkoa da bakoitzak giza eskubideak betetzerakoan behar bezala inplikatzeko. Herritarrek eskubide horiek badaudela jakin behar dute; eskubide horiek babesteko gai izan behar dute, baldin eta norbaitek urratzen baditu; eta beren eguneroko bizitzetan errespetatu behar dituzte. Horixe da hezkuntzaren zeregina, baita Europa osoaren zeregina ere.

Munduko herritarrek

Gure eskubideak babesten jakitea garrantzizkoa da, baina hori baino askoz ere gehiago dago jokoan. Eskuliburu honetan, honako ikuspegi hau hartu dugu kontuan: Giza Eskubideen gaia globala da, eta Europako gazteek, munduko herritarrek diren aldetik, hori kontuan hartu behar dute, Giza Eskubideak, munduko gure eskualdean ez ezik, gure planeta komuneke zati guztietan ere errespetatu daitezkeen.

Jakina, Europako herrialde orok badauka zer egin bere herritarren eskubideen babesa hobetzeko. Ez dago herrialde bat ere Giza Eskubideen abusuaren bat izan ez duenik, baina Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak, gure eskubideak ez ezik, beste pertsona batzuenak ere kontuan hartu behar ditu. Horrenbestez, eskuliburu honek honako zeregin hauek dauzka: batetik, eskubideekin zerikusia duten gaiekiko kontzientziazioa handitzea, Europako gazteek beren hurbileko eskubide-ingurunea hobetzeko gaitasun handiagoa izan dezaten, eta, bestetik, gazte horiei adore ematea, gai horiek mundu zabalago batean duten eraginarekiko interesa daitezkeen, baita beren portaerak izan dezakeen benetako eragina aintzat har dezaten ere.

Mundu osoko —eta bereziki Europako— gazteek eskuzabal jokatu dute betidanik Giza Eskubideen eta Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren alde. Faxismoaren eta totalitarismoaren garaian, gazteak izan ziren protesten eta errepresio eta zapalketaren aurkako ekintzen buruan ageri zirenak, eta gazteen elkarteek eta taldeek betidanik funtsezko eginkizuna bete izan dute Europako gazteak elkartzeko eta gazteen eskubideak babesteko ahaleginean. Sarritan, gazteriaren arloko gobernuak kanpoko nazioarteko elkarteetan lanak loturak sortzea ekarri du berekin, baita gazteen artean elkartzuna eraikitzea ere, Europan zein kontinentetik kanpo. Lan hori elkartasunaren, lankidetzaren, bakearen eta Giza Eskubideen ideietan oinarritzen da.

Une honetan, esperientzia eta lan horiek Europako beste gazte batzuen eraman behar dira, eta Giza Eskubideen gaiekiko estimazioa sortu behar da, kontinentean zein kontinentetik kanpo. Gure ekintzak lagungarri izan daitezke gure hurkoen Giza Eskubideak babesteko, eta zeregin horri behar bezala heltzeko beharrezkoa da adostasun handiagoa lortzea. Eta zeregin hori ere Europa osoaren eginkizuna da.

Europaren ametsa

Jakina, inork ere ez du nahi Europako herrialdeek eta kulturek beren nortasun indibidualak galtzea. Berez, Europako —are gehiago, munduko— kultura batek ere ez dio garapen-bidean den Giza Eskubideen kulturari aurre egin nahi, eta Giza Eskubideen kultura horrek ez du zertan kultura bat ere aldatu, kultura horren kaltetan. Eta hori izan da, hain zuzen ere, eskuliburu hau lantzerantz animatu gaituena. Izan ere, balio horiek bizirik daude herrialde bakoitzean, eta kulturek aurrera egingo badute, indartu beharko dira nahitaez, hartara guztiek kultura horiei ekarpen positiboa egiteko aukera izan dezaten.

Edonongo bidegabekeria mehatxua da toki guztietako justiziarako.

Martin Luther King

«Pertseberantzia indarkeriari nagusitzen zaio; eta elkarrekin garaitu ezin daitezkeen gauza askok amore ematen dute pixkana-pixkana aurre egiten badiegu.»

Plutarko

Beste ilusio bat ere izan zen tartean. Uste osoa genuen interes komunak eta baterako ahalegina lagungarri gertatuko lirakeela gure kontinenteko gazteak elkartzeko, eta gazteek berdinak diren aldetik elkar ikus zezaten, errealitate komuna konpartituz eta kontinentearen etorkizunaren baterako erantzukizuna hartuz: Siberiak eta Portugalek bat egin lezakete emakumeen eskubideak babesterakoan; Albaniako eta Luxenburgoko gazteek webgune komun bat eraiki lezakete, mundua ohartarazteko adingabeen lanaren inguruan; edo Maltako edo Danimarkako eskolek kale-ekintza bat planifika lezakete aldi berean, hainbat herrialde-tako ikastetxetan gertatzen den eskola-jazaspena (bullying) nabarmentzeko.

Horiek guztiak kezka-iturri dira gazteentzat, eta gazteek bide hori irekitzeko ahalmena dute. Hainbatek gazteen indibidualismoa eta axolagabekeria kritika dezakete, beste hainbat belaunaldik mendetan egin duten bezala. Gazteek, ordea, kritika horiei guztiei erantzuteko aukera dute. Horren haritik, gainera, alternatibarik ez dagoela behin eta berriz esaten dutenak oker daudela frogatzen daitezke, baita bultzada berri bat eman ere Giza Eskubideen aldeko munduko borroka baketsuari. Gazteak eskuliburu honen hartzaileak dira, bai, baina, hori ez ezik, haren itxaropen eta baliabide nagusia ere badira.

Gazteen lana eta ordezkartza

Eskuliburu honetan bildutako jarduerak hezkuntza-ingurune formalean erabiltzeko egokitzen ahalegindu gara, baina argitalpen hau sortzerakoan beste asmo bat ere izan dugu: bereziki gazteekin hezkuntza-sistema formalek kanpo dihardutenek erabiltzeko moduko argitalpena sortzea. Argi dago herrialde batetik bestera aldeak egon daitezkeela lan horren izaerari eta hedadurari dagokienez. Nolanahi ere, hainbat metodo proposatzerakoan eta hainbat gai iker-tzerakoan, zera lortu nahi dugu, Europa osoko hainbat talderen eta gazte-elkartearen premiei heltzea. Hainbat talderentzat (curriculumetik kanpoko klubentzat, scout taldeentzat, elizako kide diren gazte taldeentzat, unibertsitate-klubentzat, Giza Eskubideen aldeko taldeentzat eta truke-klubentzat) eskuragarri dauden jardueren aukerak lagungarri izan beharko luke garrantziaren eta erabileraren arloan ekarpenen bat egiteko. Gainera, ingurune formalagoetan diharduten pertsonen ere eragin beharko lieke horrek.

Gazteen garapen pertsonala eta soziala da gazte-lanaren arrazoi nagusia. Horregatik, hezkuntza-pakete honen jarduera gehienek askoz ere arreta handiagoa eskaintzen diete alderdi horiei hezkuntzaren xede tradizionalari —jakintza handitzea, alegia— baino. Jarduerak sortzerakoan, gazteen interesa gai horietara bideratzen ahalegindu ginen, eta esperientzien bitartez ikasitakoa Giza Eskubideekiko errespetua sorrarazteko baliatu genuen, hezkuntza-sistema formalean horren ildotik egin diren ahaleginei erantzun ez dieten pertsonen artean bereziki.

Zure lanean ere esperientzien bitartez ikasten al duzu?

Hezkuntza- eta ikastegi-ingurune jakin batzuetan, irakaskuntza-metodoak neurri handiagoan oinarritzen dira jakintzan, esperientzian edo trebetasunetan baino, eta ingurune horietan lite-keena da ikuspegi hori hain ohikoa ez izatea. Hori dela-eta, zenbait abiapuntu baliagarri eta oinarritzko informazio eman nahi izan ditugu eskuliburu honetan bildutako hezkuntza-ikuspe-gien inguruan (kontsultatu «Eskuliburua nola erabili» kapitulua).

Hori garrantzi handikoa da guretzat, eskuliburua, Europa osoko gazteen eskura ez ezik, gazteekin diharduten taldeen edo pertsonen irakasleen eta bideratzaileen eskura ere jartzeko aukera ematen digulako, azken horiek lan-metodo jakin batzuk erabiltzerakoan ohitura txikia-goia dutela aintzat hartuta.

Apaltasunez adierazi nahi dugu bene-benetan espero dugula eskuliburu hau lagungarri izatea hezkuntza formalaren eta ez-formalaren arteko zulo metodologikoak betetzeko. Testuinguru batean zein bestean, behar-beharrezkoa da erakarri nahi diren gazteak inplikatzeko, eta are

gehiago Giza Eskubideen arloan, inklusioa eta parte-hartze aktiboa funtsekoak direla kontuan hartuta. Eskuliburuak barne-hartzailea izan nahi du, eta, horregatik, bertan bildutako jarduerak guztiak interesgarriak eta erakargarriak izatea du helburu, gazteek kontzientzia handiagoa har dezaten Giza Eskubideen gai orokorren inguruan, edozein inguruetan daudela ere.

? Nola inplikatu gazteak zure jardueretan?

Honako ikuspegi osagarri hau baliatu da: pertsonak prestatzea, kezkatzen dituzten gaiei ekarpen positiboa egin diezaieten. Horregatik, Ekiten hasteko moduari buruzko atal bat txertatu nahi izan dugu. Horren haritik, nabarmentzekoa da atal honetan bildutako iradokizun gehienak ez dagozkiola soilik Giza Eskubideen inguruko «aktibismoari», jarduerak gehienak ohikoak direlako Giza Eskubideen eremutik kanpo diharduten hainbat gazte talderen artean. Gazte guztiek interes handia dute horrelako jardueretan parte hartzeko.

«Gazteak, etorkizuna ez ezik... oraina ere bagara.»

Haurren eta gazteen aldarrikapena, Haurren Eskubideei buruzko Saio Berezirako Europan eta Asia Erdialdean egindako kontsultan. Budapest 2001.

Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena

Europako herrialde guztiek Nazio Batuen Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmena sinatu eta berretsi dute eta, horren ondorioz, Hitzarmen hori errespetatzeko eta horri buruz aldian-aldian informazioa emateko konpromisoa hartu dute, hartan bildutako eskubideak oso-osorik betetzeko. Neurri batean, Hitzarmena garrantzizkoa da eskuliburu honetarako, hartzaileen adin-tartea aintzat hartuta. Hitzarmen horrek 18 urte arteko haurrak hartzen ditu eraginpean, baina adin horretatik gorakoentzat ere erakargarri izateko asmoa du.

Alabaina, eskuliburuaren metodologiari dagokionez ere Hitzarmen horrek aipamen berezia merezi du. Hitzarmenaren ardatzean, eta Hitzarmenaren zenbait artikulutan bilduta (3. eta 12. artikuluetan bereziki), honako ideia hau dago: gazteek beren iritzia adierazteko eskubidea dute, baita ideia horiek kontuan hartuak izateko eskubidea ere, dagozkien gai guztietan. Ideia hori maila handiagoan edo txikiagoan garatu da Europako herrialdeetan: herrialde batzuetan, gazteei benetako aukerak eskaintzen dizkiete dagozkien erabakietan parte har dezaten; beste batzuetan, berriz, prozesua ez da horrenbeste garatu.

? Zure eskolan edo zure elkarteetan, ba al da Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren kopiarik?

Argi dago dauden aukerek nolabait ere baldintzatu egingo dutela gazteek erabakietan eragiterakoan izango duten ahalmena, baita ekintza batzuen edo besteen alde egitea komeni den ere. Nolanahi ere, helburu orokorra honako hau da: gazteei benetako errespetua merezi dutela jakinaraztea, eta, horren ildotik, gainerako helduen berdina direla ohartaraztea; eta helburu horrek indarrean jarraitzen du egun Europako eskualde guztietan.

Produkzio-prozesua

8 pertsonak osatu zuten COMPASSen produkzio-taldea, eta pertsona horiek eskulibururako oinarritzko informazioak sortzen eta jarduerak diseinatzeko aritu ziren. Produkzio-fase hori, jakina, erronka handia izan zen, entrega-data zorrotzak direla medio bereziki; horrenbestez, askotan gertatzen den bezala, taldeak ahalegin handia egin behar izan zuen erronka hori gainditzeko. Ahalik eta esperientzia gehien elkartrukatzeke, egile bakoitzak testu batzuk sortu zituen, eta, jarraian, beste bi egilek testu horiek aztertu eta onartu zituzten. Era berean, gai edo kapitulu bakoitza gutxienez bi pertsonaren artean landu zen.

Produkzio-taldeak Europa ordezkatu zuen, gutxienez haren barne-aniztasun osoari dagokionez. Taldekideak iparraldetik, hegoaldekoetik, ekialdekoetik eta mendebaldekoetik zetozen, baita

erdialdetik ere. Gure historiek, tradizioek, hizkuntzek, jantziek eta musika-gustuek talka egin zuten elkarren artean, baita bata bestearen gainean jarri ere, txandaka. Gauza pixka bat desberdinak nahi genituen, edo gauza horiek bestela egin nahi genituen, gutako bakoitzak besteek baino gehiago zekielako norberaren herrialdearen premien inguruan.

Haatik, gutako inork ez zuen guztien premien berri, ezta gure herrialdean ere; horren ondorioz, gutako bakoitza beharrezkoa izan zen, eta gu guztiok, aldiz, ez ginen nahikoak izan.

Estatu komunista ohietako batean bizi zen Erreferentzia Taldeko kide batek honako hau adierazi zuen hasiera batetik: Mendebaldeko Europako herrialdeetan gutxiengoaren eskubideez kezkatzen dira; Europako gure eskualdeko herrialdeetan, aldiz, gehiengoaren eskubideez. Zenbait pertsona ez zeuden ados horrekin, Europako «haien zatia» ezein estereotipotara bildu ezin zitekeela argudiatuta. Beste batzuen aburuz, berriz, hori orokortzea zen, eta litekeena da horrek, beste hainbat orokortzek bezala, egia apur bat biltzea. Hori kontuan hartzen ahalegindu gara. Alabaina, gutako bakoitzak, bakoitzak bere ñabardurarekin, gauza bera esan zezakeen: «Europako hegoaldeko jendeak/ Europa Musulmanak/ landa-eremuek/ hiri nagusiek/ gerrak hondatutako Europak honako kezka hau dute:...»

Halere, horrek zera ekarri zigun gogora, gure helburuak komunak izanagatik ere, kulturen artean aldeak nabari direla, kultura horien ordezkari garenon artean daudenak bezain esanguratsuak. Prozesua amaitu dugu, honako itxaropen honekin amaitu ere: gu guztiok kezkatzen gintuzten gaiak beste batzuegana ere irits daitezten lortzea, nonahi bizi direla ere, gai horiek berez mundu guztiari dagozkion gaiak direla aintzat hartuta. Prozesua amaitutakoan, halaber, beste hausnarketa bati ekin behar izan diogu: zenbateraino lortu dugu Europa oso-osorik eta behar bezala eraginpean hartzea. Nolanahi ere, hori ezinezkoa litzateke azken batean.

Eskuliburuaren erabilera kultura eta hizkuntza guztietan

Eskuliburu honek askotariko erabiltzaileak ditu jomugan, eta, horrenbestez, hura lantzerakoan bereziki honako bi arazo hauei egin behar izan diegu aurre: Lehenik eta behin, behar baino gehiagotan orokortzera jotzeko arriskua: litekeena da jarduerak behar bezain berariazkoak ez izatea eta, horrenbestez, talde edo biztanleria jakin batzuen kezkekin bat egiteko zailtasunak izatea. Bigarren arazoa aurrekoaren aurkakoa da. Izan ere, gai jakin batzuk tratamendu berariazkoegia eskatzen dute, gai horiek herrialde hartzaile guztientzat garrantzizkoak ez direlako, edo herrialde horietako batzuetan planteatzeko zailegiak direlako.

Zalantzarik gabe, eskuliburuan bildutako gaiak garrantzitsuak dira eta gizaki guztioi kezka eragiten digute zuzenean, gaien kokapen geografikoa edozein izanik ere.

Edonola ere, kontuan hartzekoa da litekeena dela zenbait gai aurkezteko edo zenbait jardueraren garatzeko modua talde eta bideratzaile jakin batzuentzat desagokiagoa izatea. Kasu horietan, bideratzaileek edo taldeburuek jarraibideak bete behar dituzte, baina, hori ez ezik, berariazko testuinguru bat non hobetu, egokitu edo eguneratu behar den zehazten ere asmatu behar dute. Aurrerago adierazitako jarraibide orokorrak lagungarri izan daitezke zeregin horretan.

Eskuliburu hau abiapuntua da, hezkuntza-tresna bizia, eta mota guztietako ideiei eta bertsiioei, eta hura hobetzeko egin daitezkeen iradokizun guztiei irekia.

Egokitze jarraibideak:

- Gaiak zure gizartean polemikoak badira, edo besterik gabe agintariak gai horien aurka agertzen badira, pentsatu gaia beste gizarte baten esparruan edo testuinguru historiko batean azter daitekeen, egungo praktikekiko berariazko konparaziorik ezarri gabe. Aitzitik, gaia polemikoa edo korapilatsua izatea onuragarri izan daiteke zuretzat; hor-

taz, animatu parte-hartzaileak ikuspegi berriak ikertu edo gara ditzaten, edo bestela ikuspegi minoritarioa duen norbaiten iritzia eska dezaten.

- Jarduera horiek hezkuntza-ingurune formal batean egiten badituzu, litekeena da ordutegi-presioak izatea edo edukia funtsezkoa izatea. Kasu horretan, agian onena zera izan liteke, oinarritzko informazioak edo zuk edo zure ikasleek aurki dezakezen beste edozein informazio erabiltzea. Litekeena da, halaber, zenbait jarduera eten nahi izatea, bi egunez, esaterako.
- Giza Eskubideak zure hezkuntza-planean biltzeko aukerak mugatuak baldin badira, hainbat modu balia ditzakezu jardueretako batzuk beste irakasgai batzuetara —geografiara, historiara, etikara, zientzia politikoetara eta abar— egokitzeke. Horren ondorioz, litekeena da jardueretako batzuk egokitu nahi izatea.
- Gazteek gai jakin batzuek haientzat garrantzirik ez dutela uste dutela, edo beren hurbileko egoerarekiko harremana ikusteko gai ez direla ikusten baduzu, eskatu gai hori zuzenean aintzat hartzeko, baita gai horrek haien bizitzetan nola eragin dezakeen ondorioztatzeko ere. Izan ere, eskuliburu honetan bildutako gai guztiek, salbuespenik gabe, zuzeneko garrantzia dute gazte guztientzat.
- Jarduera jakin batzuetan, zure taldearentzako edo gizartearentzako informazio garrantzitsu jakin bat dagoela edo ikuspegi jakin bat egokiagoa izan daitekeela aurki dezakezu. Betiere malgutasunez jokatu: bide eman parte-hartzaileei iradokizunak egiteko; denbora edo informazio-oinarria zabaltzeko edo mugatzeko, hala badagokio; eta
- Baliatu jarraipen-iradokizunak, baldin eta taldeak interes berezia baldin badu gai baten inguruan. Zenbaitetan, jasotako informazioa osatu beharko duzu, edo zure testuingurura egokitu.
- Jarraitu zure irizpideari gazteak edozein ekintza publikotan —egoera politiko edo sozial larrietan, esaterako— inplikatzek zer alde txar izan ditzakeen balioesteko.
- Inplikatu gazteak bidean aurkitzen dituzun oztopo guztietan, betiere hori posible baldin bada. Gazteek oso begi onez ikusiko dute beren iritzia adierazteko aukera, eta irtenbide hobe izan daiteke aurki ditzakezun murrizketa edo mugak hobeto ulertzeko.

Fidatu haietaz!

COMPASS nola erabili

Hainbat modu daude Giza Eskubideen inguruan irakatsi eta ikasteko. Gaiari heltzeko modua honako alderdi hauek baldintzatzen dute: sektore formalean edo ez-formalean lan egiten duzun, zure herrialdearen baldintza politikoak, sozialak eta ekonomikoak, gazteen adina, eta Giza Eskubideei buruz ikasteko interesa eta motibazioa. Giza Eskubideekin zerikusia duten gaitan duzun esperientziak, zure jarrerak, talde hartzaileekiko harremanak eta «ikasteko es-tiloak» ere, zalantzarik gabe, zeresana izango dute horretan.

Gazteekin diharduen pertsona bat izan zaitezke, edo bestela prestatzailea, eskola-irakas-lea, helduen hezkuntza-arloko tutorea, tailerren bideratzailea, erlijio-eztabaiden taldeko kidea, edo, besterik, gabe, Giza Eskubideekiko kezka duen gaztea. Edonor zarela eta edonon lanean diharduzula ere, uste osoa dugu eskuliburu honetan zuretzako zerbait aurkituko duzula. Guk ez dugu inolako susmorik egiten irakaskuntza- edo prestakuntza-trebetasunen inguruan, ezta Giza Eskubideei buruzko alde aurreko jakintzaren inguruan ere.

Atal honetan zera adierazten dugu, lankidetzaz eta esperientzien bitartez parte hartzeko eta ikasteko prozesua zer den eta horrekin zer esan nahi dugun, baita zer dela-eta erabiltzen ditugun hezkuntza-ikuspegi horiek. Jakinarazten dizugu, halaber, jarduerak ingurune formalean eta ez-formalean nola erabili behar dituzun, eta galdera ohikoenei erantzuten saiatzen gara. Bideratzaileentzako aholku praktikoen atalean, jarduerak nola aurkeztu diren deskribatzen dugu, baita jarduera bat nola hauta daitekeen ere. Zenbait iruzkin bildu dira, eztabaidei eta talde-lanei buruzkoak, eta ebaluazio-jarduerak eta ondorio-jarduerak errazteko moduari buruzkoak.

COMPASS tresna malgutzat jo behar da. Giza Eskubideak sustatzeko prozesua sortzailea eta etengabea da, eta zu, liburu honen erabiltzailea zaren aldetik, prozesu horren parte zara. Espero dugu erakutsi dizkizugun ideiak jasotzea, eta zure premiak eta zurekin elkarlanean diharduten gazteenak asetu arte erabiltzea eta garatzea. Ikasitakoa ebalua dezazun ere espero dugu, baita, horren haritik, iruzkinak eta iradokizunak bidal diezazkizugun ere, zure esperientziatik ondorioztatu dituzunak, eskuliburuaren hurrengo edizioan bildu ahal izateko. Horretarako, ebaluazio-formulario bat dago 419. orrialdean.

Eskuliburuarekin nola jardun

Arren eskatzen dizugu eskuliburu osoa labur-labur gainbegira dezazun, edukiari buruzko ideia orokor bat izateko. Ez dago lehenetsitako abiapunturik; zuretzat garrantzizkoak diren zatiak hauta ditzazun lortu nahi dugu.

2. kapitulan, 49 jarduera aurkituko dituzu, zenbait mailatan banatuak, eta gai orokorrak eta Giza Eskubideak aztertzekeko prestatuak. Horiexek dira gazteekin lan egiteko erabil ditzakezun tresnak. 4. eta 5. kapituluetan, material lagungarria bildu da. Kapitulu horretan, gai orokorreari buruzko oinarritzko informazio osagarriak aurkituko dituzu, baita Giza Eskubideei buruzko definizioak eta horien bilakaerari buruzko informazioa ere. Gainera, Giza Eskubideen aldarrikapen eta hitzarmen nagusiei buruzko laburpenak bildu dira, baita baliabide gehiagoren erreferentziak eta zerrendak ere.

Material horrek nahikoa behar du Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza gazteekin lantzen hasteko. Gogoan izan behar duzu hasteko ez duzula zertan Giza Eskubideetan aditua izan; nahikoa da Giza Eskubideekiko interesa izatea. Ez duzu zertan, halaber, irakasle aditua edo prestatzailea izan. Nolanahi ere, gure hezkuntza-ikuspegia ulertu behar duzu, jardueretatik ahalik eta etekinik handiena ateratzeko.

Hezkuntza-ikuspegiak

Jardueretan lanean hasi aurretik, garrantzizkoa da zer hezkuntza-ikuspegi baliatu ditugun ulertzea. Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza aldaketa pertsonalerako eta sozialerako hezkuntza da. Gazteen trebetasunak garatzen ditu herritar aktiboak izan daitezen, hau da, gazteek beren komunitateetan parte har dezaten Giza Eskubideak sustatzeko eta babesteko ahaleginean. Hezkuntza-prozesuaren ikuspegitik heldu nahi diogu gaiari, jakintza, trebetasunak, balioak eta jarrerak garatzearen. Prozesu horretan:

- jendeak dakienetik, bere iritzi eta esperientzietatik abiatzen gara, eta oinarri horretatik lagundu egiten diegu elkarrekin ideia eta esperientzia berriak bilatu eta aurki ditzaten;
- gazteen parte-hartzea sustatzen dugu, eztabaidetan haien ekarpena egin dezaten eta elkarrengandik ahalik eta gehien ikas dezaten;
- gazteak animatzen ditugu ikasitakoa ekintza xume baina eraginkorretan gauzatzera, bidegaberiaren, desberdintasunen eta Giza Eskubideak urratzearen aurka daudela adieraz dezaten.

Giza Eskubideetan adituak direnen jakintza, trebetasunak eta jarrera 19. orrialdean deskribatu dira. Ezaugarri horiek —komunikazio-trebetasunak, pentsamendu kritikoa, defentsa, tolerantzia eta errespetua, bereziki— ezin dira irakatsi, esperientziaren bitartez jaso behar dira nahitaez. Hori dela-eta, liburu honetan bildutako jarduerak lankidetzaz, parte-hartzea eta ikastea sustatzen dute, betiere esperientzia oinarritzat hartuta. Gazteei pentsatzeko, sentitzeko eta jarduteko adorea eman nahi diegu, azken batean burua, bihotza eta eskuak elkar ditzaten. Giza Eskubideen inguruan jakitea garrantzizkoa da, baina ez nahikoa. Gazteek askoz ere sakonago-tik jakin behar dute pertsonen premiak direla-eta Giza Eskubideak nola bilakatzen diren, baita zergatik babestu behar diren ere. Esaterako, arraza-diskriminazioarekin lotutako zuzeneko esperientziarik izan ez duten gazteek gai hori ez dagokiela pentsa dezakete. Alabaina, Giza Eskubideen ikuspegitik jarrera hori onartezina da; toki guztietan, pertsonak beren gain hartu behar dute besteen Giza Eskubideak babesteko erantzukizuna. Ez du inporta eztabaida bizitzeko eskubideari edo adierazpen-askatasunari buruzkoa den, Giza Eskubideek balio demokratikoak, errespetua eta tolerantzia jorratu behar dituzte. Eta trebetasun eta jarrera horiek eraginkortasunez ikasteko, behar-beharrezkoa da balio horiek sustatuko dituen giro egokia sortzea, eta horretarako prozesua abian jartzea. Eta hori behin eta berriz azpimarratu behar da.

Lankidetzaz ikastea

Lankidetzak elkarrekin jardutea eskatzen du, helburu komunak lortzeko. Lankidetzazko ikaskuntza-prozesu batean, parte-hartzaileek taldean dihardute, haientzat eta taldekideentzat onuragarri izango diren emaitzak bilatzeko.

Lankidetzan ikasteak emaitza eta produktibitate handiagoak sustatzen ditu, baita harreman goxoagoak, sendoagoak eta konprometituagoak, eta osasun psikologiko, gizarte-gaitasun eta autoestimua handiagoa ere. Hain zuzen ere, ikaskuntza egituratu eta lehiakor batean alde-rantziz gertatzen da. Ikasketa lehiakorrek norberaren interesa eta besteenganako begirunerik eza sustatzen du, baita irabazleen harropuzkeria ere, elkarren arteko lehia gogorraren ondotik helmugara gutxi batzuk baino iristen ez badira ere. Galtzaileek, berriz, motibaziorik eza sentitzen dute sarri, eta autoestimua galtzen dute. Lankidetzaren oinarritzko osagaiak honako hauek dira: elkarren mendetasun positiboa, elkarreragin zuzena, erantzukizun indibiduala eta taldekkoa, eta pertsonen arteko trebetasunak. Lana talde egituratutan antolatzea izan daiteke lankidetzan ikasteko modurik eraginkorrena.

Parte-hartzea

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzan parte hartzeak esan nahi du gazteek erabakitzen dutela Giza Eskubideen inguruan zer eta nola ikasi nahi duten. Parte-hartzearen bitartez,

Zer egiten duzun ez ezik, nola egiten duzun ere kontuan hartu behar da. Horixe da arrakastarako giltza.

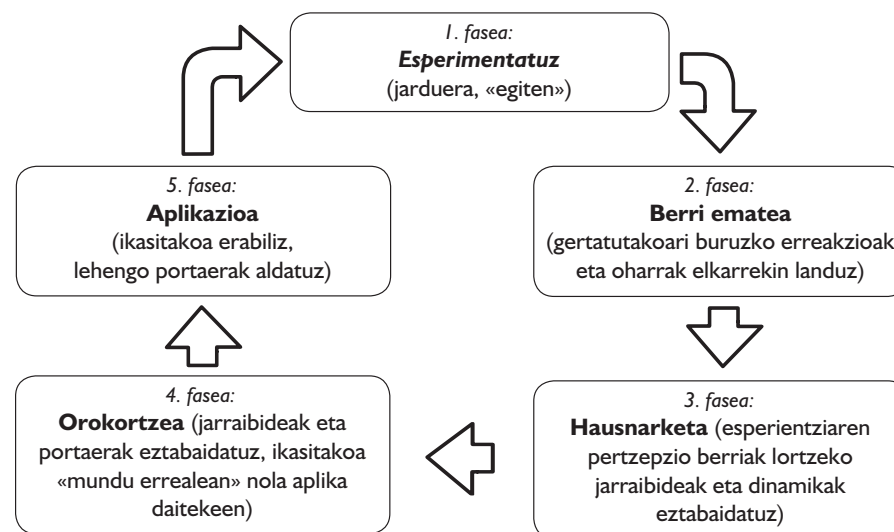
gazteek hainbat gaitasun garatzen dituzte, hala nola erabakiak hartzeko eta besteei entzuteko gaitasuna, enpatia, errespetua, eta norberaren erabakien eta ekintzen erantzukizuna. Irakasleak edo prestatzaileak bidea erraztu behar du, hau da, gazteek ikasteko prozesuan parte har dezaten «sustatu» edo «erraztu» behar du. Eskolan, ordutegi-mugak eta curriculum-murrizketak egon daitezke, eta horrek baldintzatu egin ditzake parte-hartzerik egokiena lortzeko aurreikuspenak. Horren ondorioz, jarduerak egokitu egin beharko dira nahitaez.

Eskuliburu honetan bildutako jarduerak parte-hartzea eskatzen dute. Ekin eta konprometitu egin behar duzu, ezin zara eserik geratu eta begirale pasiboa izan. Horren haritik, eskuliburu honetan erabilitako metodologiak asko zor dio Augusto Boalek eta hezkuntza ez-formalaren sektorearen inguruan kontzientzia handitzen aitzindari izan diren beste batzuek egindako lanari.

Agian, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren zeregin bakarra eta garrantzizkoena zera da, gazteak parte-hartzaile aktibo bihurtzeko tokia aurkitzea, gazte horiek jarduera motan eta jardueren emaitzan eragiteko aukera izan dezaten. Berez, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza ezin daiteke agindu; bideratzaile, hezitzaile, irakasle, prestatzaile edo gidari bakoitzari dagokio parte hartzeko guneak eta aukerak sortzeko une egokia aurkitzea.

Esperientzien bitartez ikastea

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak, beste zenbait hezkuntza motarekin batera —garapenerako, bakerako eta etikarako hezkuntzarekin batera, esaterako—, esperientzien bitartez ikasteko metodologia erabiltzen du, bost fasetan zatitutako hezkuntza-zikloan oinarrituta:

5. fasean, gaiekin zerikusia duten ekintza praktikoak aztertzen dituzte gazteek. Ezinbestekoa da inplikatzeko aukera errealek aurkitzea. Hori ez da ikasteko prozesuaren ondorio logikoa bakarrik, ikasketa-zikloaren hurrengo biraren oinarria osatzen duten portaera, trebetasun eta jarrera berriak nabarmen indartzeko modua ere izan daiteke.

Jarduerak, esperientzien bitartez ikasteko tresnak

Liburuko jarduerak erabiltzean, betiere goiko irudiko ikaskuntza-zikloa eduki behar duzu gogoan. Jarduerak parte-hartzea eta esku-hartzea eskatzen dute, hartara gazteek, jarduera horiek eginez, esperientzia har dezaten, eta horrek ikasteko bide eman diezaien, ez soilik buruarekin, baita bihotzarekin eta eskuarekin ere. Batzuetan jarduera horiek «jokoak» direla esaten dugu, dibertigarriak direlako eta gazteek gogo biziz parte hartzen dutelako. Nolanahi ere,

gogoratu beharra dago jarduera edo joko horiek ez direla «ongi pasatzeko bakarrik» sortu; hezkuntza-helburuak lortzeko baliabide baliagarriak ere badira.

Kontua ez da jarduera bat (ikasteko zikloaren lehen fasea) besterik gabe «egitea». Jarduera horri jarraipena eman behar zaio, informazioaren, ebaluazioaren eta hausnarketaren bitartez, jendeak aukera izan dezan gertatutakoari buruz hausnarketa egiteko (bigarren fasea), bere esperientzia baloratzeko (hirugarren eta laugarren faseak), eta gerora zer egin daitekeen erabakitzen jarraitzeko (bosgarren fasea). Era horretan, ikasteko prozesuaren hurrengo zikloko lehen fasera itzultzen dira.

Eskola-esparruaren barruan, jarduerak lagungarri izan daitezke irakasgaien arteko oztopo artifizialak hausteko, baita irakasgaien eta interesguneen arteko loturak zabaltzeko bideak aurkitzeko ere, gai jakin bati dagokionez ikuspegi globalagoa sustatzearren. Hezkuntza-ingurune ez-formal batean, jarduerak interesgarriak izan daitezke jorratutako gaiak direla-eta, eta, modu ez-didaktiko batez ikastea sustatzen dutenez, gazteek errazago onartzen dituzte sarritan.

Jarduerari esker, jendea(k):

- *ikasteko motibatzen da*, jarduerak dibertigarriak direlako;
- *bere jakintza, trebetasunak, jarrerak eta balioak garatzen ditu*. Jokoez hori egiteko giro segurua ematen dute, parte-hartzaileei portaera berriak probatzeko bide ematen dietelako. Gainera, oker egin dezakete lasai askoan, oker horiek eguneroko bizitzan ekarriko lizkieketen ondorioak jasan gabe;
- *aldatu egiten da*. Jarduera horien bitartez, honako mezu hau transmititu nahi da: edonoren eskura dago bere burua aldatzea edo besteekiko harremana aldatzea;
- *inplikatu egiten da*. Jarduerak taldekide isilen eta taldekide liderren parte-hartzea sustatzen dute;
- *erantzukizuna bere gain hartzen du*. Parte-hartzaileek beren esperientziarekin eta jarrerekin laguntzen dituztenez, talde bakoitzak bere mailan eta bere erara erabiltzen du jokoa;
- *bere buruarenganako segurtasuna eta konfiantza handitzen du*. Jarduerak eskaintako egitura liderrarenganako mendetasuna murrizteko baliabideak daitezke, liderrek «den-dena dakien» pertsona delako ideia zalantzan jarriz. Parte-hartzaileek nolabaiteko erantzukizuna hartu behar dute lan-taldearen barruan;
- *besteekiko elkartasuna sentitzen du*. Jarduerak taldearen kohesioa bultzatzen dute, eta taldeari nortasun- eta elkartasun-sena ematen diote.

Jarduerak talde-esperientzien plataforma eta egitura jakin bat eskaintzen dute, eta horrek gure mugen barruan lan egiteko aukera ematen digu, baita gainerako gazteen esperientzien eta eskumenen barruan lan egiteko aukera ere. Arduraz eskaintzen badira, jarduerak ikasteko modu eraginkorra izan daitezke, zereginak garatzera bideratutako ingurune baten barruan.

Bideratzea

Eskuliburu honetan, jarduerak prestatu, aurkeztu eta koordinatzen dituzten pertsonak izendatzeko erabiltzen dugu «bideratzaile» hitza. Bideratzaileak aldeztatik aurretik zekiena aurkitzen laguntzen dio jendeari, gehiago ikastera animatzen du eta pertsonen beren ahalmena miazten laguntzen die. Bideratzaileak ingurune jakin bat sortzea esan nahi du, hain zuzen ere jendeak ikasteko, aztertzeko eta garatzeko moduko ingurunea. Konpartitzeko, emateko eta jasotzeko prozesua da. Kontua ez da aurrez aurre pertsona bat (besteei jakintza eta jarrerak eskaintzen dizkien «aditua») edukitzea. Guztiok —parte-hartzaileak eta bideratzaileak neurri berean— esperientziak elkartrukatzaz haztea, horixe da helburua.

Gazteentzako bideratzaile gisa lan egiteko eta hori berdintasun- eta elkarrekikotasun-giroan egiteko aukerak aldatu egiten dira Europar barrena, nola herrialdeen artean hala herrialdeen barruan. Hezkuntza-sektore formalean nabari diren aldeak helburuekin eta hezkuntza-filosofiarekin dute zerikusia, baita eskola gidatzeko teknikekin eta ikasketa-programekin ere. Ikasleentzat ez da normala curriculum-egitura zabal baten barruan zer ikasi nahi duten era-

bakitzea, eta irakasleek ere ez dute bideratzaile-zeregina betetzeko ohiturarik, salbuespenak salbuespen. Sektore ez-formalean, alde handiak ageri dira, erakundeen helburuei eta filosofiei dagokienez ez ezik, erakunde horiek eskaintzen dituzten jarduerari eta aukerei dagokienez ere bai. Alde horiek herrialdeen artean zein herrialdeen barruan nabari dira.

Guztiok ere gure gizartearen hezkuntza-arauen eta gizarte-arauen esparruan dihardugu. Ez dugu inolako arazorik gure etnozentrismoa ahazteko, eta, horren ondorioz, normalizat jotzen dugu gazteekin elkarrengaitzeko baliatzen dugun modua. Agian, hobe zenukete zuen estiloari eta praktikari buruz hausnarketa egitea, bideratzaileak zareten aldetik dituzuen trebetasunak garatzeko.

Pentsatzeko, ikasteko, eta irakatsi eta prestatzeko estiloak

Pertsonak garen aldetik, era jakin batean pentsatzen eta ikasten dugu denok. Denok estilo-nahasketa moduko bat erabiltzen badugu ere, bakoitzak modu berezia dauka gure inguruko mundua buruan irudikatzen (pentsatzeko estiloa), baita ikasteko estilo berezi bat ere. Bideratzaileak garen aldetik, hori kontuan hartu behar dugu, eta hainbat metodologia erabili behar ditugu gazteen trebetasunak eta interesak pizteko.

Nabarmenezkoa da jarraian aipatzen diren estiloak estilo nagusiak direla; denok erabiltzen ditugu estilo guztiak, baina bakoitzak bere gogok estiloa du. Informazio zabalagoa nahi baduzu, kontsultatu David Kolben lanari buruzko aipamenak, kapitulu honen amaieran.

Estilo hauetatik, zein duzu nahiago?

Pentsatzeko estiloen laburpena

- *Jende bisualak* iruditan irudikatu ohi du mundua. Honelako esaldiak erabil ditzake: «Ikusten dut zer esan nahi duzun».
- *Entzumen-jendeak* batez ere entzuten duena gogoratzeko joera dauka, eta honelako esaldiak erabil ditzake: «Entzun dut, eta interesgarria dirudi».
- *Jende zintesikoak* gaiak sentsazio fisiko zein emoziozkoen bitartez gogoratzeko joera dauka.

Ikasteko estiloen laburpena

- *Aktibistek* ahalik eta etekinik handiena ateratzen dute esperientzia, arazo eta aukera berriak islatzen dituzten jardueretatik. Inork bultzatu gabe, joko, talde-zeregin eta rolak antzetzeko ariketetan inplikatzeko gai dira. Azkenetarako inplikaturik egoteko erronka gozarena da haien zatik. Aktibistak ikasketa pasiboaren, lan isolatuaren (nork bere kabuz irakurtzea, idaztea eta pentsatzea, esaterako) eta xehetasunei arreta eskaintzeko eskakizunen aurkakoak dira.
- *Gogoetatsuek* jardura bat arretaz aztertzei aukera ematen zaienean ikasten dute gehien. Oso gogoko dute ikerketa zehatzak egitea, zer gertatu zaien eta zer ikasi duten aztertuz. Lehen lerroan aritzera behartzen badituzte, ondorioa ateratzeko behar baino datu gutxiago ematen badizkiete, bidezidorrak hartu behar badituzte edo azaleko lan bat egin behar badute, aldiz, aurkako erreakzioak ageri ohi dituzte.
- *Jardueren bidez sistema, eredu, kontzeptu edo teoria baten zati bat irakasten bazeaie, teorikoek* horietatik ikasten dute gehien. Helburu argia duten egoeretan inplikatzeko gustatzen zaie, baita ideia eta kontzeptu interesgarriak lantzea ere. Emozioak eta sentimenduak azpimarratzen dituzten egoeretan parte hartzea, berriz, ez dute beti gogoko izaten.
- *Pragmatikoek* gaiaren eta arazo errealearen artean lotura nabarmena denean ikasten dute gehien, baita ikasi berri dutena praktikara eramateko gai sentitzen direnean ere. Honako hauek, aldiz, ez zaizkie batere gustatzen: ikasitakoa errealtatetik aldentzea, zerbaitekin, itxuraz, «teoria eta printzipio orokorrak» baino ez biltzea, eta jendea bueltara, inora behar bezain azkar iritsi ezinean dabilelako sentsazioa edukitzea.

Irakasteko eta prestatzeko estiloak

Pertsona bakoitzak bere estiloa eta ikuspegia dauka, irakaskuntzari eta prestakuntzari dago-kienez. Bideratzaile gisa erabiliko duzun ikuspegia zenbait faktoreren arabera izango da, hala nola zure balio, sinesmen eta susmoen, prestakuntzan eta iraganean prestatua izateko izan duzun esperientziaren, eta gazteekin jardutean zein Giza Eskubideen alorreko gaiak erabiltzean erakusten duzun segurtasun-mailaren arabera.

X teoria. Irakasleek edo prestatzaileek uste dute pertsonak:	Y teoria. Irakasleek edo prestatzaileek uste dute pertsonak:
funtsean alferrak direla, eta ez dutela ikasi nahi; arduragabeak direla.	ikasi nahi dutela eta nork bere burua gidatu nahi duela
behartu egin behar direla	sortzaileak direla
diziplina behar dutela	beren iritzia eman nahi dutela
gidatu egin behar direla	erantzukizuna nahi dutela
prestatzaileak agintzen du, zorrotasunez planifikatzen du	prestatzaileak parte-hartzea bilatzen du, malgutasunez planifikatzen du
jendeari hitz egiten dio	prestatzaileak aldeztu aurretik onartuta/adostuta gidatzen du
diziplina/egitura ezarri egiten da	diziplina/egitura adostuta egiten du
parte-hartzaileak prestakuntza jasotzen dute, adituak zer egin agintzen die	pertsonek ikasteko prozesuaren ardura hartzen dute
prestatzaileak arazoak konponbidea ematen du, beste iritziak edo arazoak konponbideak zuzenak edo okerrak dira.	pertsonei adorea ematen zaie, beren iritziak izateko eta arazoak konponbideak bilatzeko.

Argi dago goian aurkeztu diren prestakuntza-estiloak muturrekoak direla.

Aurrekoaren haritik, esan beharrean gaude Y teorian bildutakoak direla Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari dagozkionak. Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak errespetuaren, berdintasunaren, lankidetzaren eta demokraziaren balioak garatu behar ditu. Eta balio horiek sustatzeko, behar-beharrezkoa da prozesuak, berez, balio horiek oinarritzat hartzea.

Hausnarketa egin aldeztu aurretik izan dituzuen esperientzien inguruan. Nola sentitu zinen hezkuntza muturreko bi irakasle mota horien eskutik jasotzean?

COMPASS eskuliburuaren erabilera hezkuntza formalean eta ez-formalean

Hasiera batean, eskuliburu honetan deskribatutako hezkuntza-ikuspegia eta jardura motak sektore ez-formalean sektore formalean baino errazago ezar daitezkeela dirudi beharbada. Sektore ez-formalean, curriculum irekiagoa izan ohi da, eta gazteen garapen pertsonalari eta sozialari garrantzi handiagoa ematen zaie. Gainera, lana gazteen interesetatik abiatzen da, eta horrek parte-hartze eta malgutasun handiagoa ahalbidetzen du. Gainera, gazteak Giza Baliabideen gaietan modu praktikoa inplika daitezkeen errazten du.

Hezkuntza-ingurune ez-formalaren barruan, berriz, zuen eremuan gertatzen ari den zerbait edo norbaitek telebistan ikusitako zerbait izan daiteke abiapuntua. Agintea hartu eta jendearen gogoak Giza Eskubideetara bideratu nahi baduzue, film bat edo bideo-zinta bat erakutsi dezakezue. Dominique Cancel-ek idatzitako «Europe on screen: cinema and the teaching of story» (Europa pantailan. Zinema eta historiaren irakaskuntza) gida (Europako Kontseilua, 2001eko urtarila) bitarteko bikaina izan daiteke zenbait pelikula baliagarriren berri izateko. Gainera, horretan kartelak itsatsi ditzakezue edo argazkiak erabili, bat-bateko eztabaida sorrazteko; edo,

bestela, musika-gaua antolatu, jendearen askatasunari buruzko abestiak kantatzeko. Jarraian, Giza Eskubide orokorrak aztertzen dituzten jarduerak —hala nola «Zein da zure jarrera?» (264. orr.) edo «Antzezpena» (75. orr.)— erabiltzen jarraitzeko iradokizuna egin dezakezue.

Adostutako jakintza multzoak osatzen du, normalean, sektore formalaren curriculuma; ikasleek jakintza horiek jaso behar dituzte, eta irakasleek horiei buruzko azterketa egiten diete. Garapen pertsonalari eta sozialari garrantzia ematen zaio, baina hori ez da beti jakintza jasotzeko moduaren jomuga nagusia izaten. Etorkizuneko lanerako eta ondorengo ikasketetarako prestakuntzari ematen zaio garrantzi handiagoa. Hori gorabehera, eskuliburu honetan bildutako jarduera gehienak edozein curriculumetan eta edozein eskola-ingurunetan egokitu daitezke, Europa osoko eskola eta unibertsitate guztietan. Izan ere, hainbat jarduera diseinatzeko eskola-ingurune jakin bat hartu da kontuan.

Arazoak ebaztea eta gatazkak ebaztea, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren oinarri

Giza Eskubideen inguruko gaiak polemikoak izaten dira askotan, bakoitzak bere balio-sistema duelako eta, ondorioz, eskubideak eta erantzukizunak bere ikuspegitik ikusten dituelako. Alde horiek iritzi-gatazkak sortzen dituzte, eta gure hezkuntza-lanaren oinarria osatzen dute.

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak honako bi helburu nagusi hauek ditu: batetik, gazteei trebetasun jakin batzuk hornitzea, gai bati buruzko zenbait ikuspegi aintzat hartzeko —baina ez nahitaez horiekin bat egiteko— aukera izan dezaten, eta, bestetik, gazteei laguntzea, arazoei guztien artean konponbideak emateko beharrezkoak diren trebetasunak gara ditzaten.

Eskuliburu honek eta bertan bildutako jarduerak honako ideia hau hartu dute oinarritzat: iritzi-gatazkak baliagarriak izan daitezke ikasteko prozesuari begira, betiere bideratzailea se-guru sentitzen bada talde baten barruan sor daitezkeen arazoei helderakoan.

Hezkuntza-jarduera ez-formal askotan bezala, helburu nagusia ez da parte-hartzaile guztiak emaitza jakin batekin ados egotea, baizik eta parte-hartzaileek prozesu horretatik ikasteko aukera izatea, esaterako, elkarri entzunez, beren iritzia emanez, beren iritzi-aldeak errespetatuz eta abar.

Esaterako, «Jokatzer» jardueran (195. orr.), gatazkak ebazteko trebetasunak garatzen dira berariaz.

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko ohiko galderak

Jarraian azaltzen diren erantzunak laburrak dira, baina espero dugu lagungarri izatea Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza beren lanean erabiltzen hasi diren pertsonak egindako galderetako batzuei erantzuteko.

Gazteek ez al lukete erantzukizuna zer den ikasi behar, eskubideei buruz ikasi ordez?

Erantzuna: Eskuliburu honetan bi arloak azpimarratzen dira, eskubideak eta erantzukizunak. Jarduerak diseinatu dira pertsona baten eta beste pertsona batzuen eskubideen arteko harremana betiere ez dela behar bezala zehazten erakusteko, baita pertsona orok gainerakoek eskubideak errespetatzeko erantzukizuna hartu behar duela adierazteko ere.

Litekeena da parte-hartzaileek egindako galderari erantzun ezin izatea. Zer egin dezaket orduan?

Erantzuna: Ez dugu sekulan pentsatu behar norbaitek galdera guztien erantzunak eduki ditzakeenik! Hortaz, guztiz onargarria da gertaera jakin batzuen berri ez duzula esatea, eta ja-

rraian parte-hartzaileak inplikatzeko erantzunak aurkitzeko lanean. Galdera taldeari itzultzeko, honako galdera hau egingo duzu: Zer pentsatzen duzue horren inguruan?

Kontuan hartzekoa da, halaber, Giza Eskubideei buruzko galderei erantzutea zaila izaten dela normalean. Galdera moral konplexuei ezin zaie «bai» edo «ez» soil batekin erantzun. Hezkuntza-ikuspegitik, galdera egiteak eta erantzuna aurkitzeak garrantzi bera dute. Gai konplexuak lantzerakoan eta gazteei horiei buruz hausnarketa egin dezaten ahalbidetzean, beharrezkoak diren jakintza, trebetasunak eta jarrerak jartzen ditugu gazte horien eskura, jarraian bizitzan gai horiei heltzeko aukera izan dezaten.

? Zer egin fotokopiagailurik edo material nahikorik ez badugu?

Erantzuna: Eskuliburu honetan bildutako jarduerak modu errazean diseinatu dira, material garestien edo fotokopiagailuaren beharrik ez izateko moduan. Nolanahi ere, zenbait jarduera egiteko, litekeena da talde-lanerako rol-txartelak edo datu-orriak kopia behar izatea, eskuz edo ikatz-papera erabiliz. Sortzaileak izan beharko duzue, eta zuen konponbideak aurkitu.

? Gurasoak, eskola-agintariak eta komunitateko liderrak, ez al dira Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren aurka jarriko, portaera bihurria ekar dezakeen doktrinamendu politikoa dela leporatuta?

Erantzuna: Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak herritarrak prestatzen ditu gizartean eta beren herrialdearen garapenean parte hartzeko. Garrantzizkoa da parte-hartzea bilatzen duten gaitasunen garapena eta alderdi-politikak bereiztea. Giza Eskubideetan eztabaidaren eta parte-hartzearen bitartez hezteak adorea ematen die gazteei pentsamendu kritikoak eta ikerketaren aldekoak garatzeko eta modu arrazionalen jokatzeko.

Horri dagokionez, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak zerikusia du, halaber, gizarte- eta politika-hezkuntzarekin, eta gazteei aukera ematen die Giza Eskubideen, gizarte-gaien, hezkuntzaren eta politiken arteko loturak ezartzeko. Horren ondorioz, litekeena da gazteak tokiko edo nazioko alderdi politikoetan erregistratzea, politikan parte hartzeko, eta pentsatzeko, elkartzeko eta adierazteko askatasuna duten neurrian. Baina hori betiere aukerakoa izango da haientzat.

? Gobernuaren ardura al da pertsonen Giza eskubideei buruz ikasteko aukera dutela ziurtatzea?

Erantzuna: Nazio Batuetako kide diren herrialdeek Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza sustatu behar dute ikasteko modu guztietan. Hau da, hezkuntza formalean, ez-formalean eta informalean. Hala ere, gobernu askok ezer gutxi egin dute Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza sustatzeko eta Giza Eskubideak beren ikasketa-programetan txertatzeko. Hezitzaileek eta gobernuak kanpoko elkarrekin asko egin dezakete Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren garapena sustatzeko, beren ahaleginen bitartez edo eskoletan eta beste hezkuntza-programa batzuetan elkarlanean jardunez, eta, horren haritik, korporazioak osa ditzakete eta gobernuari presioa egin diezaiekete horri dagokionez dituzten betebeharrak bete ditzaten.

? Eta nire herrialdean Giza Eskubideak urratzen ez badira?

Erantzuna: Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza ez da urratzeetara mugatzen. Bereziki, Giza Eskubideak gizaki guztien ondasun unibertsala direla jakinarazi nahi du, baita eskubide horiek babestu behar direla ere. Gainera, ezein herrialdek ezin du baieztatu berean eskubideak urratzen ez direnik. Hurbileko gizarte-inguruneari edo komunitateari begiratzea modu egokia izan daiteke errealitateari heltzeko. Nor dago baztertuta? Nor bizi da miseria gorrian? Zer haurrek ezin dituzte beren eskubideak gauzatu? Bestela, zure herrialdeak beste herrialde batzuetako Giza Eskubideen urraketei edo sustapenari dagokienez zer egiten duen azter dezakezu (esaterako, ingurumenaren eta garapenerako eskubidearen, arma-merkataritzaren, edo munduko pobreziaren arloan).

Erabiltzaileentzako aholku praktikoak

Eskuliburu hau eta bertan bildutako jarduerak ikastetxean erabil daitezke, eskola arruntetan zein curriculumetik kanpoko jardueretan, prestakuntza-ikastaro edo mintegi batean, udako edo laneko kanpamentu batean, gazte-klub batean edo gazte talde batekin. Bereziki helduekin badiharduzue ere balia daitezke jarduera horiek guztiak.

Jarduera nola aukeratu

Jarduera bat aukeratzean, kontuan hartu behar duzu zuretzat eta zure taldearentzat egokia izan behar duela, baita eskura duzun denboran txerta dezakezula ere. Irakurri jarduera osoa bi aldiz gutxienez, oso-osorik eta kontu handiz, eta ahalegindu imajinatzen taldeak nola erreakzionatuko duen eta zer esango duen. Ziurtatu beharrezkoak diren material guztiak eskura dituzula. Egiaztatu toki nahikoa dagoela, bereziki parte-hartzaileak lan-talde txikitik banatzen badira.

Berriz ere azpimarratu nahi dugu jarduera bakoitzerako jarraibideak gida orokorrak baino ez direla, eta materiala erabiltzeko zure beharretara egokitu beharko duzula. Horren haritik, aipatzekoa da ezinezkoa dela Europa osoko egoera guztietara egokitze moduko jarduerak lantzea.

Espero dugu zuk jarduerak egokitzea. Esaterako, oinarritzko ideia jarduera batetik aukera dezakezu, eta metodoa, berriz, beste batetik.

Jarduera bakoitza formatu estandarrean aurkezten da. Ikonoak eta izenburuak ikuspegi globala errazago lortzeko erabiltzen dira.

Jarduerak aurkezteko erabili diren ikurren eta izenburuen gakoak

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

Konplexutasun-maila	Letik 4ra arteko mailek parte hartzeko eskatutako gaitasun-maila orokorra eta/edo prestakuntza-maila adierazten dute.
Gaiak	Jardueran lantzen diren gai globalak, hala nola pobrezia, ingurumena, bakea eta indarkeria, eta genero-berdintasuna.
Ikuspegia	Informazio laburra eskaintzen du, jarduera motaren eta heldu behar-rekoi gaien inguruan.
Lotutako eskubideak	Jardueran aztertutako eskubideak, bizitzeko eskubidea edo adierazpen-askatasunerako eskubidea, esaterako.
Taldearen tamaina	Jarduera egiteko behar duzun pertsona kopurua.
Iraupena	Jarduera osoa —eztabaida barne— osatzeko beharrezkoa den denbora, minututan. Taldeak edozein «tamaina» baldin badu, 15 kideko talde batentzako denbora hartzen da aintzat.
Helburuak	Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari dagozkion jakintza, trebetasunak, jarrerak eta balioak ikastea.
Materialak	Jarduera garatzeko beharrezkoak diren materialen zerrenda.
Prestaketa	Jarduera hasi aurretik bideratzaileak behar duen ororen zerrenda.
Jarraibideak	Jarduera garatzeko moduari buruzko jarraibideen zerrenda.
Informazioa eta ebaluazioa	Bideratzaileari informazioa labur-labur aurkezten eta jarduera ebaluatzen laguntzeko iradokizunak (ikasteko zikloaren 2-4 faseak, ikus 44. orrialdea).
Bideratzaileentzako aholku praktikoak	Orientatzeko oharrak. Zer gauza hartu behar diren kontuan. Non lortu informazio osagarria.
Aldaerak	Jarduera nola egoki daitekeen zenbait egoeratan erabiltzeko.
Jarraipenerako iradokizunak	Jarraian zer egin daitekeen. Beste jarduera batzuekiko loturak.
Ekintzarako ideiak	Ekiten hasteko egin beharreko urratsei buruzko iradokizunak.
Data nagusiak	Giza Eskubideekin zerikusia duten datak.
Informazio osagarria	Laguntzeko informazio osagarria, jarduera egiteko garrantzizkoa dena.
Banatu beharrekoak	Rol-txartelak, ekintzarako orriak, irakurtzeko material lagungarria, eztabaida-txartelak eta abar.

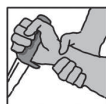
Konplexutasuna

Jarduerak 1. mailatik 4. mailara bitarte sailkatu dira, esperientzia-jardueretan parte hartzeko beharrezko gaitasun-maila orokorra eta jarduera horiek eskatzen duten prestaketa adierazteko. Oro har, bi aldaerak elkarrekin doaz: 1. mailako jarduerak oso prestaketa urria behar dute, eta 4. mailako jarduerak, berriz, askoz ere prestaketa handiagoa.

- **1. maila.** Jarduera sinpleak eta laburrak dira, bereziki abiapuntu gisa erabiltzeko baliagarriak. Ariketa «energetikoak» eta hasierako hoztasuna gaitzitzekoak (dinamizatzailerak, egoera arintzen dutenak) kategoria horretan biltzen dira. Haatik, jarduera horiek baliagarriak dira jendea elkarrengatik eta elkarren artean komunikatzera animatzen duten neurrian.
- **2. maila.** Jarduera sinple hauek gai bati buruzko interesa pizteko diseinatu dira. Ez dute alde aurreko jakintza eskatzen Giza Eskubideen inguruan, ezta trebetasun jakin batzuk ere, pertsonalak edo talde-lanekoak. Maila honetan bildutako jardueretako asko jendeari laguntzeko sortu dira, hain zuzen ere komunikazioa edo talde-trebetasunak garatzen laguntzeko, Giza Eskubideekiko interesa piztearekin batera.
- **3. maila.** Jarduera horiek zabalagoak dira, eta gai bati buruzko ulermen eta jakintza sakonagoa garatzeko diseinatu dira. Gainera, gaitasun-maila handiagoen beharra dute, eztabaidatzeko eta taldean lan egiteko trebetasunei dagokienez.
- **4. maila.** Jarduera horiek luzeagoak dira, talde-lan egokia eta eztabaidatzeko, kontzentratzeko eta lankidetzan jarduteko trebetasunak eskatzen dituzte parte-hartzaileen aldetik. Azkenik, prestaketa luzeagoa ere eskatzen dute. Hedadura handiagoa dute, halaber, gaiak sakonagotik eta zabalago aztertzen dituzten neurrian.

Lotura globalak

Eskuliburuan bildutako jarduerak honako helburu honekin diseinatu dira: Giza Eskubideak, eta eskubideen eta zenbait gai globalen arteko loturak ikertzea. Era horretan, jarduera bakoitzaren deskribapena egitean, hiru gai adierazten dira. Hamasei gai globalak honako hauek dira:

1. Bakea eta Indarkeria

2. Demokrazia

3. Diskriminazioa eta xenofobia

4. Eskubide sozialak

5. Genero berdintasuna

6. Giza eskubide orokorrak

7. Giza segurtasuna

8. Globalizazioa

9. Haurrak

10. Hedabideak

11. Herritartasuna

12. Hezkuntza

13. Ingurumena

14. Kirola

15. Osasuna

16. Pobrezia

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Eskuliburu honetan, lana koordinatzen eta jarduerak gauzatzen aritzen diren pertsonen (instruktoerek, irakasleek, gazteekin dihardutenek, hezitzaileek, begiraleek, gazte boluntarioek eta abar) betetzen duten zeregina deskribatzeko erabiltzen dugu «bideratzaile» hitza.

Terminologia hori lagungarria da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzak ikuspegi demokratikoa eta parte-hartzearen aldekoa behar duela azpimarratzeko.

Esan gabe doa guk aintzat hartzen dugula gazte taldeak bideratzeko lanetan aritzen zarela, eskola batean, gazte-klub batean, prestakuntza-ikastaro batean, gazteentzako kanpamentu batean edo mintegi batean, esaterako.

Talde-lana

Ikasleek elkarrekin jarduten dutenean, beren trebetasunak eta trebetasunak uztartzen dituztenean, eta zeregina osatzeko besteen indarren gainean eraikitzen dutenean esaten dugu ikasle horiek talde-lanean ari direla. Talde-lanak:

- *erantzukizuna bultzatzen du.* Jendeak egiten duenaren jabe dela sentitzen badu, emaitzarekin gehiago konprometitzen da normalean, eta arrakasta lortzen ahalegintzen da;
- *komunikazio-trebetasunak garatzen ditu.* Jendeak entzuteko premia dauka, besteak zer esaten ari diren ulertu behar du, besteen ideiak ondo jaso, nork bere pentsamenduak aurkeztu;
- *lankidetzak garatzen du.* Jendeak berehala ikasten du helmuga komun batera iristeko lanean ari bagara, askoz ere hobea dela lankidetzan aritzea talde barruan lehiatzen baino;
- *erabakiak hartzerakoan adostasunez jokatu beharra eskatzen du.* Jendeak lehenbailehen ikasten du erabakitze modurik onena zein den: eskuragarri dagoen informazio guztia aztertzea eta guztiontzat komenigarria den soluzioa bilatzea. Norbaitek erabakiak hartzeko prozesutik kanpo dagoela sentitzen badu, taldearen lana oztoka dezake, gainerako taldekideek hartutako erabakiak errespetatu gabe.

Taldean lan egiteko teknikak

Eskuliburuaren 2. kapituluaren teknika jakin batzuk aipatzen dira, «ideia-jasa» edo «rolak antzeztea», esaterako. Jarraian, hitz horien nondik norakoak azalduko ditugu, baita haiek erabiltzeko jarraibide batzuk eskaini ere.

Kontuan hartu talde-lanak arrakasta izan dezan zereginak egitera bideratu behar dela. Erantzuna eskatzen duen galdera argia egon behar du tartean, edo konponbide-premia duen arazoa, behar bezala adierazia.

Idea-jasa

Idea-jasa gai berri bat txertatzeko erabiltzen da, baita sormena sustatzeko eta hainbat ideia bizkor-bizkor sorrarazteko ere. Berariazko arazo bat konpontzeko baliu daiteke, baita galdera bati erantzuteko ere.

Jarraibideak:

- Erabaki ideia-jasa zer gairi buruz egin nahi duzun, eta aurkeztu erantzun posible asko dauzkan galdera gisa.
- Idatzi galdera denok ikusteko moduko tokian.
- Eskatu taldekideei beren ideiak eman ditzaten, eta idatzi denok ikusteko moduko tokian, poster edo paper handi batean, esaterako. Hitz solteak edo esamolde laburrak izango dira.
- Geldiarazi ideia-jasa, ideiak agortu ahala.
- Aztertu iradokizunak, iruzkinak eskatuz.

Idatzi honako puntu hauen inguruan:

- Idatzi iradokizun berri guztiak. Eta kontuan hartu askotan iradokizun sortzaileenak direla baliagarrienak eta interesgarrienak!
- Amaitu arte, inork ere ezin du iruzkinik edo iritzirik eman idatzitakoari buruz, ezta aldez aurretik emandako ideiak errepikatu ere.
- Animatu taldekideak nork bere ekarpenak eman ditzan.
- Eman zure ideiak, baina taldea animatzeko beharrezkoak badira soilik.
- Iradokizunen bat argi geratu ez bada, argitzeko eskatu.

Idatzi horman

Idea-jasa mota bat da. Parte-hartzaileek ideiak paper puska txikitan (*post-it*) idatzi eta horman itsasten dituzte. Metodo horrek baditu bere abantailak: jendea eserita egon daiteke eta bere kabuz lasai-lasai pentsatu besteen ideien eragina sentitu aurretik. Gainera, paper puskak gerora berriz ere koka daitezke, ideiak elkartzen laguntzeko.

Eztabaida

Eztabaida modu egokia izan daiteke bideratzaileak zein parte-hartzaileek aurki dezaten arazoketako zer jarrera hartzen duten. Hori garrantzi handikoa da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzan. Izan ere, gertaerak ezagutu ez ezik, parte-hartzaileek gaiak beren kasa ikertzeko eta aztertzeke gauza ere izan behar dute. Albisteak, posterrak eta kasuen azterketa tresna baliagarriak dira eztabaida sortzeari begira. Jendea martxan jarri, honako galdera hau eginez: zer uste duzue...gaiaren inguruan?»

«Txutxu-mutxuka» aritzeko taldeak

Metodo hau egokia izan daiteke talde osoaren eztabaidan ideiak erraz agertzen ez badira. Eskatu parte-hartzaileei gaiari buruz eztabaida egin dezaten, binaka eta bi edo hiru minututan, eta jarraian eskatu ideiak gainerako taldekideekin aurkez ditzaten. Denbora gutxian jendea «txutxu-mutxuka» ikusiko duzu, eta elkarriketa ugari —eta, ondorioz, ideia ugari— sortuko dira.

Talde txikitan lan egitea

Talde osoarekin jardun beharrean, lana talde txikitan ere antola daiteke. Metodo horrek parte hartzera animatzen ditu taldekide guztiak, eta taldean lankidetzan jardutea zer den ikasten laguntzen du. Talde txikiaren tamaina zehazteko, zenbait gauza praktikoko hartuko dira kontuan, guztira zenbat pertsona dauden eta zenbateko tokia duzun, esaterako. Talde txikia bi edo hiru pertsonarekin osa daiteke, baina betiere hobe da 6-8 kideko taldeak osatzea. Talde txikitan antolatutako lanak hamabost minutu, ordubete edo egun bat iraun dezake, taldeek eskuartearen duten zereginaren arabera.

Taldekideei besterik gabe «gaiari buruz eztabaidatzeko» eskaera egiten badiegu, horrek normalean ez du emaitza onik ekarriko. Gaia edozein dela ere, funtsezkoa da lana argi eta garbi zehaztea, eta pertsonen lana helmuga jakin batera bideratzea, horretarako talde osoaren berrelikadura behar dela aintzat hartuta. Esaterako, banatu zereginak konponbidea behar duten arazoen moduan, edo bestela erantzunaren premia duten galderen moduan.

Sailkapena

Metodo hau egokia izan daiteke berriazko informazio bat eman nahi baduzu edo talde txikitan antolatutako eztabaida suspertu nahi baduzu.

Enuntziatuen karta-joko bana prestatu behar duzu talde txiki bakoitzarentzat. Joko bakoitzeko bederatzi karta. Prestatu gaiarekin zerikusia duten 9 enuntziatu, laburrak eta sinpleak, eztabaidatu nahi duzun gaiari buruzkoak, eta idatzi enuntziatu bana karta bakoitzean.

Eskala moduko sailkapena

Garrantzizkoena

Garrantzi txikiena duena

Diamante moduko sailkapena

Taldeek enuntziatuei buruz eztabaidatu behar dute eta, ondoren, garrantziaren arabera sailkatu. Hori eskala moduan zein diamante moduan egin daiteke. Eskala moduan egiten badugu, enuntziatu garrantzitsuena gailurrean egongo da, hurrena horren azpian, eta horrela ondoz ondo, garrantzi txikiena duen enuntziaturaino (azken hori oinarrian egongo da).

Diamante moduko sailkapenean, berriz, pertsonen negoziatu egiten dute enuntziatu garrantzizkoena zein den, jarraian garrantzian hurrengo biak zein diren, gero garrantzi ertaineko hirurak zein diren eta abar, marrazkiak erakusten duen bezala. Normalean gaiak ez dira behar bezala zehazten; hori dela-eta, diamante moduko sailkapena izan ohi da metodorik egokiena. Gainera, adostasunera iristeko aukera hobeak eskaintzen ditu. Sailkapen-metodoak beste bertsio bat izan dezake: idatzi zortzi enuntziatu eta karta bat zuri utzi, parte-hartzaileek karta hori betetzeko aukera izan dezaten.

Rolen antzezipena

Rolen antzezipena parte-hartzaileek egindako dramatizazio-saio laburra da. Pertsonak beren bizitza-esperientzietan oinarritzen dira, baina rola antzezteko egoera bat-batekoa izaten da normalean. Rola antzezteak egoera bat hobeto ulertzeko bide eman dezake, eta egoera horretan inplikaturik daudenekiko enpatia sustatu.

- Rolan antzezipenak eta simulazioak desberdinak dira. Azken horiek drama laburrak ere izan daitezke, baina gidoi bat izaten dute normalean eta inprobisazio-maila txikiagoa eskatzen dute.
- Rolan antzezipenak benetako bizitza imitatzen dute, eta horixe da haien balio nagusia. Erantzun errazik ez duten galderak egin ditzakete, pertsonaia baten portaera onari edo txarrari buruz, esaterako. Gaia sakonagotik ulertu ahal izateko, eskatu jendeari paperak elkartrukatzeko.

Rolan antzezipenak, sentsibilitate handiz jokatu behar da. Behin antzezipena amaitutakoan, funtsezkoa da jendeak behar adina denbora hartzea, antzezipenaren paperetik ateratzeko. Bigarrenik, guztiok ere pertsonen sentimenduak errespetatu behar dituzte, baita taldearen gizarte-egitura ere. Esaterako, ezinduei buruzko rola antzezipenaren kontuan hartzea da litekeena dela parte-hartzaile batzuek balio-urritasunak izatea (ez-agerikoak, agian), edo senide zein lagun hurko ezin izatea. Hortaz, zuhurtzia handiz jokatu behar da pertsona horiek ez mintzeko edo baztertze-ko, eta ez ditugu inola ere besteen aurrean agertzerik behartuko. Halakorik gertatzen bada, ordea, erreakzionatu egin behar da: barkamena eskatu, gaia adibide baten antzera aurkeztu eta abar. Gainera, kontu handiz ibili behar duzu estereotipoetan ez erortzeko. Rolan antzezipenak agerian uzten dute parte-hartzaileek beste pertsona batzuei buruz zer pentsatzen duten, pertsona horiek imitatze edo haien rola antzezteko «trebetasun»aren bitartez. Horregatik dira hain gozagarriak horrelako jarduerak. Ideiak bateratzerakoan, honako galdera hau egin daiteke: «benetan uste al duzue zuen roletako pertsonak horrelakoak direla?». Hezkuntzaren ikuspegitik, garrantzi handikoa da jendea kontzientziatzea informazioa etengabe eta kritikoki azter dezan. Orobat, pertsonaia garapena oinarritzeko informazioa nondik lortu zuten ere galde diezaziekezu parte-hartzaileei.

Simulazioak

Simulazioak egiterakoan, rola antzezipenak hedatu egiten dira, parte-hartzaile guztiak inplikatzeko. Pertsonen erroka handiko egoerak esperimendatzeko aukera ematen diete, baina giro seguru batean. Askotan, simulazioek emozio-inplikazio handia eskatzen dute eta, hori dela-eta, oso tresna indartsuak dira. Pertsonen ez dute soilik buru-erretzekin ikasten, bihotzekin ere ikasten dute.

Simulazio baten ostean, azken gogoeta-ebaluazioa bereziki garrantzitsua da.

Parte-hartzaileek beren sentimenduen inguruan hitz egin behar dute, zergatik hautatu duten era jakin batean jokatzeko, bidegabekeriaren bat atzeman duten, eta zenbateraino uste duten lortutako erabakiak onargarriak direla. Esperimendatu dutenaren eta mundu errealeko egoeren artean antzekotasunak ezarri behar dituzte, eta zuk lagundu behar diezu ahalegin horretan.

Irudiak: argazkiak, marrazki bizidunak, marrazkiak, collageak

«Irudi batek mila hitzek baino gehiago adierazten du». Irudiak tresna indartsuak dira, informazioa emateko eta interesa pizteko. Kontuan hartu, halaber, marrazkia autoespresioa eta komunikazioa baliabide garrantzitsua dela, ez soilik ikuspegi bisualetik gogoeta egitea nahiago dutenentzat, baita mintzamina menderatzen ez dutenentzat ere. 77. orrialdean, «Argazki-jokoak» paragrafoan, zenbait ideia ematen dira irudiak eta marrazkiak baliatzen dituzten jarduerak egiteko.

Irudi-bilduma sortzeko aholku praktikoak

- Irudiak erabilera anitzeko tresnak dira, eta horregatik egokia izan daiteke bideratzailerak beren irudi-artxibo propioak sortzea. Irudiak iturri ugarietatik bil daitezke, hala nola egunkarietatik, aldizkarietatik, posterretatik, turismo-liburuxketatik, postal-txarteletatik eta zorion-txarteletatik.
- Ebaki irudiak, itsatsi kartoian eta estali plastikozko orri garden autoitsasgarri batez (liburuen azala jartzeko saltzen da) gehiago iraun dezaten, eta aldi berean erabilerrazagoak eta erosoagoak izan daitezken. Irudi guztiek tamaina bera izatea komeni da, bildumak karta-jokoaren antz handiagoa har dezan. A4 neurri ezin hobea da, baina A5 ere egokia izan daiteke.
- Honako hau ere egin daiteke: idatzi erreferentzia-zenbakia kartoi mehe bakoitzaren atzealdean, eta erregistratu iturria, jatorrizko izenburua edo beste edozein informazio. Era horretan, jendeak irudiaren inpaktu bisualari erantzun beharko dio soilik, bestelako informazioei erreparatu beharrik gabe.
- Irudiak aukeratzekoan, ahalegindu aniztasuna bilatzen. Erreparatu generoari, arrazari, ahalmenari eta ezintasunari, nazionalitateari eta kulturari, azpikulturak barne. Iparraldeko, hegoaldeko, ekialdeko eta mendebaldeko irudiak hautatu behar dituzu, hainbat ingurune natural eta sozialetakoak eta hainbat kulturatakoak. Kontuan hartu, halaber, irudi indibidualek eragin handia eragin dezaketela, tamainarengatik eta kolo-rearengatik bereziki. Horrek bere eragina izan dezake jendeak irudi bat jasotzerakoan; hortaz, saiatu irudi bilduma murrizten, nahiko sorta homogeneoa lortzeko.

Filmak, bideo-zintak eta irratsaioak

Filmak, bideo-zintak eta irratsaioak oso tresna indartsuak dira Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzan, eta arrakasta handia lortu dute gazteen artean. Film bat ikusi ondoren eztabaida egitea abiapuntu egokia izan daiteke etorkizuneko lanari begira. Eztabaidagaiak askotarikoak izan daitezke: hasiera batean jendeak filma nola hartu duen, zenbateraino den «egiazkoa», pertsonaiak modu errealistan aurkeztu diren, ikuspegi moral edo politiko jakin bat adierazi nahi zuten eta abar.

Egunkariak, irratia, telebista, Internet

Hedabideak iturri ezin hobea dira eztabaida-material egokiak lortzeko. Betiere interesgarria izaten da edukiari eta edukia aurkezteko moduari buruz eztabaida egitea, baita joerak eta estereotipoak aztertzea ere.

Argazkiak egitea eta filmak sortzea

Bideokameren eta kamera digitalen teknologiarik esker, gaur egun askoz ere errazagoa da guztiontzat pelikulak sortzea eta argazkiak egitea. Gazteek, argazki eta pelikulen bitartez, argi eta garbi ematen dute beren ikuspuntuen eta jarreraren berri, eta horiek guztiek erakusteko material ezin hobea osatzen dute. Bideokartak eta bideokomunikazioak oztupo eta aurreiritziak hausteko era bat dira. Izan ere, pertsonei —bestela aurrez aurre biltzeko aukerarik edukiko ez zuten pertsonei— «hitx egiteko» eta bizimoduari eta lehentasunei buruz dituzten ikuspegiak elkarri adierazteko bide ematen die.

Jarduerak garatzeko aholku orokorrak

Baterako bideratzea

Ahal bada, beste pertsona batekin jardun bideratze-lanetan. Izan ere, abantaila praktikoak izan ditzake bi pertsonak erantzukizun berak izateak, talde txikitik antolatutako lanean laguntza emanez edo premia indibidualei erantzunez. Bi pertsonak saio bat gidatzen badute, errazagoa da erritmoa aldatzea, parte-hartzaileen interesa-mailari eusteko. Bi bideratzailek elkarri laguntza eman diezaioke, gauzak alde aurretik pentsatu bezala ateratzen ez badira, eta gainera hobe da lan bat beste baten konpainian egitea bakarrik egitea baino. Bestela, jarduerak taldeka antola daitezke, ahal baldin bada gazte batzuk inplikatur prestaketa-lanetan. Azken aukera hori ere hobe izan daiteke bi bideratzaileekin jardutea baino.

Denbora kudeatzea

Denbora ongi antolatu, eta ahalegindu eskura duzun denbora ongi kudeatzen, presarik gabe. Jarduera aurreikusitakoa baino gehiago luzatzen bada, saiatu laburtzen, eztabaidarako behar adinako denbora izateko (kontsultatu ikasteko zikloari buruzko oharra, 40. orrialdean). Bestalde, denbora asko baduzu, ez erabili dena eztabaidan, etenaldi bat egin, edo bestela jarduera bizkor eta suspergarriren bat egin, ongi pasatzeko soilik.

Sortu agresibitatearik gabeko giroa

Jendeak ikertzeko eta aurkitzeko, elkarreragiteko eta elkarrekin jarduteko askatasuna duela sentitu behar du. Originala eta jatorra izan, parte-hartzaileen gogoak piztu eta umore-senez jokatu. Ez erabili parte-hartzaileek ulertu ezin dezaketenen jargoirik edo hizkerarik.

Oinarrizko arauak ezartzea

Garrantzi handikoa da taldekide bakoitzak parte hartzearen eta esperientzien bidezko jarduerara guztien oinarrizko arauak ulertzea. Esaterako, bakoitzak bere erantzukizun zatia hartu behar du saioan, denek ere iritzia emateko, hitz egiteko eta parte hartzeko aukera eduki behar dute. Inork ere ez du gaizki sentiaraziko duen zerbait esatera behartuta sentitu behar.

Gela edo talde batekin lanean hasi aurretik, oinarrizko arau horiek guztiak aztertu eta adostu behar dira.

Jarraibide argiak eskaintzea

Beti ere ziurtatu behar duzu mundu guztiak jarraibideak ulertu dituela, eta bakoitzak zer egin behar duen badakiela. Hori egiaztatzeko modurik onena: ikasleek galderak egitea eta garrantzikoena idaztea. Ez duzu galderen beldur egon behar; oso baliagarriak dira, eta zuri eta gainerako taldekideei gauzak argitzeko aukera emango dizute. Galderarik ezak nahasmendu orokorra adierazten du batzuetan («ez dut galdetuko; izan ere, denok ulertu dutela dirudi»).

Eztabaidak bideratzea

Eztabaida funtsezkoa da Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzaren prozesuan. Arreta berezia jarri, eta ziurtatu taldekide bakoitzak parte hartzeko aukera duela. Erabili taldeak ezagutzen dituen hitzak, esamoldeak eta hizkera, eta argitu haientzat ohikoak ez diren hitzen esanahia.

Gonbidatu parte-hartzaileak beren iritzia eman ditzaten. Ziurtatu alderdi globalen eta tokiaren artean oreka dagoela, hartara bakoitzak gai horiek bere bizitzan garrantzitsuak direla ikusteko aukera izan dezan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Parte-hartzaileei jarduera amaitzeko behar adinako denbora eman behar diezu; beharrezkoa izanez gero, irten roletik zer gertatu den eta zer ikasi duten eztabaidatu aurretik. Jarduera

bakoitza amaitutakoan, hartu denbora-tarte bat hitz egiteko. Jendeak zer ikasi duen adieraziko du, baita esperientzia hori norberaren bizitzari, komunitateari eta munduari dagokienez nola ikusten duten ere. Gogoetarik gabe, jendeak ez du asko ikasten bere esperientzietatik.

Gogoetarako eta azken ebaluaziorako prozesua abiarazteko, segida bati jarraitzea iradokitzen dizugu, parte-hartzaileei honako hauekin zerikusia duten galderak eginez:

- jardueran zer gertatu den eta nola sentitu diren
- bakoitzak bere buruaz zer ikasi duen
- jardueraren arazoei buruz zer ikasi duten
- aurrera egiteko eta ikasitakoa erabiltzeko zer egin dezaketen

Berrikustea

Garrantzitsua da lana eta ikasteko prozesua aldian-aldian berrikustea. Hori egun bateko mintegian egin daiteke, edo bestela bi edo hiru eskolatan edo topaketatan. Litekeena da azterketa taldearentzat aspergarria izatea, bereziki alde aurreko eztabaida luzea izan bada.

Gogoratu berrikuspene ez duzula zertan eztabaidatik abiatu behar; bestelako teknikak ere erabil ditzakezu, hala nola gorputz-hizkuntza, marrazkiak, eskulturak eta abar.

Bideratzaileek atsedena hartu behar dute, erlaxatzeko, indarberritzeko eta lana nola ateratu den berrikusteko. Hitz egin honako hauen inguruan:

- Zure ikuspegitik jarduera nola garatu den: prestaketa, lanaren banaketa eta abar.
- Parte-hartzaileek zer ikasi duten eta ikasteko prozesuaren helburuak bete diren.
- Zer emaitza lortu diren: amaitu berri den jardueraren ondorioz, taldeak zer egingo duen.
- Eztabaidatutako gaiei eta bideratze-lanari buruz zer ikasi duzun.

Gauzak aurreikusi bezala ateratzen ez direnean

Jarduerak ia inoiz ez dira zuk espero bezala garatzen, ezta eskuliburu honetan aurkeztu eta deskribatu bezala ere. Eta horixe da, hain zuzen, parte-hartzean oinarritutako jarduerak baliatuz egindako lanaren saria, eta, aldi berean, erronka.

Denboraren banaketa

Litekeena da jendea bete-betean inplikatzeko eta behar adina denbora ez izatea. Kontsultatu parte-hartzaileei zer nahiago duten, jarduera etetea, 5 minutu gehiagotan jarraitzea edo arazoa konpontzeko beste modu bat eskaintzea.

Indarrak agortzen badira

Batzuetan, saioak luzeak direnean bereziki, jarduera pizgarriren bat egin daiteke, edo atsedena txikia iradoki.

Eztabaida zailak

Batzuetan eztabaidak tratu egiten dira. Horren arrazoia zein den jakin beharko duzu. Hainbat arrazoiengatik gerta daiteke hori, gaia agortu delako edo oso emozio-karga handia duelako, esaterako. Zer egin erabaki beharko duzu: ikasleak galdera batekin motibatuz, taktikaz aldatu edo aurrera jarraitu. Ez duzu inoiz pentsatu behar parte-hartzaileen galderen eta arazoaren erantzunak eman behar dituzunik. Taldeak berak bere erantzunak aurkitu behar ditu, elkarri entzunez eta elkarrekin hitz eginez. Logikoa denez, iritzia edo aholkua eskatzeko aukera dute, baina taldea da bere erabakiak hartu behar dituen.

Berrelikadura

Berrelikadura zera da, norbaitek esan edo egin duen zerbaiti buruzko iruzkina egitea. Iruzkina hori positiboa edo kritikoa —zentzu negatiboan— izan daiteke. Berrelikadura ematea eta jasotzea

trebetasun bat da, eta taldekideei laguntza eman beharko zaie hori nola egiten den ikas dezaten. Behar baino gehiagotan berrelikadura kritika suntsigarritzat jotzen da, nahiz eta haren asmoa hori ez izan. «Errespetua» eta «argudioak», horietatik dira berrelikaduraren funtsezko hitzak.

Berrelikadura eskaintzerakoan, garrantzi handikoa da beste pertsona errespetatzea, baita beste horrek esandakoa edo eginikoa arretaz aztertzea eta gure ikuspunturako arrazoiak eskaintzea ere. Hobe da honako hau esatea: «ez nago batere ados zurekin, honako honengatik...» beste hau esatea baino: «Lerdo halakoa...ez al duzu ikusten...?» Jende askok berrelikadura negatiboa eskaintzeko joera dauka, eta hori mingarria izan daiteke.

Bideratzailea zaren neurrian, jendeak berrelikadura lagungarria eman dezan ziurtatzeko modua aurkitu behar duzu. Esaterako:

- berrelikadura eskaintzerakoan, jendea enuntziatu positibo batetik abiatzen dela ziurtatuz.
- beste pertsona errespetatuz, hark esandakoa indargabetzeko oharrik egin gabe.
- portaeran, eta ez pertsonan, arreta jarritz.
- esaten ari denaren arrazoi bat emanez.
- esaten dutenaren ardura hartuz, «ni mezuen» bitartez.

Berrelikadura jasotzea gogorra da, tartean desadostasuna baldin badago bereziki. Zuk jendeari lagundu behar diozu beren esperientzietatik ikasten, laguntza sentitzen eta amore ez ematen. Adore eman jendeari berrelikadura adi-adi entzuteko, beren burua edo beren jarrera lehenbailehen babestu beharrik gabe. Bereiziki garrantzitsua da jendeak zehatz-mehatz ulertzea berrelikadura ematen duen pertsonak zer adierazi nahi duen. Jarraian, esandako hori ulertzeko denbora hartuko dute, ondoren onartzeko edo ezeztatzeko.

Parte-hartzaileen erresistentzia

Parte-hartzean oinarritutako jardueretan inplikatzeko ahalegin handia eskatzen du, eta aldi berean hainbat teknika —hala nola eztabaida, marrazketa, rol-antzezpena edo musika— aldi berean erabili behar dituzunez gero, ezinezkoa da jarduera guztiak parte-hartzaile guztiei denbora guztian egokitzea. Parte-hartzaile bat segurua bada eta jarduera jakin bat zergatik ez zaion gustatzen adierazteko gauza, orduan bere premiak egokitzeke gai izango da, elkarriketaren eta negoziazioaren bitartez.

Guretzat «erresistentzia» zera da, nahita suntsigarria den portaera. Bideratzaile guztiek parte-hartzaileen erresistentzia sentitzen dute batzuetan. Zenbait erresistentzia mota daude. Gazte dudatsu batek bere aulkia urratuz, ahapeka kantatuz edo aldamenekoarekin hitz egin ez oztoka dezake saioa. Alabaina, badira saioa oztokatzeko modu zoliagoak ere, hala nola garrantzirik gabeko galderak egitea edo gauza guztiek txiste egitea. Horrela jarduten dutenek beste «joko» bat erabili ohi dute: «bideratzailea poliki-poliki hondatzea». Horren haritik, honako hauek esan ditzakete: «Zuk ezin duzu ulertu, gaztetasuna aspaldi utzi zenuen atzean», edo «zergatik beti eztabaidak? zergatik ez ditugu jarduera soilak egiten?». Hirugarren «joko» mota: ikasteari ihes egitea. Esaterako, jendeak honako hau esaten du: «bai, baina...».

Logikoa denez, hobe da erresistentzia saihestea. Esate baterako:

- Adi egon, taldekide guztiei begira, baita jarduera jakin batek edo alderdi jakin batek —rol bat antzezterakoan edo simulazio batean— sentimenduetan eragin dezakeen emozioei begira ere.
- Ziurtatu ikasle guztiek badakitela ez dutela zertan haiei buruzko gauzarik esan, baldin eta deseroso sentitzen badira.
- Edozein jarduera hasi aurretik, eman parte-hartzaileei berotzeko denbora pixka bat; jarduera amaitutakoan, berriz, lasaitzeko beste tarte bat eman.
- Gogoratu betiere informatzeko eta eztabaidatzeko behar adina denbora eman behar duzula, guztiek ere beren iritziak eta parte-hartzea kontuan hartzen direla senti dezaten.

Zuk erabaki beharko duzu zein den egoera zail bat maneiatzeko modurik onena, baina gogoratu zein den normalean arazo bat konpontzeko modurik onena: arazo hori agerian

jartzea, eta taldeari konponbide bat aurkitzeko eskaera egitea. Ez sartu eztabaida luzeetan taldeko kide bakar batekin. Horrek erresumina eta frustrazioa eragin dezake gainerako parte-hartzaileen artean, haien interesaren kaltetan.

Taldeko gatazken kudeaketa

Taldean gatazkak sortu ohi dira. Hori normala da, eta zuk ahaleginak egin behar dituzu parte-hartzaileei laguntzen, gatazka horiek konpontzearen. Emozio eta balioekin zerikusia duten gaiak aztertu behar dituztela-eta parte-hartzaileak ziur sentitzen ez direnean sor daitezke gatazkak, baita taldean jarduteko moduko gaitasunik ez dutenean, edo gaiarekiko dituzten ikuspegiak zeharo bestelakoak direnean (bestelako balioak ere eduki ditzakete). Saiatu hotz mantentzen, eta ez sartu liskarretan inorekin.

- Gogoratu gatazka mesedegarria eta sortzailea izan daitekeela, betiere behar bezala kudeatzen baldin bada.
- Informatzeko eta eztabaidatzeko behar adina denbora hartu. Beharrezkoa bada, luzatu saioa.
- Lagundu jendeari beren jarrerak, iritziak eta interesak argitzen.
- Arindu taldeko tentsioak. Esaterako, eskatu bakoitzari esertzeko edo hiru minutuz azpitalde txikietan hitz egiteko, edo esan zerbait egoera prest uzteko.
- Animatu guztiak elkarri entzun diezaioten.
- Azpimarratu jendea lotzen duena, eta ez bata bestearengandik aldentzen duena.
- Bilatu adostasuna. Adierazi jendeari beren interes komunak bilatu behar dituela, konpromisoa bilatu eta beren jarretatik aldentu beharrean.
- Bilatu arazoa konpon dezaketen irtenbideak, gatazka «birsortu» gabe.
- Eskaini inplikatuiei beste une batean pribatuan hitz egiteko aukera.

Gatazka larriagoak eta sakonagoak sortzen badira, konponbidea bilatzeko unea atzera liteke, eta arazoa konpontzeko aukera egokiago bat noiz iritsiko zain geratu. Bitartean, gatazkari beste ikuspegi batetik hel diezaiokezu, joko labur baten bitartez (esaterako, «ukabila eta ahurra» jokoaren bitartez, 60. orrialdean). Gatazkaren konponbidea atzeratzean, inplikatuiei denbora ematen diezu egoerari buruzko gogoeta egin dezaten eta ikuspegi edo konponbide berriekin ager daitezen.

Taldean sortzen diren gatazkak eta gatazka horiek konpontzeko moduak baliagarriak izan daitezke mundu errealaan gatazken arazoak eta zailtasunak hobeto ulertzeko. Ikuspegi hori aurkako zentzuan ere egokia izan daiteke, hau da, nazioarteko gatazkei buruzko eztabaidak tokiko gatazkei buruzko ikuspegiak eskaini ditzake.

«Jokatzer» izeneko jardueran (195. orrialdean), gatazkak ebazteari buruzko informazio osagarria aurki daiteke.

Taldeei eraginkortasunez ikas dezaten laguntzeko metodo eta teknika batzuk

Lan-taldea eta esperientzia bidezko ikaskuntzan duen zeregina deskribatu ditugu. Orain go honetan, lehen mailako jardura orokor batzuk deskribatuko ditugu, hain zuzen ere lan-taldearen trebetasunak berariaz sustatzen dituzten jarduerak. Jardura horiek hasierako hostasuna gainditzeko eta indarberritzeko dira baliagarriak (egoera arintzen dutenak eta dinamizatzaileak), eta, eskuliburuan bildutako beste zenbait jarduerarekin batera, metodo egokiak dira Giza Eskubideei buruzko gaiak aurkezteko. Sarritan ideia ona izaten da, betiere zu, bide-ratzaile hori, ice-breakerretan parte hartzeko prest baldin bazaude.

Erantzukizuna norbere gain hartzea, komunikazioa eta lankidetzaren funtsezko trebetasunak dira talde-lan egokia bermatze aldera.

Lerrokatu

Jarduera hau oso erraza da, baina beharrezko ezaugarri eta jarraibide guztiak biltzen ditu jendeari taldearen barruan dituen erantzukizunak bere gain hartzen ikas dezan laguntzeko. Oso baliagarria izan daiteke hasierako hoztasuna gaingintzeko.

Konplexutasuna: I. maila **Taldearen tamaina:** Edozein **Iraupena:** 15 minutu +

Jarraibideak

1. Adierazi taldeari altueraren arabera lerrokatzeko, txikiena aurrean eta altuena atzean. Ez dute hitz egin behar, baina elkarren artean komunika daitezke, soinuak eginez edo zeinu- eta gorputz-hizkuntzak erabiliz.
2. Lerrokatu direnean, egiaztatu ordena egokian lerrokatu direla.
3. Errepikatu ariketa, jendeari beste irizpide batzuen arabera lerrokatzeko eskatuz, betiere jokoak dibertigarria, baina ez-mehatxuzkoa behar duela aintzat hartuta. Esaterako, adinaren, jaiotze-hilabetearen (urtarriletik abendura bitarte) eta zapaten neurriaren irizpideak erabil daitezke.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Lagundu taldeari elkarlana nola garatu zuten eta talde-lanak zer ezaugarri bildu behar dituen aztertzen. Besteak beste, honako galdera hauek egin ditzakezu:

- Zer arazo izan zenituzten antolatzeke?
- Zerk geldiarazi zuen taldea?
- Liderraren beharrik izan al zenuten? Norbaitek lider gisa jardun al zuen? Nola hautatu zenuten?
- Zer erantzukizun izan zuen taldekide bakoitzak arazoa ebazterakoan?
- Zer egin lezake taldeak hurrengo arazoa bizkorrago ebazteko?

Segi, adi naukazu

Jarduera horretan, entzuteko trebetasunak lantzen dira bereziki, baina jarduera lagungarria da, halaber, pentsamendu logikoa garatzeko, baita iritzi bat ematerakoan konfiantza handitzeko ere.

Konplexutasuna: I. maila **Taldearen tamaina:** Edozein **Iraupena:** 35 minutu +

Jarraibideak

1. Egin ideia-jasa talde guztiarekin, honako galdera honen inguruan: zerk egiten du pertsona bat entzule on?
2. Eskatu parte-hartzaileei hiruko taldeak osatzeko: hizlaria, entzulea eta begiralea.
3. Adierazi hizlariari bosna minutu dituztela gogoko duten gai bati buruzko iritzia emateko (esaterako, gizateriaren aurkako krimenatarako heriotza-zigorri buruzkoa, adierazpen-askatasuna murrizteari buruzkoa, edota deskribapena, azterketa eta iritzia eskatzen duen beste edozein gai buruzkoa).
4. Entzuleak entzun egin behar du, eta gaia ongi ulertzen duela ziurtatu, baita hizlariari zergatik interesatzen zaion eta zer ikuspegi duen ere.
5. Begiraleak entzuleak adi-adi entzuteko dituen trebetasunak behatzen ditu. Ez du eztabaidan parte hartu behar, arretaz behatu baizik, eta denbora amaitu artean ezin du hobetzeko iradokizunik egin.
6. 5 minutu igaro ondoren, amaitu eta eskatu begiraleei berrelikadura eskaini dezaten. Aldatu rola, parte-hartzaile bakoitzak hiru rola (hizlariarena, entzulearena eta begiralearena) hartu arte.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eztabaidatu jarduera. Besteak beste, honako galdera hauek egin ditzakezu:

- Gai izan al dira hizlariak gaiari buruz dituzten ideiak eta sentimenduak transmititzeko? Haientzat onuragarria izan al da adi-adi entzuteko trebetasunak erabiltzen ari zen norbaitekin hitz egitea?
- Zer moduz entzule-lana? Zaila izan al da besterik gabe entzutea, iruzkin bat egiteko edo norberaren iritzia emateko etenik egin gabe?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Hasteko, taldeak honako puntu hauetako bat aurkez dezake. Jarduera amaitzerako, parte-hartzaileek puntu horiek guztiak eta beste batzuk zerrendatzeko gai izan behar dute.

Entzule on batek:

- errespetua erakusten du, hizlariarekiko harreman bisualari eusten dio, eta lasai-lasai entzuten du.
- adi-adi entzuten dagoela erakusten du, buruarekin aldizka baiezkkoa emanez edo «segi, adi naukazu» esanez.
- ez du mozten.
- isiluneak betetzeko ez da arinegi ibiltzen; aitzitik, hizlariari pentsatzeko eta hitzaldiari berriz ere ekiteko denbora ematen dio.
- ez du hizlariaren arreta galarazten, iruzkinak eginez edo desadostasunak adieraziz.
- galdera irekiak baliatzen ditu, hizlaria hitz egiten edo ideia lantzen jarrai dezan animatzeko.
- noizbehinka, hizlariaren oharrak laburbildu edo berresten ditu, ulertu duela adierazteko.
- hizlariaren hitzen azpian egon daitezkeen sentimenduei erantzuten die, eta hizlariak sentitzen duena ulertzen duela erakusten du.

Giza makina

Ez-hitzezko ariketa da, honako xede honetarako sortua: lan-unitate integratu batean, taldekideek elkarri nola erantzun diezaioketen eta beren ekarpen indibidualak nola lotu ditzaketen erakustea.

Konplexutasuna: 1. maila **Taldearen tamaina:** 6 edo gehiago. **Iraupena:** 15 minutu

Jarraibideak

1. Eskatu parte-hartzaileei zutik jartzeko eta biribil bat osatzeko.
2. Adierazi elkarrekin makina mekaniko erraldoia eraiki behar dutela eta, horretarako, beren gorputzak soilik erabiliko dituztela.
3. Eskatu parte-hartzaile bati hasteko. Pertsona horrek errepikatzeko moduko mugimendu erraza aukeratzen du, besoa erritmoan igo eta jaistea, esaterako. Aldi berean, besteek soinu bereizgarri bat egiten dute, txistu luze bat, esaterako.
4. Eskatu bigarren pertsona bati hurbiltzeko eta lehen pertsonarengana hurbiltzeko, edo besterik gabe lehen pertsona hori ukitzeko. Hark bere ekintza eta zarata aukeratu behar ditu. Esaterako, azkar eta leunki makurtu eta altxatzea, «txkk... txkk...» soinua eginez lehen pertsonarekin egokituta.
5. Eskatu boluntario gehiago, boluntario bat aldi bakoitzean, eta elkartu. Makinaren edozein osagaira egokitzeko aukera dute. Beren mugimendua eta soinua egingo dute.
6. Azkenean, taldekide guztiek elkarren artean konektatua egon behar dute, elkarren artean lotutako modu askotara mugituz eta hainbat soinu eginez.
7. Guztiak inplikatu ondoren, makina poliki-poliki doanean, taldekide bakoitza «gida» dezakezu, makina ozenago edo leunago entzun dadin, eta azkarrago edo polikiago joan dadin lortzeko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Agian taldeari honako galdera hauek egin nahi dizkiozu:

- Zer antzekotasun ikusten duzue «makinaren» eta ikaskuntza-talde baten artean?
- Zer trebetasun behar izan zenituzten? Erantzukizuna? Entzuteko eta erantzuteko trebetasunak? Lankidetzak? Zer gehiago?

Ukabila eta ahurra

Joko hau lankidetzak garatzeko da baliagarria

Konplexutasuna: 2. maila **Taldearen tamaina:** 8+ **Iraupena:** 40 minutu

Jarraibideak

Emaizten taula

A	B	A	B
Ukabila	Ahurra	4	0
Ahurra	Ahurra	3	3
Ukabila	Ukabila	0	0
Ahurra	Ukabila	4	0

1. Fitxa batean, idatzi emaitzen taula.
2. Eskatu pertsonari bikoteak osatzeko. Bata A izango da; bestea, berriz, B.
3. Biek eskua bizkarrean jarri eta elkarrekin zenbatzen dute: 1, 2 eta 3.
4. 3 esatean, aldi berean eskua atera behar dute, ukabila edo ahurra erakutsiz.
5. Adierazi bikotei emaitza erregistratzeko.
6. Hamar txanda egin.
7. Amaieran, zerrendatu fitxa batean bikote bakoitzaren emaitza indibidualak eta konbinatuak.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Besteak beste, honako galdera hauek egin daitezke:

- Zein bikotek lortu zuen puntu gehien? Nola jokatu zuten irabazteko?
- Zeinek lortu zuen puntu gutxien? Nola sentitzen zara? Zer gertatu zen?
- Zenbait bikotek adostu al zuten lankidetzan jarduteko modurik? Kasu horretan, inork hautsi al zuen adostasun hori? Zergatik? Nola sentitu zen zure laguna?
- Konparatu jendea lehiatu zen taldeen eta jendea elkarlanean aritu zen taldeen markagailu konbinatuak. Lankidetzan jarduteak onurarik ekarri al zuen? Zein? (markagailua guztira?, ongi sentitzea? lagunak izaten jarraitzea?)

Eztabaida-trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak

Eztabaidek ere entzuteko eta txandaka hitz egiteko aukera ematen dute, baita besteen eskubideak errespetatzeko garrantzizkoak diren beste zenbait talde-trebetasun garatzeko ere. Guztiek parte hartzeko aukera izan dezaten, garrantzizkoa da taldeak erabiltzeko moduko tamaina edukitzea. Zure taldea oso handia baldin bada —15 edo 20 pertsonatik gorakoa, esaterako—, hobe litzateke eztabaidarako talde txikiagoetan zatitzea. Elkarrekin eta parte-hartzea sustatzeko, hobe da parte-hartzaileak zirkuluan edo zirkuluerdian esertzea, elkar ikasteko modua izan dezaten. Taldeak nolabaiteko adostasuna lortu behar du eztabaidaren ildo orokorren inguruan. Besteak beste:

- Aldi bakoitzean pertsona bakar batek hitz egin behar du.
- Ez da seguru-usteko edo norbait nabarmen uzteko moduko iruzkinik egin behar.
- Pertsona bakoitzak bere ikuspegitik eta esperientziatik hitz egin behar du, eta ez beste batzuen izenean orokortu; bestela esanda, bakoitzak bere iritzia eman behar du, «ni» erabiliz.
- Gogoratu beharra dago seguruenik erantzun bat baino gehiago izan daitekeela «zuzena».
- Gai jakin batzuen inguruan hitz egiterakoan, konfidentzialtasunari eutsi beharra adostu behar da.

- Parte-hartzaile orok isilik egoteko eskubidea du, baita, horren ondorioz, gai jakin bati buruzko eztabaidan parte ez hartzeko eskubidea ere.
- Honako estrategia hauek onuragarriak izan daitezke zuretzat:

Mikrofonoa

Estrategia hau bereziki eraginkorra da entzuteko zailtasunak dituzten taldeekin.

Jarraibideak

Taldeakideak zirkuluan esertzen dira. Grabagailu baten (edo antzeko objektu baten) mikrofono zaharra zirkuluaren inguruan jartzen da. Mikrofonoa duenak bakarrik hitz egin dezake; besteek entzun bakarrik, hizlariari begira. Hizlariak amaitu duenean, mikrofonoa hitz egin nahi duen hurrengo pertsonari ematen zaio.

Dilemaren jokoa

Joko horren bitartez, jendeak bere iritzia eman dezake eta besteena entzun, baita, hala badagokio, iritzia aldatu ere, ideia berri baten argitan. Jokoa zenbait aldaera onartzen ditu.

Jarraibideak

1. Prestatu hiru edo lau enuntziatu polemiko lantzen ari zaren gaiaren inguruan. Esaterako, «adierazpen-askatasunak ez luke mugarik eduki behar».
2. Egin marra bat lurrean, klariona edo zelo erabiliz.
3. Adierazi marraren eskuinaldeak enuntziatu batekiko adostasuna adierazten duela; ezker aldeak, berriz, desadostasuna adierazten du. Marrarekiko distantziak adostasunaren edo desadostasunaren indarra adierazten du: marra hertatik zenbat eta urrunago egon, orduan eta sendagoa izango da adostasuna edo desadostasuna. Gelako hormek muga osatzen dute. Marra horren gainean dagoen pertsonak ez du iritzirik.
4. Ozen irakurri lehen enuntziatua.
5. Esan parte-hartzaileei marraren alde batean edo bestean jartzeko, enuntziatuari buruz zer iritziz duten erakusteko.
6. Ondoren, esan parte-hartzaileei jarri diren tokian zergatik jarri diren azaltzeko.
7. Hitz egin nahi duen orok hitz egin dezake; jarraian, galdetu ea norbaitek tokiz aldatu nahi duen.
8. Mugitu nahi duten guztiak mugitu direnean, galdetu zergatik mugitu diren.
9. Egin beste galdera bat.

Erabaki kolektiboak hartzeko trebetasunak garatzeko metodoak eta teknikak

Erabaki kolektiboak adosteko prozesua motela da, eta honako hauek eskatzen ditu parte-hartzaileen aldetik: komunikazio-trebetasun egokiak izatea, besteen premiekiko sentikorrak izatea, eta irudimena, konfiantza eta pazientzia erakustea. Horrela bakarrik lortuko dute gaiak zintzotasunez aztertzea, zentsuraren edo isekaren beldurrik gabe iritzia ematea, eta, arrazoizko argudio baten ondorioz, iritzia aldatzeko libre sentitzea.

Adostasunez lan egiteak honako helburu hau dauka: jendea taldean hainbat iritziz biltzen direla eta iritziz horiei buruzko hausnarketa egin beharra dagoela jakinaraztea, erabakiak adostutako interes komunak oinarritzat hartuta har daitezkeen lortzeko. Ez da erraza erabakiak adostasunez hartzeko prozesua erraztea.

Erabakiak hartzeko prozesuek zenbait amaiera eduki ditzakete:

- *Alderdi batek bestea konbentzitzen du.* Gehiengo batek ikuspegi jakin baten aldeko botoa ematen badu, jende gehienak, jakina, beste alderdia konbentzitu duela uste du. Nolanahi ere, litekeena da garrantzizko ikuspegiren bat kontuan hartu ez izana. Adostasuna besteak konbentzitzearen bidez lortzen bada, horrek esan nahi du taldekide guztiek ikuspegi baten aldeko argudioak eztaba daezinak eta erabatekoak direla ikusten dutela. Hortaz, aldez aurretik aurkako jarrera zutenek jarrera hori alde batera utzi eta ikuspegi hori babesten dute.
- *Alderdi batek onartzen du.* Batzuetan, jendeak erabakitzen du ez duela merezi energia galtzeak, eta, horrenbestez, bere jarrera bertan behera uzten du. Disidenteen ikuspegi funtsezkoa da erabaki sortzaileak hartzeko; sarritan, pertsona bakar bat erabakigarria izan daitekeen funtsezko informazioaren jabe izaten da. Jendeak gaitasuna eduki beharko luke iritzia askatasunez aldatzeko, informazio berria eskuratzen duen heinean. Adostasunerako lan egiten bada, jendeak zenbait jarrera aztertzeko askatasuna duela sentitu beharko luke, iritzia aldatzerakoan alderdia uzten ari dela sentitu gabe.
- *Bi alderdiek alternatiba berria aurkitzen dute.* Batzuetan, jendeak hartutako jarrerak babesteari uzten dio eta beste konponbide baten bila hasten da, bi alderdien mesedetan, eta horrela ere desadostasuna gaindi daiteke. Bi talderi ez zaie ezer ukatzen, eta bi taldeek «irabazi» dutelako sentsazioarekin amaitzen dute.
- *Taldeak gaia berraztertzen du.* Adostasuna zintzotasunez bilatuz gero, askotan jendea ohartzen da bere arazoa azken batean zailtasun semantikoak direla medio sortu dela, edo bestela beste alderdiaren jarrera gaizki ulertu duelako. Batzuetan, bi alderdiak beren jarrerak gainenuntziatu direla ohartzen dira, eta, adostasunaren bila ahalegintzen direnean, jarrera moderatu eta bi alderdiek adosteko moduko ikuspegia aurkitzen dute.
- *Alderdi bakoitzak pixka bat atzera egiten du.* Batzuetan, jendeak bi alderdien ezaugarri komunei erreparatzen die, eta horrela konturatzen da bi alderdien premietako gehienei erantzuteko moduko adostasuna lor daitekeela, alderdi baten premia guztiak eta bestearen bat ere ez onartu beharrean.
- *Bi alderdiek etenaldi bat egitea adosten dute.* Batzuetan, inplikatu guztiek zera adosten dute, oraindik erabaki zuhurra hartzeko informazio nahikorik ez dutela, edo konponbide egokia lortzeko nahasiegi daudela. Orobat, gaia atzera dezakete, arrazoizko erabakiak hartzeko beharrezkoak diren jakintzaz eta jarrereiz jabetuta itzuli arte.

Korapiloak

Jarduera hori oso egokia da hasierako hoztasuna gaingintzeko eta taldea indarberritzeko. Lankidetzeta eta erabakiak hartzea eskatzen du.

Konplexutasuna: 1. maila **Taldearen tamaina:** 10-20 **Iraupena:** 10 minutu

Jarraibideak

Eskatu parte-hartzaileei zirkulu batean elkarren ondoan jartzeko, besoak aurrera luzatuta.

- Zirkuluan barrena eskuak elkarri lotzen asmatu behar dute, bakoitzak beste biren eskuei eusteko moduan. Inork ere ezin dio aldamenekoaren eskuari heldu. Emaizta: esku-korapilo galanta!
- Jarraian, adierazi pertsonen eskuak askatu gabe korapiloa askatzeko.
- Oharra: Besteen besoen azpitik eta gainetik igaro beharko dute. Pazientzia beharko dute, baina emaitza harrigarria izango da, zirkulu handi bat edo bi zirkulu handi osatuko baitituzte.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

- Galdetu taldeari korapiloa askatzeko nola jardun duten.
- Prozesua demokratikoa izan al da?

- Zenbat konponbide aurkitu zituzten?
- Guztiek ere iradokizunak egin zituzten, edo pertsona bakar batek bere gain hartu al zuen prozesua gidatzeko ardura?

Puntuak behera

Joko energetikoa da, eta lankidetzeta eta erabakiak taldean hartzea eskatzen du. Gainera, oso egokia da hasierako hoztasuna gainditzeko eta taldea indarberritzeko.

Konplexutasuna: 1. maila **Taldearen tamaina:** 6-25 **Iraupena:** 15 minutu

Jarraibideak

1. Adierazi taldeari joko horretan lurra gorputzaren bederatzi atalekin uki dezaketela: 2 oinekin, 2 eskuekin, 2 ukabilekin, bi belaukin eta kopetarekin.
2. Esan parte-hartzaileei gelaren erdian zabaltzeko. 1etik 9ra arteko zenbakia atera, eta adierazi jokalaria bakoitzari lurra puntu kopuru horrekin ukitu behar duela. Errepikatu jokoa bi aldiz.
3. Adierazi parte-hartzaileei lagun bat aurkitzeko. Atera 2tik 18ra arteko zenbaki bat. Bikoteek elkarrekin jardun behar dute lurra puntu kopuru egokiarekin ukitzeko. Errepikatu jokoa bi aldiz.
4. Errepikatu txandak parte-hartzaileekin, lehenbizi 4ko taldeekin, jarraian 8koekin eta azkenean 16koekin jardunez, den-denek elkarrekin jardun arte.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Parte-hartzaileei zeinu-hizkuntza bakarrik erabiliz hitz egiteko edo komunikatzeko esan diezaiekezu.

Lau pertsonak elkarrekin jokatzen badute, kopuru txikiena 2 izan liteke, baldin eta bi pertsona hanka baten gainean zutik badaude beste bi kargatu bitartean!

Lau pertsonak jokatzen badute, 4 izan liteke zenbaki praktiko txikiena. Handiena, aldiz, 36 litzateke (4×9).

Txanda bakoitzean ateratako zenbakia ezin da inola ere taldekide kopurua baino 9 aldiz handiagoa izan!

4ko pareak

Jarduera horrek eztabaida- eta negoziazio-prozesua dakar.

Konplexutasuna: 1. maila **Taldearen tamaina:** 4+ **Iraupena:** 45 minutu

Jarraibideak

1. Eskatu taldeari binaka jartzeko, eztabaidatu eta erabakia hartu beharra eskatzen duen zeregina osatzeko, hala nola taldearen txango baterako eguna adosteko, edo Giza Eskubideen definizioa egiteko, edo hiru Giza Eskubide garrantzitsuenak zein diren adosteko.
2. Eman 10 minutu fase horretarako.
3. Gero eskatu bikoteei lauko taldeak osatzeko eta prozesua errepikatzeko.
4. Oharra: ariketa hau gai praktiko baten inguruko erabaki kolektiboa hartzeko baliatzen baduzu, taldearen txangoaren inguruan, esaterako, orduan ariketarekin aurrera jarraitu behar duzu eta 8ko eta ondoren 16ko taldeekin txandak egin, guztiek ere talde handia osatu eta adostasuna lortu arte, bakoitzaren premiak ahalik eta ondoen asetzeko moduan. Metodo hau erabiltzen baduzu Giza Eskubideen definizioa eztabaidatzeko, egin osoko bilkura, 4ko taldeek eztabaida amaitu ondoren. Horrek ahalbidetuko du ariketa astuna eta aspergarria ez izatea.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hona hemen galdera batzuk, erabakiak hartzeko prozesuaren nondik norakoari buruz eztabaidatzeko:

- Metodoak denbora asko behar du. Emaitzak merezi al du?
- Guztiak ere inplikaturik sentitu al dira erabakiak hartzeko prozesuan, azkenean emaitzak haiek lehenetsitako aukerarekin bat egin ez badu ere?
- Egokitu ezinezko premia minoritariorik ageri al zen? (Txangoaren egunari dagokionez, esaterako)

Berraztertze jarduerak

Prestakuntzan edo edozein irakaskuntza-programatan, aldian-aldian berraztertzea komeni da. Jarraian azaltzen diren jarduerak edozein unetan balia daitezke. Metodo dibertigarriak dira, eta jendearek bere esperientzietatik ikasteko aukera ematen diote. Marrazkia, eskultura eta ipuinak kontatzeko metodoak biltzen dituzte.

Osatu enuntziatua

Metodo hau oso egokia izan daiteke berrelikadura bizkor-bizkor lortzeko. Zenbat eta txanda gehiago egin, orduan eta berrelikadura handiagoa lortuko duzu.

Konplexutasuna: I. maila **Taldearen tamaina:** Edozein **Iraupena:** 3 edo 4 minutu txanda bakoitzeko.

Jarraibideak

1. Adierazi parte-hartzaileei zirkuluan esertzeko.
2. Gogoratu labur-labur zertan aritu diren.
3. Aukeratu beheko enuntziatu-pareetako bat.
4. Begiratu zirkuluaren inguruan; txandaka, eskatu pertsona bakoitzari bere enuntziatua osa dezan. Ezinezkoa da iruzkinik edo eztabaidarik egitea.
5. Egin txanda gehiago, denbora baduzu edo berrelikadura handiagoa lortu nahi baduzu.

Enuntziatuen adibideak:

- Jardueraren onena honako hau izan zen:... Eta okerrenea, berriz, honako hau:...
- Interesgarriena zera izan zen,... Aspergarriena, berriz,...
- Honako honek gogaitu ninduen gehien:... Honako hau balioetsi nuen gehien:...
- Dibertigarriena:... Serioena, berriz,...
- Honela nahiago nukeen:...; eta honela, berriz, okerrago ikusiko nukeen:...
- Ondoen honako honekin pasatu nuen:... Okerren, berriz, honako honekin:...
- ... egiten, seguru-seguru sentitu nintzen. ... egiten, aldiz, ez nintzen bat ere seguru sentitu.

Gora eta behera

Metodo hau oso bizkorra da, eta gorputz-hizkera erabiltzen du.

Konplexutasuna: I. maila **Taldearen tamaina:** Edozein **Iraupena:** 5 minutu

Prestaketa

Egin 3 edo lau galdera, esaterako, «Ondo pasatu al duzu jarduera hau egiten?» edo «Zerbait berri ikasi al duzu?».

Jarraibideak

1. Ozen irakurri lehen galdera.
2. Eskatu taldeari erantzunari buruzko hausnarketa egiteko, eta jarraian nola sentitzen diren erakusteko, gorputzak oso-osorik baliatuta. Enuntziatuarekin erabat ados badaude, ahalik eta gehien goratu behar dute, behatz-puntetan ere jar daitezke! Erabat desados daudenak, aldiz, kokoriko jar daitezke, baita lurrean etzan ere. Parte-hartzaileek bitarteko jarrerak ere aurki ditzakete, beren erantzun-maila adierazteko.
3. Eskatu parte-hartzaileei erlaxatzeko, eta bigarren galdera ozen irakurri.

Ikuspegiak

Jarduera horrek mugimendua eta eztabaidaren aukera konbinatzen ditu.

Konplexutasuna: 1. maila

Taldearen tamaina: 10+

Iraupena: 10 minutu

Prestaketa

Egin 3 edo 4 galdera, esaterako, «Ondo pasa al duzu jarduera egiten», «Ezer berririk ikasi al duzu?».

Jarraibideak

1. Izendatu gelako lau hormak: «bai», «ez», «ez dakit», «zerbait esan nahi dut», lau ikuspegi irudikatzeko.
2. Egin jarduerari buruzko lehen galdera, eta adierazi parte-hartzaileei beren erantzuna irudikatzen duen hormara hurbiltzeko.
3. Zerbait esan nahi dutenei, eman hitz egiteko aukera. «Zerbait esan nahi dut» izeneko laugarren horman daudenek bakarrik hitz egin dezakete.

Eguraldiari buruzko txostena

Jarduera horretan, «ipuin-kontalariaren» metodoa erabiltzen da. Jardueraren amaieran erabil daiteke, jarduera berrikusteko. Aldizka, proiektu luze baten erdian egin daiteke, parte-hartzaileei atzera eta jarraian aurrera begiratzeko aukera ematen baitie.

Konplexutasuna: 1. maila

Taldearen tamaina: 8+

Iraupena: 45 minutu

Prestaketa

Papera eta arkatza, aukeran

Jarraibideak

1. Eman jendeari 5-10 minutu, inplikatura dauden egunari, prestakuntzari, proiektuari edo lanari buruzko hausnarketa egin dezaten, eta planteatu honako galdera hauek: «Orain artean ondo pasa al du?»; «Zer lortzen ari naiz? Arrakastatsua izango al da?»
2. Gero, eskatu banan-banan adierazteko eguraldiaren txostenari buruzko hitzak eta esamoldeak erabiltzean nola sentitzen diren.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jendeak zer esan nahi duzun irudikatu nahi badu, honelako zerbait esan dezakezu: «eguna goibel eta ilun hasi zen... geroago, euritakoa ireki behar izan nuen zaparradatik babesteko... baina zuetako askok euritakoari eusten lagundu zenidaten... biharko ere euria iragarri dute, baina hurrengo astea distiragarria eta eguzkitsua izango dela uste dut».

Horrek honelako zer bait adieraz lezake, gutxi gorabehera: eguna bat ere segurtasunik gabe hasi zenuen; gero, ordea, gauzek hobera egin zuten, eta lagunak laguntzarekin pozten zinen; hurbileko planak ez dituzu oso argi ikusten, baina azkenean lortuko duzula uste duzu.

Goian aipaturiko iraupena 10-12 pertsonako talde bati dagokio. Kide gehiago dituzten taldeek denbora gehiago behar dute.

Aldaerak

- Adierazi beharrean, jendeak eguraldiaren iragarpena marraz lezake.
- Oinarritzko ideia hori zure proiektua berraztertzeko erabil dezakezu, futboleko edo kriketeko partida bati buruzko edo garrantzizko beste edozein gertaerari buruzko iruzkina egiten ariko bazina bezala.

Adierazi izenburutan

Honako ideia hau garatu nahi da: taldeak egunkari sentsazionalista baten lehen orriaren maketa egitea. Izenburuek laburtu egiten dute taldekideek egin dutenari buruz zer pentsatzen eta zer sentitzen duten.

Konplexutasuna: 2. maila **Taldearen tamaina:** 8+ **Iraupena:** 45 minutu

Prestaketa: A3 tamainako orria beharko duzu, baita zenbait errotuladore ere, talde txiki bakoitzarentzat.

Jarraibideak

- Adierazi parte-hartzaileei hiruko edo lau talde txikiak osatzeko.
- Adierazi egin dutenari eta proiektu edo jardueratik lortu dutenari buruzko eztabaida egiteko, eta egin ideia-jasa gertaera nabarmenen eta hondamendien inguruan.
- Talde txiki bakoitzak adostasuna lortu behar du 5 edo 6 «istorioren» inguruan. Istorio bakoitzaren izenburua idatzi behar dute, eta, horrekin batera eta nahi badute, esaldi gutxi batzuk, istorioaren nondik norakoaren berri emateko. Ez dute istorio osoa idatzi beharrik izango. «Argazkia» aukerakoa da, baina ideia ona izan daiteke.
- Erakutsi orrialdeak.
- Aurkezpene eta eztabaida aukerakoak dira.

Motxila

Jarduera horretan, marrazkia eta sormena uztartzen dira.

Konplexutasuna: 1. maila **Taldearen tamaina:** Edozein **Iraupena:** 40 minutu

Materialak: Paperak eta koloretako errotuladoreak

Jarraibideak

- Tailer edo mintegi baten amaiera da. Eskatu parte-hartzaileei beren burua marrazteko, motxila bizkar gainean etxe aldera doazela. Motxilan, etxera eraman nahi lituzketen gauza guztiak bildu dira.
- Ikasi eta gorde nahi duten guztia hartu behar dute aintzat. Askotariko gaiak eraman ditzakete, hala nola liburuak edo irudiak, sentimenduak, pertsonak, ideiak, mundu-ikuspegi berriak, zailtasunak gainditzean lortu dituzten indarrak, edo balioak.
- Lurrean dauden —hots, ahaztu nahi dituzten— gauzak ere erakutsi ditzakete. Esaterako, honako gauza hauek utz ditzakete atzean: ohitura txarrak, ideia zaharkituak, une larriak, janari eskasa, loezina, edozer gauza!

Erreferentziak eta irakurketa osagarriak

- Bond, Tim, Games for social and life skills, Hutchinson, 1986, ISBN 0 09 162541 6
- Bradbury, Andrew, Develop your NLP skills, Kogan Page, 1997, ISBN 0-7494-3260-8
- Brandes, Donna, Gamester's handbook Hutchinson Education, 1982, ISBN 0-09-15900-9
- Boud, David, Cohen, Ruth, Walker, David, Using experience for learning, The Society for Research into Higher Education and Open University Press, 1993, ISBN0-335-19095-2
- Claude, Richard Pierre, Methodologies for Human Rights Education, www.pdhre.org
- Dearling, Alan, Armstrong, Howard, The Youth Games Book. 1980. The Intermediate Treatment Resource Centre. ISBN 1 85202 008 3
- Kolb, David, The Kolb learning cycle, www.css.edu/users/dswenson/web/PAGEMILL/Kolb.htm
- Siniko, Amnesty International.
- Stanford, Gene, Developing effective classroom groups, Acorn Books, Oak House, 1990.
- Transformative Mediation www.colorado.edu/conflict/transform
- Johnson, Roger T., Johnson, David W., An overview of co-operative learning. www.clcrc.com

Azken oharrak

- ¹ Laburpen eta zenbakiak honako ikerlan honetatik atera dira: «Estudio del estado de los jóvenes y la política sobre la juventud en Europa» / «Europako gazteen egoerari eta gazteria-politikari buruzko azterlana». IARD fundazioak Europako Batzordearentzat eginiko ikerlana; Milan, 2001eko urtarrila.
- ² Iturria: Euro barometroa. 47. I. Gazteek Europar Batasunarekiko dituzten jarrerak, Europako Batzordea, 1998.
- ³ Gazteriaren ardura duten Europako Ministroei buruzko 5. Konferentziaren azken deklarazioa, Bukarest: «Jóvenes: Ciudadanos activos en una futura Europa.» / «Gazteak: herritar aktiboak etorkizuneko Europan», 1998ko apirila.
- ⁴ «Aprendizaje, el tesoro interior» / «Ikastea, barne-altxorra». UNESCOk XXI. mendeko hezkuntzari buruz eginiko txostena, 1996.

2. kapitulua

**Berrogeita bederatzi (49)
jarduera eta metodo
praktiko Giza
Eskubideetan Hezteko**

Jardueren laburpena

	Maila	Bakea eta indarkeria	Demokrazia	Diskrim. eta xenofobia	Eskubide sozialak	Genero-berdintasuna	Giza Eskubide orokorrak	Giza segurtasuna	Globalizazioa	Haurrak	Hedabideak	Herritartasuna	Hezkuntza	Ingurumena	Kirola	Osasuna	Pobrezia	Orrialdea
Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka The scramble for wealth and power	3							✓	✓								✓	71
Antzezpena / Act in out	2						✓			✓		✓						75
Argazki-jokoak / Picture games	1			✓			✓				✓							77
Arrazakeriari erantzutea / Responding to racism	3			✓			✓						✓					83
Ashiqueren historia / Ashique's story	3				✓				✓	✓								89
Ba al dugu alternatibarik? / Do we have alternatives?	3	✓		✓						✓								93
Berdinak gara - ezberdinak gara / All equal - all different	2			✓			✓		✓									96
Berdintasunaren Herrirako bidea / Path to Equality-land	3			✓		✓							✓					99
Bi hiriren historia / A tale of two cities	3				✓							✓		✓				102
Bizitza mundu perfektu batean / Living in a perfect world	3	✓														✓		111
Bizitzaren sarea / The web of life	2						✓		✓				✓					117
Bozkatu ala ez bozkatu? / To vote, or not to vote?	4		✓				✓					✓						120
Emakumezko eta gizonezko heroiak / Heroines and heroes	2			✓		✓						✓						126
Energia-zentrala / Power Station	2	✓					✓					✓						129
Entzun ahots guztiak / Let every voice be heard	3									✓		✓	✓					132
Erreparatu gaitasunari! / See the ability!	3			✓	✓										✓			135
Eskubide-bingo! / Rights Bingo!	1						✓	✓		✓								140
Eskubideen aldeko borrokalariak / Fighters for rights	2						✓				✓	✓						143
Etorkizuna iristen denean / When tomorrow comes	3	✓						✓			✓							148
Etxeko aferak / Domestic Affairs	3	✓				✓										✓		152
Gastatzeko dirua / Money to spend	2	✓					✓	✓										158
Globalizazio-glosategia / A glossary of globalisation	3				✓				✓				✓					163
Gure etorkizunak / Our futures	2						✓			✓				✓				165
Guztionezko hezkuntza? / Education for All?	2								✓			✓	✓					168
Haurren eskubideak / Children's Rights	2						✓			✓			✓					173
Hauteskunde-kanpaina / Electioneering	2		✓				✓					✓						177
Hitz egin dezagun sexuz! / Let's talk about sex!	4			✓		✓										✓		180
Hizkuntza-oztopoak / The language barrier	2			✓				✓					✓					184
Indarkeria nire bizitzan / Violence in my life	3	✓					✓	✓										187
Interneten eragina / The impact of the Internet	4						✓		✓		✓							189
Jokatzera! / Play the game!	3	✓					✓								✓			195
Kirolak guztiontzat / Sport for all	2			✓											✓	✓		199
Kontuz, begira gaude eta! / Beware, we are watching!	4			✓					✓			✓						202
Lana eta umetxoak / Work and babies	2			✓	✓	✓												205
Lorategia gauean / Garden in a night	3											✓		✓		✓		208
Loturak eginez / Making links	4		✓				✓					✓						211
Makah tribuaren balea-ehiza / Makah whaling	4						✓		✓					✓				215
«Marrastu hitza» jokoa / "Draw-the-word" game	1						✓				✓	✓						223
Minutu bat baino ez / Just a minute	2						✓		✓						✓			225
Nor gara ni? / Who are I?	2			✓		✓						✓						228
Pobreziaren horoskopoa / Horoscope of poverty	3				✓				✓								✓	231
Portada / Front page	3								✓		✓			✓				236
Sar al naiteke? / Can I come in?	3	✓		✓				✓										241
Sendagaiak eskuratzeko / Access to medicaments	4			✓					✓							✓		245
Sindikatu bilera / Trade Union meeting	3		✓		✓							✓						251
Soldata desberdinak / Different Wages	2			✓	✓	✓												255
Urrats bat aurrera / Take a step forward	2			✓			✓										✓	259
Zein da zure jarrera? / Where do you stand?	2						✓					✓					✓	264
Giza Eskubideen egutegia / A human rights calendar																		267

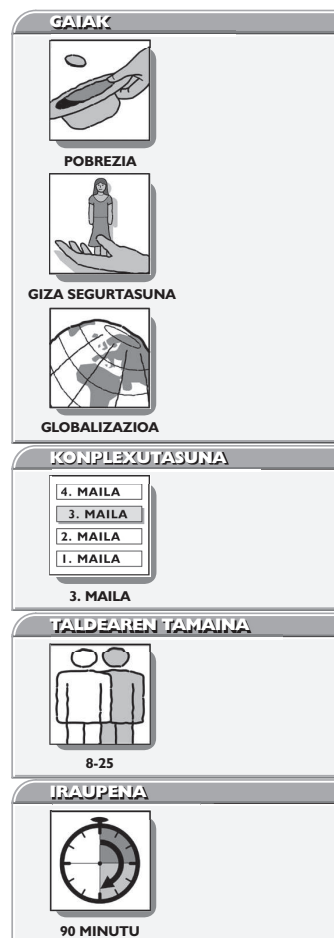
Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka

Bizitzan, batzuek ametsak betetzeko borrokatzen dute, eta beste batzuek aberastasuna eta boterea eskuratzeko.

Gaiak	Pobrezia, Segurtasuna eta Globalizazioa
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	8 - 25
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honek mundu osoan aberastasuna eta boterea lortzeko gertatzen diren borrokak irudikatu nahi ditu. Jorratuko diren gai nagusiak honako hauek dira: ▪ Desberdintasuna aberastasunaren banaketan. ▪ Boterearen desoreka eta horren ondorioak. ▪ Pobreziaren bidegabekeria.
Lotutako eskubideak	▪ Tratu eta eskubide berak izateko eskubidea. ▪ Hezkuntzarako eskubidea. ▪ Osasunerako, elikagaietarako eta etxebizitzarako eskubidea.
Helburuak	▪ Aberastasunaren eta boterearen banaketa desberdinak eragiten dituen bidegabekerien ulermena garatzea. ▪ Pobreziaren arrazoiei eta ondorioei buruz modu kritikoan pentsatzea. ▪ Giza duintasuna eta justizia sustatzea.
Materialak	▪ 120 txanpon. ▪ 3 edo 4 galtzetin-pare. ▪ Paperezko 2 orri handi eta errotuladoreak. ▪ Papera eta boligrafoak. ▪ Espazio ireki bat.
Prestakuntza	▪ Irakurri jarraibideak jarduera osoaren ideia orokor bat izateko. Aintzat har ezazu simulazioa hiru zatitan banatuta dagoela: 1. zatia, borroka (10 minutu); 2. zatia, dohaintzak (10 minutu); eta 3. zatia, justizia ekonomikoa sortzea (40 minutu). Eztabaida amaieran egingo da. ▪ Hartu 20 txanpon eta gorde aparte. ▪ Aukeratu etorkinen rola beteko duten hiru pertsona. ▪ Egin taula bat horman, jokalarien aberastasuna erregistratzeko (ikus marrazkia). ▪ Prestatu taula bat «ohorezko dohaintza-emaileen» izenak jartzeko.

Jarraibideak

Azaldu jarduera simulazioa dela. Parte-hartzaileek beren artean banatuko dute munduko aberastasuna eta boterea.

Aberastasun-taula

Aberastaun eta botere handia (6 txanpon edo gehiago)	Aberastaun eta botere ertaina (3 - 5 txanpon)	Aberastaun eta botere txikia (2 txanpon edo gutxiago)

1. zatia: borroka (10 minutu)

1. Azaldu jolasaren helburua ahalik eta txanpon kopuru handiena lortzea dela. Horretarako arau bakarra dago: taldeko kideek ezin izango dute inola ere beste kide bat ukitu (hori gertatuz gero, zigorra ezarri ahal izango duzu, adibidez, txanpon bat ordaintzea).
2. Eskatu parte-hartzaileei, etorkinen rola betetzen dutenei izan ezik, lurrean eser daitezela biribil handi bat osatuz (era horretan, jolasteko espazio handi bat eduki ahal izango dute).
3. Hartu gordeta dituzun hogei txanponak, eta banatu 4 edo 5 parte-hartzailearen artean.
4. Eman galtzetin bana lau parte-hartzaileei. Adierazi galtzetinak eskuetan jarri eta horrela eduki behar dituztela jolas osoan. Atzeratu txanponak eta galtzetinak banatzearen arrazoiei buruzko edozein eztabaida azken ebaluazioa egiten den unera arte.
5. Banatu 100 txanpon modu uniformean biribil osoan.
6. «AURRERA» esaten duzunean, parte-hartzaileek ahalik eta txanpon kopuru handiena bildu beharko dute. Horrek seguruenik ez du 2 minututik gora iraungo!
7. Txanpon guztiak jaso ondoren, eskatu parte-hartzaileei beren aberastasunaren berri emateko talde osoari. Aberastasunari buruzko taulan, idatzi parte-hartzaile bakoitzaren izena eta duen txanpon kopurua.
8. Gogorarazi taldeari txanpon horiek munduan duten aberastasuna eta boterea adierazten dutela. Duten aberastasunak eragina izango du beren premiei erantzuteko (hala nola oinarritzko hezkuntzari, elikadurari eta nutrizio egokiari, mediku-asistentziari edo bizitza duinari erantzuteko) eta nahi dutena edukitzeko ahalmenean (hala nola unibertsitate-hezkuntza, autoak, ordenagailua, jostailuak, telebistak eta luxuzko beste gai batzuk). Inplikazioak honako hauek dira:
 - sei txanpon edo gehiago —pertsonek beren oinarritzko premiak ase eta nahi duten gehiena izan dezakete—,
 - hiru txanponetik bost txanponera arte —pertsonek beren oinarritzko premiak bete ditzakete—,
 - bi txanpon edo gutxiago —pertsonek zailtasunak dituzte bizitzeko, gaixotasunak, hezkuntza-gabezia, desnutrizioa eta etxebizitza-gabezia direla-eta.

2. zatia: dohaintzak (10 minutu)

1. Azaldu parte-hartzaileei nahi badute txanponak eman diezazkieketela besteei. Dena den, ez daude horretara behartuak. Esan iezaezu beren aberastasunak banatzen dituztenak ohoreekin sarituko direla eta «ohorezko dohaintza-emaileen» zerrendan sartuko direla.
2. Eman 3 edo 4 minutuko epea parte-hartzaileek txanponak bana ditzaten, nahi izanez gero.
3. Galdetu txanponak eman dituzten parte-hartzaileen izenak eta zenbat txanpon eman dituzten. Idatzi datu horiek «ohorezko dohaintza-emaileen» taulan.
4. Galdetu parte-hartzaileetako baten batek kategoriaz aldatu duen txanponak jaso edo eman izanagatik, eta idatzi emaitzak dagokion taulan gezi baten marka jarritz.

3. zatia: Justizia ekonomikoaren sorrera (40 minutu)

1. Banatu parte-hartzaileak hiru taldetan, daukaten txanpon kopuruaren arabera (abertasun handia, aberastasunen bat eta aberastasun txikia).
2. Jarri etorkin bat talde bakoitzean. Idatzi haiek izandako erreakzioak talde batean eta ez bestean kokatu dituztelako, eta itxaron ebaluazioaren unera arte azken eztabaida egiteko.
3. Banatu boligrafoak eta papera. Eskatu talde bakoitzari txanponen (munduko aberastasuna) banaketa justua egiteko plan bat sor dezatela, aberastasunaren eta boterearen kategorien artean dagoen hesia murrizteko helburuarekin. Talde bakoitzaren ekintza-planak honako hau bete behar du:

Hesi globala

Garapen-bidean dauden herrialdeetan, 10 haurretatik bat bost urteak bete baino lehen hiltzen da.

AEBetan ordea, 165 haurretatik bat hilko da bost urteak bete baino lehen. Garapen-bidean dauden herrialdeetan, 1998. urtean lehen hezkuntzako eskolara joateko baldintzak betetzen zituzten 130 milioi haurretatik 625 milioi ez ziren eskolara joan. Horietatik, 73 milioi neskak ziren (UNICEF).

Munduan diru gehien duten pertsonen bostenek produktu eta zerbitzu guztien %86 kontsumitzen dute, eta pobreenen bostenek, berriz, %1 besterik ez du kontsumitzen.

- zer egin behar den azaldu behar du (zerbait badago),
 - taldeak egingo duena deskribatu eta zergatik egingo duen azaldu behar du, eta
 - plana zergatik den justua azaldu behar du.
4. Eman hamar minutu taldeei beren planak eratzeko. Adierazi ez dela beharrezkoa planaren prestakuntzan gehiegi sakontzea, baizik eta pobrezia gaiari heltzeko gauzatu beharreko zenbait ekintza nabarmendu behar direla.
 5. Eskatu talde bakoitzari bozeramaile bat izenda dezala, bere plana besteei azaltzeko eta haien galderei erantzuteko. Egin proposatutako planei buruzko zerrenda bat paperezko orri handi batean.
 6. Ondoren, jakinarazi bozketa bat egingo dela zer plan gauzatuko den erabakitzeko. Botoak honela banatuko dira:
 - «aberastasun eta botere handia» duen taldeko kide bakoitzak - bost boto,
 - «aberastasun eta botere ertaina» duen taldeko kide bakoitzak - bi boto,
 - «aberastasun eta botere txikia» duen taldeko kide bakoitzak - boto erdia.
 7. Egin bozketa. Idatzi plan bakoitzaren aldeko botoak paperezko orri handi batean. Jakinarazi zer plan jarriko den abian.
 8. Gauzatu plan hori, eta egin aberastasunaren banaketa berria, beharrezkoa izanez gero.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasi jarduerari berari buruzko berrelikadura labur bat egiten eta parte-hartzaileek atsegin izan duten aztertzen. Ondoren, hitz egin gertatutakoari eta ikasitakoari buruz. Eztabaida pizteko, egin honako galdera hauek:

- Nola sentitu dira parte-hartzaileak txanponak eskuratzeko eta banatzeko moduari dagokionez? Berdintasunez tratatu al dira?
- Zerk bultzatu ditu txanponak oparitu dituzten parte-hartzaileak hori egitera? Ondraduak izateko egin al dute?
- Errudun-sentimenduagatik egin al dute? Beste arrazoiaren batengatik?
- Nola sentitu dira 2. zatian txanponak jaso dituzten parte-hartzaileak? Esker oneko? Modu justuan tratatu dituztela sentitu al dute? Gertatutakoa munduan gertatzen denaren antzekoa al da? Nori gertatzen zaio hori? Gure patua zortearen mende bakarrik al dago?
- Zer desberdintasun zeuden banaketa justu baterako gomendatutako planetan? Plan horiek proposamena aurkeztzen zuen taldearen aberastasuna islatzen al zuten?
- Zergatik eman zaizkie pertsona batzuei beste batzuei baino boto gehiago? Munduan botere handiagoa eta txikiagoa dutenen irudikapen zehatza al da hori?
- Zer desberdintasun zeuden banaketa justu baterako gomendatutako planetan? Planak proposamena aurkeztzen zuen taldearen aberastasuna islatzen al zuten?
- Aberastasunari eta botereari dagokionez horrelako desberdintasunak ikusten ditugunean, Giza Eskubideak urratzen al dira? Erantzuna baiezkkoa bada, zein?
- Zein dira munduan «dutenak» eta «ez dutenak»? Eta zure herrialdean eta komunitatean? Nola iritsi ziren postu horietara?
- «Dutenek» «ez dutenen» egoeraz arduratu behar al dute? Zergatik? Segurtasun-arrazoiak, ekonomikoak, moral/erlijiosoak edo politikoak direla-eta?
- Zerk bultzatuko lituzke «dutenak» «ez dutenei» dirua edo baliabideak ematera? Hori al da pobrezia arazoa konpontzeko modu bat?
- Zer egin dezakete «ez dutenak» beren egoera hobetzeko? Zer ekintza egiten dituzte «ez dutenak» aberastasunari eta botereari dagokionez agertzen den desorekaren aurka, munduan eta zure herrialdean?
- Mundu osoan aberastasunaren eta boterearen birbanaketa egin behar dela uste al duzu? Zergatik, edo zergatik ez? Egin behar bada, nola gauzatuko zenuke birbanaketa

Bizi-itxaropena jaiotzeko unean:

Haur jaioberri bat biziko litzatekeen urte kopurua jaiotzeko unean gaur egungo adinaren arabera heriotza-tasa espezifikoak aldatuko ez balira haur horren bizitza osoan.

2001eko GNBparen TXOSTENA

Japonia:	80.5
Norvegia:	78.1
Grezia:	79.5
Irlanda:	79.0
Txekiar Errepublikak:	74.3
Errusiar federazioa:	66.1
Maldivak:	65.4
Hegoafrika:	56.7
Ekuatore Ginea:	50.0
Zimbabwe:	42.9
Zambia:	40.5
Sierra Leona:	37.3

Jaiotzeko uneko bizi-itxaropen handienaren eta txikienaren artean 43,2 urteko alde dago!

Data nagusia**Urriaren 17a**

Pobrezia

Desagerrarazteko

Nazioarteko Eguna

hori? Zer printzipiotan oinarrituko zinateke aldaketaren aldeko zure proposamena egiteko?

- Giza Eskubideen diskurtsoa erabili al daiteke aberastasunaren banaketa berriaren alde?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera honen helburua da jendeak kontuan hartzea munduan aberastasuna eta boterea modu desorekatuan banatuta daudela, baina horrek arrisku bat dakar, dauden desorekak agerian uztea hain zuzen. Hortaz, aintzat hartu behar duzu taldearen osaera soziala eta ekonomikoa, eta horren arabera eztabaida garatu behar duzu.

Saiatu jendea jolasarekin identifika dadin lortzen, parte har dezaten eta txanponak haien benetako aberastasuna izango balira bezala «joka» dezaten. Esan diezaiekezu txanponak gorde ahal izango dituztela jarduera amaitu ondoren, edo atsedendian edariak eta/edo galletak «erosteko» erabili ahal izango dituztela.

Azpimarratu beren txanponetako batzuk oparitzen badituzte duten aberastasunaren zati bat eta aberastasunak dakartzan pribilegioak galduko dituztela, bizitza errealean gertatzen den moduan.

Galtzetinak erabiltzeko bero handiegia egiten badu, erabili beste bitarteko batzuk zenbait jokalarik besteek baino aberastasun eta botere handiagoa dutela azpimarratzeko. Adibidez, zenbait parte-hartzailei 15 edo 30 segundo igaro ondoren bakarrik utz diezaiekezu parte hartzen. Bestela, jokalarik batzuek esku bat atzean lotuta izan dezakete; eskuinak badira, ezkerreko eskua erabili beharko lukete, eta alderantziz.

Gogoeta eta azken ebaluazioan egindako galderak konplexuak dira, eta eztabaida sakonak eta luzeak eska ditzakete. Ez baldin badago denbora asko eta taldea handia bada, agian galderak talde txikietan banatu ahal izango dira. Talde txiki horiek «nahasiak» izan beharko lukete, hau da, aberastasun-kategoria guztietako pertsonak osatu beharko lituzkete. Ziurtatu talde guztiek berrelikadura ematen dutela talde osoaren bileran, guztiek izan dezaten galdera guztiak entzuteko eta horiei buruz gogoeta egiteko denbora.

Oharra: Jarduera hau honako lan honetatik ateratako beste jarduera batetik egokitu da: *Economic and Social Justice: A Human Rights Perspective*, Human Rights Resource Center, University of Minnesota, 1999. (Justizia ekonomikoa eta soziala: Giza Eskubideen ikuspegia, Giza Eskubideen Baliabideen Zentroa, Minesotako Unibertsitatea, 1999).

Jarraipenerako iradokizunak

Gaiak gehiago eztabaida ditzakezu, edo parte-hartzaileei eskatu txosten bat idatz dezatela. Iradokitako gaiak honako hauek dira:

- Zer eragin dute aberastasunak eta botereak Giza Eskubideak eta giza duintasuna baliatzekeko garaian?
- Aberastasuna eta boterea edukitzearekin lotutako ardurarik ba al dago?

Taldeak pobrezia gaiarekin jarrai dezake, eta izan ditzakeen ondorioetako batzuk azter ditzake 231. orrialdeko «Pobrezia horoskopoa» jardueraren bitartez.

Ekintzarako ideiak

Jarri harremanetan zure komunitateko pertsona behartsuekin lan egiten duen erakunde batekin, bertako premiak identifikatzeko. Ondoren, jarraitu proiektuaren plangintzarekin, laguntzen saiatzeko.

Batzuetan, «ahoz aho» zabaltzea aldaketarako urrats egokia izaten da. Hortaz, aditzera eman diezaiekezu parte-hartzaileei beren gurasoekin eta lagunekin aberastasunaren banaketari lotutako gaietaz hitz egin dezatela.

Antzezpena

«Giza Eskubideak» esanez zer adierazi nahi duzun erakutsi.

Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Haurrak, Herritartasuna
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	9+
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Antzerki-jarduera da, eta parte-hartzaileek honako hauek egitea lortu nahi da: ▪ Giza eskubideei buruz duten iritzia berraztertzea ▪ Ikuspegi hori antzezteko zenbait modu aurkitzea
Lotutako eskubideak	Denak
Helburuak	▪ Parte-hartzaileek Giza Eskubideei buruz dakitena errepasatzea ▪ Kultura arteko komunikazio-trebetasuna garatzea ▪ Lankidetzeta eta sormena garatzea
Materialak	▪ Osagarriak: mozerroak, jostailuak, etxeko gauzak eta abar. ▪ Koloretako papera eta errotuladoreak, pinturak ▪ Itsasgarria, soka eta kartoi mehea

Jarraibideak

1. Azaldu zein den ariketaren helburua: Giza Eskubideen ideia orokorrari edo kontzeptuari buruzko antzezlan sortzea, eta antzezlari hori hainbat kultura eta hizkuntzarako pertsonentzat ulergarri egitea.
2. Adierazi parte-hartzaileei antzezpenean ezin izango dutela hitz egin, antzezpen mimikoa delako. Aitzitik, materiala eta osagarriak erabil ditzakete, nahi badute.
3. Eskatu parte-hartzaileei talde txikiak egiteko (4-6 lagun), eta eman talde bakoitzari paperezko orri handi bat, baita errotuladore eta pinturak ere.
4. Taldeek hamar minutu dituzte Giza Eskubideei buruzko ideia-jasa egiteko. Jarraian, mikan antzeztu nahi dituzten bi edo hiru ideia nagusiak identifikatu behar dituzte.
5. Orain 30 minutu dituzte antzezpen mimikoa asmatu eta entseatzeko. Adierazi taldekide guztiek ahalegin behar dutela, eta pertsona guztiek paper bat eduki behar dutela antzezpenean.
6. 30 minutu horiek igaro eta gero, bildu parte-hartzaile guztiak, guztiek ere besteen antzezpenak ikusteko aukera izan dezaten.
7. Antzezpen bakoitzaren ostean eman minutu batzuk antzezpenak komentatu eta horiei buruz eztabaidatzeko.
8. Eskatu ikusleei ikusi berri dutena interpreta dezaten eta antzezpenak adierazi nahi zituen ideia nagusiak azal ditzaten.
9. Jarraian, talde bakoitzak aukera izango du eztabaidan zehar landu ez den edozein gai labur-labur azaltzeko. Errepikatu hori antzezpen bakoitzaren ostean.

GAIK

GIZA ESKUBIDEAK ORO HAR

NESKA-MUTILAK

HERRITARTASUNA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA
9 EDO GEHIAGO

IRAUPENA
90 MINUTU

Data nagusia : Gogoeta eta azken ebaluazioa

Abenduaren 10a
Giza Eskubideen Eguna

- Komentatu jarduera.
- Parte-hartzaileei zer iruditu zaie jarduera? Uste baino zailagoa edo errazagoa suertatu zaie? Zer izan da antzezteko zailena?
 - Giza Eskubideei buruzko gauza berriren bat ikasi al dute?
 - Taldeak zertan egon dira ados eta zertan ez? Funtsezko desadostasunik izan al da Giza Eskubideen ideiaren inguruan? Zergatik?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jardueraren hasieran hobe da bideratzaileek gutxieneko argibide batzuk ematea. Parte-hartzaileek Giza Eskubideei buruz ideia izpirik ez badute, ordea, azalpen horrek handiagoa beharko du. Helburu nagusia honako hau da: bizitzan zehar gazteek Giza Eskubideei buruz zer ikasi duten eta gai horren inguruan zer uste duten nabarmentzea. Hori lanean hasi aurretik azpimarratu behar da, hartara parte-hartzaileak uzkur ez daitezten Giza Eskubideak zer diren zehatz-mehatz ez «jakiteagatik».

Argi utzi «Giza Eskubideak oro har» antzeztu behar dituztela, eta ez giza eskubide bat edo batzuk bakarrik. Eskubide jakin bat balia dezakete gauza orokorragoak adierazteko, baina betiere kontuan hartuta Giza Eskubide guztien alderdi komunak antzeztea izan behar dutela jomugan.

Saioaren amaieran, ikusleek «Zer dira Giza Eskubideak?» galderari erantzuteko moduan edo bidean egon behar dute.

Ahalegindu parte-hartzaile guztiek zeregin aktiboa izan dezaten antzezpenean.

Azaldu guztientzako paper ugari daudela, eta taldeak benetan antzeztu nahi duen zerbait antzeztu behar dela. Osagarriak ongi hautatu behar dira (zartaginak, jostailu-autoak, kapelak, burkoak, harriak, zaborrontziko tapa eta abar), garrantzi handia izan dezaketelako antzezpena alaitzeari eta sormena sustatzeari begira.

Aldaerak

Jarduera marrazketa-arietaren antzera egin dezakezu: taldeek kartelak aurkeztu behar dituzte (hitzik gabe, berriz ere), Giza Eskubideekin zerikusia duten ideia nagusiak adierazteko.

Jarduera sarrera (edo sarrera baino gehixeago) balitz bezala ere eraman daiteke aurrera, ideiak antolatu edo argitzeko, behin parte-hartzaileek eskuliburuaren bestelako gaiak landu ondoren edo beren ikerlanak egin ostean.

Jarraipenerako iradokizunak

Bilatu Giza Eskubideen gaia lantzen duten bestelako antzezlanak edo literatura-generoak, eta antolatu antzezpen bat tokiko komunitateko kideentzat.

Taldeak aurrerapauso bat eman nahi badu eta eskubide jakin bat jorratu, Haurren Eskubideei buruzko Hltzarmena azter dezakezue, 103. orrialdeko «Haurren eskubideak» jarduera eginez.

Ekintzarako ideiak

Mimika hobe dezakezue, edo denen artean antzezpena egin eta taldetik kanpoko bestelako pertsonentzako antzeztu. Jardueraren aldaketa egiten baduzue, kartelen erakusketa egin dezakezue. Bi ideia horiek baliagarri izan daitezke Giza Eskubideen eguna ospatzeko.

Argazki-jokoak

*Argazki batek mila hitzek baino gehiago adierazten du,
eta kamerak ez du gezurrik esaten...ala bai?*

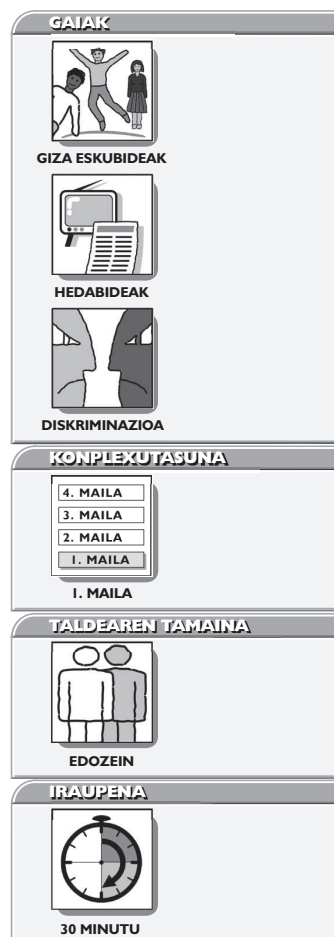
Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Hedabideak, Diskriminazioa eta Xenofobia
Konplexutasuna	I. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	30 minutu
Ikuspegi orokorra	Irudiekin jardutea oso sortzailea eta dibertigarria da, eta jardura horiek, berez duten balioaz gain, oso egokiak dira elkarriketari hasiera emateko. Honako hauei buruzko gaiak jorratzen dituzte: ▪ Estereotipoak. ▪ Bakoitzak mundua era desberdinean ikusten du. ▪ Irudiak informatzeko zein desinformatzeko erabiltzen dira.
Lotutako eskubideak	Edozein: aztertu nahi dituzun argazkien eta gaien arabera.
Helburuak	▪ Giza Eskubideek eguneroko bizitzan duten garrantziaren inguruan kontzientziatzea. ▪ «Alfabetatze bisualeko», entzuteko eta komunikatzeko trebetasunak garatzea. ▪ Giza duintasunarekiko enpatia eta errespetua sustatzea.

I. Zer ikusten duzu?

Materialak	▪ Zenbait argazki. ▪ Kartoi mehea, itsasgarria, forro papera (aukeran). ▪ Kartoi/taula, DIN A3 orriak edo errotuladore-arbela, eta errotuladoreak. ▪ Hormarako taula bat; hartan, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren artikulua zerrendatu behar dira. (407. orrialdeko bertsio laburtutik kopiatuak).
Prestaketa	▪ Bildu 25 argazki, hainbat herrialdeko eta hainbat esparrutako jendearen erakusgarri. ▪ Itsatsi argazkiak kartoi batean, eta estali azala jartzeko paperez, gehiago iraun dezaten (aukeran). ▪ Zenbakitu argazkiak.

Jarraibideak

1. Banatu argazkiak gelako mahaian artean.
2. Eskatu jendeari banaka lan egin dezan.
3. Irakurri ozenki Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren artikuluetako bat, eta idatzi taulan/arbelean.

4. Eskatu argazkiei begiratzeko, eta artikuluen edukia ondoen irudikatzen duena hautatzeko.
5. Txandaka, eskatu pertsona bakoitzari zer argazki hautatu duen eta zergatik azaltzeko.
6. Idatzi zer argazki hautatu diren; idatzi zenbakiak taulan.
7. Egin lau edo bost txanda gehiago Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren artikulak erabiliz (nahastu eskubide zibilak, politikoak, sozialak eta ekonomikoak).

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, laburtu jarduera, eta, jarraian, hitz egin ikasitakoari buruz.

- Zaila iruditu al zaie eskubideak irudikatzen dituzten argazkiak hautatzea?
- Txanda bakoitzean bestelako argazkiak hautatu dituzte, ala argazki batek edo bi argazkiak den-dena irudikatzen zutela pentsatu dute?
- Txanda desberdinetako pertsonen argazki berberak hautatu dituzte, ala ez datoz bat eskubideak irudikatzen dituzten irudiak aukeratzera? Zer adierazten digu horrek bakoitzaren mundu-ikuspegiari dagokionez?
- Aztertu arbeleko zerrenda. Zer argazki hautatu dira gehien?
- Zer zuten berezi irudi horiek? Zergatik hautatu dituzte hainbeste aldiz?
- Zerk bereizten zituen, tamainak, koloreak ala argazkiren edukiak?
- Gertatu al da argazkiren bat hautatzea zenbait eskubide irudikatzen?
- Desadostasunik sortu al da argazki jakin bat interpretatzera?
- Gertatu al da argazki batzuk inork hautatu ez izana? Alabaina, esan al daiteke argazki horiek giza eskubideak irudikatzen dituztela? Zer eskubide? Bakoitzak bere hautuen arrazoiak berri eman behar du.
- Ba al zekiten jardueran barrena aipatu diren eskubide guztiak dituztela? Hori ez bazekiten, zein ziren ezagutzen ez zituzten eskubideak?
- Hedabideek nola erabiltzen dituzte argazkiak, behar bezala edo neurririk gabe? Aukeratu berriki gertatu den zerbaite, eta aztertu egunkarietan eta telebistan nola azaldu den. Nola aurkeztu ziren gertaera horri lotutako giza eskubideak?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Argazki jakin bat nahi adina aldiz hauta daiteke. Argazki bat zenbait aldiz hauta daiteke txanda batean, edo behin bakarrik hainbat txandatan. Bestela esanda, zenbait pertsonentzat artikulua bati lotuta egon daiteke, edota pertsona batentzat zenbait artikuluri lotuta.

Argazkiak hautatzeko moduari buruzko informazio zabalagoa nahi baduzu, kontsultatu 38. orrialdeko «COMPASS nola erabili» atala. Koloretako aldizkarietako, bidaia-panfletuetako, egutegi zaharretako edo postaletako argazkiak har ditzakezu. Ziurtatu argazkiek testurik ez daramatela, eta idatzi argazkien jatorria edo beste edozein informazio, horri buruz egin diezazkizuketen galderei erantzuteko. Argazkiek «lurraren gaineko bizitzaren» hainbat alderdi erakutsi behar dituzte, hau da, hainbat adin, kultura eta dohainetako pertsonen edo taldeen argazkiak bildu behar dituzte. Landa-herrien eta hirien, industriaren eta nekazaritzaren, eta hainbat lanbidetan edo aisia-jardueratan diharduen jendearen argazkiak behar dira. Argazkiei zenbakia ipintzerakoan, ez duzu ordena jakin bat hautatu behar. Zenbakitze horrek helburu bakarra dauka: argazkiak erraz identifikatzea.

Taldearen eta haren «alfabetatze bisualerako» aholmen orokorraren arabera, parte-hartzaileak neurri handiagoan edo txikiagoan gidatu beharko dituzu argazkiak aztertzerakoan. Jarduerari hasiera emateko, taldeak argazki bat edo bi azter ditzake. «Informazio gehigarria» atalean planteatutako puntuak gida gisa erabili daitezke.

Aldaerak

Taldeari honako eskaera hau ere egin diezaiokezu: «Giza Eskubideak» kontzeptua ondoen irudikatzen duen argazkia hautatzea. Bakoitzak bere hautua egin duenean, galdetu hautu horren arrazoiengatik.

Jarraipenerako iradokizunak

Kamera bat maileguz hartu, edo erabili eta botatzeko bat erosi, eta egin proiektu bat zuen udalerrian «giza eskubideen ikuspegiak» argazkiak egiteko.

Argazkien jatorri bakarra ez dira argazkiak; egoerak eta gertaerak ere izan daitezke argazkien jatorri. Ikusarazi diskriminazioa taldeari, 259. orrialdeko «Urrats bat aurrera» jardueraren bitartez.

Ekintzarako ideiak

Egin erakusketa bat «Giza Eskubideen ikuspegiak» proiektuaren argazkiekin. Aldizka, garatu aurrerago azalduko ditugun «Beste irudi-joko batzuen» posterretarako ideia batzuk, eta antolatutako erakusketa bat poster horiekin.

Informazio gehigarria

Argazkiak «irakurtzeko» trebetasuna ikasi eta garatu behar da. Jendeak alfabetatzea aipatzean, alfabetoko letrak identifikatzeko eta hitz inprimatuak irakurtzeko ahalmena adierazten du. Hitz horrek, ordea, zerbait gehiago adierazten du. Testu bat bere osotasunean aztertzeak, ulertzeak eta interpretatzeko ahalmena ere adierazi nahi du alfabetatzeak. Era berean, jende askok «alfabetatze bisuala» aipatzen du irudi bat «irakurtzeko» ahalmena deskribatzeko. Argazki bat «irakurtzeko», argazki hori nork egin zuen eta zergatik egin zuen horrela galdetu behar duzu; zer arrazoi zuen irudi hori egiteko? Argazki horrek emozioetan zenbaterainoko zirrara eragiten duen ere hartu behar duzu kontuan, baita gai horri buruz duzun ikuspegiaren nola eragiten duen ere. 143. orrialdeko «Eskubideen aldeko borrokalariak» jardueraren argazkiei begiratzen diezun bitartean, honako galdera hauen erantzuna bila dezakezu.

Gaia: nork, zer, non eta noiz?

- Nor ageri da argazkian? Zein da haren adina, sexua, osasuna, aberastasuna edo gizarte-egoera?
- Zer adierazten dit haren jarrerak eta aurpegi-adierazpenak?
- Ba al daki pertsona horrek argazki bat egin behar diotela? Argazkia naturala edo jarrera baten ondorioa da?
- Nolakoa da ingurua? Pertsonarekin orekatuta dago, ala nabaria da kontrastea?
- Zertan ari dira? Jarduera arrunt ala berezi batean?
- Oro har, zer adierazten dizu pertsona horrek? Positiboa ala negatiboa da, jatorra edo axolagabea?

Testuingurua

- Non argitaratu zen lehen aldiz argazki hori? Egunkari batean, aldizkari batean edo bidaia-liburuxka batean? Bestela esanda, informazio bat emateko, saltzeko edo propaganda gisa erabili zen? Edo zertarako?
- Argazkiaren ondoan ba al da izenbururik edo bestelako informaziorik argazkilaria ikusleari helarazi nahi dion mezua finkatzen duenik?

Xehetasun teknikoak

- Nola egin dute argazkia, zuri-beltzean edo koloretan? Horrek ba al du eraginik zugan? Handiagoa balitz, eragin handiagoa izango al luke zugan?
- Argazkia angelu jakin batetik egin da. Txunditu al zaitu horrek?
- Zer efektu berezi erabili dira (argi ahul bat edo ikuspegi jakin bat esaterako)? Zergatik?
- Argazkia manipulatu al da? Argazkiak engainatzen al du? Argazkia egitean argazkilariak aurrez aurre zuena erakusten du argazkiak, ala ordenagailua erabili dute ukituak emateko eta, era horretan, pertsona bat xarmagarriago aurkezteko, adibidez?

Nork egin zuen argazkia?

- Zer lotura dago argazkilariaren eta subjektuaren artean?
- Begi onez ikusten al dute erretratatu duten pertsona?
- Argazkilari profesionalak edo hasiberriak dira?
- Zergatik egin nahi du argazkilariak argazki hori? Zer arrazoi zituen? Zer «adierazi» nahi zigun argazkiarekin?

Amaitzeko, zer ikur bisual edo estereotipo atzeman dituzu? Esaterako, Martin Luther Kingen argazkian buruzagi politikoa ikusi al duzue? Ngawang Sangdrolen argazkian, berriz, Tibeteko nekazaria ikusi al duzue? *Zergatik* hautatu dituzte argazki horiek eskuliburu honen editoreek jarduera honetan erabiltzeko? *Nolako* eragina dute argazki horiek argazkian ageri den pertsonarekiko zenuen jarreraren? Zerbait erantsi al diote pertsona horri buruz zenuen iritziori, testuan irakurri duzunaz aparte? Nola? Zergatik?

Iturria: Informazio hori honako honetatik egokitu da: «Enfoque para el cambio» (Desigualdad de clase, género y raza y los medios de comunicación en un contexto internacional). Enfoque para el cambio. 1992 /»Aldatzeko ikuspegia» (Klaseko, generoko eta arrazako desberdintasunak eta hedabideak nazioarteko testuinguruan). Aldatzeko ikuspegia. 1992. (103 London Street, Reading, Berkshire, RG1 4QA, Ingalaterra).

2. Zer ikusten duzu Pancho-rengan?

Materialak/Prestaketa

- Fotokopiatu eskuliburutik Pancho-ren irudi guztiak (ikus 5. kapitulua). Ahal bada, handitu irudiak.
- Prestatu fotokopia sorta bat talde bakoitzarentzat

Jarraibideak

1. Eskatu parte-hartzaileei zenbait taldetan antolatzeko.
2. Eman talde bakoitzari Pancho-ren irudien sorta bat, eta eskatu parte-hartzaileei marrazki guztiak begira ditzaten, eta jarraian, banan-banan, edozein arrazoiengatik deigarrien gertatzen zaiena hauta dezaten.
3. Guztiak beren hautua egin eta gero, parte-hartzaile bakoitzak besteei jakinaraziko die bere hautua, honako hauen berri emanez:
 - Marrazkiak zer iradokitzen dion
 - Zergatik hautatu duen
 - Hautu horrek zer ikustekorik daukan bere kezkekin eta bere errealitatearekin.
 - Hautu hori eta giza eskubideak nola lotzen dituen
4. Txanda bakoitzaren ostean, taldekide bakoitzak iruzkina egingo du gainerakoek adierazitakoari buruz.
5. Guztiak amaitu dutenean, eskatu taldeei osoko bilkura egin dezaten.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eskatu talde bakoitzari bere iritzi orokorra labur-labur eman dezan, eta jarraitu lehen irudijokoan («Zer ikusten duzu?», 80. orrialdean) proposatutako galderekin.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Pantxoren irudiak beste era batera ere erabil ditzakezu. Esaterako, eskatu parte-hartzaileei irudi bakoitzari izenburu bana jartzeko, edo, bestela, ezabatu bunbuiloetako testuak eta berriidazteko eskatu. Mesedez, kontzientziatu parte-hartzaileak egile-eskubideak errespetatzeko duen garrantziaren inguruan.

3. Argazkiaren zatia

Materialak/Prestaketa

- Bilatu istorio sinple bat kontatzen duten marrazkiak. Banatu marrazkiak bi zatitan. Bi zatiak banan-banan hartuta, ikusleak egingo duen interpretazioa bi irudiak lotuta egingo lukeenaren desberdina izango da.
- Sartu marrazki sorta bakoitza aparteko gutunazal batean. Parte-hartzaile bakoitzeko talde bat behar duzu.

Jarraibideak

1. Eskatu bikoteak osatzeko.
2. Bikote bakoitzari bi gutunazal eman.
3. Eskatu parte-hartzaileei txandaka gutunazal bat irekitzeko eta bikotekideari barruko marrazkiaren zati bat emateko. Jarraian, azken horrek bere ustez marrazkian zer gertatzen ari den adieraziko du, baita protagonista zein den eta zertan ari den ere.
4. Jarraian, lehen parte-hartzaileak marrazkiaren beste zatia aurkeztuko du, eta bere lagunari galdetuko dio haren ustez une horretan, marrazki osoa eskutan duela, zer gertatuko den.
5. Ideia-jasa laburra abiatu:
 - Zer ustekabe aurkitu duzu?
 - Ikusten duguna onartzeko joera al dugu, agian «historioa osatu gabe» dagoela ahaztuta?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera hau elkarriketa abiatzeko izan daiteke baliagarri. Bestela, eskatu marrazkiak bikoteen artean elkartrukatzeko eta jarduera errepikatzeko. Errazagoa izan al da bigarren aldian? Aitzitik, erronka handiagoa eskatzen al du? Zergatik?

4. Argazkietarako izenburuak

Materialak/Prestaketa

- Zenbakitutako argazkiak
- Paperezko orri bana eta boligrafoa bana parte-hartzaile bakoitzeko
- Guraizeak eta zeloak
- Orri handiak (DIN A3) edo errotuladore-erbela. Argazki adina orri beharko dituzu.

Data nagusia

Martxoaren 21a
Poesia idatziaren eguna

Jarraibideak

1. Jarri irudiak mahai gainean, eta eskatu parte-hartzaileei banaka edo binaka irudi bakoitzaren gainean izenburua idatz dezaten. Eskatu letra argiarekin idazteko, jarraian izenburuak ebaki beharko dituztelako.
2. Denek amaitu dutenean, erakutsi irudiak banan-banan, eta eskatu boluntarioak beren izenburuak irakur ditzaten.
3. Itsatsi irudia orri handi baten erdian, eta eskatu parte-hartzaileei beren izenburuak irudiaren inguruan itsasteko, poster bat egiteko.
4. Itsatsi posterrak horman.
5. Gainbegiratu irudiak eta izenburuak.
 - Zaila izan al da izenburua asmatzea?
 - Zein dira izenburu on baten ezaugarri nagusiak?
 - Irudi batek mila hitzek baino gehiago adierazten badute, zergatik behar ditugu izenburuak?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Izenburuetarako koloretako papera eta arkatzak erabiliz gero, poster ederragoak egingo dituzu. Irudi bakoitzerako izenburuak lortzeko metodo hori erabiltzea dibertigarria eta probokatzaileria izan ohi da aldi berean. Hala, parte-hartzaileak gehiago inplikatzeko dira, eta eztabaida on bat egiteko prestatzen dira. Bakoitzak bere moduan ikusten du mundua, eta ikuspegi horiek guztiak errespetatu egin behar dira. Izenburu-aniztasuna dugu horren adierazgarri argia.

5. «Bunbuiloak»

Materialak/Prestaketa

- Marrazki bat bikote bakoitzeko (bi bikotek edo gehiagok marrazki bera eduki dezakete).
- Paperezko orri bana eta arkatz bana bikote bakoitzeko.
- Itsasgarria.

Jarraibideak

1. Eskatu parte-hartzaileei bikoteak osatzeko. Banatu marrazkiak, orriak eta arkatzak.
2. Eskatu nork, zer, non, noiz eta nola marraztu duen aztertzeke.
3. Eskatu marrazkia orrian itsasteko eta marrazkiaren pertsonaientzako bunbuiloak idazteke.
4. Eskatu bikote bakoitzari lana besteei erakusteko eta, jarraian, egin ideia-jasa laburra:
 - Zaila gertatu al zaie marrazkiak aztertzeke eta bunbuiloak idazteke lana?
 - Marrazki bera zenuten bikoteek, zer uste duzue besteek marrazkiari buruz egin duten azterketaz?
 - Zer estereotipo aurkitu dituzue marrazkietan eta bunbuiloetan?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Ez duzu zertan pertsona taldeetara mugatu. Zergatik ez erabili animaliadun marrazkiak? Hori bereziki emankorra izan daiteke parte-hartzaileen ahotan estereotipoak jarri nahi badituzu. Hasteko, esan dezakezu animaliak normalean estereotipatuta agertzen direla marrazkibizidunetan. Ondoren, taldeak animatu ditzakezu beren marrazkietan eta bunbuiloetan estereotipoak bilatzera ditzaten.

Arrazakeriari erantzutea

Esparru akademikoan, mundu guztiak hartu behar du bere gain diskriminazioa eta arraza-gatazkak kontrolatzeko eta haiei aurre egiteko erantzukizuna.

Gaiak	Hezkuntza. Diskriminazioa eta xenofobia. Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	4-50
Iraupena	120 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau dramatizazioan eta gertaera larri baten azterketan oinarritzen da. Parte-hartzaileek horren aurrean erreakziona dezaten lortu nahi da, baita kultura-aniztasunari buruz duten ikuspegiaren berri eman dezaten ere. Eztabaidatzea eta elkarrekin idaztea ere eskatzen ditu, besteak beste, honako gai hauei heltzeko: - Norberaren kulturatik irteteko eta bestelako ikuspegiak ikusteko zailtasunak. - Arrazakeria, estereotipoak eta kultura-desberdintasunak. - Nola landu arrazakeriaren gaia eskoletan edo beste erakunde akademiko batzuetan?
Lotutako eskubideak	- Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan. - Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea. - Askatasuna ideologiaren, kontzientziaren, erlijioaren eta kulturaren arloetan.
Helburuak	- Giza Eskubideekiko eta arrazakeriarekiko interesa piztea. - Parte-hartze demokratikoa, komunikazioa eta lankidetzaz garatzea. - Gizalegezko erantzukizuna, justizia eta elkartasuna sustatzea.
Materialak	- Kartoi meheak edo errotafolioko papera, eta errotuladoreak. - Rol jokoa aurkeztu nahi duten 4 boluntario. - Gertaera larriaren berri ematen duen rol-karta, bideratzaileentzako gida eta 1. material lagungarria. - Eskolak (edo erakundeak) arraza-gertaeren inguruan dituen lan-helburuak eta politika. «Arrazakeriaren aurkako politika baten garapenari buruzko ohar praktikoak» izeneko 2. material lagungarriaren kopia edo, bestela, zerrendatu puntuak kartoi mehe edo gardenki batean. - Papera eta boligrafoak.
Prestaketa	- Berraztertu 1. txartelean aurkeztutako gertaera larria, eta egokitu zure egoerara, beharrezkoa bada. - Aukeratu lau boluntario eta eskatu gertaeraren dramatizazioa pres-ta dezaten, labur-labur.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da: lehen zatian, gaia berraztertzen da: guretzat zer da «arrazakeria»?; bigarrenean, berriz, politika bat proiektatzen da, ikastetxeko edo beste hezkuntza-zentro bateko gertaera arrazistak aztertzeko.

GAIAK

HEZKUNTZA

DISKRIMINAZIOA

GIZA ESKUBIDEAK ORO HAR

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA
3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

4-50

IRAUPENA

120 MINUTU

1. zatia. Berraztertzea: Guretzat, zer da «arrazakeria»?

1. Jarduerari hasiera emateko, ideia-jasa egin dezakezu, parte-hartzaileek haientzat arrazakeria zer den adieraz dezaten. Parte-hartzaileak zirika ditzakezu, halaber, txantxa arrazista bat eginez eta horri buruz zer iritzi duten galdetuz. Idatzi erantzunak kartoi mehe edo arbel batean.
2. Gatazka arrazistak eta kultura-desberdintasunengatiko tirabirak egunetik egunera gertatzen dira. Jarraipena eman eztabaidari. Era horretan, adibideak lortuko ditugu, eguneroko bizitzaren gertaerei eta parte-hartzaileen ustetan arrazistak diren pertsonen buruz.
3. Jarraian, gertaera larria landu behar dute (ikus txartelak): banatu papera eta boligrafoak, eta eskatu antzezpena behatzeko eta, tarteetan, pare bat gako-hitz idazteko, ikusten ari direnaren aurrean nola erreakzionatu duten laburbiltzearen. Aldez aurretik, boluntarioak hautatu behar dituzu, gertaera antzezteko.
4. Eztabaida laburra eragin, parte-hartzaileen iruzkinak oinarritzat hartuta:
 - Zer idatzi zuten lehen etenaldian? Zer dela-eta atera zituzten parte-hartzaileek ondorio horiek?
 - Zer idatzi zuten bigarren etenaldian? Zer dela-eta atera zituzten ondorio horiek?
 - Zertaz ohartu ziren amaieran? Zer susmo zituzten aldez aurretik?

2. zatia. Politika bat lantzea, eskola bateko edo beste edozein erakundetako gertaera arrazistei aurre egiteko.

1. Aurkeztu zeregin berria: plan bat lantzea, eta eskolan, elkarteetan edo erakundeetan arrazakeriaren aurka borrokatzeko arauak egitea.
2. Ideia-jasa eragin: zein dira zure eskolako edo elkartearen kideak? Esaterako, ikastetxe batean honako hauek guztiak biltzen dira: ikasleak, irakasleak, zuzendaria, garbitzaileak, liburutegia, eskola-autobuseko gidariak, eta jolastokiaren zaindariak eta gainbegiratzailerak, esaterako.
3. Jarraian, parte-hartzaileei eskatuko zaie lau edo bosteko talde txikitik antola daitezen, eskola-komunitateko aktore guztiak gertaera arrazistei dagokienez dituzten betebeharrak eta erantzukizunak buruzko gogoeta egin dezaten. Helburua jarraibideen zirriborroa egitea da, hain zuzen ere kasu horietan nola jardun behar den laburtuko duten jarraibideen zirriborroa. Eman 30 minutu zirriborro hori eztabaidatzeko eta beren azalpena prestatzeko. Arbelean funtsezko ideien eskema idatziko dute, eta eskema hori oinarritzat hartuta helduko diote azalpenari.
4. Eskatu parte-hartzaileei berriz ere taldeka jar daitezen, beren lanaren berri emateko. Parte-hartzaileak azaldutako funtsezko puntuen laburpena egin behar du moderraztaileak, eta parte-hartzaileak gonbidatu beren ikastetxean indarrean dagoen sistemarekiko konparazioa egin dezaten.
5. Animatu lan pixka bat gehiago egin dezaten, hau da, parte-hartzaileek neurri edo urrats batzuk landu ditzaten. Esaterako: Eskola Kontseiluak diskriminazioari eta arrazakeriari buruzko zirkularra egin behar badu, talde batek bere gain hartu beharko du proposamen bat idazteko lana. Aldez aurretik, taldeek lana besteei nola aurkeztu behar dieten pentsa dezakete. Hau da, funtsezko ideien eskema ez ezik, irudiak, collagea edo beste edozein euskarri ere erabil ditzakete, beren ideiak hobeto adierazteko.
6. Osoko bilkuran, eskatu taldeei beren emaitzak aurkez ditzaten, eta emaitza horiek praktikan jartzeko moduari buruzko eztabaida egin dezaten.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, laburtu jarduera, eta jarraitu hitz egiten parte-hartzaileek orain artean egin dutenaren eta hemendik aurrera egin behar dutenaren inguruan.

- Zenbaterainoko garrantzia du arrazakeriak ikastetxeetan eta gizartearen oro har?
- Zer taldek jasaten dute gehien? Zergatik? Orain dela hogeita hamar urteko egoera berdina al zen?
- Jardueraren ondorioz, aldatu al da parte-hartzaileek gertaera arrazistari buruz duten ikuspegia? Zertan? Adibideren bat?
- Nork hartu behar du bere gain zure eskolan, gizarte-zentroan eta abar gertaera arrazistak saihesteko erantzukizuna?
- Itzuli gertaerari buruzko gogoetara: zer egin beharko zuten irakasleek, Abdallah-ren aitak eta zuzendariak erabakia bidezkoa zela ziurtatzeko?
- Gertaera arrazistetarako jardun-plana edukitzea garrantzitsua da; alabaina, ez al litzateke hobe izango plan horren beharrik ez izatea? Zer egin daiteke ikastetxeetan zein gizartearen oro har ageri diren portaera arrazisten arazoak lantzeko?

Data nagusia

Martxoaren 21a

Arraza Diskriminazioa
Desagerrarazteko
Nazioarteko Eguna

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Oso kontuan hartu behar dituzu taldekideen ezaugarriak eta jatorria, eta horren arabera jarduera egokitu. Parte-hartzaileak neurri handiagoan inplikatu dira aztertutako gaiak haien zat «errealak» baldin badira. Bestalde, hainbat erreakzio eta emozio ager daitezke, eta horretarako prest egon behar duzu. Litekeena da parte-hartzaile batzuek eskolan diskriminazioa jasan izana. Hala bada, parte-hartzaile horien sentimenduei ahalik eta arreta handiena eskaini behar zaie. Gainera, baliagarria izan daiteke gertaera edo adibide bakar batean oinarritu beharrean zenbait egoeratik eta ikuspegitatik ideiak hartzea.

Horrek aukera emango dizu botere-harreman eta mendetasun-harreman batzuk kontuan hartzeko; esaterako, arrazakeriak lagunartean dituen inplikazioak, edo irakasle edo zuzendari baten jarrera arrazistak eragiten dituenak.

Hasierako probokazio gisa txantxa arrazista bat erabili nahi baduzu, hautatu taldean ordezkariarik ez duen kolektiboa barregarri uzteko moduko txantxa bat. Herrialde guztietan dago beste zenbait nazionalitatei buruzko txantxa-tradizioa. Eztabaidari hasiera emateko, eskatu parte-hartzaile bati txiste bat edo bi kontu ditzan, eta jarraitu txiste arrazisten eta ez-arrazisten arteko aldeei buruz hitz egiten. Esaterako, pakistandarrei edo turkiarrei buruzko txantxak, zer dira? nazionalistak edo arrazistak? Horrek eraman zaitzake txantxa arrazista eta gertaera arrazista zer den zehaztera (ikus «informazio gehiago» atala).

Litekeena da bigarren zatiaren amaieran —4. puntuak— ondorioak behar bezain argi ez egotea, eta parte-hartzaileek ondorio horiek hurrengo urratsean ezin erabili izatea. Horrela bada, «eztabaidatzeko gai praktiko batzuk» erabil ditzakezu, eta parte-hartzaileak motibatu lehen lau urratsak gara ditzaten.

Alternatibak

Jarduera egokitu egin daiteke beste zenbait gai aztertzeko, hala nola lagun taldeek beren ikasgelako kideei eragindako tratu txarrak edo bullying-a. 93. orrialdeko «Ba al dugu alternatibarik?» izeneko jarduera baliagarria izan daiteke horrelako jazarpenen aurkako politika bat garatzen ahalegindu aurretik.

Jarraipenerako iradokizunak

Berraztertu gaia aldian-aldian —urtean behin edo bitan, esaterako. Politikak berraztertu egin behar dira, helburuak betetzen dituztela ziurtatzeko. Gizartea aldatu ahala, politikak eguneratu egin behar dira, errealitate berri baten erronketara egokitzeko.

Arrazakeriak merkataritza-erabakietan ere eragin dezake, eta taldearentzat interesgarria izan liteke hori nola gertatzen den ikustea. 245. orrialdeko «Sendagaiak eskuratzea» izeneko jar-

- duerak gai horiek guztiak aztertzen ditu, arrazakeria barne. 1990. urtean, prozesu judiziala izan zen Hegoafrikako Gobernuaren eta HIESa duten gaixoentzako tratamenduak egiten dituzten farmazia-industriako enpresen artean, eta aurrez aipatutako gai horiek guztiak aztertu ziren prozesu horretan.

· **Ekintzarako ideiak**

- Jarraitu zure eskolan edo erakundearen arrazakeriaren aurkako politikak abian jartzeko lanean.
- Taldea, halaber, beste herrialde batzuetako proiektuekin komunikazioan jar daiteke, eta proiektu horiekin bat egin dezake. Esaterako, Belgikan abian jarritako «Arrazakeriarik gabeko eskolak» izeneko programak zera eskatzen du, ikastetxe bateko ikasleen %60k gutxienez arrazakeriaren aurkako deklarazioa sinatzea eta harekin bat egitea. (www.schoolwithoutracism-europe.org).

Informazio gehiago

Arrazakeriaren definizioak

Zentzurik zabalenean, arrazakeria zera da, koloreagatik, kulturagatik edo jatorri etnikoagatik jendeari mesede edo kalte eragiten dioten portaerak, hitzak edo praktikak. Arrazakeriaren adierazpen zoliak ere oso kaltegarriak dira, asmo txarrez egindako adierazpen irekiak bezain kaltegarriak, hain zuzen.

Arrazakeria instituzionalizatua erakunde batek jendeari zerbitzu profesionala eta egokia ematerakoan jasaten duen porrot kolektiboa da, arrazoia jendearen kolorea, kultura edo jatorri etnikoa denean. Diskriminazioa eragiten duten hainbat prozesutan, jarraitatzen eta portaeratan arrazakeria nabarmen ageri daiteke. Izan ere, nahi gabeko aurreiritziek, ezjakintasunak, begirunerik ezak eta estereotipo arrazistek desabantailak eragiten dituzte sarri gutxiengo etnikoetako kideentzat. Gertaera arrazistak eta jazarpena edozein erakundetan gerta daitezke, «gutxiengo» horien kide kopurua edozein izanik ere.

Biktimak edo beste edozein pertsonak arrazistatzen jo dezakeen edozein gertaerari gertaera arrazista deitzen diogu.

Zer gertaera har daitezke arrazistatzen?

Honako zerrenda honetan bilduriko ekintzak gertaera arrazistak direla esan dezakegu.

Jazarpen fisikoa: gutxiengoan dagoen talde bateko helduen zein haurren aurkako indarkeriazko edo bullying fisikoko erasoan adibide nabarmenak zein larritasun «txikiko» gertaerak aipa daitezke. Nolanahi ere, esan beharra dago azken horien ondorioak metagarriak direla.

Hitzezko jazarpena: gutxiengoan dauden taldeetako kideak iraintzea eta pertsona baten jatorria edo kultura (musika, janzkera edo dieta kasu) edonola barregarri uztea dira horren adierazpen ohikoenak. Irakasleek, beste heldu batzuek eta ikasleek ere hitzezko jazarpena eragin dezakete (ez hain nabarmena, baina oso mingarria), hala nola bat-batean eta oharkabean ohar arrazistak eginez.

Begirunerik eta lankidetzarik eza: ikastetxeetan edo gizarte-zentroetan gutxiengoetako kide diren ikasleak, irakasleak, helduak eta abar begirunerik gabe tratatzea edo lankide gisa onartzeari uko egitea gertaera arrazistatzen jo daiteke, baldin eta arraza-diskriminazioak eragin duela egiaztatzen bada, edo biktimaren ustetan arrazakeria egon bada jarrera horren oinarrian. Begirunerik eza nahi gabekoa ere izan daiteke. Esaterako, irakasle batek ikaslearen jatorrizko kulturaren berri ez duela eman lezake aditzera, eta horrek ikaslea lotsarazi edo tokiz kanpo dagoela sentiarazi.

Beste gertaera batzuk: txantxa arrazistak eta hitz arrazistak erabiltzea, arropen ikur, insignia, txapa edo kamiseta arrazistak eramatea, graffitiak, ideologia arrazistako materiala (liburuak, liburuxkak) edo kartelak banatzea, eskolaren inguruan elkarte faxistak agertzea, helduek estereotipoak sortzea eta abar. Horrek guztiak diskriminazioa dakar.

Badira beste gertaera arrazista batzuk askoz ere gutxiago nabarmentzen direnak. Ekintza maltzur horiek atzematen eta tratatzen zailenak izaten dira normalean. Ikasle eta haurren arteko hainbat gertaera arrazista ez dira helduen aurrean gertatzen. Hortaz, garrantzitsua da eskolek estrategia egokiak garatzea, eskola horretako kide guztiak arazoarekiko sentikor direla bermatzeko, eta arazo horiek salatzeko eta aurrea hartzeko ardura hartu behar dutela ohartarazteko.

Arrazakeriaren aurkako politika bat garatzeari buruzko ohar praktikoak

Diskriminazioaren eta gertaera arrazisten inguruan lan egiteko, behar-beharrezkoa da eskola osoa inplikatzeari edozein proiektu abian jartzerakoan. Garrantzitsua da eskolak gertaera arrazistei buruz duen ikuspegiak zentroaren filosofiarekin eta praktika orokorrekin bat egitea. Gai horiek bereziak direla kontuan hartuta landu behar dira, baina ez bereizita. Besteak beste, honako praktika hauek hartu behar dira aintzat:

- Adierazpen argi bat, inondik inora onartuko ez diren gertaera edo diskriminazio arrazistak argi eta garbi erakutsiko dituen.
- Ikastetxearen arauetan argi eta garbi ezarri beharko litzateke horrelako gertaeretan jarraitu beharreko prozedura.
- Ikastetxe osoaren programak (gertaera horiei aurre egiteko adostutako prozesuak eta ekintzak kontuan hartuta) eskola-komunitate osoa hartuko du eraginpean: irakasleak, irakasleak ez diren langileak, gurasoak, ikasleak oro har, eta bisitariak.
- Guztiek ere argi eta garbi eduki behar dute arraza-arrazoiengatik diskriminazioa eta gertaerak kontrolatzea eta haiei aurre egitea guztion erantzukizuna dela.
- Filosofia eta ideal horren oinarriek koherenteak izan behar dute, hau da, guztiek ere argi eduki behar dute haiengandik zer espero den.
- Argi eta garbi utzi behar da gertaera baten aurrean erreakzionatu egin behar dela, bai gertatzen den unean, bai gertaera horren salaketa egiten denean.
- Gertaera baten ondoriozko zigor edo neurri baten jarraipena aurrez zehaztutako aldiaren barruan egin beharko da.

(Iturria: Northamptonshire County Council)

MATERIAL LAGUNGARRIA

Gertaera larria – Pertsonaiekiko karta-jokoa

Inprobisatu antzezpen labur-labur bat, jarraian azalduko ditugun gertaeretan oinarrituta. Hiru agerraldi laburretan antzeztu behar da, behean adierazitakoaren arabera. Atsedendietan, bideratzaileak(ek) parte-hartzaileei eskatuko diete gertatzen ari denari buruz duten iritzia idazteko.

Lehen agerraldia. Bi irakasle, Irakasleen Gelan hizketan.

Azken hilabeteetan, ikastetxean salaketa batzuk jaso dira bertan izandako lapurreta txiki batzuen inguruan. Orain, beste behin ere, dirua desagertu da. Zuzendariak gaiaren mamira iritsi nahi du, eta irakasleei laguntza eskatu die lapurra identifikatzeko. Abdallah, Ipar Afrikako jatorriko familiako ikaslea, susmagarria da; gutxienez, azken lapurretan parte hartu izana leporatzen diote.

Bigarren agerraldia. Abdallahren aitaren eta zuzendariaren arteko elkarrizketa.

Zuzendariak Abdallahren aitari deitu dio bilera bat egiteko. Horren ondorioz, mutilaren aitak zuzendariari falta zen guztia itzuli dio.

Hirugarren agerraldia. Bi irakasleak berriz ere hizketan, Gelan.

Abdallahren aitak ordaindu egin du eta, horrenbestez, irakasleek uste dute semearen erruduntasuna onartu duela. Alabaina, geroago ohartu dira mutilak ez zuela lapurretekin zerikusirik izan.

Gertaera larria – Moderatzailearentzako jarraibideak

Gonbidatu boluntario bat eszena antzez dezan. Atsedendietan, galderak egin, eta eskatu pare bat gako-hitz idatz ditzaten, antzezpenaren une horretan izan duten erreakzioa laburtzeko.

Lehen agerraldia. Azken hilabeteetan, ikastetxean salaketa batzuk jaso dira bertan izandako lapurreta txiki batzuen inguruan.

Orain, beste behin ere, dirua desagertu da. Zuzendariak gaiaren mamira iritsi nahi du, eta irakasleei laguntza eskatu die lapurra identifikatzeko. Abdallah, Ipar Afrikako jatorriko familiako ikaslea, susmagarria da; gutxienez, azken lapurretan parte hartu izana leporatzen diote.

Lehen atsedendia. Lehen galdera: zuzendaria bazina, zer egingo zenuke?

Bigarren agerraldia. Zuzendariak Abdallahren aitari deitu dio bilera bat egiteko. Horren ondorioz, mutilaren aitak zuzendariari falta zen guztia itzuli dio.

Bigarren atsedendia. Bigarren galdera: Zuen ustez, auziak konponbide egokia izan al du?

Hirugarren agerraldia. Abdallahren aitak ordaindu egin du eta, horrenbestez, irakasleek uste dute semearen erruduntasuna onartu duela. Alabaina, geroago ohartu dira mutilak ez zuela lapurretekin zerikusirik izan.

Hirugarren atsedendia. Hirugarren galdera: zer pentsatzen duzu orain?

Ashiqueren historia

Haur-esplotazioak familia eta komunitateentzat beharrezkoak diren diru-sarrerak sorrarazten ditu. Desagertzen bada, haurrak izango dira gehien sufrituko dutenak. Hala al da?

Gaiak	Haurrak, Gizarte-eskubideak, Globalizazioa
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	5+
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau talde txikitan egiten da, honako gai hauek aztertzeko: ▪ Haur-esplotazioaren errealitatea. ▪ Haur-esplotazioaren arrazoiak.
Lotutako eskubideak	▪ Lan modu kaltegarrietatik eta esplotaziotik babesteko eskubidea. ▪ Hezkuntzarako eskubidea. ▪ Jokatzeko eta jolasteko eskubidea.
Helburuak	▪ Haur-esplotazioaren errealitateari buruzko jakintza handitzea. ▪ Arazoaren konplexutasunari buruzko pentsamendu kritikoa gartztea. ▪ Justiziaren eta erantzukizun-sentimenduaren balioak sustatzea, konponbideak aurkitzeko. ▪ Ashiqueren bizitzaren gertaeren kopiak, kopia bat parte-hartzaile bakoitzeko.
Materialak	▪ Boligrafo eta errotuladoreak. ▪ Kartoi mehe edo orri handiak (A3).
Prestaketa	▪ Kopiatu «konponbideetarako ideien» diseinua A3 orri handi batean edo kartoi mehe txiki batean: bat talde bakoitzeko eta beste bat osoko bilkuran bildutako talde osoarentzat. ▪ Informazio osagarria bildu, jarduera aurkezteko.

Jarraibideak

1. Adierazi parte-hartzaileei jarduera Ashiqueren —Pakistango ume langilearen— bizitzan oinarritzen dela. Helburua: Ashiqueren egoera aldatzeko moduak bilatzea.
2. «Berotzeko ariketa» gisa, ipuin bat konta dezakezue denon artean. Irudimena baliatuz, istorio bat sortu Ashiqueren bizitzaren egun bati buruz. Txandaka, parte-hartzaile bakoitzak istorioari esaldi bat gaineratuko dio.
3. Parte-hartzaileak banatu gehienez 5 laguneko taldetan. Talde bakoitzari kopia bat eman Ashiqueren bizitzaren gertaeren berri emanez. Bost minutu dituzte irakurri eta iruzkinak konpartitzeko.
4. Talde bakoitzari «konponbideetarako ideien» orriaren kopia bat eman. Azaldu ideia-jasa bat egin behar dutela Ashiquek eta beste hainbat haur langilek aurre egin behar dieten arazoetarako konponbideak aurkitzeko. Dagozkien zutabeetan egokitzen jotzen dituzten neurriak idatzi behar dituzte, arazoa «biharko», «hurrengo hilabeterako» eta

GAIAK

HAURRAK

GIZARTE ESKUBIDEAK

GLOBALIZAZIOA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

5 EDO GEHIAGO

IRAUPENA

90 MINUTU

- «etorkizunerako» konpontzeko. 30 minutu dituzte zeregin hori osatzeko eta bozera-
maile bat izendatzeko.
5. Behin denak bilduta eta txandaka, zutabe bakoitzerako proposatutako ideiak bateratu behar dituzte. Laburtu ideiak, kartoi mehe batean idatzita. Eztabaida sortzen bada, baimendu, baina kontuz denborarekin.
 6. Taula osatu ondoren, eztabaida sakonagoa egin, eta, jarraian, gogoeta eta azken ebaluazioa.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eztabaidaren intentsitatea betiere parte-hartzaileen jakintza orokorraren eraginpean egongo da. Nolanahi ere, eztabaidak hainbat alderdi landu nahi ditu, hala nola parte-hartzaileek haur-lanari buruz zer iritzi duten eta arazoak izan ditzakeen konponbideak.

- Zer zekiten parte-hartzaileek haur-esplotazioari buruz jarduera hau egin aurretik? Nondik lortu zuten informazioa?
- Zure herrialdean edo hirian ere haur-lana nabari al da? Zer lan egiten dituzte haurrek eta zer dela-eta lan egiten dute?
- Haurrek lan egin beharko al lukete? Lan egin nahi duten edo ez aukeratzeko modurik izan beharko al lukete?
- «Haur-esplotazioak familia eta komunitateentzat beharrezkoak diren diru-sarrerak sorrarazten ditu. Desagertzen bada, haurrak izango dira gehien sufrituko dutenak». Zer erantzungo zenuke horren aurrean?
- Kontsumitzaileak garen aldetik, zer etekin ateratzen dugu guk haur-esplotaziotik?
- Zail gertatu al da haur-esplotazioa konpontzeko neurriak aurkitzea? Hiru zutabeetatik —«biharko», «hurrengo hilabeterako» edo «etorkizunerako»— zein izan da betetzen zailena? Zergatik?
- Nazioko eta nazioarteko hainbat aldarrikapen eta konferentzia egin dira haur-esplotazioaren gaiaren inguruan. Zergatik jarraitzen du arazo larria izaten munduan?
- Nork hartu beharko luke bere gain arazoa konpontzeko ardura? (Idatzi iradokizunak taulan, beste kolore bateko errotuladore batez).
- Zuk eta nik —jende arruntak, alegia— zerbait egin al dezakegu arazoa konpon-tzearen? Nola eta noiz?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Parte-hartzaileek ezer gutxi badakite haur-esplotazioari buruz, hori izan daiteke jardueraren abiapuntua, hau da, parte-hartzaileen eskura haur-lanari eta haur-lanaren ondorioei buruzko informazioa ematea. Hori modu dibertigarrian ere egin daiteke, aurrerago emandako estatistika baliatuz eta estatistika hori galdesorta bihurtuz.

Taldeentzat zaila gerta liteke lehen bi zutabeak betetzea (goizekoa eta hurrengo hilabete-koa), eta ezintasuna eta frustrazioa senti lezakete arrazoi horrengatik. Animatzeko, honako aldarrikapen hau irakurri:

«Zeregina tamaina handikoa da, baina ez ordea lortezina. Behar-beharrezkoa da garapen-bidean dauden herrialdeetan haur-esplotazioari aurre egitea. Hemen haur-esplotazioaren arazoa ez da baliabide-ezaren ondorioz gertatu, baizik eta benetako borondaterik ez delako izan. Ez deza-gun utzi gauzek horrela jarraitzea.»

Auzitegi Gorena M.C. Mehta Tamil Naduren eta beste batzuen aurka izeneko ikasuan, India, 1986.

Normalean, parte-hartzaileak konturatzen dira arazo baten aurrean konponbide eraginkor eta iraunkorrak aurkitu baino lehenago, arazoaren arrazoiak identifikatu behar direla. Behin arrazoiak ongi aztertuta, konponbideak aurkitzea errazagoa izan ohi da. Alabaina, litekeena da

talde batzuei komentatu behar izatea, bereziki aurrera egin ezinik badabiltza konponbideak bilatzeko lanetan.

Konponbide gisa honako ideia hauek baliagarri gerta daitezke:

- pobrezia murriztea, horrekin batera haur-lanaren beharra ere murrizteko.
- helduen soldatak handitzea, haur-lanaren beharra murrizteko
- hezkuntza garatu eta egokitzea, erakargarriagoa eta garrantzizkoagoa izan dadin haurren beharrak kontuan hartuta.
- haur-kontratazioaren aurkako nazioarteko estandarrak garatzea
- haur-esplotazioari esker egindako produktuak debekatzea
- gutxieneko lan-estandarrak garatzea munduan, Munduko Merkataritza Antolakundearen (MMA) barnean sartu ahal izateko.

Baliatu haur-esplotazioari buruzko gaur egungo edozein albiste, tokikoa zein mundukoa, jarduera interesgarriagoa izan dadin.

Aldaerak

Jarduera hasi aurretik parte-hartzaileek haur-lanaren kontzeptuari buruz dakitena zabaldu nahi baduzu, galdesorta bat proposa dezakezu. LANEren (<http://www.us.ilo.org/teachin/ilokids/>) eta UNICEFen (<http://www.unicef.org/teachers/protection/access.htm>) orrietan hainbat galdesorta aurki ditzakezu.

Jarraipenerako iradokizunak

Ikertu haur-esplotazioaren aurkako gazte-kanpainei buruz. Kanadako 12 urteko haur batek, esaterako, «Kids Can Free the Children» haurren eskubideen aldeko fundazioa sortu zuen (www.icomm.ca/freechild/).

Informazio gehigarria

5. kapituluan, haurrei eta gizarte-eskubideei buruzko informazio-ataletan, haur-esplotazioari buruzko estatistikak daude, baita haur-esplotazio bidez fabrikatutako produktuei, nazioarteko eskubideei eta haur-esplotazioak haurrengan eragiten dituen ondorioei buruzko informazioa ere.

Haur-esplotazioaren arazoa handia da benetan, eta horregatik informazio ugari dago gai horren inguruan. Interneten honako webgune hauek bisita ditzakezu: Lanaren Nazioarteko Erakundea (www.ilo.org), UNICEF (www.unicef.org) eta Save the Children (www.savethechildren.org.uk).

Data nagusia

Abenduaren 2a

Esklabotasuna
Desagerrarazteko
Nazioarteko Eguna

Ekainaren 12a

Haur-lanaren aurkako
Nazioarteko Eguna

MATERIAL LAGUNGARRIA

Ashiqueren bizitzari buruzko gertaerak

Informazio pertsonala

Izena: Ashique Hashmir
Adina: 11 urte
Nazionalitatea: Pakistandarra
Familia: Gurasoak, 2 aitona, arreba 1 eta 3 anai
Familiaren diru-sarrerak: 70 € hilean

Informazio «profesionala»

«*Lanbidea*»: langilea adreilu-fabrika batean
Lan-ordutegia: 12-16 ordu egunean (atsedeneko ordu-erdi bat), 6 egun astean
Lan-produkzioa: 600 adreilu inguru egunean
Soldata: 1,30 Eur. 1000 adreiluko (%50 familiaren mailegu bat ordaintzera bideratzen da)
5 urte dituenetik egiten du lan.

Informazio gehigarria

2 urtez, bere familiak 6000 errupia inguruko (110 Eur.) mailleguari egin behar izan dio aurre. Une honetan, 280 euro ordaindu behar dute guztira, interesak barne.
 Aitak eskolara eraman zuen, baina handik hiru hilabetera fabrikaren jabeak eskolatik atera eta lanera itzularazi zuen. Aitak zigorra jaso zuen hori egiteagatik.
 Familiak oso diru-sarrera urriak ditu, eta horregatik ezin dituzte haurrak eskolara eraman, ezta behar bezala elikatu, edo medikuarengana joan ere.

Benetako egoera

Informazioa LANE eta Free the Children erakundeetatik atera da.

Iturria

Free the Children erakundearen kanpainak: www.freethechildren.org

Konponbideetarako ideiak

Zer egin daiteke Ashiqueren eta beste hainbat haur langileren alde?

Biharko?	Hurrengo hilabeterako?	Etorkizunerako?

Ba al dugu alternatibarik?

«Haurren etorkizunaz arduratzen gara, gaur egun ere haur hori badela norbait ahaztuta». Stacia Tauscher

Gaiak	Bakea eta indarkeria, Haurrak, Diskriminazioa eta xenofobia
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	9 - 24
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Rol-jokoko jardura da, eta honako gai hauek lantzen ditu: ▪ Pertsonen arteko indarkeria ▪ Bullying-a
Lotutako eskubideak	▪ Askatasunez eta segurtasunez bizitzeko eskubidea. ▪ Duintasunerako eta diskriminaziorik ezarako eskubidea. ▪ Haurrek egintza eta praktika kaltegarrietatik babesteko eskubidea dute, abusu fisiko eta mentaletik babesteko eskubidea, esaterako.
Helburuak	▪ Bullying-aren arrazoi eta ondorioei buruzko jakintza eta ulermena garatzea. ▪ Arazoari aurre egiteko moduak aztertzea. ▪ Bullying-eko egintzen biktimekin bat egitea.
Materialak	▪ Antzeztu beharreko eszenen kopiak (talde bakoitzak eszena bat antzeztuko du). ▪ «Bullying-eko istorioen» orriaren kopia bat.
Prestaketa	▪ Prestatu gela parte-hartzaileek beren rolak antzezteko tokia behar dutela aintzat hartuta.

Jarraibideak

1. Aurkeztu jardura. Azaldu parte-hartzaileei talde txikitan jardungo dutela bullying-aren gaiari buruzko antzezpene txiki bat egiteko.
2. Ziurtatu guztiek ere badakitela bullying-a zer den, baita edozein ikastetxe edo institututan gerta daitekeela ere, klubetan eta lantokietan. Beharrezkoa bada, «ideia-jasa» azkarra egin.
3. Parte-hartzaileak hiru azpitaldetan banatu eta azpitalde bakoitzari eszena bat eman. Eman iezaiezu 15 minutu beren papera entseatu eta antzezpene prestatzeko.
4. Prest daudenean, eskatu taldeei txandaka nork bere antzezpene egin dezan.
5. Ez esan ezer talde guztiek beren antzezpeneak amaitu arte. Jarraian, bildu talde guztiak osoko bilkuran, horri buruz eztabaidatzeko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, antzezpeneak aztertu.

- Nondik atera zuten taldeek antzezpeneak egiteko beharrezko materiala? Bullying-ari buruzko istorio edo filmetatik edo beren esperientziak oinarritzat hartuta?

GAIAK

BAKEA ETA INDARKERIA

HAURRAK

DISKRIMINAZIOA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

9-24

IRAUPENA

90 MINUTU

Data nagusia

Ekainaren 4a
Erasoen Biktima
diren Haurren
Nazioarteko Eguna

- Eszenak errealistak al ziren?
- 1. eszenari dagokionez, pertsonak egindako iruzkinetatik zeinek konpontzen zuten egoera? Aitzitik, zeinek oztopatzen zuten egoera hori?
- 2. eszenari dagokionez, bullying-az jokatzeko duen pertsona batekin ba al dago zintzotasunez hitz egiterik? Oro har, zer teknikak ekarriko lituzkete ondorio positiboak? Eta negatiboak?
- 3. eszenari dagokionez, bullying-a jasaten ari den lagun batekin ba al da zintzotasunez hitz egiterik? Zein da biktimaarentzako konponbide onargarriak aurkitzeko modurik onena?

Eskatu hiru parte-hartzaile hiru «bullying-istorioak» irakur ditzatela. Galdetu «benetako istorioei» buruz zer iritzi duten, eta jarraian eztabaidatu bullying-aren arrazoiei eta bullying-ari aurre egiteko moduei buruz.

- Zure ustez, nola sentitzen da pertsona bat bullying- a jasatean?
- Larderia jasaten duen pertsona, larderia horren erruduntzat jo behar al dugu?
- Ahalegintzen al dira abusatzaileak abusuaren bidez beste pertsona batzuei zerbait probatzen?
- Bullying-a indarkeria mota bat al da?
- Bullying-a agintea gauzatzeko modu bat al da?
- Bullying-a saihestezina al da?
- Bullying-a sentitzen duen lagun bat baduzue, eman behar al diezue agintariei horren berri zuen lagunak arazoa konfidentzialki kontatu badizue ere?
- Bullying-a jasaten dutenek zer aurreiritzi izaten dute normalean?
- Nork du bullying-arazoa kontrolatzeko ardura?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Bullying-a zuzeneko edo zeharkakoa izan daiteke. Zuzeneko bullying-a honako portaera hauen bitartez gertatzen da: irainak, isekak, bultzatzea, jo edo erasotzea, norbaiten poltsa eta bes-telako gauzak hartu eta lurrera botatzea, dirua edo jabetzak emanaraztea, eta norbait bere erlijioagatik, koloreagatik, balio-urritasunagatik edo ohiturengatik eraso edo mehatxatzea. Zeharkako bullying-a bestelako portaeren bitartez garatzen da, esaterako zurrumurruak hedatuz, biktima gizartetik bakartzeko. Horrelakoetan, pertsona batek edo batzuek berariazko biktima baten edo batzuen aurka jarduten du(te) normalean. Bullying-a fisikoa edo psikologikoa da bullying mota baten zein bestearen oinarritzko osagarria. Portaera hori behin eta berriz errepikatzen da, eta etengabeko eraso eta abusa dakar.

Talde batekin edo elkarte, institutu edo lantoki batean lanean bazabiltza, litekeena da eszenak egoera jakin horretara moldatu nahi izatea. Galdetu zure taldekideei bullying-eko egoera pertsonalik izan ote duten. Osatu taldeak eta banatu eszenak.

Jarraipenerako iradokizunak

Adin bereko hezitzaileak (gazte boluntarioak) gatazka-bitartekotzan prestatzeko programarik ba ote dagoen ikertu. Eskatu hizlari bati taldeari hitzaldia eman diezaion, eta taldekideek eskolan, institutuan edo elkarte bitartekotza-sistema bat abian jartzeko aukera aztertu.

Agian taldeak bullying-aren aurkako politika garatu nahi du zure eskolan edo elkarte. 83. orrialdeko «Arrazakeriari erantzutea» jardueran arrazakeriaren aurkako politika bat garatzeari buruzko metodo bat deskribatzen da, eta metodo hori egokia izan daiteke, halaber, bullying-aren aurkako politika bat garatzeko.

Taldeari antzezpena gustatzen bazaio eta gatazkak konpontzeko gaiak sakonago aztertu nahi baditu, 195. orrialdeko «Jokatzerak!» jarduera egin daiteke.

Ekintzarako ideiak

Aurkitu zure herrialdean bullying-az arduratzen den talde edo elkarte bat, eta zure laguntza eskaini.

Zure taldea oso sortzailea bada, eskatu eszenak idatzi eta antzez ditzaten.

Taldeko kide batzuek bullying-aren gaiari buruzko eztabaida zuzendu edo antola dezakete beren eskola edo komunitateetan.

Beste zenbait lagunekin batera, eskola edo komunitatean talde bat sortu bullying-a jasaten ari diren gazteei laguntzeko.

ESKULIBURU LAGUNGARRIA

Antzezpenetarako eszenak

1. eszena

Ikasle batek arduradun batzuegana jo du, eta bere lagunetako bat bullying-a jasaten hasi dela azaldu die. Zuzendaria autoritarioa eta tradizionala da. Haren iritziz, arauak urratzen ari dira, eta gaur egungo gazteen portaera oro har ez zaio bat ere gustatzen. Zuzendariak ez du egoera horrengatik inolako erantzukizunik bere gain hartu nahi. Beste irakasle batzuek behar baino garrantzi txikiagoa ematen diote arazoari, eta ez dute abusatzaileen portaera halakotzat ikusten. Tokiko agintariaren ordezkaria jakinaren gainean dago. Une honetan lanpetua dago, ordea, eta ezin du arazoa bere gain hartu.

2. eszena

Ikasle batzuk ahalegintzen dira ikasle gazteago bat beldurrarazten ari den lagun batekin hitz egiten.

3. eszena

Zenbait ikasle hizketan ari dira, ikasle zaharragoen talde bat beldurrarazten ari den lagun baten egoerari buruz. Lagunari lagundu nahi liokete, eta konponbide posible guztiak aztertuko.

Bullying-a istorioak

1. istorioa

«12 urte ditut eta gorroto dut eskolara joatea, inork ere ez nauelako maite. Ikasle batzuek iraindu egiten didate une oro. Itsusia eta gizona naizela esaten didate, eta nire gurasoak nigatik lotsatu beharko lirakeela. Nire lagunik onenak ez dit hitz egiten, eta talde horretako ikasleetako batzuen laguna egin da. Gorroto dut. Oso bakarrik nago, eta beldur naiz nire gurasoei buruz esaten didatena ez ote den egia izango...»

Rossana

2. istorioa

«Aurten eskola berri batean hasi naiz, eta lehen egunetik neska batzuek gaizki begiratzen zidatela sentitu nuen. Orduan konturatu nintzen jeloskor zeudela, mutil gehienek atsegin handiz tratatzen nindutelako. Orain beste eskola batera joan nahi dut, mehatxuzko ohartxoak jasotzen ari naizelako. Etxean dei iraingarriak ere jaso ditut. Liburuak zenbait aldiz lapurtu dizkidate. Lehengo astean komunera joan nintzen, eta hiru neska nire atzetik sartu ziren. Oihuen artean, labana batez mehatxatu eta beste nonbaitera ikastera joateko esan zidaten; gainera, puta ere deitu zidaten. Ezin dut gehiago eraman. Beldur naiz eta haserre nago. Zuzendaria-ekin hitz egiten ahalegindu nintzen, baina nire arazoari muzin egin zion. Ez dakit zer egin.»

Lisbeth

3. istorioa

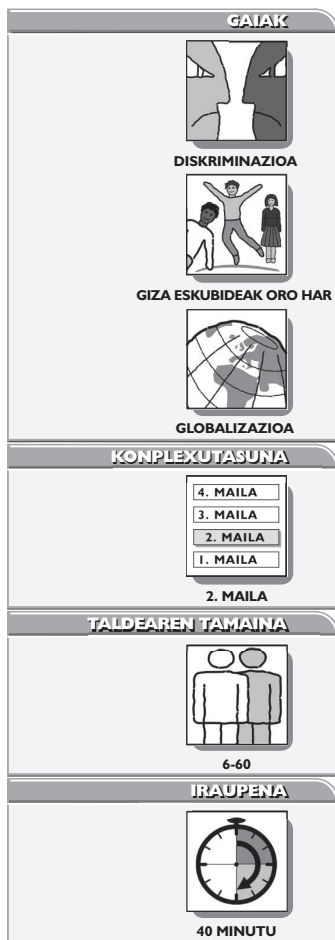
«Nire lagun onenak kontatu zidan gure eskolako beste ikasle batzuek moles-tatzen zutela; nik lagunari lagundu nahi nion, eta, horrenbestez, haiekin hitz egi-tera joan nintzen. Jarraian, nirekin ere era berean jokatzeko hasi ziren. Orain biak ere bullying-aren eraginpean gaude: iseka eta burla egiten digute, eta jotze-ko mehatxua ere egin digute. Guk ahoa itxita jarraitzea erabaki genuen, norbaiti esatekotan are gogorrago jokatuko zu-tela esan baitziguten.»

Audrey

Datiturburua: www.bullying.co.uk

Berdinak gara - ezberdinak gara

«Gizon-emakume guztiak unibertsalki berdinak eta berariaz ezberdinak dira. Berdintasun unibertsala eta berariazko ezberdintasunak errespetatu behar dira»*

Gaiak	Diskriminazioa, Xenofobia, Giza Eskubideak oro har, Globalizazioa
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	6 – 60
Iraupena	40 minutu
Ikuspegi orokorra	Galdesorta laburra eta probokatzailea da, eta, hortaz, badu interesa berez. Gainera, talde-eztabaida handi baten oinarri gisa ere balia daiteke.
Lotutako eskubideak	▪ Berdintasuna duintasunean. ▪ Eskubide eta askatasunak izateko eskubidea, arrazagatiko, kolo-reagatikoko eta erlijioagatikoko diskriminaziorik gabe eta abar. ▪ Nazionalitate bat izateko eskubidea.
Helburuak	▪ Giza Eskubideen unibertsaltasuna azpimarratzea. ▪ Parte-hartzaileak kontzientziatzea, etnozentrismoaren eta haien eta besteen aurreiritzien inguruan. ▪ Informazioa modu kritiko eta askez irakurtzeko gaitasuna garatzea.
Materialak	▪ Txartela. ▪ Paperezko orri handi bat (A3) edo kartoi mehe bat, eta errotuladoreak (aukeran).
Prestaketa	Fotokopiatu txartela parte-hartzaile guztientzat. Bestela, idatzi arbelean edo erabili proiektagailua (ziurtatu guztiek ere ikusteko aukera dutela).

Jarraibideak

1. Azaldu parte-hartzaileei jarduera galdesorta baten bitartez garatzen dela, baina kontua ez dela nork asmatzen duen eta nork ez jakitea, hori abiapuntua baino ez da.
2. Banatu edo erakutsi bi aipamenak. Eman bost minutu irakur ditzaten.
3. Orain eskatu bakoitzak bere erabakia har dezan:
 - a) Lehen testuaren iturburua. Zer liburu edo dokumentutatik atera da pasarte hori?
 - b) Munduko zer herrialde edo eskualdetakoa da bigarren testuaren egilea?
4. Parte-hartzaile guztiak prest daudenean, hiruko taldetan jarri behar dira. Eman 20 minutu erantzun individual guztiak eztabaidatu eta aztertzeko. Honako alderdi hauek guztiak kontuan hartu behar dituzte, eta, ahal dela, erantzun kolektiboa eman:
 - Zergatik hautatu zuten erantzun bat et besteak baztertu?
 - Zer ekartzen dute egileei buruzko testuek?
 - Zer iruditu zaizkie testuak?
5. Talde guztiek amaitu dutenean, bildu parte-hartzaile guztiak, eta, lehen galdera planteatuta, erantzun-erronda bat egin. Talde guztiek adierazi behar dute beren eran-

tzunak zergatik hautatu dituzten. Gerora errepikatu prozedura hori bigarren galderaren erantzunak baliatuz.

6. Egilearen izena eman (Said al-Andalusí, Espainiakoa), eta hasi txostena eta ebaluazioarekin.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, jardueraren errepasso laburra egin, eta, jarraian, zure ustez taldea prest badago, azaldu aurreiritzia eta etnozentrismoa zer diren. Egin galdera hauek (talde osoari edo taldeka, beharrezkoa bada):

- Konponbideak harritu al zaituzte?
- Nola erabaki dituzte erantzun indibidualak? Asmatuz? Senez? Edo erantzunak aldezturik zekizkitelako?
- Talde txikitik egindako eztabaidan, iritziz aldatu al dute erantzuterakoan? Zer dela-eta aldatu dute iritziz? Presioaren eraginez? Arrazoi onak direla-eta?
- Nola defendatu dituzte erantzunak eztabaida-taldeetan? Beren ideiei eutsi al diete?
- Egileak modu jakin batean deskribatzen ditu iparraldeko herritarrak. Zergatik?
- Zer aholku praktiko ematen ditu bigarren testuak egileari eta haren itxurari eta kulturari buruz?
- Zenbateraino esan daiteke egilearen ikuspegia bere etnozentrismoaren eta aurreiritzien emaitza dela? Edo esan al daiteke garai hartan egilearen kultura «zibilizatuagoa» zegoela Europako iparraldeko kulturak baino?
- Litekeena da parte-hartzaileek entzun edo irakurri izana egileak aurkeztutakoaren il-dotik doazen kasuak, hau da, pertsona jakin batzuk modu jakin batean tratatu dituzten kasuak. Zein dira kasu horiek? Nola sentituko zinateke behe-mailako herri gisa tratatuko bazintuzte?
- Batzuetan pertsonak ez ditugu beren dohainen arabera balioesten. Horrek zer ondorio ekarri ohi ditu? Adibide historikoren bat bururatzen al zaizu? Eta oraingoren bat?
- Zer egin beharko genuke aurreiritzien eraginei aurre egiteko? Zure inguruan edo herrialdean ba al da aurreiritzien eraginpean dagoen pertsonarik edo talderik? Zein?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Pasarteak Andaluziako Kordobako ikasle batek idatzitako liburu batetik atera dira. Said al-Andalusí eruditua zen, bere jakituriarengatik oso ezaguna. 1092. (AD) urtean jaio zen (HO 420).

Haren iritziz, zibilizazioak eta zientziak zerikusi handia zuten Korana jakitearekin.

Said al-Andalusí erlijio-jakintza handia zuen, baina baita beste hainbat alorri buruzko jakintza ere, hala nola arabiar literaturari, medikuntzari, matematikari, astronomiari edo bestelako zientziei buruzkoa.

Kontuan hartzekoa da garai hartan Mediterraneoa —eta bereziki inguruko arabiar erresumak— zela «zibilizazioa»ren erdigunea. «Iparraldean» (Saidek iparraldeko Europa deitzen dio) jakintza-maila txikiagoa zen arabiar munduan, Pertsian, Txinan eta Indian baino.

Kontuan hartu taldearen arabera ideien bat eman beharko duzula testuak modu kritikoagoan irakurtzeko moduari buruz. Demagun adierazi behar duzula bigarren testuak xehe-tasun asko ematen dituela egilearen eta haren itxuraren eta kulturaren inguruan, agian ile kizkurra eta azal iluna zuela, esaterako.

Irakurketa kritikoak testuaren edukia ulertzea eskatzen du, baina baita testuinguruari, egileari eta testua egitera eramanez duten arrazoiei buruzko gogoeta egitea ere.

Horretaz jabetzea garrantzizko aurrerapausoa da mezu guztiak (albisteak, historia, poemak, abesti-testuak eta abar) nola irakurtzen diren ulertzeari eta mezu horiek transmititzen dituzten balioez jabetzeari begira.

Data nagusia
Ekainaren 21a

Bakearen eta Otoitzaren
Mundu Eguna

Etnozentrismoaren gaia honela ere aurkez dezakegu: egilea azal iluneko eta ile kizkurreko jendearekin ohitua dagoenez, oso definizio egokia ematen du «normala»ren aurkakotzat jotzen duenari buruz. Eztabaidaren bitartez, halaber, parte-hartzaileei lagun diezaiekezu ulertzen kultura-desberdintasunek ez dituztela pertsonak beste batzuk baino «hobeak» edo «okerragoak» egiten. Jakinarazi behar diezu, halaber, zaila dela besteak aurreiritzirik gabe epaitzea, gure kultura-ikuspegia «arau»tzat jotzen dugulako. Horretaz, gure etnozentrismoaz jabetzea funtsezkoa da beste pertsonetan ere atzemateko, eta beste kulturetako pertsonekin arrakastaz komunikatzeko.

Jardueraren amaieran denbora-tarte bat utzi parte-hartzaileek aukera izan dezaten sortutako alderdi eta ideiak sakonagotik eztabaidatzeko. Esaterako, azterketa edo eztabaida egin dezakezue historiaren irakaskuntzari, edo Europan bestelako kulturei buruz ikasten dugunari buruz (zenbat ikasten dugun edo zer gutxi ikasten dugun).

Oharra: Pasarteak Said Al-Andalusik idatzitako «Libro de las Categorías de las naciones, Ciencia en el Mundo Medieval» liburutik hartu dira. Lema»an I Jalem-ek eta Alok Kuman-ek itzuli dute. (University of Texas Press. Austin, 1991).

Jarraipenerako iradokizunak

Giza Eskubideen unibertsaltasunari buruzko gaia sakonagotik aztertu nahi baduzu, errepasatu «Antzezpena» jarduera (75. orrialdean ageri da eta sormena eta antzerkia uztartzen ditu).

MATERIAL LAGUNGARRIA
«Berdinak gara - ezberdinak gara» galdesorta

1. Zein da hurrengo testuaren iturburua? Zer liburu edo dokumentutatik atera da pasarte hori?

«Lurreko pertsona guztiek, ekialdetik mendebaldera eta iparraldetik hegoaldera, talde bakarra osatzen dute. Hiru bereizgarri dituzte: portaera, itxura fisikoa eta hizkuntza.»

Honako erantzun hauetako bat aukeratu:

- ☐ UNESCOren arrazakeriari buruzko aldarrikapena, 1958. Herodotus «Historia», KO 440. Las Vedas, India, KA 1000
- ☐ «Denok berdinak, denok desberdinak» gazte-kanpainaren txostena, Europako Kontseilua, 1996 Said Al-Andalusí, 1029 AD / HO 420
- ☐ Aurrekoetatik bat ere ez da zuzena

2. b) Munduko zer herrialde edo eskualdetakoa da testu honen egilea?

«(Europako) muturrean bizi direnek eguzkitik urrunegi daudelako sufritu dute. Bertako airea hotza da eta zeruak lainotuta daude. Ondorioz, izaera hotza dute, eta zakar jokatzeko dute. Gainera, izugarri handitu dira, azala zuritu zaie eta ilea lisatu. Ulermenaz eta pertzepzioaren zorrotzasunaz ez dute ezer jakin nahi. Ezjakintasuna eta nagitasuna nagusitu zaizkie, eta nekeak eta ergelkeriak kutsatuta daude.»

Honako erantzun hauetako bat aukeratu:

- ☐ Txina ☐ Europa ☐ India ☐ Afrika ☐ Persia ☐ Aurrekoetatik bat bera ere ez da zuzena

* Gazteek proposatutako Gizakien Eskubide eta Betebeharrei buruzko Aldarrikapenaren 1. artikulua. 80 nazionalitate-tako 500 gaztek sortu zuten aldarrikapena Estrasburgoko Europa Jauregian, Les Humains Associés elkartearen eta 1989ko abuztuaren 2ko Aldarrikapenaren aldeko Elkartearen ekimenari jarraituz (AD 89). www.humains-associes.org

Berdintasunaren Herrirako bidea

«Oztopoa da bidea»
Zen atsotitza

Gaiak	Genero-berdintasuna, Diskriminazioa eta Xenofobia, Hezkuntza
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	4+
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honek talde-lana, irudimena eta marrazteko gogoia eskatzen du, genero-berdintasunarekin eta emakumeen aurkako diskriminazioarekin zerikusia duten gaiak aztertzeko.
Lotutako eskubideak	- Askatasuna sexu- eta genero-arrazoiengatik diskriminazioaren aurrean. - Ezkontideen eskubidea askatasunez eta erabateko adostasunez ezkontzeko. - Amentzako babes bereziko eskubidea, haurra jaio aurretik eta ondoren.
Helburuak	- Berdintasunaren eta genero-orekaren arloan lortu direnekiko ulermena eta estimazioa garatzea. - Irudimena eta sormena garatzea, etorkizuna aurreikusteko. - Justizia eta errespetua sustatzea.
Materialak	- DIN A4 orri bana eta arkatz bana taldeko ideia-jasa egiteko. - DIN A3 orriak edo errotuladore-arbela, orri bana talde bakoitzeko. - Hainbat koloretako errotuladoreak, talde guztientzako nahikoak. - Mapa bat. Ahal dela, mendi-ibiliei buruzko mapa bat, edo lurren ezaugarri fisikoen —hala nola mendien, bailaren, ibaien, basoen, herrien, zubien eta abarren— berri emango duen beste edozein mapa.
Prestaketa	Ohitu maparekin eta mapan erabiltzen diren ikurrekin.

Jarraibideak

1. Azaldu jardueraren nondik norakoak: parte-hartzaileek irudizko mapa bat marraztu behar dute, Berdintasunaren Lurrera nola joan daitekeen adierazteko. Bertan, Berdintasunaren Lurrean, genero-berdintasuna errealitatea da. Etorkizunean izango da, baina, gaur egun, pertsonen irudimenean baino ez dago.
2. Herri-ipuin batzuek edo bestelako istorioek pertsona baten bidaiaren metafora erabiltzen dute ideal moralen gaiari heltzeko. Galdetu horrelako baten berri ba ote duten. Azaldu baso ilun bat, esaterako, deabruaren metafora gisa erabil daitekeela, edo sagar gorri edo arrosa batek tentaldia irudika dezakeela. Bidaiariak indar morala erakutsi dezake indar handia daraman ibaian igeri egiterakoan. Animalia larritu bati laguntzerakoan, aldiz, umiltasunez joka dezake.

GAIAK

GENERO BERDINTASUNA

DISKRIMINAZIOA

HEZKUNTZA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

4 +

IRAUPENA

90 MINUTU

3. Gainbegiratu bizkor-bizkor mapen itxura. Erreparatu ingeradak nola marraztu dituzten, mendien eta ibaien itzala nola marraztu duten, basoetarako, basamortuetarako, eraikinetarako eta kable elektrikoetarako zer ikur erabili dituzten, eta abar.
4. Eskatu 3-5 pertsonako taldeetan bil daitezten. Banatu DIN A4 tamainako orriak eta arkatzak, eta eman 15 minutu honako hauei guztiei buruzko hiru euri-jasa egin dezaten:
 - Berdintasunaren Lurra nola irudikatzen duten.
 - Zer oztopo aurki ditzaketen Berdintasunaren Lurrerako bidean.
 - Oztopo horiek nola gaindi ditzaketen.
5. Jarraian, banatu orri handia eta errotuladoreak. Eskatu talde bakoitzari ametsezko mapa egin dezan, oraingo eta etorkizuneko paisaiak irudikatzeko bide batez loturik. Parte-hartzaileek beren ikurrak asmatu beharko dituzte, bidean barrena aurki ditzaketen elementu geografikoak, eta oztopoak eta instalazioak zehazteko.
6. Eman 40 minutu taldeei beren mapak marrazteko. Gogoratu legenda bat egin behar dutela, asmatu dituzten ikurren esanahia zehazteko.
7. Elkartu talde guztiak osoko bilkuran, eta eskatu beren mapak aurkezteko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, azaldu talde bakoitzak nola jardun duen, eta irudikatu beharrekoari eta mapa marrazteko moduari buruzko erabakiak nola hartu dituen. Jarraian, hitz egin Berdintasunaren Lurra bildu beharko litzuzkeen ezaugarrien eta bertan ager daitezkeen oztopoen inguruan.

- Gustatu al zaie jarduerak? Zergatik?
- Ideia-jasaren hiru galderetatik zein izan zen errazena? Zein izan zen zailena, eta zergatik?
- Zein izan dira Berdintasunaren Lurraren ezaugarri nagusiak?
- Badira oztopo batzuk egungo gizarteari Berdintasunaren Lur ideala izatea galarazten diotenak. Zein?
- Zer aldatu behar da genero-berdintasuna indarrean egongo den gizarte bat eraikitzeke?
- Diskriminazio positiboko neurriak justifika al daitezke, epe laburrean genero-berdintasuna bultzatzen dutela aintzat hartuta?
- 1etik 10erako eskala batean, zenbat puntu emango zenioke zure herrialdeari, munduko gainerako herrialdeen aldean, gizonen eta emakumeen aukera-berdintasunari dagokionez? Desberdintasuna handia al da? 10 batek berdintasun ia-ia ideala adierazten du.
- Zuen gizartean ba al da diskriminazioa jasaten duen beste talderik? Nola adierazten da diskriminazio hori? Zer Giza Eskubide urratzen dira?
- Zer egin daiteke diskriminatuta dauden talde horiek beren eskubideak aldarrikatzeko aukera izan dezaten?
- Nolako zeregina betetzen du hezkuntzak «indartze» horretan?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Parte-hartzaileei bururatzen ez bazaie beren ideiak marrazki batean irudikatzeko modua, honako iradokizun hau egin diezaiekezu: emakume batek hezkuntzaren zubia erabiltzen du abokatu izan nahi duten emakumeen aurkako aurreiritziaren ibaia zeharkatzeko. Beste adibide bat: gizon batek gogobetetzearen bitxia lortzen du eskolaurreko irakasle gisa lan egiten, haur txikiak zaintzen, alegia.

Jakina, zure gizartean genero-diskriminazioaren errealitatea islatzen duten estereotipoen adibideak eman beharko dituzu.

Aldaerak

Taldeek paisaien maketak egin ditzakete, «txatarra» erabiliz. Kasu horretan, hainbat kutxa txiki, ontzi, tutu, paper, harri, intxaur, soka eta artile puska, paperezko klip eta abar eduki behar dituzue eskura, baita itsasgarria eta kartoi mehe bat ere, maketetarako oinarri gisa erabiltzeko.

Orainetik etorkizunerako bidea irudikatzen duen mapa marrazteko metodoa beste zenbait gaitara ere egoki daiteke, betiere zure asmoa baldin bada parte-hartzaileek gai horiei buruz hausnarketa egitea, arazoen konponbideak aurkitzeko.

Jarraipenerako iradokizunak

Aztertu sakonagotik generoaren gaia edo sortu diren gainerako gaiak. Esaterako, udal-liburutegian edo Interneten ikerketa egin dezakezue, edo, bestela, eskatu gizarteko talde jakin batek jasaten duen aukera-desberdintasunaren aurkako borrokan diharduen elkarte bateko ordezkariari taldearekin hitz egitera joan dadin.

Aldizka, diskriminazioari eta kultura-nortasun propioa izateko eskubideari buruzko gaiak azter ditzakezue, garapen iraunkorraren testuinguruaren barruan, 215. orrialdeko «Makah tribuaren bale-ehiza» jardueran.

Ekintzarako ideiak

Gainbegiratu zure ikastetxeak, klubak edo lantokiak gizonen eta emakumeen aukera-berdintasunaren inguruan jarraitzen duen politika, eta eztabaidatu politika horiek nola ezarri diren, eta ahalegin osagarriak egin beharko liratekeen zuen erakundeak Berdintasunaren Lurraren estatua lortzeko.

Informazio gehigarria

Jarduera honen oinarrian, «jabetzea» kontzeptua dago. Kontzeptu hori itzultzea (eta batzuetan azaltzea) zaila da benetan! Zenbaitek hezkuntza «askatzailea» deitzen diote pedagogia jakin bati, eta «indartzea» pedagogia horren bitartekoa eta emaitza da aldi berean.

Guk Oxfam-en definizioa erabiltzen dugu. Horren arabera:

«Milioika pertsona gizartean desberdintasuna jasatera behartzen dituzten, edo pertsona horiei beren Giza Eskubideak ukatzen dizkieten zapalkuntza mota guztiei aurre egitea eskatzen du jabetzeak».

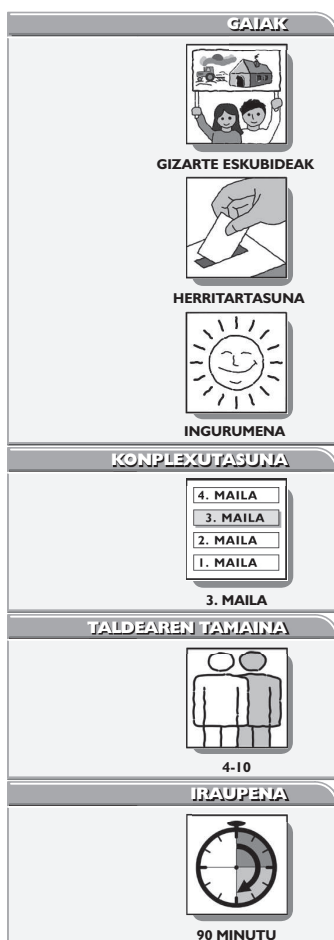
Data nagusia

Azaroaren 25a

Emakumeen
aurkako Indarkeria
Desagerrarazteko
Nazioarteko Eguna

Bi hiriren historia

Legolandiaren berri ba al duzu? Danimarkako hiria da, plastikozko adreilu txikiz egina. Orintxe duzu Equalandia eta Nilandia ezagutzeko aukera!

Gaiak	Gizarte-eskubideak, Herritarrek, Ingurumena
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	7-13
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Taulako joko da, eta jokalariek hautatu egiten dituzte bizitzeko nahiko luketen hiria eta hiri horretan ezarriko lituzketen dibertsioak. Besteak beste, honako alderdi hauek aztertzen dira: ▪ Gizarte-elkartasuna. ▪ Zergak ordaintzearen inplikazioak. ▪ Tokiko demokraziaren balioa.
Lotutako eskubideak	▪ Gizarte-segurantzarako eskubidea. ▪ Jabetzarako eskubidea. ▪ Ingurumen osasungarria edukitzeko eskubidea.
Helburuak	▪ Komunitatearen aldeko erantzukizuna garatzea. ▪ Gizartearen oparotasunak komunitate-bizitzarentzat duen garrantziaz jabetzea. ▪ Elkartasuneko eta erantzukizuneko balioak sustatzea.
Materialak	▪ Taulako jokoaren ale bat. ▪ A3 tamainako txartela edo papera (aukeran, baina hobe da edukitzea). ▪ Dado bat. ▪ Bi koloretako klipak (gorria eta urdina, esaterako). Kolore bakoitzeko klip kopuru berdina. ▪ Jokalari bakoitzak klip bat behar du gutxienez. ▪ Guraizeak. ▪ Itsasteko goma ez-iraunkorra edo tutuko itsasgarria. ▪ Ordezte-txartelen 4 ale. ▪ 2 gutunazal. ▪ Dirua (6000 MS jokalaria bakoitzeko) –269. orrialdean aurki daiteke. ▪ Hiriaren Bankariaren zereginen orriaren 2 ale. ▪ Jokoaren Bankariaren zereginen orriaren ale bat. ▪ Papera eta errotuladoreak. ▪ Kronometroa. ▪ Gardenki-proiektagailua eta arauen ale bat gardenki-orri batean (aukeran).
Prestaketa	▪ Irakurri jarraibideak taularekin, ordezte-kartekin eta arauekin ohi-tzeko. ▪ Ordezte-txartelen orrietako bi hartu eta ebaki. Jokoak ez nahasteko, jarri joko bakoitza gutunazal batean, eta A edo B idatzi gutunazal horretan! (Orrien gainerako bi aleak udalaren bileretan erabiliko dira).

- Taularen fotokopia txartelaren edo paperaren gainean itsatsi, sendotu eta iraunarazteko.
- Hautatu hiru pertsona bankarien eginkizun berezietan jardun dezaten. Hiri bakoitzak bankari bat behar du, eta zuk jokoaren bankaria behar duzu. Eman hiriko bi bankariei eta jokoaren bankariari Hiriko Bankariaren zereginen orriaren ale bat eta bere zereginen orria, hurrenez hurren. Adierazi bankariei etiketa batzuk egin behar dituztela, jendeak jokoan errazago identifika ditzan.
- Gainerako taldekideak bi talde berdinetan banatu. Talde bati klip urdinak eman; besteari, berriz, klip gorriak.
- Adierazi jokalaria bakoitzari bere txartela egiteko, izena paper txiki batean idatziz, eta bere koloreko klipa jar diezaion.
- Inprimatu dirua! 269. orrialdeko dirua kopian eta ebaki, bankuko txartelak egiteko. Jokalari/herritar bakoitzarentzat 6.000 Ems behar dituzu.

Jarraibideak

1. Adierazi jarduera hau taulako jokoa dela, eta erakutsi taula. Trazatu A hiria irudikatzen duen bidea, eta, jarraian, B hiria irudikatzen duena. Erreparatu bi bideak non uztartzen diren eta jokalariek zer laukitan jasotzen dituzten soldatak, ordaintzen dituzten zergak eta lortzen duten «aldatzeko aukera». Azken horrek beste hiri batera joateko eta bertan jokatzeko aukera ematen du.
2. Azaldu nola jokatu behar den (ikus beheragoko orria). Ziurtatu guztiek ere arauak ulertzen dituztela. Erabaki jokoa amaitzeko unea.
3. Bankariei identifikazio-txartel sinpleak eginarazi, jokalariek jakin dezaten zergak nori ordaindu behar dizkieten!
4. Jokatu! Amaitzean, txostena eta ebaluazioa egin.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

- Parte-hartzaileak gustura aritu al dira? Zer gustatu zaie eta zer ez?
- Hasiera batean, bidegabekeriatzat jo al zuten jokalaria batzuek beste batzuek baino zerga gehiago ordaindu beharra? Gauza bera pentsatzen al zuten tarte batez jokatu ondoren?
- Nola joan ziren Udalaren bilerak? Nola hartu ziren erabakiak? Demokratikoki?
- Nola sentitzen ziren Udalaren erabakiekin bat ez zetozen parte-hartzaileak?
- Nor aldatu zen hiri batetik bestera? Zergatik?
- Udalaren bileretan, norbaitek jarri al zuen dirua komunitatearen gizarte-ongizateari laguntzeko? Zergatik egin zuten horrelakorik?
- Jokoaren hasieran, A eta B hirietako gizarte-baldintzak berdinak ziren. Nolakoak ziren amaieran? Alderik ba al zegoen? Zein?
- Zer hiri hautatuko zenuke bizitzeko? Zergatik?
- Merezi al du zerga gehiago ordaintzea guztiontzako komunitate-bizi hobea edukitzeko? Edo nahiago zenuke zure soldata osoa gorde eta behar eta nahi dituzun gauzak soilik erosi?
- Jokoaren amaieran, zein zen bi hirien egoera? Non zeuden jokalaria, berdintasunaren herrialdean, hau da, Equalandian, edo jendea berekoa eta egozentrikoa zen herrialdean, Nilandian alegia?

Data nagusia
**Urriaren lehen
astelehena**

Etxebizitzaren Mundu

Eguna

«Kerik gabeko hiria»

- I etik 10era bitarteko eskala batean (1 muturreko Nilandia izango litzateke, eta 10, berriz, muturreko Equalandia), zer nota jarriko zenioke zure gizarteari?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jokoa nahiko erraza da taulako jokoekin ohitua dagoen edonorentzat, baina hobe da jokoaren arauak eta jokatzeko modua poliki-poliki azaltzea. Jokalarientzat lagungarri izan daiteke arauak arbela eramangarri batean idaztea, gardenki bat erabiltzea edo jokoaren arauen aleak banatzea.

Jokoaren funtzionamendu egokia bermatzeko, gehienez 10 lagunek jardun behar dute herritar gisa, eta hiri bakoitzean jokalaria kopuru bera behar du jokoaren hasieran. Esaterako 16 parte-hartzaile badauzkazue, bankariak binaka jardun dezakete. Talde handiago batekin jarduten baduzue, hobe da bi joko egitea. Kasu horretan, gogoratu material guztiak bikoiztu behar dituzuela, eta ziurtatu beste bideratzaile batek bigarren jokoaren ardura hartzen duela.

Aholku on bat: zure taldearekin jokatu aurretik, probatu jokia lagun eta auzokoekin!

Orduan seguruago sentituko zara jarraibideak ematerakoan, eta oker gutxiago eginez jokatu duzu.

Oharra: zergak biltzeko eta hirietako fondoak administratzeko ardura duten pertsonen «bankari» izena eman zaie. Berez, bankari batek ez du horrelakorik egiten. Hitz hori erabiltzen da taulako herri-joko askotan erabiltzen delako. «Bankaria» hitza desegokitzat jotzen baduzu, aukeratu beste bat, «finantza-administraria» esaterako.

Jarraipenerako iradokizunak

Zergatik ez animatu jendea etorkizuneko Equalandia nola irudikatzen duen adieraz dezan? Ikus «Gure etorkizunak» jarduera, 165. orrialdean.

Jokoaren arauak

Jokalaria kopurua: 7-13. Hiru jokalarik bankari gisa jarduten dute. Jokoaren hasieran, hiri bakoitzean jokalaria kopuru bera behar da.

Jokoaren helburua: jokoa amaitzean diru gehien duenak irabazten du.

Nola jokatu

1. Adierazi parte-hartzaileei bankari-eginkizunak bete behar dituztela: bankari batek A hirian jardun behar du, beste batek B hirian, eta hirugarrena Jokoaren bankaria izango da.
2. Jokalarien erdiak klip gorriak ditu, eta beste erdiak, berriz, urdinak.
3. Hasieran, jokalaria bi talde berdinetan banatzen dira. Talde bakoitzak jokalaria «gorri» eta «urdin» kopuru bera dauka. Talde bat A hiriko bidean barrena joango da; bestea, berriz, B hiriko bidean barrena.
4. Jokalaria guztiak «hasiera eta soldata» laukitik abiatzen dira.
5. Jokoa zehar, «aldatzeko aukera» laukian gelditzen bada soilik izango du jokalaria batek hiriz aldatzeko aukera.
6. Jokalaria bakoitza bere kolorearen arabera soldatarekin abiatzen da:
 - Jokalaria urdinak: 500
 - Jokalaria gorriak: 100

7. Dadoak jaurti, nor hasten den ikusteko. Puntu gehien lortzen dituen hasten da, eta gero txandaka, erlojuaren orratzen alderantzizko zentzuan.
8. Txandaka, jokalaria bakoitzak bere dadoak jaurti eta aurrera egiten du dagokion lauki kopuruaren arabera, bere hiriko bidean barrena. Jokalari bat lauki batean erori ondoren, jarraibideak ozen irakurri eta betetzen ditu.
9. Oharra: atzerantz mugitzeko jarraibideari jarraitzen dion jokalaria gelditu egiten da helmugako laukira iristean. Bigarren lauki horretan ez du jarraibidea betetzen.
10. Ordainketa egin behar bada eta jokalaria ordaintzeko adina diru ez badu, lauki horretan geratzen da, eskale bihurtuta.
11. Bi jokalaria edo ghiago lauki berean egon daitezke aldi berean.

Lauki bereziak

Kontribuzio-zerga

Jokalari bakoitza «kontribuzio-zerga» laukitik igarotzen den bakoitzean zerga bat ordaindu behar du (laukiaren gainetik igarotzean ordaindu behar dute jokalariek, nahiz eta bertan erori ez). Ordaindu beharreko zergaren zenbatekoa jokalaria soldataren eta hiriaren arabera kalkulatu da.

A hirian %40, soldata 500 edo hortik gorakoa baldin bada.
 %10, soldata 100 edo hortik beherakoa baldin bada

B hirian %10, soldata edozein izanik ere.

Oharra: Langabezia-prestaziorik gabeko langabe batek ez du zergarik ordaintzen.

Prestazioak jasotzen dituen langabe batek langabezia-prestazioen %10 ordaintzen du, hiri batean zein bestean.

Zerga dagokion Hiriko Bankariari ordaintzen zaio: Equalandiako jokalariek Equalandiako bankariari eta Nilandiako jokalariek Nilandiako bankariari, hurrenez hurren.

Soldata

Jokalari bat «hasiera eta soldata» laukitik igarotzen den bakoitzean (ez da laukian geratu behar, laukiaren gainetik igaro baizik), bere soldata jasotzen du Jokoaren Bankariaren eskutik.

Jokalaria langabe badago eta hiriak gizarte-segurantzako sistema badu, langabezia-prestazioak jasotzen ditu Hiriko Bankariaren eskutik.

Aldatzeko aukera

«Aldatzeko aukera» laukian erortzen diren jokalaria guztiek aukera dute hiriz aldatzeko (Equalandiatik Nilandiara edo alderantziz) edo ez. Hiriz aldatzeko, jokalaria batek gainerako jokalaria eta bankariei bakarrik eman behar die erabaki horren berri. Hurrengo txandan, bidearen inguruan mugitzen da, beste hiri batean.

Hiriz aldatzen duen jokalaria lehengo soldatari eusten dio, baina zergak ordaintzen ditu hiri berriaren zerga-eskemaren arabera.

Udalaren bilerak

Hiriko jokalaria guztiak Udaleko bilera guztietan azaltzen dira.

Bilera aukera egokia da hiriaren politikan aldaketak egiteko (aldaketarik badago behintzat).

Zergak 5 aldiz ordaintzen diren bakoitzean egin daitezke bilerak. Hiriko Bankariak erregistro bat daramate beren hiriko zergak ordaintzeko laukitik igaro diren pertsona guztien izenekin. Bosgarren pertsona laukitik igarotzen den bakoitzean, bilera deitzen dute.

Hiriko jokalariek erabaki dezakete bilera bat egin nahi duten edo ez.

Udalbatza bilduta dagoen bitartean, jokoa eten egiten da, eta beste hiriko jokalariek bilera amaitu arte zain egon behar dute berriz ere jokatzen hasteko.

Jokalariek 5 minutu dituzte hiriaren beharrak eta politika-aldaketak erabakitzeko. Politika-aukerak ordeztzeko kartetan aurkezten dira, eta herritarrek ordeztzeko karten orriaren ale bat aipa dezakete «agendan» zer politika dauden, hau da, zer aukera egin ditzaketen, jakiteko.

Politika bat aldatzeko, jokalariek ordeztzeko karta bat erosi behar dute hiriko zergetatik abiatuta. Kostua txartel bakoitzean adierazi da. Udalak ekonomia-arloan bideragarriak diren aldaketak baino ezin ditzake egin. Hiriko Bankariak Jokoaren Bankariari ordaintzen dio ordaindu beharrekoa. Herritarrek nahi adina politika alda ditzakete, betiere aldaketa horiei heltzeko behar adina diru badute.

Finantza-arazoak dituen Udal batek Jokoaren Bankariari ordeztzeko karta bat edo batzuk «berriz ere saltzeko» erabakia har dezake. «Berriz erosteko» prezioa: jatorrizko kostuaren %50.

Nahi badute, jokalaria dirudunek hiriko fondoetarako diru-laguntzak eman ditzakete, ordeztzeko kartak erosteko.

Bankariak itsasgarri pixka bat (erraz itsatsi eta kentzekoa) erabiltzen du ordeztzeko kartak taulan itsasteko, adostutako laukiaren gainean.

Ordeztzeko kartak

Ordeztzeko 17 karta daude, Udalak bilera batean har ditzakeen politiken adierazgarri. Ordeztzeko kartak Jokoaren Bankariari erosten zaizkio, kartan inprimatutako kostuan. Behin erosi ondoren, Hiriko Bankariak taulako lauki batean itsasten du karta, herritarrek erabakitakoaren arabera. Edozein lauki «ordez» daiteke. Lauki bat ordeztarakoan jokalaria bat badago lauki horren gainean, jokalaria horrek ez ditu jarraibide berriak betetzen. Hurrengo jokalaria lauki horretan erortzen bada soilik hasiko da indarrean politika berria.

Udalaren bileran herritarrek/jokalariek hiriaren politika erabakitzen dute, eta ordeztzeko karta bat edo gehiago eros ditzakete. Karga guztiak erosteagatik ordaindu behar da.

Eskaleak

Bere zergak edo bestelakoak ordaintzeko dirurik ez duen jokalaria erori berri den laukian geratzen da, «eskale» bihurtuta. Alabaina, hiriko etxerik gabekoentzat aterpetxerik izanez gero, eskaleek bertan lo egiteko aukera dute, hori egin nahi badute, erori diren laukian geratu beharrean. Mugitzeak, ordeak, ez du eskalea bere zorretatik salbuesten.

Bera dagoen laukian erortzen diren jokalaria guztiei dirua eska diezaike. Jokalaria bakoitzak erabaki dezake eskaleari dirua eman edo ez. «Eskaleak» bere zorrak ordaintzeko adinako dirua duenean, hurrengo txandaren zain geratzen da, zorrak ordaintzen ditu, dadoak jaurtitzen ditu eta aurrera egiten du. Eskaleek txanda iristen zaien bi alditik behin jaurtitzen dituzte dadoak. Aukera bakarra dute:

6 bat ateratzen badu, 50 MS aurkitzen ditu zaborrontzian.

5 bat ateratzen badu, 20 garagardo botila txiki huts biltzen ditu, eta 50 MS jasotzen ditu trukean – hiriak birziklatze-zentroa badu behintzat!

4 bat ateratzen badu, haren ondoan igarotzen den lehen pertsonak 10 MS ematen dizkio.

3 bat ateratzen badu, mozkortu eta hurrengo txandara arte lo geratzen da.

2 bat ateratzen badu, parkean lo egiten du, eta 10 MS-ko txartel bat aurkitzen du bankuaren azpian. Hiriak parkea berritu badu, berriz, 20 MS aurkitzen ditu.

1 bat ateratzen badu lapurtu egiten diote. Hiriko Bankariari azken emaitzaren zenbatekoa ematen dio.

Eskalea bizi den Hiriko Bankariak ordaintzen ditu eskalearen irabaziak

Noiz amaitzen da jokoa?

Hasi aurretik, jokalariek jokoa nola amaitu erabakitzen dute. Honako hauetatik bat aukera dezakete:

- Lehen jokalaria 20 txanda egitean
- Denbora-tarte jakin bat (45 minutu, esaterako) igaro ondoren.

Oharra: hiri batek porrot egiten badu, jokoa bertan behera geratuko da.

Jokoa amaitzean diru gehien duenak irabazten du.

Informazio gehigarria

Gizarte Segurantzako Europako Kodea

Europako Kontseiluko Gizarte Segurantzako Europako Kodea 1968. urtean hasi zen indarrean. 2001eko uztailerako 18 estatu ki-dek berretsi dute. Kodeak hainbat gizarte-babes eskaintzen ditu, honako hauek barne:

- Osasun-arreta, osasun-arreta orokorra, espezializatua eta larrialdikoa barne.
- Langabeziagatiko prestazioa.
- Erretiro-pentsioa.
- Ezintasunagatiko prestazioa.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Ordezteko kartak

Parkea berritzea, igerilekua eta haurrentzako jokogunea barne. Kostua: 200 MS	Parkea garbitzea. Kostua: 100 MS	Errepideak ondo daude orain, zeharo berrituta. 3 bloke aurreratu. Kostua: 400 MS	Errepideak ongi daude, zuloak estalita. Udalaren hurrengo bilerara arte baliagarria. Kostua: 200 MS	Lana galdu duzu! Langabeziaren fundazioak soldataren %30 ordaintzen du. Hiriak 1000 MS gorde behar ditu.
Eskola-greba amaituta, berriz ere jokatzeraz! Soldata-igoeraren kostua: 400 MS	Antzoki eta zine berriak inauguratu dira. Kostua: 400 MS	Zure aitak erretiroa hartu du, baina pentsioa badu. Pentsio-sistema bat ezartzeak 400 MS balio du.	Irakurri nahi duzu eta orain baduzu non egin, liburutegia baitago! Jaurti berriz dadoak. Liburutegiaren kostua: 200 MS	Kaleko haur gehiagorik ez. Umezurztegi bat eraiki dute. Kostua: 200 MS
Gaixo zaude. Ospitale publikoen finantza-iturri bakarria diru-laguntzak dira. Ordaindu 10 MS bakarrik. Kostua: 600 MS	Gaixotu zara. Ospitale publikoek ez dute diru-laguntzarik jasotzen. Ordaindu 30 MS. Kostua: 400 MS	Hondartzetarako sarbide askea! Ondo pasa, besterik gabe! Sarbidea diruz laguntzeagatiko kostua: 100 MS	Garraio-arazoak bidegorri batez arintzen dira. Bidegorriaren kostua: 150 MS	Birziklatze-sistemak zabor-bilketa murrizten du. 3 bloke aurreratu. Kostua: 150 MS birziklatze-sistemarengatik
Lege-arazo bat duzu. Lortu abokatu bat lege-aholkularitzarako. 2 bloke aurreratu. Kostua: 200 MS	Hirian inor ez etxerik gabe. Aterpetxe bat ireki dute. Aterpetxearen kostua: 200 MS			

MATERIAL LAGUNGARRIA

Hiriko Bankariaren zereginen orria

Abiapuntuan, hiri guztiak esku-hutsik daude. Jokalariak zergak ordaintzeko laukitik igarotzean zergak ordaintzen dituzte, eta diru-sarrera guztiak hortik aterako dira.

1. Hiriko Bankariak kontu-orria erabiltzen dute «zerga-ordainketa» laukitik igarotzen diren jokalariei guztiak erregistratzeko, eta Udalaren bilera deitzen dute bosgarren jokalaria igarotzen den bakoitzean.
2. Hiriko Bankariak beren hirietan biltzen dituzte jokalarien zergak, jokalaria zergak ordaintzeko laukitik igarotzen direnean. Oharra: hiriz aldatu duten jokalariek zerga berriak ordaintzen dituzte.

Zergak honako eskema honen arabera ordaintzen dira:

A hirian %40, soldata 500 edo hortik gorakoa baldin bada.

%10 soldata 100 edo hortik gorakoa baldin bada.

B hirian %10, soldata edozein izanik ere.

Prestaziorik jasotzen ez duten herritar langabeek ez dute zergarik ordaintzen

Prestazioak jasotzen dituzten herritar langabeek prestazioaren %10 ordaintzen dute.

3. Hiriko Bankariak beste zeregin hauek ere bete behar dituzte:

- Hiriko dirua zaintzea
- Jokoaren bankariari ordaintzea ordeztzeko kartak erosteko.
- Ordezteko kartak taulan jartzea, herritarrek udalaren bileran adostutako laukiaren gainean.
- Langabezia-fondoak administratzea, hiriak ezarritako moduan eta unean.
- Jasotzeko eskubidea dutenei langabezia-prestazioak ordaintzea, hiriak Gizarte Segurantzako sistema eraldatzea adostu badu. Sistema ezartzeko unean, bankuan gutxienez 1000 MS daudela bermatu behar da.
- Hiriko eskaleak etengabe zaintzea, eta datuak jaurtitzean behar bezala jokatzeko dutela ziurtatzea:

6 bat ateratzen badute, 50 MS aurkitzen dituzte zaborrontzian.

5 bat ateratzen badute, 20 garagardo-botila txiki huts jaso eta 50 MS lortzen dituzte botilen truke... hirian birziklatze-zentroa bada behintzat!

4 bat ateratzen badute, aurea hartzen dien hurrenak 10 MS ematen dizkie.

3 bat ateratzen badute, mozkortu eta hurrengo txandara arte lo geratzen dira.

2 bat ateratzen badute, parkean lo egiten dute, eta 10 MS-ko txartel bat aurkitzen dute bankuaren azpian. Hiriak parkea berritu badu, berriz, 20 MS aurkitzen dituzte.

1 bat ateratzen badute, lapurreta egiten diete, eta jasotzen duten hurrengo emaitza edo menturaz aurkitzen duten dirua entregatu egiten dute hurrengo jokaldian.

Oharra: Dirua entregatzen duzu eskaleek menturaz dirua aurkitzen badute parkean edo zaborrontzian; lapurtu egiten badiete, berriz, dirua kentzen diezu.

Zergak ordaintzeko erregistroa

Zure hiriko jokalariei bat «zerga-ordainketa» laukiaren gainetik igarotzen den bakoitzean, bildu haren zergak eta markatu segmentu bat lehen zirkuluan. Bost jokalaria markatu ondoren, Udalaren lehen bilera deitu.

Jokoa berriz ere hastean, markatu berriz ere bigarren zirkuluko segmentuak, eta segi horrela.

1. bilera

2. bilera

3. bilera

4. bilera

5. bilera

6. bilera

MATERIAL LAGUNGARRIA

Jokoaren Bankariaren zereginaren txartela

Jokoaren hasieran, Jokoaren Bankariak diru guztia dauka. Honako hauek egin behar ditu:

1. Ziurtatu jokia ongi garatzen dela
 - jokia abiarazi
 - ziurtatu arauak betetzen direla
 - kontrolatu Udaren bilera guztien denbora. Bilera horiek gehienez 5 minutu iraungo dute, eta jokia gelditu behar da adostutako joko-denbora agortzean edo lehen jokariak adostutako txanda kopurua osatu ondoren, edozein izanik ere.
2. Gorde erregistroak
 - jokoaren hasieran, erregistratu jokari bakoitzaren izena, kolorea eta hiri.
 - erregistratu jokari bakoitza zenbat aldiz igarotzen den «hasiera eta soldata» laukitik.
3. Jokoaren hasieran, ordaindu soldata bat jokari bakoitzari, baita «hasiera eta soldata» laukitik igarotzen den bakoitzean ere. Soldatak jokariaren kolorearen arabera ordaintzen dira, jokaria hiri batekoa zein bestekoa izanik ere:
 - Jokari urdinak: 500 MS
 - Jokari gorriak: 100 MS
4. Hiriko Bankarietatik ordezteko kartetarako ordainketa guztiak biltzea.

Kontu-orria

Erregistratu jokariaren izenak errotuladore gorria edo urdina erabiliz, kolorearen arabera. Kontuen jarraipena egiteko, «bost barrako atea»ren metodoa erabiltzea komeni da. Lehen lau txandak lerro batez erregistratzen dira; bosgarren txanda, berriz, luzetara markatzen da. Seigarren txandara iristean, bosteko beste multzo bati ematen diozu hasiera. Hala, errondak erraz zenbatu ditzakezu. Hortaz, hamabiko kontu bat honela erregistratuko litzateke: IIII IIII II.

Jokoaren hasieran A hirian dauden jokariak	
Jokariaren izena	«Hasiera»tik igarotzen den aldi kopurua

Jokoaren hasieran B hirian dauden jokariak	
Jokariaren izena	«Hasiera»tik igarotzen den aldi kopurua

Bi hirien historia

Jokatzeiko taula

A HIRIA →				← B HIRIA			
Giza Eskubideei buruzko Hezkuntza-eskuliburua							
Errepideak zuloz josita daude Bidaiek gehiegi irauten dute. Txanda bat galtzen duzu.	Kaleko haurrek lapurtu egin dizute. Ordaindu 10 MS	Eremu askea	Gaixotu egin zara. Ez dago ospitalerik. 3 lauki atzerago joan.	Loteria tokatu zaizu! 50 MS jasotzen duzu.			
Parkea zikin dago eta garbitu egin behar da. Garbiketan laguntzeko txanda bat galtzen duzu.				Gaur arratsaldean ez duzu zereginik. Aspertuta zaude. 3 lauki atzerago joan.			
Soldata + hasiera	Kaleko haurrek lapurtu egin dizute. Ordaindu 10 MS	Eremu askea	Errepideak zuloz josita daude Bidaiek gehiegi irauten dute. Txanda bat galtzen duzu.	Aldatzeko aukera			
Eremu askea				Egun ederra hondartzara joateko. Ordaindu 10 MS hondartzan sartzeko.			
Irakurtzeko ezer ez. Ordaindu 10 MS liburu bat erosteko.				Lana galdu duzu! Sentitzen dugu!			
Lana berreskuratu duzu! Lehengo soldata bera.				Egun ederra hondartzara joateko. Ordaindu 10 MS hondartzan sartzeko.			
Aldatzeko aukera	Mozkor alproja bat molestatzen ari zaizu. Txanda bat galtzen duzu harengandik askatzeko.	Par-kea zikin dago eta garbitu egin behar da. Garbiketan laguntzeko txanda bat galtzen duzu.	Autobus-zerbitzua ez dabil. Hartu taxi bat. Ordaindu 10 MS.	Zerga-ordainketa			
Zure aitak erretiroa hartu du, pentsiorik gabe. Ordaindu 20 MS hari laguntzeko				Eremu askea			
Mozkor alproja bat molestatzen ari zaizu. Txanda bat galtzen duzu harengandik askatzeko.	Eremu askea	Zabor-biltzaileak greban. Txanda bat galtzen duzu zaborra zabortegira eramateko.	Lege-arazo bat duzu. Kontratatu abokatu pribatu bat. Ordaindu 50 MS.	Irakasleek greba egin dute soldata hobetzeko. Txanda bat galtzen duzu zure seme-alabak zaintzeko.			

Udalaren bilerak
Bilera bat zergak ordaintzeko
5 kontribuzioko

Bizitza mundu perfektu batean

Si vis pacem, para pacem (Bakea nahi baduzu, prestatu bakea)

Gaiak	Bakea eta Indarkeria, Osasuna, Ingurumena
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	15 - 30
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduerari hasiera emateko, bizikidetza baketsuaren hainbat alderdi islatzen dituzten esaera zahar eta erretrauei buruzko proba egiten da. Horrek parte-hartzaileei gogoeta egiteko aukera ematen die, honako hauen inguruan: ▪ Bakearen esanahia. ▪ Barne-bakea, besteekiko bakea eta ingurumenarekiko bakea. ▪ Portaera baketsu baten garapena.
Lotutako eskubideak	▪ Bakerako eskubidea. ▪ Bizitzarako eskubidea. ▪ Ingurumen osasuntsurako eskubidea.
Helburuak	▪ Bakearen dimentsio guztien arteko elkarmendekotasuna detektatzea. ▪ Bakearen esanahi guztiei eta gure eguneroko bizitzari aplikatzeko aukerei buruz eztabaidatzea. ▪ Errespetua, elkartasuna eta erantzukizuna sustatzea.
Materialak	▪ DIN A 3 orri bat, edo errotuladore-arbel bat. ▪ Koloretako errotuladoreak. ▪ Erantzun-orriak eta boligrafoak, bana taldeko. ▪ Eztabaida-gidak, bana talde bakoitzeko. ▪ 1. eta 2. koadroen kopiak, bana talde txiki bakoitzeko. ▪ Bakearen gurpilaren eta erantzun-orrien kopiak, bana talde txiki bakoitzeko.
Prestaketa	Kopiatu 1. koadroaren bakearen gurpila orri handi batean. Ahalik eta handiena egin.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da: 1. zatian, bakearen gurpila osatu behar da (25 minutu), eta bigarren zatian, berriz, bakeari buruz hitz egin (30 minutu).

1. zatia: osatu bakearen gurpila (25 minutu)

1. Bildu parte-hartzaile guztiak, eta erakutsi egin duzun marrazkiaren (bakearen gurpila hutsik) kopia. Azaldu atalak: norberarenganako bakea, besteenganako bakea, eta naturarekiko bakea. Adierazi bakearen gurpila amaitzeak bake-egoera ideala lortzea irudikatuko duela. Gurpila osatzeko, «bake unibertsaleko hogeita bat hitzak» aurkitu behar dituzte, hain zuzen ere bake-bizitza baten hogeita bost arloetako bakoitzari dagozkionak. Galduriko hitz horiek munduan barrena aurki daitezke, esaera zahar edo erretrauetan.

GAIAK

 BAKEA ETA INDARKERIA

 OSASUNA

 INGURUMENA

KONPLEXUTASUNA
 4. MAILA
 3. MAILA
 2. MAILA
 1. MAILA
 3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

 15-30

IRAUPENA

 90 MINUTU

Data nagusia

Ekainaren 21a

Bakearen eta Otoitzaren
Mundu Eguna

2. Eskatu parte-hartzaileei hiru taldetan banatzeko, eta eman talde bakoitzari boligrafo bat, bakearen gupil hutsaren kopia bat eta erantzun-orriaren kopia bat. Gogoratu esaera zahar bakoitzean galduriko hitzak aurkitu behar dituztela. Hain zuzen ere, bakearen biribilaren arlo guztiei dagozkien balioen azarnak dira hitz horiek.
3. Amaitutakoan, bildu guztiak berriz ere. Eskatu boluntarioei irakur ditzaten, banan-banan eta ozenki, osatu berri dituzten esaera zaharrak. Egiaztatu zuzenak direla, eta eskatu irakurleari errotuladore bat hartu eta hitza idatz dezan prestatu duzun bakearen biribilaren kopia handian.
4. Errepikatu esaera zahar guztiak, bakearen gupila osatu eta bake-egoera bat lortu arte.

2. zatia: hitz egin bakeari buruz (30 minutu)

1. Eskatu parte-hartzaileei berriz ere hiru azpitaldeetan biltzeko. Eman eztabaida-gida bat talde bakoitzari. Eskatu eztabaida-gidan planteaturiko gaien inguruan hitz egin dezaten, aldi berean kontuan hartuta bakearen gupilaren arloarekin zerikusia duten balioak. Azpitalde bakoitzak ahalegindu behar du galderei buruzko adostasuna lortzen, eta hitz egin dutenari buruz informatzeko prest egon behar du.
2. Azkenean, bildu berriz ere parte-hartzaile guztiak, eta eskatu talde bakoitzari lortu dituen ondorioak aurkez ditzan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, hitz egin bakearen gupilaren eta ordezkatzan dituen balioen unibertsaltasunaren inguruan. Jarraian, aztertu jardueraren 2. zatia.

1. zatia:

- Oso zaila izan al da falta ziren hitzak aurkitzea? Zenbat esaera zahar edo erretrau zekizkiten alde aurretik? Benetan al dira gure eguneroko bizitzarekin zerikusia duten «jakituria-hitzak»?
- Barne-biribileko hitzak, balio unibertsalen adierazgarri al dira? Kultura guztietan garrantzi bera al dute? Zein dira zure kulturaren balio nagusiak?
- Ba al da adierazi ez den beste balio funtsezkorik?

2. zatia. Eskatu talde bakoitzeko kide bati laburpen txiki bat egin dezan bere eztabaida-gidan bilduriko galderen inguruan. Jarraian, egin honako galdera hauek, txandaka:

- Erraza gertatu al da adostasuna lortzen eztabaidaturiko gai guztietan?
- Zein izan da galderarik eztabaidagarriena? Zergatik?
- Zer iritzi dute eztabaida horri buruz?
- Zer dela-eta ditugu pertsonen bestelako ikuspegiak bakearekin zerikusia duten gaien inguruan?
- Sarritan barne-bakeari buruzko eztabaidak erlijioarekin lotzen dira. Zergatik?
- Sinestuna izatea behar-beharrezkoa al da barne-bakea lortzeko beharrezko balioak edukitzeko?
- Nola uztar daitezke eztabaidatu dutena eta Giza Eskubideak?
- Bakea alde aurreko ezinbesteko baldintza al da Giza Eskubideen kultura egon dadin bermatzeko, edo, alderantziz, lehenik eta behin Giza Eskubideak errespetatu behar al dira bake-egoera bat lortu ahal izateko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Bakeari eta indarkeriari buruzko informazio lagungarrian, 380. orrialdean, informazio gehiago aurki dezakezue jardura honetan planteaturiko gaien inguruan. Talde osoaren eztabaida mo-

deratzen lagunduko dizue informazio horrek. Ahalegindu bakearen hiru dimentsioen arteko lotura aurkitzen. Ez egon eztabaidaren beldur; gai hau, berez, eztabaidagarria da. Gogoeta egin gai bakoitzaren aldeko eta aurkako arrazoibideen inguruan, eta argi utzi gai horietan gauzak ez direla ez zuriak ez beltzak, erantzun zuzenik ez dago-eta.

Taldean hemezortzi pertsonatik gora egonez gero, hobe duzue azpitalde kopurua bikoiztea eta sei talde txikirekin jardutea, hiru handirekin jardun beharrean. Gogoratu material osagarriaren kopiak egin behar dituzuela!

Aldaerak

Lehen zatian bakearen gurpila osatu behar da, eta, nahi izanez gero, zati hori egoki dezakezu, talde osoarekin egin ahal izateko. Irakurri ozenki esaera zaharrak, banan-banan, eta eskatu parte-hartzaileei falta diren hitzak osatzen ahalegin daitezzen. Kasu horretan, idatzi hitzak zuzenean gurpil handian, eta egin gurpil osoaren kopiak, jendeak 2. zatian kontsultatzeko aukera izan dezan.

Jarraipenerako iradokizunak

Jarduera honetan eginiko gogoetetatik abiatuta, litekeena da taldekideek beren bizitzetan bakerik izan ez duten gertakariei buruz eztabaidatu eta indarkeria pertsonaleko kasuak tratatzeko estrategia praktikoak proposatu nahi izatea. Ikus «Indarkeria nire bizitzan» jarduera, 187. orrialdean.

Informazio gehigarria

Jarduera honetan erabilitako bakearen gurpilaren ideia Pierre Weil egilearen honako liburu honetatik atera da: «El Arte de vivir en Paz, Hacia una nueva conciencia de Paz» («Bakean bizitzeko artea. Bake-kontzientzia berri baterantz»), Errepar, Argentina, 1995.

Bakearen gurpila era askotan interpreta daiteke. Jarraian zerrendatzen diren ideiek eztabaidak gidatzen lagun zaitzakete.

Gurpilaren erdiak hasierarik eta amaierarik gabeko infinitua adierazten du.

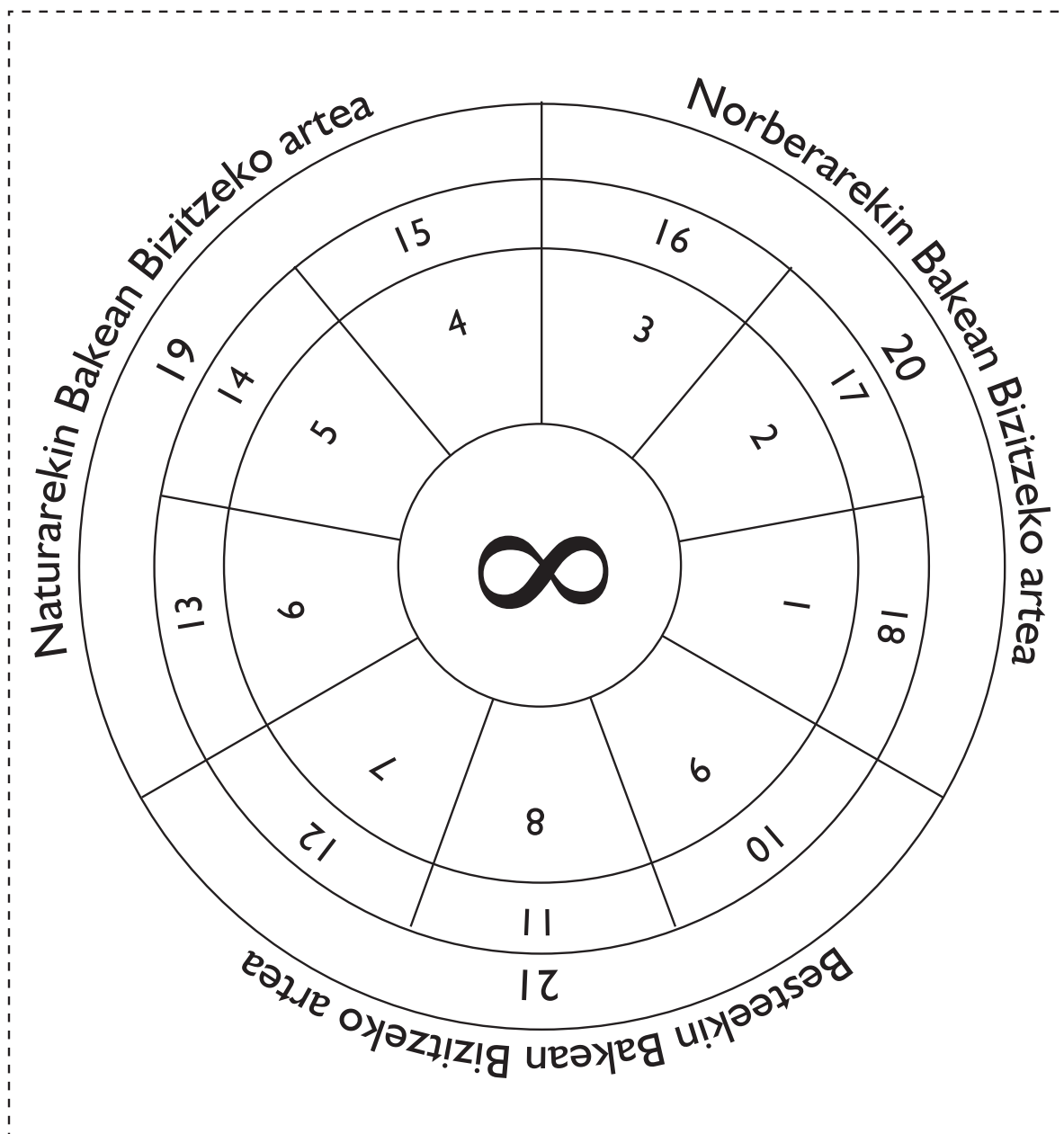
Barne-biribileko hitz guztiek gure bizitzaren arlo guztiak gidatu beharko lituzketen balioak eta portaera, edo existentzia-egoera, adierazten dituzte. Esaterako, besteekin eta gizartearekin bakean egoteko, behar-beharrezko dugu ekonomiaren, gure gizarte-bizitzaren eta kulturaren arloetan ere bakean egotea.

Adimenaren, gorputzaren eta emozioen arloetan «norberarenganako» eta gure barne-bakearekiko harremana zehaztu behar dugu. Barne-bakea edukitzeko, pertsona bakoitzak jakituria, maitasuna sentitzea, pazientzia, poza eta gorputz osasuntsua behar ditu.

Naturarekiko bakearekin bat etorriz, ingurumena da bakearen hirugarren dimentsioa. Honetan honako hiru arlo hauek ditugu: jakintza behar dugu informatuta egoteko, bizitzarekiko errespetua edukitzeko eta ingurunearekiko (gauzak-natura, zuhaitzak, loreak, animaliak eta abar) harmonian egoteko

ESKULIBURU LAGUNGARRIA

Bakearen gurpila

Proba

Beheko esaera zahar eta erretrauetan falta diren hitzak aurkituko al dituzu? Asmatzen baduzu, bakearen biribila osatzeko aztarnak izango dituzu eskura!

Honako hitz hauek erabili behar dituzu: Edertasuna, Gorputza, Errukia, Lankidetzatza, Kultura, Ekonomia, Emozioak, Ingurumena, Pazientzia, Harmonia, Osasuna, Pertsona, Informazioa, Poza, Justizia, Jakintza, Bizitza, Maitasuna, Adimena, Errespetua, Gizarte-bizitza, Elkartasuna, Muina, Ongizatea eta Zientzia.

1. arloa. Esperientzia _____ren ama da

2. arloa

a) _____ dagoen tokian, iluntasunik ez (Burundiko esaera zaharra)

b) _____ k eta pertseberantziak eragin magikoa dute; horren aurrean, zailtasunak eta oztopoak desagertu egiten dira. (John Quincy Adams)

c) Gizakiak bere bihotzetik bazter dezake _____; Jainkoak, aldiz, ez du sekulan halakorik egingo (William Cowper)

d) Ez egin promesik _____(e)z gainezka zaudenean; ez erantzun gutunik amorru bizian zaudenean. (Txinako esaera zaharra)

3. arloa. _____ aberastasuna baino hobea da.

4. arloa. Zalantza _____ren giltza da (Irango esaera zaharra)

5. arloa. Besteen errespetua lortu nahi baduzu, lehenik eta behi zure burua _____ behar duzu. (Espainiako esaera zaharra)

6. arloa. Lurra ukitzea naturarekin _____ n egotea da (Ameriketako jatorrizko siouxen esaera zaharra)

7. arloa. Inork ere ez du bere _____ alde batera utzi behar, besteenaz arduratzeko, azken hori oso garrantzitsua izanagatik ere; norberak bere

_____ zein den argi eta garbi ikusten badu soilik bete ditzake bere helburuak. (Esaera budista zaharra)

8. arloa. Gobernuak eta _____ k gidatzen dituzte bizitzaren legeak; anarkiak eta lehiak, aldiz, heriotzarenak. (John Ruskin)

9 arloa.

a) Adimenik gabeko _____, lore bat lokatzetan. (Errumaniako esaera zaharra)

b) Lehenago edo geroago, _____ azaleratzen da. (Holandako esaera zaharra)

c) _____ betiko, _____ betiko, _____ betiko. Batasunak indarra egiten duelako. (Ralph Chaplin)

d) Indarkeria etxean sartzen bada, legea eta _____ tximiniatik irteten dira. (Turkiako esaera zaharra)

10. arloa. Adimenaren _____ k bihotzaren mendean egon behar du. (Mahatma Gandhi)

11. arloa. Begira, _____ eta poza finkaturik, / Alai eta buruarin / Azkenean, nahikoa eraldaturik/ gaiztakeria eta alkohol bihurtu arte. (Robert Burns, 1759-1796)

12. arloa. Ezinezkoa da _____ (r)ik izatea eraginkortasunik ez dagoen tokian. (Beaconsfield)

13. arloa. Ez fidatu gauzen lehen inpresioarekin, itxura ez baita _____ (Ingalaterrako esaera zaharra)

14. arloa. Pazientzia-une batek hondamendi handia saihestu dezake; egonezin-une batek, ordea, _____ oso bat hondatu. (Txinako esaera zaharra)

15. arloa. Non dago jakintzan galdu dugun jakituria? Non dago _____(ea)n galdu dugun jakintza? (T.S.Elliot)

16. arloa. Errazagoa da _____ tolestea borondatea tolestea baino. (Txinako esaera zaharra)

17. arloa. _____ k alde batera uzten baditugu, pipertu eta gogortu egiten gara, estereotipoz beterik; _____ k erreprimetuz gero, berriz, irudimena galtzen dugu eta erreformatzaile bihurtu, nagusitasun morala dugulakoan. _____ k piztuz gero, gure bizitza edertzen dute; adorea kentzen badiugu, ordea, pozoitu egiten dute. (Joseph Collins)

18. arloa. Begira _____ rekin, entzun bihotzarekin. (Kurdistaneko esaera zaharra)

19. arloa. Gizakia bere _____ osatzen duten erabakien bitartez osatzen da. (Rene Dubos)

20. arloa. Edozein bihotz beste baten bihotza da. Edozein arima beste baten arima da. Edozein aurpegi beste baten aurpegia da. _____ da ilusio bakarra. (Margaurite Young)

21. arloa. _____ batek zenbat zabor birziklatzen duen jakinez gero, _____ horrek zer garapen-maila duen jakin dezakegu. (Tahanie)

Eztabaida-gidak

Eztabaida-gida: Bakea norberarekin (1. taldea)

1. Zer esan nahi du norberarekin bakean egoteak?
2. Egunetik egunera egiten ditugun gauzen artean, zer gauza motatan nabarmentzen da gure buruarekin gerran gaudela eta ondorioz kalitatezko barne-bakerik ez dugula?
3. Ba al da harremanik gorputzaren, adimenaren eta emozioen artean? Zer harreman mota?
4. Nola gara ditzakegu gure buruarekin bakean egoten laguntzen diguten kualitateak?
5. Gure buruarekin bakean egon ezean, posible al da besteekin harreman positiboa edukitzea?

Eztabaida-gida: Bakea naturarekin (3. taldea)

1. Gizarteak ingurumenari baliorik ematen al dio?
2. Zer esan nahi du naturarekin harmonian bizitzeak?
3. Noren ardura da ingurumena zaintzea?
4. Etorkizunean, zenbat gerra piztuko dira oinarritzko baliabide naturalak direla-eta (ura, esaterako), beste arrazoi batzuegatik (desadostasun etnikoak, kulturalak edo erlijiosoak, esaterako) deklaratu direnen aldean?
5. Naturarekin bakean bizitzeko artea garrantzitsua al da erabateko bake-egoera lortzeko?

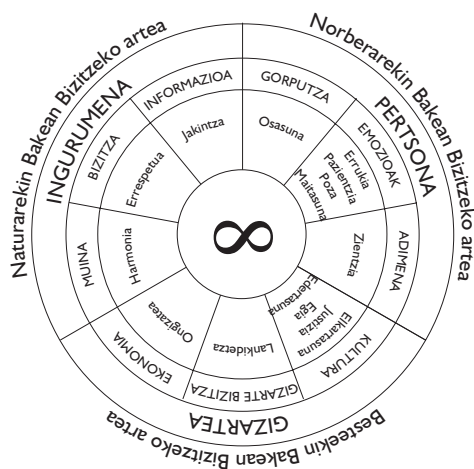
Eztabaida-gida: Bakea besteekin (2. taldea)

1. Gizakiok ba al dugu ahalmenik besteekin bakean bizitzeko?
2. Gerrarik ezak besteekin bakean gaudela esan nahi al du?
3. Ikas al dezakegu besteekin baketsuago izaten eguneroko bizitzan? Nola?
4. Zer urrats eman behar ditugu etorkizunean mundu baketsuan bizi izateko itxaropenari eutsi ahal izateko?
5. Gerrak eragindako zauriak gaindi al daitezke, jendeak berriz ere bakean bizitzeko aukera izan dezan?

Bakearen gurpilaren probaren erantzunak

1. arloa. Zientzia	7. arloa. Ongizatea	13. arloa. Muina
2. arloa. a) Maitasuna	8. arloa. Lankidetzaz	14. arloa. Bizitza
b) Pazientzia,	9. arloa. a) Edertasuna,	15. arloa. Informazioa
c) Errukia,	b) Egia,	16. arloa. Gorputza
d) Poza	c) Elkartasuna,	17. arloa. Emozioak
3. arloa. Osasuna	d) Justizia	18. arloa. Adimena
4. arloa. Jakintza	10. arloa. Kultura	19. arloa. Ingurumena
5. arloa. Errespetua	11. arloa. Gizarte-bizitza	20. arloa. Pertsona
6. arloa. Harmonia	12. arloa. Ekonomia	21. arloa. Gizarteak

Bakearen gurpila osatua

Bizitzaren sarea

Gizakiak ingurumenaren zati dira —ez daude hartatik bereiziak—.

Gaiak	Ingurumena, Globalizazioa, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	10+
Iraupena	30 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek ideia-jasa bat egin behar dute elikadura-sare global baten loturei buruz. Honako hau aztertuko dute: ▪ Bizidunen eta bizigabeen arteko elkarrekiko mendetasuna. ▪ Gizakiaren ekintza guztiek nahitaez ingurumenean dituzten eraginak eta haien ondorioak.
Lotutako eskubideak	▪ Jabetzarako eskubidea. ▪ Ingurumen osasungarria edukitzeko eskubidea. ▪ Garapenerako eskubidea.
Helburuak	▪ Bizidunen eta bizigabeen arteko elkarrekiko mendetasuna ezagutzea. ▪ Gizakien ekintzek ekosistemetan duten eraginaz konturatzeta. ▪ Bizitzak berez duen balioagatiko errespetua garatzea.
Materialak	▪ Soka fineko edo artile lodiko haril bat. ▪ Guraizeak.

Jarraibideak

Jarduera hau 2 zatitan banatzen da. 1 – Bizitzaren sarea eraikitzea, 2 – hori suntsitzea.

1. zatia:

1. Eskatu parte-hartzaileei biribil bat osatzeko (zutik).
2. Azaldu bizitzaren sarearen eredu bat eraiki behar dutela.
3. Zeu hasiko zara. Hartu harilaren soka eskuetan, eta esan landare berde baten izena, adibidez aza.
4. Eutsi puntari eta bota harila biribilean dagoen beste norbaiti. Pertsona horrek harrapatu egingo du! Orain sokaren lerro zuzena dago bien artean.
5. Pertsona horrek aza jaten duen animalia baten izena esan beharko du, adibidez, harra. Hartu soka eta bota harila biribilean dagoen beste norbaiti.
6. Hirugarren pertsona horrek harrak jaten dituen animalia bat aipatuko du, adibidez hegazti bat (espeziearen izena badaki, izena esango du). Ondoren, laugarren pertsona bati botako dio harila.
7. Jarraitu jolasa harilak joan-etorriak egin ditzan biribilean «bizitzaren sarea» irudikatzen duen sarea sortu arte.

2. zatia:

1. Hartu guraizeak eta eskatu parte-hartzaileei sare hori hondatzen duten gauzei buruzko adibide espezifikoak eman ditzaten (adibidez, nekazaritza-lurretan eraikitako errepi-deak, edo bakailaoaren gehiegizko ustiapena).
2. Moztu sarearen soketako bat adibide bakoitzeko.

GAIAK

 INGURUMENA

 GLOBALIZAZIOA

 GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA
 4. MAILA
 3. MAILA
 2. MAILA
 1. MAILA
2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

 10 +

IRAUPENA

 30 MINUTU

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, galdetu nola sentitu ziren sarea suntsitzen ikustean eta, ondoren, egin galderak eta hitz egin ingurumena babesteko egin behar denari buruz.

- Zer sentitu duzu sarea pixkanaka suntsitzen zela ikustean?
- Erraza izan al da elikadura-sare desberdinetako animalien eta landareen izenak esatea? Parte-hartzaileek naturari buruz duten jakintza egokia al da?
- Nork du ingurumena babesteko erantzukizuna?
- Naturaren oreka oso konplexua da, eta ez da erraza berariazko ezein ekintzaren ondorio globalak iragartzea. Nola har daitezke, orduan, lurraren baliabideak erabiltzeko moduari buruzko erabakiak? Adibidez, nola har daitezke nekazaritza-lurra egiteko baso bat botatzeari buruzko erabakiak?
- Eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalen Nazioarteko Itunaren I. artikulua honako hau dio: «Herri guztiek beren baliabide eta aberastasun naturalak edukitzeko eta beren xedeetarako erabiltzeko eskubidea izango dute.» Herriek ingurumena erabiltzeko eskubidea dutela esan nahi al du horrek?
- Gure ingurumenaren mende gaude elikagaiez eta arnasteko aire garbiaz hornitzeko. Ingurumen osasungarririk gabe, ezin izango ginateke bizi, bizitzeko baldintza bat baita. Hortaz, ingurumena errespetatzeko ezinbesteko betebeharra al dugu, ingurumen hori erabiltzeko eskubidea mugatzen badigu ere? (Besteen eskubideak eta askatasunak errespetatu behar ditugun modu berean, gizakibanakoak garen aldetik ditugun berezko eskubideak mugatu arren).

Amaitu arrakasta izan duten ingurumen-jarduerei buruzko ideia-jasa batekin. Ez da guztia etsigarria! Etorkizuneko belaunaldiari ingurumen iraunkor bat bermatzeko lan egiten duten pertsona aktibo asko daude munduan.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Elikadura-kateak harreman errealak edo posibleak irudikatu behar ditu. Adibidez, zelaia —ardiak— gizakiak. Edo planktona —baleak—. Edo planktona —sardinzarra— txerriak (txerriak sarritan arrain-haragiarekin elikatzen dira), —gizakiak— tigrea! Gogoratu animalia bat hiltzen denean bakterioek haren gorputza deskonposatu egiten dutela eta horrek askatutako mineralak beste landare berde batzuek erabiltzen dituztela. Hortaz, bizitzaren zikloa berriz hasten da. Ziklo horietako milaka milioi elkarren artean konektatzen dira bizitzaren sarea sortzeko.

Saiatu parte-hartzaileek ahalik eta elikadura-kate gehienetan pentsa dezaten lortzen. Pentsatu hainbat adibidetan, esaterako lur oihantsuak, basoak, mendiak, basamortuak, zingirak, urmaelak, ibaiak eta itsasoko habitatak. Agian parte hartu beharko duzu honelako zerbait esanez: «orain mineralak itsasoan sartuko dira eta fitoplanktonak erabiliko ditu (landareen planktona)». Edo, itsas ekosistema batetik lehorreko ekosistema batera aldatzeko, honako hau esan beharko duzu: «orain karramarroa jan zuen kaioak barrualderantz hegana egin du nekazaritza-lurretan arakatzeko, eta bertan hil da». Jokalari batek ezin badu hurrengo loturan pentsatu, esan besteei galdetzeko.

2. zatian, soka moztan duzunean, egin ausazko mozketak sarearen hainbat lekutan. Lehenengo mozketek ez dute desberdintasun handirik eragingo; izan ere, soka oso gurutzatuta egongo da, eta guztia elkarturik egongo da oraindik. Nolanahi ere, zenbat eta mozketak gehiago egin, orduan eta gehiago hautsiko da eta, azkenean, lurrean soka zatiak izango dituzu, eskuetan erabilgaitza den soka zati txiki bat duten pertsonen osatutako biribil batez inguratutak.

2. zatian, honako galdera honi zenbait erantzun eztabaidagarri jasotzeko prest egon beharko duzu: «zer ari da sarea hondatzen?» Begetarianoak izan daitezkeen batzuk esan dezakete haragia jaten dutenek hondatzen dutela. Ikuspegi hori onartu eta beste jokalaria batzuei be-

ren iritzia eskatu beharko diezu. Nolanahi ere, kontuz ibili eta saiatu etapa honetan eztabaida handi batean ez sartzen; lehenik, amaitu jokoa eta gero itzuliko zara eztabaida horretara, amaieran, gogoeta eta azken ebaluazioa egiteko orduan.

Saiatu xehetasun gehiegitan ez sartzen eztabaidan; izan gogoan jardueraren helburua, hau da, gizakien ekintzak ingurumenean duen eragina.

Suntsitutako sarea oso irudi indartsua da. Hortaz, ezinbestekoa da denbora uztea ideia-jasarekin edo ingurumenaren babesean egin diren aurrerapenei buruzko eztabaidarekin jarraitzeko. Beste puntu batzuk ere erantsi ditzakezu, adibidez zer gehiago egin daitekeen edo zer gehiago egin dezakeen taldeak. Munduaren egoera deprimitzekoa da benetan, baina garrantzitsua da pertsonak ez daitezela ezinduak sentitu aurre egin beharreko lan horren aurrean.

352. orrialdeko informazio lagungarria ere irakur dezakezu Giza Eskubideen eta Ingurumenaren arteko harremanari buruzko galderak egin baino lehen.

Jarduera hau oso egokia da zientzia-arloko eskola batean egiteko.

Jarraipenerako iradokizunak

Jarduera hau Giza Eskubideei eta Ingurumenari buruzko eztabaida bat egiteko erabil daiteke. Adibidez, egokia al litzateke ingurumenerako Giza Eskubide bat egotea, beste Giza Eskubide batzuk dauden moduan? Ingurumenak ba al du bere balio instrumental baina handiagoa den beste baliorik? Ba al du zentzurik animaliei eskubideak emateak?

Baliabideen erabilera iraunkorra garatzeko, borondate politikoa, denbora, ahaleginak eta fondoak behar dira. Pentsatu herrialde guztiek ingurumen-heziketaren, ikerketa zientifikoaren eta ingurumena babesteko plan praktikoen bitartez egin litzaketen gauza guztietan, armamentuan eta armadan horrenbeste gastatuko ez balute. Taldeak gai horiek sakonago landu nahi baditu, 158. orriko «Gastatzeko dirua» jarduera egin dezakete.

Ekintzarako ideiak

Inplikatu tokiko ingurumen-proiektuetan. Jarri harremanetan YEE erakundearekin (Youth and Environment Europe/ Gazteak eta Europa Ingurumena). YEE eskualde eta estatu mailako berrogei elkarte baino gehiago biltzen dituen erakundea da, eta gazteek zuzentzen dute. Naturaren eta ingurumenaren azterketan eta kontserbazioan dihardu Europa osoan: www.ecn.cz/yee/.

Jarri harremanetan tokiko ingurumen-elkarte batekin, eta eskatu azaltzeko nola izan zaitezkeen ingurumena hondatzen ez duen kontsumitzaile bat.

Informazio gehigarria

Naturan guztia guztiarekin lotuta dago. Izaki bizidun guztiak eta bizidunak ez diren gauza guztiak zikloen bitartez daude lotuta elkarren artean (adibidez, ikatzaren zikloa eta uraren zikloa). Elikadura-kateak ziklo horien zati dira. Landare berde batek bere elikagaia sortzeko eta horri esker bizitzeko eta hazteko eguzki-izpien argiaren energia, lurreko mineralak eta ura erabiltzen dituen hasten da elikadura-katea. Har batek landare berde bat, adibidez aza bat, jaten duenean, hostoetan gordetako mineralak eta energia erabiltzen ditu hazteko eta bizitzeko. Animalia batek beste bat jaten duenean, energia eta mineralak elikadura-katearen bitartez igaroko dira. Katearen goreneko puntuan dagoen animalia hiltzen denean, haren gorputza deskonposatu egiten da, «bakterioek» jaten baitute. Gorputz horretan zeuden mineralak landare berdeek jango dituzte, eta kate berri bat hasiko da.

Data nagusia

Martxoaren 22a

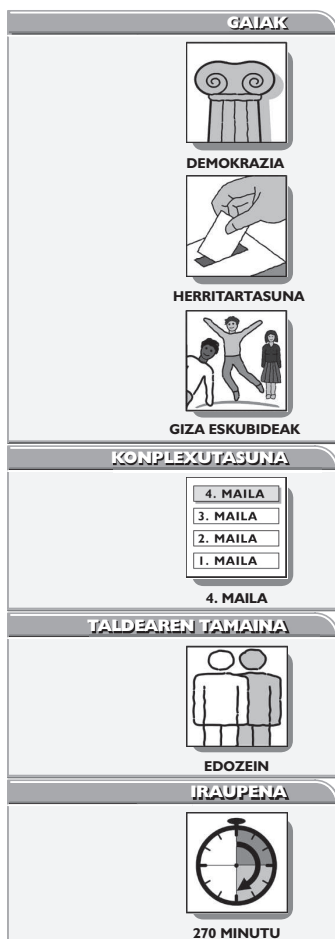
Uraren Mundu Eguna

Apirilaren 22a

Lurraren Eguna

Bozkatu ala ez bozkatu?

Boto guztiak dira garrantzitsuak!

Gaiak	Demokrazia, Herritartasuna, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	270 minutu (3 zatitan)
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, komunitatea osatzen duten pertsonen azterketa egin behar da, honako hauekin lotutako gaiak aztertzeko: ▪ Bozketa hauteskundeetan. ▪ Herritarren parte-hartzea.
Lotutako eskubideak	▪ Herrialdearen gobernuan parte hartzeko eskubidea. ▪ Hauteskunde demokratikoetan parte hartzeko eskubidea. ▪ Adierazpen-askatasuna.
Helburuak	▪ Hauteskundeetan zure botoa erabiltzeko arrazoiak aintzat hartzea. ▪ Informazioa modu kritikoan bilatzeko eta aztertzeko gaitasunak garatzea. ▪ Demokrazia batean herritar guztiak egiten dituzten ekarpenak balioestea.
Materialak	▪ Azterlana egiteko 1. eta 2. orriak, sorta bat bikote bakoitzeko. ▪ 1. laukiaren kopia, azterlana egiteko moduari buruzko oharra, bat bikote bakoitzeko. ▪ Boligrafoak edo arkatzak denentzat. ▪ Paperezko orri handiak (A3) edo paper jarraitua eta errotuladoreak. ▪ Zelo.
Prestaketa	▪ Kopiatu 2. laukia, azterlanaren orria, jarraibideak ematen lagun diezazun. ▪ Paper jarraituan, egin azterlanaren 1. eta 2. orrien kopia, emaitzak biltzeko. ▪ Egin jarduera gauzatzeko ordutegi bat. 60 minutu beharko dituzu 1. zatia egiteko (azterlanaren hastapenak), gutxienez 120 minutu 2. zatia egiteko (azterlana) eta 90 minutu 3. zatirako —(emaitzen azterketa, eta gogoeta eta azken ebaluazioa).
Jarraibideak	1. zatia: Azterlanaren hastapenak 1. Azaldu lehenengo saioaren helburu nagusia taldea prestatzea dela, komunitatera atara dadin eta pertsonak bozkatzeko edo ez bozkatzeko dituzten arrazoiak azter ditzan. 2. Galdetu parte-hartzaileei tokiko edo nazioko hauteskundeetan bozkatzeko asmorik ba ote duten eta, ondoren, banatu taldea bozkatzeko asmoa dutenen (A) eta ez dutenen (B) artean. «Ez dakitenak» edozein taldetan jarri ahal izango dira ausaz, ahal den heinean kopuru orekatu bat izateko.

3. Eskatu talde bakoitzari egin dezatela zerrenda bat bozkatzeko edo ez bozkatzeko dituzten arrazoiak bilduz, eta idatz dezatela orri handi batean. Eman 15 bat minutu beren zerrendak prestatzeko.
4. Bildu berriz taldeekin eta eskatu A taldeko eta B taldeko ordezkariak azal ditzatela beren arrazoiak. Eman denbora amaieran eztabaida txiki bat egiteko eta zerrendetan iradokizunen bat eransteko.
5. Eman azterlanaren orriaren kopiak. Erabili egindako kopia handia. Ziurtatu pertsonak argi ikusten dutela 1. zatia bozkatzeko ez dutenen erantzunak biltzeko dela, eta 2. zatia bozkatzeko dutenen erantzunak biltzeko. Jakinarazi galderak berdinak direla, 2. galdera izan ezik. Berrikusi galderak eta ziurtatu argi daudela.
6. Orain azaldu erantzunak erregistratzeko metodoa. Erakutsi adibidea taldeari (kontsultatu material lagungarria) eta azaldu nola erabili «bost marratxoko multzoen» metodoa kontuak eramateko.
7. Eman elkarrizketa bat nola egin behar den azaltzen duten oharren kopiak, kopia bat bikote bakoitzeko.
Berrikusi kopiak eta hitz egin honako hauei buruz:
 - Nola ziurta dezakete elkarrizketak ausaz aukeratzen direla.
 - Zenbat pertsona elkarrizketatuko ditu bikote bakoitzak? (zenbat eta gehiago, orduan eta hobeto!)
 - Noiz eta non egingo da azterlana?
 - Itzultzeko eta emaitzak eztabaidatzeko denbora.
8. Beren eginkizunak argi badaude, jarraitu azterlanaren 2. zatiarekin.

2. zatia. Emaizten azterketa.

Azterlana osatu da. Taldeak emaitzak antolatzeke, aztertzeke eta eztabaidatzeko bilduko dira. Eman 60 minutu.

1. Eskatu bikoteei lauki bakoitzean guztizkoak batzeko eta horiek bi grafiko handiei eransteko. Era horretan, talde bakoitzaren informazioa antolatuko da eta talde guztientzako guztizkoak kalkulatu ahal izango dira. Elkarrizketatutako pertsonen emandako «arrazoiak» ere erregistratu beharko dituzte. Erantzun bera behin baino gehiagotan ematen bada, esan zenbat aldiz eman den «bost marratxoko multzoen» metodoa erabiliz.
2. Informazio guztia biltzerakoan, eskatu parte-hartzaileei honako estatistika hauek kalkulatzeko:
 - Elkarrizketatutako pertsonen guztizko kopurua.
 - Bozkatzaileen proportzioa guztizkoen laginean eta bozkatzeko ez dutenen proportzioa guztizkoen laginean.
 - Elkarrizketatutako gizonezkoen eta emakumezkoen proportzioa.
 - Bozkatzaile gutxien duen adin-taldea.
 - Bozkatzaile gehien duen adin-taldea.
 - Ez bozkatzeko gehien emandako arrazoia.
 - Bozkatzeko arrazoirik ohikoena.
 - Pertsonekin edo alderdiekin lotutako arrazoiak eman dituztenak (edozein motatako arrazoiak).
3. Ondoren, eztabaidatu parte-hartzaileek azterlana egiten gozatu ote duten, nolako esperientziak izan dituzten eta zer ikasi duten.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Emaitzei buruzko eztabaida orokorrean, hainbat gai jorratu ahal izango dituzu, esaterako honako hauek:

- Zer sentitu dute taldeek azterlana egiterakoan? Oro har, pertsonak prestatuta al zeuden galderei erantzuteko?
- Zaila izan al da azterlana egitea? Gustukoa izan al dute?
- Taldeak lortu al du biztanleria osoaren «erakusgarri» izango den lagina? Zein izan dira zailtasunak?
- Zein dira taldeen emaitzen bitartez ondorioetara iristeko arazoak? Nola saihas daitezke arazo horiek?
- Taldea harritu duen estatistikarik egon al da?
- Azterlanaren emaitzak ustekabekoak izan al dira nolabait ere?
- Bat al zetozen emandako erantzunak zure taldearen usteekin? Uste al duzu zure taldea biztanleria osoaren «erakusgarri» dela?
- Azterlan berri bat egin beharko balute, zerbait desberdina egingo al lukete?
- Azterlanaren emaitzek zure komunitateko bozkatzeko ereduaren irudi errealista ematen al dute? Zergatik? Zergatik ez?
- Estatistikak maiz agertzen dira argudio bat oinarritzeko elementu gisa. Kontuz ibili behar al dugu estatistikekin?
- Zein da botoa erabili beharri edo erabili behar ez izateari buruz taldeak orain duen ikuspegia? Aldatu al da norbaiten iritzia (edozein zentzutan)? Aldatu bada, zein izan ziren argudio sinesgarrienak?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

1. zatiaren, hau da, azterlanaren plangintzaren helburua azterlana egin ahal izateko gauzak prestatzea da, eta 2. zatian argi eta garbi azaltzen da jardueraren helburua: gazteek prozesu demokratikoari laguntzeak duen balioaren garrantziaz kontzientzia hartzea. Alderdi hori azpimarratzea garrantzitsua da, botoa erabil dezaten «konbentzitzen» saiatzea baino. Azaldu taldeko kide bakoitzak bere erabakia har dezan nahi duzula, baina azken erabaki hori hartu baino lehen bozkatzeko dauden arrazoiak aintzat har ditzaten nahi duzula.

Saiatu bozkatzeari eta ez bozkatzeari buruzko eztabaida ahalik eta «objektiboan» izan dadin, «bozkatu dutenak» «bozkatu ez dutenak» konbentzitzen saiatu ordez. Ez eman denbora gehiegi eztabaida horretan; horren helburua egoera azterlanerako egokitzea da.

Elkarriketa bat egiteko moduari buruz eztabaidatzean (7. puntua), aintzat hartu beharko dituzu taldeak azterlan hori egiterakoan izan ditzakeen zailtasunak. Zenbait komunitatan, pertsonak deseroso senti daitezke ezagutzen ez dituzten batzuek kalean galderak egiteagatik. Hori gertatzen bada, hobe izan daiteke taldekideek beren lagunei eta ezagunei galdetzea.

Oso garrantzitsua da taldeak azterketan zenbat informazio balia dezakeen balioestea. Ez bildu horrenbeste informazio bildu, pertsonak beren kalkuluetan trabatu egin baitaitezke. Taldea handia bada, orduan bikote bakoitzak taldea txikia denean baino pertsona gutxiago elkarriketatu beharko ditu.

Jarraipenerako iradokizunak

328. orriko demokraziari buruzko informazio lagungarria kontsulta dezakezu emakumeek zure herrialdean zein egunetan bozkatu ahal izan zuten jakin. Bestalde, azter dezakezu zure gizartearen zer taldek ez duten bozkatzeko eskubiderik gaur egun (adibidez haurrek, etorkinek, presoek eta abar). Aipatu horren atzean dauden arrazoiak eta zure ustez bidezkoa den.

Gizarte demokratikoetan, jendeak hainbat aukera ditu benetan kezkatzen dituzten gaietan inplikatzeko. 129. orriko «Energia-zentrala» jarduerak gizartearen aldaketa sustatzeko moduei buruz hausnartzeko aukera emango die parte-hartzaileei.

Ekintzarako ideiak

Antolatuta jairen bat zure herrialdean emakumeei bozkatzeko eskubidea eman zitzaien eguna ospatzeko.

Zure gizartearen bozkatzeko eskubiderik ez duten taldeak aurkitzen badituzu eta hori bigabekoa dela uste baduzu, idatzi eskutitz bat parlamentuko kide bati eta jakinarazi iezaiozu taldearen kezka. Saiatu sinadura gehiago lortzen.

Data nagusia

Zure herrialdean boto unibertsala lege bilakatu zen eguna.

Elkarriketa egiteko moduari buruzko oharrak

Nola aurkitu elkarriketa egiteko pertsonak

1. Hurbildu elkarriketatuegana ausaz, hau da, azterlanean bilduko diren pertsonak ez dituzu gazteak edo adinekoak izateagatik, itxura ona edukitzeagatik edo emakumeak izateagatik eta abar «aukeratu» behar. Saiatu aurreiritziak saihesten.
2. Galdetu elkarriketatu nahi duzun pertsonari azterlan baterako pare bat galdera erantzungo ote dituen, azaldu iezaiozu nor zaren, eta esan erantzunak anonimoak izango direla eta azterlanaren emaitzak ez direla argitaratuko, berariazko talde batek besterik ez dituela erabiliko.

Elkarriketaren erregistroa

1. Pertsonak azterlanean parte hartzea onartzen badu, galdetu azken hauteskundeetan bozkatu zuen ala ez. Ezetz esaten badu, orduan 1. orria bete, hots, «bozkatzeko ez dutenen» orria. Baietz esaten badu, orduan 2. orria bete, hots, «bozkatzeko dutenen» orria.
2. 1. galdera: pertsonak nahi badute adieraziko dute beren adina. Ez badute nahi, jarri marka azken zutabearen.
3. 2. galdera: erakutsi aukerak elkarriketatuei, eta esan bat aukeratzeko. Bestelako arrazoi bat badute, idatzi zutabearen. E. oharra: hona hemen B-ren eta C-ren arteko desberdintasuna: B pertsona bat inplikatzeko duen arrazoiak da, eta C alderdi bat inplikatzeko duena.
4. Markek argiak izan behar dute aurrerago zenbatu ahal izan daitezen. Orri batean ahalik eta pertsona gehien erregistratzen saiatu behar da. Galdera bakoitzeko eta pertsona bakoitzeko marka bakarra egin behar da.

MATERIAL LAGUNGARRIA
Azterlanaren orria
I: bozkatzen ez dutenak

1. galdera. Zein adin-taldetan zaude? (Aukerakoa)

	25etik behera	25 – 40	40 – 60	60tik gora	Nahiago dut ez esan (ED/EE)
GIZONA					
EMAKUMEA					

2. galdera. Zein izan zen azken hauteskundeetan ez bozkatzeko zure arrazoi nagusia?

- A. Nire botoak emaitzetan inongo alderik egingo ez zuela pentsatu nuen.
- B. Ez zegoen nik bozkatzeko moduko inor.
- C. Ez nengoen ados proposatutako politikekin.
- D. Lanpetuta nengibilen
- E. Beste arrazoi bat (eman xehetasunak)

A	B	C	D	E

2: Bozkatzen dutenak

1. galdera. Zein adin-taldetan zaude? (Aukerakoa)

	25etik behera	25 – 40	40 – 60	60tik gora	Nahiago dut ez esan (ED/EE)
GIZONA					
EMAKUMEA					

2. galdera. Zein izan zen azken hauteskundeetan bozkatzeko zure arrazoi nagusia?

- A. Nire erantzukizun demokratikoa zela sentitu nuen.
- B. Bozkatu nahi nuen (pertsona jakin bati).
- C. Bozkatu nahi nuen (alderdi jakin bati).
- D. Ez nuen nahi (pertsona batek/alderdi batek) irabaztea.
- E. Beste arrazoi bat (eman xehetasunak).

A	B	C	D	E

Azterlanaren orria betetzeko moduari buruzko adibidea

Azterlanaren 1. orria: bozkatzen ez dutenak

1. galdera. Zein adin-taldetan zaude? (Aukerakoa)

	25etik behera	25 – 40	40 – 60	60tik gora	Nahiago dut ez esan (ED/EE)
GIZONA	III III II	III III II	III III II	III III II	II
EMAKUMEA	III III II	III III II	III III II	III III II	II

2. galdera. Zein izan zen azken hauteskundeetan ez bozkatzeko zure arrazoi nagusia?

A. Nire botoak emaitzetan inongo alderik egingo ez zuela pentsatu nuen.

B. Ez zegoen nik bozkatzeko moduko inor.

C. Ez nengoen ados proposatutako politikekin.

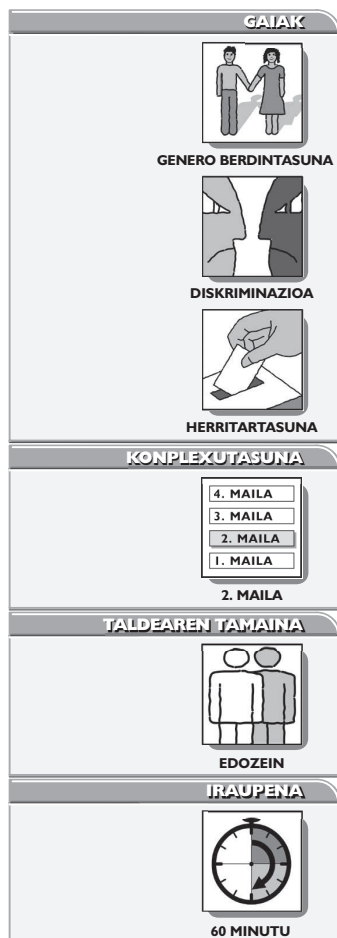
D. Lanpetuta nengibilen

E. Beste arrazoi bat (eman xehetasunak).

A	B	C	D	E
III III II III III II	III III II III III II	III III II III III II	III III II III III II	- Ez nengoen bertan une horretan. - Ez dut konfiantzarik politikariengan. - Norbaitek ez bozkatzeko eskatu zidan.

Emakumezko eta gizonezko heroiak

Lehoiek hitz egingo balute, ehiztariak ez lirateke inoiz heroi izango.

Gaiak	Genero-berdintasuna, Diskriminazioa eta Xenofobia, Herritartasuna
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek, banaka eta taldeka, gogoeta eta eztabaida egiten dute honako hauen inguruan: - Emakumezko eta gizonezko heroiak gizarteratze- eta kultura-ikur gisa. - Emakumezko eta gizonezko heroien irudi estereotipatuak.
Lotutako eskubideak	- Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan. - Askatasunetarako eskubidea genero-bereizketarik gabe.
Helburuak	- Gogoeta egin historia irakasteko erabiltzen den moduari buruz, eta nabarmendu gertaera jakin bati eta haren emakumezko eta gizonezko heroiei buruzko ikuspegi desberdinak. - Ikuspegi kritiko batetik, aztertu eredu gisa jarduten duten emakumezko eta gizonezko heroien esanahia, baita estereotipoen sustraia gure historian, kulturen eta eguneroko bizitzan nola errotu diren ere.
Materialak	- Papera eta boligrafoak. (Urdin bat eta gorri bat parte-hartzaile bakoitzeko; hautazkoa, baina komenigarria). - Arbelaren tamainako paper-blok handia eta errotuladoreak.
Jarraibideak	- Parte-hartzaileek bost minutu dituzte gehien miresten duten egungo edo iraganeko emakumezko edo gizonezko heroi nazionala aukeratzeko. - Banatu orri eta boligrafoak, eta esaezu bi zutabe marrazteko. Lehen zutabea emakumezko lau heroien izenak idatzi behar dituzte boligrafo gorriaz, baita deskribapen laburra egin ere: nor diren eta herrialdearen alde zer egin duten. Bestetik, orrialdearen behealdean gako-hitzak idatziko dituzte, emakumezko heroien ezaugarri pertsonalak deskribatzeko. - Errepikatu prozesua hiru edo lau heroiarekin, boligrafo urdina erabiliz. Informazio horrek bigarren zutabea joan behar du. - Eskatu parte-hartzaileei talde txikiak osa ditzaten (5-7 pertsona), beren emakumezko eta gizonezko heroiak konpartitzeko. Jarraian, adostasun batera iritsi behar dute gehien miretsitako emakumezko eta gizonezko launa heroia aukeratzeko. - Bildu berriz parte-hartzaile guztiak, eta, paper-blok handian, idatzi emakumezko eta gizonezko heroi guztien izenak, bi zutabetan. Erantsi ezaugarri pertsonalak deskribatzen dituzten gako-hitzak. - Eztabaidatu emakumezko eta gizonezko heroien ezaugarrien eta imitatu beharreko eredu gisa ematen zaien erabileraren inguruan, baita genero-estereotipoak ote diren ere. Jarraian, pasatu gogoetaren eta azken ebaluazioaren fasera.

Beheko taulan, Ukrainako talde batek 2. urratsean egin zuenaren berri ematen da:

Emakumezko heroiak	Gizonezko heroiak
Olha printzesa, Kyiv Rus-eko (Ukrainako izen zaharra) lehen kristaua.	Volodymir Kyiv Rus (Ukrainako izen zaharra) printzea bataiatu zuten
Roxalana emakume gaztea, turkoek harrapatu zutena. Khan-en harenean bizi izan zen. Bere posizioa baliatu zuen politikan eragiteko.	Hetman Mazepa, independentziaren aldeko borrokalaria
Lesya Ukrainka poetak Ukrainako nortasunaren eta emakumearen emantzipazioaren inguruan idatzi zuen.	Shevchenko poetak askatasuna lortu zuen
sendoa azkarra biguna femeninoa boteretsua ederra	sendoa boteretsua ausarta adoretsua irmaoa nekaezina

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, laburtu jarduera, parte-hartzaileei landu dituzten emakumezko eta gizonezko heroien inguruan zer ikasi duten galdetuz. Jarraian, eztabaidatu estereotipoen inguruan, oro har, eta aztertu jendearen pertzepzioan eta ekintzetan nola eragiten duten.

- Zer jende mota dira emakumezko eta gizonezko heroiak? (Gizon-emakume arruntak?, errege-erreginak?) Zer egin dute? (Borrokatu?, poemak idatzi?) Parte hartzaileek non izan dute heroi horien berri? Non entzun dituzte haiei buruzko aipamenak?
- Zer antzekotasun eta zer desberdintasun atzeman dira bi ezaugarri-zerrenden artean?
- Zer balio esleitu zaizkie emakumezko eta gizonezko heroiei? Biei balio berberak esleitu al zaizkie; aitzitik, alderik nabari al da?
- Parte-hartzaileentzat, zer da «estereotipoa»? Egiatik zenbat dute estereotipoek? Estereotipoak betiere negatiboak al dira?
- Zuk, eta gizarteak, oro har, ba al duzue estereotipo eta espektatibarik gizon eta emakumeentzat?
- Parte-hartzaileak espektatiba horiek mugatuta sentitu al dira? Zenbateraino?
- Ezaugarrien zerrendak ongi islatzen al du askorentzat ezaugarri nazionalak direnak?
- Zenbateraino dira oztipo sozialak eta kulturalak pentsamolde estereotipatu baten emaitza?
- Nola sufritzen du jendeak Giza Eskubideen ukazioa genero-estereotipoen ondorioz?
- Espektatiba estereotipatuak oztipo izan ohi dira gizon eta emakumeentzat, eta haiek bizitzan dituzten aukerak murriztu egiten dituzte. Zer genero-oztupo mota aurkitu dute parte-hartzaileek? Etxean, eskolan, aisiaguneetan, lanean eta abar?
- Zer egin dezakete parte-hartzaileek oztipo horiei dagokienez? Maskulinitatearekin eta feminitatearekin zerikusia duten arau eta balio kultural horiek apurtzeko estrategiarik aurki al dezakete?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera hau egokiagoa izan daiteke giro multikultural batean egiteko, halako giroetan elementu kulturala nabariagoa izan daitekeelako.

Data nagusiak
Martxoaren 8a

 Emakumearen
Nazioarteko Eguna

Azaroaren 3a

 Gizonaren
mundu-eguna

Jarraibideen bosgarren urratsean, onartu taldeen ekarpen guztiak, eta idatzi blokean. Norbaitek ezaugarri jakin batzuk «femenino»tzat edo «maskulino»tzat jotzen baditu, onartu hasiera batean, eta, geroago, ebaluazioan, berriz ere aztertu, hitz horien esanahiari buruz eztabaizatzeko.

Aldaerak

Parte-hartzaileak gazte-gazteak badira, emakumezko eta gizonezko heroiak komiki eta pelikuletatik atera ditzakezu, edo bestela zine-izarrak, kirolariak, kantariak eta abar hautatu. Saioa hasteko, irakurri komikiak, eta, jarraian, gogoeta egin pertsonaien ezaugarrien inguruan. Bestela, eraman abeslari edo kirolarien posterrak, eta eskatu parte-hartzaileei posterren barnean bunbuiloak idatzeko edo marrazkiak egiteko. «Zein dira zure emakumezko eta gizonezko heroiak?» galdera besterik gabe proposatzen baduzu hasiera batetik, litekeena da eztabaida emankorra ahalbidetuko duten ustekabe interesgarriak aurkitzea.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak gehiago jakin nahi badu Giza Eskubideen emakumezko eta gizonezko heroien inguruan, egin «Eskubideen aldeko borrokalariak» jarduera, 143. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Egin promesa pertsonala, zure eguneroko bizitzaren estereotipoak aintzat hartzeko konpromisoa hartuz, besteen aurreiritzietara, eta, ustekabean, zure aurreiritzietara, eraman dezaketene estereotipoei dagokienez bereziki.

Informazio gehigarria

Estereotipo bat orokortze bat da, eta, horren arabera, osotasun baten zati baten ezaugarriak osotasunera hedatzen dira. Esaterako, italiarrek opera izugarri maite dute; errusiarrek, aldiz, balleta; larri beltzez jantzi eta motoa duten gazteak arriskutsuak dira, eta beltz-koloreko pertsona guztiak Afrikatik datoz.

«Sexua» eta «generoa» hitzek nahasmendua sorraraz dezakete. Sexua emakume eta gizonen arteko *biologia*-aldei dagokie; alde horiek unibertsalak dira, eta ez dira aldatzen. Generoak, aldiz, komunitate jakin baten kideak garen aldetik gizarteratzearen ondorioz ikasten edo eskuratzen diren gizarte-ezaugarriekin du zerikusia.

Generoak, beraz, zera esan nahi du, gizarteak baldintzatutako ezaugarri, rol, jarduera, erantzukizun eta premien multzoa, gizarte jakin batean une jakin batean, eta gizarte horren barruko komunitate espezifiko baten kideak diren aldetik, gizona izatearekin (maskulinoa) eta emakumea izatearekin (femeninoa) zerikusia dutenak.

Iturria: Programa de Desarrollo de las Naciones Unidas (PNUD), el género en el programa de desarrollo, paquete de aprendizaje e información, programa de la corriente principal de género y puntos de entrada en el proyecto (Nazio Batuen Garapenerako Programa. Generoa garapen-programan, Ikaskuntzako eta informazioko paketea, genero-korrante nagusiaren programa eta proiektuan sartzeko puntuak). 2001ko urtarila

Energia-zentrala

Estazio honek energia positiboa eta sortzailea produzitu behar du!

Gaiak	Bakea eta Indarkeria, Kirola, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	10+
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Boterea indarkeriari lotu ohi zaio. Jarduera honetan, talde-lana erabiltzen da honako gai hauek lantzeko: ▪ indarkeria komunitatean, eta. ▪ indarkeriaren arazoak konpontzeko moduak.
Lotutako eskubideak	▪ Pertsonaren segurtasunerako eskubidea. ▪ Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea. ▪ Ohorerako, intimitate pertsonal eta familiarrerako eta norberaren irudirako eskubidea.
Helburuak	▪ Indarkeriaren motak eta arrazoiak ezagutzeko eta ulertzeko prozesua garatzea. ▪ Lankidetzeta eta talde-lana garatzea. ▪ Indarkeriaren aurkako konponbide sortzaileak bilatzeko ardura hartzea.
Materialak	▪ Artilezko lokarri bat edo soka puska bat, gela bezain luzea. ▪ Guraize batzuk. ▪ Orriak (A4 tamainakoak); nahikoa izango da parte-hartzaile bakoitzari launa orri banatzea. ▪ Errotuladoreak (bana pertsonako). ▪ Kanpaia (aukeran). ▪ Zelo. ▪ Bi gelatan garatzekoa (aukeran, baina gomendagarria).
Prestaketa	▪ Gela bat «energia-zentrala» izango da. Gelaren erdigunea libre utzi behar da. Luzatu soka gelan, muturrei ongi eutsita. ▪ Kable elektriko gisa jardun behar du, zorutik metro batera gutxi gorabehera. Ez tenkatu gehiegi, korapiloak egiteko soka beharko baituzu energia-etenaldi bakoitzaren ostean kablea konpontzerakoan. ▪ Nahi baduzu, «Energia-zentrala» dioen kartela jar dezakezu atean.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da: lehen zatian, indarkeria motei buruzko ideia-jasa (hamar minutu), eta bigarrenean, berriz, energia-zentralaren lana (hirurogei minutu).

I. zatia. Indarkeria motei buruzko ideia-jasa

- I. Eskatu parte-hartzaileei beren komunitatean (eskolan, institutuan, auzoan eta abar) agertzen diren indarkeria motei buruzko gogoeta egin dezaten. Argi eta garbi azaldu behar duzu gogoeta hori ez dela «gai handietara» bideratu behar (hala nola terroris-

GAIK

BAKEA ETA INDARKERIA

HERRITARTASUNA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

10 +

IRAUPENA

90 MINUTU

mora edo genozidiora), eguneroko bizitzan agertzen diren indarkeria motetara baizik, hala nola kaleko lagun taldeetara, abusueta, irainetara eta mehatxuetara, sarkasmora, gustu txarreko txantxetara eta abar.

2. Eskatu izenburua letra handitan idazteko. Gako-hitzak edo esaldi laburrak baliatu behar dituzte, eta orri bakoitzean ideia bana idatzi.
3. Bildu orriak, eta gainbegiratu esamoldeak errepikatzen diren. Errepikatzen direnak ezabatu.
4. Ikasleek bost minutuko atsedenaldia izango dute bigarren zatia prestatzen duzun bitartean. Tolestu orriak, eta zintzilikatu «argiaren kabletik». 0.5 m-ko tarteez bereizita egon behar dute orriek. Itsatsi hariari, mugi ez daitezen.

2. zatia. Energia-zentralean

1. Gonbidatu Energia Zentralean sartzera; teknikari gisa jardungo dute bertan.
2. Banatu parte-hartzaileak bi taldetan.
3. Adierazi zentral horrek «energia negatiboa» sortzen duela, eta «energia negatibo» hori oso astuna denez gero, sarritan hornidura eten egiten dela (zuk okerrak simulatu behar dituzu, soka bi «arazoen» arteko puntuan moztuz). Ikasleek egoera konpondu behar dute, eta sarea «energia positiboz» hornitu.
4. Azaldu hornidura eten aurretik argiek huts egingo dutela, eta kanpai baten hotsa entzungo dutela. Elektrizitatea eten bezain laster, talde bakoitzeko kide batek korrika egingo du kablerantz. Bakoitzak soka-mutur hautsi bati heldu behar dio, eta bi muturrak betiere lotuta edukiko dituzte, «aldi batez elektrizitatea berriz ere ibil dadin ahalbidetzeko».
5. Beste eskuarekin, teknikari bakoitzak soka hautsiaren bi aldeetara zintzilik dauden paper pusketako bat hartuko du, eta ozenki irakurriko du mezua.
6. Orain bi taldeek izango dute okerra konpontzeko ardura. Bost minututan, bi arazotarako konponbideak aurkitu behar dituzte.
7. Taldeek proposamenak elkarri adierazi eta eztabaidatuko dituzte, eta ados jarriko dira arazo bakoitzari eman beharreko konponbideen inguruan. Orri zuritan idatzi eta teknikarien esku jarriko dituzte proposamen guztiak.
8. Teknikariak kablearen muturrak lotu eta paperezko orrietan itsatsiko dituzte «konponbideak», junturen gainetik, konponketa iraunkorra egiteko.
9. Itsatsi horman erabilitako «bi indarkeria motak».
10. Jarraian, ebaki soka beste alde batetik, eta errepikatu ariketa. Indarkeria motak adierazten dituzten paper guztiak kabletik kendu eta horien ordean konponbideak ezarri ondoren amaituko da jardura.
11. Amaitzeko, jaso kabletik «konponbide» guztiak, eta itsatsi horman, indarkeria moten ondoan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Ebaluazioari hasiera emateko, gainbegiratu jardura, eta, jarraian, eztabaidatu indarkeria mota guztien eta proposatutako konponbideen inguruan:

- Nola sentitu ziren parte-hartzaileak jardura egitean? Ongi pasatu al zuten? Zergatik? Zergatik ez?
- Zein dira indarkeria moten arrazoi zehatzak?
- Proposatutako konponbide eta ekintzak benetakoak al ziren? Epe laburrean? Epe luzean?
- Zer erronka edo zailtasun aurki ditzakete parte-hartzaileek konponbide horiek praktikara eramatean?

- Zer egin dezakete gazteek indarkeriari aurrea hartzeko edo horren aurka borrokatzeko?
- Zer Giza eskubide urratzen dira indarkeria erabiliz?

Data nagusia

Otsailaren 20a

Indarkeriaren aurkako
Nazioarteko Eguna

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Hamar minutu inguru beharko duzu lehen zatia (ideia-jasa) egiteko, hirurogei minutu inguru energia-zentraleko lana egiteko eta, azkenik, hogeit hamar minutu inguru gogoeta eta azken ebaluazioa egiteko.

Ahalegindu ariketa bizkor egiten. Ahalegindu gazteak asper ez daitezen.

Norbaitek azalpen sakonagoa behar badu arazo baten konponbidea izan litekeen ideia edo eslogana aurkezteko edo adierazteko moduaren inguruan (jarraibideen 6. puntua), honako adibide hau eman diezaiokezu. Orri batean «kale-indarkeria» jartzen badu, eta beste batean, berriz, «telebistako indarkeria», talde batek honako iradokizun hau egin lezake: eskoletan, indarkeria mota hori lantzeko tailerrak antolatzea, eta indarkeriazko filmak gaueko 11:00etatik aurrera bakarrik ematea. Beste taldeak honako proposamen hau egin dezake, esaterako: indarkeriaren arazoa konpontzeko bitartekoak prestatzea. Gaueko 9:00ak jarriko dute muga-ordutzat, eta ordu hori baino lehen debekatuta egongo da indarkeriazko filmak jartzea. Jarraian, taldeek proposamen horiek eztabaidatu, eta konbinatu edo egokituko dituzte, orrietan «konponbide» gisa aurkeztu aurretik. Talde bakoitzak bi ideia edo gehiago eduki ditzake, baina batekin nahikoa izango da.

Taldea txikia bada, «larrialdietarako teknikarien» talde bakarrarekin lan egin daiteke. Bi taldetan lan egitearen arrazoiak honako hau da: bi taldetan lan eginez gero, sarritan hainbat konponbide aurkeztu dira arazo jakin baterako, eta horrek aukera kopurua handitzen du.

59. orrialdeko «Giza makina» izeneko jokoa hitz egiten hasteko aukera egokia izan daiteke.

Teknika hori beste edozein gaitara egokitu daiteke, betiere gai horretan arazoak identifikatu eta konponbideak bilatu behar badira.

Jarraipenerako iradokizunak

Litekeena da «energia-zentralean» diskriminazioa eta bestelako genero-gaiak agertu izana. Agertu ez badira ere, interesgarria izan daiteke zenbait gai sakonetik aztertzea, hala nola nortasuna, eta berdintasunerako, duintasunerako eta errespeturako eskubidea. Gainbegiratu «Nor gara ni?» jarduera, 228. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

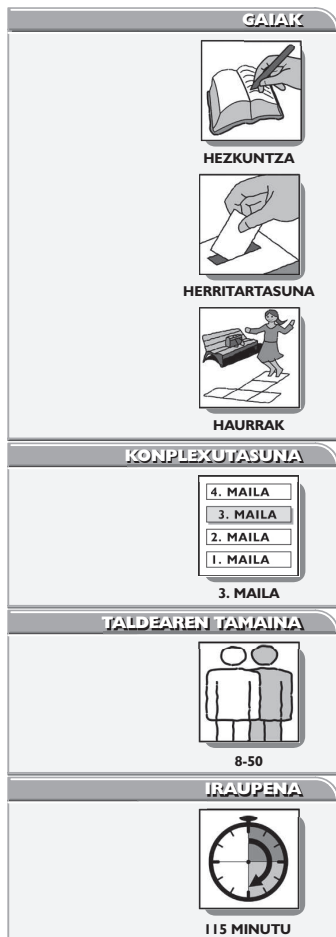
Landu jarduera honetan identifikatutako arazoetako bat. Esaterako, «kaleko indarkeria» hautatu badu, taldeak lan-talde bat sortzeko edo eskola-tailer bat antolatzeke proposamena egin dezake, eta bere ikastetxeko eskola-batzordean aurkeztu, edo bere auzoko kultura-elkartearen batzarrean.

Oharra: Glogoweko (Polonia) Haur eta Gazteen Elkarteko (Chance) Dariusz Grzemny-k proposatutako jarduera batetik abiatuta garatu da «Energia-zentrala» jarduera.

Entzun ahots guztiak

«Hezteia aldaketan sinistea da».

Paulo Freire

Gaiak	Hezkuntza, Herritartasuna, Haurrak
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	8-50
Iraupena	115 minutu
Ikuspegi orokorra	Eztabaida-ariketa da, talde txikietan eta talde osoarekin egin daitekeena. Honako gai hauek lan daitezke: ▪ Hezkuntza zer den eta jendearen premiak betetzen dituen edo ez. ▪ Erabakiak hartzeko prozesuan parte hartzea.
Lotutako eskubideak	▪ Hezkuntzarako eskubidea. ▪ Iritzi- eta adierazpen-askatasuna. ▪ Gure herrialdeko gobernuan parte hartzeko eskubidea.
Helburuak	▪ Gogoeta egin hezkuntza-sistemaren inguruan, eta aztertu herritarren premiak nola betetzen dituen. ▪ Lankidetzaren eta erabakiak hartzerakoan parte-hartze demokratikoaren trebetasunak garatzea, eskola edo elkarte baten testuinguruan. ▪ Justizia eta inklusioa sustatzea.
Materialak	▪ 4 orri edo kartoi mehe eta 4 boligrafo lau pertsonako talde txiki bakoitzeko. ▪ Paper gehiago, parte-hartzaileek, nahi izanez gero, zenbait ohar idazteko aukera izan dezaten.
Jarraibideak	Jarduera hau bi zatitan banatzen da: lehen zatian (35 minutu) ikasleek eztabaidatu behar dute gogoko duten hezkuntza motaren inguruan. Bigarren zatian (60 minutu), berriz, ikasleei jasotzen duten hezkuntzari buruzko erabakietan parte-hartzea ziurtatuko duten sistema demokratikoak nola gara daitezkeen eztabaidatu behar da. Lehen zatia. Zer hezkuntza mota nahi dugu? (35 minutu). 1. Hasteko, «hezkuntza» hitzaren esanahiari buruzko eztabaida orokor laburra egin dezakegu. Parte-hartzaileek jakin behar dute hezkuntza jasotzea giza eskubidea dela. 2. Jarraian, aztertu hezkuntzaren alderdi positibo eta negatibo guztiak, eta idatzi gako-hitzak kartoi mehean. 3. Eskatu parte-hartzaileei bikoteak osatzeko. Eman parte-hartzaileei hamabost minutu hezkuntzarako eskubidea ebalua dezaten, zer ikasi behar den eta non nork erabakitzen duen aintzat hartuta. 4. Bildu berriz ere parte-hartzaile guztiak, eta elkarrelikadura eskatu.

Bigarren zatia. Nola garatu sistema demokratikoak ikasleek jasotzen duten hezkuntzari buruzko erabakietan parte har dezaten ziurtatzeko. (60 minutu).

1. Eskatu parte-hartzaileei berriz ere binaka jartzeko, beren eskolan, institutuan edo klubean erabakiak nola hartzen diren aztertzeko. Esaterako, nork erabakitzen du zer irakatsi behar den edo zer jarduera egin behar diren? Nola administratzen da eskola, institutua edo kluba? Nola hartzen dira aurrekontu eta gastuei buruzko erabakiak? Nola garatzen eta adosten dira politikak? Gazteek nola hartzen dute parte?
2. Jarraian, eskatu bikoteei lau pertsonako talde txikiak osa ditzaten. Gogoratu hezkuntza giza eskubidea dela, eta dagozkien gaiei buruzko erabakiak hartzeko prozesuan inplikatze eskubidea ere badutela.
3. Talde bakoitzak aintzat hartu behar ditu demokratikoki hautatutako organo batek tokian tokian hezkuntzari buruzko erabakiak hartzeak zer alde on eta txar dituen. Organo hori eskola edo institutu bateko eskola-kontseilua izan daiteke, edo bestela klub edo gazte-elkarte bateko batzarra.
4. Jarraian, eskatu erabaki dezaten kontseiluak edo batzarrak zer egin lezakeen ikasleek jasotzen duten hezkuntzan parte hartu ahal izateko.
5. Hurrengo urratsa taldearen egoeraren mendean dago. Zuen eskolak edo klubak kontseilurik ez badu, parte-hartzaile taldeak erabaki beharko luke zer kontseilu mota nahi duen eta nola ezarri. Taldeak dagoeneko kontseilua edo batzarra osatu badu, nola jarduten duen aztertu beharko luke, eta haren eginkizuna hobetzeko planak garatu. Azaldu nola egin dezaketen sakoneko azterketa bat, eta adierazi 30 minutu dituztela ekintza-plana garatzeko, orri handi edo karto mehe batean idatzita.
6. Bildu berriz ere parte-hartzaile guztiak talde bakoitzak bere emaitzak aurkez ditzan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Puntu garrantzitsuetako asko aurreko eztabaidetan aztertu dira. Nolanahi ere, laburtu jarduerak orokorrean, gogoeta egin irakaskuntza-gaien inguruan, eta prestatu honako urrats hauek:

- Ondo pasatu al dute jarduera egiten? Baliagarria izan al da? Zergatik? Zergatik ez?
- Zergatik dira horrelakoak erabakiak hartzeko ardura duten egiturak? Zein dira aurrekari historikoak? Iraganean, egitura horiek betetzen al zuten beren eginkizuna? Zergatik ez dira egokiak gaur egun?
- Zergatik berraztertu behar dira aldian-aldian erabakiak hartzeko ardura duten egiturak eta prozedurak?
- Konparatu aurkezturiko ekintza-planak.
- Zer kostu dute denboran, esfortzuan eta dirutan?
- Errealistak al dira? (Oharra: ongi dago asmo handiak izatea, baina urratsez urrats ibili behar da, helburua lortzeko).

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Taldearen arabera, Giza Eskubideei —hau da, hezkuntzarako eskubideari, eta erabakiak hartzeko prozesuan parte hartzeko eskubideari— buruzko jarduera aurkezteko modurik onena aukeratu behar duzu. Hori egiteko, eskatu parte-hartzaileei gaiari buruz duten jakintza konpartitzeko, edo bestela jarri informazio pixka bat haien eskura.

SWOT* azterketa «Ekiten hastea» azterketan deskribatu eta aztertu da (3. kapitulua).

* Euskaraz DAAM (Dohaiak, Akatsak eta Mehatxuak). SWOT-azterketaren inguruko informazio gehiagorako, io ezazu 3. kapitulua.

Data nagusia : Jarraipenerako iradokizunak

Urriaren 5a
Irakasleen Mundu Eguna

Taldeak aurrera egin dezake jarduera horretan sortutako ideiak sakontzen, eta, 269. orrialdeko «Ekiten hastea» kapituluaren laguntzarekin, bere eskolaren, institutuaren edo klubaren erabakiak hartzeko prozesuan parte-hartze handiagoa lortzeko lanari ekin diezaioke.

Taldeak ondo pasatu badu zer hezkuntza mota nahi duen aztertuz, «Bi hiriren historia» mahai-jokoa ere egin daiteke, 102. orrialdean. Bizitzeko zer hiri mota gustatuko litzaiekeen planteatzen zaie parte-hartzaileei joko horretan.

Ekintzarako ideiak

Parte-hartzaileek bat egin dezakete beren eremuko, nazioko edo nazioarteko beste eskola-kontseilu batzuekin, haiekin informazioa konpartitzeko.

Informazio gehigarria

Zergatik eduki eskola-kontseilu bat?

Eskola-kontseilu batek ikasleei hitza eman behar die zuzenean eragiten dieten eskola-gaietan. Arrazoi positibo ugari daude eskola-kontseiluak sortzeko eta ongi dabiltzala ziurtatzeko.

Ikasleentzako onurak

Eskola-kontseilu batean parte hartzeak ikasleen hezkuntza-garapena eta garapen pertsonala sustatzen du, honako arrazoi hauengatik:

- Kontseiluek herritartasuna, eraginkortasun politikoa eta jarrera demokratikoak sustatzen dituzte.
- Kontseiluek gizarte-konfiantza eta balio pertsonalak sustatzen dituzte.
- Ikasleek agintariekin batera lan egiten ikasten dute.
- Ikasleek erabakiak zuzen eta arduraz hartzen ikasten dute.
- Ikasleek bizitzaren esperientzietatik, hala nola aurrekontu mugatuekin edo agintari gorrekin lan egitetik, ikasten dute.

Onura pragmatikoak

- Administrazio-estilo demokratikoek autokratikoek baino emaitza hobeak ematen dituzte, azken batean eraginkorragoak direlako, ikasleen erantzukizuna sustatzen duten neurrian.
- Kontseiluek lankidetzat sustatzen dute, energia aprobetxatzen dute, eta alienazioa murrizten.
- Kontseiluek eskolako giroa hobe dezakete. Irakasleenganako konfiantza igotzen da, eta arauak bidezkoagoak dira.
- Gizarte- eta politika-presiotik kanpoko faktoreek eragindako mugak edozein direla ere, eskola-kontseiluak modu praktikoa dira ikasleei langileen borondate ona eta balio jakin batzuekiko konpromisoa erakusteko.

Erreparatu gaitasunari!

Erreparatu gaitasunari; ez, ordea, ezintasunari!

Gaiak	Diskriminazioa eta Xenofobia, Eskubide Sozialak, Kirolak
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	6 - 36
Iraupena	120 minutu
Ikuspegi orokorra	Ezinduekiko enpatia sustatzeko jardura praktikoa. Honako gai hauek eztabaidatuko dira: ▪ Ezinduek gizarteratzeko aurre egin beharreko oztopoak. ▪ Ezinduen eskubideak oinarritzko giza eskubidetzat hartzea.
Lotutako eskubideak	▪ Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea. ▪ Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan. ▪ Gizarte-segurantzarako eskubidea.
Helburuak	▪ Ezindu batek egunetik egunera aurre egin beharreko arazo batzuen inguruan kontzientziatzea. ▪ Ezinduen premiei erantzuten dieten ideiak eta trebetasunak gartztea. ▪ Enpatia eta elkartasuna sustatzea.
Materialak	<i>Sarrerarako:</i> ▪ Paperezko orri bana eta arkatx bana parte-hartzaile bakoitzeko. <i>2. zatirako, bikote bakoitzeko:</i> ▪ Plastikozko poltsa bat, barruan buru-aza edo letxuga-hostoa duela, arkatx bat, klarion puska bat, edozein zuhaitzetako hosto bat, kolo-retako paper-orri bat eta freskagarri-botila bat (edo lata). ▪ Benda bat. ▪ Paperezko orri bat eta arkatx bat. <i>3. zatirako, bikote bakoitzeko:</i> ▪ Bete beharreko rola idatzita duen karta. ▪ Paperezko orri bat eta boligrafo bat. <i>4. zatirako:</i> ▪ Gurpil-aulki bana zortzi pertsonako. ▪ Oztodun toki bat sortzeko gunea. (Ahal dela, bigarren gela bat izan daiteke, baina ez da guztiz beharrezkoa). Atari zabalera irtetea ere aukera osagarria izan daiteke. ▪ Oztodun, hala nola mahaiak eta aulkiak, egurrezko oholak, egunkari zahar piloa eta abar. ▪ Paperezko orri handi bat edo arbel bat, eta errotuladoreak. ▪ Erloju bat edo kronometro bat.

GAIAK

DISKRIMINAZIOA

GIZARTE ESKUBIDEAK

KIROLAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

6-36

IRAUPENA

120 MINUTU

Prestaketa

- Prestatu rolen kartak. Hautatu jarduera honetan iradokitako egoeretako bat, edo garatu zure jarduera propioa.
- Ahal bada, bigarren gela batean oztopo-lasterketa presta dezakezu, edo bestela atari zabalera irten, bertan oztopo-zirkuitua lur zailago baten gainean egiteko aukera izango baituzu. Azkenean zirkuitua etxean egiten baduzu, erabili mahaia eta aulkiak bide estuak egiteko, eta jarri egurrezko oholak edo egunkari zaharrak lurrian, lur natural zaila ordezteko.

Jarraibideak

Jarduera hau lau zatitan antolatu da: 1. zatia, sarrera; 2. zatia, itsu-itsuan paseatzen; 3. zatia, mimikaz adierazi; 4. zatia, oztopo-lasterketa gupil aulkian.

1. zatia. Sarrera (10 minutu)

1. Adierazi jardueran hiru urritasun jakin lantzen direla: itsutasuna, gor-mututasuna eta paralisia.
2. Gonbidatu parte-hartzaileak ezinduen tokian jar daitezen. Zer tratatu jaso nahi lukete? Zer tratatu ez? Eskatu gako-hitz gutxi batzuk idatz ditzaten.
3. Eskatu parte-hartzaileei idazteko ezinduak balira bereziki zeren beldur egongo liratekeen.
4. Hori egin eta gero, eskatu parte-hartzaileei orriari buelta emateko eta «errealitate horretan murgiltzen» prestatzeko.

2. zatia. Itsu-itsuan paseatzen

1. Eskatu parte-hartzaileei bikoteak osatzeko. Banatu bendak. Bikote bakoitzeko kide bat ezindua izango da, eta bestea, berriz, gidaria. Gidariak bere gain hartu behar du uneoro bere lagunaren segurtasuna ziurtatzeko erantzukizuna. «Bai» edo «Ez» erantzuteko aukera izango dute soilik, lagunak segurtasunari buruz galdetzen dietenean.
2. Eskatu gidariei taldekideak 5 minutuz paseatzera eraman ditzaten gela edo gune oso-tik; orobat, eskailerak igo eta jaitsi ditzakete, edo, ahal bada, atari zabalera irten.
3. Gelara itzultzean, eman aukera gidariei taldekideak aulkietara eraman ditzaten. Aulkian, ordea, ustekabea gertatu da! Poltsa bat! Zer du barruan?
4. Parte-hartzaileak itsuek edukia identifikatu behar dute. Gidariak, berriz, erantzunak idatzi behar dituzte.
5. Aukera eman parte-hartzaile «itsuei» bendak begietatik kentzeko eta objektuak ikusteko. Eskatu lagunei labur-labur beren esperientzien eta ustekabeen berri eman dezaten.
6. Eman minutu batzuk parte-hartzaileei beren rola alde batera utzi ditzaten, eta jarraitu 3. atalarekin.

3. zatia. Mimikaz adierazi

1. Jakinarazi parte-hartzaileei rola elkartrukatu behar dituztela. Arestian ezinduarena egin dutenak gidariak izango dira orain, eta alderantziz. Kasu horretan, ezinduak mutua izango dira, eta hortaz ezin izango dute hitz egin; gainerako taldekideak, berriz, laguntzaile osasuntsuen rola beteko dute.
2. Banatu egoerak ageri diren kartak ezinduen artean. Taldekideei ez dizkiete kartak erakutsi behar. Eman orri eta boligrafo bana laguntzaileei.
3. Adierazi jokalariek mutuek laguntzaileei eman behar dietela beren arazoak berri. Ezin dute hitz egin; idatzi edo marraztu egin beharko dute. Laguntzaileak idatziz jaso behar dute mezutik zer ulertu duten.
4. Jokalariek «mutuak» ahal zuen guztia jakinarazi duenean, kartaren barruko rola berri eman beharko dio laguntzaileari. Gonbidatu bikoteak beren asmoak, arazoak eta frustrazioak labur-labur azter ditzaten.

4. zatia. Oztopo-lasterketa gurpil-aulkian

1. Erakutsi oztopo-zirkuitua parte-hartzaileei. Adierazi zirkuituari bira bizkorren egiten duenak irabaziko duela. Bidean dauden oztopoak joz gero, parte-hartzaileei zigorrak ezarriko zaizkie.
2. Idatzi emaitzak paperezko orri handi batean.
3. Nahi duten guztiek parte hartu eta gero, egin etenaldi labur bat, eta, jarraian, jarraitu gogoetarekin eta azken ebaluazioarekin.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Bildu parte-hartzaile guztiak. Hasteko, berraztertu jardueraren 2., 3. eta 4. zatiak, eta, jarraian, parte-hartzaileei gogoeta eginarazi, hasiera batean zer zekiten eta beren esperientzien ondorioz zer ikasi duten zehazteko.

1. Hasteko, itsuen lasterketa abiarazi. Eskatu begiak estalita zituztenei zein laguntzaile gisa zihardutenei beren erreakzioak elkarri adieraz diezazkioten:
 - Nola sentitu zen bakoitza ariketa egitean?
 - Zer izan zen zailena? Zer izan zen barregarria? Zer izan zen ikaragarria?
 - Zaila izan al zen jendearekin fidatzea eta jendearentzat fidagarria izatea?
 - Nola sentitu ziren pertsonak poltsa barruko objektuak identifikatzean? Zer zentzumen baliatu zituzten? Zenbat pertsona ausartu ziren botila edo lata irekitzera edaria probatzeko?
2. Gero, jarraitu bigarren zatia berraztertzen, eta mimikaz adierazi:
 - Nola sentitu zen bakoitza ariketa egitean?
 - Zer izan zen zailena? Zer izan zen barregarria? Zer izan zen ikaragarria?
 - Etsigarria izan al zen besteek keinuen esanahia ez ulertzea?
 - Etsigarria edo lotsagarria izan al zen ez ulertzea?
3. Jarraian, gurpil-aulkien oztopo-lasterketa berraztertuko da.
 - Nola sentitu ziren parte-hartzaileak mugigarritasunik eza nabaritzean?
 - Zer izan zen zailena? Zer izan zen barregarria? Zer ikaragarria?
4. Jarraian, berraztertu parte-hartzaileek ariketaren hasieran adierazi zituzten beldurrak eta itxaropenak. Eskatu idatzitako gako-hitzak behatzeko:
 - Beldurretako batzuk berretsi al ziren jarduera egitean?
 - Nola ahalegindu ziren taldekideei laguntzen?
 - Zer laguntza mota jaso zuten?
 - Erraza al da zenbateko laguntza eman behar den neurtzea?
5. Parte-hartzaileak beldur ziren ezinduak zirelako. Zeren beldur? zertan oinarritzen ziren beldur horiek? Inoiz sentitu al zuten istripu edo gaixotasun baten ondorioz ezinduta geratzeko beldurra?
6. Zer izan zen jardueran ikasi zuten gauza harrigarriena?
7. Itsu edo muturen bat, edo gurpil-aulkian ibiltzera behartutako ezinduren bat ezagutzen al dute? Nolako gizarte-bizitza dute? Nola erreakzionatzen dute beste pertsona batzuek beren gaixotasunen aurrean?
8. Behatu eraikinak eta inguruko kaleak. Ezinduentzat propio diseinatu al dituzte? Ezinduentzat egokiak al dira?
9. Zer egin daiteke eta zer egin behar da ezinduen berdintasuna eta duintasuna ziurtatzeko?
10. Ezinduen eskubideak Giza Eskubideen alorreko eskubideak al dira? Hala badagokio, zer eskubide nabarmen izan dira Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean?
11. Zer egin dezake zure ikastetxeak, erakundeak edo gazte-lokalak ezinduen berdintasuna eta duintasuna sustatzeko?

Data nagusia : Bideratzaileentzako aholku praktikoak

- Abenduaren 3a** : 4. zatirako oztopo-zirkuitua ezin da oso luzea izan. 2 edo 3 minutu nahikoa izan daitezke, Ezinduen Nazioarteko bereziki bi edo hiru gurpil-aulki badituzu, parte-hartzaileak ezinbestean itxaron beharko dute-lako eta, beraz, aspertu egingo direlako. Nahi baduzu, gurpil-aulkiak maileguz eskatu, ospitale Eguna bati edo aldi baterako gurpil-aulkien beharra duten pertsonen laguntza ematen dien elkarte bati. Aldizka, beste zenbait urritasun fisiko inprobisatu beharko dituzu. Esaterako, behartu parte-hartzaileak kontrako oinean bota handi-handiak eramatera!
- Taldearen ezaugarriek eta taldea gidatzeko moduak zeresan handia izango dute jardueraren emaitzan. Parte-hartzaileek errealtatearen antzeko zenbait egoera bizi beharko dituzte, eta, egoera horietan, ezindua izatea zer den sentitzeko eta horren aurrean erreakzionatzeko aukera izango dute. Ziurtatu hori horrela dela. Adierazi helburua ez dela inoren kontu barre egitea, ezta gehiegizko estresa edo lotsa sentiaraztea ere. Parte-hartzaileek «naturaltasunez» jokatu beharko dute, gauzak bere onetik atera gabe. Lasaitu tarteka deseroso edo kili-kolo egon daitezkeen parte-hartzaileak, eta adierazi ez dutela ezer txarrik edo arriskutsurik jasan beharrik izango.
- «Errealtatearen simulazio» guztiak egiteko astirik ez baduzu, egin simulazio bat edo bi. Agian, itsua izatea da jarduera horren esperientzia zirraragarriena, baita erronka handiena dakarrena ere.
- Horrela, beraz, zati bat aukeratu behar baduzu, hobe duzu zati hori aukeratzea. Parte-hartzaileek rolak elkartruka ditzakete, biek ere urritasuna zer den proba dezaten. Kasu horretan, gogoan hartu bigarren objektu multzoa sortu behar duzula, geroago tresna horiek identifikatzeko.
- Jarduera hau serioa da, baina hainbat egoera barregarri ere sorraziko ditu. Ahalbidetu horrela izan dadin. Pertsonak zalantza zerbait egiten ari badira edo ezinduek barregarri uzteko iruzkinak egiten ari badira, esku har dezakezu, askatasun osoz esku hartu ere. Ebaluazioan ere horren aipamena egin dezakezu, honako galdera hauek eginez: Noiz egiten zuten barre pertsonen ezinduen kontura? Nork egin du barre eta zergatik? Noiz da zilegi pertsonen ezintasunen kontura txisteak egitea? Non dago umore onaren eta irainen arteko muga?

Aldaerak

- Bestelako ezintasunen simulazioa ere egin dezakezu, ikasteko edo hitz egiteko zailtasunen simulazioa, esaterako, taldearen errealtatetik gertuen zein dagoen kontuan hartuta. Esaterako, adinaren arabera ezintasun-egoeren simulazioa egin dezakezu, hori lagungarri gertatuko baita gazteek kontzientzia handiagoa har dezaten helduen eta bizitza duinerako baldintza-urritasunen inguruan.

Jarraipenerako iradokizunak

- Hurrekin lanean ari bazara, hobe zenuke Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren 23. artikulua kontsultatzea. Horren arabera, haur ezinduek zaintza, hezkuntza eta prestakuntza fisiko bereziak edukitzeko eskubidea dute, hartara bizimodu duina izateko. Taldeei honako galdera hau egiteko eskaera egin diezaiekezu, halaber: zuen gizarte-ingurunean —familia barne— ba al da ezindurik? Pertsona horiek zer zerbitzu dituzten ikertzeko aukera izango dute.
- Gazte taldean, elkartean edo ikastetxean, ba al da haur ezindurik? Gai al dira haur horiek mundu guztiak egiten duena egiteko? Gai ez badira, zergatik ez?
- Taldeak ezinduen egunerokotasunaren diskriminazio-arazoei erantzuteko beste modu bat berri izan nahi badu, «Arrazakeriari erantzutea» jarduera egin dezake, 83. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Taldeak talde ahul bat identifikatu nahi izango du, eta talde horretako kideei laguntzeko zer egin dezakeen erabaki. Kontsultatu eskuliburuaren «Ekiten hastea» atala, orientatzeko eta ideiak ateratzeko. Garrantzitsua da ezinduekin diharduten elkarteei laguntzea, ezinduak alde aurretik zehaztutako eta identifikatutako premietatik hasita.

Informazio gehigarria

Ezinduen eskubideei buruzko zaintzan eta bermean, alde handiak ageri dira herrialdeen artean. Itxuraz arrazoi ekonomikoak daude alde horien oinarrian, baina errealitateak erakusten digu arrazoi horiek ziurrenik berdintasun eta elkartasun sozialarekin zerikusi handiagoa dutela beste edozerekin baino. Esaterako, Gizarte Segurantzak audiofonoak ordain ditzake edo ez. Gorrentzako telekomunikazio-ekipoen hornidura bereziak egon daitezke edo ez, eta norbaitek gupil-aulki elektriko bat behar badu, batzuetan komunitateak edo Estatuak ordaintzen du. 335. orrialdeko diskriminazioari eta xenofobiari buruzko informazio lagungarrian, ezinduen diskriminazioari buruzko informazioa auki dezakezu. «Joko Paralinpikoei» (Paralympic Games) buruzko informazioa kirolari eta Giza Eskubideei buruzko oinarritzko informazioan dago, 403. orrialdean.

Oharra: Jomuga Komuna Erakundeko (Közös Sors Egyesület, ezinduak eta ezinduak ez direnak gizartera daitezen sustatzeko diharduen GKEa) Mónica Madai andreak iradoki zuen jarduera hau. Baliaezintasun-gaietarako Hungariako Kontseilu Nazionaleko (Hungarian National Council on Disability Affairs) kidea ere bada. Hungaria ordezkatzan du Nazioarteko Errehabilitazioan. Jaio-tzetik ezindua, prestatzaile gaztea eta inplikatur da.

MATERIAL LAGUNGARRIA

1. egoera

Hitz egin gabe, adierazi zure lagunari indarkeriaren biktima izan zarela. Gazte skinhead batzuek parkean eraso egin zizuten, poltsa lapurtu zizuten eta jo egin zintuzten. Galdetu polizia-etxea non dagoen.

Ezin duzu hitz egin, ezta paperean hitzik idatzi edo marraztu ere.

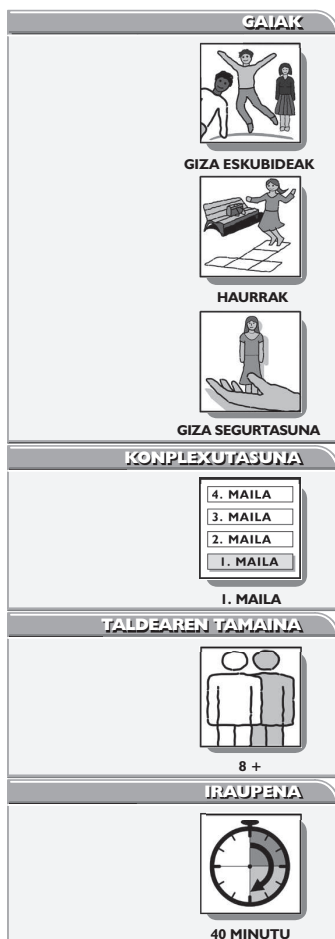
2. egoera

Kafetegian zaude, agian eskolan edo Gazteriaren Europako Zentroetako batean. Adierazi sukaldariari ezin duzula espagetien haragi-saltsa jan, begetariano hertsia zarelako: haragirik ez ezik, esnekirik ere ez duzu jaten (hala nola esnea, arrautzak edo gazta).

Ezin duzu hitz egin, ezta hitzik idatzi edo paperean marraztu ere.

Eskubide-bingo!

Zer dakigu Giza Eskubideen inguruan?

Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Haurrak, Giza Segurtasuna
Konplexutasuna	1. maila
Taldearen tamaina	8+
Iraupena	40 minutu
Ikuspegi orokorra	Galdesorta soila da, bingoaren aldagaia. Parte-hartzaileek Giza Eskubideei buruz dakitena eta horren inguruan dituzten esperientziak adierazten dizkiote elkarri.
Lotutako eskubideak	Edozein Giza Eskubide.
Helburuak	▪ Giza eskubideak guztiontzat eta edonon garrantzitsuak direla jakitea. ▪ Entzuteko trebetasuna garatzea. ▪ Besteekiko eta besteen iritziekiko begirunea sustatzea.
Materialak	▪ Galdesortaren kopia eta arkatx bana pertsonako. ▪ Errotuladore-arbela eta errotuladoreak.
Prestaketa	▪ Egin galdesortaren kopia, paperezko orri handi batean edo arbelean. ▪ Ohitu Giza Eskubideei buruzko Aldarrikapenean (ikus 404. orrialdea) eta Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenean (ikus 408. orrialdea) bildutako oinarritzko Giza Eskubideekin.
Jarraibideak	1. Banatu galdesortaren orriak eta arkatzak. 2. Adierazi pertsonak lagun bat aurkitu behar dutela galdesortaren galderetako bat egiteko. Erantzunaren gako-hitzak dagokion laukian idatzi behar dira. 3. Bikoteak banatu egiten dira, eta beste batzuk aurkitzen dituzte beste bikote bat osatzeko. 4. Jokoaren bitartez, lauki bakoitzerako erantzuna lortu nahi da, baina, hori ez ezik, galdera bakoitzari erantzuteko pertsona desberdin bat ere aurkitu nahi da. 5. Erantzun guztiak lortuko dituen lehenak «Bingo!» oihu egingo du. Hura izango da irabazlea. 6. Hasi eztabaidatzen. Hasi lehen laukiko galderarekin, eta jarraian eskatu parte-hartzaileei txandaka jasotako erantzunak adieraz ditzaten. Idatzi gako-hitzak arbelean. Une horretan, ikasleek iruzkin laburrak egin ditzakete. 7. Galdesorta bete dutenean, hasierara itzuli, eta lauki bakoitzaren erantzunak sakonean eztabaidatu.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

- Galdera guztiek zerikusia al dute Giza Eskubideekin? Zer Giza Eskubiderekin?
- Zer galdera izan dira erantzuten zailenak? Zergatik?
- Zer galdera izan dira polemikoan? Zergatik dira polemikoak giza eskubideak?

- Nola izan zuten parte-hartzaileek Giza Eskubideen eta horien urratzeen berri? Ba al dute konfiantzarik informazio-iturrietan?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Askatasun osoz jardun, edozein galdera alda dezakezu, eta jarduera taldearen interesetara eta mailara egoki dezakezu.

Parte-hartzaileek galdera bakoitzari emandako erantzunak idazterakoan, gako-hitzak baino ez dituzu idatziko. Galdesortak ondorengo eztabaidarako bidea erraztu behar du. Txanda bakoitzaren ostean, argitu interpretazioan sortutako zalantzak edo aldeak, labur-labur. Azpimarratu eztabaida sakonagoa eskatzen duen puntu oro, eta adierazi azkenean puntu horretara itzuliko zarela.

Litekeena da parte-hartzaileek zuk ezagutu gabeko erantzunak ematea, nahastuta daudelako edo erantzun pertsonalak direlako. Horrek ez du garrantzitsua izan behar zuretzat. Inork ere ezin du den-dena jakin eta! Aukera duzu, halaber, informazio jakin batzuk nondik lortu dituzten galdetzeko, baita iturburu horien egiazkotasunari buruz eztabaidatzeko ere. Izan ere, aukera ona izan daiteke parte-hartzaileak animatzeko informazioari buruzko gogoeta egin dezaten, ikuspegi kritiko batetik abiatuz eta printzipio-kontua dela ahaztu gabe.

Erantzunen bat polemikoa izan daiteke. Esaterako, norbaitek esan dezake abortua bizi-tzarako eskubideari uko egitea dela. Taldekide batzuek bat egin dezakete ikuspegi horrekin. Beste batzuek, berriz, ados ez daudela adieraz dezakete, indar berdinarekin gainera. Gai bat ikuspegi guztietatik ulertzen jakitea garrantzi handikoa da, eta horixe izango da ikasi beharreko lehen gauza: ahalegindu ulertzen pertsonen ikuspegi jakin bat zergatik defendatzen duten. Betiere interes-gatazkak eta eskubide-gatazkak izaten dira tartean, amaren eta fetuaren interesen eta eskubideen artean, kasu horretan. Iritzietan edo eskubideak interpretatzerakoan edozein zalantza sortuta ere, taldekideek betiere begirune handiz tratatu behar dituzte beraienekin bat ez datozen iritziak dituzten pertsonak. Hau da, besteen ikuspegiekin ados ez daudela adieraz dezakete, baina betiere pertsona errespetatuz.

Ikasi beharreko bigarren puntua: Giza Eskubideen polemikotasuna zertan datzan jakitea. Ez dago ongi zehaztuta eta erabakita Giza Eskubideak nola interpretatu eta aplikatu behar diren. Betiere bigarren balioespena behar dute, eta etengabe garatu behar dira. Hortaz, guztion ardura da Giza Eskubideak sustatzeko eta babesteko prozesuaren parte izatea.

Jarraipenerako iradokizunak

Hautatu erantzun polemiko bat edo bi, eta eztabaidatu zein zaila den bizitza errealean Giza Eskubideak errespetatzearen aldeko kultura bat garatzea.

Irudien bitartez ere Giza Eskubideak azter daitezke. Ikertu jendeak Giza Eskubideen gaia nola ikusten duen, 77. orrialdeko «Zer ikusten duzu?» jarduera eginez. Jarduerak eztabaida asko eragin ditzake, besteak beste, estereotipoei eta diskriminazioari buruz, munduko irudiak nola eraikitzen ditugun eta abar.

Data nagusia

Maiatzaren 8a

Nazioarteko Gurutze
Gorria eta Ilargierdi
Gorria

MATERIAL LAGUNGARRIA
Galdesorta-orria

Giza Eskubideak aldarrikatzen dituen dokumentu baten izena	Haur guztiek eduki beharko luketen eskubide berezi bat	Gurutze Gorriaren erakunde homologoa
Zure herrialdeko kide batzuei ukatzen zaien eskubide bat	Ukatu dizuten giza eskubide bat	Giza Eskubideen alde borrokatzen duen elkarte bat
Gure Giza Eskubideei dagokienez guztiok dugun betebeharrak	Diskriminazio-adibide bat	Batzuetan emakumeei ukatu egiten zaien eskubide bat
Giza Eskubideen alde diharduen norbait	Bizitzeko eskubidearen urraketa bat	Norbaiten pribatutasun-eskubidea nola urra daitekeen erakusten duen adibide bat

Eskubideen aldeko borrokalariak

«Lortu beharreko ideala da, eta haren alde bizitzeak merezi du». Nelson Mandela

Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Hedabideak, Herritartasuna
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau egiteko informazio-txartelak erabili behar dira, Giza Eskubideen heroiei buruzko interesa pizteko. Honako gai hauek lantzen dira: ▪ Errepresio politikoa. ▪ Giza Eskubideen aktibistak xx. mendean. ▪ Eskubideen aldeko borroka zenbait herrialdetan.
Lotutako eskubideak	▪ Iritzi- eta adierazpen-askatasuna. ▪ Bidezko epaiketarako eskubidea. ▪ Torturarik ez jasateko eskubidea.
Helburuak	▪ Zenbait herrialdetan Giza Eskubideen aldeko borrokan jardun duten pertsonetako batzuk ezagutzea. ▪ Informazioa erabiltzen eta ordenatzen ikastea, baita lankidetzeta eta talde-lanaren garapena zer den ikastea ere. ▪ Giza Eskubideei buruzko errespetua, erantzukizuna eta jakin-mina sustatzea.
Materialak	▪ 30 kartako sorta bat talde txiki bakoitzeko. ▪ Guraizeak. ▪ Gutun-azalak. ▪ Aukeran: kola eta kartoi mehea, kartak gogortzeko.
Prestaketa	▪ Txukundu gela, parte-hartzaileek talde txikian jarduteko aukera izan dezaten. ▪ Egin karten kopiak, talde bakoitzak eskura sorta bat izan dezan. ▪ Moztu sorta bakoitzaren 30 kartak, ongi nahastu, eta sorta bakoitzaren gutun-azal batean sartu. Garrantzizkoa da karta-sortak elkarren artean ez nahastea.

Jarraibideak

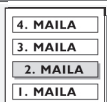
1. Eskatu parte-hartzaileei hiru edo lau pertsonako talde txikiak osatzeko, eta eman karta-sorta bat talde bakoitzari.
2. Eskatu kartak lurrean barreiatzeko, ahoz behera.
3. Azaldu kartetan Giza Eskubideen aldeko sei aktibisten bizitzen gertaerak deskribatzen direla. Jokoak honako helburu hau dauka: gertaera bakoitza dagokion pertsoniarekin lotzea, eta, hala, pertsonaia bakoitzaren deskribapen laburra egitea.
4. Adierazi behar diezu, halaber, pertsonaia bakoitzari bost kartako (hau da, «A», «B», «C», «D» eta «E» kartak) familia bat dagokiola.

GAIAK

GIZA ESKUBIDEAK ORO HAR

HEDABIDEAK

HERRITARTASUNA

KONPLEXUTASUNA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

EDOZEIN

IRAUPENA

60 MINUTU

Data nagusia
Abenduaren 10a
 Giza Eskubideen Eguna

5. Txanda bakoitzean, parte-hartzaileek karta bana hartu behar dute, kartak amaitu arte.
6. Eman minutu batzuk jokariarik beren kartak isilean irakur ditzaten.
7. Jarraian, talde bakoitzak estrategia jakin batzuk sortu behar ditu, pertsonaien nortasuna osatzeko. 15 edo 20 minutu behar izango dituzte zeregin hori aurrera eramateko.
8. Bildu parte-hartzaile guztiak. Eskatu talde baten ordezkariari pertsonaietako bat aurkez dezan, haren hitzak erabiliz. Jarraian, errepikatu urrats hori talde bakoitzarekin, pertsonaia guztiei buruz hitz egin dadin eta talde bakoitzak kartak behar bezala elkartu dituela egiazta dezan ahalbidetzeko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

1. Balioetsi ariketaren erraztasuna edo zailtasuna, eta galdetu talde bakoitzari zer estrategia erabili dituen karta-sorta guztiak elkartzeko.
2. Parte-hartzaileek zer pertsonaia ezagutzen zituzten alde aurretik? Zein ez? Zer dela-eta ezagutzen zituzten batzuk besteak baino hobeto?
3. Informazioak harritu al ditu? Zerk txunditu ditu gehien?
4. Eskatu parte-hartzaileei gehien gustatu zaien aipua hauta dezaten. Honako galdera hau egin: Nola jardungo zenuten pertsonaiaren egoeran egon bazinete?
5. Zer ekintza egin ditzake jendeak, oro har?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Informazio ugari dago pertsonaia bakoitzari buruz, eta hemen aurkezturiko biografiek azaleko ikuspegi subjektiboa baino ez dute ematen. Gainera, esan beharra dago beste hainbat aktibista ere zerrenda horretara bil litezkeela. Guk pertsona ospetsu bakan batzuk hautatu ditugu, gaiari hasiera emateko, besterik gabe.

Jarraipenerako iradokizunak

Jarduera honekin jarraitzeko, parte-hartzaileak anima ditzakezu Giza Eskubideetako beste zenbait heroiri buruzko informazioa jaso dezaten, hartara historian zehar Giza Eskubideen aldeko borrokan nabarmendu diren pertsonaienganako interesa gara dezaten. Hala, taldeak Giza Eskubideen aldeko aktibisten «erretratu sorta» osa dezake. Jarduera honetan aurkezturiko sei pertsona ospetsuak abiapuntua izan daitezke: argazkiak kartoi mehe gainean itsatsi ditzakegu, aipu eta biografiekin batera, eta gela osoan erakusgai jarri. Taldekide bakoitzak beste pertsona ospetsu bati buruzko ikerketa egin dezake, eta erretratu sortan erakutsi. Jarduera honetan aurkezturiko sei pertsonaiak eskubide zibil eta politikoen arloko aktibistak dira, baina, nahi izanez gero, gaia zabal dezakezu, eskubide sozialak eta ekonomikoak ere aintzat hartzeko. Gizarte zibilean hainbat bide daude iritziak emateko eta eskubideen alde borrokatzeko. Gai honekin jarraitu nahi baduzu, «Loturak eginez» jarduera egin dezakezu, 211. orrialdean

Ekintzarako ideiak

Ikerketa egin egungo preso politiko edo aktibista batzuen inguruan, Amnesty International erakundearentzat «Kontzientzia Preso» direnen inguruan, esate baterako. Idatzi gutun bat edo antolatu kanpaina bat jendeari preso horri buruzko informazioa emateko eta aske utz lezaketen pertsonengan presioa eragiteko.

Informazio gehiago

Honako web-orri hauetan giza eskubideen aktibistei buruzko informazioa aurki dezakezu:

www.speaktruthtopower.org
www.universalrights.net/heroes
www.globalyouthconnect.org
www.hrw.org

Amnesty International erakundeko atal britainiarrak koadro historiko bat prestatu du giza eskubideen defendatzaileen inguruan: www.amnesty.org.uk

MATERIAL LAGUNGARRIA

Eztabaida-kartak

A

«Zurien menderatzearen aurka jardun dut, eta beltzen menderatzearen aurka ere bai. Gizarte demokratikoaren eta librearen ideala izan dut, pertsona guztiak elkarrekin eta harmonian eta aukera berdinekin bizi daitezen. Lortu beharreko ideala da, eta haren alde bizitzeak merezi du. Baina, beharrezkoa bada, prest nago ideal horrengatik hiltzeko».

Nelson Mandela

B

Umtatik gertuko herri batean sortu zen, eta Hegoafrikako Errepublikako presidente hautatu zuten herrialde horretan egin ziren lehen hauteskunde demokratikoetan, 76 urte zituela.

C

Ordura arte, eta une hartatik aurrera ere, apartheidaren aurkako borrokan, hau da, lehenagoko gobernu zuriak gehiengoa den biztanleria beltza zapaltzeko erabilitako sistema arrazistaren aurkako borrokan, jardun zuen buru-belarri. Zenbait errepresio modu jasan zituen: bileretan parte hartzea debekatu zioten, ezkutatzeraz behartu zuten.

D

eta, azkenik, atxilotu eta betiko kartzela-zigorra ezarri zioten, 44 urte zituela. 28 urte eman zituen espetxean, familiarengandik eta seme-alabengandik urruti.

©MTI

A

«Zenbait topaketa mingarri eta aldi berean suspergarriren ondorioz, zera ikusi ahal izan nuen nire begiekin, bat-batean, "nire errua da" oihua sortu zela basakeria moralaren sakontasunetik, eta, oihu horrekin batera, gaixoak bere buruari gizakia deitzeko eskubidea berreskuratu zuela».

Evgenia Ginzberg

B

1906an jaio zen Errusian, eta Moskun hil zen, 1977an. Apal-apal jardun zuen irakaskuntzan eta kazetaritzan, erregimen estalinistak iruzur eginez epaitu eta terrorista deklaratu arte.

C

18 urte eman zituen Siberian, bortxazko lanen esparruetan, baldintza penagarrietan gainera, beste batzuk egin ez zituzten delituengatik salatzeari uko egin ziolako. Lehen konfinamendu-urtea bakar-bakarrik eman zuen, gela heze batean, ariketa egitea, hitz egitea, kantatzea edo egunean etzatea debekatuak zituela.

D

Geroago, Siberiako beste esparru batera bidali zuten, eta zigorrak okerreza ezarri zioten harekin preso zegoen bati laguntzeagatik (inor gutxi irteten zen bizirik zigor hori jaso eta gero).

©David King Collection

A

«Ame ts egin dut egunen batean nazio hau altxatuko dela, eta bere sinesbidearen benetako esanahia biziko duela: 'Honako hau egia dela adierazi nahi dugu: gizaki guztiak berdintasunean sortu dira'. Ame ts egin dut, halaber, egunen batean nire lau seme-alabak ez dituztela beren larruaren kolorearengatik epaituko beren herrialdean, beren nortasunaren ezaugarriengatik baizik.» *Martin Luther King*

B

1869an jaio zen, Gujaraten bizi ziren guraso hinduengandik sortua, India oraindik ere, indarrez, Britainia Handiko Inperioren mende zegoenean. Independentziaren aldeko mugimenduko burua izan zen, betiere indarkeriarik gabeko protestari eta erlijio-tolerantziari eutsiz, hainbatetan atxilotu eta espetxeratu zuten arren.

C

28 urte zituenean, beste hainbatekin batera, eliza beltzen elkarteak sortu zuen, arrazagatiko segregazioaren aurkako martxak, manifestazioak eta indarkeriarik gabeko boikotak antolatu eta sustatzeko. Erakundeak AEBetako Birminghamen parte hartu zuen protesta batean, ehunka ikaslek kaleak hartu zituzten, kantari.

D

Poliziak eta su-hiltzaileek esku hartu zuten, zakur trebatuak eta goi-presioko mahukak erabiliz, hurrenez hurren. Horren ondorioz, atxilotu eta espetxeratu zuten.

©MTI

A

«Indarkeriarik eza da gizakiak eskura duen indarrik handiena. Gizakiak asmatutako arma suntsitzaileena baino indartsuagoa da.»

Mahatma Gandhi

B

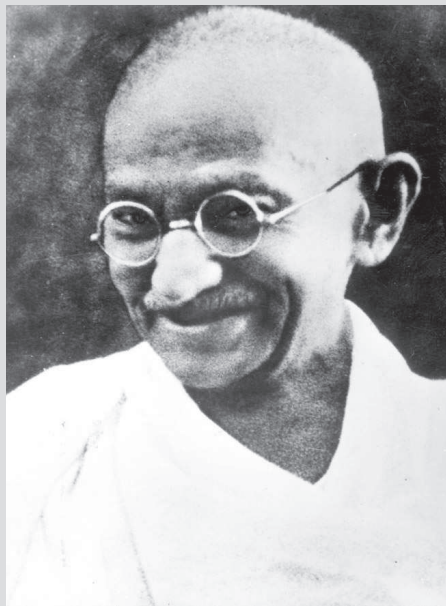
Atlantan, Amerikako Estatu Batuetan, jaio zen, 1929. urtean. Garai hartako legeak eserleku bereziak okupatzera behartzen zituen beltzak, autobus, antzoki eta zine-aretoetan, baita zurienengandik bereizitako iturrietatik edatera ere.

C

Herritarrek elkarren artean edo raja britainiarraren aurka indarkeria erabiltzen zuten bakoitzean, barau egiten zuen, indarkeria gelditu arte. Orobat, 385 km-ko ibilaldia gidatu zuen Indian barrena,

D

eta jarraitzaileak konbentzitu zituen poliziaren eta armada-aren basakeria onar zezaten, errepresaliarik gabe. Guztira 2.338 egun eman zituen espetxean, bakeari bete-betean eskainitako bizitzan.

©MTI

A

«Gure asmoa ez da erregimen militarra suntsitzea edo deusezte, haiek behin eta berriz gu suntsituko gaituztela mehatxatu arren. Aitzitik, gure mugimenduak segurtasuna jarri nahi du gizarte osoaren eskura, hau da, herritar guztien eskura, armada barne».

Daw Aung San Suu Kyi

A

«Ai, buruan darabildan abesti tristea, garai beltz honen sentimenduen ondorioa, presoei laguntzen dietenei eskaini nahi nieke; sekulan ez ditut ahaztuko tortura gupidagabeak. Espero dut ezein izaki sentiberak espetxe honetako miseria beste inoiz jasan beharrik ez izatea.»

Ngawang Sangdrol

B

Monje budista honen ustetan, Tibet Txinatik independente beharko luke, eta Txinako agintariak 10 urte zituela atxilotu zuten lehen aldiz. Tibeten independentziaren aldeko manifestazio batean parte hartzea zen haren delitu bakarra.

B

1945ean Burman jaio zen, eta aginte kolonialetik askatzearen aldeko borrokan eraildako heroi nazional baten alaba zen. Demokraziaren aldeko eta erregimen miliar krudelaren aurkako borrokaren herri-buruzagi bihurtu zen,

C

eta hari tiro egiteko agindu zehatza zuen unitate miliar batek ia-ia erail zuen. Sei urtean etxean atxilotua egon zen, inolako delituri leporatu ez bazioten ere, eta denbora horretan mundutik guztiz aparte bizi izan zen.

C

15 urte zituela berriz ere atxilotu zuten, eta hiru urteko espetxe-zigorra ezarri zioten. Jarraian, epaia luzatu zuten; lehenik, espetxean independentziaren inguruko kanta bat kantatzeagatik.

D

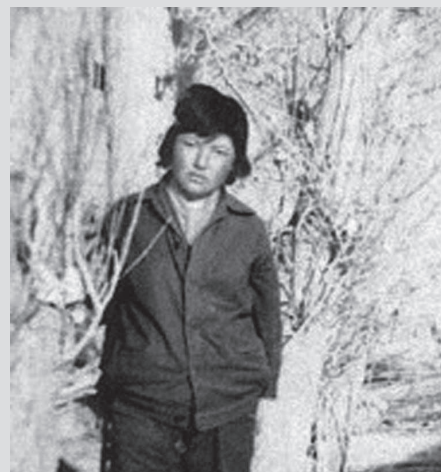
Behin askatasuna berreskuratu ondoren ere, gobernuak haren senarra bisitatzea galarazi zion, haren bizitzaren azken egunetan. 2001ean etxean atxilotuta jarraitzen zuen, sarbidea zorrotz kontrolatuta eta telefono-linea moztuta.

D

Geroago, zortzi urte gehiago ezarri zizkioten, espetxeko patioan, euripean zutik eta irmo, «Askatasuna Tibeteko herriarentzat» oihu egiteagatik. Gaur egun gaitzak ditu giltzurrunetan, jasandako torturen ondorioz.

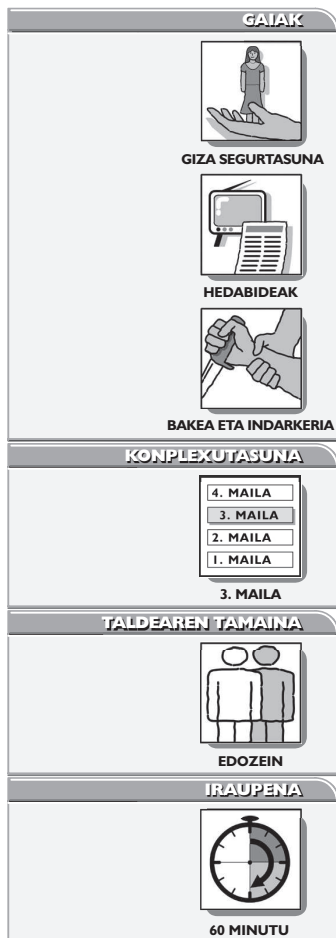
© Gamma Press

© Tibet Information Network

Etorkizuna iristen denean

«Besteak sistemak zu epaitu zaituen moduan epaitzen badituzu, ez zara hiltzera zigortu zaituztenak baino hobea izango.» Dwight Adanandus

Gaiak	Giza Segurtasuna, Hedabideak, Bakea eta Indarkeria
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, informazio-txartelak eta eztabaida erabiliko dituzu honako hauei buruzko zenbait alderdi aztertzeko: ▪ Kriminalen eskubideak. ▪ Heriotza-zigorra. ▪ Gizartea kriminalengandik babestea.
Lotutako eskubideak	▪ Bizitzarako eskubidea. ▪ Tratu krudelik, jasangaitzik edo umiliagarririk ez jasotzeko eskubidea.
Helburuak	▪ Kriminaleri buruz ditugun aurreiritziak berrikustea. ▪ Heriotza-zigorren ondorioei buruz gogoeta egitea. ▪ Entzuteko dugun ahalmenari eta ematen diguten informazioa interpretatzeko dugun moduari buruz kontzientzia hartzea. ▪ Giza duintasunaren eta justiziaren zentzua sustatzea.
Materialak	▪ «Etorkizuna iristen denean» txartelaren kopia, bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Papera eta arkatza taldeko kide bakoitzarentzat.

Jarraibideak

1. urratsa:

1. Irakurri ozenki «Etorkizuna iristen denean» jardueraren 1. zatia taldearen aurrean. Amaitu duzunean, eman bost minutu puntu garrantzitsu guztiak oroitzeko eta beren hitzetan idazteko. Ondoren, eskatu orriak elkarren artean truka ditzatela eta bakoitzaren oharrak irakurri ondoren berrelikadura eman dezatela.
2. Eskatu zenbait boluntariori beren oharrak irakurtzeko. Ondoren, eztabaidatu bertsio desberdinak: Egon al da besteek baino xehetasun gehiago idatzi duenik? Norbaitek asmatu al ditu jatorrizko istorioan adierazi ez diren xehetasunak?
3. Galdetu zer erreakzio izan duten istorioaren aurrean: Nor uste duzu dela kontalaria?
 - Zer gertatu da?

2. urratsa:

1. Irakurri prentsa-ebakina eta Nanonen kontakizunaren 2. zatia.
2. Gero, bikotetan, utzi 10-15 minutu informazio berria komenta dezaten. Eman «Etorkizuna iristen denean» jardueraren kopia testuaren punturen bat kontsultatu nahi badute.

3. Eskatu honako alderdi hauetan pentsatzeko:
 - Dwight edo Nanon-i buruz zuten iritzia aldatu egin al da heriotzaren korridorean daudela jakin dutenean? Zertan? Zergatik?
 - Haien ustez, zer esan nahi du Dwight-ek «Besteak sistemak zu epaitu zaituen moduan epaitzen badituzu, ez zara hiltzera zigortu zaituztenak baino hobea izango» esaldiarekin? Ados al zaude?
4. Eman hasiera gaiari buruzko eztabaida orokorrari, eta erreparatu bikoteek galdera horiek entzutean dituzten erreakzioei.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Jarduera hau erabil daiteke etorkizunean beste jarduera edo eztabaida batzuk egiteko garrantzitsuak eta interesgarriak izan daitezkeen hainbat alderdi azaleratzeko. Nolanahi ere, ondorioetan gai berriak jorratu beharrean taldeek gehien jorratu dituzten puntuetara mugatzea aholkatzen dizugu (ikus behean, bideratzaileentzako aholku praktikoetan).

- Jarduera honek erakutsi al dizu zerbait zure buruari buruz? Aurretik zenuen iritziren edo sinesmenen baten inguruan gogoeta eginarazi al dizu?
- Zer uste duzu lortu nahi duela jarduera honek? Bete al du bere helburua, eta bete ez badu, zergatik?
- Zer erakutsi dizu jarduerak —zerbait erakutsi badizu— bizitzeko eskubideari buruz? Eztabaidan jorratu al da eskubideei buruzko beste alderdirik?

Egin alderdi horien zerrenda bat orri handi batean, etorkizunean erabil ahal izateko.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Lehen eztabaidan (1. zatia irakurri ondoren) garrantzitsua da bi gizonen egoerari buruzko arrastorik ez ematea: saiatu haiengandik pertsonaiei buruz dituzten inpresioak lortzen, baina horretarako arrazoi berezi bat duzula aditzera eman gabe. Helburua da parte-hartzaileek ikustea bi gizon horiek giza alderdia ere badutela, haien egoeraren edo iraganaren berri izan gabe.

1. urratsaren ondoren, bakoitzaren bertsioak trukatzearren arrazoia da jendeak aintzat hartzea informazio bera jasotzeko eta gogoratzeko modu desberdinak daudela. Merezi du gogoratzea jarduera hau ez dela «proba» bat bezala ikusi behar bakoitza bere bertsioaz lotsa dadin, baizik eta hainbat ikuspuntu erakusteko modu bezala. Zenbait parte-hartzaileraren bertsioak aldamenekoaren bertsioaren guztiz desberdinak izan badira, eskatu horiei buruz iruzkinak egiteko. Galdetu zergatik gertatzen den hori —zergatik gogoratzen dituzten batzuek besteek guztiz ahazten dituzten informazio zatiak, adibidez—.

Jarduerak saio bakar batean lantzeko gai gehiegi piztuko ditu; horregatik, saiatu eztabaida gomendatutako gidoiaren arabera bideratzen, ez daitezen heriotza-zigorrari buruzko eztabaida batean galdu. Saiatu eztabaida bi gai nagusietan oinarritzen:

1. Zenbateraino «epaitzen» dugu jendea, bai Estatuak eta bai guk, egin duten (edo egin dutela uste dugun) zerbaitengatik. Hori da seguruenik Dwightek buruan darabilena besteak Estatuak bera (eta Nanon) «epaitu» duen moduan ez epaitzeko dioenean. Estatuak berez gizaki moduan epaitu ditu iraganean egin duten (edo egin dutela uste duen) zerbaitengatik.
2. «Ohiko kriminal» deitutakoek ere beren barnean gizakien ezaugarriak dituzte —Dwightek aipatzen duen «samurtasuna eta errukia» ez ezik, Nanonek bere konfinamenduari egotzen dizkion «frustrazioa eta depresioa» ere bai—.

«Bizitzeko eskubideaz» eztabaidatzen duzunean, eztabaida honako bi alderdi hauetara bidera ezazu: esan al daiteke bi pertsona hauek oraindik bizitzeko eskubidea dutela, eta ez

Data nagusia
Martxoaren 1a

Heriotza-zigorra

Desagerrarazteko

Nazioarteko Eguna

Ekainaren 26a

Torturaren biktimei

laguntzeko nazioarteko

eguna.

badute, nola «ga» dezake norbaitek eskubide hori?. Ba al du norbaitek beste herritar batzuei eskubide hori kentzeko ahalmena?

Jarraipenerako iradokizunak

Landu jardueraren amaieran sortutako gaiak. Antolatu eztabaida formal bat edo erabili 177. orrialdeko «Hauteskunde-kanpaina» metodoa. Honako gai hauek landu daitezke:

- Zigorrak: Zein da kriminalak kartzelan sartzeko eta/edo hiltzeko arrazoia? Gizartea babesteko, kriminalen jarrera aldatzeko ala mendeku edo zigor gisa egiten al da?
 - Heriotza-zigorra: zein dira heriotza-zigorraren aldeko edo aurkako argudioak?
 - Nazioaren segurtasuna gizabanakoaren segurtasunaren aurrean: Zer muga ditu gobernuak kriminal eta terrorista arriskutsuenak tratatzeko moduari dagokionez? Esaterako, justifika al daiteke norbaiti eragindako tortura «nazioaren segurtasunagatik» egin bada? Gainbegiratu Nanon Williamsen Aldeko Elkartearen web-orria: <http://nawisa.org>
- Abestiak tresna boteretsua izan dira beti beren eskubideen alde borrokatu dutenentzat.

Ekintzarako ideiak

Joan Canadian Coalition Against the Death Penalty —CCADP— (Heriotza Zigorraren aurkako Kanadar Koalizioa) erakundearen web-orrira, eta irakurri presoei buruzko datu gehiago (www.ccadp.org). Ondoren, idatzi heriotzaren korridorean dagoen norbaiti (CCADP Canadian Coalition Against Death Penalty erakundearen web-orriak posta bidez adiskide izateko informazioa biltzen du, edo, bestela, Amnesty Internationalek zure herrian duen elkar-tearekin jar zaitezke harremanetan).

Oharra: «Etorkizuna iristen denean» testu osoa aurki dezakezu CCADP erakundearen web-orrian.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Etorkizuna iristen denean, Nanon Williamsek idatzia

1. zatia:

«Dwight Adanandusen heriotzaren bihamunean ikusi nuen bizitza zenaren guztiz desberdin, edo hobeto esanda, nik izatea nahi nuenaren guztiz desberdin. Neguaren hasiera zen, eta egunak gatzgabe ziruditen egun horietan irribarrea beti ahoan zuen lagunaz oroitzean, atsekabea sentitzen nuen. Atearen azpitik egunkaria jasotzeko poliki mugitu nintzen, eta han zetorren guztia.

Irakurri eta gehiago ikusiko ez nuela jakin nuenean, norbaitek bihotzean behin eta berriz orratzak sartuko balizkit bezala sentitu nintzen. Dantzan etorri ohi zen patiotik, «zer moduz mutiko?» zioen, eta nik nire inguruan begiratu eta erantzuten nion, «nori deitzen diozu zuk mutiko?», eta barre egiten genuen, ni bainintzen blokeko gazteena. Eta orain, une horietan pentsatzen dudanean, goibeldu egiten naiz, ezin baitut patioan Dwight gabe egongo naizela pentsatu, nire aurpegia haserrez betetzen zuten zimurrak ezabatzen zituen hura gabe.

Egunak igaro ahala, nire denbora pasatzeko modua ere aldatu egiten zen, eta metodo berri horiek ziurrenik noizbait gizon hobea izaten —Dwight zen moduan— lagunduko didatela pentsatzea gustatzen zait. Une txarrenetan, Dwightek egoera horretan zer egingo ote zuen pentsatzen dut.

«Gogoratu» esango zidan, «sistemak zuk uzten badiozu bakarrik harrapatuko zaitu. Adiskidetu zaitez zure jainkoarekin eta has zaitez bizitza ahal duzun ondoen bizitzen eta balioesten». Eta ondoren esango zuen, «mutiko, ez dakit zergatik zauden hemen, baina badakit ez zenukeela hemen egon beharko...»

2. zatia:

«... izan ere, inork ez luke hemen egon beharko, ez behintzat heriotzaren korridorean. Ezerk axola ez dien bortxatzaileak, bahitzaileak, lapurrak, pederastak eta sadikoak daude. Baina badago samurtasunez eta errukiz betetako jendea ere, eta gauza horiek guztiak egin dituzten arren, aldatzeko modu bat aurkitu dute, eta hori beti gogora dezazun nahi dut», esan zidan exekutatu baino aste batzuk lehenago. «Hau da gogoratu behar duzun bakarra. Besteak sistemak zu epaitu zaituen moduan epaitzen badituzu, ez zara hiltzera zigortu zaituztenak baino hobea izango». Eta orain, hitz horiek oroitzen ditudanean, nire buruari galdetzen diot zergatik behar izan duan horrenbeste denbora horiek ulertzeko. Esan gabe doa hark esaten zuena entzuten nuela eta zentzua zuela, baina horri zentzua ematea eta hitz horien esanahia barneratzea guztiz desberdina da. Orduan konturatzen naiz ni nintzela mutiko hori, baina egia min ematen du, azkenean egia hori ikusteko denbora hartzen duzunean.

Badakit konfinamendua tortura psikologiko hutsa dela, frustrazioarekin hasten da eta azkenean depresioak hartzen zaitu, baina, nolabait ere, jarraitzeko indarrak eta gogoak iraun egiten du gutxi batzuegan. Dwightek eutsi egin zion gogo horri egin zuena egin zuela ere, eta horrek heriotzaren korridoreran eramanez bazuen ere, eta indar horrekin, sistemaren zuloan beren buruak hiltzat zituztenen bizitzak aldatu zituen. «Badakit ez dela erraza, mutiko» esango zuen berak. «Baina inork ez du esan bizitza erraza denik. Har ezazu egun bakoitza merezi duen moduan eta, bidearen amaieran argia ikusten duzun bitartean, utzi indar hark gida zaitzan». Horiek izan ziren negar artean esan zizkidan azken hitzak bere azken agurrean. Nahiago dut ez azaldu zer esan nahi duen horrek niretzat, uste dut nik neure indarra bila nezan esan zidala hori, horrela igaro ditudan urteetan eta geratzen zaizkidanetan helduko nauen indar hori. Ez ditut inoiz alde batera utzi nire printzipioak edo bizitzan niretzat garrantzi handiena duten gauzak, nire familia esaterako; beraz, seguruenik maitasun hori eta egunen batean zeruko ateetatik sartu ahal izatea izango da etorkizuna, iristen denean».

Nanon Williamsi heriotza-zigorra ezarri zion Texaseko Estatuak 17 urte zituenen, hilketagatik heriotza-zigorrekin. Berak ukatu egiten ditu karguak, eta azken bederatzi urteak heriotzaren korridorean igaro ditu.

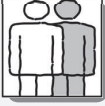
Iturria: www.ccadp.org.

Prensa-ebakina

Huntsville, 1997ko urriaren 2a. Preso zegoen lapur bat exekutatu zuten asteazken gauean duela bederatzi urte banku bat lapur zezen saihesten saiatu zen negozio-gizon bat hiltzeagatik. Adanandusek 41 urte zituen, heriotzaren korridoreran joan zen Vernon Hanan hiltzeagatik. Hananek tiro bat jaso zuen bularrean, 1988ko urtarrilaren 28an Adanandus San Antonio iparraldeko banku baten sarreran geldiarazi zuenean.

Etxeko aferak

«(...) polizia betiere berandu iristen da /eta hori, iristen bada.» Tracy Chapman

GAIAK
 GENERO BERTINTASUNA
 BAKEA ETA INDARKERIA
 OSASUNA
KONPLEXUTASUNA
4. MAILA 3. MAILA 2. MAILA 1. MAILA 3. MAILA
TALDEAREN TAMAINA
 6-30
IRAUPENA
 120 MINUTU

Gaiak	Genero-berdintasuna, Bakea eta indarkeria, Osasuna
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	6 - 30
Iraupena	120 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan etxeko indarkeria erakusten da, indarkeria modu ohikoenetako eta isilenetako bat den heinean.
Lotutako eskubideak	- Indarkeriatik, torturatik eta tratu umiliagarrietatik babesteko eskubidea. - Berdintasunerako eta diskriminaziorik ezarako eskubidea. - Legearen (edo auzitegiek emandako trataeraren) aldetik babes bera jasotzeko eskubidea.
Helburuak	- Etxeko indarkeriari buruzko kontzientzia eta emakumeen Giza Eskubideen urratzeari buruzko jakintza handitzea. - Giza eskubideen urratzea aztertu eta eztabaidatzeko trebetasunak garatzea. - Enpatia eta norberarenganako konfiantza sustatzea, etxeko indarkeriaren aurkako jarrera hartzeko.
Materialak	- Paperezko orri handiak edo arbela, eta boligrafoak, ideia-jasa eta talde-lana egiteko. - Behealdeko «Lekukoen kroniketatik» bat edo batzuk hautatu, edo zurea idatzi. Behar adina kopia egin, kopia bat parte-hartzaile bakoitzeko. «Taldea-eztabaidetarako jarraibide»en kopiak egin, kopia bat talde txiki bakoitzeko.
Prestaketa	- Etxeko indarkeriaren biktimei laguntzeko zentro eta elkarteei buruzko informazioa jaso, eta zure eremu edo komunitatean gai nagusiak zeintzuk diren aurkitu. - Kontu handiz landu beharreko gaiak hautatu, parte-hartzaileen esperientzia pertsonalak kontuan hartuta.

Jarraibideak

- Taldearekin batera jarduera prestatzeko, ideia-jasa proposatu «gure auzokoen etxeko indarkeriaren modu ohikoenei» buruz. Apuntatu parte-hartzaileek esaten duten guztia, baina ez eztabaidatu ezer etapa honetan. Utzi arbela denek ikusteko moduko tokian (10 minutu).
- Eskatu jendeari talde txikitan banatzeko (gutxienez hiru talde eta 2-6 lagun talde bakoitzean).
- «Lekukoen kroniken» kopiak banatu. Hiru kasu daude, baina zenbait taldek kasu bera lan dezakete. «Taldea eztabaidetarako jarraibide»en kopia bat banatu.

4. Parte-hartzaileei bost minutu eman krimenen lekukoen kronikak irakurtzeko. Azpimarratu eztabaidak kasu horietara bideratu behar direla. Parte-hartzaileek kontuan hartu behar dute gai horiei buruzko eztabaidak oso pertsonalak izan daitezkeela, eta inork ere ez duela presiorik sentitu behar adierazi nahi duena baino gehiago adierazteko.
5. Parte-hartzaileei ordubete eman talde-lana egin dezaten.
6. Amaitzeko, elkartu eta gogoeta eta azken ebaluazioa egin.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, lan-taldearen funtzionamenduari buruzko laburpena egin. Krimenen lekukoen kronikak errealistak izan al dira? Galderak esanguratsuak izan al dira? Talde bakoitzak bere kasua aztertu badu, adierazi taldeei krimenen azterketei buruzko iritzia elkartruka ditzaten. Jarraian, gizarte-errealitateara transferitzen hasi:

- Garrantzizkoa al da etxeko indarkeria zure komunitatean eta zure herrialdean oro har?
- Zer Giza Eskubide daude jokoan?
- Zein dira etxeko indarkeriaren arrazoiak?
- Zergatik dira gehiago emakumeei tratatu txarrak eragiten dizkieten gizonak gizonezkoak gaizki tratatzen dituzten emakumeak baino?
- Nola geldi daiteke etxeko indarkeria? Zer egin dezakete/ behar dute?
 - herri-agintariak?
 - tokiko komunitateak?
 - inplikaturako jendeak?
 - lagun eta auzokoak?
- Taldeen emaitzak egiaztatu, eta ideia-jasaren hasierako zerrendarekin konparatu. Etxeko indarkeria zerrendan al zegoen? Hala ez bada, zergatik ez?
- Eztabaidan zehar ageri al da emakumeen aurkako bestelako indarkeria modurik. Zein? Zerrendari gaineratu.

Galdetu ea norbaitek nahiago lukeen sortutako gaietako bat sakonagotik lantzea, eta komentatu nola jarraitu edo nola jardun behar duzun.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Kontuan hartu litekeena dela parte-hartzaileetako batzuek etxeko indarkeriaren esperientzia pertsonalak izatea, etxean edo familian, eta ondorioz gaiarekiko bereziki sentikor egon daitezkeela eta gaia isilpean gordetzeko asmoa izan dezaketela. Argi utzi inork ere ez duela presiorik sentitu behar adierazi nahi duena baino gehiago adierazteko. Askatasun osoz jardun jarduera parte-hartzaileen interesen arabera egokitzeke.

Jarduerari «Etxeko gaiak» izena eman diogu, emakumeen aurkako indarkeriazko hainbat egintza etxean edo bikote-harremana duten pertsonen artean gertatzen direlako. Indarkeria psikologikoa da etxeko indarkeriaren modurik ohikoenetako bat; hori dela-eta, horrelako krimenen lekukoen zenbait kronika hautatu dira bereziki. Benetako biktima eta krimenei buruzko kasu errealetan oinarritzen dira istorio guztiak. Agian xehetasun batzuk aldatu nahi dituzu edo beste kasu-azterketa batekin ordeztu, jarduera tokiko egoerara eta parte-hartzaileen interesetara hurbiltzeko.

Jendearen iritzia aldatuko da bakoitzarentzat indarkeriazko egintza bat zer den aintzat hartuta.

1993. urtean, Nazio Batuen Batzar Nagusiak Emakumeen aurkako Indarkeria Desagerrarazteari buruzko Aldarrikapena onartu zuen. Hartan, emakumeen aurkako indarkeria honela definitzen da: «emakumei kalte edo sufrimendu fisiko, sexuala edo psikologikoa ekar diezaiokeen genero-indarkeriazko egintza oro, baita egintza horien mehatxua, bortxa edo askatasuna modu arbitrarioan kentzea, bizitza publikoan zein bizitza pribatuan gertatu ere.

Aldarrikapen horrek, besteak beste, honako indarkeria mota hauek biltzen ditu: «familiar gertatzen den indarkeria fisikoa, sexuala eta psikologikoa, honako hauek barne: tratu txarrak, neskatoek etxean sexu-abusuak jasatea, dotearekin zerikusia duen indarkeria, senarraren bortxaketa, emakumezkoen genitalen mutilazioa eta emakumearentzako kaltegarri diren bestelako praktika tradizionalak, familiako bestelako kideek egindako indarkeriazko egintzak eta esplotazioarekin zerikusia duen indarkeria; komunitate-barruko indarkeria fisikoa, sexuala eta psikologikoa, laneko, ikastetxeetako eta bestelako tokietako bortxaketa, sexu-abusua, jazarpena eta sexu-bullying-a barne; emakumezkoen salerosketa eta bortxazko prostituzioa; Estatuak eragindako edo toleratutako indarkeria fisikoa, sexuala eta psikologikoa, edonon gertatzen dela ere».

Tokiko laguntza-zentrorik aurkitzerik ez baduzu, Indarkeriaren Aurkako Informazioko Europako Zentroaren web orrian zentro horiei buruzko datu-base bat duzu eskuragarri: www.wave-network.org.

Gizonezko parte-hartzaileek erreakzio irmoak izan ditzakete jardueran edo eztabaida batzuetan. Argi utzi behar da kontua ez dela gizaki edo gazteak errudun sentiaraztea zenbait gizonezkoek egindako delituengatik; nolana ere, honako ideia hau aintzat hartzea edo horri buruzko eztabaida egitea komeni da: gizonak sistema patriarkal zapaltzailearen parte dira, eta zeregin bat dute sistema horretan. Horren haritik, emakumeen aurkako indarkeriak gizonengan zuzenean zein zeharka zer ondorio eragiten dituen azter daiteke.

Saioa amaitzeko, minutu bateko isilunea proposa dezakezu etxeko indarkeriaren biktimen omenez. Jarduerari amaiera emateko, eta enpatia eta elkartasuna sustatzeko modu egokia izan daiteke.

Aldaerak

Emakumeen aurkako indarkeria mota asko daude («Informazio gehigarria» kontsultatu). Zure aldetik kasu jakin bat azter dezakezu, gaiaren beste edozein alderdi sakonagotik aztertzeko.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldea tokiko poliziarekin harremanetan jar daiteke, etxeko indarkeriaren alorreko laguntza-deiak jasotzen dituztenean zer egiten duten jakiteko. Halaber, emakumeei laguntzeko erakunde edo zentro gertuenarekin harremanetan jar daitezke, eta hizlari bat gonbidatu, tokiko komunitatearen egoerari buruzko gertaera eta datuak aurkez ditzan.

Sexualitatearen gaia —eta bereziki homosexualitatearena— ere azter daiteke, zenbait herrialdetan gai hori tabu bada ere. Taldeak gai horiek aztertu nahi baditu, 156. orrialdeko «Hitz egin dezagun sexuaz» jarduerara jo dezake.

Ekin lanari

Jar zaitez harremanetan emakumeen arretarako zentro batekin, edo informazio-zentro batekin edo emakumeen eskubideen babeserako erakunde batekin, eta aztertu zer behar dituzten eta zer egin dezakezun haiei laguntzeko.

Informazio gehigarria

Giza Eskubideetarako erronka unibertsala

Emakume eta gazteen eskubideak besterenezinak eta zatiezinak dira, eta Giza Eskubideen osagarrietako bat osatzen dute. Horrek ez du esan nahi, ordea, Giza Eskubide horiek beti sakratuak edo seguruak direnik.

Aitzitik, emakumeen aurkako indarkeria arazo larria da benetan. Emakume gazteek bereziki gizonezkoek baino arrisku askoz ere handiagoa dute beren funtsezko eskubideak urratzeari dagokionez.

Emakume eta neskatuen aurkako indarkeria funtsezko gaia da osasunaren eta Giza Eskubideen alorretan. Munduko bost emakumetik batek gutxienez gizonezko baten abusu fisiko edo sexualak jasan ditu inoiz bere bizitzan. Emakume askok, haurdun eta gazteak barne, eraso larri, iraunkor eta etengabeak jasaten dituzte. Mundu osoan egindako azterketek aditzera ematen dutenez, emakumeen aurkako indarkeriak minbiziak adina heriotza- eta ezintasun-kasu eragiten ditu ugaltze-adinean dauden emakumeen artean, trafiko-istripuek eta malariak baino kasu gehiago.

Emakumeen aurkako indarkeriaren arazoa globala da eta lurralde-muga guztiak gainditzen ditu; emakumeen trafikoa dugu horren adierazgarri argia. «Ez dago herrialde bakar bat munduan emakumeak indarkeriatik libre bizi direnik. Emakumeak, beren bizitzaren arlo guztietan, indarkeriazko mehatxu edo egintzen eraginpean daude. Emakumeen aurkako indarkeriak ez du geografia- edo adin-mugarik, ezta klase, arraza eta kultura-desberdintasunik bereizten ere; gainera, indarkeria mota hori modu askotan gertatzen da.¹»

«Argi dago emakumeen aurkako indarkeria politikoa dela, gizon eta emakumeen aurkako berdintasunari begira oztopo handia delako, eta desberdintasuna iraunarazi egiten duelako².» Politikoa da, halaber, demokraziarentzako mehatxu handia delako; izan ere, Europako Kontseiluko ebazpen batean adierazi denez, «Giza Eskubideen esparruan gizon eta emakumeen artean dauden desberdintasunak bateraezinak dira benetako demokraziaren printzipioekin».³

Indarkeria bizitzan zehar

Emakumeek beren bizitza-ziklo osoan zehar jasaten dute indarkeria

Fasea	Indarkeria mota
Jaio aurretik	Abortu selektiboa sexuaren arabera; haurdunaldiko tratu txarren ondorioak.
Haurtzaroa	Neska-hilketa; abusu fisiko, sexual eta psikologikoak.
Bigarren haurtzaroa	Haur-ezkontza; emakumezkoen genitalen mutilazioa; abusu fisiko, sexual eta psikologikoak; intzestua; haur-prostituzioa eta pornografia.
Nerabezaroa eta helduaroa	Indarkeria irtenaldietan eta gorteiatzean (esaterako, azidoz erasotzea eta bortxatzea, irteteko gonbita egin ondoren); sexu-bortxa ekonomikoa (esaterako, hainbat ikasle «gizon zahar eta aberatsekin» oheratzen dira beren gastuak ordaindu ahal izateko); intzestua; sexu-abusua lantokian; bortxaketa; sexu-jazarpena; prostituzio eta pornografia bortxatuak; emakume-trafikoa; bikote-indarkeria; senararren bortxaketa; dote-abusua eta hilketak; bikotekideak erailteza, abusu psikologikoak; ezintasuna duten emakumeen abusua; haurdunaldi bortxatua
Zahartzaroa	Isilpeko «suizidioa» edo alargunak erailteza arrazoi ekonomikoak direla-eta; abusu sexuala, fisikoa eta psikologikoa.

Iturria: Emakumeen aurkako indarkeriari buruzko informazio-paketea. Osasunaren Munduko Erakundea, 1997

Arazoaren tamainari buruzko zenbaki batzuk

Emakumeen aurkako indarkeriari buruzko zenbakiak, etxeko indarkeriari buruzkoak bereziki, harrigarriak gerta daitezke, baina arazoaren hedaduraren eta unibertsaltasunaren berri ematen dute, baita arazoa jendearen begietara nahikoa ikusezina dela ere.

Europako bost emakumetik batek tratu txarrak jasaten ditu egunetik egunera. Urtero-urtero, Europako emakume gehiago hiltzen dira edo zauri larriak jasaten dituzte etxeko indarkeriaren eraginez minbiziaren edo trafiko-istripuen eraginez baino.⁴ Urtero Errusiako 14.500 emakume hiltzen dira etxeko indarkeriaren eraginez.⁵

Emakumeen Europako Lobbyak Europar Batasuneko etxeko indarkeriari buruzko azterlana zuzendu zuen 1999. urtean. Horren arabera, EBeko 4 emakumetik batek nolabaiteko in-

Data nagusia

Azaroaren 25a

Emakumeen aurkako Indarkeria Desagerrarazteari buruzko Nazioarteko Eguna

Iturburu osagarriak interneten:

Europako Indarkeriaren aurkako Emakumeen Sarearen web orria: www.wave-network.org

Europako emakumeen presio-taldea: www.womenlobby.org; bertan, «Europar Batasuneko etxeko indarkeriari buruzko ezkutuko datuen aurkikuntza» txostena eska dezakezu.

Begizta zuriaren kanpainak ahalegin handia suposatu du, hain zuzen ere gizonetzkoen emakumeen aurkako indarkeria desagerrarazteko gizonetzkoek egin duten ahalegin handiena» www.whiteribbon.ca.

EuroPRO-Fem Feminismoaren aldeko Gizonen Europako sarea gizonetzkoen erakunde eta proiektuen sarea da. Bertan biltzen diren gizonen kontzientzia handia dute gizonetzkoen nagusitasunari, indarkeriari eta emakumeen zapalketari dagokienez www.europrofem.org

Estatistiketako asko Ingrid Ramberg andreaken «Europako emakume gazteen aurkako indarkeria» txostenetik atera dira, Europako Kontseilua, 2001-honako helbide honetan eskuragarri: www.coe.int/hre.

darkeria jasotzen du bere bikotekidearen aldetik. Indarkeriazko egintza guztien % 95 etxean gertatzen dira. 1998an Finlandian egin den azterlan batek aditzera ematen duenez, emakume helduen % 52k indarkerian edo mehatxu fisiko edo sexualak jasan ditu 15 urteko adinetik, eta % 20k joan den urtean. 1997an Portugalen egin den azterlanaren arabera, berriz, hiri handietako aldirietan bizi diren emakumeen % 53,3, hiri handietan bizi diren emakumeen % 55,4 eta landan bizi direnen % 37,9 indarkeriaren biktima izan dira. Indarkeriazko egintzen % 43 familiaren barruan gertatu da. Azkenik, 1989an Belgikan egin den azterlan batek aditzera eman du bertako emakumeen % 68 indarkeria fisiko eta/edo sexualaren biktima izan dela.⁶

Etxeko indarkeria

Azpimarratzekoa da emakumeen Giza Eskubideak ez direla soilik gerra-garaian urratzen. Aitzitik, urratze horiek bereziki etxean gertatzen dira. «Alabaina, indarkeria mota hori «pribatua» da, eta hain zuzen ere hori da esku-hartzea eta ekintza betidanik zaildu eta oraindik ere zailtzen duena»⁷.

lkerketek aditzera ematen dutenez, errazagoa da egungo bikotekideak edo bikotekide ohiak emakumea zauritu, bortxatu edo erailtzea beste edozein pertsonaren eskutik horrelakorik gertatzea baino.⁸ Etxeko indarkeriak, emakumeei ez ezik, haurrei ere eragiten die, neskatok eta neska gazteei bereziki.

Lekuko isilen erakusketa

Jarduera hau etxeko indarkeriari eta emakumeen hilketari buruzko erakusketa batean oinarritu zen. NANE Emakumeen Eskubideen Elkartek (Budapest, Hungaria) antolatu zuen erakusketa hori Budapesteko Europako Gazte Zentroan, Eszterri eta Katiri buruzko istorioak barne. Erakusketa honako helburu honekin antolatu zen: jendea etxeko indarkeriaren eta hilketaren zenbaterainokoaz eta gordinkeriaz jabetzea, eraildako emakumeen —«lekuko isilen»— istorioen bitartez.

«Lekuko isilak» mugimendua AEBetako Minnesota estatuan sortu zen. Mugimendua herrialde osoan barrena hedatu da, eta, beste mugimendu batzuekin batera, etxeko indarkeriak eragindako hilketak desagerrarazi nahi ditu 2010. urterako. Lekuko isilen erakusketa bat antolatzea oso modu praktikoa eta eraginkorra izan daiteke zure komunitatean, herrialdean edo eskualdean etxeko indarkeriaren gaia lantzeko. Zenbait liburu lagungarri gerta daitezke testigantzak nola bildu diren eta erakusketa nola antolatu behar den azaltzeko. Esaterako, «Emaitzak» izeneko liburuak kanpainaren AEBetako lehen urteen berri ematen du, adibide gisa balia daitezkeen hainbat istorio aurkeztuz. Web-orriak honako helbide hau dauka: www.silentwitness.net. Gainera, dagoeneko horrelako erakusketak antolatu dituzten nazioarteko hainbat kontaktu biltzen ditu.

Oharra: Morvai Krisztina egileak aurkeztu ditu Katiren eta Eszterren kasuak, Terror a családban – A feleségbántalmazás és a jog (Terrorrea familian – Ezkontideen arteko tratatu txarrak eta Legea) argitalpenean, Kossuth Kiadó, Budapest 1998.

¹ Europako emakumeen presio-taldea.

² Emakumeen Aurkako Indarkeriaren Inguruko Informazio Paketea - Munduko Osasun Erakundea (Organización Mundial de la Salud, OMS, gazteleraz eta ingelesez World Health Organisation), 1997 (www.who.int).

³ Ebazpen orria. «Emakumeen Aurkako Indarkeria. Europako Kontseiluaren ekimena» Emakume eta gizonen arteko berdintasunaren atala, DGII, Europako Kontseilua, 2001.

⁴ 1216. ebazpena (2000) Emakumeen Munduko 4. Konferentziaren jarraipen ekintza (Beijing 1995) Europako Kontseiluaren Parlamentuko Asanblada.

⁵ 1450. Gomendioa (2000) Emakumeen aurkako indarkeria Europan. Europako Kontseiluaren Parlamentuko Asanblada.

⁶ Transizioan dauden herrialdetako emakumeen inguruko UNICEF-en txostena, 1999 iraila.

⁷ Europako emakumeen presio-taldea.

⁸ Etxeko indarkeriarekin bukatzen; ekimenak eta neurriak. Bukarest-eko (Errumania) Forum-aren prozedurak, 1998ko azaroaren 26tik 28ra. Emakume eta gizonen arteko berdintasunerako Batzorde Gidaria (EG/BUC (99)1) Europako Kontseilua, 2000, p. 13.

MATERIAL LAGUNGARRIA

1. krimenaren lekukoaren txostena

Eszter

1995eko azaroan, Eszterren senarra pixka bat edanda etxeratu zen. Emaztea eta alaba auzoko baten etxean zeudela konturatu zen, eta lehenbailehen etxera itzultzeko agindu zien. Sartu zirenean, atea itxi eta alabari esan zion: «Zure amarekin hitz egitera noa.» Besterik gabe, aizkora, erratza eta aiztoa hartu eta emaztearekin borrokan hasi zen, etxea garbitu ez izana, eta bazkaria eta bestelako etxeko lanak egin ez izana leporatuta. Joka ere hasi zitzaion aldi berean, eskua zabalik burua eta aurpegia kolpatuz. Senarrak ilea ere errotoz ateratzen zion, eta boteekin ostikatu zuen. Jarraian, arroparen goialdea urratu zion, eta emakumea ohe gainera bultzatu zuen, jipoiarekin aurrera jarraitzeko asmoarekin.

8 urteko alabak aurrez aurre ikusi zuen hori guztia, aitari gelditzeko erregutzen zion bitartean. Geroago gelditu egin zen. Eszter ohetik kanpora bota eta lo geratu zen. Eszter gau horretan bertan hil zen.

2. krimenaren lekukoaren txostena

Kati

Katik bere senargairengandik ihes egin nahi zuen, gero eta tratatu txarragoak eragiten zizkiolako. Hala, beste hiri batean alokatzeko pisu bat aurkitu zuen, baina senargaiak deika eta erasoka jarraitzen zuen. Katiren buru-egoera hondatu egin zen. Egun batean, senargaia bila joan zitzaion lana amaitutakoan, berarekin itzultzeko konbentzitzeko asmotan. Gertuko baso batera eraman eta bere jertsearekin itoarazten saiatu zen. Hurrengo egunean, Kati zeharo beldurtuta azaldu zen lanean. Lankideei azaldu zenez, senargaiak egun batean itoarazi eta erail lezake. Handik lau egunera Katiren senargaiak kopa batzuk hartu zituen. Berriz ere lantokiaren irteeran itxaron zuen, eta ikusi eta berehala joka hasi zitzaion. Ilunabarrean senide batzuk bisitatzen joan behar zutela erabaki zuen senargaiak. Bidean zenbait aldiz geratu ziren. Katik, senargaia nola zegoen ikusita, harekin sexua izatea onartu behar izan zuen, baina senarra mozkorregi zegoen.

Katik senargaiari adierazi zion berarekiko interesa galdua zuela. Horrek izugarri haserrarazi zuen. Larruzko gerriko luzea hartu eta ito egin zuen. Jarraian, hilotza arekan bota eta hiru adarrez estali zuen.

3. krimenaren lekukoaren txostena

Z

Z emakumea da eta zure auzoan bizi da, ezkondata dago eta bi seme-alaba txiki ditu. Batzuetan senarra haserretu egiten da, eta, jarraian, jo egiten du, ia beti esku eta ukabilekin. Azkenaldian, ordea, gerrikoa eta erratzmakila ere erabiltzen hasi da. Orain bi hilabete botila bat apurtu zion buruan. Z-k etxetik alde egin nahi du, baina senarrak hilko duela esan dio, mehatxuka, «hori burutik pasatzen bazaio». Bi seme-alaba txiki ditu, eta abandonatu behar dituela pentsatze hutsak min handia ematen dio. Atzo herriko ospitalera joan zen, sudurra hautsita eta hainbat ubeldura zituela; adierazi zuenez, eskaileretan erori zen eta horrek eragin zizkion zauri guztiak.

Talde-eztabaidarako ildo nagusiak

I Krimenaren analisisa (20 minutu)

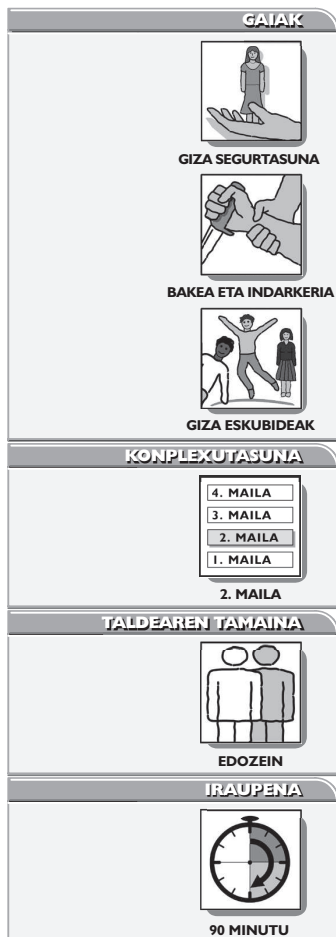
1. Zer uste duzu krimenen kontakizunari buruz?
2. Non gerta litezke? Zure auzoan agian?
3. Zer dela-eta gertatu zen krimena?
4. Ba al da krimen hori justifika lezakeen zerbait?
5. Biktimak ba al zuen bere burua defendatzeko modurik?

II – Gizarte-errealitateara transferitzea (40 minutu)

1. Izan al duzu inoiz edo berriki etxeko indarkeriaren kasu-
ren baten berri?
2. Nola gauzatzen da etxeko indarkeria gure gizartean?
3. Zer egin dezakete biktinek laguntzarik behar badute?
4. Esku hartu behar al du poliziak indarkeriaren egoeraren
berri badu? Aitzitik, esku-hartze hori gai pertsonaletan
baimenik gabe sartzea dela uste al duzu? Zauriak denbo-
raren poderioz senda daitezen utzi behar al du poliziak?
5. Zer botere dauka emakumeak horrelako egoera batean?
Zer botere dauka gizonak?
6. Gizonezkoa ere etxeko indarkeriaren biktima izan al dai-
teke? Ba al duzu horrelako kasuen berri?
7. Nola prebenitu eta geldi daiteke etxeko indarkeria?
8. Zer egin dezakete/ behar dute?
 - a. herri-agintariak?
 - b. tokiko komunitateak?
 - c. inplikaturako jendeak?
 - d. lagun eta auzokoak?

Gastatzeko dirua

Gerra-garaian, ogia bonbak baino hobea da

Gaiak	Giza segurtasuna, Bakea eta Indarkeria, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau egiteko, azpitaldeak egingo dira, eta azpitalde bakoitzak familia baten aurrekontua erabakiko du, emango zaien materiala baliatuz. Rol-jokoarekin zerikusia duen elementu bat dago. Besteak beste, honako gai hauek landuko dira: ▪ «Nahi dena» eta «behar dena» bereiztea. ▪ Gastu publikoa eta militarizazioa. ▪ Bakearen dibidenduak sorraziko lituzkeen aukerak.
Lotutako eskubideak	▪ Eskubide sozialak eta ekonomikoak, hala nola osasunerako, janari-rako eta hezkuntzarako eskubidea. ▪ Ingurumen osasungarrian eta garbian bizitzeko eskubidea. ▪ Pertsonen segurtasunerako eskubidea.
Helburuak	▪ Premia pertsonalei eta familiarrei buruzko gogoeta egitea. Nola lehenetsi beharko lirateke premia horiek? ▪ Erabakiak hartzeko trebetasun demokratikoak garatzea. ▪ Erantzukizuna eta justizia sustatzea.
Materialak	▪ «Artikuludun txartelen» kopiak (sorta bat talde bakoitzeko). ▪ Gutunazalak, bana talde bakoitzeko. ▪ Guraizeak. ▪ Zelo edo kola, txartelak hormetako tauletan itsasteko (bana talde bakoitzeko). ▪ DIN A3 tamainako orriak edo errotuladore-arbelak, hormetako taulak egiteko (bana talde bakoitzeko). ▪ Gurasoaren rola berri ematen duen txartelaren kopia 1. ▪ 3. kuxaren kopia 1. ▪ 383. orriko diagramaren kopia 1.
Prestaketa	▪ Fotokopiatu produktuen orria. Ebaki orri hori «produktu-txartelak» egiteko, eta sartu txartelak gutunazal batean. Talde bakoitzak txartel-joko bana behar du. ▪ Kopiatu 382. orriko munduko gastu militarri eta horren alternatibei buruzko taula (5. kapituluaren ageri da) orri handi edo gardenki batean, edo egin fotokopia bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Gela antolatu talde txikitik jarduteko. ▪ Jarduera hasi aurretik, hautatu diskrezioz parte-hartzaile bat, familiatako baten «guraso bereziaren» rola bete dezan. Eskatu zeregin «berezi» hori isilpean gorde dezaten, eta eman «Gurasoaren roldun txartel» bat. Familia edo talde batean «guraso berezi» bakarra egon daiteke, talde kopurua edozein izanik ere. ▪ Prestatu erabili nahi dituzun datu guztien kopiak edo gardenkiak.

Jarraibideak

1. Azaldu talde txikietan jardun behar duzuela eta talde bakoitzak familia desberdin baten rola bete behar duela. Helburua: familia bakoitzak hurrengo hilabeteko gastuen aurrekontua egitea.
2. Banatu parte-hartzaileak talde txikietan (ahal dela, talde bakoitzak gehienez bost kide izango ditu). Aita batek, ama batek eta seme edo alaba batek edo batzuek osatu behar dute talde bakoitza. Eskatu taldeei erabaki dezaten rol bakoitza nork jokatu behar duen, eta familiari zer izen jarriko dioten.
3. Eman talde bakoitzari gutunazal bat eta orri bat (gutunazalaren barruan produktuen txartelak sartuko dira).
4. Azaldu produktuen txartelek hurrengo hilabeteko aurrekontuari dagokionez eztabai-datu beharreko produktuak biltzen dituztela. Produktu horiek baino ez dira kontuan hartuko. Produktuen kostua txarteletan idatziko da eta ezin izango da aldatu.
5. Familia bakoitzak 10.000 €-ko aurrekontua dauka eta, beraz, aurrekontuan zer sartu behar duten eta zer ez hautatu beharko dute.
6. Azaldu aurrekontua kontsulta demokratiko baten ondorioz adostea komeni dela, eta hautatutako produktuen txartelak orri batean itsatsi behar dituztela, horman jarriko duten irudi bat egiteko.
7. Taldeek 20 minutu izango dituzte erabakiak hartzeko eta irudiak prestatzeko.
8. Eman 10 minutu talde bakoitzak talde guztien aurrekontuak gainetik ikusteko, eta bere familiarentzat aurrekontu egokiena eta okerreina zein den erabakitzeko.
9. Elkartu talde guztiak osoko bilkuran, eta hasi galdetzen.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Txandaka, eskatu talde bakoitzari jarduerari buruzko iruzkin orokorrak aurkez ditzan. Honako galdera hauek erabili, gero eztabaida gidatzeko:

- Nola erabaki zuten familiek aurrekontua? Demokratikoki erabaki al zuten?
- Zer irizpide erabili zuten erabakiak hartzeko?
- Nola egokitu zituzten oinarritzko «premiak» —janaria, ostatua eta arropa—, eta segurtasun-premia eta aisialdirako «nahiak»?
- Nola sentitu da ikasle bakoitza familiako gainerako kideek berak garrantzizkotzat jotzen zuen produktu bat hautatu ez dutenean eta, horren ondorioz, aurrekontuan sartu ez denean?
- Zein estatu aurrekontu ziren egokiak, eta zein ez? Zergatik?
- Ba al da antzekotasunik familiaren eta estatuaren aurrekontuen artean? Konpara al daitezke?
- Zer zerrendatan islatzen dira gehien estatuaren aurrekontuak?
- Zer zerrendatan islatuko lirateke ondoen estatu-aurrekontuak?

Jarraian, erakutsi taldeari «Munduko gastu militarra eta horren alternatibak» izeneko irudia.

- Zer pentsatzen dute ikasleek Estatuak une honetan ekipamendu militarreko, armetarako eta horiei lotutako bestelako ondasunetarako egiten duten guztizko aurrekontuari buruz?
- Zergatik gastatzen dute estatuak hainbeste diru armetan?
- Justifikatuta al dago gastu hori? Mundua toki seguruagoa edo baketsuagoa al da?
- Zein dira horrelako gastu-esleipenaren ondorioak herritarren eskubide sozialetan eta ekonomikoetan? Eta ingurumenean?

- Zer egin dezakegu egoera aldarazteko? Norbaitek zerbait entzun al du «eraldatze militarren» edo «desmilitarizazio-fondoaren» inguruan? Bestela, zer dela-eta gai horiei buruzko informazio-urritasuna albistegietan?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Familia tradizionalaren kontzeptua desberdina da herrialde bakoitzean. Hortaz, parte-hartzaileek aukera dute familietan beren aitona-amonak eta bestelako senitartekoak sartzeko.

«Guraso bereziarekin» honako bi helburu hauek lortu nahi dira: batetik, eztabaida sortzea, tradizio demokratiko handia duten herrialdeetan bereziki, eta, bestetik, konparatzeko eta eztabaidatzeko zenbait aurrekontu daudela ziurtatzea. Kontuan hartu behar duzu taldeko gainerako «senitartekoak» haserretu daitezkeela gurasoaren jarrera dela-eta. Harrituta ere gera daitezke, baldin eta bestea rol bat antzeztan ari dela ohartzen ez badira. Kontuan hartu behar duzu, halaber, taldean «arazoak» sor daitezkeela, eta horrek zure esku-hartzea eskatuko duela. Taldeak aurrera jarraitu behar du bere jarduerarekin, laguna rol bat antzeztan ari dela konturatu gabe, eta zuk ahalegindu behar duzu hori horrela izan dadin ziurtatzeko!

Haatik, rol horrek zailtasun gehiegi sorraz ditzakeela edo zure egoeran gaizki funtzionatu duela uste baduzu, alde batera utzi, arazorik gabe.

Produktuen zerrendak zure herriko, eskualdeko edo herrialdeko errealitatearen berri ematen ez duela uste baduzu, egokitu zerrenda hori, askatasun osoz. Nolanahi ere, betiere ziurtatu behar duzu zenbait produktuk «segurtasunarekin» zerikusia dutela, eta beste zenbait, berriz, luxuarekin, hartara parte-hartzaileek beharrezkoak direnen eta ez direnen artean hautatzeko aukera izan dezaten.

Aldaerak

Txartelak erabili orde, orria bakarrik erabil daiteke zerrenda gisa, eta familiei/taldeei eskatu beren aukerak marka ditzaten. Kasu horretan, eskatu familia/talde bakoitzari bere aurrekontua DIN A3 orri batean idatz dezan, eta jarraian zintzilika dezan, guztiok ikusteko aukera izateko.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak aldaketa positiboei buruzko ikerketa egin dezake, esaterako, desmilitarizazio-fondoaren proposamenari edo armadarik edo arma militarrik ez duten herrialdeen (Costa Rica kasu) egoerari buruzkoa.

Gerraren ondorioak eta, bereziki, errefuxiatuen gaiak sakonagotik aztertu nahi badituzue, «Sar al naiteke?» jarduera egin dezakezue, 240. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Zergatik ez piztu desmilitarizazioaren gaiari buruzko eztabaida? Arazo horrekiko zenbat eta jende gehiago kezkatu, orduan eta jende gehiegok presioa egingo die gobernuei aldaketak egin ditzaten. Ikertu zuen estatuko aurrekontutik zer proportzio bideratzen den premia militarretara eta gizarte-premietara. Taldeak bere presidenteari edo lehen ministroari idatz diezaioke aldaketak eskatzeko.

Gainera, hainbat aukera daude munduan antolatzen diren desmilitarizazio-kanpaina ugariarekin bat egiteko, hala nola Armagabetez Nuklearrerako Gazte eta Ikasleen Kanpainarekin (<http://freespace.virgin.net/ys.cnd/>) eta Pax Christi International (www.paxchristi.net) kanpainarekin, esaterako. Zuek kanpaina propio bat ere antola dezakezue. Horretarako, horrelako elkarteak balia ditzakezue inspirazio-iturri gisa.

Informazio gehigarria

Nazioarteko armen industria, funtsean, giza segurtasunaren kaltetan doa, lehentasunezko arreta —eta, ondorioz, baliabideak— oinarritzko giza premietatik urrun dauden eremuetara desbideratzen duelako. Estatu baten herritarrek eta lurraldea babestu beharra, horixe da baliabideak xede militarretara bideratzea justifikatzeko ematen den argudio nagusia. Nola-nahi ere, bidezkoa al da jendea babestua dagoela esatea hezkuntzarik, osasunik eta janaririk ez duela aintzat hartuta? Zer islatzen dute gastu militarrek, herritarren premiak ala estatuen interesak?

Horri beste arazo bat erantsi behar zaio: estatuak bere segurtasunean (eta agian bere herritarren segurtasunean) egiten duen inbertsioa gorpil zoro bilakatzen da; Estatu bakoitzak gero eta arma hobeak eskuratu nahi ditu, gainerako Estatu baten botere militarra gainditzeko. Horri «armamentu-karrera» deritza. Gerra hotzaren ondoko 10 urteetan, gastu militarrek beha egin zuen. Desmilitarizazioa garatu zen unean, estatu-politikek beste norabide bat hartu beharko zuketela, hau da, «bake-dibidendua» —aurrekontu militarretik aurrezten zen dirua— giza segurtasuna bermatzeko erabili beharko zatekeen, hezkuntza- eta osasun-alorreko gastua handitzearen bidez, esaterako. Alabaina, hori gutxitan gertatu zen, «bake-dibidendu» horren zatirik handiena zor nazionalak murrizteko erabili baitzen.

Gaur egun, munduko gastu militarrek berriz ere goranzko joera hartu du. Igoera hori 1999an hasi zen, eta 2000. urtean aurrera jarraitu zuen. Horrek paradoxikoa dirudi, munduko hainbat eskualdetan segurtasuna nabarmen hobetu dela kontuan hartzen badugu. Hainbat Estatu hazkunde eskatzen duten defentsa-planak egin edo iragarri dituzte, eta hori izan daiteke aurrekoaren arrazoia.

Hamarkadetan, bakezaleek behin eta berriz aldarrikatu dute programa sortzaile baten beharra, produkzio militarra produkzio zibil bihurtzeko. Horretarako, honako arrazoi hauek ematen dituzte, besteak beste:

- Armamentu-industriaren moraltasunik eza, eta suntsitzeko ahalmena
- Arma-trafikoaren gorakadaren arriskuak
- Armamentu-industriari dihardutenak ez dira gai industria bera kontrolatzeko, ezta bere produktuei ematen zaien erabilera kontrolatzeko ere.
- Industria horrek berez xahutze handia dakar, eta galera izugarriak eragiten ditu baliabideei eta giza adimenari dagokienez.
- Bestelako jardueretarako aska litekeen ahalmena.

5. kapituluari, 380. orrialdeko Bakeari eta Indarkeriari buruzko informazio lagungarria, jardura hau garatzeko garrantzizko estatistika eta taula batzuk ageri dira.

Data nagusia

**Irailaren bigarren
astelehenaren ondoko
asteartea.**
Bakearen eguna

MATERIAL LAGUNGARRIA

Produktuen txartelak

Janaria (2 000)	Eskolako/unibertsitateko kuotak (2000)	Familiaren aseguru medikoa (1000)
Auto berria (4 000)	Kirol-jardueretarako hileko ordainketa (300)	Jokoak eta jostailuak (200)
Ordenagailua (800)	Loteria (100)	Etxea berritzea(400)
Alarma-sistema (1 500)	Arropa (400)	Maskotarentzako janaria (100)
Uraren faktura (200)	Segurtasun-zakur trebatua (400)	Sendagaiak (300)
Garraioa (gasolina, tren- eta autobus-txartelak) (400)	Errenta edo hipoteka (2500)	Amaren urtebetetzeko oparia (400)
Garbigailua konpontzea (200)	Ikastetxerako/unibertsitateko hileko materiala (400)	Pistola pertsonala (300)
Arrantza-ekipoa (200)	Ettxerako ekipamendu elektroniko berria (100)	Elektrizitatearen faktura (200)
Aulki etzangarriko modelo berria (700)	Defentsa pertsonaleko eskolak ama eta alabentzat (300)	Aisia-jarduerak (zinema, antzerkia, jolas-parkea, feria) (200)
Auto-alarma (300)	Asteburua hondartzan (400)	Defentsa pertsonaleko ekipoa (bortxatzaileen aurkako spraya kasu) (100)
Familiaren afaria jatetxe batean (100)	Telefono-faktura (300)	Aitona-amonentzako edo beste senitartekoentzako diru-laguntza (200)
Haurrentzako txapelketa (200)		

Gurasoaren rol-txartela

Guraso autoritarioaren rol-txartela

Zu zara familiaren ogia irabazten duena, eta horrexegatik uste duzu ekonomia-gaietan zure iritzia emaztearenak eta seme-alabek baino gehiago balio duela, azken batean zu zarelako etxera dirua eramaten duena!

Uste osoa duzu bizi zaren hirian legerik eta ordenarik ez dagoela, eta horrek benetako arazoa sorrarazten duela. Gaur egun dena da hain arriskutsua... ! Hortaz, zure familia, etxea eta ondasunak babestea da zure lehentasun nagusia, baita horien guztien segurtasuna bermatzea ere.

Globalizazio-glosategia

...Mundu txikiago bat – Internet – NMF– Merkataritza – Indarkeriazko kale-agerraldiak... Zer datorkizu gogora jendeak «globalizazioa» hitza hizpide hartzean?

Gaiak	Globalizazioa, Giza Eskubideak, Hezkuntza
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Informazioa bilatzeko jarduera, globalizazioaren adierazleei, arrazoiei eta ondorioei buruz gogoeta kritikoa egitea eskatzen duena
Lotutako eskubideak	▪ Lan egiteko eskubidea. ▪ Osasunera eta ongizatera egokitutako bizi-kalitatea edukitzeko eskubidea. ▪ Hezkuntzarako eskubidea.
Helburuak	▪ Globalizazioaren adierazle, arrazoi eta ondorioak ulertzea, eta horiei buruzko ezagutzak hartzea.
Materialak	▪ Hiztegiak (gutxienez 4). ▪ Papera, A4 eta A3 tamainakoa. ▪ Zelo eta guraizeak. ▪ Hainbat koloretako errotiladore eta markagailuak. ▪ Askotariko material inprimatu, aldizkari eta panfletoak, collage-a egiteko. ▪ Informazio-iturrietarako (liburutegia, Internet) sarbidea. ▪ Fotokopiagailua (aukeran). ▪ Zulagailua, soka, orriak lotzeko grapagailua. ▪ Pegamentua.
Prestaketa	▪ Bildu ahalik eta informazio gehien globalizazioari buruz. Beharrezkoa bada, erabili globalizazioari buruzko informazio lagungarrian aipatzen diren lotura eta erreferentziak —358. orrialdea—. ▪ Bildu egunkari, aldizkari, panfleto, liburuxka, egutegi eta postalak, irudiak ebakitzeko.

Jarraibideak

1. Adierazi jarduera honen helburua: globalizazioarekin zerikusia duten baliabide, hitz, gertaera eta pertsonalitateen glosategia sortzea.
2. Hasteko, bira bat egin «hitzak elkartzea» ariketa baliatuz. Jendeari honako galdera hau egin: zer datorkizu gogora «globalizazioa» hitzari buruz pentsatzean?
3. Jarraian, ideia-jasa egin glosategian jar daitezkeen hainbat gauzari buruz. Esate baterako:
 - hitz, definizio eta laburdura komunak, ATTAC, NMF (Nazioarteko Moneta Funtsa) edo AGK («Arropa Garbia» Kanpaina), esaterako.
 - globalizazioaren alderdi nagusiak
 - globalizazioarekin eta/edo globalizazioaren aurkako mugimenduekin zerikusia duten pertsonak/pertsonalitateak.
 - gertaera, bilera, kontzentrazio eta biltzarren izen, data eta tokiak, eta abar

GAIAK

GLOBALIZAZIOA

GIZA ESKUBIDEAK

HEZKUNTZA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

EDOZEIN

IRAUPENA

90 MINUTU

Data nagusia

Irailaren 8a

Alfabetatzearen
Nazioarteko Eguna

- inplikaturako konpainia multinazionalak eta nazioarteko erakundeak
 - ilustrazioak —irudi eta marrazki bizidunak
 - aipuak
4. Parte-hartzaileei informazio-materialak erakutsi eta zera azpimarratu: askatasun osoz jardun behar dutela eskuragarri duten literatura guztia aztertzeke eta sortzaileak izateko. Askatasun osoa dute aurkezpene nahi duten erara lantzeko. Posterrean zein libretoan egin dezakete – edozein modutan!
 5. Banatu parte-hartzaileak hiru edo lau laguneko talde txikitik, glosategiak lan ditzaten.
 6. Amaitzen dutenean, eskatu talde bakoitzari bere lana osoko bilkuran aurkez dezan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

- Hasteko, jardueraren bilakaera aztertzen da, labur-labur. Parte-hartzaileak gustura aritu al dira? Jarraian, ikasitakoari buruzko eztabaida egiten da.
- Zein da aurkitu duten informazio txundigarriena? Zergatik?
 - Aurkitutako informazio guztia fidagarria al zen? Kontraesanik edo okerrrik aurkitu al dute?
 - Zein dira globalizazioaren alde onak eta alde txarrak?
 - Globalizazioa saihestu al liteke?
 - Zein dira globalizazioaren ondorioak?
 - Zuen eguneroko bizitzan, nabaritu al duzue globalizazioaren eraginik? Onerako edo txarrerako izan da?
 - Zer egin lezake globalizazioak Giza Eskubideak sustatzeko?
 - Zer egin dezakete gazte-elkarteek mundu global batean?
- Saioa amaitzeko, aipatu berriz hasierako ideia-jasa, eta eskatu taldeari jardueran ikasitako hitz eta kontzeptu berriak gainera ditzan.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

- Parte-hartzaileen eskura mota askotako literatura jarri behar da, ahalik eta informazio gehien aurkitzeko aukera izan dezaten. Hainbat iturburu baliak ditzakete informazio hori lortzeko, hala nola aldizkariak, egunkari-artikuluak, Internet, irratia, bideoa, posterrak, panfletoak, liburuxkak eta musika.
- Haien aurrean ez duzu kezkarik agertu behar azken dokumentuaren aurkezpenaren kalitateari dagokionez. Jarduerak honako ardatz hauek eduki behar ditu: parte-hartzaileen arteko elkarrenergina, informazioa bilatzen ikasteko prozesua eta informazioaren azterketa kritikoa. Jarduera azaltzean, azpimarratu parte-hartzaileei kontzeptuak ahalik eta garbien eta laburren azaldu beharko dituztela.

Jarraipenerako iradokizunak

- Jendeak informazio gehiago nahi badu globalizazioari buruz, eta Giza Eskubideak sustatzeko Internet nola erabili daitekeen ikasi nahi badu, 189. orrialdealdeko «Interneten inpaktua» jarduera egin dezake.

Ekintzarako ideiak

- Eskola batean, gela bateko kideek elkarlanean glosategi bat egin dezakete eta eskolako liburutegian gorde; hala, baliabide hori gelakide guztientzat eskuragarri egongo da une oro. Taldekideek informazioak uztartu eta taldeko posterra egin dezakete.

ATTAC siglek «Herritarren
Laguntzarako Finantza
Transakzioen Fiskalizazioa»
esan nahi dute. NMF/FNI
siglek «Nazioarteko Moneta
Funtza» adierazten dute. AGK
siglek, berriz, «Arropa Garbiko
Kanpaina».

Gure etorkizunak

Gure gizarteak aurrera egiten du, eta ez asko dutenen aberastasuna handitzen dugulako, gutxi dutenei nahikoa ematen diegulako baizik.

Franklin D. Roosevelt

Gaiak	Haurrak, Ingurumena, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	15 - 20
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek marraztu, behatu eta eztabaidatu egiten dute beren belaunaldiaren etorkizunari dagokionez dituzten itxaropenen eta kezken inguruan. Besteak beste, honako alderdi hauek aztertu behar dira: ▪ Etorkizuneko belaunaldiak eraginpean hartzen dituzten ingurumen-alderdiak. ▪ Gazteak eta familia. ▪ Komunitate-bizitza.
Lotutako eskubideak	▪ Iritzia askatasunez emateko eta informazioa eskuratzeko eskubidea. ▪ Adingabeen interesen babesari lotutako gaitan iritzia emateko eskubidea. ▪ Bizi-maila duina izateko eskubidea.
Helburuak	▪ Komunitate-bizitzari, eskubideei eta erantzukizunei buruzko jakintza garatzea. ▪ Modu irekian eztabaidatzeko, taldean lan egiteko eta iritzia bat lantzeko trebetasunak sustatzea. ▪ Mundua garapen-aukera gisa ikustea. Aldez aurretik erabakitako amaiera izan dezake edo ez, eta gazte guztiek modu positiboan edo negatiboan eragin dezakete bertan.
Materialak	▪ Zirriborroetarako papera. ▪ Azken diseinurako orri handiak. ▪ Pinturak, boligrafoak eta errotuladoreak. ▪ Collagerako materiala, koloretako papera, aldizkariak, adaxkak, arroza, babarrunak, hosto lehorrak, maskorrak eta abar. ▪ Itsasgarria. ▪ Auzoa/hiria orain dela 20 edo 30 urte nolako zen ikusteko marrazkiak edo argazkiak.

Jarraibideak

1. Sartu denborak eragindako aldaketaren kontzeptua. Eskatu parte-hartzaileei gogoratzeko gazteagoak zirenean beren hiriko etxeak eta kaleak nolakoak ziren, eta zertan aldatu diren. Prestakuntza-zentroko geletako bat berriz ere dekoratu al da? Altzari berririk ba al da? Ba al da eraikin berririk auzoan? Eskatu jendeari hausnartzeko zer dela-eta aldatu diren gauza horiek guztiak, eta nork erabaki zuen zer eta nola berritu behar zen.

GAIAK

HAURRAK

INGURUMENA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

15-20

IRAUPENA

60 MINUTU

2. Eskatu parte-hartzaileei adierazteko zer aldaketa egingo zituzketen kontsulta egin baliete.
3. Jarraian, lotu beste pertsona batzuk eraginpean hartzen dituzten erabakiak hartzeko prozesua eta Giza Eskubideak. Parte-hartzaileen ustetan, Giza Eskubideen esparrua egokia al da erabakiak hartzeko? Giza Eskubideek garrantzi handiagoa edo txikiagoa izango dute etorkizunean erabakiak hartuko dituztenentzat? Zergatik?
4. Esan taldeari orain dela garaia! Orain dute etorkizunean pentsatzen hasteko —eta, ondorioz, eragiteko— aukera.
5. Eskatu taldeari hiruko edo lauко taldeak osa ditzan.
6. Banatu papera eta errotuladoreak, eta eskatu etorkizuneko auzo edo hiri idealaren zirriborria edo marrazkia egitea. Nahi dutena egin dezakete. Irudimena dute muga bakarra.
7. Talde bakoitzak planoaren zirriborria adostu duenean, orri handi batean itsatsiko dute, eta pinturak eta collage-materialak erabiliz osatuko dute zirriborro hori.
8. Amaitutakoan, eskatu talde bakoitzari txandaka bere plano aurrez dezan, eta ideiak nondik atera dituzten eta nola garatu dituzten azal dezan. Aurrezpen bakoitzaren ostean, utzi denbora-tarte bat galderak egiteko, baina betiere kontuan hartuta ondorengo eztabaida orokorrerako denbora utzi behar duzula.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, errebaso txiki bat egin, taldeek nola jardun duten, erabakiak nola hartu dituzten eta zeregina nola gauzatu duten gainbegiratu.

- Parte-hartzaile guztiek izan al zuten parte hartzeko eta zereginean laguntzeko aukera? Zer egin zuten taldeek kide bakoitzaren trebetasunetatik ahalik eta etekin handiena ateratzeko?
- Nola hartu zituzten beren planoei buruz egin ziren iruzkinak?
- Nola sentitu ziren beren planoei buruzko iruzkinak eginez?
- Une honetan plano bakarra diseinatu beharko balute gelako eta taldeko kide guztien premiak eta nahiak bildurik, prest al leudeke beren ideietako batzuk alde batera uzteko?
- Gustatu al zaie «beren etorkizunaren arkitekto» bihurtu izanaren sentsazioa?
- Beren idealak inoiz errealtate bihurtuko direla uste al dute? Zergatik? Zergatik ez?
- Zer da planoetan proposatu den gauzarik harrigarriena?
- Zer eskubide izango lituzkete etorkizuneko herritarrek?
- Zer betebeharrak izango lituzkete?
- Zer urrats egin behar dituzte egungo gazteek beren bizitza eta etorkizuna baldintzatzen duten prozesu demokratikoetan nolabait eragiteko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera honi «Gure etorkizunak» deritzo. Plurala nahita erabili da, etorkizuna oraindik erabaki gabe dagoela, eta guk horretan zeresan handia izango dugula nabarmentzeko. Beraz, etorkizun posible ugari daude, eta gazteek etorkizuna eraikitzeke erronkari heldu behar diote, beren idealen eta nahien arabera.

Aldaketari lotutako kontzeptua indartzeko, argazki zaharrak erakutsi diezaikezu, ikasleek orain dela hogeit hamar urte beren hiria nolakoa zen ikusteko aukera izan dezaten.

Parte-hartzaileek hausnarketa egin dezakete, halaber, munduan gertatu diren aldaketen inguruan. Esaterako, honako gertaera honen inguruko hausnarketa egin dezakete: orain dela 30 urte, Internet zientzia fikziozko produktua zen. Urte gutxi barru, aldiz, munduko ikastetxe edo liburutegi guztiak sarera konektatuta egongo dira.

Parte-hartzaileek ez badute oso garbi ikusten etorkizuneko hiria nolakoa izan daitekeen, zuk lagun diezaiekezu, honelako galderak eginez:

- Nor biziko da hemen? Hemen jaioetako edo kanpotik etorritako jendea? Familietan biziko al dira?
- Nolakoa izango da beren eguneroko bizitza? Non erosiko dute janaria? Nola mugituko dira?
- Nolako gizarte-zerbitzuak beharko dituzte —ospitaleak, haginlariak eta abar—?
- Nolakoak izango dira haien ikastetxeak?
- Eta haien bizitza soziala? Zer egingo dute aisialdian?
- Maskotarik izango al dute?
- Zertan egingo dute lan?
- Zer garapen teknologiko berri izango dira?
- Eta ingurumenari buruz, zer? Eta inguruko naturari dagokionez?

Aldaerak

Jarduerari beste ikuspegi batetik ere hel dakioke, «etorkizuneko gurpilen» ideia baliatuz. Eskatu talde txikiak osatzeko. Talde bakoitzak gai bat hautatu behar du (esaterako, hezkuntza, familia, komunitatea, lana edo osasuna), eta gai horretarako etorkizuneko gurpilak marraztu. Esaterako, ingurumenaren gurpilaren erdian biribil bat jar liteke gauza garrantzizkoenekin, eta biribili zentrokide batzuk horren inguruan. «Erradio» batzuek gurpila sekziotan zatituko luke, eta jendeak ideia solteak idatz litzake bertan, hala nola: kerik ez, auto elektrikoak, zuhaitz ugari, ibai garbiak eta nekazaritza ekologikoa.

Jarraipenerako iradokizunak

Ikertu pixka bat gehiago tokiko garapenaren plangintza-prozesuen eta prozesu horietan eragiteko moduaren inguruan. Inplikatu zuen ikastetxearen, klubaren edo elkartearen erabakiak hartzerakoan, eta, horretarako, joan administrazio-kontseiluaren bileretara edo aurkeztu hauteskundeetan. Badira beste jarduera batzuk etorkizuneko aukerak ikertzeko baliagarriak izan daitezkeenak. Esaterako, «Berdintasunaren herrirako bidea» 99. orrialdea jardueraren helburua genero-berdintasuna lortzeko moduari buruzko gogoeta egitea da, eta «Interneten eragina» 189. orrialdea izenekoak, berriz, teknologia berrietarako etorkizuneko esparruak aztertzen ditu.

Gure etorkizunei buruz amets egiten dugun bitartean, abian jar gaitezke, gizarte bidezkoago bat eraikitzeko aurreneko urratsak eginez. Taldeak bullying-aren arazoa eta besteenganako enpatia eta errespetua garatzeko moduak aztertu nahi baditu, proposatu 93. orrialdeko «Ba al dugu alternatibarik» jarduera.

Ekintzarako ideiak

Aurkeztu planoa Udalari, inplika dadin. Zure planoa zure herriko edo hiriko hirigintza-planean erabil daiteke.

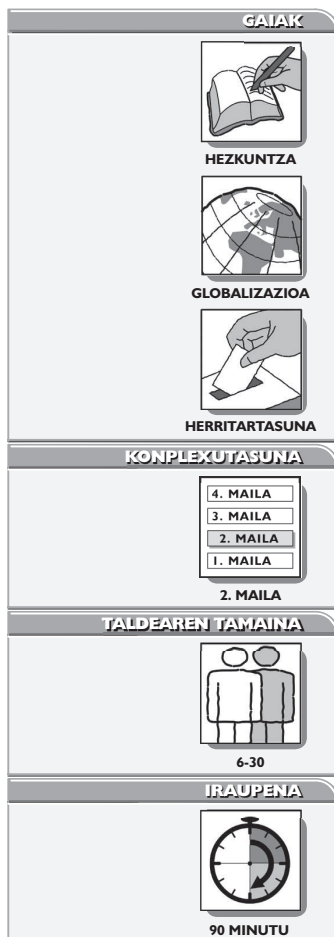
Data nagusia

Abuztuaren 12a

Gazteriaren Nazioarteko Eguna

Guztiontzako hezkuntza?

Oroimen ona al duzu? Orain duzu probatzeko aukera!

Gaiak	Hezkuntza, Globalizazioa, Herritartasuna
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	6 - 30
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek kartak bilatu eta parekatu behar dituzte, eta, aldi berean, hausnarketa egin, munduko hezkuntza-horrikuntzaren desberdintasunei buruz eta «Guztiontzako hezkuntza» nola lor daitekeen.
Lotutako eskubideak	▪ Hezkuntzarako eskubidea. ▪ Nork bere nortasuna erabat garatzeko eskubidea. ▪ Berdintasunerako eskubidea, generoa eta gizarte-egoera edozein direla ere.
Helburuak	▪ Hezkuntzari buruz hausnarketa egitea Giza Eskubideen gaia den aldetik. ▪ Egin azterketa kritikoa, mundu osoan kalitatezko hezkuntza edukitzeko dauden aukeren inguruan. ▪ Erantzukizuna sustatzea, Guztiontzako hezkuntzaren helburua lortzeko.
Materialak	▪ Karta-sorta 1 hiru edo lau parte-hartzaileko. ▪ Paper gogorrezko edo kartoi mehezko 2 orri, DIN A 4 tamainakoak, hiru edo lau parte-hartzaileko, eta kola (hautazkoa baina komenigarria). ▪ Guraizeak. ▪ Papera eta boligrafoak oharretarako 2. zatian.
Prestaketa	▪ Kartekin ohitu. ▪ Kopiatu kartak orrietan, eta itsatsi kartoi mehearen gainean, kartek gehiago iraun dezaten. Ebaki 40 kartak. Ziurtatu ondo nahasten dituzula, bikoteak bata bestearen aldean egon ez daitezen.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da: 1. zatia oroimenaren jokoa da; 2. zatia, berriz, gaiei buruzko txostena eta eztabaida.

Lehen zatia, oroimenaren jokoa (10 minutu)

1. Adierazi hogeitaz kartak parekatu; pare bakoitzean testudun karta bat eta marrazkidun beste bat bildu dira. Pareak aurkitzea eta batzea da helburua. Kartetako testuek zehazkiak dute, batetik, Hezkuntzaren Mundu Foroak (WEF) «Guztiontzako hezkuntza» lortzeko bidea ezarritako helburuarekin, eta, bestetik, Giza Eskubideen gai orokorrek eta hezkuntzarekin.
2. Azaldu parte-hartzaileei nola jokatu behar duten. Parte-hartzaileek hiru edo lau kideko talde txikiak osatu behar dituzte. Kartak lurrean utzi behar dituzte, buruz behera. Txandaka, bi kartari buelta emango diete. Karta bat edo bi kartak testukoak badira, jokalaria gainerako taldekideei irakurriko die testua. Kartek parekatu osatzen badute,

jokalariak harentzat gordeko ditu, eta beste txanda bat izango du. Kartak parekatzen ez badira, jokalariak berriz ere buelta emango die eta toki berean utziko. Hurrengo jokalariak bi kartari buelta emango die. Oroimen-jokoa da, jendeak buruz ikasi behar duelako kartak non dauden, bikoteak egin ahal izateko.

3. Jokoaaren amaieran bikote gehien dauzkanak irabazten du.

Bigarren zatia. Gaiei buruzko txostena eta eztabaida (60 minutu)

1. Laburbildu gaiak arbelean. Eskatu parte-hartzaileei karten izenburuak irakurtzeko (ez testua oso-osorik berriz), eta, entzun ahala, idatzi izenburu horiek.
2. Eskatu taldeari gustukoen dituzten 4-6 gaiak identifikatzeko.
3. Zatitu taldea 4-5 pertsonako azpitaldeetan. Eskatu azpitalde bakoitzari eztabaidatzeko gogokoen dituzten bi gaiak hautatzeko. (Antolatzerakoan, ahalegindu bi taldeek gai berari buruz eztabaida dezaten, hartara ideia gehiago sorrarazteko. Horrek esan nahi du taldeek negoziatu behar dutela zer gai eztabaidatu.)
4. Gaiak adostu eta esleitu ondoren, eman taldeei 20 minutu hautaturiko bi gaiei buruzko eztabaida egiteko. Eztabaidaren ikuspegia pixka bat aldatuko da kartaren arabera. Kartak galdera bat badu, erantzuna eman behar zaio. Kartak adierazpena biltzen badu, aldiz, iruzkin kritikoa prestatu beharko dute.
5. 20 minutu igarotakoan, bildu parte-hartzaileak biribil batean, informazioa elkartrukatzeko. Aztertu gai bakoitza txandaka. Talde bakoitzari 5 minutu bakarrik emango dizkiozu iritziak elkartrukatzeko, eta gehienez 5 minutu gainerako parte-hartzaileek galderak egiteko aukera izan dezaten.
6. Talde guztiek gai guztien inguruan hitz egin dutenean, hasi gogoeta eta azken ebaluazioa egiten.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Gaien inguruko eztabaida interesgarria egin ostean, ebaluatu jokoa, baita parte-hartzaileek ikasitakoa ere.

- Oroimen-jokoa gustatu al zaie parte-hartzaileei?
- Modu egokia al da hezkuntzaren inguruko gaiei buruzko eztabaida hasteko?
- Nolakoa izan da eztabaida taldeetan? Guztiek ere sentitu al dute parte har zezaketela?
- Erronka gehiegi al daude? «Guztiontzako hezkuntza» egon daitekeela uste al duzu?
- Zer egin dezakezu zuk, edo zer egin dezake zure taldeak edo komunitateak, zure herrialdean eta/edo garapen bidean dauden herrialdeetan guztiontzako hezkuntzaren helburua lortzeko.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Teknika honekin zera lortu nahi da, jolas-osagai bat txertatzea eztabaidarako beharrezko informazioa eskuratzeko prozesuan.

Oso jarduera erraza da. Zuk jarduera egin aurretik karta guztiak irakurri dituzula ziurtatu behar duzu, besterik ez. Ziurtatu karta bakoitzari zer karta dagokion dakizula, jokatzean laguntzeko eta pareak zuzenak direla egiaztatzeko aukera izan dezazun. Nola jokatu behar den azaldu ondoren, pareetako bat erakutsi dezakezu jarraibideak argitzeko.

Kartetako batzuek akronimoak dituzte, hala nola WEF (Hezkuntzaren Mundu Foroa). Jokoa azaltzerakoan, ziurtatu sigla horiek zer adierazten duten argitzen diezula (Kontsultatu «Informazio gehigarria» atala, beheago).

Kontuan hartu karten herenean guztiontzako hezkuntzaren helburuekin zerikusia duten adierazpenak bildu direla, 2000ko apirilean Dakarreko (Senegal) Hezkuntzaren Mundu Fo-

Data nagusia
Urtarrilaren 8a

 Alfabetatzearen Mundu
Eguna

roan (WEF) adierazitakoaren arabera. Gainerako kartak Giza Eskubideei buruzkoak dira, edo guztionezko hezkuntza-kalitatea lortzeko lortu beharreko xedeei buruzkoak.

Aldaerak

2. zatia egiteko denbora nahikorik ez badago, 225. orrialdeko «Minutu bat baino ez» jardueran deskribaturiko teknika erabil dezakezu. Eskatu parte-hartzaileei kartetako gaitetako bat hautatzeko eta horren inguruan minutu batez hitz egiteko, zalantzarik eta errepikapenik gabe. Aukera egokia izan daiteke, halaber, taldeak mintzamen-trebetasunak hobetu behar dituela uste baduzu.

Jarraipenerako iradokizunak

Oroimen-jokoan ageri diren gai batzuk beste zenbait jardueratan ere aplikatu daitezke. Esaterako, hezkuntzarako eta bestelako gizarte-premietarako aurrekontuen eta aurrekontu militarren gaia aztertu nahi baduzu, «Gastatzeko dirua» jardueran egin dezakezu, 158. orrialdean. Haurren lanarekin eta hezkuntza jasotzeko ezintasunarekin zerikusia duten gaiak, berriz, «Ashiqueren historia» jardueran azter daitezke, 89. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Kartetan, «Guztionezko hezkuntza» proiektua oztokatzen duten arazo ugari erakusten dira. Taldeak arazoetako bat hauta dezake, ikertzeko, konponbideak aurkitzeko, eta, azkenean, konponbideak ezartzeko.

Zergatik ez idatzi gutunak lehen ministroei Hezkuntzaren Mundu Foroan ezarri ziren helburuak lortzeko zure herrialdea zer egiten ari den galdezka?

Informazio gehigarria

Hezkuntzarako eskubidea gizarte- eta ekonomia-arloan onarturiko eskubideetako bat da. Alabaina, estatuek guztionezko doako oinarritzko hezkuntza eskaintzeko konpromisoa hartu badute ere eta gizarteak oro har horrekin bat egiten badu ere, errealitateak ez du hori islatzen, doako hezkuntza horrek ez dituelako guzti-guztiak eraginpean hartzen, gutxiengo bat baizik.

Erronka horri aurre egiteko, nazioarteko komunitatea Senegalen bildu zen, 2000. urtean, Hezkuntzaren Mundu Foroan (WEF).

Konferentziak honako helburu hau zuen: laurogeita hamarreko hamarkadan oinarritzko hezkuntza eskaintzeari dagokionez eginiko aurrerapena aztertzea, eta Guztionezko hezkuntzaren helburuari beste bultzada bat ematea. 164 herrialdetako 1100 parte-hartzaileek Dakarreko Ekintzarako Esparrua onartu zuten, eta 2015erako guztionezko oinarritzko hezkuntza lortzeko konpromisoa hartu zuten elkarren artean. UNESCOk bere gain hartu zuen nazioarteko eragile guztiak koordinatzeko eta bultzada globalari eusteko erantzukizuna.

Gauza jakina zen herrialde bakoitzak bere erronkak dituela. Esaterako, zenbait herrialdek baliabiderik ezari egin behar diote aurre; beste batzuentzat, aldiz, borondate politikorik eza da arazo nagusia. Topaketak honako emaitza hau izan zuen, besteak beste: parte-hartzaileak kontzientziatu ziren guztionezko Hezkuntzaren helburuak eta xedeak lortzeko eta haiei eusteko, behar-beharrezkoa dela herrialdeen arteko oinarri zabaleko elkarrekin ezartzea, eskualdeko eta nazioarteko eragile eta erakundearen laguntzarekin.

Bilera horretan azpimarratu zenez, hezkuntzak funtsezko garrantzia du hogeita batgarren mendean garapen iraunkorra, bakea, gizartearen parte-hartze eraginkorra eta ekonomia sendoa bermatzeko. WEF Foroak emaitza bikainak izan zituen; hala, xede espezifikokoak ezarri ziren, denbora-mugak zehaztuz, eta, gainera, guztionezko Hezkuntza lortzeko eremu guztietan egin beharreko ekintzak deskribatu ziren. Xede horiek lortu eta ekintza horiek guztiak egin ahal izateko, behar-beharrezkoa da bakoitza, gizartearen eremu bakoitzean, horretaz jabetzea eta guztionezko Hezkuntzaren alde borrokatzea.

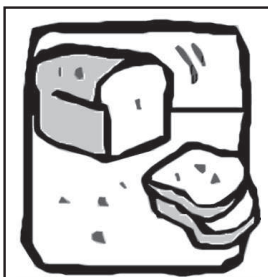
Iturria: UNESCO. Guztionezko hezkuntza: Hezkuntzaren Mundu Foroaren Azken Txostena, 2000

Dirua eta hezkuntza

Baliabiderik eza da guztionezko hezkuntzarako mehatxu nagusia. Finantza-baliabiderik ezean, gobernuek ezin dituzte beren konpromisoak bete. Estandar-kontua ere bada. Gaizki ordainduriko irakasleek eta materialik ezak kolokan jartzen dute hezkuntzaren kalitatea. Baliabiderik gabe, hezkuntzak ez du zentzurik; dirurik gabe, hezkuntzarik ez! Ados al zaude?

Globalizazioa eta hezkuntza

Globalizazioak hezkuntzari dakartzion abantailak teknologia berriekin bakarrik zerikusia dutela uste duena oker dago benetan! Merkataritzaren liberalizazioaren ondorioak eta globalizazioaren ohiko egokitzapenak mehatxu dira zenbait gobernuen diru-kutxentzat, garapen-bidean dauden herrialdeen bereziki. Gauzak horrela, hezkuntzarako fondoek asko sufitzen dute.

Elikagaiak eta hezkuntza

Garapen-bidean dauden herrialdeetan, elikagaiak eta hezkuntza eskutik helduta doazelako ustea zabaldu da: gose dagoen ikaslea ezin da behar bezala kontzentratu. Gurasoek aitzakiazat erabiltzen dituzte sarri elikagaiak, seme-alabak eskolara eramateko; seme-alabek eskolan zer jan edukiko ez balute, lanera bidaliko litzukete.

Hezkuntza eta Internet

Herrialde askotan, teknologia berriak hezkuntza-prozesuaren parte dira. Ikerketarako eta etxeko lanerako funtsezkoa da. Internetek hezkuntzarako bide berriak ireki ditu, bai, baina beste batzuk itxi ditu. Herrialde garatuak eta garapen-bidean dauden herrialdeen arteko aldea handitu da. Herrialde askotan ez dago ordenagailurik, ezta elektrizitatetik ere!

Hezkuntza eta alkohola

Eskola eta unibertsitate askotan, alkoholaren neurrigabeko kontsumoa arazo bihurtu da. Ikasleei ikas-tea galarazten die, eta indarkeria-maila handitzen du. Eskola askoren politikek ez dute uzten kasu jakin batzuetan alkoholik eramatea. Antza denez, ordea, politika horiek ez dute emaitza onik ematen. Zure ustez, zer egin daiteke arazoa konpontzeko?

Unibertsitate-hezkuntza

Legez, Giza Eskubideei dagokienez, Estatuak doako hezkuntza eskaintzeko betebeharrak oinarritzeko hezkuntzara mugatzen da. Hortaz, betebeharrak hori ez da goi-hezkuntzara hedatzen. Estatuaren betebeharrak unibertsitate-mailara ere zabaldu beharko al litzateke? Hala balitz, eskakizun hori erreala izango al litzateke zure usteetan?

Irakasleak eta hezkuntza

Irakasleen kalitatea arazoa da; batzuetan ez dute prestakuntza egokirik kalitatezko hezitzaileak izateko. Hainbatek uste dute irakasle/katedradunei gutxienezko betebeharrak eskatu behar zaizkiela, hala nola irakasle-ikasketak irakasleei eta doktoregoa katedradunei. Eskakizun horiek errealistak dira, edo irakasleen urritasunaren arazoa areagotu egingo dute bakarrik?

Hezkuntza eta Ingurumena

Europako herrialdeetako bizimoduak ez dira iraunkorrak. Jendea bizimodua nola aldatu hautatzeko prest badago, harreman ekologiko, ekonomiko, politiko eta historikoak ulertu behar ditu. Kultura arteko trebetasunak behar dituzte, baita erantzukizuneko eta intereseko balioak ere. Zer egingo zenuke iraunkortasunerako hezkuntza ikasketa-planetan txertatzeko?

Doako hezkuntza

Gobernuek beren gain hartu behar dute guztionezko doako lehen hezkuntza bermatzeko ardura. Errealitateak, ordea, zera erakusten digu, familia batek kostuak eta/edo materialak ordaintzeko baliabiderik ez badu, seme-alabak ezin izango dira eskolara joan.

Diziplina eta Hezkuntza

Herrialde bakoitzeko ikastetxe eta unibertsitateek bakoitzak bere moduak erabiltzen dituzte diziplina ziurtatzeko. Metodo horien barnean honako hauek hartzen dira, besteak beste: gorpuztze-zigorra, suspentsioa, aparteko lana, kanporatzea, eta unibertsitate- edo eskola-konseilu batean parte hartzea. Zure ustez, zein da ikuspegi egokiena hezkuntza-ingurune batean diziplina bermatzeko?

Emakumeak eta hezkuntza

Garapen-bidean dauden herrialdeetan, nesken % 78 eta mutilen % 86 eskolara joaten da. Eskolara joaten ez direnen % 60 neskek dira. Hezkuntzaren Mundu Foroaren (WEF) helburu nagusietako bat 2005erako lehen eta bigarren hezkuntzan genero-desberdintasunak kentzea da, baita 2015erako hezkuntzan genero-desberdintasuna lortzea ere.

Bakea eta hezkuntza

«Bakea etxetik hasten da»
Hezkuntza-erakundeak ikasleen bigarren etxea direla esan ohi da. Hortaz, bakerako hezkuntza hezkuntza-programa formalean zein eskolaz kanpoko jardueretan bildu beharko litzateke. Nola txertatuko zenuke bakerako hezkuntza ikasketa-programan?

Hezkuntza eta berdintasuna

Eskolaurreko hezkuntzaren matrikulaizazio-maila izugarri aldatzen da herrialde batzuetatik beste batzuetara. Bermudan, Malaysian, Belgikan eta Suedian % 100 da; gerran dauden edo arazo ekonomikoak dituzten herrialdeetan, aldiz, % 2 bakarrik. Hezkuntzaren Mundu Foroak (WEF) honako helburu hau ezarri du, besteak beste: gazte eta heldu guztien hezkuntza-premiak ase daitezzen ziurtatzea, irakaskuntzako eta bizitzarako prestakuntzako programak eskuratzeko berdintasuna ezarri.

Kirolak eta Hezkuntza

A) Kirolak ez du nahitaezko behar eskolatzeko osoan. Denborarik ezean, beste gai batzuei eman behar zaie lehentasuna.
B) Kirolak nahitaezko behar du eskolatzeko osoan. Beste ikasgai batzuen bartzatze ikasi ezin daitezkeen gauzak irakasten ditu, hala nola lankidetzak eta gorputzaren eta adimenaren erabateko garapena.
Bi adierazpen horietatik, zein da zuzena zuretzat?

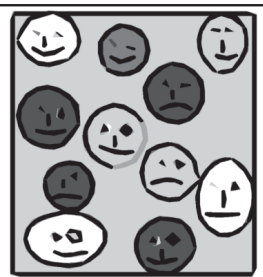
Hezkuntza eta militarizazioa

Hezkuntza eta armada oso bereizitatzat jotzen badira ere, ez da hala, oso lotuta baitaude. Militarizazio-maila handia duten hainbat herrialdeetan, aurrekontuaren zati handi bat gastu militarreara doa, eta beraz gizarte-gastuetarako ezer gutxi gertatzen da, hezkuntzarako bereziki.

Gizarte-bazterkeria eta hezkuntza

Mundu guztia ezin da Estatuaren hezkuntza-sisteman sartu. Kaleko haurrei, pobreei, egun osoan jarduten duten haurrei estatuko hezkuntza-zerbitzuak ez die zerbitzurik ematen. Errumanian, «Eskolara itzuliz» fundazioak estatu-sistematik bazterturiko haurren ardura hartzen du hezkuntza-aukera bat emanez etorkizuneko enplegu-aukerak hobetzeko aukera izan dezaten.

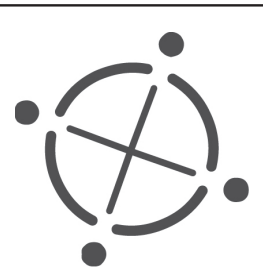
Hezkuntza eta gutxiengoak

Gutxiengoak eskola eta unibertsitateetan txertatzea arazoa da gizarte multikultural guztietan. Pertsonaren diskriminazioa ez ezik, erlijio- eta hizkuntza-desberdintasunak ere arrazoi handia dira.
Nola egokituko zenituzke ikasketen sistema eta programa gutxiengoen premiak betetzeko?

Bizitza osorako irakaskuntza

Helduen analfabetismoa arazo handia da. 2015erako, Hezkuntzaren Mundu Foroak (WEF) helduen analfabetismoaren maila % 50 hobetu nahi du, besteak beste. Europako herrialde askok «bizitza osorako irakaskuntza»-ren aldeko konpromisoa hartu dute. Alabaina, helduen eskura ez dute hezkuntza osagarri egokirik jarri.
Gobernuak zer lehentasun eduki beharko litzuke hezkuntzaren arloan?

Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza

GEH (Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntza) gobernuaren erantzukizuntzat jotzen da irakaskuntza formalean, ez-formalean eta informalean. Hortaz, gizarte zibilean, zer dela-eta hartzen dute GKEek (Gobernauz Kanpoko Erakundeak) gobernuaren zereginak eta erantzukizuna den zerbaiten ardura?

HIESa eta hezkuntza

«HIESaren (Hartutako Imuno-Eskasiaren Sindromea) aurkako borroka irabazteko, lehenik eta behin, haren inguruko isiltasun- eta estigma-horma suntsitu behar da» (Kofi Annan). Hortaz, isiltasuna urratu behar da, diskriminazioari amaiera emateko eta transmisioei aurrea hartzeko.
HIESaren krisia hezkuntza-politika nazionalen erdigunean kokatu beharko litzateke. Zer egin daiteke hezkuntza-erakundeetan HIESaren aurka borrokatzeko?

Haurren eskubideak

Umorerik gabeko haurra, izarrik gabeko zerua.

Gaiak	Haurrak, Giza Eskubideak oro har, Hezkuntza
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan diamante-itxurako sailkapena egiten da, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenari (HEH) buruzko eztabaidari helitzeko. Hori ez ezik, honako hauek ere jorratuko dira: ▪ Funtsezko giza eskubideak eta haurraren eskubide bereziak HEHaren arabera. ▪ Eskubide eta erantzukizunak Hitzarmenaren arabera. ▪ Eskubideak aldarrikatzeko modua.
Lotutako eskubideak	▪ Norberaren familia ezagutzeko eta familia horrekin bizitzeko eskubidea. ▪ Esplotazio ekonomikotik babesteko eskubidea. ▪ Prozesu judizialean tratamendu berezia izateko eskubidea.
Helburuak	▪ Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren (HEH) inguruko jakintza transmititzea. ▪ Informazioa modu kritikoan aztertze eta eguneroko esperientziekin lotzeko beharrezko trebetasunak garatzea. ▪ Erantzukizuneko, elkartasuneko, justiziako eta berdintasuneko sentimenduak sustatzea.
Materialak	▪ Adierazpen kartak, joko bat talde txiki bakoitzeko. ▪ Paperezko arbela, errotuladorez idazteko prestatua. ▪ Errotuladoreak. ▪ Talde txiki bakoitza bere kasa aritzeko behar adina toki.
Prestaketa	▪ Irakurri HEHaren bertsio murriztua 410. orrialdean, eta arbelean artikuluen zerrenda idatzi. ▪ Errepasatu aurrerago azaltzen diren aldarrikapenak, eta HEHa ai-patu. ▪ Erabaki zer artikulua erabili behar diren zure taldean eztabaida sustatzerakoan. Taldekideentzat zein dira gai garrantzizkoenak? eta polemikoenak? ▪ Talde txiki bakoitzari karta joko bat eman. Joko bakoitza bere gutunazalean jarri, elkarren artean nahas ez daitezen.

Jarraibideak

1. HEH errepasatu. Galdetu parte-hartzaileei zer dakiten Hitzarmenari buruz. Arbelari begira, artikulua nagusiak azaldu.
2. Eskatu parte-hartzaileei hiruzpalau lagunekoa talde txikiak osa ditzatela. Banatu haurren eskubideei buruzko aldarrikapen-txartelak daramatzaten gutunazalak.

GAIAK

HAURRAK

GIZA ESKUBIDEAK ORO HAR

HEZKUNTZA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

EDOZEIN

IRAUPENA

60 MINUTU

3. Azaldu diamante-itxurako sailkapena. Talde bakoitzak bederatzi aldarrikapenei buruzko eztabaida egin behar du, baita gogoeta egin ere aldarrikapen bakoitzak norberaren bizitzan duen garrantziaren inguruan. Jarraian, garrantzi-ordenaren arabera ordenatu behar dituzte, diamante baten itxurari jarraituz. Mahaiaren gainean karta garrantzikoena jarri behar dute. Horren azpian, bata bestearen ondoan, garrantzi-ordenan jarraitzen dizkioten bi kartak jarri behar dituzte. Horien azpian, garrantzi ertaina duten hiru aldarrikapenak. Laugarren lerroan bi karta jarri behar dituzte; bosgarrenean, berriz, haien ustez garrantzi txikiena duen aldarrikapena daraman karta. Hala, kartek diamante bat osatzen dute.
4. Taldeek 25 minutu dituzte, sailkapenaren ordena eztabaidatu eta erabakitzeko.
5. Talde guztiek amaitu dutenean, parte-hartzaileak gelan sar daitezke, gainerako taldeen sailkapenak ikusteko. Jarraian, bildu parte-hartzaile guztiak azken gogoetari eta ebaluazioari hasiera emateko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, adierazi taldeei txandaka beren eztabaiden emaitzak aurkez ditzaten. Jarraian, galdetu jarduerarekin ondo pasatu duten eta zer ikasi duten.

- Konparatu taldeen emaitzak. Zertan dira berdinak eta zertan ez?
- Pertsona bakoitzak bere lehentasunak ditu. Zergatik?
- Besteen iritzia entzun ondoren, ezein taldek iritzi aldatu al du karten sailkapenari buruz? Zein izan dira argudio arrakastatsuenak?
- Oro har, zer eskubide ez dira errespetatzen zure komunitatean? Zergatik?
- Ba al da Hitzarmenean jasota ez egonagatik ere bertan egon beharko lukeen eskubiderik?
- Zure ustez, haurrak ba al du hitzarmen propio baten beharrik? Zergatik?
- Haurrak bere Hitzarmena badu, bidezkoa al litzateke 18-30 urte dituztenentzako Hitzarmen bat sortzea?
- Zer eskubide berezi bildu beharko lituzke gazteentzako Hitzarmen batek?
- Gauza bat da haur batek HEHaren arabera eskubideak edukitzea, baina zenbateraino da errealista eskubide horiek eskatzea?
- Oro har, nola eskatzen ditu jendeak bere eskubideak?
- Prozesu demokratikoan parte hartzea eskubideak eskatzeko modu bat baldin bada, zer egin dezakete parte-hartzaileek «beren eskubideak» etxe, ikastetxe edo zentroetan «eskatzen» hasteko?
- Zure gizartean norengana jo dezake haur batek bere eskubideak larriki urratzen badizkiote?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

«Eskuliburua nola erabili» lehen kapituluaren 40. orrialdean informazio gehiago aurki dezakezu diamante-itxurako sailkapenari buruz. Parte-hartzaileei adierazi ez dagoela kartak ordenan jartzeko modu zuzen edo okerrik. Konturatu behar dira, ordea, pertsonak bestelako esperientziak —eta, ondorioz, bestelako lehentasunak— dituztela, eta hori errespetatu beharra dagoela.

Alabaina, talde guztietan adostasun batera iristen ahalegindu behar dute sailkapenari dago-kionez. Azken buruan, bizitzan gauzak lehentasun-ordenaren arabera jartzen dira, eta erabakiak guztion interesa errespetatuz hartzen dira.

Aldaerak

Saillatzeko bederatzi artikulu banatu beharrean, zortzi banatu, eta utzi karta bat bete gabe taldeek bederatzigarrena igar dezaten.

Jarri kartak kapela batean, eta eskatu parte-hartzaileei txandaka karta bat atera eta hari buruz minutu batez jardun dezaten. Nahi baduzu, 225. orrialdeko «Minutu bat baino ez» jardueran informazio gehiago duzu metodo horren inguruan. Eskatu taldeei istorio labur bat idatzi edo simulazio bat antzez dezaten, pelikula zein antzezan batean ikusitako edo liburu zein aldizkari batean irakurritako zerbaitekin zerikusia duen gertaera bati buruz. Simulazioak honela gara daitezke: parte-hartzaileek gertaeraren berri eman dezakete lehenik, eta jarraian, konponbide batzuk adierazi, gertaera bereziki edo eskubide-urratzea oro har berriz ere gerta dadin saihesteko.

Jarraipenerako iradokizunak

Gonbidatu HEHaren berri duen norbait, hau da, Estatuaren abokatu bat, hurrei laguntzeko elkarte baten burua, haurren psikologo bat edo Arartekoaren bulegoko norbait, taldearekin hitz egin dezan. Hitzaldia hasi aurretik, ideia-jasa egin haurren eskubideen abusuei buruz, hala nola haur-abusuari, sexu-esplotazioari, zabarkeriari edo bullying-ari buruz.

Galdetu gonbidatuari ea bere komunitatean nor arduratzen den haurrak zaintzeaz, gurasoak, polizia, erakundeak, gizarte-langileak eta abar. Eskubide-urratze baten lekuko bazara zer egin dezakezun ere galdegin diezaiokezu, bereziki urratzea larria bada, auzoko bat bere seme-alabak jotzen ari dela ikusten baduzu, esaterako. Gai horiek guztiak zuhurtzia eta kontu handiz tratatu behar dira.

Sarritan haur eta gazteek diskriminazioa sentitzen dute. Taldeak diskriminazioaren gaia aztertut nahi badu, «Berdinak gara - ezberdinak gara» jarduera egin dezake, 96. orrian.

Ekintzarako ideiak

Ikastetxearen kudeaketari buruzko informazioa jaso, politikei eta ikasketa-programari buruzko informazioa, hain zuzen, ikastetxeak HEHari dagokionez bere betebeharrak eta erantzukizunak betetzen dituen ikusteko. Esaterako, ikastetxeak hezkuntza egokirik eskaintzen al du, haurren nortasuna eta gaitasunak trebetasunak garatzeari begira, edo ikasketetarako gogotik ikasteari oraindik ere garrantzi handiegia ematen al zaio? Ikasleek ba al dute eragiten dien edozein gairi buruz beren iritzia askatasunez emateko eskubiderik? Ikasleen iritzia ba al du behar bezalako garrantzirik? Bestela esanda, ba al da eskola-kontseilurik? Eraginkorra al da? Ikastetxearen disziplina haurren duintasuna errespetatuz aplikatzen al da? Zer egiten du eskolak arrazakeriazko edo bullying-eko gertaeren aurrean? Eztabaidatu non hobe daitekeen eta zer neurri har daitezkeen gai hori aztertzeko. 273. orriko «Ekiten hastea» adibidera jo eta proiektu bat diseinatu. Kontuz ibili gauzak azkarregi ez egitearren edo irakasleak beharrik gabe ez haserrarazteko, bereziki boterea galtzen ari direla uste badute.

Informazio gehigarria

Hitzarmenaren testu osoa, UNICEFek urtetik urtera munduko haurren egoerari buruz argitaratzen dituen garrantzizko dokumentuak eta haurren eskubideei buruzko bestelako liburu eta argitalpenak irakurtzeko, jo ezazu 5. kapitulura, hurrei laguntzeko informazio-atalera (321. orrialdea).

Data nagusia

Azaroaren 20a

Haurren Egun
Unibertsala

MATERIAL LAGUNGARRIA

Aldarrikapenen kartak

Fotokopiatu eta ebaki jarraian zerrendatzen diren artikulua, aldarrikapenen kartak edukitzeko.

Haurrak bere iritzia adierazteko eskubidea du berari dagozkion gai guztietan, baita iritzi hori aintzat hartua izan dadin ere. Haurrak *adierazpen-askatasunerako eskubidea* du.

Haurrak pentsamenduko, kontzientziako eta erlijioko askatasuna izateko eskubidea du. Haurrak *elkartzeko eta batzarrak egiteko* eskubidea du.

Haurrak eskubidea du legez kontra edota nahierara bere bizitza pribatuan, bere familian, bere bizilekuan eta bere korrespondentzian beste inor sar ez dadin, baita bere ohoreari eta izen onari eraso ez diezaioten ere. Halako erasoen aurrean legeen babesia izango du.

Haurrak gurasoen gaitasunen eta garapenaren arabera heziketa eta orientabidea jasoko ditu.

Ume orok du hezkuntzarako eskubidea. Estatuak gutxienez derrigorrezko lehen irakaskuntza doakoa izatea bermatu behar du. Eskolako diziplina haurraren duintasuna errespetatuz aplikatuko da. Estatu kideek onartzen dute hezkuntzak haurraren nortasuna eta gaitasun teoriko eta praktikoa garatzeko izan behar duela. Horretarako, haurrari giza-eskubideenganako errespetua irakatsi eta herrien arteko bakea, tolerantzia eta adiskidetasuna bultzatuko dira. Hezkuntzak naturarenganako errespetua irakatsiko die haurrei.

Haurrak aisialdi, jolas eta ekintza kultural eta artistikoetan parte hartzeko eskubidea du.

Estatuaren betebeharra da haurrak beren osasun, hezkuntza edo garapenerako kaltegarria izan daitekeen lanetik babestea. Estatu kideek haurrak babestuko dituzte edozein motatako sexu-esplotazio eta gehiegikeriatik, baita prostituzio eta jardueren pornografikoetatik ere.

Gatazka armatuetan kaltetutako haurrek babes eta zainketa bereziak jasotzeko eskubidea dute.

Delitua edo krimena egin izana leporatzen zaion haurrari errugabetasun-presuntzioa bermatu behar zaio errudun dela frogatu arte. Bere kasua zuzentzeko lege-laguntza ere bermatuko zaio, baita bere pribatutasunarekiko errespetua eta bere adinaren, zirkunstantzien eta ongizatearen arabera tratamendua ere. Jakinaraziko zaio, halaber, ez duela zertan bere testigantza eman edo bere burua errudun aitortu behar. Ez da heriotza-zigorrik ez betiko kartzelarik ezarriko —askatasun baldintzatua izateko aukerarik gabe— 18 urtetik beherako haurrek egindako delituengatik.

Hauteskunde-kanpaina

Jendea konbentzitzeko erraztasunik ba al duzu?

Gaiak	Demokrazia, Herritartasuna, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	45 minutu
Ikuspegi orokorra	Eztabaida-jarduera da, honako hauek lantzeko prestatua: - Demokraziarekin zerikusia duten eskubide eta erantzukizunak. - Eztabaida demokratikoa.
Lotutako eskubideak	- Prozesu demokratikoan parte hartzeko eskubidea. - Iritzi- eta adierazpen-askatasuna.
Helburuak	- Gizarte demokratiko baten alderdi eztabaidagarrietako batzuk aintzat hartzea. - Trebetasun jakin batzuk —hala nola entzuten jakitea, eztabaidatzea eta konbentzitzea— praktikatu eta garatzea. - Lankidetzat sustatzea.
Materialak	- Toki ireki bat. - Kartoi mehea (A4) eta koloretako arkatzak, kartelak egiteko. - Zeloak. - Kartoi mehe txikiak eta arkatzak, oharrak idazteko (hautazkoa).
Prestaketa	- Egin bi errotulu, «ados nago» eta «ez nago ados» idatziz, eta itsatsi zelos hormaren bi muturretan. Ziurtatu errotuluen artean tarte nahikoa utzi duzula, parte-hartzaileek lerro zuzen bat osatzeko aukera izan dezaten. - Jarri bi aulki gelaren erdian, elkarrengandik 50 cm. bereizita eta inguruan nahikoa tokiak dutela, parte-hartzaileek ongi mugitzeko aukera izan dezaten.

Jarraibideak

- Seinalatu hormaren muturretako errotuluak, eta adierazi baieztapen bat irakurri behar duzula, harekin neurri txikiagoan edo handiagoan ados egon daitezkeela nabarmenduz.
- Hautatu baieztapen bat kapitulu-amaierako zerrendatik, eta ozen irakurri.
- Adierazi parte-hartzaileei horman lerrokatu behar dutela, bi errotuluen artean, adostasun- edo desadostasun-mailaren arabera: guztiz ados badaude edo desadostasuna erabatekoa bada, muturretako batean kokatuko dira; bestela, bi errotuluen arteko tokiren batean.
- Behin parte-hartzaileak horman lerrokatu ondoren, eskatu elkarrengandik urrunen dauden bi pertsonari erdian kokaturiko bi aulkietan esertzeko. Jarraian, gainerako parte-hartzaileak aulkietara hurbilduko dira, eta nor bere iritziarekin adostasun «handiagoa» duenaren atzean jarriko dira, edo bestela bien artean, ezbaian badaude.

GAIK

DEMOKRAZIA

HERRITARTASUNA

GIZA ESKUBIDEAK ORO HAR

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

EDOZEIN

IRAUPENA

45 MINUTU

5. Eserita daudenei minutu bana eman hasierako baieztapenarekin zergatik dauden ados edo zergatik ez azal dezaten. Inork ere ezin du moztu edo lagundu; isil-isilik entzun behar dute denek.
6. Minutu bat igarotakoan, eskatu gainerako taldekideei hizlari baten atzean jar daitezen (inor ere ezin daiteke ezbaian egon), hartara talde bat eztabaidan den adierazpenaren «alde» eta beste bat «aurka» egon dadin. Jarraian, utzi 10 minutu talde bakoitzak bere aldetik bere jarrera oinarritzeko argudioak presta ditzan eta beste hizlari bat hauta dezan, argudio horiek aurkezteko.
7. Hamar minutu igaro ondoren, eskatu bi hizlari berriei aulkietan eser daitezen, nork bere «jarraitzaileak» inguruan dituela.
8. Hizlariak hiruna minutu dituzte beren argudioak aurkezteko. Behin aurkezpenak amaituta, jarraitzaileek jarreraz alda dezakete eta beste taldera pasatu, baldin eta bestearen argudioak onak badira.
9. Eman bost minutu gehiago taldeek bakoitzak bere aldetik argudioak presta ditzaten eta hirugarren hizlaria hauta dezaten. Berriz ere, behin hitzaldiak entzun ondoren, parte-hartzaileek iritziz aldatzeko aukera dute.
10. Jarraian, bildu parte-hartzaile guztiak gogoeta eta azken ebaluazioa egiteko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Jarraian, proposatu gogoeta bat eztabaidaren prozesuaren eta helburuen inguruan, baita gizarte pluralista baten garrantziaren arrazoen inguruan ere. Ahalegindu argudioak hasierako baieztapenetatik pixka bat urrun daitezen.

- Norbaitek aldatu al du iritzia eztabaidan zehar? Hala bada, zer argudiok konbentzitu dute?
- Argudioekin zuzeneko harremanik ez duten faktoreek —hala nola presioak, emozio-hizkuntzak edo aurkakotasun-sentimenduak— eraginik izan al dute iritziz aldatzeko horretan?
- Eztabaidan iritziz aldatu ez dutenentzat, baliagarri izan al da gai horien inguruan eztabaida egitea? Kasu bereziren batean ikuspegia aldatu al dute?
- Zer dela- eta dituzte parte-hartzaileek iritziz desberdinak? Zer egin beharko litzateke gai horren inguruan gizarte demokratiko batean?
- Demokrazia batean, iritziz *guzti-guztiak* toleratu beharko al lirateke?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Parte-hartzaileak horman lerrokatzea helburu duen jardueraren lehen zatiak gehienez minutu pare bat iraun behar du. Parte-hartzaileen «hasierako jarrerak» ezarri behar dira, besterik ez, nork bere jarrera besteen jarreraren aldean jar dezan.

Komunikazio- eta pertsuasio-trebetasunak lantzea eta eztabaidatzen diren gaien inguruko gogoeta egitea, horietatik dira jardueraren helburu nagusiak. Hortaz, parte-hartzaileei ohartarazi behar zaie iritzien edukia eta aurkezpena landu ez ezik, talde aurkaria nola konbentzitu ere hartu behar dutela aintzat, argudioak prestatzerakoan. Hau da, nork bere «alderdi»-a ahalik eta pertsona gehien erakartzen ahalegindu behar dute. «Eztabaiden» arteko atsedenaldia ere erabil dezakete, oposizioaren jarrera aztertzeko eta nola ahul daitekeen pentsatzeko.

Beharago zenbait gai proposatu dira eztabaidaren oinarri gisa, baina beste edozein gai ere erabil daiteke. Garrantzizkoena zera da, taldearentzat eztabaidagarria den baieztapena hautatzea.

Oharra: Gai bakoitzaren eztabaidak 30 minutu inguru irauten du, etapa guztiak aintzat hartuta. Gai bat baino gehiago erabili nahi baduzu, denbora kalkulatu beharko duzu luzapen hori aintzat hartuta.

Hobe da malgutasunez jokatzea etapan ordenari dagokionez, taldearen indarraren edo ahuleziaren arabera, eta eztabaidaren bizitasunaren arabera. Esaterako:

- Agian ondo datorkizu tarte bat edo bi eranstea, taldeek nork bere argudioak presta ditzaten, eta beste hizlari batzuek nork bere ikuspegia aurkezteko aukera izan dezaten.
- Aldez aurretik jarduera hori taldearekin probatu baduzu, edo lehen aldia bada ere, ustekabeko elementuren bat sar dezakezu, lehen hizlariak hautatzeko modua aldatuz, mutur bakoitzetik hasita hirugarren tokian daudenak hautatuz, esaterako.
- Argudioak prestatzeko fasean, hizlari bakoitzaren jarraitzaileei oposizioko hizlariarekin jarduteko eskaera egin diezaiekezu, beren jarreraren aurkako argudioak presta ditzaten. Metodo egokia da parte-hartzaileek aurkariaren ikuspegia kontuan har dezaten, eta aldaera interesgarria da baldin eta jendea ez bada taldez aldatzen ari.

Hizlariak postal-tamainako txartelak erabil ditzakete oharrak idazteko, horrela argudioak gogoratzeko eta hitz egin bitartean argudio horiek aipatzeko.

Gizarte tolerante batean «pluralismoak» edo adierazpen-askatasunak muga jakin batzuen barnean egon behar ote duen ere galde dezakezu: esaterako, manifestazio faxista edo nazionalistak baimendu beharko al lirateke?

Jarraipenerako iradokizunak

Hedabideen bitartez bereziki iritziak nola osatzen eta aldatzen diren aztertzen jarraitu nahi baduzu, «Portada» jarduera egin dezakezu, 236. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Botoari buruzko adierazpena hautatzen baduzu, jarduerari jarraipena emateko inkesta bat presta dezakezu zure toki-komunitatearen boto-ohiturei buruz. Kontsultatu «Bozkatu ala ez bozkatu?» jarduera, 120. orrialdean.

Eztabaidatzeko adierazpenak

- Hauteskundeetan gure botoa erabiltzeko betebeharrak morala daukagu.
- Lege guztiak bete beharko genituzke, baita bidezkoak ez direnak ere.
- Politikariak dira demokrazia batean boterea duten bakarrak.
- «Jendeak merezi dituen zuzendariak ditu».
- Herritarren ardura da gobernuaren eguneroko jarduera kontrolatzea.

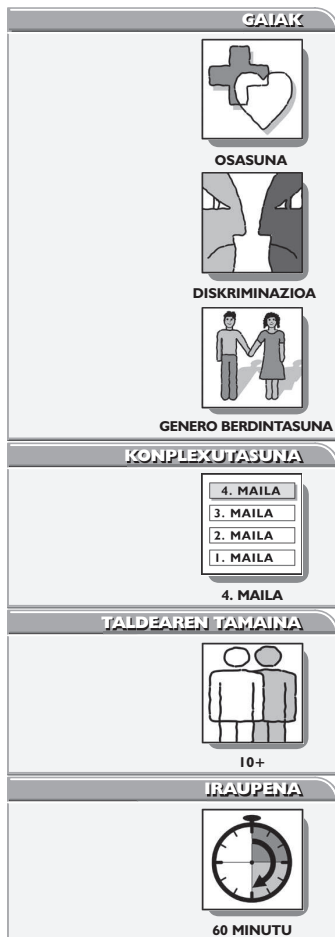
Data nagusia

Urriaren 24a

Nazio Batuen Eguna

Hitz egin dezagun sexuaz!

Ba al zenekien Pedro gay dela?

Gaiak	Osasuna, Diskriminazioa eta Xenofobia, Genero-berdintasuna
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	10+
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, «fish-bowl» (arrainontzia) teknika erabiltzen da, eta sexualitatearen aurreko jarrerak aztertzen dira, homofobia barne.
Lotutako eskubideak	▪ Ezkontzeko eta familia edukitzeko eskubidea. ▪ Bereiztua ez izateko eta tratamendu-berdintasunerako eskubidea. ▪ Adierazpen- eta elkartzeko eskubidea.
Helburuak	▪ Sexualitatearekin zein homosexualitatearekin zerikusia duten gai eta eskubideei heltzea. ▪ Norberarenganako konfiantza garatzea, nork gai honen inguruan dituen iritziak adierazteko aukera izan dezan. ▪ Tolerantzia eta enpatia sustatzea.
Materialak	▪ 3 aulki ▪ 2 bideratzaile ▪ Parte-hartzaileak inguruan mugitzeko tokia ▪ Arbela edo kartoi meheak, eta errotuladoreak ▪ Txartelak eta boligrafoak ▪ Kapela bat
Prestaketa	▪ Kontuan hartu hainbat komunitatetan sexualitatea gai zaila dela; hortaz, litekeena da metodologia zein gaia egokitu behar izatea. ▪ Identifikatu beren sexualitateaz argi eta garbi hitz egin duten pertsona batzuk, heterosexualak zein homosexualak, bisexualak eta transexualak barne.

Jarraibideak

1. Adierazi parte-hartzaileei sexu-joerengatiko diskriminaziorik ez jasateko eskubidea oinarritzko eskubidea dela, eta Europako herrialde gehienek legeriak babestu egiten duela, jende gehienak sexualitatea gai pribatua dela uste badu ere. Jarduera hau aukera ezin hobe da sexualitatearen, or har, eta homosexualitatearen, bereiziki, aurreko jarduerak aztertzeko. Hasteko, hitz egin beren sexu-joeren berri eman duten pertsona ospetsuen inguruan.
2. Banatu txartelak eta boligrafoak. Eskatu parte-hartzaileei homosexualitatearen edo sexualitatearen inguruan oro har duten edozein galdera idazteko, eta txartelak kape-lan sartzeko. Galdera horiek anonimoak behar dute.
3. Azaldu jarduera hori aukera ezin hobe dela oro har sexualitatearekiko, eta bereiziki homosexualitatearekiko jarrerak aztertzeko. Bakoitzak bere iritziak askatasun osoz eman ditzake, gizartearen arauen aldean konbentzionalak, eztabaidagarriak edo

arau horien aurkakoak izanagatik ere. Nork bere ikuspegiak eman behar ditu, gainerakoekin bat etorri edo ez, barregarri geratzeko beldurrik gabe eta inor mesprextatu gabe.

4. Jarri hiru aulkiak taldearen aurrean zirkuluerdia osatuz. Aulki horiek arrainontzi barenko «hiztun» entzat dira. Gainerako taldekideek behatu egiten dute, besterik gabe.
5. Adierazi nola jardun behar duten: batek bi boluntario eskatu behar ditu, harekin bat egin dezaten «arrainontzi» barruan solasean aritzeko. Noizbait beste norbaitek haiekin bat egin nahi badu, bat egin dezake. Nolanahi ere, «arrainontzi» barruan hiru pertsona bakarrik sartzen direnez, norbaitek tokia utzi beharko dio. Norbaitek solasaldian parte hartu nahi duen bakoitzean, arrainontzira hurbildu eta «hiztun» bati sorbaldan ukituko dio, leunki. Bi pertsona horiek tokiak elkartrukutzen dituzte, eta hasiera bateko «hiztuna» ikusle bihurtzen da.
6. Animatu parte-hartzaileak hurbil daitezen, beren edo beste batzuen iritzia emateko, azken horiek haien iritziekin bat ez etorri arren. Hala, ikuspegi eztabaidagarriak, pentsaezinak edo «politikoki zuzenak ez direnak» jendaurrean aurkez daitezke, eta gaia sakonki eztabaidatu zenbait ikuspegitatik begiratuta.
7. Debekatuta dago taldekideen aurkako iruzkin mingarriak egitea.
8. Eskatu boluntario bati kapelatik txartel bat har dezan, eta hasi txartel hori komentatzen. Jarraitu eztabaidarekin, gaia agortu eta arrazoibideak errepikatzen hasi arte.
9. Jarraian, eskatu hiru boluntariori beste gai bati buruz eztabaida dezaten, eta abiarazi elkarriketa-txanda berria, aurrekoaren arauetara jarraituz.
10. Landu ahal dituzun gai guztiak, eskuragarri duzun denboraren eta taldearen interesaren arabera. Gogoetaren eta azken ebaluazioaren fasera iritsi aurretik, egin atsedenaldi txiki bat, parte-hartzaileak «arrainontzi»tik irten daitezen. Hori bereziki garrantzitsua da, baldin eta eztabaida beroa eta bizia izan bada.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, galdetu parte-hartzaileei «arrainontzi»aren barnean zein kanpoan nola sentitu diren. Jarraian, komentatu adierazitako ikuspegi guztiak, eta, azkenik, adierazi jarduera horretatik zer ikasi duten :

- Norbait harritu edo txunditu al da adierazitako ikuspegiren batekin? Zeinekin? Zergatik?
- Zure komunitatean, zenbateraino da irekia jendeak sexualitatearen inguruan duen mentalitatea?
- Talde batzuk beste batzuk baino irekiagoak al dira? Zergatik?
- Zer indarrek moldatzen dute gure sexualitatearen garapena?
- Nondik datoz jendeak sexualitateari dagokionez dituen balioak?
- Parte-hartzaileek bestelako jarrera al dute sexualitatearen aurrean beren guraso eta aitona-amonen aldean? Hala bada, zertan bereizten dira? Zergatik?
- Zenbait herrialdetan, legeak eta gizarte-presioa ez datoz bat hainbat Giza Eskubiderekin, hala nola errespetuarekin eta duintasunarekin, norberak hautaturiko pertsonarekin maitemintzearekin, askatasunez ezkontzearekin eta abar. Nola konpon daitezke gatazka horiek?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Kontuan hartu zer gizarte-testuingurutan ari diren eta egokitu jarduera horren arabera.

Jarduera honen bitartez, parte-hartzaileei aukera eman behar zaie beren sexualitatearen eta beren gizartearen arauen inguruan hausnarketa egin dezaten, eta, hori ez ezik, norbera-

renganako konfiantza sustatu nahi da, nork bere ikuspegia adierazterakoan. Helburua ez da taldea ikuspegi jakin batekiko konbentzitzea, ezta adostasun-erabaki batera iristea ere.

Jarduera aurrera eraman aurretik hobe duzu prestatzea, eta horretarako generoari, diskriminazioari eta xenofobiari buruzko informazioa irakur dezakezu. Pentsa zer gai planteatu daitezkeen. Besteak beste, honako galdera hauek egiten dira gehienetan:

- Zer da homosexualitatea?
- Zer alde daude heterosexual baten, gay baten, lesbiana baten, bisexual baten eta transexual baten artean?
- Homosexualitatea gaixotasuna al da?
- Jendea nola egiten da gay edo lesbiana?
- Zenbaterainokoa da HIESaz kutsatzeko arriskua?
- Zenbait herrialdetan homosexualitatea onartzen da, eta gayak ezkon daitezke. Beste batzuetan, aldiz, heriotza-zigorra ezartzen diete.
- Nola egiten dute amodioa homosexualek?

Garrantzizkoa da, halaber, bideratzaileak zareten aldetik, zuen balio eta sinismenei buruz gogoeta egitea, hain zuzen ere zuek eta zuen familia eta lagunek bidezkatatzerik jotzen duzuen, eta gogoan hartu balio horiek egiten eta esaten duzuen orotan islatuko direla, baita, aldi berean, egiten eta esaten ez duzuen orotan ere. Izugarri garrantzitsua da zuen balio eta aurreiritziak onartzea eta balio horien jatorriak ulertzea, hartara parte-hartzaileek beren balioen jatorrii buruzko ideia bat ere osatzeko aukera izan dezaten.

Beren sexualitateaz hitz egiterakoan zintzo jokatu duten pertsona famatuaren izenen txostenarekin zera lortu nahi da, parte-hartzaileak ireki daitezkeen animatzea, gai horri buruz hitz egiterakoan. Aukera egokia izan daiteke, halaber, sexualitatearekin zerikusia duten zenbait hitz argitzeko, hala nola gay eta lesbiana, homosexuala, heterosexuala, bisexuala eta transexuala. (Ikusi informazio lagungarria 343. orrialdean).

Jardueran funtsezko zeregina bete behar duzue, solasaldiaren tonu orokorra ezartzeari dagokionez. Hasteko, ondo egon liteke bi bideratzailek hitzun gisa jardutea. Esaterako, zuek batek honako hau bota lezake: «Ba al dakizue Pedrok gai dela adierazi duela?». Besteak honako erantzun hau eman dezake, esaterako: «Ez, ezin nuen halakorik pentsatu; egia esan ez du ematen gay denik». Horrela aditzera emango duzue elkarrikitasun bion lagun bati buruzkoa dela, eta ondorioz, jarduera «lokalki» garatuko dela, eta ez eztabaida teoriko baten antzera.

Lagungarria izan daiteke, halaber, jendeak homosexualitateari buruz dakienari eta sexualitatearekiko hartzen duen jarraitasun buruzko eztabaidarekin hastea.

Zortea lagun baduzue, ikusleetako batzuek laster ordeztuko zaituztete, eta horrela parte-hartzaileek aurrera jarraituko dute eztabaidarekin. Nolanahi ere, eztabaidan ikusle gisa parte hartzen jarraitu behar duzue, eta, ahal dela, hitzun gisa hitza berriz ere hartu. Horrek eztabaida diskrezioarekin manipulatzeko aukera emango dizue, eztabaida-bide berriak irekitzeko edo arauak bete ez dituen parte-hartzaile bat diskrezioarekin baztertzeko.

Nahi baduzue, honako arau hau ezar dezakezue: gai jakin bati buruzko iritzia behin bakarrik ematea. Horrela saihestuko duzue eztabaidak gaiaren alderdi jakin batzuk bakarrik aintzat hartzea, baita herri-aurreiritziak errepikatzea ere.

Aldaerak

Honako gai hauek ere erabil daitezke

- Ezkontzea edo sexu-harremanak edukitzea baimentzeko adinak, bestelakoa beharko al luke homosexualen kasuan?
- Adopzioa eta ezkontza: gay eta lesbianen bikoteei ezkontzeko baimena eman beharko al litzaieke? Eta haurrak adoptatzeko baimena? Zergatik, edo zergatik ez?
- HIESa: egia al da homosexualek arrisku handiagoa dutela?

Jarraipenerako iradokizunak

Parte-hartzaileek diskriminazioaren beste alderdi batzuk aztertu nahi badituzte, transexualen kirol-lehiaketetan parte hartzeko eskubidea barne, «Minutu bat baino ez» jarduera egin dezakete, 225. orrialdean.

Ekin lanari

Jarri harremanetan zuen herrialdeko gay edo lesbianen elkarteekin; haiei buruz informatzea lanari ekiteko modu ezin hobea da eta! Gonbidatu elkarte horietako ordezkari bat zuekin bat egin dezan, eta identifikatu zein diren zuen herrialdeko arazo larrienak, berdintasunari eta eskubideei dagokienez.

Informazio gehigarria

«Giza sexualitatea bizitzaren parte da. Gure sexualitateak gure nortasunean, eta besteekiko harremanetan nabari diren portaera-ohituretan eragiten du, hain zuzen ere sozialean, pertsonalean, emozioetan eta psikologian. Gure sexualitatea gure sexuaren eta gure genero-ezaugarrien arabera zehazten da, baita bestelako eragin konplexu ugarien eraginez ere, eta bizitzan zehar alda daiteke»

ASPA teknologia-informazioko proiektua, www.aspa.asn.au

Sexu-aniztasuna eta Giza Eskubideak

Sen onari jarraituz, ez dirudi bi gai horiek elkarren artean lotura handia dutenik. Honako arrazoibide hau erabil liteke: bata, hautaketa pertsonalarekin eta indibidualarekin du zerikusia; besteak, aldiz, herritarrei dagokienez jarduten duten lege- eta politika-egituren eremu publikoarekin. Alabaina, zenbat azterlan historikok, antropologikok eta soziologikok aditzera ematen dutenez, sexu-identitate eta sexu-desira adierazteko modu jakin batzuk gizarte-ordenaren kontserbazioari kalte egin diezaioketela hartu da aintzat, hainbat garai eta kulturatan. Zenbait testuingurutan, sexu-desira anbiguoak edo sexu bereko pertsonenganako desirak sinismen tradizional eta erlijiozkoei aurre egitea edo sinismen horiek haustea dakar berekin; bestea batzuetan, berriz, gaixotasun psikologikotzat jotzen da. Sexu-aniztasunaren eta Giza Eskubideen konexioaren azpian bada indar hegemoniko bat, eta indar horrek Giza Eskubideak berdintasunez eskuratzeko aukerak etengabe baztertzeko jarduten duela esan dezakegu. Hain zuzen ere, heterosexualitatea «disposizio naturala» delako eta ondorioz sexu-desira adierazteko modu arrunta delako uste instituzionalizatua da indar horren funtsa. Baztertze-prozesu horretan bada uste iraunkor bat: heterosexualitatea «naturala» da, eta, ondorioz, moralki onargarria. Bestelako sexu-joerak, aldiz, «naturaren aurkako»tzat jotzen dira, eta, ondorioz, moralki onartezinak dira.

Gay eta lesbianen Giza Eskubideen Batzordetik egokitua, www.iglhr.org

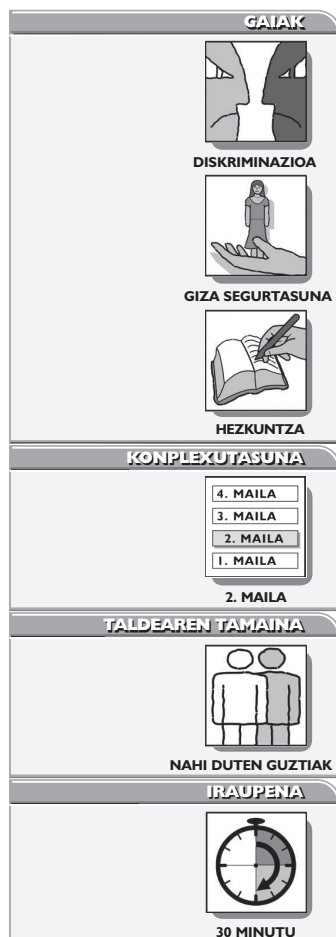
Data nagusia

Maiatzaren 17a

Homofobiaren kontrako Nazioarteko Eguna

Hizkuntza-oztopoak

*Erantzun al diezaiekezu honako galdera hauei?
Onargarria izango al litzateke zure asilo-eskaera?*

Gaiak	Diskriminazioa eta Xenofobia, Giza Segurtasuna eta Hezkuntza
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Nahi duten guztiak
Iraupena	30 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, errefuxiatuek beste Estatu bati asiloa eskatzerakoan izaten dituzten zailtasunak simulatuko ditugu. Besteak beste, honako gai hauek landuko dira: ▪ Errefuxiatuek dituzten frustrazio eta emozio-faktoreak. ▪ Hizkuntzaren oztopoa gainditzea. ▪ Diskriminazioa eskaera-prozeduran.
Lotutako eskubideak	▪ Asiloa bilatzeko eta izateko eskubidea. ▪ Etniagatik edo jatorriagatik diskriminaziorik ez jasateko eskubidea.
Helburuak	▪ Immigrazio-agintariak asilo-eskaeren inguruan egiten duten diskriminazioari buruzko informazioa neurri handiagoan jakin dadin bultzatzea. ▪ Hizkuntzen eta kultura arteko hezkuntzaren garrantzia erakustea. ▪ Enpatia garatzea, errefuxiatuek asilo-eskaera egiten dutenean izaten dituzten frustrazioen berri izateko.
Materialak	▪ «Asilo-eskaeraren» kopiak, bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Boligrafoak, bat parte-hartzaile bakoitzeko.
Prestaketa	Antolatu espazioa idazmahai baten atzean eseri eta burokrazia-ofizial baten rola bete ahal izateko moduan.
Jarraibideak	1. Utzi parte-hartzaileei beren burua aurkezten, baina ez inor agurtu edo haien presentzia aintzat hartu. Ez esan ezer gertatuko denari buruz. 2. Hasteko planifikatutako denboraren ondoren, itxaron zenbait minutu eta, ondoren, banatu «Asilo-eskaeraren» kopiak eta boligrafoak, bat parte-hartzaile bakoitzeko. 3. Jakinarazi bost minutu dituztela inprimakia betetzeko, baina ez esan ezer gehiago. Ez entzunarena egin beste edozein galdera edo protestari. Zerbait esan behar baduzu, esan beste hizkuntza batean (edo asmatu hizkuntza bat) eta keinuak eginez. Ahalik eta komunikazio gutxien izan. Gogoratu errefuxiatuen arazoek ez dutela zerikusirik zurekin, zure lana inprimakiak banatzea eta ondoren jasotzea besterik ez da! 4. Berandu iristen direnak modu zakarrean agurtu (adibidez, «berandu zatoz, hartu inprimakia eta bete. Minutu batzuk besterik ez dituzu!»). 5. Bost minutu igaro direnean, bildu inprimaki guztiak irribarrerik egin gabe eta inolako harreman pertsonalik izan gabe.

Oharra: Jarduera hau honako honetatik egokitu da: Donahue, D., Flowers, N., «The Uprooter», Hunter House argitaletxea, 1995.

6. Irakurri betetako inprimaketako bateko izena, eta eskatu pertsona horri gerturatzeko. Berrikusi inprimakia, eta esan zerbait pertsona horrek bete duen moduari buruz, adibidez «ez duzu 8. galdera erantzun» eta «ez dut ikusten 6. galderan “ez” erantzun duzunik. Errefuxiatuak ezetz esaten du». Esan pertsona horri joateko. Ez zaitez inongo eztabaidatan sartu. Deitu berehala hurrengo pertsonari.
7. Errepikatu prozesu hori hainbat aldiz. Ez da beharrezkoa eskaera guztiekin egitea, beharrezkoa den bitartean bakarrik egin, parte-hartzaileek gertatzen dena ulertzen duten arte.
8. Azkenean, atera zure roletik eta esan parte-hartzaileei gertatutakoari buruzko eztabaida egiteko.

Data nagusiak

Ekainaren 26a

Nazio Batuen Gutunaren Eguna

Otsailaren 21a

Ama-hizkuntzaren Nazioarteko Eguna

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, galdetu parte-hartzaileei nola sentitu ziren jardura egiten ari ziren bitartean eta, ondoren, eskatu iritziaik elkarren artean azaltzeko, bai gertatutakoari buruz, bai jardueran ikasitakoari buruz.

- Nola sentitu dira parte-hartzaileak ulertzen ez duten eskaera bat betetzerakoan?
- Asilo bila dabilen pertsona baten egoeraren simulazio errealista al da?
- Zure ustez, zure herrialdean asiloa eskatzen duten pertsonak behar bezalako tratua jasotzen al dute? Zergatik? Zergatik ez?
- Zein izan daitezke ondorioak asilo-eskaera ukatu zaion pertsona batentzat?
- Parte-hartzaileak egon al dira inoiz hizkuntza hitz egin ahal izan ez duten egoera batean funtzionario baten aurrean, adibidez poliziaren bulego batean edo inspektore baten aurrean? Nola sentitu dira?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jardura hau bideratzea nahiko erraza da: garrantzitsuena da «indartsua» izatea zure rola betetzean, baita serioa, gogorra eta burokratiko ere. Errefuxiatuen estutasuna ez da zure ardura, zure lana egiteko zaude hemen! Ideia da pertsona askok ez dutela errefuxiatuak nahi beren herrialdean. Immigrazio-ofizialek errefuxiatuak hautatzeko eta identifikazio-dokumentuak eta inprimakiak behar bezala bete dituztenei bakarrik sartzen uzteko aginduak dituzte. Sarritan, errefuxiatuek beste herrialdeko hizkuntza gaizki menderatzen dute eta oso zaila egiten zaie inprimakiak betetzea. Horretaz gain, larri eta oso sentikor daude. Haien zatigogorra da gertatzen ari dena ulertzea, eta ez dakite zergatik ukatzen zaizkien eskaerak.

Jarraipenerako iradokizunak

Estatuek errefuxiatuak herrialde batean sar daitezkeen onartzeko edo ukatzeko erabiltzen dituzten zenbait argudio ezagutu nahi badituzu, kontsultatu 240. orriko «Sar al naiteke?» jardura. Errefuxiatuei buruzko jardura gehiago egiteko adibideak aurkituko dituzu Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi-mailako Komisarioaren (UNHCR) honako web-orri honetan: <http://www.unhcr.ch/>

Ekintzarako ideiak

Taldeak immigrazio-funtzionario bat gonbida dezake bere lanaren erronkei buruz hitz egin dezan. Horretaz gain, immigrazio-bulegoetarako bisitaldi bat koordina dezakezu, eta asiloa eskatzeko prozedurak nola funtzionatzten duen ikusi.

- Taldeko kideek asiloa eskatzen duten pertsonak eta immigrazio-funtzionarioak ere elkarriketa ditzakete, haien ikuspuntuak ezagutzeko eta prozeduran bidegabekeriak eta/edo irregulartasunak dituen edozein kasuri buruzko galderak egiteko. Informazio hori erre-fuxiatuen aldeko kanpainetan erabil liteke, edo immigrazio-departamentuari edo UNHCRren moduko erakundeei aurkeztu.

Informazio gehigarria

- Errefuxiatuei buruzko informazioa eta datuak aurki ditzakezu 240. orriko «Sar al naiteke?» jardueraren informazio gehigarriaren atalean.

Errefuxiatua edo asilo-eskatzailea: zein dira antzekotasunak eta desberdintasunak?

Sarritan, pertsonak ez dituzte «asilo-eskatzaile» eta «errefuxiatu» terminoak bereizten. Errefuxiatu terminoa asiloa eskatzen ari den edo lortu duen pertsonentzat erabiltzen da. Legeari dagokionez, «errefuxiatu» eta «asilo-eskatzaile» terminoak desberdinak dira. Asiloa eskatzen duen pertsona bat errefuxiatu gisa onar dezaten nahi duen pertsona bat da, eta Estatuaren eskaera aztertzen ari da oraindik. Asilo-prozeduran zehar, immigrazio-departamentuak erabaki behar du asiloa eskatzen ari den pertsonaren egoera bat datorren errefuxiatuaren definizioarekin, eta ezarritako irizpidea betetzen ote duen. Adibidez, ongi oinarritutako arrazoiak direla-eta jazarpenaren beldur direla erakutsi beharko dute, eta ez dutela inolako krimen larriarik egin, gizartearen aurkako krimenik edo gerra-krimenik. Honako hauek dira asilo-eskatzaileek dituzten eskubide nagusiak: haien asilo-eskaera aintzat hartzeko eskubidea, eta eskaera egiten den herrialdean geratzeko eskubidea eskaera aztertzen den arte. Errefuxiatu bat asiloa eskatu eta eman zaion pertsona dela esan daiteke. Errefuxiatu izaerarekin lotutako hainbat eskubide daude, esaterako haren bizitza arrisku larrian dagoen herrialdera ez itzultzeko eskubidea, diskriminaziorik ez jasateko eskubidea eta asiloa eman dion herrialdean oinarritzeko asistentzia jasotzeko eskubidea. Azken bost hamarkadetan, milioika pertsonak eman zaie asiloa mundu osoan. Gutxi gorabehera, 1,2 milioi asilo-eskaera daude aztertzeke mundu osoan.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Eskabide-orria

1. Családi és utónév
2. Дата і місця народження
3. Viimeisin osoite
4. Անձնագրի համարը
5. Επάγγελμα ή κύρια απασχόληση
6. Başvuran kişiye eşlik eden refakatçı veya yakınlarının isimleri
7. Meio e local de entrada no país
8. Ghaliex titlob ghall-azilju?
9. Свидетельство преследований, на основании которых составлено заявление
10. Avez-vous déjà présenté une demande d'asile auparavant? Veuillez donner des détails sur les pays, les dates et les motifs.
11. Dali imate rodnini ili poznanici vo ova zemja? Ako imate, navedete gi iminjata i adresite.
12. ما هي اللغات التي تتكلمها وما هي مستوى ثقافتك

Indarkeria nire bizitzan

«Jarraitu hiru erreak: Norberarekiko errespetua/Besteekiko errespetua/Zure ekintza guztiekiko erantzukizuna» (Follow the three Rs: Respect for self / Respect for others and / Responsibility for all your actions) Dalai Lama.

Gaiak	Bakea eta Indarkeria, Giza segurtasuna, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek pertsonen arteko indarkeriarekin lotutako beren esperientziak aztertuko dituzte.
Lotutako eskubideak	▪ Pertsonen bizitzeko, askatasunerako eta segurtasunerako duten eskubidea. ▪ Pentsamendu-askatasunerako, kontzientzia-askatasunerako eta erlijio-askatasunerako eskubidea.
Helburuak	▪ Nork bere burua indarkeriaren biktima gisa ez ezik, indarkeria-iturri izan daitekeen pertsona gisa ere identifikatzeko gai izatea. ▪ Indarkeria modu positiboan hartzeko gaitasunen garapena sustatzea. ▪ Tolerantziaren eta erantzukizunaren balioak garatzea.

Jarraibideak

1. Azaldu jarduera honetan parte-hartzaileek aukera izango dutela pertsonen arteko indarkeriari dagokionez izan dituzten esperientziei buruzko ideiak eta sentimenduak azaltzeko (indarkeria beraiek jasan dutenean zein beraiek besteekin indarkeria erabili dutenean).
2. Ziurtatu guztiek ezagutu eta ulertzen dituztela taldean lan egiteko arauak: guztiek errespetuz jokatu beharko dute, bakoitzak adierazitakoa konfidentziala izango da eta inor ez da behartuko deseroso sentiarazten duen zerbait esatera.
3. Egin ideia-jasa bat «indarkeria» hitzari buruz eta eskatu parte-hartzaileei eguneroko indarkeriari buruzko adibideak emateko, esaterako ahozko indarkeria, irainak, sarkasmoa, errenka bat ez errespetatzea, norbaiten aurrean eztabaidatzea, haur bat astintzea, norbait jotzea edo norbaiten gu jotzea, etxebizitzan lapurtzea, lapurreta txikiak edo diru-zorroa lapurtzea, bandalismoa eta abar.
4. Esan denei bost minutu hartzeko norberari gertatutako honako gertakari hauei buruz gogoeta egiteko:
 - a) norbaiten indarkeriaz jokatu zuen haien aurka,
 - b) haiek indarkeriaz jokatu zuten beste norbaiten aurka,
 - c) norbait ikusi zuten indarkeriaz jokatzeko eta ez zuten esku hartu.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasi jarduerari buruzko eztabaida labur batekin, aztertu erraza ala zaila izan den eta, zaila izan bada, aztertu zergatik. Ondoren, aztertu a), b) eta aurreko egoeren arrazoiak eta ondorioak. Eskatu boluntarioak beren esperientziak eztabaida orokor batean adieraz ditzaten. Eztabai-

GAIAK

 BAKEA ETA INDARKERIA

 GIZA SEGURTASUNA

 GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA
 4. MAILA
 3. MAILA
 2. MAILA
 1. MAILA
 3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

 EDOZEIN

IRAUPENA

 60 MINUTU

Data nagusia

Azaroaren 16a
Tolerantziaren
Nazioarteko Eguna

dari hasiera eman baino lehen, haiek zer gertatu zen eta nola sentitu ziren adieraziko dute; ondoren, eman hasiera denon arteko eztabaidari.

1. Zergatik gertatu zen indarkeria-egoera hori?
2. Zer egingo zuten taldeko beste kideek antzeko egoera batean?
3. Zergatik jokatu zenuen horrela?
4. Beste zer eratarata joka zenezakeen? Ba al daukate besteek iradokizunik?
5. Zer egin zezakeen beste norbaitek gertatutakoa saihesteko?
6. c) kasuan, zergatik ez zuten esku hartu?
7. Zein izan ziren gertakariaren arrazoiak?
8. Zenbat gertakari izan ziren gaizkiulertuen ondorio? Zenbat izan ziren saminak, gorrotoak edo jelsiak eragindakoak eta zenbat kulturaren, ohituren, iritzien edo sinesmenen arloko desberdintasunek eragindakoak?
9. Zer ulertzen du jendeak «tolerantzia» hitz egiten denean? Nola definituko zenuke?
10. Egia al da jendeak guztiz tolerantea izan behar duela besteek egiten edo esaten dutenarekin?
11. Zergatik da tolerantzia funtsezko balioa Giza Eskubideen sustapenerako?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Egon zaitez ezusteetarako eta jarduera zaila edo iraingarria dela uste dutenei laguntzeko prest. Ezin da pertsona bakoitzaren historiala eta haien familietan gertatzen dena edo gertatu dena eza-gutu. Agian parte-hartzaileetako batzuk esperientzia txarrak izan dituzte hainbat indarkeria-adi-razpenekin. Jarduera honen helburua honako hau da: indarkeria lantzeko gaitasunak garatzea eta, horretarako, arrazoiak identifikatzea, sentimenduak eta emozioak onartzea, eta irmotasunez jokatze-ko trebetasunak garatzea, egoera kontrolatzeko eta indarkeria dagoen egoerei indarkeriarik gabe erantzuteko. Eskatu Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren I. artikulua gogoratzeko: «gizaki guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela». Besteek artikulua horri jarrai diezaioaten nahi badugu, orduan guk ere jarraitu egin beharko diogu. Taldean hamar per-sona baino gehiago badaude, talde txikitik bana ditzakezu beren esperientziez hitz egin dezaten.

Aldaerak

Jarduera hau antzerki bat egiteko egokia da. Eskatu bi, hiru edo lau pertsonari gorabehera ba-ten antzezpen txiki bat egiteko. Besteek begiratu egingo dute. Noizbehinka antzezpena eten egin ahal izango duzu, eta ikusleei antzezpen horrek nola jarraitu beharko lukeen galdetu, haiek iradokizunak egin ditzaten. Bestela, ikusleek zuzenean pare hartu ahal izango dute akto-reen txanda hartuz (beharbada beste emaitza batzuk lortuko dituzte).

Jarraipenerako iradokizunak

Bilatu indarkeriaren biktimei laguntza ematen dieten elkarteei buruzko informazioa, adibidez te-lefonoen laguntza eskaintzen duten lineei edo biktimentzako laguntza-sareei buruz. Halaber, bilatu gizartearen elkar ulertzea eta tolerantzia sustatzen duten elkarteei buruzko informazioa. Bakea-ren eta indarkeriaren gaia lantzen jarraitu nahi baduzu, kontsultatu I I I. orrialdeko «Bizitza mun-du perfektu batean» jarduera. Bakearen gorpila osatzeko, bilatu emandako arrastoek erantzunak.

Ekintzarako ideiak

Jarri harremanetan gizartearen bakea eta indarkeriarik eza sustatzeko lan egiten duen elkar-te batekin, eta ikusi nola esku har dezakezun.

Interneten eragina

Teknologia handi bakoitzean aurreiritzi politiko edo sozial bat dago.

Gaiak	Hedabideak, Globalizazioa, Giza Eskubideak
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	10-50
Iraupena	180 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, talde txikietan egindako eztabaidak eta guztion artean egindakoak bilduko dira, batez ere honako gai hauek aztertzeko: ▪ Interneten etorkizuna eta hesi digitala. ▪ Interneten erabilera Giza Eskubideak sustatzeko.
Lotutako eskubideak	Edozein Giza Eskubide.
Helburuak	▪ Internetek dituen inplikazioei eta mundu guztiak informazioa eskuratzeko duen aukerari buruzko kontzientzia sortzea. ▪ Irudimenaren eta pentsamendu kritikoaren trebetasunak garatzea. ▪ Justizia eta Giza Eskubideak sustatzen lan egiten duten beste pertsona batzuekiko elkartasuna sustatzea.
Materialak	▪ Txartelen kopia. ▪ Paperezko orri handiak eta markatzaileak talde bakoitzarentzat. ▪ Talde txikietan eta guztiok batera lan egiteko adina leku.
Prestaketa	▪ Egin 1. txartelaren kopiak («Interneten eragina iragartzeko sei aukera»); nahikoa da 2 pertsonako kopia bat egitea. ▪ Egin 2., 3., 4., 5. eta 6. txartelen kopia, bost taldeetako kide bakoitzak kopia bana izan dezan.

Jarraibideak

Jarduera hau hiru zatitan antolatu da: 1. zatia, sarrera (10 minutu); 2. zatia, Interneten eraginaren iragarpena (60 minutu); eta 3. zatia, nola erabil daiteke Internet Giza Eskubideak sustatzeko (90 minutu).

1. zatia. Sarrera (10 minutu)

1. Egin jardueraren sarrera bat, eta azaldu parte-hartzaile guztien irudimena eta pentsamendu kritikoa beharko dela. Haien zeregina Internetek eta teknologia berriek gure bizitzan eta Giza Eskubideei buruzko lanean duten eragina zehaztea izango da.
2. «Beroketa» gisa eta guztiek jakin dezaten, adierazi taldeari Interneti buruzko oinarriko zenbait ideia eta, ondoren, eskatu binaka hitz egin dezatela Internetekin izandako bizipenen inguruan, eta hura erabiltzearen abantailen eta desabantailen inguruan. Eman hamar minutu horretarako.

2. zatia. Interneten eraginari buruzko pronostikoa (60 minutu).

1. Banatu 1. txartelaren kopiak («Interneten eragina iragartzeko sei aukera»). Azaldu irizpateak polarizatze oso muturreko egoerak planteatu direla.

GAIAK

HEDABIDEAK

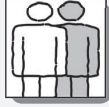
GLOBALIZAZIOA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

4. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

8-50

IRAUPENA

180 MINUTU

2. Eskatu bikote bakoitzari adieraz dezaten haien ustez zein egoerak duen gertatzeko aukera gehien, eta zein gutxien. Eman 15 minutu.
3. Bildu parte-hartzaile guztiak osoko bilkura batean beren erabakiak ezagutarazteko. Saiatu honako hauei buruzko eztabaidak laburtzen:
 - Gertatzeko aukera gehien duen egoera.
 - Giza Eskubideek informazioaren teknologian duten garrantzia (adierazpen-askatasunerako eskubideak adibidez).
 - Hesi digitala.
4. Eskatu parte-hartzaileetako bati puntu nagusiak arbelean idazteko.
3. **zatia.** Nola erabil daiteke Internet Giza Eskubideak sustatzeko? (90 minutu).
 1. Banatu parte-hartzaileak bost taldetan, A-tik E-ra arte, eta banatu txartelak. A taldeko pertsona bakoitzak «etorkizuneko esparruak: ikuspegi ezkorra» txartelaren kopia bat izan beharko du. B taldeko parte-hartzaileek, berriz, «etorkizuneko egoerak: ikuspegi baikorra» txartelaren kopia bat jasoko dute, eta abar.
 2. Eman 20 minutu txartelak irakurtzeko eta beren iruzkin orokorrak adierazteko.
 3. Eskatu parte-hartzaileei 1. zatian Interneten eraginari buruz izandako eztabaiden emaitzei dagokienez txarteletako informazioa aintzat hartzeko. Arreta berezia jarri beharko diote zati horri, jardueraren hurrengo etapari buruzko funtsezko informazioa ematen baitie parte-hartzaileei.
 4. Banatu parte-hartzaileak beste talde batzuetan. Bost pertsona beharko dira talde berri bakoitzean, A taldeko bat, B taldeko beste bat, C taldeko beste bat eta abar.
 5. Talde berri horietako bakoitzaren lana Giza Eskubideak sustatzeari begira Interneten hiru abantaila edo aplikazio garrantzitsuenak zein diren erabakitzea izango da.
 6. Iradoki informazioa banatzeko txanda batekin hastea, C, D eta E taldeetako jendearekin hasita (hau da, GKEen lanari buruzko informazioa dutenekin), eta A eta B taldekoekin amaituta. Ondoren, prestatuago egongo dira identifikazio-lanekin hasteko, eta Giza Eskubideak sustatzeko Internetek eskaintzen dituen erabileren inguruan ados jartzeko.
 7. Bestalde, bozeramaile bat izendatu beharko dute azken osoko bilkuran emaitzak arbelean jartzeko. Eman 35 minutu fase horretarako.
 8. Bildu parte-hartzaileak osoko bilkura batean, beren lanaren emaitzak guztiei jakinarazteko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, egin jardueraren berrikuspen bat jendeak nola parte hartu duen aztertuz. Hasi ikasi dutenaren errepasoa egiten.

- Zenbat dakite parte-hartzaileek Interneti buruz? Zenbatek erabiltzen dute? Zertarako erabiltzen dute?
- Parte-hartzaileen artean banaketa digitalik egon al da? Zer eragin du horrek jardueran parte hartzeko duten ahalmenean? Norbait bazterturik sentitu al da ekarpenak egiteko nahikoa ahalmen ez izateagatik?
- Besteen ustez, esperientzia-gabezia hori desabantaila izan al da talde-lanerako?
- Zein dira gai baten inguruan oso esperientzia eta jarrera desberdinak dituzten parte-hartzaileez osatutako talde batean lan egitearen abantailak?
- Zein dira parte-hartzaileek Giza Eskubideen arloko GKEen lanari buruz ikasi dituzten gauzarik interesgarrienak? Izan al zen ezustekorik?
- Giza Eskubideak sustatzeko Internet erabiltzearen abantailak konpentsatzen al dituzte desabantailak?
- Zer egin behar da desabantailai aurre egiteko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Zehaztu jarduera egin aurretik parte-hartzaileek Internet zer neurritan ezagutzen duten, taldearen maila ezagutzeko.

Ebaluazioa egiteko, ideia ona da informazioaren teknologia berrietarako sarbideari dagokionez gai globaletan zein tokiko gaietan oinarritzea, Interneterako sarbiderik ez dutenek edo hori lortzeko zailtasunak dituztenek ere beren iritziak agertzen dituztela ziurtatuz. Taldearen barruko «hesi digitalari» buruz eta esperientzia desberdinak izan dituen jendearekin lan egitearen abantaila buruz egindako galderen helburua honako hau da: erabakiak hartzerakoan parte-hartzaileek hainbat gauza kontuan hartzea.

Aldaerak

Jarduera zabaldu egin dezakezu adostasuna eragingo duen honako ariketa honen bidez:

1. I. zatian, 4. urratsaren ondoren (binaka hartzeko erabakia), eskatu bikote horiei beste bikote batekin elkartzeko, eta lauко taldeetan beren aukerak konparatzeko. Ondoren, ados jarri beharko dute gertatzeko aukera gehien dituen egoera eta gutxien dituen zein diren erabakitzeko. Eskatu lauко talde bakoitzari Giza Eskubideekin lotutako bi esaldi eransteکو (adierazpen-askatasuna, esaterako) aukeratutako egoeran; errazen gertatuko dena. Adostasunera laster iritsi den taldeari bi esaldi horiek idazteak aukeratutako egoerari buruzko baterako gogoeta ziurtatu behar dio, eta horren gaineko jabetasun-zentzua indartu hurrengo urratsa eman baino lehen (15»).
2. Ondoren, eskatu lauко talde bakoitzari elkar dadila beste lauко talde batekin, eta zortzi pertsonako taldeetan beren aukerak konpara ditzatela eta haien ustez gertatzeko aukera gehien eta gutxien dituzten egoerei buruz adostasun batera irits daitezela. Eskatu talde bakoitzari bozeramaile bat izendatzeko (15 minutu). Ondoren, jarraitu jarduerarekin 5. urratsean bazeunde bezala, hau da, emaitzak talde osoaren artean eztabaidatuz.
3. Talde osoa bilduta, eskatu parte-hartzaileei Giza Eskubideei buruzko esaldi gehigarri nagusiak irakur ditzatela, eta azal ditzatela beren aukeraketaren arrazoi nagusiak. Anima itzazu parte-hartzaileak (eta ez bakarrik bozeramaileak) honako hauek egitera:
 - talde guztien aukeren desberdintasunak eta antzekotasunak adieraztera,
 - haien aukera motibatu duten arrazoiak,
 - Giza Eskubideei buruzko gaiak Interneti dagokionez,
 - aukeratutako egoeraren benetako ondorioak.
4. Bestalde, eskatu parte-hartzaileei lana nola egin duten adierazteko.
 - Jardueran zehar iritzi aldatu al dute?
 - Zailagoa izan al da talde handietan lan egitea?
 - Nork hartu du aurrea (adibidez: Interneten arloan esperientzia zutenek ala ez zutenek)?
 - Beren iritziak askatasunez adierazi ahal izan dituzte, Internetekin zituzten ahalmen espezifikoak gorabehera?

- Elkarren artean konektaturik dauden ordenagailuen munduko sarea da Internet.
- Munduan 150 pertsonak baino gehiagok dute Interneterako sarbidea.
- Interneten erabiltzaileen %90 lpar Amerikan, Europan, Japonian eta Australian bizi da.
- Jendeak hesi digitalari buruz hitz egiten du, hau da, informatikarako sarbidearen inguruan dauden desberdintasun handiei buruz.
- Internetek aukera ematen die erabiltzaileei informazioa linean argitaratu eta baliatzeko, eta batzuk besteekin zuzenean komunikatzeko posta elektronikoa (e-maila), posta-zerrenden (mailingak) eztabaida-taldeak (newsgroups) eta berriketa-gelen (chat rooms) bitartez

Jarraipenerako iradokizunak

Anima itzazu parte-hartzaileak «GKEen profila» material lagungarrian dauden webguneak (eta haien estekak) bisitatzea.

Ondoren, proiektu bati buruzko gogoeta egiten hasi ahal izango dira. Honako hauek izango dira proiektuaren xedeak:

- Data nagusia** : (a) Interneten dauden baliabideak erabiltzea zure auzunean Giza Eskubideei lotutako gaiei buruzko jakintza handitzeko.
- Maiatzaren 17a** : (b) Giza Eskubideak sustatzeko Internet erabiltzeko modu berriak bilatzea.
- Telekomunikazioen : (c) Beren webgune propioak eta beste gazte-taldeekiko loturak sortzea.
- Mundu Eguna : Parte-hartzaileek Giza Eskubideak sustatzeko Internet erabiltzeari buruzko berariazko adibide bat landu nahi badute, 148. orriko ariketa egin dezakete («Etorkizuna iristen denean»). Jar-duera hori bizitzeko eskubideari buruzkoa da, eta heriotza-zigorrekin kondenatutako preso baten webgune materiala erabiltzen du.
- Ekintzarako ideiak**
- Hartu jardueran eta aurreko paragrafoetako iradokizunetan garatutako ideiak, edota «GKEen profila» material lagungarrian adierazitako webguneek eskaintzen dizkizuten hainbat aukeratako bat.
- Informazio gehigarria**
- Garapenerako Nazio Batuen Programaren (GNBP) 2001eko urteko txostena «hesi digitalean» oinarritzen da, eta eskuragarri dago honako web-orri honetan: <http://www.undp.org/>.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Interneten eragina iragartzeko sei aukera

1. MUNDUA TOKI HOBEA IZANGO DA! 2010. urtea baino lehen, munduko pertsona guztiak Interneti konektatuta egongo dira. Internetek denda eta bulego gehiago izango ditu, eta negozio-bidaia ez dira beharrezkoak izango. Horri esker, diru asko aurreztuko da eta guztia doan izango da! Gerrak amaitu egingo dira! iMundu guztia zoriontsu izango da!
2. MUNDUA TOKI OKERRAGOA IZANGO DA! 2010. urtea baino lehen, Mendebaldean bizi diren guztiak konektatuta egongo dira, baina gizarte kapitalistatik kanpo bizi diren milaka milioi pertsonak pobrezian biziko dira. Horrek sortuko duen ezegonkortasunak mundu-gerra bat eragingo du, edo azkenean norbaitek Interneten eskuragarri dagoen bonba nuklearraren errezeta erabiliko du. Mundu osoa hilko da.
3. JENDEAK BERE GAIN HARTUKO DU INTERNETEN KONTROLA. 2010. urtea baino lehen, Internetek duen erabiltzaile kopuru hazkorra ezinezkoa egingo du gobernuen kontrola. Gizarte autonomo txikiak sortuko dira eta jendea «herrixka birtualetan» biziko da. Mundu guztia libre izango da!
4. GOBERNUAK BERE GAIN HARTUKO DU INTERNETEN KONTROLA. Orwell-ek «1984» eleberrian iragarri zuen moduan, 2010. urtea baino lehen Big Brother-a (gobernua, alegia) guri begira egongo da. Posta elektronikoko zure mezu guztien, zure banku-kontu guztien, zure ordutegi pertsonal guztien, eta egin dituzun erosketak guztien berri izango du; guztia erregistratu eta aztertuko da. Internet duten ordenagailu guztiei argazki-kamerak jarriko zaizkie, eta eguneko 24 ordutan ikuskatuko zaituzte. Erregimen totalitarioek izango dute boterea leku guztietan. Mundu guztia egongo da zapaldua.
5. INTERNET HUTSALDU EGINGO DEN KAPTRITXO BAT DA. 2010. urtea baino lehen, ziberespazioaren berritasuna desagertu egingo da. Bakoitzak bere negozioari begiratuko dio, lehen bezala. Ez dugu gehiago eztabaidatu behar izango honen inguruan: informazioaren teknologia berriak adierazpen-askatasunaren alde borrokatzeko eremuetako bat ote diren. Diru asko aurreztuko duzu ziberespazioa alde batera uzten baduzu.
6. INTERNET GERATZEKO DAGO HEMEN. 2010. urtea baino lehen, munduko pertsona guztiak Interneti konektatuta egongo dira. Zure ordenagailuaren monitorearen bitartez sozializatuko zara, festara joango zara etxetik irten gabe, eta milaka pertsonarekin izango dituzu eztabaidak, inoiz ikusi ez dituzun pertsonekin, hain zuzen ere. Internetek horrenbesteko boterea izango du, zure bizirauteko aukera bakarra inbertitzea eta zure estrategia sarearen inguruan eraikitzea izango da.

Iturria: «Human Rights and the Internet» lanetik egokitua, S. Hicks, E. F. Halpin eta E. Hoskins (ed.), McMillan Press, Londres, 2000.

A taldea. Etorkizunerako aurreikuspenak: Ikuspegi ezkorra

Neil Postman, «Five ideas about technological change» (Aldaketa teknologikoari buruzko bost ideia).

Lehenengoa, teknologiatik beti ordaintzen da prezio bat; teknologiaren maila handiagoa den heinean handiagoa da haren prezioa.

Bigarrena, beti daude irabazleak eta galtzaileak, eta irabazleak beti sinetsarazi nahi diete galtzaileei benetako irabazleak direla.

Hirugarrena, teknologia handi bakoitzean aurreiritzi epistemologiko, politiko edo sozial bat dago. Batzuetan aurreiritzi hori abantaila da. Beste batzutan, berriz, ez. Prentsak ahozko tradizioa suntsitu zuen, telegrafiko espazioa, telebista hitza umildu, ordenagailuak, agian, komunitatearen bizitza degradatuko du, eta abar.

Laugarrena, teknologien aldaketa ez da gehigarria, ekologikoa da; horrek esan nahi du guztia aldatzen dela eta, hortaz, garrantzitsuegia dela guztia Bill Gatesen eskutan uzteko.

Eta bosgarrena, teknologia zerbait mitiko bihurtu ohi da, hau da, gauzen ordena naturalaren osagaitzat hartzen dela eta, horregatik, gure bizitzak kontrolatu ohi dituela, guretzako mesedegarria dena baino neurri handiago batean.

(«The New Technologies and the Human Person: Communicating the Faith in the New Millennium» konferentzian egindako hitzaldi batetik hartua, 1998ko martxoaren 27an, Denver, Colorado. http://www.newtech.org/address10_en.htm).

B taldea. Etorkizunerako aurreikuspenak: Ikuspegi baikorra

Sean Kidney, «The Internet as a facilitator of citizen activity» (Internet herritarren jarduera errazteko tresna gisa).

Sarean interesa duten pertsonentzat egoera baikorra dela uste dut. Edozein gorabehera edo aldaketa garrantzitsuk bezala, sareak aukerak sortzen ditu, baina baita galerak ere. Horren ondorioz, zenbait inprimatze-baliabide galduko dira. Nire ustez, iraultza bat da, eta gizabanakoek eragina izateko aukera handiak dituzte bertan, jendeak bere iritzia benetan adierazteko aukerak baitaude, informazioa jasotzeko aukerak. Normalean albisteak desagertu egiten dira iraultzetan, baina hemen ez. Internetekin dudak itxaropenetako bat da herritarren jarduerak erraztuko dituen tresna bilakatuko dela eta hainbat demokrazia motata era eraman gaituela. Nire ustez, garrantzia handia du, baina horrek guztiak gizarie-banaketa handituko ez duela ziurtatu behar dugu, batez ere hurrengo 10 urteetan edo iraultza munduko gainerako lekuetan finkatzen den bitartean. Batera lan egin behar dugu, ez bakarrik gure herrialdean bertan, baizik eta modu globalean, iraultza honetatik etorkizun bat sortzeko. Irakurtzen badakizu, jakintzarako hurrengo oztupoa informazioarako sarbidea da, irakurri beharreko materialerako sarbidea, liburutegi baterako sarbidea adibidez. Pentsatu zein iraultzaileak izan diren liburutegi komunitarioak zure kulturen. Sarearen promesa liburutegi globala da, noski.

(NSW argitaratzaileen sozietateari egindako hitzaldi batetik hartua, 1999ko apirilaren 6an, honako web-orri honetan: <http://online.socialchange.net.au>)

C taldea. GKEaren profila. Amnesty International (<http://www.amnesty.org/>)

Amnesty International erakundea 1961. urtean sortu zen, eta kontzientzia-presoa guztiak askatzeko, preso politikoen epaiketa justuak eta puntualak ziurtatzeko, heriotza-zigorra, tortura eta presoekiko beste jarrera krudel eta anker batzuk desagerrarazteko, poliziaren sarraskiei eta «desagertze politikoei» amaiera emateko, eta gobernuak edo oposizio-taldeek Giza Eskubideen aurka egiten dituzten gehiegikerien aurka egiteko lan egiten du. Amnesty International erakundeak milioi bat kide eta jarraitzaile inguru ditu 162 herrialdetan eta lurraldetan. Hainbat jarduerak egiten dituzte: manifestazio publikoak, eskutitzak idaztea, Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntza, fondoak biltzeko kontzertuak, gertaera jakin bati buruzko salaketa indibidualak, gai bati buruzko kanpaina globalak eta abar.

Erakundea inpartziala eta independentea da, ez dago inolako gobernuaren edo ideia politikoren menpe, ezta inongo erlijio-kredoren menpe ere. Amnesty International erakundeak mundu mailako kideen harpidetzen eta dohaintzen bidez finantzatzen da. Bere webguneak kanpaina egiteko gidaliburu eskaintzen du, epaiketa justuaren gidaliburu eta kanpainetan parte hartzeko aukera, baita zure sakelako telefonoan salaketak jasotzeko aukera (SMS mezu bitartez) eta torturarekin amaitzeko posta-txartelak bidaltzeko aukera ere.

Amnesty International erakundearen lanaren adibideak

Zenbait akatsen eta publizitate txarraren ondorioz, hirurogeigarren hamarkadaren amaieran Amnesty International erakundeak arau bezala ezarrita zuen erakundean lan egiten zuen jendeak bere herrialdetik kanpoko kasuetan bakarrik lan egin zezakeela. Boluntarioek egiten dute oraindik Amnesty International erakundearen lanaren zatirik handiena. Giza Eskubideak urratzen diren herrialdeetako gobernuak eskutitzak idazten dizkiete, baita beste modu batera pentsatzen duten erasotzen dituzten gobernuak ere. Urraketa horiek hainbat eraketa izan daitezke: kartzelatzeko baldintzak, zigorrak, mehatxuak, tratatu fisikoak, tortura, «desagertzeak», edo arrazoi politikoei eragindako hilketak. Bertako langileek ekitaldi publikoetan parte hartzen dute, bertara joaten direnei kontzientzia-presoei eta Giza Eskubideei lotutako gai buruzko informazioa eskaintzeko.

Manifestazioak antolatzen dituzte, albisteak idazten dituzte prentsan, gutunak idazteko taldeak antolatzen dituzte elizetan, sinagogen edo meskietan, eta beren adimena eta irudimena erabiltzen dute ia mugarik gabe.

Amnesty International ez du inoiz presoak askatu izanaren meritua erreklamatzeko. Askatze horiek hainbat eragilerik zoz zaizkie, eta horietako asko familiak eta lagunek egindako ekintzak dira (sarritan arrisku handikoak). Nolanahi ere, askatutako preso asko esan dute Amnesty Internationalen emandako publizitatea eta haiek idatzitako eskutitzak oso garrantzitsuak izan zirela.

1977. urtean, Amnesty Internationalen bakearen Nobel saria jaso zuen egindako lanagatik. Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren 50. urteurrena ospatzeko egindako «Get up Sign up» (Altxa zaitez eta sina ezazu) kanpainak aldarrikapen horren aldeko 13 milioi sinadura bildu zituen. 2001. urtean, «Stoptorture» (tortura gelditu) web-orriak Revolution Award (Iraultza Saria) izeneko irabazi zuen, «posta elektronikoaren erabilera egokienagatik». (<http://www.stoptorture.org/>).

D taldea. GKEaren profila. Derechos Human Rights (<http://www.derechos.org/>)

Derechos Human Rights GKEa 1995. urtean sortu zen eta, ziurrenik, Interneten oinarritutako Giza Eskubideen aldeko lehen erakundea izan zen. Equipo Nizkor (erakundeak Espainian duen kidea) izeneko taldearekin batera, Derechos erakundeak hasieratik izan zuen argi Internetek tresna eraginkorra izateko ahalmena zuela mundu osoko Giza Eskubideen urratzeen aurkako borrokan, eta, bestalde, Giza Eskubideen aldeko elkarteei mundu osoaren aurrean hitz egiteko aukera ematen diela. Derechos erakundeak Giza Eskubideen aldeko erakundeekin dihardu Latinoamerikan eta mundu osoan, herrialde horietako Giza Eskubideen egoerari buruzko informazio zehatza eta justua zabaltzeko, baita laguntza emateko ere. Erakundeak Giza Eskubideei buruzko hainbat internet-zerrenda koordinatzen ditu, Internet bidez Giza Eskubideei buruzko egunkaria argitaratzen du eta desagertutakoen memoria eta justizia babesteko lan egiten du. Erakundearen web-orrian Giza Eskubideen arloan diharduten beste erakunde batzuen esteken zerrenda zehatza aurkituko dugu.

Derechos erakundearen lanaren adibide bat.

1998. urtean, Javier Vildoza (21) Derechos erakundearen web-orritik hartutako honako informazio hau irakurri zuen: «Vildoza, Jorge (alias) "Gaston", teniente komandantea, GT332 buruzagiordea (...); gaur egun iheslaria da, Ingalaterran bizi da; Cecilia Viñas semea hartu omen zuen, 1977ko irailaren erdialdean jaiotakoa». Javier horrela konturatu zen berak bere aitatzat zuen gizona Giza Eskubideen urratzaile ezaguna zela, eta gizon horrek haur bat lapurtu zuela bera jaio zen egun berean itsasontzi-mekanikako eskolan, Argentinako diktaduraren garaian kontzentrazio-esparru ezaguna zen horretan. Bera zen Cecilia Viñas eta Hugo Reinaldo Peninoren semea, baina Jorge Vildoza lapurtu egin zuen —geroago 60 tortura eta hilketa kargurengatik prozesatu zuten—. Javier Gonzalo Vildoza Grimaldo izenarekin erregistratu zuten eta Vildoza eta bere emazteak hezi zuten haien semea bailtzan, inoiz bere jatorriari buruzko egia esan gabe.

Derechos erakundearen web-orria eta Desaparecidos (Desagertuak) proiektua arakatzen ari zela, Javierrek ikusi ahal izan zuen bere gurasoak oraindik desagertuen zerrendan zeudela eta bere odoleko aiton-amonak bere bila ibili zirela 20 urte baino gehiagotan. 1998. urtean, berak aurkitu zituen. Benetan nor zen eta bere aitak zer egin zuen jakitean, Argentinan ikerketa-lanetan zebilen Epaimahai bati idatzi zion eta ADN frogatzen zion bat egin ziezaioten eskatu zuen. Emaitzak eztaba daezinak ziren: bera zen Cecilia Viñas eta Hugo Reinaldo Peninoren semea. Une horretatik aurrera, Javier bere odoleko aiton-amonekin batera dago. Javierren historiak erakusten digu Internet bidezko aktibismoak aurretik pentsa ezin ditugun emaitzak ekar ditzakeela, itxaropenak gainditu ditzakeenak. Desaparecidos proiektua sortu zenean, helburua zen desagertutako pertsonak gizakiak direla gogoan izatea, eta desagertze horien arduradunak salatzea, bai Latinoamerikan, baita mundu osoan ere. Sortzaileek ez zekiten Interneteko guneak desagertutako pertsona baten semea egia jakiten lagunduko ziola.

(«Doing Human Rights Online: the Derechos "cyberbirth"») lanetik egokitua, Michael Katz-Lacabe eta Margarita Lacabe, «Human Rights and the Internet» lanean, S. Hicks, E. F. Halpin eta E. Hoskins (ed.), McMillan Press Ltd., Londres, 2000.

E taldea. GKEaren profila: Human Rights Watch (<http://www.hrw.org/>)

Human Rights Watch gobernuz kanpoko erakunde independentea da, eta pertsonen modu pribatuan egindako ekarpenek eta mundu osoko fundazioek egindakoek laguntzen diote. Erakundea 1978. urtean sortu zen Helsinki Watch izenarekin (gaur egun Human Rights Watch/Helsinki), Moskuko, Varsoviako eta Pragako tokiko taldeei laguntzeko egindako dei baten erantzun moduan. Talde horiek Helsinkiko Akordioetan ezarritako Giza Eskubideak betetzen zirela ikuskatu behar zuten. Erakunde horrek ez du gobernuak emandako fondorik onartzen, ez zuzenean emandakoak, ez zeharka emandakoak. Human Rights Watch erakundeak hainbat gehiegikeriarekin amaitzeko lan egiten du, hilarazte sumarioekin, torturarekin, atxilotze arbitrarioekin, adierazpen-askatasunaren murrizteekin, elkartzeko eta biltzeko eskubideen eta erlijio-eskubidearen aurkako urratzeekin, bidezko prozesuaren urratzeekin, eta arrazagatik, generoagatik, etniagatik eta erlijioagatik eragindako bazterkeriarekin amaitzeko hain zuzen. Human Rights Watchek gehiegikeria horiei buruzko informazioa argitaratzen du, gobernua bere herritarren aurrean eta nazioarteko komunitatearen aurrean lotsarazteko. Human Rights Watchek Giza Eskubideak maiz urratzen dituzten gobernuak laguntza militarra, ekonomikoa eta diplomatikoa kentzeko presioa egiten du.

Human Rights Watch erakundearen lanaren hiru adibide:

Nazioarteko Gorte Penal: Human Rights Watchek ahalegin handiak egin ditu Nazioarteko Gorte Penal sortzeko. Gorte iraunkor horrek Giza Eskubideen aurka egin diren krimen handienak epaitu ahal izango ditu, non egin ziren kontuan hartu gabe. Gortearen sorrera egindako presio publikoaren eta mundu osoko gobernuen eta gizarte zibileko taldeen ahaleginen emaitza da.

Txetxenia: Human Rights Watch Errusiar eraso gertatu zen unean Txetxeniako mugan etengabe egon zen Giza Eskubideen arloko nazioarteko talde bakarra izan zen. Informazioa eskaini zion Nazio Batuen Giza Eskubideen Batzordeari, eta Batzorde horrek Errusiak Txetxenia izandako jarrera gaitzesteko ebazpena eman ahal izan zuen. Ebazpen horrek batzordeak Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluko bost kide iraunkorretako bati egindako lehen gaitzespena ekarri zuen.

Kosovo: Human Rights Watchek ikerketa-operazio garrantzitsu bat egin zuen Kosovon, NATOren bonbardaketa baino askoz ere lehenago. Kosovori buruzko lehen txostena 1990. urtean argitaratu zuen, eta erakundeak gertutik ikuskatu zituen laurogeita hamarreko hamarkadan gertatutakoak. 1998. urtean eta 1999. urtearen hasieran gertatutako sarraski askoren ikerketak mundu osoko egunkarien azaletan agertu ziren.

Jokatzer!

«Bizitzaren jokoan Jainkoak kartak nahasten ditu, deabruak karta horiek banatzen ditu, eta guk, gizakiok, karta horiekin jokatzen asmatu behar dugu.»

Jugoslaviako esaera zaharra

Gaiak	Kirola, Bakea eta Indarkeria, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	10-15
Iraupena	45 minutu
Ikuspegi orokorra	Simulazio-jokoa da. Parte-hartzaileek joko erraza baina ezagun batean jokatzen dute, mahai-joko edo karta-joko batean. Jokalari guztiek, baina, ez dute garbi jokatuko. Gatazkekin eta gatazkak konpontzearekin zerikusia duten gaiak lantzen dira.
Lotutako eskubideak	- Erabakiak hartzeko prozesuetan parte hartzeko eskubidea. - Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan. - Legearen arabera tratatu zuzena izateko eskubidea.
Helburuak	- Arazoak eta arazoen jatorria identifikatzeko trebetasunak garatzea. - Gatazkak konpontzeko teknika garatzea. - Parte-hartzea, lankidetzeta eta besteekiko errespetua sustatzea.
Materialak	- Karta sorta arrunta edo berezia, «Uno» edo «Kukuxumusu haurrentzako» jokatzeko, esaterako. - Rol-txartelak.
Prestaketa	- Bilatu joko bat; erraza eta moldagarria behar du, 20 minututan jokatu ahal izateko. Gutxienez 8 jokalarik jokatu behar dute, tranpak egiteko aukerarekin. - Egin rol-txartel bakoitzaren kopia bat, eskuz edo fotokopiatuz. - Diskrezioz, eta banan-banan, hautatu lau parte-hartzaile, jardueran rol berezi bat bete dezaten. Bakoitzari rol-txartel bana eman. Azaldu simulazioa zertan datzan, eta eman bakoitzari joko-kartak. Esan sekretua gordetzeko.

Jarraibideak

- Parte-hartzaile guztiak bilduta egonik, galdetu inork zurekin karta-joko batean jokatu nahi duen (dela mahai edo karta jokoa, zuk aukeratua!). Eskatu joko erraz bat aukeratzeko, denek ezagutzen dutena, hala nola tutea edo musa.
- Egiatzatu mundu guztiak jokoaren arau orokorren berri duela; bestela, labur-labur azaldu (arauekin ez zara zertan zorrotza izan behar. Taldea handia bada, banatu eta horrela joko ezberdinetara jokatu ahal izango duzue aldi berean [kontutan hartu horretarako bideratzaileak beharko dituzula]).
- Hasi jokatzen, eta utzi ahalik eta gehien luzatzen. (Utzi jokalariei bitartekotza-prozesu bat garatzen ahalegin daitezen. Jokalariak aurrea hartzen ez badute edo giroa gehiegi

GAIAK

KIROLA

BAKEA ETA INDARKERIA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

3. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

10-15

IRAUPENA

45 MINUTU

berotzen bada soilik esku hartu beharko duzu. Kasu horretan, tentu handiz esku hartuko duzu, eta, ahal dela, jokoaren bi txandaren artean).

4. Behin jokia amaitutakoan, eskatu parte-hartzaileei baretzeko eta antzetzutako rola alde batera uzteko, gogoeta eta azken ebaluazioa egiten hasi aurretik.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Adiskidetzeko ahaleginetan, asko eztabaidatuko da. Eskatu parte-hartzaileei azaltzeko jardueran nola sentitu diren, eta bitartekotzari eta gatazkak konpontzeko prozesuari buruz zer ikasi duten.

- Gustatu al zaie jarduera? Zer gertatu da jokoan?
- Lau pertsonak rol bereziak zituzten. Zein ziren eta zer rol zituzten?
- Zer gertatu zen haietako batek lehen aldiz jokia aldarazi zuenean? Eskatu jokalaria bakoitzari txandaka azaltzeko zertaz ohartu zen eta zer egin zuen.
- Nola sortu ziren gatazkak konpontzeko ideiak? Eta nola aplikatu ziren?
- Bideratzailea gatazkan bitartekotza-lana egiten ahalegindu zen, serio jarri eta nola jokatu behar zen argitu beharrean. Etsigarria izan al da hori haientzat?
- Gatazkak konpontzeko prozesuan egin beharreko urratsak identifikatzeko gai al dira?
- Bizitza errealean, arazoak agindu bidez konpondu ordez, negoziatuz konpon daitezke. Zein dira horren alde onak eta txarrak?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jokalaria gatazkak konpontzeko mekanismo bat garatzen ahalegintzen badira, baimena eman prozesu hori abian jar dezaten, zuk ia-ia esku hartu beharrik gabe. Azken batean, horixe da jardueraren helburua, eta parte-hartzaileak trebetasun hori garatzeko gauza badira, primeran! Hori gertatzen bada, ebaluatu haien jarrera galderak egin bitartean.

Jokoaren barruan, ahalegindu parte-hartzaileak gidatzen, beren prozedurak eta konponbideak aurki ditzaten, betiere gatazkak konpontzeko prozesua —printzipioen arabera— negoziatzea ere deitu izan zaio— aintzat hartuta. Hiru fase nagusi bereiz daitezke:

1. Gatazkaren inguruko kontzientzia
 - Ez eztabaidatu jarreraren inguruan (kasu horretan, ez eztabaidatu ongi eta gaizki dagoenari buruz).
 - Identifikatu arazoa (argitu zer gertatu den).
 - Bereizi pertsona eta arazoa (ez utzi jokalariek elkarri irain diezaioten, saiatu arazoa eragin zuen portaeran oinarritzen).
2. Gaizki dagoenari buruzko diagnostikoa, eta konponbideak bilatzea.
 - Interesei buruzko gogoeta egin, ez jarrerari buruzkoa. Hau da, guztiontzat baliagarria den eremu bat bilatu behar da. (Jokatu nahi dute ala ez?).
 - Asmatu elkarrekiko etekina lortzeko aukerak. Proposatu bidezkoak diruditen eta guztiontzat onuragarriak diren konponbideak. (Esaterako, azken jokaldia errepika daiten. Galdetu arauak argitzeak zerbaiterako balioko lukeen. Arauei buruzko eztabaida egin beharko al litzateke? Zigorrik ezarri beharko al litzateke? Beste ideiarik bai?).
3. Konponbide egokienak aplikatzea.
 - Nabarmendu irizpide objektiboak. (Kasu horretan, arauak eta zigorak).
 - Parte-hartzea. Ziurtatu alderdiek parte hartzen dutela eta arazoak konpontzeko erantzukizuna hartzen dutela. Ezarritako konponbideek ez dute funtzionatzen normalean; askoz ere egokiagoa da parte-hartzaileak bete-betean murgiltzea beren konponbide propioak aurkitzeko eta elkarri onartzeko ahaleginean.

Kontuan hartu gatazkak konpontzeko prozesuan hiru fase egonagatik ere, praktikan ez dela beti erraza izaten hiru fase horiek erabat bereiztea, eta, hortaz, oso ohikoa dela fase horiek bata bestearen gainean jartzea!

Ez pentsa jarduera egiteko trebetasun-maila berezia behar duzunik; ez duzu gatazkak konpontzeko titulurik eduki behar, ezta murgilduta egon zaren gatazka guztiak konpondu behar izan ere! Zure trebetasunak garatzen laguntzeko, zergatik ez egin gogoeta-saio bat? Pentsatu gatazketan izan dituzun esperientzien inguruan. Gogoeta egin gertatu zenaren inguruan, eta ahalegindu esperientzia hori aztertzen alde aurretik azaldutako hiru faseko eskemaren arabera. Rolek hobeto funtzionatzen dute egin nahi duzun jokora egokitzen badituzu.

Alternatibak

Lan-taldeak hamabost kideetik gora baditu, talde txikiagoak egin ditzakezu, eta aldi berean bi edo hiru joko antolatu. Horretarako, ordea, zenbait lankide bideratzaileraren laguntza beharko duzu nahitaez! Alternatiba gisa, taldeko norbaiti begirale gisa jarduteko eskaera egin diezaiokezu. Begirale horiek begirale soilak izan daitezke, eta saioaren azken ebaluazioan gertatu denari buruzko iruzkinak egin, edo, bestela, moderatzaile gisa ere jardun dezakete. Azken horretarako, hobe duzu alde aurretik jarraibide batzuk ematea bitartekotza-lanak egiteko moduaren inguruan.

Zergatik ez planteatu jarduera billar-jokoa balitz bezala? Ez dago zertan jarduera karta-joko baten arabera antolatu; beste joko batzuk ere baliagarriak izan daitezke horretarako.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak printzipioen arabera negoziatzeko dituen trebetasunak praktikatu nahi baditu, 132. orrialdeko «Entzun ahots guztiak» jarduera egin dezake. Erakunde baten —hala nola eskola edo elkarte baten— ordezkaritza-egiturak ezartzean datza jarduera hori.

Ekintzarako ideiak

Kontzentratu aldaketa pertsonalean. Animatu jendea gatazkak ebazteko hiru faseak betiere kontuan hartzea, edozeinekin —guraso, irakasle edo lagunekin— edonolako arazo bati aurre egin behar badiote. Noizbehinka bilerak antolatu, bizipenak/esperientziak elkarri kontatzeko eta parte-hartzaileek beren trebetasunak garatzerakoan egin duten aurrerapena aztertzeko.

Informazio gehiago

Gatazka giza jardueraren esparru guztietan garatzen da, esparru pertsonalean eta nazioartean. Gatazkak konpontzea ikuspegi zabala da, eta gatazkan aurrez aurre dauden alderdiek arazo berberak dituztelako ideian oinarritzen da. Gatazka bat konpontzeak oso sustraituta dauden arazoen jatorria aztertzea eskatzen du, eta, hortik abiatuta, portaerak, jarrerak eta egiturak aldatzeko moduan egongo gara, indarkeria, liskarrak eta esplotazioa desagerrarazteko, hurrenez hurren. Aldaketa horiek eragiteko prozesua (edo asmoa) aipatzeko erabiltzen da «gatazkak konpontzea» esamoldea, baita prozesua amaitu dela adierazteko ere.

Gatazkak konpontzeko prozesua, lehenik eta behin, gatazka batean murgildutako alderdiak bereizten dituen afekzio-energia negatiboa ezabatzeko pentsatuta dago, eta, jarraian, alderdi horiei beren desadostasunak ulertaraztea eta konpontzea ahalbidetzeko, guztiontzako konponbide onargarriak aurkitzeko edo sortzeko, eta gatazkaren oinarrian dauden arazoetara zuzentzeko. Azken urte hauetan, «gatazkak eraldatzea» entzuten da gaian espezialistak diren batzuen ahotan, eta esamolde horrek kultura-alderdiak eta antolaketa-alderdiak biltzen ditu.

Data nagusia

Uztaileko lehen

larunbata

Lankideen Nazioarteko
Eguna

Gatazkak konpontzeko trebetasunen garapenaren inguruko informazio zabalagoa nahi baduzu, www.brad.ac.uk/acad/confres/web-orrian aurki dezakezu. Eskuliburu on, erraz eta doakoa aurkituko duzu bertan. Roger Fisher eta William Ury egileen «Getting to yes» (Baiezkoa iristen) liburua (Arrow argitaletxea, 1987) gaiari buruzko klasikoa da, eta material atsegin eta irakurterraza jartzen du zure eskura.

gatazkak epe luzera konpontzeko prozesuan. Horrela, beraz, gatazkaren eraldaketa aldaketa-maila sakonena dela esan dezakegu, gatazkak konpontzeko prozesuan.

Gatazka bat honako hau da: pertsona edo taldeen arteko desadostasuna edo helburu-bateraezintasuna. Latinezko *conflictus* («borrokan, liskarrean aritu») hitzetik dator, eta prozesua zein aldartea adierazten du. «Gatazkek zera dakarte: bi pertsona edo gehiago balio edo printzipio batzuegatik elkarren aurka borrokatzea, edota boterearen edo baliabide urrien kontrolaren alde lehiatzea.» (Moore, 1986).

Gatazken konpontketa lankidetzan oinarritzen da.

Pertzepzio subjektiboetan eta epe luzerako ikuspegian oinarritzen da, eta gatazkaren arrazoiak desagerraraztera eta komunikazioa hobetzera zuzentzen da, elkarren mesederako egoerak garatzearren, bortxa erabili gabe.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Rol-txartelak

Arauk egiten dituen

Jokatzeko arau berriak asmatu behar dituzu. Ez dira eztabaidatzeko eta besteek onartu beharreko arau berriak. Zeuk erabakitzen duzu! Jakina, arau horiek zuretzat mesedegarri izango dira normalean!

Asmatutako arauak garrantzitsuak izan daitezke edo ez, baina zuk behin eta berriz argi eta garbi utzi behar duzu arrazoiak duzula eta horiek direla jokoaren arau bakarrak!

«Salatzailea»

Jokoa zapuztu egiten duzu, besteak salatuz jokoaren arauak betetzen ez dituztelako, txandan denbora gehiegi ematen dutelako, kartak ongi nahasten ez dituztelako edo beste edozein arrazoi dela medio.

Gauzak nahastea gustatzen zaizu benetan. Borroka pixka bat ez litzateke gaizki etorriko. Hortaz, zergatik ez ahalegindu beste behin ere errugabeak salatzeko?

«Iruzurgilea»

Beti tranpetan aritzen zara, beti behar baino karta bat gehiago hartzen duzu, behar baino puntu gehiago zureganatzen dituzu, edo besteak puntuak kentzen dizkiezu.

Tranpak egitean, disimulatu; itxaron pixka bat nabarmen izan eta probokatzen hasi aurretik. Hasiera batean, salaketa guztiak ukatu behar dituzu, baina jarraian zure eginkizuna nola egokitu erabaki behar duzu, gatazkak ebazteko prozesuan egindako eztabaidak eta hartutako erabakiak kontuan hartuta.

«Galtzaile txarra»

Beste ezer baino lehen, ziurtatu ez duzula jokoa irabaziko: aukera bakoitzean, ahalik eta okerren jokatu! Alabaina, irabaztea gogoko duen pertsonaiaren itxura egin behar duzu. Irabazten ez baduzu, oso gaizki eramaten duzu.... izugarri haserretzen zara, eta irabazleak gaizki edo deseroso sentiarazteko gauzak esaten edo egiten dituzu, kartak jaurtiz edo oihu eginez, hala bada-gokio.

Kirolak guztiontzat

Irabazlerik gabeko jokoa, joko txarra.
Italiako esaera zaharra

Gaiak	Kirola, Diskriminazioa eta Xenofobia, Osasuna
Konplexutasuna	2
Taldearen tamaina	8+
Iraupena	120 minutu
Ikuspegi orokorra	Energia-jardura da. Parte-hartzaileek irudimena eta sormena baliatzen dute joko berriak diseinatzeko. Besteak beste, honako gai hauek landuko dira: ▪ Jokoen arauak, justifikazioa eta gainbegiratzea. ▪ Giza eskubideak bizitzeko arau gisa. ▪ Diskriminazioa kirolean.
Lotutako eskubideak	▪ Osasunerako eskubidea. ▪ Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan.
Helburuak	▪ Kirol-jardueren bazterkeria sozialaren eta politikoaren inguruko kontzientziakzioa handitzea. ▪ Talde-lanaren, lankidetzaren eta sormenaren trebetasunak garatzea. ▪ Pertsonen Giza Eskubideak bizitzaren bidezko jokorako arau gisa har dezaten sustatzea.
Materialak	Jokatzeke, honako elementu hauek beharko dituzu 4 parte-hartzaileko talde bakoitzeko: ▪ 4 ontzi edo paperontzi handi. ▪ Soka fineko haril 1. ▪ 2 futbol-pilota. ▪ 2 egunkari. ▪ klarion bat. ▪ guraizeak.

Jarraibideak

1. Eman «Guztiontzako kirola» mugimenduari buruzko informazioa parte-hartzaileei. Milurtekoa bereizteko, Kirolen Kontseilu Nazionalak lehiaketa bat egitea erabaki zuen: denek jokatzeke moduko joko berria asmatzea.
2. Eskatu parte-hartzaileei 4ko taldeak osatzeko.
3. Adierazi talde bakoitzak 20 minutu dituela joko bat asmatzeko, ematen dizkieten elementuak baliatuz. Talde bakoitzak erabaki beharko ditu joko berriaren helburua eta arauak.
4. Eskatu talde bakoitzari beste taldeen jokoa jokatzeke.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, aztertu taldeetako parte-hartzaileek elkarren artean nola elkarreragin zuten, eta galdetu jardura egiterakoan ongi pasatu zuten. Jarraian, eztabaidatu jokoei eta asmatutako araei buruz, eta, azkenik, hitz egin bizitza errealeko kirolen eta jokoen inguruan.

GAIAK

KIROLA

DISKRIMINAZIOA

OSASUNA

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

8+

IRAUPENA

120 MINUTU

- Zaila izan al zen jokoa diseinatzea?
- Nola jardun zuten taldeek? Demokratikoki lan egin zuten, ala pertsona bakar batek hartu zituen erabakiak?
- Lana elkarren artean egin al zuten? Esaterako: pertsona batek ideiak izan zituen, beste batek praktikan jarri zituen, beste batek joko-arauak sortu zituen eta abar?
- Zer jokotan pasatu zuten ondoen parte-hartzaileek? Zer behar du joko batek joko ona izateko?
- Zein taldek ikusi zuen beharrezko arauak aldatzea, joko beste batzuekin probatu ondoren? Zer dela-eta aldatu behar izan zituzten arauak, eta nola egin zuten? (Nork hartu zuen bere gain prozesua, talde osoak, taldekide batzuek edo kide bakar batek?)
- Garrantzi handikoa al da jokoaren helmuga eta bidezko arauak argi eta garbi zein diren jakitea, parte-hartzaile guztiek parte har dezaketela senti dezaten?
- Guztiak ere parte hartzeko gai sentitu ziren? Inork sentitu al zuen abantaila-egoeran edo desabantaila-egoeran zegoela?
- Errealitatean, nola baztertzuten dituzte talde batzuk kiroltatik? Zer bazterkeria motak urratzen ditu pertsonen Giza Eskubideak?
- Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean bildutako artikulua mundu pluralista batean bizitzeko arautzat jo daitezke. Arau egokiak al dira? Esaterako, jokalariek guzti-guztiek onartzen al dituzte arau horiek? Arau horiek nahikoak edo gehiegizkoak al dira? Arau horiek bidezkoak al dira? Herrialde guztietako jokalariek guztiek arauen arabera jokatzen al dute?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Ziurtatu taldeetako kideak askotarikoak direla, hau da, handiak, txikiak, betaurrekodunak eta betaurrekorik gabeak, mistoak, adin eta trebetasun atletiko desberdinak dituztenak eta abar.

Taldearen arabera, jokoen inguruko ideia-jasa batekin ireki dezakezu jarduera. Esaterako, jokoek helburu eta arau argiak dituztela azpimarra dezakezu. Agian muga batzuk jarri behar dituzu, esaterako, joko gune jakin batera mugatu behar dela edo gehienez ere hogeita minutu iraun dezakeela. Jokatu beharreko moduaren diseinuan okerrak atzematen badute, ahalbidetu jokoaren diseinatzaileek arauak alda ditzaten.

Giza Eskubideen eta eztabaidaren arteko lotura zenbait modutan ezar daiteke. Hasteko, arauen eta Giza Eskubideen arteko antzekotasunak eta aldeak har ditzakezu aintzat. Arau on batzuk —Giza Eskubideak kasu— ezarri dira joko bidezkoa izan dadin ziurtatzeko, jokalariek batzuek beste batzuen gainean duten nagusitasuna murriztuz. Arauak era berean aplikatu behar zaizkie jokalariek guztiei, Giza Eskubideak unibertsalak direlako. Arau askok eskubidea eta betebeharra ezartzen dituzte aldi berean. Esaterako, futbol-jokalariek batek pilotari ostikoa emateko eskubidea dauka, ez ordea jokalariek bati ostikoa emateko eskubidea. Arauak behar ez bezala erabiltzen ez badira, zigorrak ezarriko dira.

Arauak aldatzeko erabakiak hartzeko prozesua beste prozesu batekin konpara daiteke, legeak «eguneroko bizitzan» aldatzeko prozesuarekin, hain zuzen. Nola aldatzen dira arauak, legegintza-botereak aginduta, jendeak erreferendum bidez erabakita, edo GKEi edo beste eragile batzuei kontsulta eginez?

Galderetan, parte-hartzaileek bazterkeria eta diskriminazioa garrantzi txikiko gaiak direla esan dezakete, haiek ongi moldatzen diren kirolak aukeratzeko joera baitute.

Esaterako, garaiek saskibaloia jokatzen ezakete, eta energia gutxiago dutenak, berriz, snookerrean edo xake-jokoan. Nolanahi ere, honako hau da eztabaidatu beharrekoa: promesa diren gazteek soilik berenganatzen al dituzte arreta osoa eta lehiaketetan parte hartzeko aukerak? Ongi pasatzeko jokatzen dutenei, aldiz, aukera gutxiago ematen al zaizkie? Kirol batzuek, aberastasuna tarteko, baztertu egiten dute jendea, talde edo entrenatzaile garestia behar dutelako, besteak beste.

Taldeari «Kaleko kirolak» proiektuari buruzko informazioa eman diezaiokezu. Balkanetan garatzen da ekimena, gazteekin, tolerantzia eta Giza Eskubideak sustatzeko (kontsultatu kirolari eta Giza Eskubideei buruzko informazio lagungarria, 403. orrialdean).

Aldaerak

Jarduera hau bereziki talde-lanaren trebetasunak sustatzeko erabili nahi baduzu, eskatu talde bati lankidetzaz-jokoa eta beste bati joko lehiakorra lantzeko. Ebaluazioa egitean, joko bakoitzaren atsegintasuna neurtzeko aukera izan dezakezu.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak berdintasunari buruzko beste gai batzuk aztertu nahi baditu, «Berdintasunaren Lurrerako bidea» izeneko jarduera egin dezake, 99. orrialdean, genero-berdintasunaren gaiak aztertzen baititu.

Ekintzarako ideiak

Antolatu lankidetzazko «Kirol Eguna». Gonbidatu beste klubetako gazteak joko berrietan jokatzeko. Taldeak erabaki beharko du zer egin ekitaldia ahalik eta ondoen osatzeko.

Informazio gehigarria

Ideal Olinpiko baten arabera, kirola pertsona guztien giza eskubidea da, beren arraza, klase soziala eta sexua edozein izanik ere, eta «Guztiontzako kirola» mugimenduak ideal hori aldarrikatzen du. Adin guztietako, bi sexuetako eta klase sozial eta ekonomiko desberdinetako jendeak egin ditzakeen kirol-jarduerak sustatzen ditu mugimenduak. www.olympic.org/ioc/e/org/sportall.

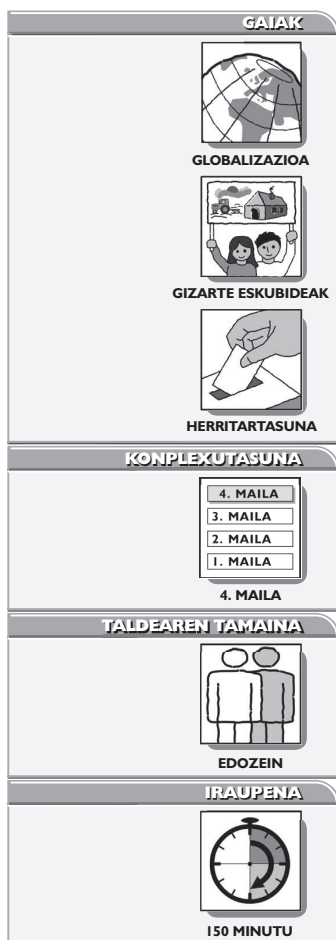
Data nagusia

Urriaren 10a

Osasunaren Nazioarteko Eguna

Kontuz, begira gaude eta!

Ezer gutxi egin zezaketelako aitzakian ezer ere egin ez zutenek egin zuten oker larriena.

Gaiak	Globalizazioa, Gizarte-eskubideak, Herritartasuna
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	150 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, parte-hartzaileek jendaurreko kontzientziazio-kanpaina bat diseinatzeko dute, konpainia transnazionalen lekualdatzei buruz.
Lotutako eskubideak	▪ Lan-baldintza duin eta bidezkoak edukitzeko eskubidea. ▪ Sindikatuak eratzeko eskubidea. ▪ Gizarte-segurantzarako eskubidea.
Helburuak	▪ Konpainia transnazionalen lekualdatzeek tokian eta oro har eragiten dituzten ondorioak aztertzea. ▪ Giza Eskubideen aldeko aktibismoa sustatzea. ▪ Sormena eta irudimena sustatzea.
Materialak	▪ Kanpaina-pegatinak egiteko etiketa itsasgarriak. ▪ Paperezko orri handi edo kartoi meheak, kartelak egiteko. ▪ A4 orriak, panfletoak egiteko (koloretako orriak ere erabil daitezke). ▪ Zelo eta kola. ▪ Koloretako errotuladoreak eta arkatzak. ▪ Guraizeak. ▪ Egunkari, aldizkari, panfleto eta bestelako material inprimatuak, argazkiak egiteko.
Prestaketa	▪ Kanpainaren gertaera eta helburuen orriaren kopiak egin, eta parte-hartzaileen artean banatu.

Jarraibideak

1. Azaldu parte-hartzaileei jardueraren edukia: globalizazioa, eta bereziki multinazionalen produkzioa lekualdatzea.
2. Galdetu parte-hartzaileei gai honi buruz zer dakiten, eta zer iritzi duten hedabideek gaiari ematen dioten garrantziaren inguruan.
3. Ideia-jasa bat egin, publizitate-kanpaina batek bildu behar dituen ezaugarrien inguruan.
4. Banatu taldea hiruzpalau laguneko talde txikiagotan.
5. Aipatu «Arropa Garbia» Kanpaina (AGK) eta haren helburu nagusia: jendeari globalizazioaren ondorioei buruzko informazioa ematea. Jarraian, gertaeraren orria banatu.
6. Prestatu jarduerarako behar duzun guztia. Adierazi taldeari imajinatu behar dutela AGK Gobernu Kanpoko Erakundeak laguntza bat jaso berri duela Europako Kon-

tseiluaren aldetik. GKE horrek herrialde gutxi batzuetan baino ez zuen jarduten orain artean, finantziario-arazoak zirela-eta. Orain gutxi, berriz, zuzendaritza-batzordeak kanpaina berritu eta Europako esparrura hedatzea erabaki du. Erakundeak taldea kontratatu nahi du aholku eman dezan.

7. Banatu kanpainaren helburuak (2. txartela). Komentatu AGKak eskatu dizula informazio lagungarri hori erreferentzia gisa transmititzeko.
8. Talde txiki bakoitzak proposamen bat landu behar du erakundea zuen herrialdean hedatzeko. Lehenik, kanpaina osorako proposamen labur baten zirriborroa egin behar dute. Jarraian, lehen helburua betetzeko proposamenak zehaztu behar dituzte, hau da, jendeari informazio orokorra eman behar diote. Proposamen zehatzak honako hauek bildu behar ditu:
 - jarduera-egutegi bat,
 - proposatutako jardueren zerrenda (kontzertuak, telebista- eta irrati-saioak, kaleko antzerkia, panfletoak eta abar),
 - jarduerak egingo diren tokiak (ikastetxeak, eraikin publikoak eta abar),
 - beharrezko langile kopurua,
 - erabili beharreko materialen laginak (pegatinak, kartelak eta abar)
9. Azpimarratu proposamenak argia eta laburra behar duela. Adierazi parte-hartzaileei GKEa betiere prest dagoela proposamen guztiak —eta bereziki sortzaileenak— entzuteko, betiere kanpainarako proposatutako helburuak betetzen badituzte eta helburu horiek lortzeko bitartekoak justifikatzen badituzte. Geroago, GKEetako ordezkariak eman beharko diete beren proposamenen berri. Oraingoz, 60 minutu dituzte beren proposamena diseinatzeko.
10. Proposamenak amaitutakoan, antolatu aurkezpenak.
11. Ireki eztabaida osoko bilkuran.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, laburbildu jarduera nola garatu den. Eskatu talde bakoitzari txandaka adieraz dezaten zereginak nola garatu dituzten eta elkarlana nola garatu duten. Guztiek ere parte hartu al dute? Jarraian, hasi eztabaidatzen globalizazioarekin zerikusia duten gaiei eta parte-hartzaileek ikasi dutenari buruz.

- Zer ondorio positibo eta negatibo ditu konpainia bat lekualdatzeak? Enplegu-tasetan eragiten du? Ekonomia nazionalen? Ekonomia globalean?
- Langileek askatasuna al dute eskaintzen dizkieten lan-baldintzak onartzeko?
- Zein da egoera honen erruduna?
- Zer egin daiteke eta zer egin beharko litzateke langileak beren eskubideetan trebatzeko?
- Proposatu dugunaren moduko kanpainak baliagarriak al dira? Zergatik?
- Zer egin behar da kanpaina batek arrakasta izan dezan?
- Zure ustez, langileen eskubideak babestearen alde jarduten duten erakundeak —hala nola GKEek, sindikatuak, NBEko agentziak eta globalizazioaren aurkako kanpainak zuzentzen dituzten erakundeak— alderik ezartzen al dute?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Globalizazioari buruzko informazio lagungarrian aurkituko duzu konpainia multinazionalen lekualdatzeari buruzko informazioa.

Jarduera hau hasi aurretik, egiaztatu AGKak edo antzeko beste erakunde batek badituela bulegoak zure herrialdean.

- Data nagusia** : Jarduera honen bitartez, besteak beste, parte-hartzaileen sormena suspertu nahi da. Beraz, argi eta garbi adierazi behar diezu kanpaina-estrategia berri bat «asmatzeko» askatasun osoa dutela, betiere kontuan hartuta GKEak ezarritako helburuak bete behar dituztela.
- Urriaren 24a** : Jarraibideen 10 puntuan, hau da, taldeek beren lanak aurkezterakoan, zu ere lan horiek Informazioa Garatzeko : aztertzen dituen AGKaren taldeko kide izan zaitezke. Nolanahi ere, betiere hobe da kanpotik Mundu Eguna : beste pertsona bat ekartzea, taldeko lanarekin zerikusirik izan ez duen beste pertsona bat, hain zuzen.
- Horrek interesgarriago egiten du jarduera, eta eztabaida zabaltzeko bide ematen, bereziki globalizazioarekin zerikusia duten gaietan jarduten duen GKE baten kide bat edo kanpaina-talde bateko kide bat gonbidatzeko aukera baduzu.
- Adituak gonbidatzen badituzu, jarduera bi saiotan egitea komeniko litzateke. Lehen saioan, kanpaina eta materialak presta ditzakezu, eta bigarreanean eztabaida egin.
- Jarraipenerako iradokizunak**
- AGKarekin harremanetan jarri, eta taldeak hasitako lana garatu.
- Taldeak lan- eta gizarte-eskubideen gaiarekin aurrera jarraitu nahi badu, «Ashiqueren historia» jarduera egin dezakezu. 91. orrialdean dago, eta haur-esplotazioaren gaia jorratzen du.

MATERIAL LAGUNGARRIA

1. Gertaeren orria: «Arropa Garbia» Kanpaina

«Arropa Garbia» Kanpainaren (AGK) sarea Holandan sortu zen 1990. urtean, kirol-arroparen industria globalaren lan-baldintzak hobetzeko. Une honetan, ekialdeko Europako 10 herrialde ingurutan daude AGKak. AGK bakoitzak, gainera, hainbat kontsumitzaile-elkarte, sindikatu, Giza Eskubideen eta emakumeen eskubideen elkarte, ikerlari, talde solidario eta aktibista biltzen ditu bere baitan.

Bereziki honako gai hauek kudeatzen ditu:

- Soldata txikiak
- Enpleguaren prekarizazioa (kontraturik ez, lanordu irregularrak, nahitaez sartu beharreko eta ordaindu gabeko aparteko orduak eta abar).
- Antolatze eskubidea ukatzea (aktibistak beldurraztea)

2. Kanpainaren helburuak

Kanpainak honako helburu hauek ditu:

- Jendeari oro har gertatzen ari denari buruzko informazioa ematea, kanpainaren alde dauden kopurua handitzeko.
- Adibide zehatzen bitartez, erakutsi globalizazioaren ondorioetako batzuen inpaktua, bereziki Giza Eskubideak urratzeari dagokionez.
- Kanpainak estutu, beren langileen Giza Eskubideekiko errespetua hobe dezaten, langileen eskubideei buruzko informazioa eman.
- Arrazoi baten aldeko borrokan diharduten pertsona eta elkarten sarea aktibatzea.

Lana eta umetxoak

Lanik eduki nahi al duzu? Orduan ez izan haurrik!

Gaiak	Eskubide sozialak, Genero-berdintasuna, Diskriminazioa, Xenofobia
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	10 - 25
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honek honako hauei buruzko alderdiak lantzen ditu: - Ugalketa-eskubideak lantokian. - Emakumeen aurkako diskriminazioa lantokian.
Lotutako eskubideak	- Emakumeen ugalketa-aukerarako eskubidea. - Haurdun egoteagatik, ama izateagatik edo ezkontza-estatusagatik kaleratua ez izateko eskubidea. - Aukera-berdintasunerako eskubidea enpleguan eta ordainsarian.
Helburuak	- Emakumeen ugalketa-eskubideei buruz ikastea. - Parte-hartzaileek baztertua izatean sentitzen dena uler dezaten saiatzea. - Berdintasuna, justizia eta erantzukizuna sustatzea.
Materialak	- Paperezko orri handi bat, paper jarraitua edo kartoi mehea. - Talde txikietan lan egiteko eta antzetzeko lekua. - Antzetzenerako dekoratuak, mahaia eta aulkiak, boligrafoa eta papera.
Prestaketa	Kopiatu eszenatokia kartoi mehean, paper zati handi batean edo paper jarraituan.

Jarraibideak

1. Azaldu jarduera honetan emakumeek lantokian dituzten ugalketa-eskubideei buruzko antzeppen bat egin beharko dela. Bultzatu emakumeen ugalketa-eskubideei buruz eztabaidatzera, parte-hartzaileek kontzeptua uler dezaten.
2. Banatu parte-hartzaileak talde txikietan (bost pertsona gehienez).
3. Irakurri honako testu hau, antzetzenerako erreferentzia izango baita:
«Maria langabezian egon da ia urtebetez, eta lan bila dabil. Duela hamar egun, bere ametsetako lanerako elkarrizketa izan zuen —bera bila ari zen lana zen—. Dena ongi atera zen eta lanpostua eskaini zioten. Enpresak Benítez jaunarekin bil zedila eskatu zion, bere kontratua sinatzeaz arduratuko zen langilearekin, alegia.
Mariak hitz egin zuen bere betebeharrak guztiei buruz elkarrizketan, baita lanpostuarekin lotutako gainerako alderdiez ere. Kontratua sinatzera zioan unean, Benítez jaunak esan zion kontratuaren baldintzetako bat hurrengo bi urteetan seme-alabarik izango ez zuela zioen deklarazio bat sinatzea zela».
4. Utzi 20 minutu parte-hartzaileei, istorioaren amaiera bat asmatzeko eta ondoren antzetzeko. Antzetzpena Maria eta Benítez jaunaren arteko bilerarekin hasiko da, eta ez du bost minutu baino gehiago iraungo.
5. Esan talde bakoitzari egin dezala bere antzetzpena. Gorde iruzkinak ebaluazioaren unerako.

GAIAK

GIZARTE ESKUBIDEAK

GENERO BERDINTASUNA

DISKRIMINAZIOA

KONPLEXUTASUNA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

10-25

IRAUPENA

90 MINUTU

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasi talde bakoitzeko elkarrelikadura-saio batekin, beren antzezpenak nola egin dituzten ebaluatzeko eta besteen iruzkinak entzuteko. Ondoren, jarraitu inplikazioei eta diskriminazio mota horrekin egin behar denari buruz hitz egiten.

- Norbait harritu al da egoerarekin? Gertatzen al da horrelakorik zure herrialdean?
- Nola erabaki dute taldeek zein den emaitza?
- Emaitzak errealistak izan al dira? Zein izan dira indarguneak eta zein ahuleziak Mariak egoerari aurre egiteko moduari dagokionez? Errazagoa al da egoera horietan irmoa izatea, agresiboa ala otzana izatea baino?
- Zure herrialdean zer eskubide dituzte emakumeek haurdun daudenean?
- Zergatik jarri nahi dio enpresak baldintza hori Mariari? Bidezkoa al da? Zergatik? Zergatik ez?
- Giza eskubiderik urratu al da? Baiezkoa erantzunez gero, zein giza eskubide?
- María gizonetzkoa balitz gauza bera gertatuko al litzateke? Zergatik? Zergatik ez?
- Gizonetzkoek eta emakumezkoek modu desberdinean ikusten al dute gai hori?
- Zure ustez, zer egin daiteke emakumeen ugalketa-eskubideak babesteko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Taldearen arabera, parte-hartzaileak talde txikitara bana ditzakezu. Talde horiek mistoak edo genero bakarrekoak izan daitezke (hau da, gizonetzkoek bakarrik edo emakumezkoek bakarrik osatutako taldeak). Genero bakarreko taldeak egitea aukeratzen bada, amaiera probokatzailerak eta eztabaida aberatsagoak sortuko dira sarritan.

Agian parte-hartzaileek ez dute ezagutuko «ugalketa-eskubideak» kontzeptua, eta ideia osoa uler dezaten laguntzeko zenbait ideia eman beharko dizkiezu. Saiatu parte-hartzaileak honako puntu hauetara bideratzen:

Ugalketa-eskubideek honako hauetarako eskubideak biltzen dituzte:

- Harreman sexual atseginak eta pozgarriak, infektziorik edo gaixotasunik hartzeko beldurrik gabe.
- Seme-alabak izateko ala ez izateko aukera.
- Emakumeak duintasunez eta errespetuz tratatuko dituen eta haien pribatutasuna errespetatuko duen abortatzeko zerbitzu ziur batek babestutako familia-arretarako zerbitzua.
- Sexu-hezkuntza.

Kontuan izan ondorioan eskubiderik urratu ote zen galdetzetzean eztabaida sor daitekeela abortuari, eta fetuak bizitzeko duen eskubidearen aurkakoa den emakumearen aukeratzeko eskubideari. Hori oso gai garrantzitsua da. Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzari dagokionez ere garrantzitsua da, parte-hartzaileek beren jarrerak ireki ditzaten, estereotipoak eta aurreiritziak alde batera utz ditzaten eta beren pentsamendu kritikoa erabil dezaten eskatzen baitu. Giza Eskubideen berezko konplexutasunaren adibide ona da. Gaia ateratzen bada, beste une batean eztabaidatzeko utz dezakezu.

Aldaerak

Parte-hartzaileak talde txikietan banatu beharrean, Maria eta Benitez jaunaren rolak egingo dituzten bi boluntariorekin has zaitezke besteek begiratzen duten bitartean. Ondoren, aldizka antzezpena gera dezakezu eta begira daudenei jarraian gertatuko denaz aipamenak egin edo erabaki dezaten eska diezaikezu. Beste aukera bat da begira daudenak antzeztan ari direnekin trukatzera, ikuspegi desberdin bat erakusteko eta antzezpenaren norabidea aldatzeko.

Kontsultatu I. kapituluko 52. orrialdea, antzezpen-teknikei buruzko informazio gehiago eskuratu ahal izateko.

Zergatik ez dizkiozu pertsonaia gehiago eranstean egoerari? Mariaren senarra sar dezakezu, ordezkari sindikal bat izan daiteke, eta antzezpena zabaltzeko giza baliabideekin egindako bilera bat sar dezakezu.

Nahi baduzu, lasai aldatu izenak zure herrialdean arruntagoak diren beste batzuekin.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak gehiago iker dezake zure herrialdeko ugalketa-eskubideei buruz. Emakumeekin eta enpresaburuekin elkarrizketak izan ditzakete, legeriak nola gauzatzen duen jakiteko. Bestalde, arlo horretako Europako legeriak zure herrialdeko legerian zer nolako eragina izan duen ere azter dezakezu.

Taldeak, halaber, zure herrialdean irakasten den sexu-heziketa berrikus dezake. Ugalketa-eskubideen alderdi guztiak biltzen al ditu?

Lanean jasaten diren beste diskriminazio mota batzuk aztertu nahi badituzu, 255. orrialdeko «Soldata desberdinak» jarduera landu dezakezu.

Ekintzarako ideiak

Bildu zure eskolako edo zinegotzigoko ugalketa-eskubideei buruzko alderdiak.

Informazio gehigarria

Hitzarmenaren zeregina emakumeren aurkako diskriminazio mota oro desagerrarazteko zereginean.

Eskubide zibilei lotutako gaiez gain, Hitzarmenak arreta handia eskaintzen dio emakumeen funtsezko kezka bati, hau da, ugalketa-eskubideei. Hitzaurrean honako hau dio: «Emakumeak ugalketan duen zereginak ez luke diskriminaziorik jasan behar». Diskriminazioaren eta emakumeak duen ugalketa-zereginaren arteko lotura behin eta berriz aipatzen da Hitzarmenean. Adibidez, 5. artikuluan honako hau dio: «amatasuna eginkizun sozial gisa behar bezala ulertzea». Horrela, beraz, seme-alabak zaintzeko erantzukizuna neurri berean bi sexuena izan dadila eskatzen du. Horren arabera, funtsezko eskubidetzat aldarrikatzen dira amatasuna eta haurren zaintza babesteko hornidurak, eta Hitzarmenaren arlo guztietan biltzen dira, lanari dagozkion arloetan, baita familia-legeriari, arreta sanitarioari edo hezkuntzari dagozkienetan ere. Gizartearen betebeharra gizarte-zerbitzuen eskaintzaren eta bizitza publikoan parte-hartzearen arloetara zabaltzen da. Amatasunaren babeserako neurri bereziak aholkatzen dira, eta «ezin izango da baztertzailatzat hartu» (4. artikulua). Hitzarmenak emakumeek ugaltzeko duten eskubidea ere aitortzen du. Azpimarratzekoa da familia-plangintza aipatzen duen Giza Eskubideen alorreko itun bakarra dela. Honako hau dio: alderdiak behartuta daude hezkuntza-sisteman familia-plangintzari buruzko aholkularitza eskaintzera (10.h artikulua), eta emakumeek «izango dituzten seme-alaben kopuruari buruz, horien artean egongo den tarteari buruz, eta eskubide horiek baliatu ahal izateko informazioa, prestakuntza eta bitartekoak eskuratzeko aukerari buruz askatasun osoz eta erantzukizunez erabakitze» dituzten eskubideak bermatzeko familia-kodeak garatzera (16.e artikulua).

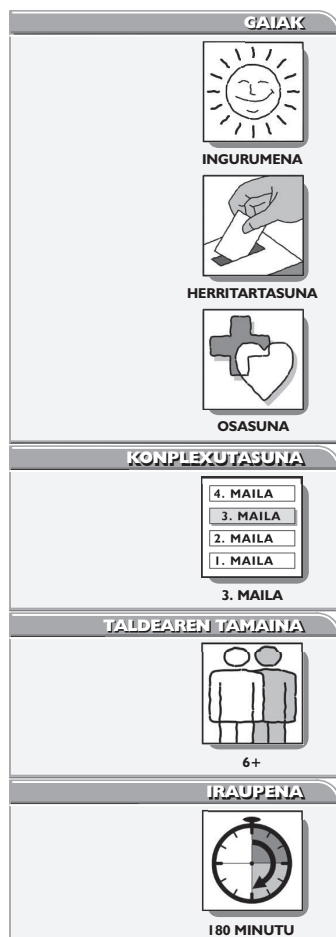
Data nagusia

Maiatzaren 15a

Familien Nazioarteko Eguna

Lorategia gauean

Gau batean lorategi bat sortzeko erronka onartuko al zenuke?

Gaiak	Ingurumena, Herritartasuna, Osasuna
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	6+
Iraupena	180 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera sortzaile honetan, marrazkiak egin behar dira eta maketak sortu, honako hauek aztertzeko: ▪ Garapena gidatzen duten indarrak. ▪ Toki-garapenak herritarren premiak betetzen dituen edo ez. ▪ Toki-garapenari buruzko erabakiak nola hartzen diren.
Lotutako eskubideak	▪ Erabakiak hartzeko prozesuan parte hartzeko eskubidea. ▪ Komunitatearen kultura-bizitzan parte hartzeko eskubidea. ▪ Atsedenaldirako eta astialdirako eskubidea.
Helburuak	▪ Garapenaren ondorioak saihesten daitezkeela ulertzea. ▪ Demokrazian eta toki-garapenean parte hartzeko beharrezko gaitasuna garatzea. ▪ Sormena, talde-lana, lankidetzeta eta besteekiko begirunea garatzea.
Materialak	▪ Bizi zaren tokiaren mapa eta argazkiak (oraingoak eta iraganekoak). ▪ Zure auzoaren mapa, eskala handian, hautaturiko zona ikusi ahal izateko. ▪ Papera eta arkatzak, diseinuak marrazteko. ▪ Maketak egiteko materialak. Hala nola kutxa txikiak, hodiak, oihalak, pinturak, hariak, artilea, kortxoak, kartoizko hodiak, aluminiozko papera, arrautza-kartoiak eta etxeko bestelako trasteak, adaxkak, harriak, zuhaitz azalak, maskorrak eta abar. ▪ Kola eta zelaia. ▪ Pinturak eta pintzelak. ▪ Kartulina gogorra/Kartoia edo egur kontraxapatua, maketen oinarri gisa erabiltzeko.
Prestaketa	1. zatirako. Urbanizazioa, nola eta zergatik: ▪ Bildu auzuneko edo bizi zaren eremuko oraingo eta iraganeko mapa eta argazkiak. ▪ Aurkitu jarduera egin ahal izateko tokiak. Informatu zure herrian zerbait eraiki behar ote duten. 2. zatirako. Urbanizazio-planak: ▪ Bildu informazioa taldeak hautaturiko tokiaren inguruan, hala nola egunkari-artikuluak edo udalbatza-bileren aktak. ▪ Maketak egiteko «trasteak» erabili behar badituzue, ziurtatu material ugari daukazuela. Hasi kutxa txikiak, komuneko paperezko hodiak eta abar gordetzen, jarduera hasi baino askoz ere lehenagotik.

Jarraibideak

Jarduerak bi zati ditu: «Urbanizazioa, nola eta zergatik» izeneko lehen zatian eztabaida sortu nahi da, aldaketa bultzatzen duten indarren inguruan. Bigarren zatian, «Urbanizazio-planak» izenekoan, urbanizazio-proiektua diseinatu behar duzu zure komunitatean, eta maketa bat sortu.

Lehen zatia. Urbanizazioa, nola eta zergatik?:

1. Aurkeztu toki-garapenaren gaia. Erabili mapa eta argazkiak, azken 50-100 urteetako toki-ingurumenaren garapenari buruzko eztabaida pizteko. Hitz egin aldaketa horiek ekarri dituzten indar politiko, ekonomiko eta sozialen inguruan. Oro har, hobetzeko aldaketak izan al dira? Norentzat eta zergatik?
2. Eskatu taldekideei beren bizitzetan herrian gertaturiko hirigintza-garapenen adibideak aipa ditzaten, hala nola zentro komertzialak, eraikinak edo errepideak, eta eraikuntza horietatik etekinik nork atera duen eta nola. Esaterako, kostu txikiko beharrezko etxebizitzak jarri al zituzten tokiko herritarren eskura, edo luxuzko etxebizitzak edo txaletak eraiki zituzten, finantza-konpainia batek inbertitzeko aukera izan zezan?
3. Begiratu eskala handiko mapari tarte batez, eta, taldearekin batera, erabaki proiekturako tokia.

Bigarren zatia. Urbanizazio-planak

1. Zabaldu eskala handiko mapa, urbanizatu behar duzun tokia erakusteko.
2. Ziurtatu parte-hartzaile guztiek tokia ezagutzen dutela. Beharrezkoa bada, bisitatu toki hori. Informatu toki horretarako egungo planen inguruan, egunkarien edo udalbatza-bileren akten bitartez. Nork proposatzen du zer? Bakoitzak zer interes ditu? Hitz egin horri buruz.
3. Aztertu hautaturiko tokia urbanizatzeko modu posible guztiak. Ahalegindu irudimena ahalik eta gehien erabiltzen.
4. Parte-hartzaileek lau edo bost pertsonako zenbait talde osatu behar dituzte, ideia guztiak laburtzeko, eta, labur-labur, aukera guztien alde onak eta txarrak komentatzeko.
5. Jarraian, talde bakoitzak erabaki behar du tokia nola urbanizatu. Ondoren, diseinua marraztuko dute, eta, azkenean, maketa egingo.
6. Maketa guztiak amaitu dituztenean, taldeek, banan-banan, maketak aurkeztuko dituzte, eta nork bere planaren berri emango dute.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, aztertu talde bakoitzak nola jardun behar duen. Parte-hartzaile guztiak inplikaturatuta sentitu al dira? Nola hartu dituzte erabakiak? Jarraian, hasi planei buruz hitz egiten.

- Zer iritzi nagusi eman dira hautaturiko tokia nola urbanizatu erabakitzerakoan? Hau da, zer ohar egin dira kostuari, denborari, ahaleginari, etekinari, toki-premiei buruz eta abar?
- Planak kaltegabe eta iraunkorrak al dira ingurumenerako eta pertsonentzat?
- Planek erantzunik ematen al diete toki-herritar guztien —hau da, minusbaliatuen, haurren, gutxiengoen eta abar— premiei?
- Zer baliabide beharko lirateke proiektua benetan aurrera eraman ahal izateko?
- Baliabide berriztagarriak ahalik eta gehien erabili al dira?
- Baliabide ez-berriztagarriak kontuz erabili al dira?
- Nola eragingo lioke proiektuak ekosistemari, oro har? Esaterako, faunari mesede egin al zaio? Zuhaitzik landatu al da?
- Zer hondakin sorraraziko lirateke proiektua eraikitzerakoan eta mantentzerakoan? Zer egingo da hondakin horiekin?

Data nagusia · Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Ekainaren 5a Ingurumenaren Eguna

Jarduera hau egiterakoan aurreikusten da parte-hartzaile gehienak hiriguneetan edo hirigune batetik gertu bizi direla. Lantokia herriaren eta taldearen arabera aukeratu behar da. Toki guztiak izan daitezke aproposak! Printzipioz, taldeak bere gain hartu beharko luke ikertzeko eta tokia erabakitzeko ardura. Haatik, egoera jakin batzuetan, eskoletan, esaterako, curriculum-murritzaketak ager litezke, eta, ondorioz, irakasleak hartu beharko du erabakia.

Eraikuntza-aukerak honako hauek dira: zentro komertzial bat, aisiagune bat, eskola bat, etxebizitzak, aparkaleku bat, berdegune bat, haurrentzako parke bat, kirol-zelai bat, adinekoentzako lorategi lasai bat, arrosa eta bankuekin, hiriko granja bat, parke bat animaliekin, jolas-parke bat eta abar. Ahalegindu taldeek kontuan har ditzaten komunitatearen sektore guztien premiak.

Aldaerak

Fikziozko gune bat hauta dezakezu. Esaterako, zer eraikin ikusi nahiko zenuke une honetan udaletxea, ospitalea eta abar dagoen tokian? Bestela, landa-eremu batean bizi bazara, zertarako erabiliko zenuke abandonatutako meatzea edo bertan geratu ziren metatze-hondakinen piloa?

Jarraipenerako iradokizunak

Informatu zinegotzigoak lanean jardun duzuen tokia urbanizatzeko dituen planen inguruan. Hitz egin taldearekin plan horien inguruan, eta idatzi gutun bat Udalari edo tokiko egunkariari plan horiek nola ikusten dituzuen adierazteko. Informatu zure hirian edo herrian urbanizazio-erabakiak nola hartzen diren. Nola eragiten dute tokiko herritarrek erabaki horietan? Zer egin lezakete gazteek dagozkien erabakiak hartzerakoan parte-hartze handiagoa edukitzea? Taldeak herriko erabakiak hartzearekin zerikusia duten gaiak aztertu nahi baditu, «Bozkatu ala ez bozkatu?» jarduera egin lezake, 120. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Udalbatzaren bilera batean parte har dezakezue, eta plangintza-prozesuan parte hartu.

Ingurumenaren Egunaren ospakizunetan ere parte har dezakezue. Ingurumenaren egunean zure herrialdean antolatzen diren jardueri buruzko informazioa nahi baduzu, web-orri honetara jo dezakezu: www.unep.org.

Informazio gehigarria

Jarduera honetarako ideia «Have på en nat» (Lorategia gauean) proiektutik hartu da, hain zuzen ere 1996an Kopenhageko Hiriko Kultura Jaialdian aurkezturiko proiektutik. Agenda 21eko Økologiskeigangsættene toki-elkarteko gazte talde batek bi urtean jardun zuen hiriko eremu abandonatu batean lorategi baten instalazioa prestatzen, ez gau batean bakarrik, baina bai egun batzuetan. Gazteek zera erabaki zuten, 300 m²-ko lursail batean lorategi publikoa sortzea. Horretarako, arotzeriarekin, iturgintzarekin, igeltserotzarekin eta baratzezaintzarekin zerikusia duten trebetasun jakin batzuk ikasi zituzten, eta, aldez aurretik, beharrezko guztia prestatu eta landu zuten. Hala, lorategia ia «gau batean» muntatzeko aukera izan zuten. Bakoitzak bere zeregina bete behar zuen: bidexkak lorategiaren inguruan, soropila, zuhaitzak, zuhaixkak, loreak eta baratze bat. Lorategiak 2001eko apirilera arte jarraitu zuen zutik; une horretan, udalak erreklamatu zuen eremua, etxebizitzak eraikitzeke.

Loturak eginez

Zer da gizarte zibila? Nork zer egiten du eta norentzat?

Gaiak	Herritartasuna, Demokrazia, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	8 - 20
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, demokrazia batean herritarrek, gobernuak, GKEek eta hedabideek dituzten eskubideak eta erantzukizunak negoziatzen dira.
Lotutako eskubideak	- Bozkatzeko eskubidea; Herrialde baten administrazioan, zerbitzatzeko eta partehartzeko eskubidea. - Informazio-askatasuna eta adierazpen-askatasuna. - Komunitatearen betebeharrak.
Helburuak	- Eskubideen eta erantzukizunen arteko lotura ulertzea. - Demokrazia baten sektore guztien artean dauden harreman konplexuei buruzko iritzia garatzea. - Lankidetzeta eta erantzukizun zibila sustatzea.
Materialak	- DIN A3 orri bat edo errotuladore-arbela bat talde bakoitzarentzat. - Kolore desberdinetako 2 errotuladore (berdea eta gorria, esaterako) talde bakoitzarentzat. - Sokako edo artilezko haril bat (ahal bada, berdea). - Kola pote bat edo zelo-biribilki bat talde bakoitzarentzat. - Guraizeak. - Jokuaren arauen kopiak.
Prestaketa	Ebaki artilezko 24 harizpi, 1,5 metrokoak.

Jarraibideak

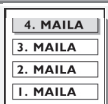
- Adierazi jardueraren helburua: ereduzko gizarte demokratiko batean, lau sektoreen artean sortzen diren harremanen «mapa» marraztea.
- Banatu parte-hartzaileak tamaina bereko lau taldetan, demokrazia baten lau «aktoreen» —gobernuaren, GKEen sektorearen, hedabideen eta herritarren— rola joka dezaten.
- Eman talde bakoitzari DIN A3 orri bat eta errotuladoreak, eta eskatu 10 minututan ideiak eman ditzaten bakoitzaren «aktoreak» gizarte demokratiko batean bete beharreko eginkizunaren inguruan, hau da, aktore bakoitzak zer eginkizun nagusi betetzen dituen adierazi behar dute. Orrian zerrenda bat egin behar dute bost eginkizun garrantzitsuenen berri emanez, errotuladore gorria erabiliz.
- Elkartu talde guztiak beren ideiak aurkez ditzaten. Utzi taldeek beren erreakzioak elkarri adieraz diezaioten. Galdetu ados ote dauden lau «aktore» horien betebeharrak nagusien inguruan. Besteen erreakzioaren arabera, eman aukera taldeek beren zerrendak aldatzeko.
- Jarraian, banatu berriz ere lau taldeak eta eskatu eztabaida egin dezaten gainerako «aktoreek» beren eginkizunak aurrera eramateko egin beharko luketenaren inguruan.

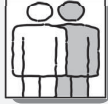
GAIAK

HERRITARTASUNA

DEMOKRAZIA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

8-20

IRAUPENA

90 MINUTU

- Hau da, gainerako «aktoreei» zer eskatzen dieten erabaki behar dute. Jarraian, eskaera horien zerrenda egingo dute, eskaera bakoitzari izenburu bana emanez eta errotuladore berdea erabiliz. Eman hamabost minutu zeregin hori egiteko.
6. Denbora amaitzean dagoenean, eskatu taldeei sei eskaera nagusiak nabarmen ditzaten, eta eman talde bakoitzari zelo-biribilki bana eta artilezko harizpiak, eskaera horiek guztiak irudika ditzaten.
 7. Banatu «Jokoaren arauen» kopiak, azalpenak eman horien inguruan, eta ziurtatu parte-hartzaile guztiak ulertu dutela jarraian zer egin behar duten. Eskatu taldeei dagokien orria gelaren erdira eraman eta lurrean jar dezaten, karratu bat osatuz eta karratuen artean gutxi gorabehera metro bateko aldea utziz (ikus diagrama). Eskatu talde bakoitzeko kideei beren «izkinetik» gertu jar daitezten.
 8. Une horretan, negoziazio-txandak hasiko dira. Utzi 10 minutu inguru txanda bakoitzarako. Gogoratu parte-hartzaileei eskaera bat onartzen denean artilezko harizpi bat itsatsi behar dela bi paperen artean, erantzukizuna onartu dela adierazteko.
 9. Prozesua amaitutakoan, lau aktoreek artilezko sare korapilatsu baten bidez lotuta egon behar dute. Igaro gogoetaren eta azken ebaluazioaren atalera, lau taldeak oraindik ere taularen inguruan eserita daudenean.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eskatu parte-hartzaileei sortu berri duten sarea azter dezaten eta jarduerari buruzko gogoeta egin dezaten.

- Zaila izan al da taldeentzat gobernuak, GKEek, hedabideek eta herritarrek demokrazia batean betetzen dituzten eginkizunei buruzko gogoeta egitea?
- Taldeen artean desadostasunik sortu al da onartu edo baztertu beharreko eskaeren inguruan?
- Beste talde batzuei egin zaizkien eskaeretatik, zein ez dira erantzukizun gisa onartu? Zergatik? Kasu horiek arazorik sorraziko al lukete mundu errealean?
- Ba al da taldeek hasiera batean ez, baina ondoren onartu duten erantzukizunik? Nola ikusten dute hori orain?
- Ezer berririk irakatsi al die jarduerak gizarte demokratiko baten inguruan? Ezustekorik izan al dute?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarraibideen 4. urratsean, taldeek beren eginkizunen zerrendari buruzko zirriborroa egin ondoren, ez luzatu gehiegi gai horiei buruzko denon arteko eztabaidan. Zati hau talde txikitan antolatutako hurrengo lanaren aurretiko urratsa dela pentsatu behar duzu. Ziur aski, taldeek beste taldeen eginkizunen berri izan nahi dute.

Beren eskaera-zerrendekin lehen zirriborro bat egin ostean (5. urratsa), eskatu errealistak izateko gainerako «aktoreei» eskaerak egiterakoan! Erantzukizun horiek onargarriak izan behar dute eta, beraz, ez da erreklamazio bidegaberik edo zentzugaberik egin behar.

Taldeak negoziatzen hasten direnean (8. urratsa), negoziazio hori ez da «lehia» bat baltz bezala aurkeztu behar, eta urrats hori ez da gehiegi luzatu behar. Azpimarratu taldeek gainerako taldeei lagundu behar dietela. Azken batean, gizarte-eredu bat ezarri nahi da, eta, horren arabera, «aktore» guztiak elkarlanean jardun behar dute guztion gogobetetzeari begira.

Ondorioz, negoziazioak bizkor samar egin behar dira: eskatu taldeei erreklamazioak onartzeko edo ukatzeko, onargarritzat edo onartezintzat jotzen badituzte, hurrenez hurren, erreklamazio polemikoenak ondorengo eztabaida baterako utzita.

Aldaerak

Jarduera zailagoa edo errazagoa izan daiteke, gizartearen barruan ezartzen diren «aktoreen» kopuruaren arabera. Izan ere, beste aktore batzuk —«enpresaburuak», «gutxiengoak» edo «talde behartsuenak»— eransteko aukera dago. Nolanahi ere, horrek zaildu egingo du negoziazio-prozesua, eta, horren aurrean, honako erabaki hau har dezakezu: taldeek eskaerak elkartrukatzea, baina ez talde guztiekin. Orobat, bestelako kategoriak erabil ditzakezu, gazteen errealitatera egokituz —esaterako, «herritarren» ordeztu «gazteak» erabil ditzakezu, eta «gobernuaren» ordeztu, berriz, «ikastetxea»—.

Jarduera errazteko, talde bat edo gehiago ken ditzakezu, eta «herritarrekin» eta «gobernuarekin» bakarrik jardun, esaterako. Aukera hori talde txikia baduzu izan daiteke egokia. Karratua erabili gabe ere egin daiteke jarduera: negoziazio-prozesuan, lehen taldeko norbaitek artilezko puskaren muturretako bati helduko dio, eta bigarren taldeko norbaiti eskainiko dio beste muturra. Parte-hartzaileek beren pusken amaierari eusten badiote, prozesua amaitutakoan «gizarte» osoa lotuta, bat eginik, egongo da!

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak karratuari datuak eranstean jarrai dezake, gizartearen barruan beste zenbait talde txertatuz (ikus «Aldaerak» atala). Kasu horretan, argitasunaren mesedetan, karratua beste orri batera eraman daiteke, eta loturak kolore desberdinetan marraztu —esaterako, gobernuaren gorri, hedabideak hori, GKEak berde eta abar—. Gogoeta egin zure gizartean ongi garatu gabe dauden loturen inguruan. Zer egin genezake egoera horri amaiera emateko?

Taldeak proiektu praktikoago batean jardun nahi badu, bere komunitateko tokiko gobernuaren, GKEen eta hedabideen harremana eta lankidetzaz aztertuz, 208. orrialdeko «Lorategia gauean» jarduera izan daiteke horretarako egokia.

Data nagusia

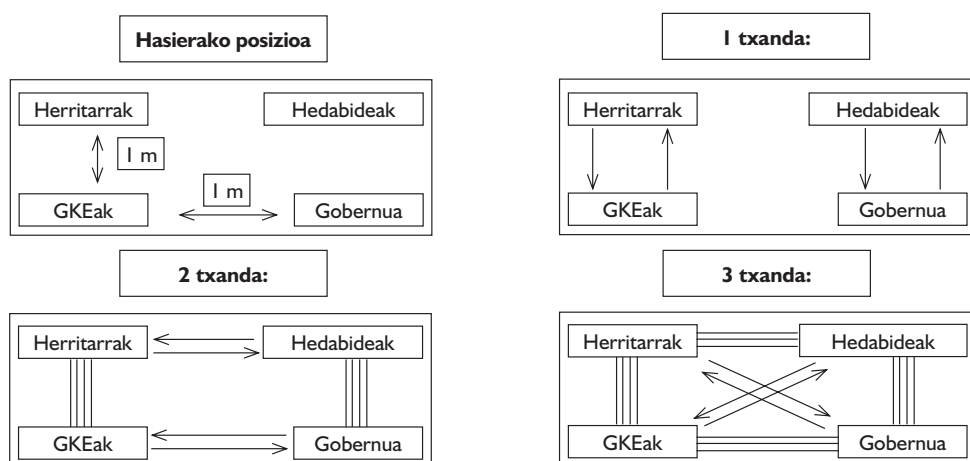
Azaroaren 9a

Berlingo harresiaren erorketa

MATERIAL LAGUNGARRIA

Jokoaren arauak

1. «Aktore» bakoitzak bere eskaerak lortzea eta besteenak onartzea da ariketaren helburua.
2. Negoziazioak bi «aktore» talderen artean egingo dira, hiru txandatan eta honako urrats hauei jarraituz:
 - 1. txanda: batetik, herritarrek eta GKEek negoziatuko dute, eta, bestetik, hedabideek eta gobernuak.
 - 2. txanda: batetik, herritarrek eta hedabideek negoziatuko dute, eta, bestetik, GKEek eta gobernuak.
 - 3. txanda: batetik, herritarrek eta gobernuak negoziatuko dute, eta, bestetik, hedabideek eta GKEek.
3. Bikoteek erabakiko dute nor hasiko den, eta txandakatu egingo dira besteari eskaerak egiteko.
4. Eskaerak argi eta labur egin behar dira. Eskaera horrek zer dakarren eta zergatik egiten duten ere azaldu behar da, hau da, zergatik den garrantzizkoa taldeei beren eginkizunak betetzen ahalbidetzeko.
5. Eskaera onartzen den edo ez erabakitzerakoan, eskatzen dena bidezkoa den eta aurrera eramateko moduan egongo diren ere erabaki behar da.
6. Bigarren taldeak eskaerari uko egiten badio, artilezko puska alde batean utziko da. Onartzen badi, berriz, karratua artilezko harizpi bat itsatsiko dute, bi taldeen artean ezarri den harremana irudikatzeko. «Onartzen duen taldeak» ohar txiki bat idatziko du bere karratuan, eskaera zertan datzan gogoratzeko.
7. Errepikatu prozesua eskaera guztiak eztabaidatu arte.
8. Errepikatu prozesua txanda bakoitzean, lau aktoreen artean loturak egin arte.

Makah tribuaren balea-ehiza

«Zuek nahi duzuen esan, baina baleak harrapatzea erailtzea da, eta erailtzea, jakina, legez kanpokoak». Greenpeace

Gaiak	Ingurumena, Globalizazioa, Giza Eskubideak oro har
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	14+
Iraupena	150 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera talde txikitan egiten da; taldekideek rol-jokoa egiten dute, eztabaidatu egiten dute, eta, azkenik, adostasuna lortzen dute honako gai hauen inguruan: - Itsas baliabideen erabilera iraunkorra. - Herri indigenek garatzeko eta beren kultura babesteko duten eskubidea.
Lotutako eskubideak	- Kultura-bizitzan parte hartzeko eskubidea. - Herriek beren aberastasun naturala askatasunez edukitzeko duten eskubidea. - Garatzeko eta baliabide naturalak erabiltzeko eskubidea.
Helburuak	- Garatzeko eskubidearen, eta kultura-bizitzaren eta ingurumena babestearen arteko gatazkak aztertzea. - Kultura arteko trebetasunak garatzea eta aurreiritziei buruz hausnartzea. - Kultura-desberdintasunen aurrean irekia izateko jarrerak garatzea.
Materialak	- Material lagungarria. - Arkatzak eta papera, taldeek oharrak idatz ditzaten.
Prestaketa	- Irakurri material lagungarri guztia, gaitan bildutako informazioarekin ohitzeko. Era horretan, informazio-iturri gisa jarduteko aukera izango duzu, beharrezkoa izanez gero. - Talde bakoitzari emango dizkiozun rol-txartelen kopiak egin. Parte-hartzaile bakoitzak bere txartela eduki behar du.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da: 1. zatian (30 minutu) jarduera eta jarduerari loturiko ingurumen- eta kultura-gaiak aurkezten dira, eta 2. zatian (90 minutu) bilera bat antzeztzen da. Makah tribuak balea-ehizaren jarduera berriz ere hasteko eskaera egin dio Baleen Ehizarako Nazioarteko Batzordeari (BENB), eta bilera horretan eskaera horri buruzko eztabaida egingo da. Kontuan hartu jardueraren ostean denbora-tarte bat utzi behar duzula eztabaida, galderak eta ebaluazioa egiteko.

1. zatia. Ingurumen- eta kultura-gaiak aurkeztea (30 minutu)

- Azaldu jarduera horretan ingurumen-eskubideak eta kultura-eskubideak lantzen direla. Makah herriak balea-ehizan berriz ere hasteko eskaera egin zion BENBri, eta ekologistak eta beste talde batzuk horren aurka agertu ziren. Hori izango da jardueraren ardatza.

GAIAK

INGURUMENA

GLOBALIZAZIOA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

14+

IRAUPENA

150 MINUTU

2. Hitz egin taldeari Makah tribuari buruz (ikus material lagungarria).
 3. Jarraian, aurkeztu jarduera honetan landu beharreko gaiak. Eskatu parte-hartzaileei jarraian azaltzen diren galderei erantzuna eman diezaieten, «gora edo behera» dioen txartela altxatuz. (Teknika horren nondik norakoen berri izateko, kontsultatu 64. orrialdea). Irakurri esaldiak bana-banan:
 - «Herrien ohiturak errespetatu behar dira, betiere Giza Eskubideak urratzen ez badituzte.»
 - «Pertsonen erabateko askatasuna eduki behar dute zer jan nahi duten aukeratzeko, hau da, barazkijale hertsia edo barazkijaleak izan nahi duten, edo haragia jan nahi duten erabakitzeke, eta guk eskubide hori errespetatu beharko genuke.»
 - «Jaten ditugun janariak ekoizteko erabiltzen diren metodoek ingurumena errespetatu beharko lukete.»
 - «Animalia-hazkuntzak metodo krudelak saihestu beharko lituzke, hala nola elikadura intentsiboa edo hiltzeko modu krudelak.»
 - «Baleak ez lirateke ehizatu behar, ezta kultura-arrazoiengatik ere.»
- 2. zatia. Bilera-simulazioa. Eztabaidagaia: Makah tribuak Baleen Ehizarako Nazioarteko Batzordeari (BENB) balea-ehizaren jarduera berriz ere hasteko egindako eskaera. (90 minutu).**
1. Gogoratu taldeari Makah tribuak eskaera egin diola Baleen Ehizarako Nazioarteko Batzordeari jarduera horretan berriz ere hasteko, eta zenbait talde ekologista baimen horren aurka agertu direla. Jarduera garatzeko, bilera-simulazioa egingo da Kulesinirel (Kultura, Eskubideak, Ingurumena, Iraunkortasuna eta ELKARRIZKETA) izeneko fikziozko erakunde batean. Kulesinirel erakunde independentea da, eta ingurumengaietara heltzen die Giza Eskubideen ikuspegitik. Elkarrizketaren bitartez elkar ulertzea sustatzeko konpromisoa hartu du erakundeak. Jarduera honetan, Kulesinirel erakundearen bilera baten simulazioa egiten da, honako talde hauen parte-hartzearekin:
 - a) Makah tribua, balea-ehizan berriz ere hasteko egin duen proposamena aurkeztu nahi duena
 - b) High North Alliance, baleontziak eta marinelak ordezkatu eta babesten dituen erakundea. HNAk konpromisoa hartu du kostaldeko kulturen etorkizunaren eta itsas ugaztunen erabilera iraunkorraren alde lan egiteko. HNA erakundeak Makah tribua babesten du.
 - c) Sea Shepherd erakundea, itsas espezie basatien babesarekin zerikusia duten nazioarteko legeen, erregulazioen eta itunen urratzeak ikertu eta dokumentatzen dituen erakundea. Makah tribuak egindako eskaeraren aurka dago.
 - d) Greenpeace, ingurumen-arloko aktibistak, balea-ehizaren aurka daudenak.
 2. Kulesinirelek taldeen arteko bitartekotza-lanak egiten ditu. Eztabaida honako lau galdera hauetatik abiatuko da:
 - Balea-ehiza legeztatu beharko al litzateke?
 - Salbuespenik aplikatu al daiteke, baldin eta balea-ehiza kultura-tradizioaren parte baldin bada?
 - Jarduera hori legeztatuko balitz, zenbateraino baimendu beharko litzateke?
 - Zer kudeaketa mota behar da?
 3. Eskatu bi boluntarioei Kulesinirelen ordezkari izan daitezen, eta banatu gainerako taldekideak lau talde berdinetan. Banatu rol-txartelak. Taldeek 30 minutu dituzte informazioari buruz eztabaidatzeko. Gainera, Makah tribuaren eskaerari buruz duten jarreraren defentsa prestatu behar dute.
 4. Taldeak prest daudenean, deitu osoko bilkurara. Eskatu Kulesinirel ordezkatzeko duen bikoteari simulazio-bilera antola dezan (60 minutu inguruko iraupena izan behar du bilera horrek). Informazioa elkartrukatzea eta lau gaiak eztabaidatzea da bileraren helburua, baita gai horiei buruzko adostasuna lortzea ere.

5. Bilerari hasiera emateko, Kulesinerelek hitz batzuk esango ditu Giza Eskubideen eta eztabaidaren ingurumen-esparruaren inguruan. Makah tribuak bere kasuaren berri emango du. Jarraian, eztabaida hasiko da.
6. Eztabaida amaitutakoan, gogoeta eta azken ebaluazioa egingo da.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eskatu taldeei eztabaida-prozesuari buruzko gogoeta egin dezaten, ahal baldin bada adostasun batera iristeko.

- Zaila izan al zen roletan sartzea?
- Ikasi dutenetik, zer izan da interesgarriena?
- Zertan oinarritu ziren argudio onenak? Emozioetan ala arrazoibidean —hots, logikan— oinarritzen al ziren?
- Zaila gertatu al zitzaizen argudioaren ifrentzua ikustea? Eta hura onartzea?
- Eguneroko bizitzan, zaila gertatzen al da beste herrien kultura-praktika jakin batzuk onartzea, baldin eta zakarrak, ulertezinak edo etika urrikoak direla uste badugu?
- Kultura-talka diskriminazio bihurtu ohi da. Noiz?
- Oso zaila al da kultura-desberdintasunen aurrean jarrera irekia izatea?
- Globalizazioak kultura propioa galtzea al dakar ezinbestean? Eraldatutako kultura galdutako kultura al da?
- Esan al daiteke kultura-aldaketa prozesu positiboa dela, etengabe aldatzen ari den mundu honetan?
- Eskubide gatazkatsuei buruzko lege-erreklamazioak auzitegietan ebazten dira normalean. Bidezkoa al da erreklamazioak horrela ebaztea?
- Zer lehenetsi beharko litzateke: jateko eta bizitzeko eskubidearen aldeko herri-errebundikazioak, edo ingurumen-babesa eta espezieen kontserbazioa?

Saioari amaiera emateko, «handia edo txikia» motako beste txanda bat egiten da, parte-hartzaileen balea-ehizari buruzko iritzia aldatu ote den ikusteko. I. zatian egin dituzun galdetarak errepikatu.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera honetan landutako gaiak oso konplexuak dira; horregatik, jarduera egokiagoa da eztabaidetan eskarmentua duen talde heldu batentzat. Informazio asko asimilatu behar da, eta rol-txartelen testuak nolabaiteko jakintza-maila eskatzen du Giza Eskubideen eta ingurumen-terminologiaren inguruan. Jarduera bi saiotan egin daiteke, taldeei denbora-tarte bat emanaz txartelak irakurri eta galderei buruzko gogoeta egin dezaten.

Besteak beste, jarduera honek kultura-ikuspegi mugak erakusten dizkie gazteei, eta, gainera, floraren eta faunaren erabilera iraunkorrari dagokionez duten jarrerak berraztertzeo aukera ematen die. Balea-ehiza oso gai zirrargarria da jende askorentzat, eta horri buruzko ikuspegiak oso erradikalak izan ohi dira. Horregatik, gai hori lantzea erakargarria baina zaila da aldi berean. Adostasunak lortzeko trebetasunak garatzea da bigarren helburua; horregatik, jarduera bilera baten antzera diseinatu da. Kulesinirel (Kultura, Eskubideak, Ingurumena, Iraunkortasuna, ELKARRIZKETA) izeneko fikziozko erakundeak bitarteko gisa jarduten du bilera horretan. Jarduera egin aurretik, adostasuna lortzeko moduari buruzko informazioa aipa dezakezu (55. orrialdea).

Litekeena da egiaztatu behar izatea parte-hartzaileek bete-betean ulertzen dituztela rol-txarteletan ageri diren hitz eta kontzeptu batzuen esanahia. Esaterako:

Herri indigenak

Ez dago modu zehatz eta bizkorrik herri indigena bat zer den ezbairik gabe zehazteko. Oro har, honako definizio hau egiten da: lur jakin batzuk kolonizatu aurretik eta Estatuetakoa mu-

Data nagusia

Abuztuaren 9a
Herri Indigenen
Nazioarteko Eguna

gak zehaztu aurretik bertan bizi ziren jatorrizko herrien ondorengoak. Estatuak baztertu egiten dituzte beti, eta sarritan tribalak izaten dira.

Arretazko printzipioa

Arretazko printzipioak honako hau ezartzen du: «jarduera batek giza osasunerako eta ingurumenarako mehatxuak badakartza, arretazko neurri batzuk hartu behar dira, nahiz eta kausa-ondorioa erlazioetako batzuk zientzia-arloan erabat frogatuta ez egon».

Honako hauek hartzen ditu aintzat: zalantza izanez gero ekitea, egoera arriskugarriak sorrarazten dituztenen gaineko probaren pisua aldatzea, kaltegarriak izan daitezkeen jardueren alternatibak aztertzea, eta erabakiak hartzeko parte-hartzean oinarritutako metodoak ezartzea.

Iraunkortasuna

1989an, Ingurumenari eta Garapenari buruzko Nazio Batuen Munduko Batzordeak (Brundtland Txostena ere deitzen zaio) honela definitu zuen garapen iraunkorra: «gaur egungo premiei erantzuten diena, etorkizuneko belaunaldiak beren premiei erantzuteko beharko duten ahalmena arriskuan jarri gabe». «Erabilera iraunkorra» baliabide berriztagarriei soilik aplikatzen zaie. Baliabidea berriztatze-ahaltenaren barruko ehunekotan erabiltzea esan nahi du. Munduko baliabide naturalen erabilera iraunkorrari buruzko printzipio bat dago, mundu osoan onartua eta zientzia-probetan eta datu objektiboetan oinarritua.

Aldaerak

Parte-hartzaile asko ez badago, bi talde egin ditzakezu; batetik, Makah eta High North Alliance, eta, bestetik, Greenpeace eta Sea Shepherd.

Jarduera beste modu batera ere aurkez daiteke, espezialisten arteko eztabaida balitz bezala.

Hautatu lau pertsona, bakoitzak lau taldeetako bat —Makah, High North Alliance, Sea Shepherd eta Greenpeace— ordezka dezan. Bakoitzak bere kasua aurkeztu behar du, eta, jarraian, gainerakoek galderak egin ditzakete. Amaieran, botazio bana egin lau gai horien inguruan.

Era horretan, lortuko duzu taldeak Giza Eskubideei eta gaiaren kultura- eta ingurumen-alderdiei buruzko gogoeta egitea, baina adostasuna ere lortu beharko duzu.

Jarraipenerako iradokizunak

Globalizazioa izan da jarduera honetan planteatutako gaietako bat. Taldeak globalizazioaren beste alderdi batzuk ikertu nahi baditu, 163. orrialdeko «Globalizazio-glosategia» jarduera proposa dezakezu.

Ekintzarako ideiak

Lagundu herri indigenei eta erosi haien produktuak. «Merkataritza solidarioko» dendetan saltzen dituzten artisau-lan asko herri indigenek eginikoak dira. Norbaitentzako oparia erosi behar duzun hurrengoan, hurbildu denda horietara.

Informazio gehigarria

High North Alliance erakundearen web-orria: www.highnorth.no, The Sea Shepherd International: www.seashepherd.com, International Whaling Commission: www.iwcoffice.org, Makah Nazioaren Kontserbazioari buruzko web-orria: <http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html>, Greenpeace erakundearen web-orria: www.greenpeace.org

MATERIAL LAGUNGARRIA

Makah herria (Makahtarrak edo Makah tribua ere deitu izan zaie) erreserba batean bizi da, Washingongo Estatuko Penintsula Olinpikoaren ipar-ekialdeko muturrean, Amerikako Estatu Batuetan (AEB). Egungo erreserbak 27.000 akre ditu gutxi gorabehera. Tribuaren erroldako datuen arabera, 1999ko uztailen tribuak 1.214 kide zituen. Une honetan, berriz, erreserban 1.079 lagun baino ez dira bizi. Erreserbako batez besteko langabezia-tasa %51 da gutxi gorabehera. Familien ia %49ren diru-sarrerak pobrezia-maila federalaren azpitik daude, eta familien %59 batez bestekoaren azpitik dago.

Errealitate horrek itzaropenerako aukera gutxi uzten duen arren, tradizioek indar handia dute, eta unibertsitatean graduatzen diren Makah tribuko asko erreserbara itzultzen dira, tribuarentzat, tokiko ospitalearentzat edo eskola publikoarentzat lan egiteko.

Iturria: <http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html>

MATERIAL LAGUNGARRIA

Rol-txartelak

KULESINIRELen rol-txartela

Jarrera neutrala hartu duzue balea-ehizaren inguruan. Oinarritzko jakintza eskaini behar duzue Giza Eskubideei eta ingurumen-legeriari buruz, eta taldeen arteko bitartekotza-lana egin behar duzue. Bitartekoak zareten aldetik, zereginean planteatutako gaiari buruz eztabaidatzen dela ziurtatu behar duzue, eta okerreko ideiak eta gaizkiulertuak argitu. Taldeei lagundu behar diezue elkarren arteko desberdintasunetatik urruntzen eta puntu komunak aztertzen, honako gai hauei buruzko adostasuna lortzeko:

- Balea-ehiza baimendu beharko al litzateke?
- Salbuespenik aplika al daiteke, baldin eta balea-ehiza kultura-tradizioaren parte baldin bada?
- Jarduera hori legeztatuko balitz, zenbateraino baimendu beharko litzateke?
- Zer kudeaketa mota behar da?

Hasteko, ongietorria eman parte-hartzaile guztiei. Ezarri eztabaidaren esparrua. Minutu pare batean planteatu egoera, galderarekin zerkusia duten Giza Eskubide eta ingurumen-alderdi nagusiak laburbilduz. Nahi baduzue, jarraian proposatzen dizkizuegun laburpenetako batzuk aipa ditzakezue. Kontuan hartu beharko duzue, halaber, zenbait pertsonak arrazoi moralak dituztela balea-ehizaren aurka egiteko.

Jarraian, galdetu Makah tribuari zergatik hasi nahi duen berriz ere baleak ehizatzen, eta, ondoren, eztabaida orokorra abiatu. Eztabaidaren 40 minutu igaro direnean, hasi laburtzen.

Giza Eskubideei, kulturari eta ingurumenari buruzko informazio lagungarria

Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunak honako hau ezartzen du:

1. Herri guztiek autodeterminaziorako eskubidea dute. Eskubide hori betez, askatasun osoa dute beren erregimen politikoa zehazteko eta beren garapen ekonomiko, sozial eta kulturalerako beharrezkoak diren neurriak hartzeko
2. Herri guztiek beren baliabide eta aberastasun naturalak edukitzeko eta beren xedeetarako erabiltzeko eskubidea izango dute, nazioarteko lankidetzaren ondoriozko betebeharrak aparte utzi gabe, elkarrekiko etekinaren printzipioan eta Nazioarteko Zuzenbidean oinarrituta. Herrialde bati ezin zaizkio inolaz ere bere biziraute-bitartekoak kendu

15. art.:

1. Itun hau sinatu duten estatuek onartu dutenez, herritar guztiek honako eskubide hauek dituzte:

- (a) Kultura-bizitzan parte hartzeko;
- (b) Zientzia-aurrerapenaren eta horren aplikazioen teknikak baliatzeko;

1933ko Vienako Adierazpenaren hitzaurreak honako hau ezartzen du: «Giza Eskubide guztiak unibertsalak eta zatiezinak dira, eta elkarren artean lotuta daude. Nazioarteko komunitateak berdintasunez eta zuzentasunez kudeatu behar ditu Giza Eskubideak mundu osoan, oinarri bera aintzat hartuta eta enfasi bera jarrita... Gainera, nazioko eta eskualdeko ezaugarrien garrantzia hartu behar da aintzat, baita aurrekari historiko, kultural eta erlijiozkoak ere»

1981ean, IWC batzordeak (Baleen Ehizarako Nazioarteko Batzordeak, alegia) balea-ehiza baimentzea erabaki zuen, aborigenen bizirautea bermatzeko (CSA). Jarduera hori honela definitzen da: «tokiko aborigenen kontsumorako balea-ehiza. Aborigenen, indigenen edo bertako herriek edo horien izenean dihardutenek egiten dute ehiza, eta talde horiek, zenbait alorretan (komunitatean, familian, gizartean eta kulturen), harreman sendoak dituzte elkarren artean. Harreman horiek baleen ehizaren eta erabileraren mendetasun tradizionalari eta iraunkorrari lotuta daude»

Itsasoaren Eskubideari buruzko Nazio Batuen Hitzarmenak ezarri duenez, «itsas baliabide berriztagarrien erabilera iraunkor ezin hobea da printzipio orokorretako bat»

1982an, balea grisa harrapatzeko debekua ezarri zen, galzorian baitzegoen. 1994rako balea kopuruak gora egin zuen nabarmen (21.000 ale), eta ABETako galzoriko espezieen zerrendatik ezabatu zen.

Makah tribuaren rol-txartela

AEBetako ipar-ekialdeko kostan bizi diren Makah indiarren kasua aurkeztu behar duzue. Jarduera honetan, Giza Eskubideei eta ingurumen-alderdiei buruz aldez aurretik dakizuen baliatu beharko duzue, Makah indiarren web-orrialdetik atera ditugun honako aipamen eta informazio hauekin batera:

- «Dagoeneko 70 urte bete dira azken balea harrapatu zutenetik. Hala ere, zeremonia, erritual, abesti eta ipuinak belau-naldi transmititu dira eta gaur egun ere bizirik jarraitzen dute. Gizarte-egitura oso bat eraiki zen ehizaren inguruan. Gaur egun, zenbait Makah indiarrek Ozeano Pazifikoko izokina eta bakailao beltza harrapatzen dute eta bertako arrain-fabrika bati saltzen diote; nolanahi ere, familiarekin eta lagunekin banatzeko sistema zaharrak indarrean jarraitzen du oraindik ere.»
- «Europako eta AEBetako herritarrek hainbat industria-eragiketa egin zituzten balea-ehizari loturik, eta horrek murriztarazi zuen balea-erreserba. Estatu Batuetako Gobernuak baleen kontserbazioaren aldeko neurriak hartu zituen, eta, aldi berean, Makah tribuari ehizari uzteko agindua ezarri zion. Horren ondorioz, erreserbak gora egin zuen berriz, eta historiaren mailarik gorenean dago une honetan: 21.000 ale. Gainera, iaz AEBetako Espezie Babestuen Zerrendatik ezabatu zuten.»
- «Gazteek gero eta garrantzi handiagoa ematen diote beren kulturen eta historian oinarritutako nortasuna edukitzeari. Tradizio luze-zeko kultura bateko kide izatea pribilegioa da, AEBetako gazte askorentzat eskuraezina.»
- «Gure asmoa ez da balea grisak merkataritza-xedeetarako ehizatzea... japoniarrei saltzeko asmotan gabiltzalako zurrumurrua hedatu bada ere. Baleak harrapatuz zera lortu nahi dugu: tradizioei eustea eta bizirautea bermatzea. 5 balea gris eskatu ditugu, baina horrek ez du esan nahi guztiak ere hartu behar ditugunik. Eginkizun aktiboa beteko dugu, balea grisa Galzorioko Espezieen Zerrendara inoiz ere itzul ez dadin ziurtatzeko. Tribuak ondo asko daki mugak ezarri beharra dagoela baleak ehizatzerakoan. Ideia hori gure balioetako bat dela esan dezakegu.»
- «Makah tribuko kideek kostaldeko ontzi txikietan egiten dituzte beren arrantza-eragiketak. Oraindik ez da inolako erabakirik hartu erabili beharreko teknologiaren inguruan. Zenbait aukera daude: aspaldi erabiltzen zen esku-arpoiarekin hasi eta puntan grana-da bat daraman arpoiarekin amaitzeraino. Azken bertsio hori Alaskan erabiltzen da gaur egun, baleak arkuarekin ehizatzeke.»

High North Alliance erakundearen rol-txartela

High North Alliance erakunde babeslea da, eta Kanadako, Groenlandiako, Faroeetako, Islandiako eta Norvegiako baleontziak eta marine-lak ordezkatzen ditu, baita tokiko zenbait komunitate ere. HNAk kostaldeko kulturen etorkizunaren eta itsas ugaztunen baliabideen erabilera iraunkorraren alde lan egitea du helburu. Jarduera honetan, Giza Eskubideei eta ingurumen-gaiei dagokienez aldez aurretik dakizuen erabili behar duzue, baita High North Alliance erakundearen web-orritik atera ditugun aipamen eta informazio hauek ere.

- «Makah tribuko kideek 2.000 urte zeramatzaten baleak ehizatzen zuri inperialistak agertu ziren arte. Iritsi berriek gogoz ekin zioten baleak harrapatzeari, olio eta beste zenbait deribatu haientzat garrantzi handikoak zirelako. Horren ondorioz, baliabide hori neurririk gabe ustiatu zuten, eta Makah tribukoek ezin izan zioten beren tradizioari eutsi. Makah tribuak pazientzia handiz itxaron du baliabide horren itzulera. Eta itzulera hori oraintxe gertatu da. Zuriak, ordea, iritzi aldatu dute. Bat-batean, baliabide horren erabilera guztiak debekatu nahi dituzte.»
- «Kulturak ez dira inoiz ados jarriko animalia bereziak zein diren eta jateko onenak zein diren erabakitzerakoan. Ipar Norvegiako jendeak harreman berezia du Eider ahatearekin. Danimarkako ospe handiko saltzaile guztiek, aldiz, janari preziatu gisa saltzen dute animalia horren bularra. Haatik, "baleak desberdinak dira" baieztapenak honako galdera hau dakar: desberdinak bai, baina norentzat?»
- «Balea-ehiza baimentzen da, baita arrantza ere, betiere herri indigenek hartzen badute horren ardura, merkataritza-xederik gabe. "Tradizioagatik" baino ez da baimentzen, eta berriz ere kanpokoak izaten dira normalean "tradizionala" zer den zehazten dutenak. Baleen ehiza eta arrantza merkataritza aparteko produkzio modu batekin lotzen badugu, herriei oinarritzko eskubide bat ukatzen diegu, hain zuzen ere beren etorkizuna zehazteko eskubidea. Ez dago kultura estatikorik, baina balea-ehiztarien aurkako politikak, berez, egoera "izoztu" egin nahi du, garapen-bidean dagoen kultura bat museo-pieza bihurtu. Dirudienez, IWCa sinatu duten gobernu guztiek merkaturatzea gauza txarra dela uste dute. Hori proposatzen duten gobernuak merkataritza librearen alde agertu ohi dira, eta ironikoa da jarrera hori hartzea. Alabaina, badirudi zenbait pertsonari ukatu egiten zaiela munduko merkaturatzea, eta, munduko merkaturatze horretan parte hartu nahi badute, atzerriko hirugarrenen esanetara egin behar dute.»
- «Argudio logikoetan oinarritzen bagara, zaila da egungo moratoria edo "baleak ez ukitzeko" politika defendatzea. Nekazaritzan, arrantzan eta basozaintzan badira hainbat praktika batere iraunkorrak ez direnak, baina industria horiei ez zaie mugagabeko debekurik ezarri.»
- «Europako Kontseiluaren 1993ko uztailaren 12ko Itsas Ugaztunei buruzko txostenak honako hau ezartzen du: "Itsas ugaztunen ekosistema ozeanikoetako baliabide bizidunen parte dira. Mehatxatuta daudenean babestu egin beharko lirarteke, eta ale kopuruak ehiza ahalbidetzen duela ziur gaudenean soilik ehizatu beharko lirarteke. Ehiza beharrezkoa izan daiteke, halaber, gainpopulaziori eta itsas ekosistemen desorekei aurrea hartzeko.»
- «Nazioarteko lankidetzak erabilera iraunkor bihurtu dezake gainustiapena, eta balea-ehiza dugu horren adierazgarri argia. Nazioarteko lankidetzak ez da perfektua, baina funtziona dezake eta funtzionatu egin behar du.»

Sea Shepherd erakundearen eta Balea eta Izurdea Kontserbatzearen aldeko Sozietatearen rol-txartela

Sea Shepherd irabazi-asmorik gabeko gobernu kanpoko erakunde da (GKE), eta itsas faunaren espezieak babestearekin zerikusia duten nazioarteko legeen, erregulazioen eta itunen urratzeak ikertu eta dokumentatzen ditu. Balea eta Izurdea Kontserbatzearen aldeko Sozietatea ongintzazko sozietatea da, eta erakunde aktiboena da munduan balea, izurde eta mazopen kontserbazioaren eta ongizatearen alde lanean dihardutenen artean.

Natura, flora eta fauna babesteko kezka duten pertsonen ikuspegiak ordezkatu behar dituzue.

Horretarako, giza eskubideei eta ingurumen-gaiei buruz dakizuen baliatu beharko duzue, Sea Shepherd erakundearen eta Balea eta Izurdea Kontserbatzearen aldeko Sozietatearen web-orrietatik atera ditugun honako aipamen eta informazio hauekin batera.

«Makah tribuak ondo asko daki Japonian balea-haragiaren kiloak 80 dolarretan saltzen dela, eta balea oso batek milioi bat dolar inguru balio duela, eta horregatik erabaki dute ekimen hori aurrera eramatea. Bost balea baino ez dituztela hil nahi esaten dute, baina ekimena urrunago joango da.

Izan ere, ehunka balea hartuko ditu eraginpean, Norvegiak, Japoniak eta baleak ehizatu nahi dituzten beste herrialde horiek (Errusiak eta Islandiak kasu) oso gertutik jarraitzen dutelako gai horren bilakaera, eta, Makah tribuari baleak harrapatzeko baimena ematen badiote, Estatu Batuek itsas kontserbazioko nazioarteko mugimenduan duten integritatea lurperatuko da». Paul Watson kapitaina, Sea Shepherd Society.

«Indigenek behar duten janaria lortzeko eskubidea dute, horretarako aspaldiko teknika tradizionalak erabiliz, eta, aldi berean, eskubide hori eta baleak kontserbatu eta babesteko interesak orekatu behar dira, oreka horri eustea zaila bada ere... Gainera, herri indigenen errealitate aldakorak ulertzen ahalegindu behar dugu. Esaterako, 1995ean frogatu zen Errusiako indigenek ez zutela balea horien haragia janari gisa erabiltzen, azeri-larruko granjetako azeriei jaten emateko baizik.»

«Gaur egun, Alaskako ipar-isurialdeko eskimalen egoera ekonomikoa oso bestelakoa da duela mende bat balea-ehizan zebiltzan herrialdeen egoeraren aldean. Petrolio-ustiapenak kutsadura eta anabasa ekarri dute, eta Alaskako biztanle kopuruak ere gorakada handia izan du horren ondorioz. Tokiko herrientzat, halaber, kontuan hartzeko moduko diru-iturria izan da. Egungo ehiztariak motor-lera modernoak eta helikopteroak erabiltzen dituzte, eta horrek gaitu egiten du ezusteko begiraleak aborigenen inguruan duen ideia.»

«Balea Ehizari buruzko Nazioarteko Batzordeak aurrera jarraitzen du merkataritza-xedeetarako balea-ehiza berriz ere hastearen gai hunkigarriaren inguruko eztabaidan. Bitartean, ehunka balea eta haien lehengusu ugari —izurdeak eta dortokak, denak ere baleak baino txikiagoak— hiltzen dira urtero, ia inor konturatu gabe, aborigenen ehi-zaldietan.»

«Naturaren esparruan, arretazko printzipioak honako hau eskatzen du: ekintza jakin batek espezieetan izan dezakeen eraginaren berri ez badugu, espeziei horien alde jokatu behar da, eta ekintza ez da abian jarriko espezieetan kostu edo galera onartezinik ez duela ekarriko frogatu arte.»

Greenpeace erakundearen rol-txartela

Greenpeace erakundearen mundu osoko aktibistak kanpaina bat egiten ari dira mundu iraunkorrago bat lortzeko moduari buruz duten ikuspegia aldarrikatzeko.

Jarduera honetan, Giza Eskubideei eta ingurumen-alderdiei buruz dakizuen erabili behar duzue, erakundearen web-orritik ateratako honako aipamen eta informazio hauekin batera.

«Zuek nahi duzuen esan, baina baleak harrapatzea erailtzea da, eta erailtzea, jakina, legez kanpoko.» Egia da baleak ez direla gizakiak. Alabaina, gizakiak baino gutxiago al dira? Balea-ehiza goratzeak gizaki «txikiagoen» genozidioa onartzea dakarrela pentsatzeak logikoa dirudi.

Gure ustez, «Giza Eskubideak» ez dira inondik inora espezie jakin batzuetara mugatu behar. Zentzu sakonean, baleek eta beste zenbait ugaztun sentiberekin Giza Eskubideak —edo, gutxienez, «Eskubide Humanistak», tradizio humanitarioaren zatitza jotzen ditugun eskubide oinarritzkoenak— jasotzeko eskubidea dute»

«Greenpeace erakundeak ez du balea-ehizari buruzko inolako programarik babesten, baina ez gaude ehizaren aurka baldin eta bizirau-tearekin bakarrik zerikusia duten arrazoiengatik egiten bada.

Hori bai, edozein merkataritza-asmorik detektatzen badugu, lehen lerroan egongo gara, ehiztarien aurrean, programari aurka egiteko.»

«Behean sinatzen dugun taldeok begirunez eskatu nahi diogu Makah tribuari balea-ehizan berriz ere hasteko eskaerari uko egin diezaien. Mundu osoko hainbat kulturatako herrien ustetan, balea sakratua da, eta espezie bakoitzak nazio burujabea osatzen du, eta errespetua eta babesa merezi du. Urtetik urtera balea grisak distantzia luzeak egiten dituzte, balea-begirale ugarien poztasunerako. Bidaia horretan, Makah tribuaren uretatik igarotzen dira. Gure ustetan, tradizio espiritual garrantzitsuak planetaren fauna hondatzen ari dela aintzat hartuta kontserbatu behar dira.» Animalien aldeko ekintza, Animalien aldeko Ekintza Sarea eta beste batzuk.

«Harri eta zur geratu nintzen balea grisak edo beste edozein balea mota hiltzeko aukera aztertzen ari ginela jakin nuenean...

Aurrera jarraitu ahala, tribu bati 5 balea gris ehizatzekeo baimena emateko proposamena mahai gainean zegoela ohartu ginen. Helburu hori lortzen badute, ordea, Kanadako eta Alaskako beste hainbat tribu honako hau esango dute: «Haiek baleak ehizatzekeo aukera badute, guk ere bai». Estatubatuarek harreman berezia dute baleekin, eta ez dut uste une honetan ezein arrazoiengatik baleak erailtzeko prest egongo direnik» AEBetako ordezkaria. Jack Metcalf.

«1986an, nazioarteko komunitateak moratoria agindu zuen balea-ehizaren inguruan. Hala ere, baleak mehatxupean bizi dira oraindik.

Santutegiak sortzea metodo eraginkorra izan daiteke baleei babes handiagoa emateko. Eredu horietan balea-ehiza debekatu egingo litzateke, baina ez aldi baterako soilik, baita zehaztu gabeko etorkizunean ere.»

«Izugarri zaila da ezagutzen ditugun balea-populazio guztietan une honetan zenbat balea biltzen diren esatea. Populazio bakoitzak zer tamaina duen jakin dezakegu, bai, baina %50eko errore-marginarekin gutxi gorabehera. Aldaketak poliki-poliki gertatzen dira eta, horregatik, ezinezkoa da populazio jakin batek gora edo behera egiten duen jakitea, zenbait urtez hori aztertzen egon ondoren. Nolanahi ere, argi eta garbi esan dezakegu balea kopurua murriztu egin dela, baleak merkataritza-xedeetarako ehizatzearen ondorioz.»

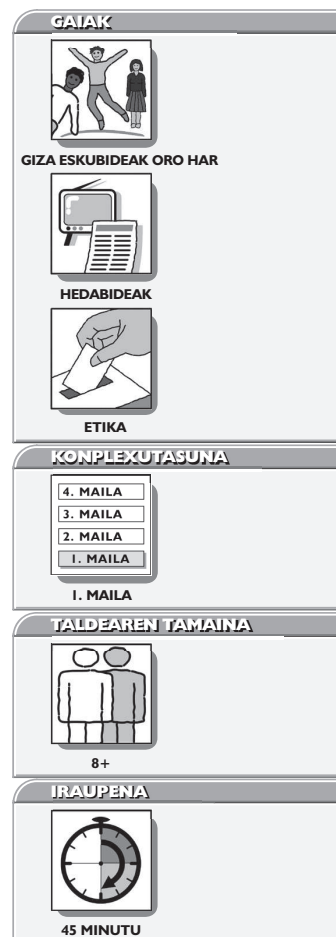
«Marraztu hitza» jokoa

Artistak ez direnek ere badituzte eskubideak!

Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Hedabideak, Etika
Komplexutasuna	I. maila
Taldearen tamaina	8+
Iraupena	45 minutu
Ikuspegi orokorra	Talde-jokoa da; parte-hartzaileek, sormena erabiliz, Giza Eskubideekin zerikusia duen hitz baten marrazkia egin behar dute.
Lotutako eskubideak	■ Iritzi- eta adierazpen-askatasunerako eskubidea. ■ Pentsamendu-askatasunerako eskubidea. ■ Berdintasuna duintasunean eta eskubideetan.
Helburuak	■ GEAU (Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala) aldarrikapenari buruzko jakintza garatzea. ■ Talde-pentsamendu sortzailea eta kontzientzia garatzea, irudiei ematen diegun erabilerei dagokienez. ■ Elkartasuna eta aniztasunarekiko errespetua sustatzea.
Materialak	■ Gutunaren poster bat, GEAUaren artikulua zerrendatuta. ■ Paperezko edo papelografozko orri handi bat eta errotuladore bat, puntuazioak markatzeko. ■ DIN A 4 tamainako paper-orriak eta boligrafoak marrazkilaritaldearentzat, orri bana talde eta txanda bakoitzeko. ■ Zelo edo txintxetak, marrazkiak erakusgarri jartzeko.
Prestaketa	■ Kontsultatu 404. orrialdea, GEAUaren bertsio laburtua ikusteko, eta kopiatu paper-orri handi batean. ■ Aukeratu taldearekin landu nahi dituzun eskubideak, eta egin zerrenda bat, jokoa erabiltzeko.

Jarraibideak

1. Esan parte-hartzaileei lau edo bost pertsonako talde txikietan biltzeko, eta taldearen tzako izena aukeratzeko.
2. Adierazi jarduera egiteko taldeka jardungo dutela. Eman talde bakoitzeko pertsona bati GEAUaren artikulua bat, marraz dezan. Gainerako taldekideek marrazkiak zer eskubide irudikatzen dituen asmatu behar dute. Azkarren asmatzen duen taldeak puntu bat irabazten du. Amaieran puntu gehien daukan taldeak irabazten du.
3. Esan taldeei papera eta arkatza hartzeko, eta gelan esertzeko toki bat bilatzeko. Taldeak banatzerakoan kontuan hartu behar da talde bakoitzak ezin diela besteei entzun.
4. Deitu talde bakoitzeko kide bati. Eman zure zerrendaren eskubide bat, hala nola «tortura-debekua» edo «bizitzeko eskubidea».
5. Adierazi bakoitza bere taldekideekin itzultzeko, eta eskubidea irudikatzen duen marrazkia egiteko. Taldekideek zer eskubide den asmatu behar dute. Irudiak marraz ditzakete bakarrik; ezin dute zenbakirik eta hitzik erabili. Ezin dute hitz egin, erantzun zuzena berresteko ez bada.

Data nagusia

Abenduaren 10a

Giza Eskubideen Eguna

6. Gainerako taldekideek asmakizunak adieraz ditzakete bakarrik, galderarik egin gabe.
7. Txanda amaitzean, eskatu marrazkigileei bakoitzak bere marrazkian marrazkiari dago-kion eskubidea idatz dezaten, marrazkia amaituta egon edo ez, eta papera alde batean uzteko.
8. Egin bigarren txanda bat; izendatu marrazkigile berriak eta eman eskubide berri bat. Egin 7 edo 8 txanda. Txanda bakoitzean pertsona desberdin batek marraztu behar du. Ziurtatu guztiek ere gutxienez behin marrazteko aukera dutela.
9. Amaieran, eskatu taldeei marrazkiak zintzilik jartzeko, eskubideen interpretazioak eta irudiak alderatu eta eztabaidatu ahal izateko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Laburtu jarduera, eta, jarraian, abiarazi hitzaldia, jendeak Giza Eskubideen inguruan dakienari buruz.

- Uste zutena baino errazagoa edo zailagoa al da Giza Eskubideak marraztea?
- Nola erabaki dute eskubide jakin bat marrazteko modua? Nondik atera dituzte irudiak?
- Nola konparatzen dira eskubide bakoitzaren irudiak? Zenbat modu daude kontzeptu bera irudikatu eta interpretatzeko?
- Marrazki guztiak aztertu ondoren, galdetu parte-hartzaileei zer ikasi duten Giza Eskubideen inguruan.
- Giza Eskubideek beren bizitzetan garrantzia dutela uste al dute? Zenbaterainoko garrantzia?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera hau irakurri aurretik, GEAH irakurri behar duzu (411. orrialdea), Giza Eskubideei buruzko kontzeptu orokor batzuk jasotzeko, esaterako nazioartean bermatuta daudela, legez babestuta daudela, gizakien duintasuna dutela jomugan, norbanakoak zein taldeak babesten dituztela, eta besterenezinak, berdinak, elkarren menpekoak eta unibertsalak direla.

Gutunaren posterra nola erabili erabaki behar duzu. Parte-hartzaileek ezer gutxi badakite GEAUari buruz, gutuna erabili nahi izango duzu jarduera hasi aurretik, ikasleek asmatu behar dutenari buruz zerbait jakin dezaten. Parte-hartzaileen jakintza-maila handiagoa bada, aldiz, hobe da Gutuna amaieran erabiltzea, marraztu ez diren eskubideen inguruko eztabaida sustatzeko.

Erraztu bidea beren burua artista txartzat dutenei, hau da, adierazi jarduera ez dela inondik inora zaila haientzat. Ziurtatu kontua ez dela artelanak egitea, eta animatu guztiak parte har dezaten. Ustekabea ere gerta liteke-eta!

Erabili GEAUaren bertsio laburtua, marrazteko eskubideak aurkitzeko. Hona hemen iradokizun batzuk: bizitzeko eskubidea, tortura debekatzea, bidezko epaiketarako eskubidea, diskriminazioa debekatzea, pribatutasunerako eskubidea, hezkuntzarako eskubidea, eskla-botza debekatzea, elkartzeko askatasuna, adierazpen-askatasuna, nazionalitaterako eskubidea, pentsamendu- eta erlijio-askatasuna, botoa emateko askatasuna, lanerako eskubidea, osasunerako eskubidea, jabetza pribaturako eskubidea, ezkontzeko eta familia bat sortzeko eskubidea, eta norekin ezkondu hautatzeko eskubidea.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak ezinduen eskubideekin zerikusia duten gaietako batzuk aztertu nahi baditu,

135. orrialdeko «Erreparatu gaitasunari» jarduera egin daiteke.

Aldaerak

- 8 pertsona baino gutxiagoko talde txikia baduzu, talde bakar batekin joka dezakezu, hau da, eskatu pertsona bati lehen txandan marrazteko, asmatzen duenak bigarren txandan marraztuko du, eta abar.

Minutu bat baino ez

*Hitz egin «minutu batez bakarrik»,
baina duda-mudatan ibili gabe eta ezer errepikatu gabe.*

Gaiak	Kirolak, Globalizazioa, Giza Eskubideak
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	40 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan parte-hartzaileek azkar ibili behar dute eta sormena erabili, minutu batez kirolen eta Giza Eskubideen arteko harremanaz hitz egiteko.
Lotutako eskubideak	Denak
Helburuak	▪ Kirolei eta Giza Eskubideei buruzko jakintza konpartitzea. ▪ Giza Eskubideak elkarren artean nola lotzen diren eta zergatik diren bateraezinak ulertzea. ▪ Norberarenganako konfiantza garatzea, nork bere iritzia adierazteko.
Materialak	▪ Adierazpenak, bana parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Kapela bat. ▪ Kronometroa edo segundo-orratza duen erlojua.
Prestaketa	▪ Egin adierazpenen orriaren kopiak, eta ebaki itzazu. ▪ Tolestu paper-zerrendak, eta sartu kapelaren barnean.

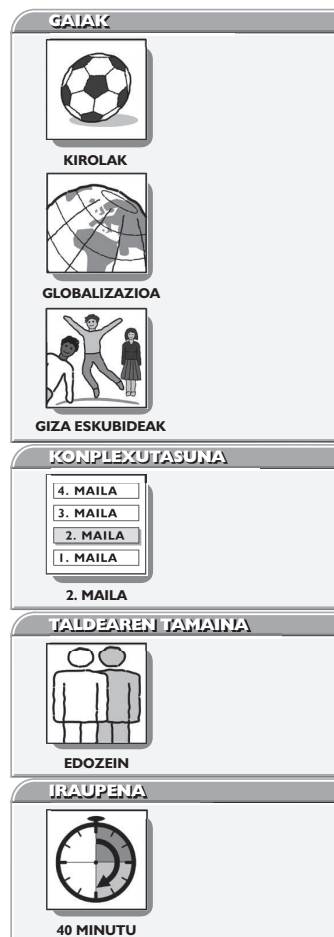
Jarraibideak

1. Eskatu parte-hartzaileei esertzeko biribil bat osatzu.
2. Txandaka, eskatu parte-hartzaile bakoitzari begiratu gabe eskua kapelan sartu eta txartel bat atera dezan.
3. Parte-hartzaileek bost minutu izango dituzte minutu bateko «hitzalditxo» prestatzeko, txartelean tokatu zaien adierazpenaren inguruan. Arauek ez dute duda-mudetarako eta errepikapenentarako tokirik uzten.
4. Biribilari jarraituz, eskatu pertsona bakoitzari bere «hitzalditxo» eman dezan.
5. «Hitzalditxo» bakoitzaren ostean, gaiaren inguruan hitz egin dezakezue, bi edo hiru minutuz. Parte-hartzaileek eztabaidatzen jarraitu nahi badute, gogoan hartu eta adierazi amaieran berriz ere helduko diozuela gai horri.
6. Guztiek parte hartu ondoren, heldu berriz ere zintzilik geratu diren gaiak.
7. Jarraian, pasatu gogoetaren eta azken ebaluazioaren fasera.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, komentatu jardura nola joan den, eta, jarraian, hitz egin azterturiko gaien inguruan.

- Zaila izan al da gai horiei buruz minutu batez jarraian hitz egitea?
- Zein izan dira arrazoitzeko gairik zailenak, eta zergatik?
- Zein izan da adierazpenik eztabaidagarriena eta zergatik?
- Zer informaziok harritu ditu gehien parte-hartzaileak?

Data nagusia · Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Apirilaren 7a · Jarduera hau oso bestelako mailetan egiten da, eta gaiak modu askotara interpreta daitezke.
Osasunaren Mundu · Garrantzizkoa da gazteen ikuspegitik heltzea. Eztabaidara zenbait elementu ekar ditzakezu
Eguna · gogoeta eragiteko, baina betiere kontuan hartuta saihestu behar duzula «erantzun jakin» ba-
ten zain zaudelako itxura ematea.

· Taldeak jasotako adierazpenak gogoko ez dituela uste baduzu, idatzi beste batzuk.

· Animatu parte hartzera parte hartzeko gogo gutxien dituztenak. Proposatu minutu erdiz
edo hogeitasegundoz bada ere hitz egiteko, edo bestela adierazi lehenbizi proba bat egin de-
zaketela lagun batekin, edo «hitzalditxoa» geroago egin dezaketela.

· Aldaerak

· Taldeak txikiak badira, bi bira edo gehiago egin ditzakezue. Parte-hartzaileek txartela bana
aterako dute bira bakoitzean. Hamabost pertsonatik gorako talde batekin ari bazara, zatitu bi
azpitaldetan.

· Adierazpenak kapela batetik ateratzeko teknika beste edozein gaitara egoki daiteke.

· Jarraipenerako iradokizunak

· Taldea kirolen gaiarekin aurrera jarraitzeko gogoz ikusten baduzu, «Kirolak guztiontzat» jar-
duera egin dezakezue, 199. orrialdean.

· Beste gaietako batek parte-hartzaileen interesa piztu badu, joan 70. orrialdeko jarduera-
aurkibidera, gai horri buruzko beste jarduera batzuk bilatzeko.

· Ekintzarako ideiak

· Aukeratu aztertu nahi duzuen gaia, eta erabaki ekintzaren hurrengo urratsa. Garatu proiektu
bat hautaturiko gaiaren inguruan lanean jarraitzeko. Bat egin arlo horretan lanean diharduen
toki-elkarteren batekin. Erabili proiektua ikasteko aukera den aldetik, eta lagundu parte-
hartzaileei talde-lanaren trebetasunen inguruan eta eskuratu dituzten ekintza-trebetasunen
inguruan gogoeta egin dezaten.

· Informazio gehigarria

· «Nola jokatu behar den: kirolak Giza Eskubideen sustapenari eginiko ekarpena», Sidneyeko
Konferentzia; 1999ko irailaren 1etik 3ra bitarte: www.hrca.org.au/#sport_and_human_rights.

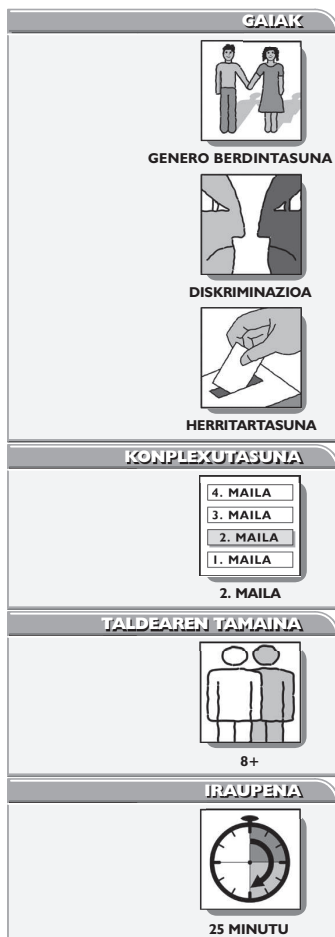
MATERIAL LAGUNGARRIA

Adierazpenak

Kirola eta Giza Eskubideak, oro har Zure ustez, Ronaldo «Aldatzeko indarra» gazteekiko HIESaren aurkako Mundu Kanpainaren ordezkari egokia al da?	Kirola eta ingurumena Sarritan golf-zelaia kritikatzen dituzte, pertsonak eta ingurumena errespetatzen ez dituztelako, sarritan bertakoek laborantzarako zein baso gisa baliatutako lurretan sortzen direlako. Gainera, zelai horiek mantentzeko, ur, herbizida eta pestizida ugari behar dira. Hori dela-eta, golfa Giza Eskubideen kontua dela esan daitekeela uste al duzu?
Kirola eta Giza Eskubideak, oro har Nazioarteko atleten portaera-kode jakin bat bete behar dute. Kodea betetzen ez dutenek, kirol-gertaera adierazpen politiko bat egiteko baliatuz, esaterako, zigorra jasotzen dute. Hori adierazpen-askatasunerako eskubide pertsonalaren ukazioa dela uste al duzu?	Kirola eta genero-berdintasuna Zenbaiten ustetan, kirol-munduko entrenatzaile eta pertsona ospetsuen artean emakume gutxi egotea emakumearen diskriminazioaren ondorio da. Ados al zaude? Ados bazaude, zer egin daiteke hori saihesteko?
Kirola eta Giza Eskubideak, oro har Poliziak sumoa badu futbol-jarraitzaile jakin batzuek istiluak sorraraz ditzaketela, partidak ikusteko beste herrialde batzuetara bidaiatzea galaraz diezaieke. Horrela mugitzeko eta elkartzeko eskubidea legez ukatzen zaiela uste al duzu?	Kirola eta globalizazioa Kirol-zapatilak eta beste hainbat kirol-osagarri oso kostu txiki-egiten dira, Ekialdeko Europako eta Asiako esplotazioari esker. Langileek ez dituzte lanpostuak galdu nahi, eta, hortaz, ez dute grebarik egin nahi. Zer egin dezakegu guk, kontsumitzaileak garen aldetik, esplotazio hori ez errazteko?
Kirola eta seme-alabak Zer esango zenieke seme-alabak ordu luzetan entrenatzera behartzen dituzten asmo handiko guraso eta entrenatzaileei? Nork eduki beharko luke seme-alaben osasunaren eta astaldiaren gainean erabakitzeko eskubidea?	Kirola eta giza segurtasuna Txinak espediente pobrea du Giza Eskubideei dagokienez. Bidezkoa izan al da 2008ko Joko Olinpikoak antolatzeke herrialde hautatu izana?
Kirola eta herritartasuna Pertsona asko herrialde jakin batean jaiotzen dira, baina gero bigarren herrialde batean erroto eta bertako herritar bihurtzen dira. Hala eta guztiz ere, jaiotza-herrialdearen talde nazionala bultzatzen jarraitzen dute, eta ez bigarren herrialdearen taldea. Zer talde bultzatu beharko lukete?	Kirola eta osasuna Zer egin daiteke lokalki kiroletan drogen erabilerrari aurre egiteko?
Kirola eta diskriminazioa Zenbateraino esan daiteke Joko Paralinpikoek minusbaliatuen aurkako aurreiritziak apurtzen dituztela?	Kirola eta hedabideak Telebista-kateek kirol-gertaera baten erabateko estaldura erosteko eskubidea dutela uste al duzu?
Kirola eta diskriminazioa Beharrezko ikusten duzu atleten sexua egiaztatzea lehiaketa bidezkoa dela ziurtatzeko, edo hori giza duintasunaren eta pribatutasun-eskubidearen bortxaketa larria dela uste duzu?	Kirola eta bakea Zenbateraino esan daiteke kirol lehiakorrek pertsonen arteko lankidetzeta eta elkar-ulertzea sustatzen dutela?
Kirola eta hezkuntza Kirolak eskolatzeko-prozesu osoan nahitaezkoa beharko lukeela uste al duzu?	Kirola eta pobrezia Zure ustez, zure herrialdeko politikariek kirola eta kirol-gertaerak baliatzen al dituzte jendearen arreta gai politiko eta ekonomikoetatik desbideratzeko?
Kirola eta gizarte-eskubideak Kirolari profesionalek beste langileenen antzeko eskubideak eduki beharko lituzketela uste al duzu, sindikatuak osatzeko eskubidea edo bidegabe kaleratuak ez izateko eskubidea, esaterako?	Kirola eta pobrezia Herrialde askotan, kirolak, baina futbolak bereziki, pobreziatik irteteko aukera eskaintzen die pertsonari. Hortaz, herrialde pobreek futbolari garrantzi handiagoa eman beharko liokeela uste al duzu?

Nor gara ni?

*Ni naizena naiz, zu zarena zara, hura dena da...
baina gauza asko ditugu guztiok amankomun!*

Gaiak	Genero-berdintasuna, Diskriminazioa eta Xenofobia, Hezkuntza
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	8+
Iraupena	25 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honek dinamika baten arabera osatutako taldeen lana biltzen du, baita ideia-jasa, marrazketa eta identitateari buruzko alderdiak aztertzeko taldeko eztabaida ere.
Lotutako eskubideak	▪ Berdintasuna duintasunean eta errespetuan. ▪ Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea. ▪ Pertsonen bizitzeko, askatasunerako eta segurtasunerako duten eskubidea.
Helburuak	▪ Norberaren banakotasunari eta besteen banakotasunari buruzko kontzientzia sortzea. ▪ Besteekin amankomun duguna identifikatzea. ▪ Elkartasuna eta errespetua sustatzea.
Materialak	▪ Boligrafoak eta koloretako errotuladoreak, ahal dela parte-hartzaile bakoitzarentzat kolore desberdinetakoak. ▪ Pertsona bakoitzeko orri bana banatzeko adina paper. ▪ Paper jarraitua eta errotuladoreak.
Jarraibideak	1. Hasteko, eskatu parte-hartzaileei bikotetan jar daitezela txutxu-mutxu taldeak osatzeko. Eskatu atzerritarrek izatearen itxurak egin eta beren buruak aurkez ditzatela. 2. Ondoren, eskatu adieraz dezatela lehen aldiz ezagutzen duten norbaitengan interesgarritzat edo garrantzitsutzat jotzen dutena. Egin dezatela ideia-jasa bat informazioaren kategorian orokorrean buruz. Adibidez, izena, adina, generoa, nazionalitatea, familiako rola, erlijioa, etnia, lanbidea edo ikasketak, gustu musikalak, denborapasak, kirolak, orokorrean gustuko dutena eta ez dutena, eta gehiago. 3. Azaldu parte-hartzaileei taldeko besteekin amankomun dutena aterako dutela. Banatu orriak eta boligrafoak, eta azaldu lehenengo urratsa bakoitzak bere nortasunaren zirriborro bat egitea dela. Bakoitzak bere burua izar gisa ikusi behar du, eta bere nortasunaren alderdiak gizartearen agertuko dira. Eskatu aintzat har ditzatela beren nortasunaren zortzi edo hamar alderdirik garrantzitsuenak, eta beren izarra irudika dezatela. 4. Esan batzuk besteengana gerturatzeko eta beren izarra erkatzeko. Elkarrekin izpi bat duen norbait aurkitzen dutenean, pertsona horren izena idatzi beharko dute izpiaren ondoan. (Adibidez, Juan eta Pedrok izpi «rapero» bat badute, batak bestearen izena idatzi beharko du izpi horretan). Eman 15 minutu horretarako. 5. Bildu parte-hartzaileak berriz, eta eskatu bakoitzak izandako indibidualtasun mailari buruz hitz egin dezatela. Honako hau galde dezakezu:

- Nortasunaren zer alderdi komun dituzte parte-hartzaileek, eta zein dira bakar-rak?
 - Zenbat antzekotasun eta desberdintasun daude taldeko jendearen artean? Antzekotasun ala desberdintasun gehiago dituzte?
6. Azkenik, taldean, atera jendeak berezkozatzat dituen pertsonalitatearen alderdiak. Idatzi bi zutabetan, paper jarraituan.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Orain, eztabaidatu bakoitzak bere buruari buruz eta besteei buruz jakin dutena eta Giza Eskubideekiko inplikazioa:

- Zer ikasi dute beren buruei buruz? Zaila izan al da erabakitzea zein diren beren nortasunaren alderdi nagusiak?
- Izarrak konparatzean harritu egin al dira emaitzekin? Espero zutena baino gehiago ala gutxiago zuten amankomun?
- Zer sentitu dute taldearen aniztasunari buruz? Interesgarriagoa iruditu al zaie taldean egotea ala zaila egin zaie batera lan egitea?
- Besteen nortasunari buruzko alderdiak jakitean «Ez» esatea izan al da norbaiten erreakzioa? Adibidez, ez naiz futbolzalea, ez naiz tekno musikaren fan bat, ez ditut txakurrak izugarri maite, ez naiz homosexuala, ez naiz kristaua.
- Nola osatzen da nortasuna? Zer alderdi eraikitzen ditu gizarteak, eta zein dira berezkoak eta finkoak?
- Generoarekin zerikusia duten gaiei dagokienez, zer alderdi eraiki ditu gizarteak eta zein dira berezkoak eta finkoak? Parte-hartzaileek idatzi al dute «neska» eta «mutila»? Bi generoek asoziazio berak egiten al dituzte, eta mutil eta neska guztiek?
- Zer neurritan juzkatzen dugu norbait bere nortasunagatik eta zenbat kide deneko taldeagatik?
- Zer sentitzen dute parte-hartzaileek norberak bere nortasuna aukeratu ahal izateko ideari buruz? Zer inplikazio ditu beraientzat eta gizartearentzat, eta bereziki berdintasunerako eta errespeturako Giza Eskubideentzat?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

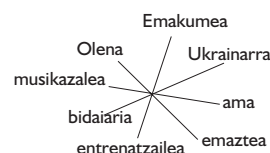
Jarduera honen izenburua ez dago oker. Asmoa parte-hartzaileak nahastea da.

Hasieran, aztarna bat eman diezaiekezu parte-hartzaileei, behar bezala pentsa dezaten. Zeure burua jar dezakezu adibide gisa, edo irudizko pertsona bat asmatu: Olena, emakumea, ukrainarra, ama, emaztea, prestatzailea, bidaiaria, musikazalea. Parte-hartzaile bakoitzari kolore desberdin bat ematearen arrazoiak bakoitza bakarrik dela eta taldea hainbat koloretako jendeak osatzen duela adieraztea da. (Analogia Hegoafrika da, bertakoek «kolore anitzeko nazio» deitzen baitiote herrialdeari, kolore guztietako biztanleek osatutako herrialdea baita). Taldea handia bada eta bi pertsonak edo gehiagok kolore bereko errotuladorea badute, eskatu letra mota desberdina erabil dezatela.

Nahiago baduzu, jarduera zailagoa egin dezakezu eta beren izarrak marraz ditzatela eskatu izpi luzeagoak edo motzagoak erabiliz, beren nortasuneko alderdi bat publikoago edo pribatuago sentitzen duten kontuan hartuta. Izpi luzeek eragin handiagoa dute gizartean eta, hortaz, publikoagoak dira.

Azken ideia-jasan honako puntu hauek atera daitezke (6. urratsean):

- Aukera ditzakedan nortasunaren alderdiak: izena, lagunak, lanbidea, alderdi politiko bateko kide izatea, gustuko dudak musika, arropa-estiloa, futbol-taldea, bizilekua.

Data nagusia**Abuztuaren 7a**

Transexualen Eskubideen
eta Hezkuntzaren aldeko
Nazioarteko Eguna

- Nortasunaren berezko alderdiak: generoa, adina, altuera, begien kolorea.
- Eztabaida sor dezaketen nortasunaren alderdiak daude, esaterako nazionalitatea, generoa eta sexu-joera, erlijioa, gutxiengo bateko kide izatea.

Nortasuna osatzen den moduari buruzko eztabaida eta nortasunaren zer alderdi eraikitzen dituen gizarteak eta zein diren berezkoak eta finkoak ere eztabaidagarria da, batez ere erlijioarekin eta generoarekin lotutakoak. Parte-hartzaileek beren garapena eta urteekin beren nortasunaren alderdiek jasan duten aldaketa aintzat hartzeak merezi du, baita finkotzat dituzten nortasunaren alderdiei buruz hausnartzeak ere.

Eztabaida horien ondorioz zenbait ondorio atera ditzakezu (adibidez, guztiok garelako gizakiak, eta gure arraza, kolorea, ondasunak, jaiotza edo estatusa edozein delarik ere ematen edo kentzen ez diren eskubide batzuk ditugula).

Jarraipenerako iradokizunak

Jarduera honek beste hainbat eztabaida sortzeko aukera ematen du, esaterako Giza Eskubideen Unibertsaltasunari, diskriminazioari eta xenofobiari, haurren eskubideei, eta herritar-tasunari buruz. Taldeak nortasunaren alderdietan eta generoarekin lotutako gaietan gehiago sakondu nahi badu, 126. orrialdeko «Emakumezko eta gizonezko heroiak» jarduerarekin gozatu egingo du.

Pobreziaren horoskopo

Etorkizuna igar al dezakezu? Zer ekarriko dio hurrengo urteak Aminari edo Mishari?

Gaiak	Pobrezia, Globalizazioa, Gizarte Eskubideak
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	15 - 21
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera horretan jakintza eta sormena uztartzen dira, pobreziaren ondorioetan eta pobreei ukatutako aukeretan sakontzeko.
Lotutako eskubideak	▪ Elikadurarako eta etxebizitzarako eskubidea. ▪ Osasunerako eskubidea. ▪ Lanerako eskubidea.
Helburuak	▪ Gogoeta egin pobreen aukerarik ezaren eta aukera bat agertzean aurre egin behar dieten zailtasunen inguruan. ▪ Pobreziaren zikloa ulertzea. ▪ Gizarte-justizia, giza duintasuna eta erantzukizuna sustatzea.
Materialak	▪ Horoskopoaren 12 karta. ▪ Bizitzaren 12 karta. ▪ Orri eta arkatx bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Arbel bat, edo paper-blok handi-handi bat. ▪ Errotuladorea edo klariona. ▪ Zelo.
Prestaketa	▪ Egin horoskopoaren eta bizitzaren karten kopiak, eta ebaki itzazu. ▪ Egin hiru karta-sorta, sorta bakoitzean lau bizitza-karta eta dagozkien horoskopo-kartak bilduz. Sorta bakoitza bere gutun-azal batean sartu, elkarren artean nahas ez daitezen.

Jarraibideak

1. Jarduera aurkezteko, hitz egin labur-labur horoskopoaren inguruan, oro har. Ba al dago horoskopoak irakurtzen dituen parte-hartzailearik? Horoskopoetan sinisten al dute? Zer informazio mota ematen dute normalean?
2. Banatu parte-hartzaileak hiru taldetan, eta eman bakoitzari bizitza-karten sorta bat, dagozkion horoskopo-kartekin batera.
3. Eman 30 minutu fikziozko horoskopoak idatz ditzaten kartetan tokatu zaizkien lau bizitzetarako. Irudimena, sena eta jakintza orokorra erabili behar dituzte pertsona horiei hurrengo urtean zer gertatuko zaien igartzeko. Gogoratu ez dagoela erantzun zuzenik edo okerrik, baina aurreikuspenek betiere errealistak behar dutela.
4. Amaitutakoan, bildu berriz ere taldekide guztiak. Txandaka, talde bakoitzak bere lana aurkeztu behar du. Lehenbizi, bizitza-karten informazioa ozen irakurri behar dute,

GAIK

POBREZIA

GLOBALIZAZIOA

GIZARTE ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
 3. MAILA
 2. MAILA
 1. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

IRAUPENA

guztiek ere pertsonaia guztien berri izan dezaten; azkenik, horoskopok irakurriko dituzte.

5. Amaitzeko, itsatsi bizitza-kartak eta aurreikuspenak, zelos, kartoi mehe baten gainean.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eztabaidari hasiera emateko, eskatu talde bakoitzari azal dezan pertsonaia bakoitzaren etorkizuna nola erabaki duten. Jarraian, definitu pobrezia, eta, amaitzeko, eztabaidatu pobreziaren ondorioen inguruan.

- Nola irudikatzen dute parte-hartzaileek jende pobrea? Eta beren herrialdean eta garapen-bidean dauden herrialdeetan bizi direnak, nola ikusten dituzte? Irudi horiek ba al dute funtsik? Nondik eskuratu dute informazioa?
- Zer da pobrezia parte-hartzaileentzat?
- Esan al daiteke norbait «aberatsa» dela herrialde batean eta «pobrea» beste batean? Bestela esanda, pobrezia erlatiboa al da?
- Zure gizartean, pertsona batzuk aberatsak dira, eta beste batzuk, aldiz, pobreak. Zer dela-eta?
- Zer egin daiteke pobreziatik irteteko, zure herrialdean zein Eritrean, munduko herrialderik pobreenetako batean? Osaba aberatsa eduki? Loteria irabazi? Hezkuntza eduki? Osasuntsu egon? Pertsona egokiak ezagutu? Gogor lan egin? Zer gehiago?
- Pobrea denak, erraza al du pobreziaren zikloa apurtzea? Beste hitz batzuetan, zer aukera ditu familia pobre batean jaio denak heldutasunera iristerako pobre ez jarraitzeko?
- Zer aukera motak dituzte aberatsek?
- Zer aukera motak dituzte pobreek?
- Pobrea izatea norberaren errua al da? Patua al da? Arrazoi sozial, politiko eta ekonomikoen ondorioa?
- Askotan, pobreziarekin batera osasun txarra, gosea eta elikadura eskasa ageri dira, baita hezkuntzarik eta lanbide-prestakuntzarik eza eta langabezia ere. Kointzidentzia hutsa al da, edo ba al dago loturarik elkarren artean? Hala bada, zein dira lotura horiek?
- Oro har, nola ikusten edo tratatzen ditu jendeak pobreak?
- Zer neurri politiko eta sozialek ekartzen dituzte aukera onenak herritar guztientzat?
- Zenbateraino da hezkuntza zure herrialdean pobrezia murrizteko giltzarrietako bat?
- Munduko ia herrialde guztietan, aberats eta pobreen arteko aldeak gora doaz. Herrialdeen arteko aldeak ere gero eta handiagoak dira. Zer ondorio izan ditzake horrek Europarentzat?
- Ba al du garrantzirik alde horiek gora eta gora egitea? Parte-hartzaileek garrantzizkoa dela uste badute, nork hartu beharko du bere gain alde horiek murrizteko jardunaren ardura?
- Zer egin dezakete pertsonak, taldeak, toki-komunitateak eta nazioek alde horiek murrizteko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Argi eta garbi utzi behar duzu horoskopoa fikziozkoa dela, eta hortaz ez dutela zertan astrologoak izan edo zodiako-ikurrei betidanik esleitu zaizkien ezaugarrien berri eduki.

Bizitza-kartetan aurkezturiko xehetasunak oinarritzat hartuta, beren jakintza orokorra eta historiari, ekonomiari eta soziologiari buruz dakitena baliatu behar dute. Horoskopoen kartetan, «maitasun» atalaren barnean ez da soilik haien maitasun-bizitza hartu behar; senitarteko eta lagunentzako harremanak ere bildu behar dira.

Aldaerak

Bizitzei buruzko istorioak egoki ditzakezu edo guztiak edo batzuk ordeztu, zuretzat interesgarriagoak edo egokiagoak diren beste batzuekin. Ezagutzen dituzun edo zure komunitatean edo herrialdean entzun dituzun beste batzuekin ere ordeztu ditzakezu.

Jarraipenerako iradokizunak

Sarritan emakumeak izaten dira familiaren euskarri bakarra, ama ezkongabeak direlako edo bikotekideek lanik ez dutelako. Haatik, emakumeek diskriminazioa jasan ohi dute beren lanpostuetan, eta, gizarte-laguntzarik ezean, oso zaila dute lana eta familia aurrera ateratzea. Taldeak gai horietako bat aztertu nahi badu, «Lana eta umetxoak» jarduera egin dezake, 262. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Zure taldeak, halaber, laguntza eskaini diezaiolke pobreentzat lanean ari den eta pobreentzako aukerak sortzeko ahaleginean diharduen GKE edo elkarte bati. Toki-talde bat aukera dezake, eta fondoak biltzeko proiektua garatzeko zer premia dituen aztertu.

Data nagusia

Urriaren 17a

Pobrezia
Desagerrarazteko
Nazioarteko Eguna

MATERIAL LAGUNGARRIA

Bizitza-kartak

Maria ama ezkongabea da, eta Portugalgo Madeirako auzune pobre batean bizi da hiru seme-alabekin. Azken bikotekideak utzi berri du. Zerbitzari gisa jarduten du familia aberats batekin; alabaina, zenbat iraungo du horrek? Orain gutxi norbaitek balio handiko eraztuna lapurtu zion etxeko andreari, eta andreak zerbitzarietako bat izan delako susmoa du. Zein izan ote den ez dakitenez, zerbitzari guztiak kaleratu eta ordeztu behar dituzte. Maria **Capricornus** da.

Amina Turkiakoa da. Herri txiki batean bizi da, Turkiako eskualde pobreenetako batean. Hamabi urte ditu, eta haren gurasoak, oso nekazari pobreak, harentzako senarra bilatzeko aukera aztertzen ari dira. Hark, ordea, ez du ezkondu nahi. Horregatik, etxetik ihes egitea erabaki du hiriburura joateko, bertan etorkizun hobea aurkituko duelakoan. Amina **Gemini** da.

Misha Tomsken bizi da, Siberian. Hilabete asko daramatza langabezian, eta ez daki zer egin. Emaztea oso gaixo dago, eta ohean eman behar du egun osoa. Lau seme-alaba ditu, eta azkeneko biak ezinduak dira. Misha **Virgo** da.

Yuriy bere gurasoekin eta hiru anai-arreba gazteagorekin bizi da, Tomsken, Siberian. Hogei urte ditu, eta izotz-hockeyaren promesa handia da. Osabak, Estatu Batuetan bizi denak, Ameriketara ikastera joateko beka bat bilatuko diola agindu dio. Yuriyren aitak, Mishak, hilabete asko daramatza langabezian, eta, une honetan, Yuriyek egiten dituen aldi baterako lanetatik eratoritzen dira familiaren diru-sarrerak. Yuriyek ez daki zer egin. Ama gaixorik dauka, anai-arrebetako bi ezinduak dira, era familia haren mende dago. Yuriy **Cancer** da.

Bengt Suediako skinhead gaztea da. Aurten bi aldiz atxilotu dute, indarkeriazko portaerarengatik. Bi urte darama lan egin gabe, eta, hala eta guztiz ere, behin eta berriz uko egin die egin dizkioten eskaintza guztiei. Nahiago du denbora pit bull arrazako zakurra trebatzen, pisu-jasotzean eta lagunekin kaletik bueltaka eman. Azken horren haritik, aipatzekoa da berriki zenbait istilu arrazistetan parte hartu dutela. Bengt **Aries** da.

Ricardo bakarrik bizi da, Bartzelonan, ia-ia ordaindu ezin dezakeen etxebizitza txiki-txiki batean. Orain hilabete batzuk gaixotu zen, eta gizarte-segurantzaren laguntzetatik bizi da. Lehen noizbehinkako lanak egiten zituen. Emazteak abandonatu zuen eta seme-alabak eraman zituen berekin, HIESa zuela jakin zuenean. Ricardo **Libra** da.

Orain urte asko, **Abdoulek** Mauritania utzi zuen, Frantziako hiriburuan, Parisen, lana bilatzeko. Aurreneko urteetan bakarrik egon zen, baina geroago familia osoa eraman zuen: emaztea, lau seme-alabak eta gurasoak. Denak elkarrekin bizi dira Parisko auzo pobre bateko etxebizitza batean. Garai batean gauzak ondo joan ziren, Abdoulen emazteak bizkiak erditu zituen, esaterako. Hala eta guztiz ere, oso zaila da seme-alabak Mauritaniako tradizioei eutsiz haztea. Bizkiek 12 urte dituzte une honetan. Eskolan arazo ugari edukitzen ari dira, eta sarritan ez diete gurasoen aginduei men egiten. Orain gutxi, Abdoulek bere lana galdu zuen, hazkunde ekonomikoak, oro har, behera egin duelako. Abdoul **Leo** da.

Bizkiak, **Moktar eta Ould**, Parisen jaio ziren. Mauritaniako jatorrizko langile etorkina den Abdoulen seme-alabak dira. Familia osoa, gurasoak, lau anai-arreba zaharragoak eta aitona-amonak apartamentu batean bizi dira, Pariseko auzune pobre batean. Bizkiek 12 urte dituzte, eta arazo ugari dauzkate eskolan. Ez dute ikasi nahi, askotan piper egiten dute lagunekin bueltaka ibiltzeko Pariseko zonalde pobre batetan barrena, eta ez diete gurasoei men egin nahi; aitzitik, gurasoei sesioan aritzen dira askotan, batzuetan modu bortitzean gainera. Eskolako txostenek aditzera ematen dute gero eta agresiboagoak direla. Moktar eta Ould **Aquarius** dira.

Kristak 20 urte ditu; oso etxe txikia hartu du errentan Pragako zonalde pobre batean eta Alemanian bizitzearekin egiten du amets. Iragarki batean, Berkien lan bat eskaintzen zutela irakurri zuen. Telefono-zenbaki batera deitu eta gizon batekin hitz egin zuen. Pobreziatik aterako zuela hitzeman zion gizonak, eta Berlinen lana aurkitzeko zailtasunik ez zuela izango gaineratu zion. Kristak erabaki du gizonarekin fidatzea eta Alemaniara joateko aukera onartzea. Krista **Sagittarius** da.

Jane adineko emakumea da, alarguna, eta Eskozian bizi da. Senarra alkoholikoa zen, eta oso lan gutxi egin zuen. Janek oso pentsio txikia jasotzen du, eta horri esker bizi da; nolana ere, orain zainketa bereziak behar ditu, osasunez gero eta okerrago dagoelako. Jane **Piscis** da.

Bella Angelica ahizparekin bizi da Palermon, Italian. Gurasoak hil zirenean, ahizpek, hurrenez hurren, hamasei eta hamazazpi urte zituzten, eta horrenbestez ikasketak utzi eta lanari ekin behar izan zioten ezinbestean, aurrera egiteko. Une honetan hogeita bi eta hogeita hiru urte dituzte, hurrenez hurren. Bellak bi lan dauzka: egunez zerbitzaria da, eta gauez, berriz, garbitzailea, ospitale batean. Gainera, Angelica zaindu behar du, drogen mendekoa delako. Bellak ez du ahizpa abandonatu nahi, ongi asko dakielako nola sufritu zuen aitaren indarkeriaren eraginez. Bellak jenio bizia du, eta nekez kontrola dezake; horregatik, orain gutxi, bi lan galdu ditu. Bella **Tauro** da.

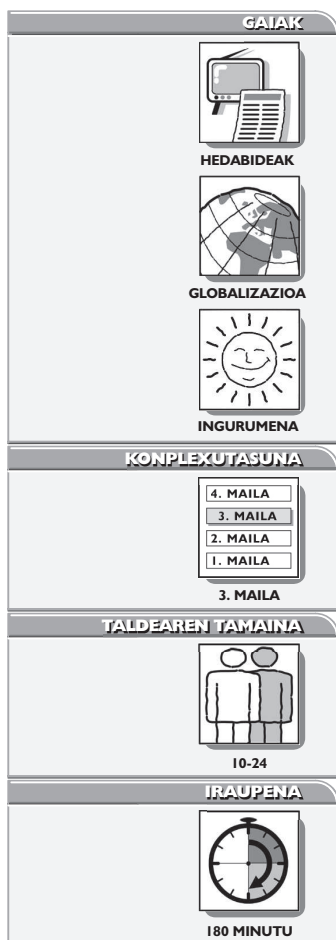
Angelica Bella ahizparekin bizi da Palermon, Italian. Gurasoak hil zirenean, ahizpek, hurrenez hurren, hamasei eta hamazazpi urte zituzten, eta horrenbestez ikasketak utzi eta lanari ekin behar izan zioten ezinbestean, aurrera egiteko. Une honetan hogeita bi eta hogeita hiru urte dituzte, hurrenez hurren. Bellak bi lan dauzka, eta, gainera, Angelica zaintzen du, drogen mendekoa delako. Angelicak ahizpari lapurtzen dio sarri, droga erosteko. Adikzioan erortzen eta droga uzten ibili da etengabe urte askoan, baina zailtasun handiak ditu mendekotasuna kontrolatzeko. Angelica **Scorpius** da.

Horoskopoaren kartak urterako

Aries (Bengt) (martxoaren 21etik apirilaren 21era bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Libra (Ricardo) (irailaren 23tik urriaren 22ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna
Taurus (Bella) (apirilaren 22tik maiatzaren 21era bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Scorpius (Angelica) (urriaren 23tik azaroaren 22ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna
Gemini (Amina) (maiatzaren 22tik ekainaren 21era bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Sagittarius (Krista) (azaroaren 23tik abenduaren 21era bitarte) Maitasuna Lana Osasuna
Cancer (Yuriy) (ekainaren 22tik uztailaren 22ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Capricornius (Maria) (abenduaren 22tik urtarrilaren 20ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna
Leo (Abdoul) (uztailaren 23tik abuztuaren 22ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Aquarius (Moktar eta Ould) (urtarrilaren 21etik otsailaren 19ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna
Virgo (Misha) (abuztuaren 23tik irailaren 22ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna	Piscis (Jane) (otsailaren 20tik martxoaren 20ra bitarte) Maitasuna Lana Osasuna

Portada

*Albiste hedatzea albiste ugaltzea da.
Tibeteko esaera zaharra*

Gaiak	Hedabideak, Globalizazioa, Ingurumena
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	10 - 24
Iraupena	180 minutu
Ikuspegi orokorra	Berehala inprimatuko den egunkariaren lehen orrialdea sortzeko lanean diharduten kazetarien simulazioa egin behar dute parte-hartzaileek. Talde txikietan jardun behar dute, besteak beste honako hauek aztertuz: - Partzialtasuna, estereotipoak eta objektibotasuna hedabideetan. - Irudiak eta hedabideen zeregina, Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak lantzerakoan.
Lotutako eskubideak	- Pentsatzeko, iritzia emateko eta adierazteko askatasunerako eskubidea. - Pribatutasunerako eskubidea. - Garapenerako, bizitzarako eta osasunerako eskubidea.
Helburuak	- Irudien bitartez, Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiekiko interresa piztea. - Hedabideei buruzko hausnarketa egitea, Giza Eskubideekin zerikusia duten gaien inguruan duten ikuspegiari dagokionez batik bat. - Komunikazioko eta lankidetzako trebetasuna garatzea.
Materialak	- Gela zabal bat, bi edo hiru talde txiki biltzeko nahikoa tokiarekin. - Egunkarietako 40 argazki. - Papera eta boligrafoak, oharrak idazteko. - A3 tamainako paper-orriak edo kartoi meheak, eta errotuladoreak. - Guraizeak eta kola talde guztientzat. - Mahai zabal samarrak, talde guztiek lan egiteko eta egunkari guztiak zabaltzeko aukera izan dezaten.
Prestaketa	- Hautatu 40 edo 45 argazki aldizkari bat edo egunkarietatik (nazionalak/estatukoak). Oharra: talde guztiei banatu behar dizkiezu argazkien kopiak. Hortaz, argazkiak ateratzeko erabili dituzun egunkariaren zenbait ale erosi beharko dituzu, edo bestela fotokopiagailu bat eduki beharko duzu eskura. - Erakutsi argazki sorta bat mahaiaren gainean.
Jarraibideak	

- Aurkeztu jarduera. Azaldu zer antzeztu behar duten: gaua da egunkari baten erre-dakzioan; kazetari talde bat egunkariaren lehen orrialdea lantzen ari da. Toki-egunkariak dira, eta, hortaz, gertuko komunitateari ematen diote lehentasuna. Nolanahi ere,

- egungo gai orokorre buruzko informazioa ere eskaintzen diete irakurleei, baita Giza Eskubideei buruzko informazioa ere.
2. Banatu parte-hartzaileak zortzi pertsonako lan-talde txikietan. Talde bakoitzak imajinatu behar du egunkari desberdin baten argitaratze-taldean jarduten duela. Hurrengo eguneko egunkariko lehen orrialdea diseinatu eta maketatzeko ardura hartu behar dute beren gain.
 3. Eskatu taldeei nork bere egunkariari izena jartzeko.
 4. Elkartu parte-hartzaile guztiak, eta azaldu labur-labur lehen orrialde baten ezaugarriak eta ohiko itxura.
 5. Erakutsi argazkiak parte-hartzaileei. Eskatu mahaiaren inguruan isilean ibiltzeko, inolako iruzkinik egin gabe. Adierazi argazki horiekin jardun behar dutela, eta nahierara erabili eta interpreta ditzaketela.
 6. Jarri argitaratze-talde guztiak lanean. Banatu paperak, boligrafoak, kola eta guraizeak talde bakoitzari, baina argazkiak oraindik ez.
 7. Azaldu jarraibideak. Ordubete dute aurkeztu nahi dituzten lau edo bost albisteak hautatzeko, izenburuak idazteko, argazkiak aukeratzeko eta antolamendua diseinatzeko. Adierazi ez dutela artikulua luzerik idatzi behar: izenburu eta azpitituluekin nahikoa da. Lehen orrialdeak eragiten duen inpaktuan jarri behar dute arreta handiena, albiste oso-osorik idatzi gabe. Hasteko, adierazi hobe dutela egunkarian zer gai sartu nahi dituzten eztabaidatuz. Adierazi hamar minutu barru «inprimatze-departamentu»ko argazkiak jasoko dituztela.
 8. Lanean hasi direnez geroztik hamar minutu igarotakoan, banatu argazki sortak.
 9. Taldeek lehen orrialdeak amaitzen dituztenean, gainerako parte-hartzaileei erakutsi behar dizkiete irakurtzeko aukera izan dezaten. Jarraian, pasatu gogoetaren eta azken ebaluazioaren fasera.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, laburtu jarduera, eta, jarraian, abiarazi komunikazioen eta Giza Eskubideekin zerikusia duten gaien gaiari buruzko eztabaida.

- Nola antolatu du lana talde bakoitzak? Nola erabaki dute lana nola egin eta zer albiste landu? Parte-hartzaile guztiek parte hartu eta lagundu al dute?
- Nola hautatu dituzte landu beharreko gaiak? Zer hautatu dute lehenik, gaia edo argazkia? Hau da, lehenbizi gaia aukeratu dute eta jarraian hura irudikatzeko argazki egokia, edo argazki jakin bat hartu dute oinarritzat, istorioa sortzeko?
- Zer gai aztertu dituzte? Ba al zuen istorioaren batek loturarik Giza Eskubideekin? Ba al dago den-denek aztertu nahiko zuten baina alde batera utzi behar izan duten gairik?
- Zer antzekotasun eta desberdintasun ageri dira talde desberdinek eginiko lehen orrialdeen artean? Argazki edo gai berberak erabili al dituzte?
- Gai desberdinetarako irudi berbera erabili al dute?
- Nola jarraitzen dituzte albisteak parte-hartzaileek: egunkarietan, telebistan, irratan edo Interneten? Zer dela-eta jarraitzen dituzte edo ez dituzte jarraitzen albisteak?
- Simulazio hori egiterakoan, zer egin nahi zuten, benetako lehen orrialde bat edo beste era bateko lehen orrialdea? Zer alde zeuden?
- Zer albiste dira nagusi gaur egungo hedabideetan?
- Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak behar bezalako garrantzia ematen al zaie albiste gietan?
- Hedabideekin zerikusia duen eztabaida-puntu nagusietako bat haien «objektibotasuna» da. Parte-hartzaileen ustez, posible al da albisteak modu objektiboan aurkeztea?
- Giza Eskubideen zer gai bildu dituzte lehen orrialdeetan?

- Nola ikusten dituzte parte-hartzaileek munduko beste eskualdeetako gazteak?
- Argazki sortari dagokionez, garrantzizko gai baten falta nabari al da?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera honetarako argazkiak hautatzerakoan, ziurtatu irudi-aniztasun zabala eskaintzen duzula, baita estereotipoak saihesten dituzula ere. Albistegietan erailketak, gerrak eta bestelako hondamendiak dira nagusi, eta inoiz gutxitan ematen da mezu positiborik. (Afrikan gerrak eta goseteak dira, bai, baina beste hainbat gauza ere gertatzen dira). Argazkiak hautatzerakoan, kontuan hartu parte-hartzaileei albiste «on»en zein albiste «txar»ren irudien artean hautatzeko aukera eman behar diezula. Gainera, hedapen geografiko zabala eduki behar dute irudiek, askotariko gazte eta neska-mutilak aurkeztuz, baita haien eguneroko bizitzekin zerikusia duten gaien berri emanez ere. Esaterako, hainbat irudi positibok gaietan nola eragin dezaketen eman dezakete aditzera. Erantsi egungo gertaerekin eta pertsona ospetsuekin zerikusia duten irudiak, baita gizarte multikultural baten eta mundu global baten bizitzarekin zerikusia duten argazkiak ere. Beheko zerrendak ideia batzuk emango dizkizu. («Albiste-lantegia» jardueran erabilitako irudi-zerrendan oinarritzen da; beherago deskribatu da jarduera hori, «aldaerak» atalean).

Telebista-albistegi baten aurkezlea	Hondartzako saltzaile bat	Manifestazio bat Filipinetan
Mundua	Asiako merkatu bat	NBEko tropak Jugoslavian
Hirugarren munduko kameralari talde bat	Emakume triste bat	Gerra-hegazkin bat
Zenbait emakume urtegi batean	Bruselako auzune pobreak	Gerrilla
Langabezia-prestazioa	Gainezkako zabor piloa	Bi soldadu hilik
Afrikako meatzari bat	Lata sorta	Gari-zakuen pila bat
Pestizidak	Mutiko beltz bat gitarrarekin	Emakume-bilera bat
Hanburgesa-jatetxe baten iragarkia	Rock izar bat	Familia-plangintza
Lurraren lehortea	Polizia-agente bat	HIESaren aurkako prebentzioa
Haurrak uretan jolasean	Graffiti bat	Jendetza
Auto bat garbitzen	Parlamentua	Garraio publikoa
Petrolioia sutan	Drogak	Auto-erakustaldia
Greenpeacearen ekintza bat	Errefuxiatu-esparru bat	Auto-ilarak
Ke industrialeko zutabe bat	Haurrak babes-etxe batean	Gazte bat mikrofono batekin
Alkohol-iragarki bat	Futbol-jokalari bat	Telefono mugikor bat
Coca Colaren iragarki bat	Amnesty International erakundearen ekintza bat	

Jarduera aurkezterakoan, lehen orrialdearen ezaugarriak eta ohiko antolamendua azaltzerakoan, ahalegin berezia egin behar duzu parte-hartzaileak izenburuak nola nabarmendu diren eta jarraian albistea nola aurkeztu den kontura daitezen. Lehenik, lerro pare bateko laburpen txiki bat ageri ohi da, letra lodiz, eta, jarraian, istorio osoa. Azaldu irudiak nola baliatu diren, istorioa oinarritzeko edo irakurlearen arreta erakartzeko. Nabarmendu, halaber, irudiek erakusten ez duten hori! Ohartarazi irudiek irakurlearen arreta eramaten dutela argazkilariak edo editoreak erakutsi nahi duen punturantz. Azaldu, halaber, izenburuak nola idatzi diren.

Aldaerak

Jarduera beste modu batera egin daiteke, hain zuzen ere irratiko edo telebistako informazio-programa baten bitartez. Telebista-albistegia aukeratzen baduzu, hobe duzu diapositibak erabili eta argiak itzaltzea, telebista ikustearen benetako «sentsazioa» transmititzeko. Diapositiba sorta berezia dago jarduera hori egiteko. Maileguz eskura dezakezu EFIL Kultura arteko Ikas-kuntzarako Europako Federazioan.

Jarraipenerako iradokizunak

Azaldu gauza batzuk taldeek albisteetarako hautatutako eskubideen inguruan. Esaterako, zer ikuspegitatik heltzen zaie eskubide horiei zure herrialdean?

Parte-hartzaileak tokiko egunkari batekin edo telebista- edo irrati-kate batekin harremanetan jar daitezke, eta kazetariei galdetu nola jarduten duten, eta gai jakin batzuk —objektibotasuna, adibidez— nola aztertzen eta lantzen dituzten. Azal dezakete, halaber, Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak hedabideetan nola aurkezten diren.

Taldeak gogoko baditu azka-azkar pentsatzea eskatzen duten jarduerak, «Minutu bat baino ez» jarduera egin dezakete, 225. orrialdean. Kirolen eta Giza Eskubideen arteko harremana aztertzen du jarduera horrek.

Ekintzarako ideiak

Tokiko irrati-geltoki askok programak emateko aukera jartzen dute komunitateko taldeen eskura. Gogoko duzun gai bat aukera dezakezu, hala nola «pentsatu globalik eta ekin lokalki», eta horri buruz ikerketa-lana egin eta irrati-emanaldia prestatu.

Informazio gehigarria

Besteak beste, honako abiapuntu hauek balia daitezke jarduera honetan landutako gaiei buruzko gogoeta egiteko:

a) Hedabideak

1. Hedabideen informazio-emari izugarriak etengabe gainezka egiten digu gazte zein helduei. Honako galdera hau egin dezakegu: zer egin dezakegu informazio horrekin? Horrek informazio gehiago dugula esan nahi al du?
2. Hedabideak gero eta komertzialagoak dira, eta mezuaren sinplifikazioa, estereotipoak eta sentsazionalismoa azkar-azkar igotzen dira. Gero eta zailagoa da kalitatezko albisteak aurkitzea.
3. Kalitatezko albisteak aurkitzeko lana bereziki zaila da desberdintasunekin zerikusia duten gaiei dagokienez, garapen-bidean dauden herrialdeetan bereziki. Mendebaldetik kanpoko herrialdeei buruzko albisteak mendebaldeko ikuspegitik soilik aztertu ohi dira. Horren ondorioz, albiste horiek negatiboak eta funsgabeak izan ohi dira.

b) Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiak

Argi dago hedabideek garrantzi handia dutela iritzi publikoa Giza Eskubideei buruz kontzientziazterakoan Baina aztertu beharko genuke, halaber, gai horiei nola heltzen zaizen eta zergatik. Guztiok ere ikuspegi kritiko batetik heldu behar diogu transmititzen digutenari eta transmititzen ez digutenari, baita informazioa eta gertaerak aurkezteko moduari ere. Esaterako, gerra batean, egunkariak askatasunaren aldeko borrokalaritzat edo terroristatzat jotzen dituzte aldeak, nork bere ikuspegi politikoaren arabera. Beste kultura batzuei buruzko informazioa ikuspegi ez-objektibo batetik eman liteke. Esaterako, Inuit herria hizpide hartzen denean, igluetan beren bizimodu tradizionalari eustearen alde borrokatzen duen gizarte exotiko eta langilea dela esan ohi da; balea-ehizaren gaiari heltzerakoan, ordea, «hiltzaile»tzat jo ohi dira.

c) Konpromisoa

Simulazioan erabilitako irudietako askok hainbat jarduera praktikotan konprometitzeko aukerak erakutsi beharko lizkioke jendeari, eta bereziki gazteei. Gazte-langileak garen aldetik, gazteak motibatu nahiko genituzke, mundu hobe baten alde lan egin dezaten. Gazteak inplika daitezten animatzeko modurik egokiena zein den aztertu behar dugu, baita eskura dituzten aukerak haientzat erakargarriak diren ere. Agian jarraibide jakin batzuk jaso ditzakegu gazteek aukeraturiko diapositibetatik.

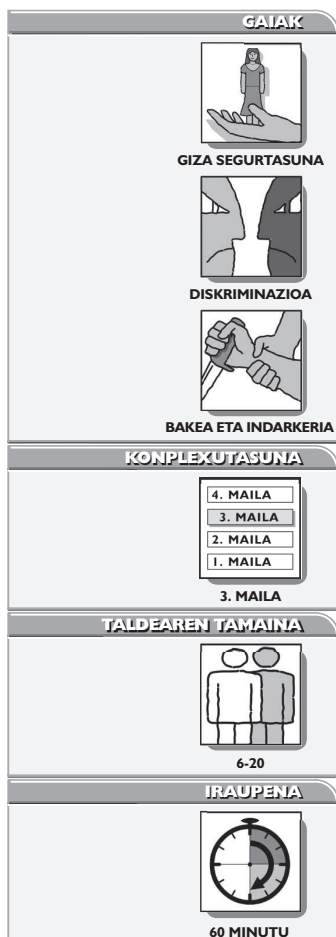
Data nagusia

Maiatzaren 3a

Prentsa Askatasunaren
Mundu Eguna

Sar al naiteke?

Errefuxiatu hori, itzul zaitez zure etxera! Ahal balu, itzuliko litzateke.

Gaiak	Giza segurtasuna, Diskriminazioa eta xenofobia, Bakea eta indarkeria
Konplexutasuna	3. maila
Taldearen tamaina	6 - 20
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Simulazio-jarduera honetan, errefuxiatu talde bat beste herrialde batera ihes egiten ahalegintzen da. Honako gai hauek aztertzen ditu: ▪ Errefuxiatuen egoera zaila. ▪ Asiloa emateko eta ukatzeko arrazoi sozial eta ekonomikoak.
Lotutako eskubideak	▪ Asiloa eskatu eta baliatzeko eskubidea, jazarpena saihesteko. ▪ Ez-aberriratzeko eskubidea (errefuxiatuek beren herrialdeetara ez itzularazteko eskubidea, baldin eta bertan jazarpena edo heriotza jasateko arriskua badute). ▪ Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea.
Helburuak	▪ Errefuxiatuei eta beren eskubideei buruzko jakintza eta ulermena garatzea. ▪ Errefuxiatuak herrialde batean sar daitezen baimentzeko eta ukatzeko arrazoiak ulertzea. ▪ Bat-batean beren etxeak abandonatu behar dituzten pertsonetikiko elkartasuna sustatzea.
Materialak	▪ Txartelak. ▪ Klariona eta/edo altzari bat (azken hori aduana izango da). ▪ Boligrafoak. ▪ Papera.
Prestaketa	▪ Informazioaren kopia bat egin parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Txartelen kopiak egin, kopia bat immigrazio-ofizial, errefuxiatu eta behatzaile bakoitzeko. ▪ Prestatu gela jokatzeko. Esaterako, marra bat marraz dezakezu lurrean muga irudikatze, edo altzari bat jarri kontroletarako zuloarekin muga egin dezan. Erabili mahai bat immigrazio-bulegoko leihatila gisa, eta kartelak jarri herrialdearen sarbidearen, aduana-eskubideen berri emanez eta abar.

Jarraibideak

1. Adierazi parte-hartzaileei simulazio-joko hau zertan datzan: zenbait errefuxiatuk beren etxeak abandonatzen dituzte arriskutik ihesi, eta beste herrialde batean sartzeko asmotan dabilta.
2. Hasteko, ideia-jasa bat egin daiteke, parte-hartzaileek errefuxiatuei buruz zer dakiten zehazteko. Idatzi puntu nagusiak orri handi edo kartoi mehe batean, geroago haietara itzultzeko.
3. Parte-hartzaileei antzeztokia erakutsi eta honako testu hau ozen irakurri: «Gau iluna, hotza eta hezea da X eta Y herrialdeen arteko mugan. Hainbat errefuxiatu iritsi dira X herrialdeko gerratik ihesi. Y herrialdean sartu nahian dabilta. Gose eta hotz dira,

eta nekatuta daude. Diru gutxi daramate eta paperik ez dute, pasaporteak izan ezik. Y herrialdeko immigrazio-agintariak ez dira ados jartzen: batzuek errefuxiatuak sar daitezen baimendu nahi dute, baina beste batzuek ez. Errefuxiatuak etsituta daude, eta hainbat argudio baliatzen dituzte agintariak konbentzitzen ahalegintzeko».

4. Banatu parte-hartzaileak talde berdinetan. Horietako batek X herrialdeko errefuxiatuak ordezkatzeko dituzte: beste batek Y herrialdeko immigrazio-agintariak ordezkatzeko dituzte, eta hirugarrenak behatzaile talde bat.
5. Eskatu «errefuxiatu» eta «immigrazio-agintariei» parte-hartzaileentzako paper bana presta dezaten, erabili beharreko argudioekin batera. Banatu txartelak eta eman hamabost minutu prestatzeko.
6. Simulazioa abiarazi. Nahi duzunean jokoa geldiaraz dezakezu, baina nahikoa izaten da hamar minutuko tartea egitea.
7. Behatzaileek bost minutu dituzte beren txostenak prestatzeko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, behatzaileei simulazioaren txosten orokorra eskatu. Jarraian, galdetu besteei nola sentitu diren errefuxiatuak edo immigrazio-agintariak izaten, eta hasiera eman gai horri eta parte-hartzaileek ikasitakoari buruzko eztabaida orokorrari.

- Errefuxiatuek bidezko tratua jaso al dute?
- Errefuxiatuek babesteko eskubidea dute, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren 14. artikuluan eta 1951ko Errefuxiatuen Estatutuari buruzko Hitzarmenaren arabera. Jaso al dute dagokien babesteko eskubide hori? Zergatik bai edo zergatik ez?
- Herrialde batek errefuxiatuak errefusatzeko eskubidea izan beharko luke?
- Horrelakorik egingo al zenuke, immigrazio-ofiziala bazina? Eta beren herrialdeetan heriotzari aurre egin behar diotela jakingo bazenu?
- Zer arazo aurkitzen dituzte errefuxiatuek zure herrialdean?
- Zer egin beharko litzateke errefuxiatuek aurre egin behar dieten onartze-arazoetako batzuk konpontzeko?
- Zure herrialdean edo beste herrialde batean, ba al da barne-desplazaturik?
- Lehenik eta behin zer egin dezakegu eta zer egin beharko genuke herritarrek errefuxiatu bihurtzeko daitezkeen saihesteko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Idea-jasaren bidez, honako galdera hauen erantzuna aurkitu: zenbat pertsonak dute errefuxiatuak izateko arrazoiak berri?, zer dela-eta abandonatzen dituzte beren etxeak?, nondik datoz eta nora doaz? Hori laguntza handikoa izango da zuretzat, gogoeta eta azken ebaluazioa nola bideratu erabakitzeko, eta atal honetarako zer informazio osagarri behar dezakezun zehazteko.

Pentsatu zer egin zenezakeen taldekide bat errefuxiatua balitz. Esperientziaren oroipen negatiboak baditu, hobe litzateke errefuxiatuak ordezkatzeko dituen taldean ez egotea.

Hiru taldeek ez dute zertan berdinak izan. Esaterako, nahi baduzu, hiru edo lau behatzaile bakarrik izenda ditzakezu, eta gainerakoak antzezpenaren parte aktiboa izango dira.

Nahi baduzu, jarri informazio gehiago behatzaileen eskura, errefuxiatuek zer eskubide dituzten jakin dezaten, gainerako jokalariek jokatzeko prestatzen diren bitartean.

Antzetzokian gau iluna, hotza eta hezea ageri da. Zergatik ez itzali argiak eta ireki leihoak antzezpena egiterakoan?

Errefuxiatuen nahasmendua areagotzeko, kartelak atzerriko edo asmatutako hizkuntza batean egin ditzakezu. Gogoratu immigrazio-agintariak jakin behar dutela karteak zer esan nahi duten.

Oharra: Jarduera hau honako argitalpen honetatik egokitu da: *First Steps: A Manual for starting Human Rights Education*, Amnesty International, Londres, 1997. Errefuxiatu hori, itzul

zaitez zure etxera! Ahal balu, itzuliko litzateke» aipamena eslogan gisa baliatu da ENBGK*ren kanpaina batean.

Aldaerak

Berriz ere antzezpena egin, baina paperak aldatuz, hau da, oraingoan errefuxiatuak ofizialak izango dira eta alderantziz. Behatzaileek beste zeregin bat ere badute: lehen eta bigarren antzezpenen arteko aldeak igartzea, bereziki errefuxiatuen eskubideak hobeto babesteari dagokionez.

Antzezpenak aurrera egin ahala, ENBGKek (Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi Komisarioak) bidalitako ofizial talde bat ere inplika dezakezu X herrialdeko errefuxiatuei laguntzeko.

Ikasgela bateko kideek gaia lantzen jarrai dezakete, ENBGKren (ES: www.acnur.org; FR: www.unhcr.org/country/fra.html) zereginari buruzko informazioa bilduz. Jarraian, «txosten ofiziala» idatz dezakete, honako hauen berri emanez:

- Immigrazio-agintariak konbentzitzeko baliatu dituzten argudioak, errefuxiatuak sartzen utz ditzaten
- Agintarien portaera desagokiak
- Y herrialdea errefuxiatuen eskubideak babestera eraman beharko luketen gomendioak.

Jarraipenerako iradokizunak

Zure herrialdeko errefuxiatuei buruzko informazioa bildu, bereziki beren eguneroko bizi-tzaren errealitatei buruzkoa. Parte-hartzaileak errefuxiatu talde batekin harremanetan jar daitezke, eta langile eta errefuxiatuak elkarriketatu.

Errefuxiatuek muga pasa ondoren asilo eske dabiltzanean zer gertatzen den jakin nahi baduzu, jo ezazu 184. orrialdera. Bertako «Hizkuntza-oztopoak» jarduera eginez, izango duzu horren berri.

Ekintzarako ideiak

Jar zaitez harremanetan zure herrialdeko errefuxiatuentzat lan egiten duen tokiko edo nazioko elkarte batekin, eta ikasi zer egin dezakezun errefuxiatuei laguntzeko. Esaterako, litekeena da elkarte horiek jende beharra edukitzea, oinarritzko gaiak bildu eta errefuxiatuen esku uzteko.

Informazio gehigarria

Urtero-urtero, milioika pertsonak beren etxeak abandonatu behar izaten dituzte, baita sarritan beren herrialdeak ere, jazarpen edo gerren ondorioz. Pertsona horiek errefuxiatu bihurtzen dira. Ia beti bat-batean ihesi egin behar izaten dute, daukaten ia guztia atzean utzita. Lekualdatzean zehar, familiak banandu egiten dira batzuetan. Errefuxiatu askok ezin izango dute inoiz beren etxeetara itzuli.

Errefuxiatu gehienak segurtasun bila doaz aldameneko herrialdeetara, eta uholdeka iristen dira bat-batean (masa-fluxua deitzen zaio horri). Beste hainbatek, aldiz, bide luzea egin behar dute urruneko aireportu eta itsas portuetara iritsi arte, han segurtasuna aurkitzeko.

1951. urtean NBEk Errefuxiatuen Estatutuari buruzko Hitzarmena onartu zuen. Ordurako munduko herrialdeen erdiak baino gehiagok sinatua zuen hitzarmen hori. Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi-mailako Komisario bat dago (ENBGK)*, eta hitzarmenaren ezarpena zain-tzeaz eta errefuxiatuei laguntzeaz arduratzen da, laguntza humanitarioa emanez bereziki.

Hitzarmenaren arabera, errefuxiatua bere herrialdea abandonatu duen pertsona da, eta ezin da bertara itzuli hainbat arrazoiengatik (arraza, erlijioa, nazionalitatea, gizarte-talde jakin bateko

* Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi-mailako Komisarioa (UNHCR-ACNUR).

kide izatea edo jarrera politikoa) jazarpena jasateko beldur delako. Errefuxiatuak babesa behar du, eta bereziki bere herrialdera ez itzularazteko eskubidea bermatu behar zaio, bertan jazar dezaketelako edo bere bizitza arriskupean egon daitekeelako (ez aberriratzeko eskubidea). Gobernu batek errefuxiatua hirugarren herrialde batera bidali nahi badu, eta bertatik bere herrialdera itzularaz badezakete, halaber, aurrez aipatutako eskubidea bermatuko zaio errefuxiatuari.

Gobernuek nahitaez entzun behar dituzte beren herrialdeetan segurtasun bila asiloa eskatzen duten errefuxiatuen errebindikazioak. Printzipio hori Estatu guztiei aplikatu zaie, 1951ko Hitzarmena sinatu duten edo ez kontuan hartu gabe. Hitzarmen horren arabera, errefuxiatuek ez dute diskriminaziorik jasan behar, eta harrera-herrialdearen eskubide guztiak baliatu behar dituzte.

Alabaina, herrialde batzuetan ez dira ados jartzen «benetako» errefuxiatuak zein diren zehazterakoan. Herrialde aberatsetan honako iritzi hau nagusitu da: errefuxiatuak ez dira zapalketaren biktimak, bizi-baldintza hobeen bila dabiltza, besterik ez. «Langile ekonomikoak» deitzen diete. Gobernuek argudiatu ohi dute errefuxiatuen beldurrak arrazoigabeak edo faltsuak direla.

Data nagusia

Ekainaren 20a

Errefuxiatuaren Mundu Eguna

Barne Desplazatuak (BD)

Beren etxeak nahitaez utzi behar dituzten pertsona guztiek ez dute beste herrialde batera jotzen. Horiei barne-desplazatuak deitzen zaie (BD). Desplazatuak taldean, BDak dira munduan gorakada handiena izaten ari direnak. Europar BD kopurua (3,252.300) handiagoa da errefuxiatu kopurua baino (2,608.380). Bosnia-Herzegovinan eta lehengo Sobietar Batasuneko herrialdeetan biltzen dira barne-desplazatu gehien. Errefuxiatuak ez bezala, nazioarteko legeek ez dituzte BDak babesten, eta pertsona horiek ezin dute laguntza handirik jaso. Nazioartean eztabaida bat sortu da honako bi galdera hauen inguruan: nola lagundu BDei?, nork hartu beharko luke BDei ongizatearen ardura? ENBGKek laguntza ematen die BD talde batzuei, Nazio Batuen Idazkari Nagusiaren eskaerari jarraituz.

Munduko Errefuxiatuak Guztira

Eskualdea (2000ko urtarilaren 1ean)	Errefuxiatuak
Afrika	5.2 milioi
Asia	8.6 milioi
Europa	3.7 milioi
Latinoamerika eta Karibe	2.5 milioi
Ipar Amerika	716.800
Ozeania	82.500
Guztira	20.799.300

Iturria:
Refugee by numbers, 2006 Edition,
ACNUR Publications.

Errefuxiatu Kopuru Handien Jatorria (2006)

Herrialdea	Errefuxiatuak
Afghanistan	2,108,000
Iraq	1,451,000
Sudan	686,000
Somalia	464,000
DR Congo	402,000
Burundi	397,000
Viet Nam	374,000
Turkey	227,000
Angola	207,000
Nyanmar	203,000

Iturria:
«Protecting Refugees and the Role of
UNHCR», 2007ko irailean argitaratua,
UNHCR.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Errefuxiatuen papererako txartela

Errefuxiatuen argudioak eta aukerak

Argudioak eta taktikak prestatu behar dituzue. Zuen esku dago argudioak taldeka aurkeztea edo parte-hartzaile bakoitzak bere argudioak azaltzea.

Esaterako, honako argudio hauek erabil ditzakezue, baita bururatzen zaizuen beste edozein ere:

- Asiloa jasotzeko eskubidea dugu.
- Gure seme-alabak gose dira. Gu laguntzeko erantzukizun moralak duzue.
- Itzultzen bagara, hil egingo gaituzte.
- Ez dugu dirurik.
- Ezin gara beste inora joan.
- Nire herrialdean medikua naiz.
- Aterpea nahi dugu, baina segurtasunez itzul gaitzkeela ziurtatu arte bakarrik.
- Beste zenbait errefuxiatuak zuen herrialdean sartzeko baimena jaso dute.

Jokatzen hasi aurretik, gogoeta egin honako aukera hauei buruz:

- Bananduko al zarete immigrazio-agintariak eskatzen badizuete?
- Zuek itzularazten ahalegintzen badira, itzuliko al zarete?

Errefuxiatu talde mistoa zaretelako itxura eman behar duzue; hortaz, bakoitzak bere nortasuna sortu behar du: adina, sexua, familia-harremanak, lanbidea, erosteko ahalmena, erlijioa eta gainean daraman edozer.

Immigrazio-agintarien papererako txartela

Immigrazio-agintarien argudioak eta aukerak

Argudioak eta taktikak prestatu behar dituzue. Zuen esku dago argudioak taldeka aurkeztea edo parte-hartzaile bakoitzak bere argudioak azaltzea. Esaterako, honako argudio hauek erabil ditzakezue, baita bururatzen zaizuen beste edozein ere:

- Etsituta daude, hortaz, ezin ditugu itzularazi.
- Itzularazten baditugu, errudun izango gara, atxilotu, torturatu edo erailten badituzte.
- Legez errefuxiatuak onartu behar ditugu.
- Ez dute dirurik, eta Estatuaren laguntza beharko dute. Gure herrialdeak, ordea, ezin die halakorik eskaini.
- Benetako errefuxiatuak direla frogatu al dezakete? Eta beren lan-baldintzak hobetzea baino bilatzen ez badute?
- Gure herrialdea eta haiena bazkideak gara, arlo militarrean eta ekonomikoan. Hortaz, ezin ditugu babestu.
- Guk behar dugun kualifikaziorik izango al dute?
- Gure herrialdean nahiko errefuxiatu daude. Guk gure jendeaz arduratu behar dugu. Herrialde aberatsagoetara jo beharko lukete.
- Sartzen uzten badiegu, beste batzuk ere etorriko dira atzetik.
- Beste hizkuntza batean hitz egiten dute, beste erlijio bat dute, gastronomia ere bestelakoa dute. Ez dira integratuko.
- Arazo politikoak sorraraziko dituzte.
- Haien artean terroristak edo gerra-kriminalak ezkuta daitezke.

Jokatzen hasi aurretik, gogoeta egin honako aukera hauei buruz:

- Errefuxiatu guztiak sar daitezke baimenduko al duzue?
- Batzuei bakarrik eman behar al diezue sartzeko aukera?
- Adinen, lanbideen, erosteko ahalmenaren arabera eta abar bereizteko asmoa al duzue?
- Edo besterik egin behar al duzue?

Behatzaile-papererako txartela

Simulazioa behatu behar duzue. Jokoen amaieran, txosten bat egin beharko duzue. Izendatu bozeramaile bat.

Arretaz behatu, besteak beste honako datu hauei erreparatu:

- Errefuxiatuek eta immigrazio-agintariak antzezten dituzten paper guztiak.
- Zer argudio erabiltzen dituzten eta nola aurkezten dituzten.
- Zaindu Giza Eskubideak eta errefuxiatuen eskubideak une oro betetzen direla. Hala ez bada, salatu.

Hori guztia nola idatzi behar duzuen erabaki behar duzue. Esaterako, taldea bitan zati daiteke: talde batek agintariak beha ditzake, eta besteak, berriz, errefuxiatuak.

Sendagaiak eskuratzea

«Herritarrek kontzientzia hartzen badute
eta batera ahalegintzen badira, aurrerapen handiak lor daitezke.»
Zackie Achmat, Osasun-tratamendurako ekintza-kanpaina

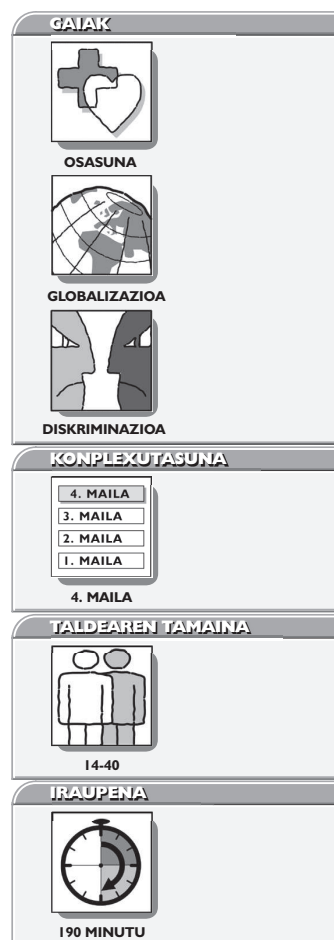
Gaiak	Osasuna, Globalizazioa, Diskriminazioa eta xenofobia.
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	16 - 40
Iraupena	190 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera honetan, «HIESaren aurkako sendagaiak» epaiketa islatzen da. Hego Afrikan egin zen epaiketa, 2001ean. Aztertu honako gai hauek: ▪ GIBa/HIESa eta sendagaiak eskuratzeko aukerak. ▪ Nola konpondu eskubideen erreklamazio gatazkatsuak.
Lotutako eskubideak	▪ Bizitzarako eta duintasunerako eskubidea. ▪ Jabetzarako eskubidea.
Helburuak	▪ Giza Eskubideekin zerikusia duten alderdien konplexutasunaz jabetzea. ▪ Erabakiak hartzeko moduak alderatzea (borroka edo adostasuna). ▪ Komunikazio- eta lankidetzaz-gaitasunak garatzea.
Materialak	▪ Paperezko taula —idazteko— eta boligrafoak. ▪ Epaietarako rol-txartelak. ▪ Talde txikitan lan egiteko jarraibideak; jarraibide bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Txartel txikiak (10 cm x 16 cm). Txartel gorri bat eta txartel berde bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Osoko bilkuretarako eta talde txikitan jarduteko behar adinako tokia.
Prestaketa	1. atalerako: ▪ Epaietarako rol-txartelen kopiak egin; rol-txartel bat behar duzu pertsona bakoitzeko. 2. atalerako: ▪ Talde txikitan jarduteko jarraibideen kopiak egin, ▪ kopia bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Egin txartel gorri bat eta txartel berde bat parte-hartzaile bakoitzeko.

Jarraibideak

Jarduera hau bi zatitan banatzen da. Lehen zatian epaietararen simulazioa egiten da; bigarren, berriz, adostasuna sortzen da (2. zatia).

1. zatia. Epaiketa (iraupena guztira: 65 minutu)

- Gaiaren sarrera. GIB/HIESaren epidemiak mundu osoari eragiten dio, baina Afrikan bereziki larria da. Hego Afrikan, esaterako, garrantzi handiko arazoa da. Bertako milioika lagunek, dirurik ezean, gaixotasun hori hartzen dute eta halaxe hiltzen dira, behar dituzten sendagai garestiak ordaintzeko modurik ez dutelako. Aukera bakarra

- dute: sendagai horien kopia merkeagoak erabiltzea. Alabaina, farmazia-konpainia nagusiak konponbide horren aurka daude, eta jabetza-eskubideak babesteko asmotan bateratu dira, estatuek haien produktuak merkeago sal ditzaten galarazteko. Horren haritik, Hego Afrikako gobernuaren aurkako lege-ekintzak jarri dituzte abian, GIB/HIESaren aurka borrokatzeko sendagaien kopia merkeagoak banatzen eta saltzen ari delako.
2. Adierazi parte-hartzaileei Hego Afrikan berriki egin den epaiketa baten simulazioan parte hartu behar dutela. Honako galdera honi erantzun behar diote: Jabetzarako eskubidea arrazoi egokia al da pertsona talde baten bizitzarako eta duintasunerako eskubidea arriskuan jartzeko?
 3. Parte-hartzaileak lau talde berdinetan banatu. Pharma Inc., Hego Afrikako gobernu, TACeko kideak eta epaileak ordezkatzeko dituzte, hurrenez hurren.
 4. Rol-txartelak talde guztiei banatu.
 5. Eman 25 minutu taldeei txartelak irakurtzeko eta kasuak eta/edo epaiketarako galderak prestatzeko. Gainera, talde bakoitzak bozeramaile bat hautatu behar du, baita pertsona bat edo bi gehiago ere. Azken horiek bozeramaileari lagunduko diote epaiketan egingo dizkieten galderei erantzuten.
 6. Talde guztiak prest daudenean, esan guztiei osoko bilkurara itzul daitezela, betiere kontuan hartuta lau taldetan banatuta jarraitu behar dutela.
 7. Pharma Inc. konpainiak, Hego Afrikako gobernuak eta TACek 5 minutu dute galderak egin eta aurkezteko. Epaile bakoitzak bere taldea aurkeztu behar du bere txanda iristean.
 8. Epaileek 10 minutuko tartea dute taldeei galderak egiteko eta jarrera eta argudio guztiak laburtzeko.
- 2. zatia.** Adostasuna sortzeko fasea (guztira, 100 minutu irauten du)
1. Eskatu parte-hartzaileei talde txikiak osa ditzaten (4 pertsona talde bakoitzean). Talde bakoitzean, lehengo Pharma Inc.-eko, Hego Afrikako gobernuak eta TACeko lehengo kide bana bilduko dira, baita lehengo epaile bat ere.
 2. Talde txikitan lan egiteko jarraibideak banatu. Egiaztatu parte-hartzaileek ulertzen dutela zer egin behar duten eta txartel gorri eta berdeak nola erabili behar dituzten. Taldeek 30 minutuko tartea dute aho bateko erabakia lortzen ahalegintzeko, aurkako erreklamazioak konpontzeko moduari dagokionez.
 3. Bildu parte-hartzaile guztiak eta eskatu eztabaidaren emaitzaren berri eman dezaten. Talde bakoitzari 5 minutu eman ondorioak aurkezteko. Ideia eta konponbide nagusiak paperezko taulan idatzi.
 4. Talde guztiek beren jarrera/konponbide guztiak azaldu ondoren, erabakiak hartzeko prozesuari buruzko eztabaidari hasiera ematen zaio. Honako galdera hauek egin ditzakezu:
 - Zenbaterainoko zailtasunak izan dira adostasuna lortzeko?
 - Zein dira horrelako erabakien alde onak eta txarrak?
 - Arazorik izan al da konponbide bat bilatzeko, eta, aldi berean, taldekide guztiak konponbide horretan biltzeko?
 - Zein izan dira alderdirik gatazkatsuenak?
 5. Jardueraren fase honi amaiera emateko, 2001eko apirilaren 19an emandako epaiaren honako pasarte hau irakur dezakezu: »Sendagaiak merkatzeari laguntzeko (...) erabakia (...) txalogarria da, eta GIBaren epidemiaren testuinguruan maila goreneko konstituzio-betebeharra da. Horrekin batera, halaber, Estatuak funtsezko eskubide jakin batzuk errespetatu, babestu, sustatu eta bete behar dituzte, hala nola giza duintasunerako eta bizitzarako eskubideak, gainerako eskubideen iturburuak. Eskatzaileek (farmazia-konpainiek) egindako (...) aktaren errefusatzetan ez da oinarririk aurkitu».

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Ebaluazioari hasiera emateko, 2. zatiaren eztabaidak egiten dira. Animatu parte-hartzaileei prozesu osoari buruzko gogoeta egin dezaten, eta, jarraian, eskatu epaiketaren atzean dauden eta Giza Eskubideekin zerikusia duten gai nagusiak identifika ditzaten. Hori lortzeko, honako galdera hauei erantzun behar diete, besteak beste:

- Ba al zenuen kasu honen berri?
- Hasiera batean zer iritzi zenuen horri buruz?
- Jarduerak aurrera egin ahala iritziz aldatu al duzu?
- Nolatan kontrajartzen dira erabakiak hartzeko prozesuaren bi moduak, hau da, antagonikoa eta adostua? Bietatik zeinek du arrakasta handiena? Nola definituko zenuke emaitza arrakastatsu bat?
- Epaiketan zer gai nagusi ageri dira Giza Eskubideei loturik?
- Nola uztartzen dira gai horiek parte-hartzaileen gizarte-errealitatearekin?
- Zer inplikazio dakar zure herriko herritarrentzat?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera hau egiteko denbora asko behar duzu, lantzen diren gaiak konplexuak izaki, parte-hartzaileek horiei buruzko sakoneko gogoeta egin behar dutelako. Ez da beharrezkoa bi zatiak egun berean garatzea, aparteko bi saiotan ere egin daitezke.

Txartel gorri eta berdeek parte-hartzaileei lagunduko diete erabakiak hartzeko prozesua zerk errazten duen eta zerk oztopatzen duen ulertzen. Kasurik onenean, parte-hartzaile guztiek 2. zatiko eztabaida eta negoziazioen amaieran erakutsiko dituzte txartel berdeak, eta guztien artean konponbide bat aurkituko dute. Talde batzuek 2. zatiaren amaieran lortuko dute adostasuna, eta beste batzuek ez. Baliatu eztabaidaren aukera erabakiak adostasunez hartzeko prozesuaren alde onak eta alde txarrak bereizteko. Eskatu adostasuna lortu duten taldeei gainerakoei informazio egokia eman diezaieten, ez soilik azken jarrerari buruz, baita horrelako erabakia hartzeko izan dituzten arrazoi nagusiei buruz ere. Eskatu adostasunik lortu ez duten taldeei oro har azal dezaten zer dela-eta bildu diren eta zer dela-eta banatu diren.

Oharra: 1. kapituluko 59. orrialdean adostasuna sortzeari buruzko informazio gehiago lortuko duzu.

Garrantzizkoa da GIBa duten pertsonak tokiko komunitatean zer egoeratan bizi diren egiaztatzea, eta jarduera hori dagozkien alderdiekin lotzea.

Oharra: Farmazia-konpainien elkartearen izena (Pharma Inc.) jarduera honetarako propio asmatu da.

Jarraipenerako iradokizunak

Honako gai honi buruz eztabaidatu: zer egoeratan daude zure herrialdean bizitzarako eta giza duintasunerako eskubideak osasun-gaiei dagokienez?

Osasunari eta Giza Eskubideei buruzko informazioa jaso. Webguneak bisitatu, GKE nagusien (MSF, TAC, Christian Aid) eta erakunde ofizialen (OME) argitalpenak bildu. Bilatu informazio zehatza osasunarekin zerikusia duten gaiak bultzatzeko abian jartzen ari diren ekintzei buruz, eta paperezko taulan zerrenda idatzi.

TACen kanpainak arrakasta handia lortu zuen. Zoritxarrez, kanpaina guztiek ez dituzte beren helburuak lortzen. Hori hainbat arrazoiaren ondorio izan daiteke, antolaketa txarraren eta publizitate desegokiaren ondorio, besteak beste. Taldeak alderdi horiek azter ditzake eta kanpaina eraginkorrak sortzeko dituen gaitasunak garatu, 95. orrialdeko «Kontuz, begira gaudete eta!» jardueraren bitartez.

Data nagusia

Abenduaren 1a

HIESaren Nazioarteko Eguna

· Ekintzarako ideiak

- Ikerketa egin honako honi dagokionez: zure herrian zein ari da sustatzen osasunarekin zerikusia duten gaiei buruzko ekintzak? zuk nolatan lagun dezakezu horretan?

Informazio gehigarria

2001ean Hego Afrikako Gorte Gorenean aurkeztu zen kasu batean oinarritzen da jarduera hau. Hego Afrikako Farmazia Fabrikatzaileen Elkarteak Hego Afrikako Errepublikako lehendakariaren eta beste batzuen —TAC, esaterako— aurkako salaketa aurkeztu zuen, GIBa tratatzeko sendagaien patentei kasurik ez egiteagatik eta HIESa duten milioika herritar tratatzeko sendagai orokor merkeagoak inportatzeagatik.

Epaaileek bi alderdien interesak eta eskubideak balioetsi behar izan zituzten. Batetik, Farmazia Fabrikatzaileen Elkarteak jabetzarako, berdintasun eta merkataritza askerako, okupazioko eta ofizioeko eskubidea eskatzen zuen. Gobernuak eta TACek, berriz, Estatuak giza duintasunerako eta herritarren bizitzarako funtsezko eskubideak errespetatu, babestu, sustatu eta betearazi behar dituela adierazten zuen.

Epai historikoa emanez, Gorteak erabaki zuen jabetzarako eskubidea giza duintasunerako eta bizitzarako eskubidearen azpitik jarri beharra zegoela, eta, hortaz, jabetza-eskubidea mugatu beharra zegoela. Ondorenean, sendagai-fabrikatzaileek kasua bertan behera utzi zuten. Erabakia oso txalotua izan zen: «David Goliati gailendu zaio, ez soilik Hego Afrikan bizi garenontzat, baita garapen-bidean dauden herrialdeetan bizi diren eta osasun-laguntza eskuratzeko borrokan diharduten hainbat herrialdeetako herritarrentzat ere» (GKEen baterako prentsa-komunikatua, 2001eko apirilaren 19koa). «Pobreak konpainia multinazional boteretsuei nagusitu zaizkie, eta garaipen ezohiko hori (oso) esanguratsua da. Nolanahi ere, une honetan honako erronka honi heldu behar diogu: sendagai-fabrikatzaileekin eta gobernuarekin elkarlanean jardutea, sendagaiak haien beharra duten guztien eskura jartzeko». (Oxfameko Kevin Watkins)

HIESa eta globalizazioaren joerak

Herrialde aberatsetan, GIBa duten pertsonek hobeto eta luzeago bizitzeko aukera dute, Estatuak doan banatzen dituen sendagai antirretroviralei esker. Hegoaldeko herrialdeetan, berriz, GIBak kaltetutako gaixoei gehiago sufritzen dute eta lehenago hiltzen dira, GIBaren aurkako tratamendua eskuratzeko modurik ez dutelako. Batez beste, herritar bakoitzak 10 dolar inguru gastatzen ditu urtean osasun-laguntzan. Iparraldeko herrialdeetan soilik eskuragarri dagoen txerto hirukoitz birikoak, berriz, 10.000-15.000 dolarreko kostua dakar urtean.

Pobreziak, hezkuntzarik ezak eta gizarte-desberdintasunek areagotu egiten dute epidemiaren hedapena, baina erronka bereziki politikoa da, eta gobernu, nazioarteko erakunde eta farmazia-konpainiak inplikatzeko dituen. HIESaren aurkako borroka eraginkorra izan dadin, mekanismo eta erakunde nagusiei egin behar zaie aurre, honako hauei bereziki: Nazioarteko Moneta Fondoari (NMF), Munduko Merkataritza Antolakundeari (MMA), merkataritzarekin lotutako jabetza intelektualaren eskubideei buruzko alderdiei (TRIPS), Zerbitzuen Merkataritzari buruzko Akordio Orokorrari (GATS)* eta Eztabaidak Konpontzeko Erakundeari (azken horrek MMAren epaimahaiaren antzera jarduten du).

* General Agreement on Trade in Services.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Epaketarako paperen txartelak

Pharma Inc.-en papererako txartela

Pharma Inc.-eko exekutibo taldea zarete. Zuen munduko farmazia-konpainia nagusietakoa da. HIESaren aurkako sendagai nagusiak merkaturatzeko eskubideak erosi dituzue. Etekin-tarteei eutsi behar diezue, eta akziodunei atsegin eman. Hortaz, konpainiak zuen produktuen salmenta-prezioak ezartzeko duen eskubidea babestu nahi duzue, ikerketaren eta produkzioaren kostuak eta langileen soldatak aintzat hartuta. Beste enpresa bati zuen produktuak kopiatzeko eta merkeago saltzeko baimena emateak zuen etekina kolokan jarriko luke, baita enpresaren iraupena ere. Hortaz, beste farmazia-konpainia lider batzuekin bat egin duzue, Estatuak zuen produktuak kopiatzeko eta merkeago saltzeko aukerarik izan ez dezaten, eta, beharrezkoa izanez gero, estatatu horien aurkako salaketa jartzeko. Orobat, Hego Afrikako gobernuaren aurkako lege-ekintzak jarri dituzue abian.

Zuen jarrera defendatzeko arrazoiak prestatu behar dituzue. Epaketan bost minutu izango dituzue arrazoi horiek guztiak aurkezteko.

Hego Afrikako gobernuaren papererako txartela

Hego Afrikako gobernuko ordezkariak zarete. Zuen gobernuak farmazia-konpainien eskariari erantzun nahi dio, berriki konpainia horiek zuen aurkako lege-ekintzak jarri dituztelako abian. Pharma Inc. ahalegintzen ari da estatuak haren produktuak merkeago —hau da, produktuen kostu-prezioaren azpitik— sal ditzaten galarazten. Hasteko, Pharma Inc-en jarrerarekin bat egiten duzue.

Alabaina, TAC Tratamendurako Ekintza Kanpainak zuzendutako gizarte-presioak aldarrikatzen duenez, estatuak sendagai merkeak eskuratzeko bidea errazteko konstituzio-eskubidea bermatu behar du, HIESaren epidemiaren testuinguruan bereziki. Herri-presio politikoari erantzuna eman diezue, eta sendagai kopiatu merkeagoak Indonesiatik eta beste zenbait herrialdetatik inportatzea ahalbidetzen hasi zarete.

Zuen jarrera defendatzeko arrazoiak prestatu behar dituzue. Epaketan bost minutu izango dituzue arrazoi horiek guztiak aurkezteko.

TACen papererako txartela

Hego Afrikako TAC ordezkatzeko duen aktibista taldea osatzen duzue. Kanpainak aldarrikatzen duenez, Estatuak sendagai merkeak eskuratzeko bidea errazteko konstituzio-eskubidea bermatu behar du, HIESaren epidemiaren testuinguruan bereziki. Gobernuak erantzun du, eta dagoeneko hasi da sendagai merkeagoak inportatzen.

Honako errebindikazio hau ere egiten duzue: Estatuak HIESaren pazienteak eta HIESaren aurkako borrokan diharduten elkarteak finantzatzeko erantzukizuna du.

Alabaina, farmazia-konpainiek gobernuaren aurkako lege-ekintzak abiarazi dituzte, beren produktuak kopiatu eta merkeago sal ditzaten saihesteko. Ondorioz, gobernuarekin bat egiteko erabakia hartu duzue, sendagaiak merke eskuratzeko aukera emateari dagokionez estatuak duen eginkizuna defendatzeko.

Zuen jarrera defendatzeko arrazoiak prestatu behar dituzue. Epaketan bost minutu izango dituzue arrazoi horiek guztiak aurkezteko.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Epaileen papererako txartela

Epaileak zarete, eta farmazia-konpainia batzuek Hego Afrikako gobernuaren aurka aurkeztutako demandaren ardura hartu behar duzue, beren produktuak kopiatu eta merkeago sal daitezen baimentzea saihesteko. TAC ordezkatzan duten aktibistak bat datoz gobernuaren jarrerarekin.

Honako eginkizun hau bete behar duzue: hiru alderdiei adierazi beren jarrerak txandaka aurkez ditzaten. Aurkezpenen amaieran ez duzue zertan epaitu edo inolako ondorioarik atera. Gaia argitzea da zuen egitekoa, baita elkarren aurkako errebindikazioak oinarritzen diren arrazoiak laburtzea ere.

Arazoaren mamia honetan datza: zer konponbide eman dakieke Giza Eskubideei buruzko elkarren aurkako errebindikazio horiei? Defentsak, hau da, gobernuak eta TACek, bizitzarako eta duintasunerako eskubidea errebindikatzen dute. Pharma Inc. akuzazioak, berriz, jabetzarako eskubidea aldarrikatzen du. Epaimahai ofizialaren txostenek honako hau diote:

«Bizitzarako eta duintasunerako eskubideak dira Giza Eskubide garrantzizkoenak eta gainerako eskubide pertsonalen iturburua. Gure gizartea Giza Eskubideak aitortzean oinarritzen denez, bi eskubide horiei lehentasuna eman behar diegu gainerakoen aurretik. Eta Estatuak hori aintzat hartu behar du, egiten duen orotan, arau-hausleei zigortzeko moduan barne».

Aurka

«Hego Afrikako Konstituzioaren 25. atalak jabetzarako eskubidea babesten du. Honela dio: «Jabetza 25 (1): Inori ez zaio jabetzarik kenduko aplikazio orokorreko zuzenbide-gaietan izan ezik, eta ezein lege ez du jabetza hautamenez kentzea baimenduko».

Hiru alderdientzako galderak prestatu behar dituzue. Hamar minutu izango dituzue galderak egin eta erantzunak entzuteko.

Talde txikiarentzako bigarren zatirako jarraibideak

Lau lagunek taldea zarete eta bakoitzak lau alderdietako bat ordezkatzan du:

- Pharma Inc.
- Hego Afrikako gobernua.
- TAC kanpaina ordezkatzan duten aktibistak.
- Farmazia-konpainiek abiarazitako auziaren ardura duten epaileen taldea.

Jarraibideak

1. Txandaka, pertsona bakoitzak bere burua eta ordezkatzan duen alderdia aurkeztu behar ditu, hau da, antzeztan ari den papera bete behar du.
2. Epaiketaren amaieran, pertsona bakoitzak egoerari buruz zer uste duen azaldu behar du. Konponbidea aurkitzea erraza izango dela uste badu, txartel berdea erakutsiko du. Konponbidea zaila dela ikusten badu, berriz, txartel gorria erakutsiko du.
3. Jarraian, erabaki bat hartu beharko duzue, lau kideen arteko adostasuna oinarritzat hartuta. Eztabaida lau txandatan antolatu behar duzue. Epailea eztabaidaren buruan dago, eta azken tokian ematen du iritzia.
 - Lehen txanda: azaldu zuen jarrerak.
 - Bigarren txanda: aurkeztu gatazka konpontzeko dituzuen ideiak
 - Hirugarren txanda: negoziatu konponbide guztiak
4. Arretaz entzun behar duzue. Azalpen bakoitzaren amaieran, pertsona bakoitzak txartel bat erakutsiko du, konponbidea aurkitzea erraza edo zaila izango den adierazteko.
5. Adostasun-prozesua amaitzean, aukeratu pertsona bat, osoko bilkuran talde guztiari emaitzen berri eman diezaion.

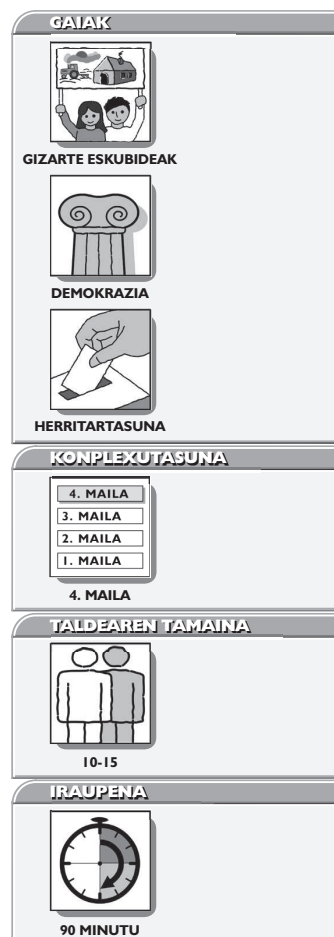
Sindikatu bilera

Bidezko lanegun batek bidezko ordainsaria merezi du.

Gaiak	Eskubide sozialak, Demokrazia, Herritartasuna
Konplexutasuna	4. maila
Taldearen tamaina	10 - 15
Iraupena	120 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau soldatak eta baldintzak negoziatzeko enpresaburuak eta langileek eta haien ordezkari sindikalek egindako bilera baten simulazioa da. Besteak beste, honako gai hauek landuko dira: ▪ Sindikatuen zeregina. ▪ Negoziazio kolektiboak lantokian. ▪ Langileen eskubideak.
Lotutako eskubideak	▪ Negoziazio kolektiborako eskubidea. ▪ Biltzeko eta elkartzeko eskubidea, elkartzekoa eta sindikatu bat osatzekoa hain zuzen. ▪ Bidegabe kaleratua ez izateko eskubidea.
Helburuak	▪ Sindikatuen zeregina ulertzea. ▪ Adostasuna lortzeko eta erabakiak hartzeko gaitasunak garatzea. ▪ Parte-hartzea, erantzukizuna eta elkartasuna sustatzea.
Materialak	▪ «Egoera» izeneko 1. txartelaren kopiak, bat parte hartzaile bakoitzeko. ▪ «Laneko terminoen glosario laburra» izeneko 2. txartelaren kopiak, bat, parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Identifikazio-etiketak (aukerakoa). ▪ Papera, kolorezko errotuladoreak eta boligrafoak (aukerakoa). ▪ Bi gela (ahal bada, baina aukerakoa).
Prestaketa	▪ Irakurri jarduera osoa, txartelak barne, ondo prestatua egoteko eta jardueran jokalariei iturri izateko. ▪ Prestatu gela. Jarri bost aulki biribilean. Aulki horiek bi alderdie-tako ordezkarietzat eta bileraren buru izango denarentzat dira. Horien atzean, jarri gainerako parte-hartzaileentzako aulkiak.

Jarraibideak

1. Egin jardueraren sarrera. Azaldu enpresaburuaren eta langileen arteko bilera baten simulazioa dela alde batetik, eta langileen eta sindikatu-tako ordezkarien bilera batena, bestetik. Helburua soldatei eta langileen baldintzei buruz adostasun batera iristea eta, horretarako, negoziatzio kolektiboa erabiltzea da.
2. Hasteko, eskatu taldeari eszena kokatu nahi duten enpresaren izena eta jarduera erabakitzeko. Enpresa erreala edo fikziozkoa izan daiteke, eta produkzioa erreala edo fikziozkoa. Sindikatuari ere izen bat jarriko diote.
3. Ondoren, banatu parte-hartzaileak bi taldetan, honela: 2:1. Talde txikiena enpresaburuena izango da, eta handiena langileena eta haien ordezkari sindikalena.

4. Banatu «Egoera» izeneko 1. txartelaren eta «Laneko terminoen glosario laburra» izeneko 2. txartelaren kopiak. Utzi hamar minutu irakur ditzaten eta, ondoren, egiaztatu guztiek ulertu dutela informazioa.
5. Deskribatu modu laburrean nola izango den simulazioa: enpresaburuak izango dira bilera deitu dutenak, eta horietako bat izango da buru. Haiek jarriko dute beren proposamena mahai gainean lehendabizi. Ondoren, sindikatuak eta langileen ordezkariak egingo dute beren proposamena. Horren ondoren, alderdi guztiek negoziazioari ekin- go diote adostasun batera iristen saiatzeko.
6. Eskatu parte-hartzaileei bilerarako prozedurak adostu ditzatela; adibidez, negoziazioak egiten ari diren bitartean, muga-denborarik jarri beharko al litzateke alderdi bakoitza azaltzeko (gehienez 2 minutu, esaterako)? Zein izango da bileraren iraupen osoa? Atsedeen laburrak egiteko prozedurak erabaki beharko dira, ordezkariak beren hautesleekin kontsulta ahal izan dezaten, eta abar. Nork gehiago hitz egin dezake, ala ordezkariak bakarrik hitz egingo dute?
7. Eskatu parte-hartzaileei beren taldearekin bildu daitezela prestakuntzarekin hasteko (30 minutu). Enpresaburuak bi ordezkari aukeratuko dituzte, baita bilera zuzenduko duen norbait ere. Langileak/sindikatuak bi ordezkari aukeratuko dituzte. Orduan, bi taldeek honako hau egin beharko dute:
 - Bileran aurkezteko proposamen berri bat egin.
 - Ordezkariak negoziatzeko zer eskumen izan behar duten aukeratu.
 - Zein da gutxienezko muga, hau da, zer da gerta daitekeen egoerarik okerrera eta onar daitekeen akordiorik txikiena?
8. Taldeak prest daudenean, esan ordezkariak barruko biribileko bost aulkietan eser daitezela eta gainerakoei haien atzean jar daitezela. Esan buruari bilerari hasiera emateko.
9. Bilera amaitzen denean, egin atsedendaldi txiki bat jendeak bere rolak alde batera utz ditzan, eta, ondoren, jarraitu ondorioekin eta ebaluazioarekin.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, egin errepaso txiki bat eta galdetu zer iruditu zaien jardura. Ondoren, hasi gertatutakoari eta ikasitakoari buruzko eztabaida:

- Nola egin dute lan elkarrekin taldeek beren hasierako proposamenak erabakitzeko? Erraza ala zaila izan da?
- Hasierako proposamenak garatzean taldeek beren interesak hartu al dituzte aintzat, ala oro har enpresarenak?
- Taldeek garatu al dituzte negoziazio-teknikak?
- Nola joan da bilera? Hitz egin nahi zutenek izan al dute hitz egiteko aukerarik?
- Alderdiek lortu al dute akordio onargarriak?
- Sindikatu baten kide izateko eskubidea onartutako giza eskubidea da. Zer garrantzi du eskubide horrek? Zein izango ziren eskubide hori ez izatearen ondorioak?
- Zenbat jende ezagutzen ditu sindikatuak, zer dira eta zer egiten dute?
- Zenbateko garrantzia dute sindikatuak zure herrialdean? Eta zer diozu enpresaburuari buruz, ba al dago enpresaburuaren elkarrekin?
- Ba al dago sindikatu bateko kide den parte-hartzailearik? Zein dira abantailak eta eragozpenak?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jardura hau hasi baino lehen, kontuan izan beharko zenituzke zure herrialdean sindikatuen inguruan dauden iritziak eta jarrerak. Esaterako, komunisten ondorengo gizarteetan jardura

horrenganako erresistentzia egon daiteke, sindikatuak «komunismoaren eskola» gisa ikusten ziren garaiek utzitako arrastoa dela-eta. Kasu horietan, jendeak sindikatuei buruz duen irudia eta estereotipoak aztertzen has zaitezke. Horretaz gain, parte-hartzaileei eska diezaiekezu hainbat sindikaturekin harremanetan jartzeko eta, era horretan, informazioa eskuratzeko eta herrialdeko lan-arloko gaiei buruzko beste ikerketa bat egiteko. Bestalde, sindikatuak langileen eskubideak babesteko lanean duten garrantzia ere azpimarra dezakezu —zein alderdi politikorekin bat egiten duten kontuan izan gabe—.

Taldearen arabera, negoziazio-prozesuari buruzko orientabide handiagoa beharko duzu.

Parte-hartzaileei zenbait aholku eman diezazkiekezu beren jarrerak eta proposamenak aurkezterakoan kontuan izan ditzaten, esaterako honako hauek:

- Langileek onartuko al lukete beren soldataren igoerari uko egitea langile guztiak enpresan geratzearen truke?
- Zer langile talde kaleratu beharko litzateke azkenean norbait kaleratu behar izanez gero?
- Proposamena errealista al da? Enpresak jasango al luke zama ekonomikoa?

Utzi bilera eta negoziazioa bere jomugara hel daitezen. Eztabaidak garatzen ari diren bitartean langileek eta sindikatuak beren proposamena grebaren bitartez defendatzen badute, papera eta boligrafoak eman diezazkiekezu piketeen pankartak egin ahal izateko. Enpresaburuek langileak kanpoan utzi nahi badituzte, esaterako ugazaben itxiera bat antolatuz, ziurta beste gela bat duzula langileentzat.

Europako herrialde gehienek negoziazio kolektiboak arautzen dituzten legeak dituzte. Araudi horren berri eman diezaiekezu, eta zenbait artikuluko esanguratsu kopiatu parte-hartzaileei jarduera ahalik eta hoberen garatzen laguntzeko.

Aldaerak

Eskubideei buruzko negoziazioa biltzen duen beste egoera bat ikasle «problematiko» batekin izandako liskarra konpontzeko ikastetxean egindako bilera bat izan daiteke. Biler horretan, ikaslea eta haren gurasoak egongo lirateke alde batetik, eta tutorea eta eskola-kontseilua bestetik.

Jarraipenerako iradokizunak

Gonbidatu sindikatu bateko kide bat hitzaldi bat eman dezan. Gidan aurkituko dituzu sindikatuen telefonoak. Normalean, sindikatuak gustuko dute gazteengana hurbiltzea, eta aukera ona izan daiteke.

Taldeak gustuko badu ideiak eztabaidatzea, orduan gustuko izango du «Zein da zure jarraia?» jarduera. Jarduera horretan, parte-hartzaileek Giza Eskubideen arloko hainbat alderdiei buruzko beren iritzia defendatu beharko dituzte.

Ekintzarako ideiak

Gazteen artean sindikalismoa sustatzeko proiektu bat garatzea, tokiko sindikatu batekin elkar-lanean.

Informazio gehigarria

Gazteria eta sindikalismoari buruzko informazioa dago eskuragarri 390. orrialdeko eskubide sozialei buruzko informazio lagungarrian.

Data nagusia

Maiatzaren 1a

Langilearen eguna

Oharra: Jarduera hau honako hauekin batera garatu zen: *GMO Trade Union* (GMO sindikatuak), *Erresuma Batuan, European Trade Union College* —ETUCO— (Europako Unibertsitate Sindikala) eta *Association for European Training for Workers on the Impact of New Technology* —AFETT— (Langileak teknologia berrien eraginaren arloan prestatzeko elkarteak).

MATERIAL LAGUNGARRIA

Egoera

Eszena enpresaburuen, langileen eta sindikatuen arteko enpresa-bilera bat da, eta soldata-erreklamazio baten inguruan adostasuna lortzeko saiakeran geratuta daude.

Lantokia eguneko 24 orduetan eta urteko 365 egunetan dago martxan.

Mila langilek egiten dute lan bertan, ekoizpeneko langileetatik hasita zuzendaritzara arte. Langile guztiak dira sindikatuko kide.

Enpresak finantza-zailtasunak eta zaitasun ekonomikoak ditu, baina ez du porrot egin. Mozkinei maila altuan eusten zaie, baina joan den urtean jaitsi egin ziren, sektore osoak jasan baitu beharakada. Azken hiru urteetan, soldatak %3 jaitsi dira termino errealetan, eta plantilla %10 jaitsi da.

Langileek industria horretako gainerako sektoreen ildo bereko soldata-igoera eskatu dute.

Zuzendaritzak jakinarazi du beharrezkoa izango dela plantilla murriztea soldata-igoera ordaintzeko. Honako hau izan da haren proposamena:

- Oinarritzko soldataren %4ko igoera kontratu indibidualetan eta 12 hilabeteen (gaur egun urteko inflazioa % 2koa da).
- Urtean lan egindako orduen arabera izango da ordainketa, egunean edo astean lan egindakoen arabera izan beharrean, eta aparteko orduak kenduko dira.
- Plantilla murriztea (plantillaren %10 —batez ere lanaldi-erdikoak, aldi baterako lanpostuak eta ikastunenak— «azkena sartu dena irte-
nen lehena izango da» arauari jarraiki) eta borondatezko bajak.

Langileen batzar orokorrak bazekien proposamenek egoera okerragoan utziko zituela (langileen %40ren ordainsariaren zati handi bat aparteko orduak sortzen dute) eta zuzendaritzaren proposamena errefusatu dute. Sindikatuak eta langileek kontra-eskaintza bat egin diote zuzendaritzari:

- Soldaten %9ko igoera bi urtetan.
- Aparteko orduak eta hobariei eustea.
- Gaur egungo plantillari eustea; lana uztera behartzen duten edozein langilek enpresaren konturako prestakuntza berria jasoko du.
- Eskatzen dena lortzen ez bada, grebari ekingo zaio.

Zuzendaritzak kontra-eskaintza errefusatu du, eta esan du sindikatuaren eta langileen iradokizunek ez dituztela enpresaren arazoak konpontuko.

Negoiazioek orain arte bi hilabete iraun dute.

Enpresaren politika da bi hilabetetan akordioa lortzen ez bada inplikatu-tako alderdiak bilduko dituen bilera berezi bat deitu behar dela. Hori da simulazioaren oinarri izango den bilera. Bi alderdiei proposamen berri bat egin dezatela eskatuko zaie. Proposamen hori bi alderdien-tzat egokia izango den akordio bat lortzeko oinarri erreala izango da.

Guztira bost pertsonak egon beharko lukete negoziazio-mahaiaren inguruan: zuzendaritzaren bi ordezkari, bileraren buruak (enpresaburuek proposatuak) eta bi ordezkari sindikalek. Bilera berezia de-
nez gero, langile guztiak ongi etorriak izango dira.

Laneko zenbait terminoren glosario laburra

Negoiazio kolektiboa: Enpresaburuek eta langileen ordezkariak elkarrekin soldatak edo laneko baldintzak eta antzeko gaien inguruko akordioak lortzeko eta konponbideak bilatzeko egiten duten negoziatio-prozesua.

Ugazaben itxiera: Ugazaben itxiera enpresaburuak bere agintea gauzatzeko modurik erradikalenetakoa da. Enpresaburuak ez die langileei beren lantokian sartzen uzten. Hau da, enpresaburuak kanpoan uzten ditu, zuzendaritzaren eskakizunak onartzera behar-tzeko.

Lana uztea: Langileek lana uzten dute enpresaburuak negoziatio ixtea erabaki eta kalera-tzen dituenean. Langileek konpentsazio gisa kalte-ordain bat jasotzeko eskubidea dute.

Lana uzteagatiko kalte-ordaina: Langile finko bat bidegabe edo enpresa berregituratzeaga-tik kaleratzen badute, orduan konpentsazio bat jasotzeko eskubidea du. Konpentsazio horri lana uzteagatiko kalte-ordaina deitzen zaio. Kalte-ordainaren balioa langileak zuen soldatan oinarritzen da sarritan. Adibidez, aste beteko soldata lan egindako urte bakoi-tzeko.

Greba: greba egiteko eskubidea oinarritzko es-kubidea da, eskubide soziala eta giza eskubi-dea, eta beharrezkotzat jotzen da negoziatio kolektiboak behar bezalakoak izan daitezen, baita enpresaburuaren eta langilearen ar-tean dagoen harremanaren berezko desore-ka apaltzeko tresna gisa ere. Greba bat lan egiteari uko egitea da, edo langileek lana oz-topatzea. Langileek ezin dute greba egin nahi dutenean. Zenbait baldintza bete behar dira. Baldintza horiek normalean legeetan biltzen dira eta desberdinak dira herrialde batetik bestera.

Sindikatuak: Sindikatu bat langileen interesak defendatzeko helburua duen elkarte bat da. Interes horien artean, soldatak eta laneko baldintzak daude. Sindikatuak normalean langileak ordezkatzeko enpresaburuekin egindako negoziatioetan. Herrialde askotan, sindikatuak konfederaziotan antolatzen dira.

Soldata desberdinak

Lan berari soldata bera!

Gaiak	Gizarte-eskubideak, Genero-berdintasuna, Diskriminazioa, Xenofobia
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	4+
Iraupena	90 minutu
Ikuspegi orokorra	Simulazio-jarduera honetan, pertsonak lan-merkatuaren errealitateari aurre egin behar diote. Honako alderdi hauek lantzen ditu: ▪ Lan bera egiteagatik soldata desberdinak jasotzea. ▪ Diskriminazioa lantokian. ▪ Soldata txikiko politikak langile gazteentzat.
Lotutako eskubideak	▪ Soldata bidezkoa/orekatua jasotzeko eskubidea. ▪ Lan bera eta soldata bera izateko eskubidea. ▪ Adinagatiko eta sexuagatiko diskriminazioa debekatzea.
Helburuak	▪ Parte-hartzaileek lanpostuan diskriminazioa zer den jakin dezaten lortzea. ▪ Adinagatiko edo sexuagatiko diskriminazioa baimendu behar den edo ez aztertzea. ▪ Elkartasuna, berdintasuna eta justizia sustatzea.
Materialak	▪ «Langileen soldata-tasen» kopia bat. ▪ Etiketa bat parte-hartzaile bakoitzeko. ▪ Boligrafoak. ▪ Dirua. 267. orrialdeko diru europarra erabil dezakezu.
Prestaketa	▪ Prestatu etiketak. Langileen sexuaren eta adinaren berri eman behar dute. Langileen soldata-taulen zerrenda erabili erreferentzia gisa. ▪ Erabaki parte-hartzaileek zer lan egin behar duten. Guztion artean, behar duzuen materiala bildu.

Jarraibideak

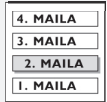
1. Adierazi parte-hartzaileei langileak direla, eta nagusiarentzat —zuretzat, alegia— zeregin jakin batzuk egin behar dituztela. Ez dute zertan kezkatu, denek ere diru-konpen-tsazioa jasoko dute eta.
2. Etiketak ausaz jarri, etiketa bat parte-hartzaile bakoitzarentzat.
3. Azaldu helburuak, eta ziurtatu denek ere badakitela zer egin behar duten.
4. Utzi jendeari lanari ekiten!
5. Behin zereginak amaitu dituztenean, esaiezu ilaran jartzeko, soldata jasotzeko. Bakoi-tzari bere adinaren eta sexuaren arabera ordaindu, langileen soldata-mailen zerrendan adierazitakoaren arabera. Dirua ozenki zenbatu behar duzu, denek ere entzun dieza-zuten eta bakoitzak zehatz-mehatz zer jasotzen duen jakin dezan.

GAIAK

GIZARTE ESKUBIDEAK

GENERO BERDINTASUNA

DISKRIMINAZIOA

KONPLEXUTASUNA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

4+

IRAUPENA

90 MINUTU

6. Parte-hartzaileak galdezka edo kexuka hasten badira, «arrazoi» laburrak eman, baina eztabaidak saihestu.
7. Zure irizpideari jarraitu behar diozu noraino joan zaitezkeen jakiteko, baina egoera berotzen hasten dela ikusten baduzu, baretzeko denbora eman, eta, behin pertsonaia/papera alde batera utzi dutenean, biribilean eseri, azken gogoeta eta ebaluazioa egiteko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Eztabaida etapatan zatitu. Hasteko, simulazioa laburtu:

- Nola sentitzen da langile bat gainerako langileek baino diru gehiago (edo gutxiago) jasotzen badu zeregin bera egitearen truke?
- Zergatik jaso dute langile batzuek gainerakoek baino diru gehiago (edo gutxiago)? Zer dela-eta gertatzen da hori?
- Nola sentitzen da langile bat besteek baino gehiago jasotzen badu? Eta gutxiago jasotzen badu?
- Zure herrialdeko lantokietan gertatzen al da horrelako diskriminaziorik?

Hurrengo eztabaida: sexuaren araberako soldata:

- Bidezkoa al da emakume batek edo gizon batek soldata desberdina jasotzea lan bera egin arren? Zergatik? Zergatik ez? Noiz?
- Zer gertatzen da gizonak emakumeak baino hobeto egiten badu bere lana? Arrazoi egokia al da emakumeari gutxiago ordaintzeko?
- Gizonak emakumeak baino prestakuntza hobea jaso badu, soldata handiagoa jaso behar du?
- Ba al daude gizonak soilik egin beharreko lanak? Zergatik? Zergatik ez? Baiezko erantzuna eman baduzu, zer motatako lanak dira horiek?
- Zure ustez, ba al daude emakumeek soilik egin beharreko lanak?
- Zergatik? Zergatik ez? Baiezko erantzuna eman baduzu, zer motatako lanak dira horiek?
- Zure ustez, diskriminazio positiboa justifika al daiteke gizarte-jarrera jakin batzuk aldarazteko egiten bada?

Amaitzeko, adinagatiko soldatei buruz hitz egin:

- Zure herrialdean ba al daude adinean oinarritutako soldata-diferentziak? Hala ez bada, ezarri beharko al lirateke alde horiek?
- Zer dela-eta aplikatu behar dira horrelako politikak, gazteen kasuan bereziki?
- Zer iruditzen zaizkizu horrelako politikak? Onak? Txarrak? Beharrezkoak? Desegokiak? Arrazoitu erantzuna.

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Seguru asko jarduera moldatu egin beharko duzu. Zerrendari langileak erantsi edo zerrendatik langileak kendu behar badituzu, egiaztatu beti orekari eusten diozula, generoari eta adin desberdinetako taldeen aniztasunari dagokienez. Talde handia bada edo bi diskriminazio mota horiei buruzko eztabaida sakonagoa planteatu nahi baduzu, hobe duzu taldea bitan zatitzea. Hala, talde batek sexuagatiko diskriminazioari buruzko eztabaida egin dezake, eta besteak adinagatiko diskriminazioari buruzkoa.

Zer lan mota dira egokienak jarduera hau egiteko? Langile guztiek zeregin bera egin behar dute.

Beraz, ahal dela, zenbait lagunek aldi berean egin dezaketen zerbait hautatu, gainerakoak itxaroten eta begiratzen asper ez daitezen. Honako hauek hartu behar dituzu kontuan:

- Kanpora irten nahi baduzu, ba al dago urteko sasoi horretan egiterik?
- Beharrezko tokirik ba al duzu?
- Adin desberdineko pertsonen erraz eta ongi egin al dezakete, gizon zein emakumeak izanik ere?
- Zeregina segurua al da?
- Jendea lotsatua senti al daiteke edo arrazoi teknikoengatik jarduera baztertu?
- Zenbat denbora iraungo ahal du?
- Trebetasun ugari eskatzen al du?
- Zenbait aldiz errepika al daiteke?

Zereginen adibideak:

- Garbitu arbela eta bertan esaldi bat argi idatzi.
- Atera liburuak apalategitik, eta kutxa batean sartu. Eraman kaxa logelaren beste muturreraino, eta jarri liburuak beste apalategi batean.
- Paperezko hegazkin edo kapela soil bat egin
- Bildu hiru hosto desberdin, eta paperezko orri batean jarri
- Bilatu hitz baten definizioa eta paper puska batean idatzi. (Giza eskubideei buruzko hainbat hitz hautatuz gero, hitz-glosategi txiki bat izango duzu azkenean!)

Ordaintzerakoan eta soldata-aldea behar bezala arrazoitzerakoan, «arrazoiak» asmatu beharko dituzu. Arrazoi horiek benetako gertaeretan oinarri daitezke, edo barregarriak izan. Esaterako:

- Tupust egiten duenak gutxiago jasotzen du
- Irribarre egin zuenak eta zoriontsu ematen zuenak gehiago irabazten du
- Asteartea da!

Jarraian datorren informazioa eta 5. kapituluko informazioaren atzean dagoena lagungarri izango dira zuretzat, eztabaidetan informazioa emateko gai izan zaitezten.

Aldaerak

Jarduera hau simulazio gisa lantzea egoki ez baderitzozu, informazioa molda dezakezu eztabaida baten oinarri gisa erabiltzeko. Langile bakoitzarentzat liburuxka bat egin dezakezu, egiten duten lanari, adinari, sexuari eta soldatari buruzko informazioarekin. Bestelako datuak ere bil ditzakezu, hala nola prestakuntza eta lanbide-esperientzia. Txandaka, sakoneko ikerketak egin ditzakezu zenbait langileren kasuei buruz. Nolanahi ere, honako hau jakin behar duzu: eztabaidak bakarrik ez du simulazioak eragiten duen emozio-erantzun bortitza ekarriko.

Jarraipenerako iradokizunak

Taldeak rol-jokoarekin ondo pasatzen badu eta sindikatuen papera sakonago aztertu nahi badu langilearen/enpleguaren bidezko lan-baldintza eta soldata jasotzeko eskubidea babes-tuz, 251. orrialdeko «sindikatu-bilera» jarduera egin dezakezu.

Informazio gehigarria

Langileen soldata-desberdintasunari dagozkion gaiak aldatzen dira herrialde batetik bestera, eta aldatzen dira, halaber, diskriminazioa eragiten duen arrazoiaren arabera (adina edo sexua).

Genero-arrazoiengatik diskriminazioak emakumeen diskriminazioa jartzen du agerian. Emakumeek betidanik jasan izan dute diskriminazio hori, gizartean, politikan eta ekonomian. Emakumeek zenbait diskriminazio mota jasaten dituzte lanpostuan: lanpostu baterako

Data nagusia

Maiatzaren 1a

Langileen Nazioarteko Eguna

Bidezko soldata jasotzeko eskubidea

Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna, 7. artikulua

Itun hau sinatu duten Estatuak onartu dutenez, pertsona orok lan-baldintza orekatu eta duinak izateko eskubidea du, bereziki honako hauek ziurtatzeko:

- (a) Langileentzako gutxieneko soldata
- (i) Balio bereko lanak egiteagatik soldata bera jasotzea, inolako diskriminaziorik gabe; bereziki ziurtatu behar da emakumeek lan-baldintza egokiak jasotzen dituztela, gizonenekin parean, eta lan bera egiteagatik soldata bera jasotzen dutela»

Europako Gutun Soziala 7 (5) artikulua

Haur eta nerabeek bidezko soldata jasotzeko eskubidea dute, enplegu gazteak eta ikastunak diren aldetik.

4 (3) artikulua

Emakumezko langileek gizon eta emakumeen arteko diskriminazioaren aurka babesteko eskubidea dute soldatari dagokionez

hautagaiak hautatu eta elkarriketatzean, lanpostuz igotzerakoan eta soldatak jasotzerakoan; azken horri dagokionez, emakumeek batez beste gizonak baino soldata txikiagoak jasotzen dituzte. Emakumeak gizonak baino soldata txikiagoa jasotzen du lan bera egiteagatik, eta horrek soldata zuzena jasotzeko eskubidea urratzea dakar.

Gazteek ere soldata zuzena jaso behar dute, langileak diren aldetik. Nolanahi ere, kasu horretan egoera korapilatsua da, herrialde batetik bestera aldatzen delako. Oro har, gazteek helduek baino langabezia-tasa handiagoak izaten dituzte.

Oro har, lan berari soldata bera esleitzearen printzipioa betetzen da, baina gazteekin hori ez da beti betetzen, herrialde askok politika bereziak jartzen dituztelako abian; politika horien arabera, hain zuzen, langile gazteek helduek baino diru gutxiago jasotzen dute lan bera egiteagatik. Politika horiek bi ideiatan oinarritzen dira: batetik, gazteei burutik kendu nahi zaie lan-merkatuan sartzeko ideia, eskolan gera daitezen behar bezalako heziketa jasotzeko. Bestetik, enpresaburuentzat ere erakargarria da esperientziarik gabeko eta trebakuntza urriko gazteak kontratatzea, bereziki kontuan hartzen badugu gero eta gehiago direla eskola behar baino lehenago uzten duten eta bestela kaletik bueltaka —arazoetan sartuz Estatuaren kalteetan— ibiliko liratekeen gazteak. Horrelako politiken aplikazioa eta arrakasta —langabezia murrizteari dagokionez— herrialde batetik bestera aldatzen dira.

Eskubide Sozialen Europako Batzordearen arabera (Europako Gutun Sozialaren organo betearazlea da), gazteentzako soldata txiki bat ez da bateraezina soldata zuzena jasotzeko bermearekin, betiere diferentzia arrazoizkoa bada eta aldea lehenbailehen ixten bada. Esaterako, heldu baten hasierako soldata baino % 30 txikiagoa den soldata onargarria izan daiteke hamabost edo hamasei urteko gazte batentzat. Hamasei urtetik hemezortzi urtera bitarte, berriz, aldeak gehienez %20 behar du.

Gazteen soldatak ez dira beti txikiak izaten. Izan ere, prestakuntza egokia duten hainbat gaztek diru asko irabazten dute —gehiegi ere zenbaiten kasuan! Esaterako, gazteek aurrera egiten dute teknologia berrietan oinarritutako sektoreetan, eta askoz ere soldata handiagoa jasotzen dute erretirotik gertu dauden langile zaharrek jasotzen dutena baino.

ESKULIBURU LAGUNGARRIA

Soldata-mailak adinaren eta sexuaren arabera

	Sexua	Adina	MSetan ordaindua
1	Gizona	35 urte	100
2	Emakumea	16 urte	30
3	Gizona	22 urte	70
4	Emakumea	32 urte	90
5	Gizona	16 urte	50
6	Emakumea	19 urte	60
7	Gizona	26 urte	100
8	Gizona	20 urte	70
9	Emakumea	24 urte	80
10	Gizona	37 urte	100
11	Emakumea	17 urte	30
12	Emakumea	23 urte	80

Urrats bat aurrera

Besteen eskubideak eta eskubide horiek errespetatzeko dudan betebeharrak
amaiezina dira gauza ororen iturburu. Emmanuel Lévinas

Gaiak	Diskriminazioa eta Xenofobia, Pobrezia, Giza Eskubideak
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	10 - 30
Iraupena	60 minutu
Ikuspegi orokorra	Guztiok gara berdinak, baina batzuk besteak baino berdinoak dira. Jarduera honetan, parte-hartzaileek beren gizaratearen barruan beste pertsona bat izatea nolakoa den ikusi ahal izango dute. Jorratuko diren gaien artean honako hauek bilduko dira: - Gizarte-desberdintasuna diskriminazio- eta bazterkeria-iturri izaten da sarritan. - Enpatia eta bere mugak.
Lotutako eskubideak	- Bereiztua ez izateko eskubidea. - Berdintasunerako eskubidea duintasunean. - Eskubide sozialak eskuratzeko eskubidea.
Helburuak	- Desberdinak direnekiko enpatia sustatzea. - Gizartean dagoen aukera-desberdintasunari buruzko jakintza handitzea. - Gutxiengo sozial edo kultural baten zati izateak izan ditzakeen ondorio pertsonalei buruzko ulermena bultzatzea.
Materialak	- Rol-txartelak. - Espazio ireki bat (korridore bat, gela handi bat edo atari zabalean). - Audio-aparatu bat eta musika lasai eta erlaxatzailea.
Prestaketa	- Irakurri jarduera arretaz. Berrikusi «egoera eta gertaeren zerrenda», eta egokitu lan egiten duzun taldearen arabera. - Egin rol-txartelak, bat parte-hartzaile bakoitzeko. Kopiatu orria (egokitua) eskuz edo fotokopiagailu batean, eta moztu eta tolestu zerrendak.

Jarraibideak

- Sortu giro lasaia, hondo-musika atsegin bat jarritz. Aldizka, eskatu isiltasuna parte-hartzaileei.
- Banatu rol-txartelak ausaz, bat parte-hartzaile bakoitzeko. Esan txartelak berentzat gordetzeko eta ez inori erakusteko.
- Esan esertzeko (ahal bada lurrean) eta beren rol-txartelak irakurtzeko.
- Orain eskatu parte-hartzaileei beren rolean sartzen hasteko. Laguntzeko, irakurri honako galdera hauetakoren bat, eta egin geldione bat bakoitza irakurri ondoren, parte-hartzaileek gogoeta egiteko eta beren buruaren eta bizitzaren erretratu bat eraikitzeko denbora izan dezaten:

GAIAK

DISKRIMINAZIOA

POBREZIA

GIZA ESKUBIDEAK

KONPLEXUTASUNA

4. MAILA
3. MAILA
2. MAILA
1. MAILA

2. MAILA

TALDEAREN TAMAINA

10-30

IRAUPENA

60 MINUTU

- Nolakoa izan zen zure haurtzaroa? Nolakoa zen zure etxea? Zer jolas motatara jolastu zinen? Zer lan mota zuten zure gurasoek?
 - Nolakoa da zure eguneroko bizitza? Non sozializatzen zara? Zer egiten duzu goizean, arratsaldetan, gauetan?
 - Zer bizimodu daukazu? Non bizi zara? Zenbat diru irabazten duzu hilean? Zer egiten duzu zure aisialdian? Zer egiten duzu zure oporretan?
 - Zerk hunkitzen zaitu eta zeren beldur zara?
5. Eskatu parte-hartzaileei bata bestearen ondoan jarritz ilara bat osatzeko (irteteko marra bailitzan), eta guztiz isilik egoteko.
 6. Jakinarazi egoeren eta gertaeren zerrenda bat irakurriko duzula. Egoerari «bai» erantzun diezaioketen bakoitzean urrats bat eman beharko dute aurrera. Ez bada horrela, dauden tokian geratu beharko dute mugitu gabe.
 7. Irakurri egoerak banan-banan. Egin etenune bat batetik bestera jendeari urratsa emateko denbora eta gainerako parte-hartzaileen posizioari erreparatzeko denbora eman diezaion.
 8. Amaieran, eskatu guztiei beren azken-posizioei erreparatzeko. Orduan, eman pare bat minutu beren roletik ateratzeko eta ondoren osoko ebaluazioa egiteko.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, galdetu parte-hartzaileei bizitako esperientziaren inguruan eta nola sentitu diren jarduera osoan. Ondoren, hitz egin atera diren gaiei buruz eta ikasitakoari buruz.

- Nola sentitu dira urratsa ematean edo ez ematean?
- Aurrerako urratsa sarritan eman dutenentzat, zer unetan konturatu dira besteak ez zirela beraiek bezain azkar mugitzen?
- Baten batek sentitu al du bere oinarritzko Giza Eskubideak errespetatzen ez zirela?
- Asma al ditzakete besteen rola? (Eztabaidaren zati horretan, parte-hartzaileek beren rola ezagutarazteko aukera eman).
- Erraza ala zaila izan da rol horiek betetzea? Nolakoa uste zuten zela betetako rola irudikatzen zuen pertsona?
- Ariketak islatzen al du nolabait gizartea? Nola?
- Rol bakoitzean zer Giza Eskubide daude jokoa? Norbaitek esan al dezake bere Giza Eskubideak errespetatu ez direla edo haiek ezin baliatu izan dituztela?
- Zer lehen urrats eman daitezke gizarteko desberdintasunak orekatzeko?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera hau atari zabalean egiten baduzu, ziurtatu parte-hartzaileek entzun zaitzaketela, batez ere zure taldea handia bada! Agian bideratzaile laguntzaile bat beharko duzu egoerak jakinarazteko. Rolean sartzeko fasean, hasieran zenbait partaidek esango dute oso gutxi dakitela egokitu zaien pertsonaren bizitzari buruz. Esaiezu ez dela bereziki garrantzitsua, eta beren irudimena erabili behar dutela ahalik eta ondoen egiteko.

Jarduera honen ahalmena parte-hartzaile batzuen eta besteen arteko distantzia nola hazten den ikusteak eragiten duen inpaktua da, batez ere amaieran, aurrerako urratsa sarritan eman dutenen eta eman ez dutenen arteko distantzia oso handia baita. Inpaktu horren eragina handitzeko, garrantzitsua da rol horiek egokitzea, parte-hartzaileen bizitzaren errealitatea irudika dezaten. Hori egiten baduzu, egokitu rola aurrerako urratsak parte-hartzaileen gutxiengo batek eman ahal izateko moduan (hau da, gutxi erantzun ahal izan dezatela «bai»). Baita talde handi bat baduzu edo rol gehiago asmatu behar badituzu ere.

Gogoetan eta azken ebaluazioan, garrantzitsua da aztertzea parte-hartzaileek nondik atera duten irudikatu beharreko rolaen izaerari buruzko informazioa.

Norberaren esperientziaren bitartez lortu zuten, edo beste informazio-iturri batzuen bitartez (albisteak, liburuak, txisteak)? Ziur al daude pertsonaia horiei buruz daukaten informazioa eta irudiak errealistak direla? Horrela, estereotipoen eta aurreiritzien eginkizuna erantsi ahal izango duzu.

Jarduera honetan, bereziki garrantzitsua da eskubide-belaunaldien (zibilak/politikoak eta sozialak/ekonomikoak/kulturalak) eta horiek baliatzeko aukeren artean loturak egitea. Pobreziaren eta bazterkeriaren arazoak ez dira eskubide formalekin lotutako arazo soil bat —errefuxiatuen eta asilo-eskatzailen kasuan horrela den arren, adibidez—. Arazoa eskubide horiek benetan baliatu ahal izatearekin loturik dago sarritan.

Aldaerak

Idea gehiago lortzeko eta neurri handiagoan sakontzeko modu bat lehenik eta behin talde txikietan lan egitea eta ondoren ideiak denen artean azaltzea da. Hori horrela egin nahi baduzu, ia ezinbestekoa izango da beste bideratzaile bat egotea. Egin ezazu gogoetaren eta azken ebaluazioaren bigarren zatian —rol bakoitza jakinarazi denean—, talde txikietan. Eskatu parte-hartzaileei azter dezatela beren gizartearen nork dituen aukera gehiago eta nork gutxiago, eta zer lehen urrats eman daitezkeen eta eman behar diren desberdintasunei heltzeko. Aldizka, eskatu parte-hartzaileei pertsonaietako bat aukeratzeko, eta galdetu zer egin daitekeen, adibidez: zer betebeharrak eta erantzukizunak dituzten beraiek, komunitateak eta gobernuak pertsona horiekiko.

Jarraipenerako iradokizunak

Lan egiten duzun gizarte-testuinguruaren arabera, gutxiengo kultural eta sozialentzako laguntza-taldeetako ordezkariak ekarri ahal izango dituzu taldearen aurrean hitz egin dezaten. Bildu ezazu borrokatzen ari diren gaiei, eta zuk eta gazteek laguntzeko dituzuen aukerei buruzko informazioa. Aurpegiz aurpegiko bilera bat ere aukera bat izan daiteke eztabaidan azaleratu diren aurreiritzi edo estereotipoetako batzuk ezartzeko edo berrikusteko.

Taldeak gehiago jakin nahi badu hezkuntza-hornikuntzaren arloko desberdintasunekin lotutako gaiei buruz eta arazoei heltzeko hartzen diren neurriei buruz, kontsultatu «Guztionezko hezkuntza» jarduera 168. orrialdean.

Ekintzarako ideiak

Bildu jarraipenean emandako gomendioak. Zuk eta gazteek gutxiengo kultural eta sozialekin lan egiten duten taldeei eta elkarteei laguntzeko eta ideiak ekintza praktikoko bihurtzeko dituzten aukerari buruzko jarraipena egin ezazu.

Data nagusia

Abenduaren 18a

Migratzailearen

Nazioarteko Eguna

MATERIAL LAGUNGARRIA
Rol-txartelak

Ama ezkongabea eta langabetua zara	Gaur egun boterean dagoen alderdi politikoaren gazteen elkarteko presidentea zara
Tokiko bankuko gerentearen alaba zara. Gaur egun ekonomia ikasten duzu unibertsitatean	Janari lasterreko establezimendu arrakastatsua duen etorkin txinatar baten semea zara
Neskatila arabiar musulmana zara eta zure gurasoekin bizi zara. Gurasoek debozio handia dute beren erlijioarekiko	Bizi zaren herrialdeko enbaxadore estatubatuarraren alaba zara
Armadakoa soldadua zara eta nahitaezko soldadutza egiten ari zara	Inportazio- eta esportazio-enpresa arrakastatsu baten jabea zara
Gazte urritua zara eta gurpil-aulkiarekin bakarrik mugi zaitezke	Zapata-fabrika bateko langile erretiratua zara
Lehen hezkuntza inoiz amaitu ez duen emakume ijitoa zara	Artista heroinazale gazte baten neskalaguna zara
Adin ertaineko prostituta eta GIB positiboa zara	22 urteko lesbiana zara
Irakasle langabetua zara eta ez duzu zauden herrialdeko hizkuntza erraztasunez hitz egiten	Afrikar jatorriko modelo bat zara
Afganistango 24 urteko errefuxiatua zara	27 urteko gaztea zara eta ez duzu etxerik
Maliko legez kanpoko etorkina zara	19 urteko gaztea zara, urrun dagoen mendiko herri bateko nekazari baten semea

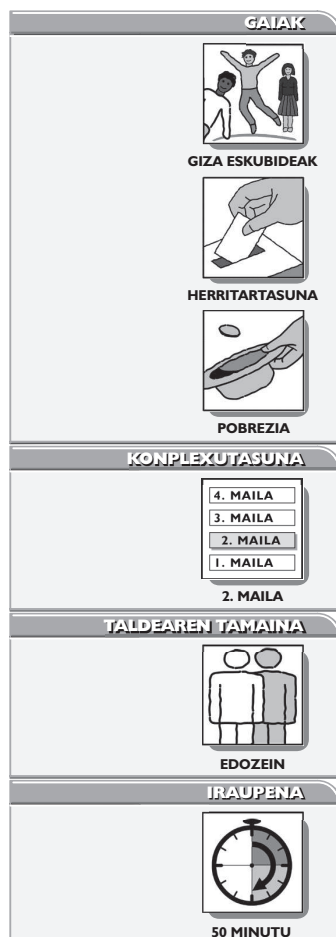
Egoerak eta gertaerak

Irakurri honako egoera hauek ozenki. Egoera bakoitza irakurri ondoren, egin etenaldi bat parte-hartzaileek urrats bat aurrera eman dezaten eta batzuek besteekiko zenbat urrundu diren ikus dezaten.

- Ez duzu inoiz finantza-zailtasun larririk jasan.
- Etxe txukuna duzu, telefono-linearekin eta telebistarekin.
- Bizi zaren gizartean zure hizkuntza, erlijioa eta kultura errespetatzen direla sentitzen duzu.
- Gai sozialetan eta politikoetan duzun iritzia garrantzia duela eta zure ikuspegiak entzun egiten direla uste duzu.
- Beste pertsona batzuek hainbat gairi buruz duzun iritzia eskatzen dizute.
- Ez zara poliziak atxilotuko zaituenaren beldur.
- Badakizu nora joan aholku eta laguntza eske behar duzunean.
- Ez zara inoiz zure jatorriagatik baztertua sentitzen.
- Zure beharrei egokitutako babes sozial eta medikoa duzu.
- Oporretara joan zaitezke urtean behin.
- Lagunak etxera afaltzera gonbida ditzakezu.
- Bizitza interesgarria duzu eta zure etorkizunarekiko positiboa zara.
- Ikasi eta zure lanbidea aukeratu dezakezula sentitzen duzu.
- Ez duzu jazarpena edo kalean (edo hedabideetan) erasorik jasateko beldurrik.
- Tokiko hauteskundeetan eta hauteskunde nazionaletan bozkatzeko eskubidea duzu.
- Erlijio-festa nagusiak zure lagunekin eta senideekin ospa ditzakezu.
- Atzerrian egingo den nazioarteko mintegi batean parte hartzeko aukera duzu.
- Zinemara edo antzerkira joan zaitezke gutxienez astean behin.
- Ez duzu beldurrik zure seme-alaben etorkizunagatik.
- Jantzi berriak eros ditzakezu gutxienez hiru hilean behin.
- Zuk aukeratzen duzun pertsonaz maitemin zaitezke.
- Bizi zaren gizartean, zure gaitasunak estimatzen eta errespetatzen direla sentitzen duzu.
- Internet erabil dezakezu eta etekina ateratzen diozu.

Zein da zure jarrera?

Eskubide sozialak eta eskubide ekonomikoak herrialde aberatsetako biztanleei erreserbatutako luxua besterik ez al dira?

Gaiak	Giza Eskubideak oro har, Herritartasuna eta Pobrezia.
Konplexutasuna	2. maila
Taldearen tamaina	Edozein
Iraupena	50 minutu
Ikuspegi orokorra	Jarduera hau honako hauei zuzendutako eztabaida-jarduera da: ▪ Giza duintasunerako oinarritzko premiak. ▪ Eskubide zibilen eta politikoen, eta eskubide sozialen eta ekonomikoen garrantzi erlatiboa. ▪ Gobernuak eskubide sozialekiko eta ekonomikoekiko dituen bete-beharrak.
Lotutako eskubideak	Guztiak
Helburuak	▪ Eskubide zibilen eta politikoen, eta eskubide sozialen eta ekonomikoen arteko desberdintasuna ulertzea. ▪ Eskubideen babesarekin lotutako zenbait alderdi konplexuri buruzko gogoeta egitea. ▪ Arrazoibideak azaltzeko eta eztabaidatzeko gaitasunak erabiltzea eta garatzea.
Materialak	▪ Baieztapen-txartel bakoitzaren kopia bat. ▪ Orri handiak edo paper jarraitua. ▪ Soka edo klera (aukerakoa). ▪ 407. orrialdeko Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsal sinplifikatuaren kopia (aukerakoa).
Prestaketa	▪ Prestatu bi poster —batean «Ados nago» jarriko duzu eta bestean «Ez nago ados»—, eta itsatsi gelako hormetan bata bestearen parean, jendea banatu ahal izan dadin. (Nahi baduzu, klera batekin bien arteko lerro bat marraz dezakezu, edo soka erabil dezakezu horretarako).

Jarraibideak

1. Hasi eskubide zibilen eta politikoen, eta eskubide sozialen eta ekonomikoen arteko desberdintasunei buruzko sarrera labur batekin.
2. Bost minutuz, eztabaidarazi kategoria bakoitzean bilduko liratekeen eskubideei buruz. Erabili paper jarraitua eskubide zibilak eta politikoa, eta eskubide sozialak eta ekonomikoak izenburupean biltzen diren eskubideen zerrenda egiteko.
3. Azaldu zenbait baieztapen irakurriko dituzula, eta horiekin neurri handiago edo txikiago batean egongo direla ados.
4. Azaldu bi jarrera kontrajarriak —«Ados nago» eta «Ez nago ados» dioten posterrak—. Adierazi lerroaren (irudizkoa) edozein puntutan jarri ahal izango direla, baina ahal

duten neurrian beren ikuspuntuarekin bat datorren ikuspuntua dutenen ondoan jarri behako luketela. Non jarri erabakitzen duten bitartean, eztabaida txiki bat egin ahal izango da.

5. Irakurri baieztapenak txandaka. Aldatu erritmoa: zenbait esaldi jarraian irakurri behar-ko lirateke, eta beste batzuen artean denbora utz dezakezu eztabaidatzeko.
6. Sustatu gogoeta eta eztabaida. Eskatu muturretan daudenei azal dezatela zergatik aukeratu dituzten muturreko jarrera horiek. Erdian daudenei galdetu haien jarrerak ez ote duen erabakitasun-falta edo jakintza-falta erakusten.
7. Utzi parte-hartzaileei mugitzen besteen iritzia entzuten dituzten heinean.
8. Esaldiak irakurtzen amaitu duzunean, bildu taldea eta ekin ahozko txostenari.

Gogoeta eta azken ebaluazioa

Hasteko, errepasatu laburtu eta, ondoren, egin eztabaida bat ikasi dutenari buruz.

- Izan al da erantzuteko ezinezkoa zen baieztapenik —zaila zelako edo baieztapena gaizki egin zegoelako—?
- Zergatik aldatu du jendeak iritziz eztabaidan zehar?
- Harritu egin al dira gai horien inguruan zegoen desadostasunagatik?
- Ba al du garrantzirik Giza Eskubideekin ados ez egoteak?
- Irakurritako esaldietarako erantzun «zuzenak» eta «okerrak» daudela ala iritzia beste-rik ez daudela uste duzu?
- Iritsiko al gara guztiok Giza Eskubideen inguruko adostasunera noizbait?
- Ba al dago funtsezko desberdintasunik giza eskubideen (lehen) bi belaunaldien artean: eskubide zibilak eta politikoak eta eskubide sozialak eta ekonomikoak? Esan al daiteke bietatik zein den garrantzitsuena?
- Eskubide gehiago behar al ditugu? Egon al daiteke eskubideen hirugarren belaunaldi bat?

Bideratzaileentzako aholku praktikoak

Jarduera honek Giza Eskubide guztiak biltzen ditu, batez ere sozialak eta ekonomikoak; adibidez, lanerako eta aisiarako eskubidea, arreta sanitariorako eskubidea eta oinarrizko bizitza-maila izateko eskubidea. (Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren 16. eta 22.-29. artikulua).

Nolanahi ere, baieztapenak batetik eskubide zibilen eta politikoen, eta bestetik eskubide sozialen eta ekonomikoen arteko desberdintasunen inguruan gertatzen diren zenbait eztabaida orientatzeko diseinatu dira. Ez da beharrezkoa jardueraren hasieran xehetasunetan sartzea, puntu asko eztabaidan sortuko baitira.

Dena den, merezi du sarrera gisa honako bi puntu hauek nabarmentzeak. Lehenik, eskubide zibilak eta politikoak gai zibilen eta politikoen inguruan gobernuari egiten dizkiogun eskakizun moralak dira, esaterako bidezko epaiketarako eskubidea, bozkatzekoa, gure iritzia adieraztekoa eta abar; eta eskubide sozialak eta ekonomikoak, berriz, gai sozialekin eta ekonomikoekin zerikusia duten eskakizunak dira —eskaletasuna, arreta sanitario desegokia, pobrezia eta abar. Lehen eskubide mota eskubideen lehen belaunaldiari dago lotuta, eta bigarren mota bigarren belaunaldiari, gizarteak ordena horretan onartu baitzituen Giza Eskubide Unibertsal gisa.

Bigarren puntua da zenbait jendek eskubide mota desberdinen artean funtsezko bereizketa bat ezarri duela. Askok argudiatu dute eskubide sozialek eta ekonomikoek garrantzi txikiagoa dutela, eta/edo eskubide zibilekin eta politikoekin alderatuta bermatzeko zailagoak direla. Beste batzuk ez daude horrekin ados. Informazio zabalagoa eskura dezakezu 4. kapituluan.

Data nagusia

Abenduaren 5a

Garapen Ekonomikorako eta Sozialerako Boluntarioen Nazioarteko Eguna

Idea-jasa egiten duzuen bitartean, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsal sinplifikatuaren kopiak eman diezazkiekezu memoria freskatzeko, edo zuk zeuk irakur ditzakezu zenbait artikulua eta dagokien kategorian jar ditzatela eskatu. 16. artikulua eta 22.etik 29.era artekoak eskubide sozialei eta ekonomikoei buruzkoak dira.

Jarrera bat hartzearekin lotutako jardueraren zatia bizkorrago egin dezakezu puntuak eztabaidatzeko denbora gehiegi eman gabe, eta ondoren bi edo hiru esaldi aukeratu eta xehetasun handiagoz eztabaida ditzakezu talde guztiarekin. Dena den, jarduera zenbait momentutan etetea komeni da parte-hartzaileei gogoeta egiteko aukera emateko, bai jorratutako puntuei buruz, baita beren jarrera besteenarekin alderatzeko ere.

Aldaerak

Egin beste enuntziatu batzuk, edo eskatu taldeko kideei beren enuntziatuak egin ditzaten.

Jarraipenerako iradokizunak

Antolatu gai horietako bati buruzko eztabaida formal bat, eskatu parte-hartzaileei beren arrazoibideak aldeztetik prestatzeko, eta egin bozketa eztabaidaren amaieran. Beste gazte batzuk edo publikoko kideak parte-hartzera gonbida ditzakezu.

Garrantzitsua da Giza Eskubideak ezagutzea, baina, halaber, funtsezkoa da herritar aktiboa izatea eskubideak babestu behar izanez gero. 177. orrialdeko «Hauteskunde- kanpaina» jarduera egin dezakezu. Jarduera horretan, besteak zure iritzia bitartez konbentzitzearen gaia lantzen da.

Ekintzarako ideiak

Jarri harremanetan Giza Eskubideen edo gizarte-ongizatearen alde lan egiten duen elkarte batekin, eta bilatu laguntzeko moduren bat.

Informazio gehigarria

Eskuliburuaren 4. kapituluak eskubideen belaunaldi berrizko informazio lagungarria biltzen du, eskubideen «hirugarren» belaunaldi berrizko sarrera barne.

MATERIAL LAGUNGARRIA

Baieztapen-txartelak

- Garrantzi handiagoa du aterpe bat izateak nahi duzuna adierazi ahal izateak baino.
- Jendeak lan egiteko betebeharra du, baina ez eskubidea.
- Gobernu baten erantzukizun nagusia herritar guztiek nahikoa elikagai dituztela ziurtatzea da.
- «Atsedenerako eta aisiarako» eskubidea herrialde aberatsek bakarrik izan dezaketen luxua da.
- Ez da gobernuaren eskumena jendea gosez hiltzen ez dela ziurtatzea, jendearena baizik.
- Gure herritarrak tratatzeko aukeratzen dugun modua ez da nazioarteko komunitatearen eskumena.
- Herrialde pobreek guztientzat oinarritzko bizi-baldintzak izateaz arduratu beharko lukete herritarren eskubide zibilez eta politikoez arduratu baino lehen.
- Muturreko desoreka ekonomikoak oinarritzko eskubideak urratzen ditu.
- Eskubide sozialek eta ekonomikoek etorkizunerako ideala adierazten dute, baina mundua ez dago prestatua eskubide horiek gaur egun bermatzeko.
- Eskubideak bermatu ezin badira, ez dago arrazoirik eskubide horiek izateko.

Giza Eskubideen egutegia

Honako egutegi hau mundu osoko jendeak Giza Eskubideak ospatzen dituen egunen zerrenda bat egiteko ahalegina da. Egun nagusiak NBEak ofizialki ezarritako Nazioarteko Egunak dira, GKEek onartutako Mundu Egunak, gertaera historikoen urteurrenak eta Giza Eskubideen arloko zenbait aktibista garrantzitsuren urtebetetzeak. Ez da behin betiko zerrenda oso gisa hartu behar, baizik eta gazteekin lan egiteko abiapuntu gisa. Hirugarren kapituluko jardueraz-zerrenda erreferentzia gisa har daiteke.

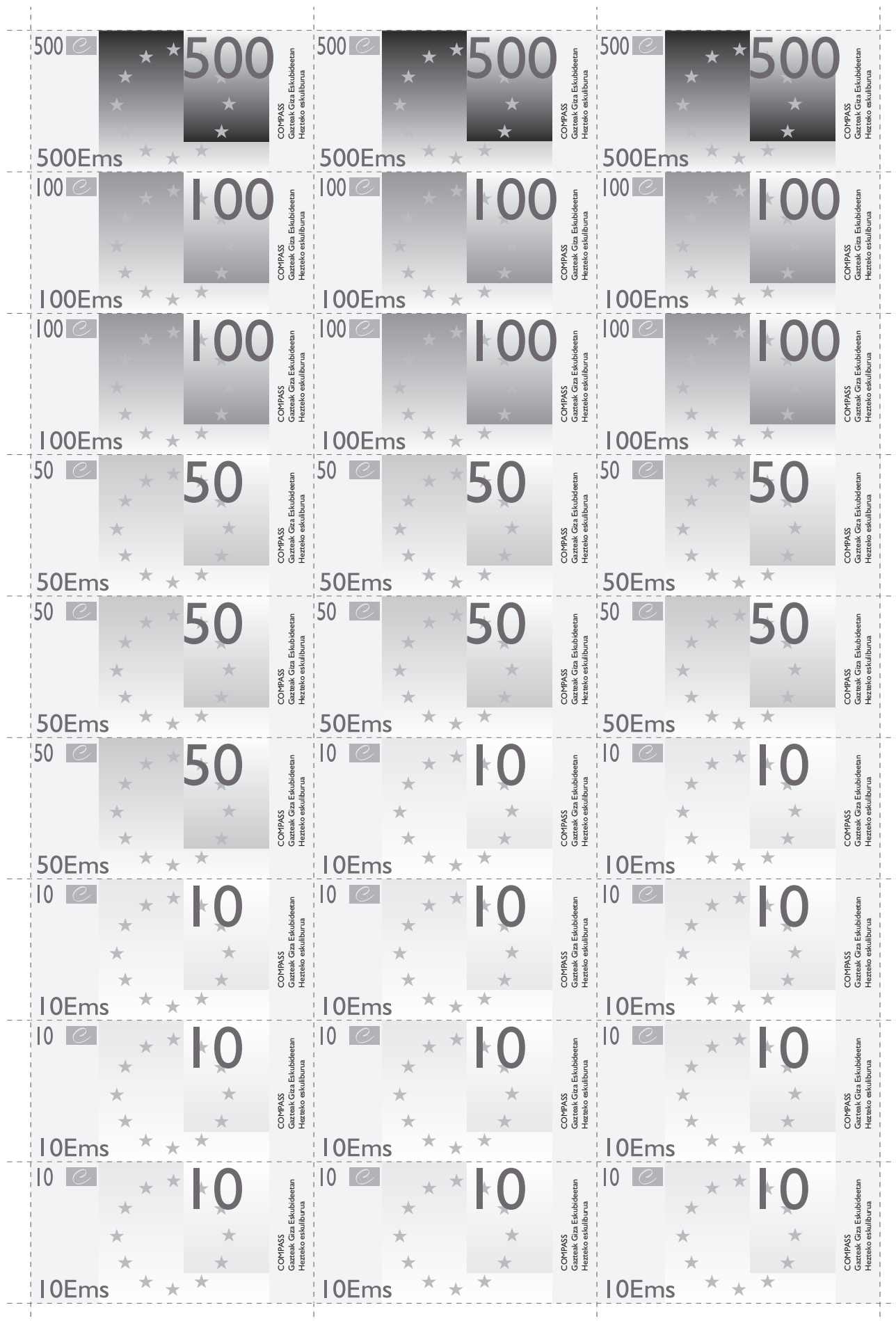
Egutegia fotokopiatu egin daiteke eta, horrekin, poster bat egin daiteke, horman jartzeko eta Giza Eskubideekiko interesa pizteko, batez ere haien aniztasunagatik. Parte-hartzaileei aukeratutako gaiak eztabaidatzeko edo dagozkien tokiko edo herrialdeko data nagusiei buruz ikertzeko proposamena egin diezaiekezu. Data horiek egutegian erants ditzakete taldearen berezko baliabide gisa.

Hirugarren kapituluko jarduera bakoitzari data nagusi bat esleitu zaio. Horren bidez, Giza Eskubideetan oinarritutako urteko hezkuntza-programa bat garatzeko tresna gisa erabil daiteke egutegia. Aste edo hilabete bakoitzeko abiapuntu gisa «gaikako» jarduera bat har daiteke. Adibidez, maiatzaren 3a, Prentsa Askatasunaren Mundu Egunean «Portada» jarduera egin dezakezu (236. orrialdea), edo azaroaren 25ean, Emakumeen aurkako Indarkeria Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna, «Etxeko aferak» jarduera egin dezakezu (152. orrialdea). Beste aukera bat taldeak «ekiten hasi» nahi izatea da, eta egun horietarako beste elkarte batzuk antolatutako ekitaldi edo jardueratan parte hartu nahi izatea. Adibidez, apirilaren 22an, Lurraren Eguna, talde ekologista batekin.

Era berean, Giza Eskubideen ulermena aldatu eta moldatu egiten da urtero, eta egutegia ere aldatu beharko litzateke. Zuentzako —eskuliburuaren erabiltzaileentzako— erronka urtero Giza Eskubideak ospatzeko modu berriak aurkitzea da.

Data	Ospatzeko	Jarduera
Urtarrilak 8	Kulturaren Mundu Eguna	Guztionezko Hezkuntza?
Urtarrilak 27	Holokaustoaren Oroimenerako Nazioarteko Eguna	
Otsailak 20	Indarkeriarik Gabeko Erresistentziaren Eguna	Energia-zentrala
Otsailak 21	Ama Hizkuntzaren Nazioarteko Eguna (UNESCO)	Hizkuntza-oztopoak
Martxoak 1	Heriotza-zigorra Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna	Etorkizuna iristen denean
Martxoak 8	Emakumearen Nazioarteko Eguna	Emakumezko eta gizonezko heroiak
Martxoak 21	Poesiaren Mundu Eguna (UNESCO)	Marraski-jokoa
Martxoak 21	Arraza Diskriminazioa Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna	Arrazakeriari erantzutea
Martxoak 22	Uraren Mundu Eguna	Bizitzaren sarea
Martxoak 23	Metereologiaren Mundu Eguna (OME)	
Martxoak 24	Tuberkulosiaren Mundu Eguna (OME)	
Apirilak 7	Osasunaren Mundu Eguna (OME)	Minutu bat baino ez
Apirilak 8	Roma Herriaren Mundu Eguna	Urrats bat aurrera
Apirilak 22	Lurraren Eguna	Bizitzaren sarea
Apirilak 23	Liburuaren eta Autore-eskubideen Mundu Eguna (UNESCO)	
Apirilak 30	Holokaustoa Oroitzeko Eguna (Yom ha Shoah)	
Maiatzak 1	Langileen Nazioarteko Eguna	Soldata Desberdinak, Bilera sindikala
Maiatzak 3	Prentsa Askatasunaren Mundu Eguna (UNESCO)	Portada
Maiatzak 8	Gurutze Gorriaren eta Ilargierdi Gorriaren Nazioarteko Eguna	Eskubide Bingoa
Maiatzak 15	Familien Nazioarteko Eguna	Lana eta umetxoak
Maiatzak 17	Homofobiaren Aurkako Eguna	
Maiatzak 17	Telekomunikazioen Mundu Eguna (ITU)	Interneten eragina

Data	Ospatzeko	Jarduera
Maiatzak 21	Kultur Aniztasunetako eta Elkarrizketa eta Garapenerako Nazioarteko Eguna	
Maiatzak 31	Tabakorik gabeko Mundu Eguna (OME)	
Ekainak 4	Erasoen Biktima diren Haur Errugabeen Nazioarteko Eguna	<i>Ba al dugu alternatibarik?</i>
Ekainak 5	Ingurumenaren Mundu Eguna (NBGP)	<i>Gaueko lorategia</i>
Ekainak 12	Haurren lanaren aurkako Nazioarteko Eguna	<i>Ashiqueren historia</i>
Ekainak 15	Elikaduraren Mundu Eguna	
Ekainak 17	Basamortutzearen eta lehortearen aurkako Mundu Eguna	
Ekainak 20	Errefuxiatuen Mundu Eguna	<i>Sar al naiteke?</i>
Ekainak 21	Bakearen eta Otoitzaren Mundu Eguna	<i>Denok berdinak denok desberdinak</i>
Ekainak 26	Drogen erabilera okerraren eta legez kanpoko trafikoaren aurkako Nazioarteko Eguna	
Ekainak 26	Torturaren biktimei laguntzeko Nazio Batuen Nazioarteko Eguna	<i>Etorkizuna iristen denean</i>
Ekainak 26	Nazio Batuen Gutunaren Eguna	<i>Hizkuntza-oztopoak</i>
Uztailako 1. larunbata	Lankideen Nazioarteko Eguna	<i>Jokatzeria</i>
Uztailak 11	Biztanleriaren Mundu Eguna (UNFPA)	
Abuztuak 6	Hiroshimaren Eguna (Hiroshimako 1. bonba atomikoaren biktimen omenez, Japonia, 1945)	
Abuztuak 7	Transexualen Eskubideen eta Hezkuntzaren aldeko Nazioarteko Eguna	<i>Nor gara ni?</i>
Abuztuak 9	Herri Indigenen Nazioarteko Eguna	<i>Makah tribuaren balea-ehiza</i>
Abuztuak 12	Gazteriaren Nazioarteko Eguna	<i>Gure etorkizuna</i>
Abuztuak 23	Esklaboen Merkataritza eta horren Abolizioa Gogoratzeko Nazioarteko Eguna (UNESCO)	
Irailak 8	Kulturaren Nazioarteko Eguna (UNESCO)	<i>Globalizazio-glosategia</i>
Irailak 16	Ozono Geruza Babesteko Nazioarteko Eguna	
Urriko 1. astelehena	Habitataren Mundu Eguna (basorik gabeko hiriak)	<i>Bi hiriren historia</i>
Urriko 2. asteazkena	Natur Hondamendiak murrizteko Nazioarteko Eguna	
Urriak 1	Adinekoen Nazioarteko Eguna	
Urriak 1	Musikaren Nazioarteko Eguna	<i>Kantaz betetako mundua</i>
Urriak 5	Irakasleen Mundu Eguna (UNESCO)	<i>Entzun ahots guztiak</i>
Urriak 10	Osasun Mentalaren Mundu Eguna	<i>Guztontzako kirola</i>
Urriak 16	Elikaduraren Mundu Eguna (FAO)	
Urriak 17	Pobrezia Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna	<i>Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka</i>
Urriak 24	Informazioa Ezagutzera Emateko Mundu Eguna	<i>Kontuz, begira gaude-eta</i>
Urriak 24	Nazio Batuen Eguna	<i>Hauteskunde-kanpaina, Eskubideen aldeko borrokalariak</i>
Azaroak 3	Gizakien Mundu Eguna	<i>Emakumezko eta gizonezko heroiak</i>
Azaroak 9	Kristallnacht, Faxismoaren eta Antisemitismoaren aurkako Nazioarteko Eguna	
Azaroak 9	Berlingo harresiaren erorketa, 1989	<i>Loturak eginez</i>
Azaroak 11	Zientzien eta Bakearen Nazioarteko Eguna	<i>Pobrezia horoskopoa</i>
Azaroak 16	Tolerantziaren Nazioarteko Eguna (UNESCO)	<i>Indarkeria nire bizitzan</i>
Azaroak 20	Haurren Egun Unibertsala	<i>Haurren eskubideak</i>
Azaroak 21	Telebistaren Mundu Eguna	<i>Marrakzi-jokoak</i>
Azaroak 25	Emakumeen aurkako Indarkeria Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna	<i>Berdintasunaren Lurrerako Bidea</i>
Azaroak 29	Palestinar Herriarekiko Elkartasunaren Nazioarteko Eguna	
Abenduak 1	HIESaren Mundu Eguna (OME)	<i>Sendagaiak eskuratzera</i>
Abenduak 2	Esklabotasuna Desagerrarazteko Nazioarteko Eguna	<i>Ashiqueren Historia</i>
Abenduak 3	Ezinduen Nazioarteko Eguna	<i>Erreparatu gaitasunari</i>
Abenduak 5	Garapen Ekonomikorako eta Sozialerako Boluntarioen Nazioarteko Eguna	<i>Zein da zure jarrera?</i>
Abenduak 10	Eskubideen Eguna (1948)	<i>Marratzi hitza, Antzezpena</i>
Abenduak 18	Emigratzaileen Nazioarteko Eguna	<i>Urrats bat aurrera</i>
?	Zure herrialdean boto unibertsala lege bilakatu zen eguna	<i>Bozkatu ala ez bozkatu?</i>

3. kapitulua

Ekiten hastea

.....

Kapitulu honen edukien aurkibidea

Ekiten hastea	273
<i>Aktibismoaren premia</i>	273
<i>Aktibismorako urrats sinple batzuk</i>	274
Ikertu; eguneratu	274
Gaiak argitara eman	276
Batu indarrak beste elkarte batekin	277
Emaitzak lortu	279
<i>Ekintza-plan bat sortzea</i>	280
Non zaudete?	280
Nora iritsi nahi duzue?	281
Nola iritsiko zarete?	282

.....

Ekiten hastea

Aktibismoaren premia

Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzak Giza Eskubideak errespetatzeko jarreraren garapena lantzen du. Baina hori baino gehiago ere bada. Izan ere, guk eta gure adiskideek Giza Eskubideak neurri handiagoan edo txikiagoan errespetatuta ere, gure mundu honetan han eta hemen egiten dira Giza Eskubideen urraketak. Tamalez, hezkuntza ez da nahikoa urraketa horiek geldiarazteko, epe laburrean bederen.

Gazteak ere konturatzen dira horretaz, eta horrek, zenbaitetan, hondatu egiten ditu gure hezkuntza-ahaleginak. Azken batean, zertarako balio du Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren berri izateak, eguneroko bizitzan inork jaramonik egiten ez badio? Zertarako balio du urraketei antzemateak, geldiarazteko ezer egin ezin badugu? Eta zertarako balio du biktimen sufrimenduarekin dugun enpatia, urraketek eragindako minari erantsitako sufrimendua baino ez bada?

Garrantzitsua da gazteak Giza Eskubideen abusuen kontra jardutera bultzatzea, gazteek mundua alda dezaketelako eta, gainera, hori ikusi nahi dutelako. Gazteei indarra, adorea eta motibazioa emateko iturria izan daiteke konturatzea haien ekintzek gauzak alda ditzaketela eta Giza Eskubideak errealitate bihurtu ditzaketela, jarduerak eta eskolek egin ezin duten moduan gainera.

Zer metodo erabil ditzakegu?

Kapitulu honen bigarren zatia zure taldearekin egin ditzakezun urrats zehatzei buruzkoa da. Aktibismoarako urrats txiki gisa, mezu garrantzitsu bat bidaltzeko erabil daitezkeen hainbat jardura txiki planteatu ditugu. 4 azpititulutan bereiz daitezke:

1. Ikertu; eguneratu
2. Gaiak argitara eman
3. Batu indarrak beste elkarte batekin
4. Emaitzak lortu

Kategoria horiek ez daude gertaeren sekuentzia edo segida bat adieraztera bideratuta, antolamendu-helburu batzuk lortzera baizik. Nolanahi ere, parte-hartzea handiagoa da kategoria batetik bestera igarotzen den heinean. Dena dela, ez da zorrotzegi jokatu behar, proposatutako ekintza asko kategoria batean baino gehiagotan egin baitaitezke. Garrantzitsuena ekintzak bereiz egin daitezkeela eta prestaketa handirik behar ez dutela da.

Ekintzarako iradokizunak ez dira erradikalak berez, eta beharbada erabiliko zenituen eguneroko lanean (posterrak diseinatzea, ideia batzuei buruz eztabaidatzea, kultura-ekitaldiak antolatzea, hainbat elkarerekin biltzea, gutunak idaztea eta abar). Itxuraz hain sinpleak diren metodo horiek aktibista profesionalek erabiltzen dituzten berak dira, eta eraginkorrak dira.

Izan ere, ia edozein metodok balio du. Taldearekin egiten duzun lana aktibismoztat hartzeko, zer helburu lortu nahi dituzuen eta komunitatearen barruan lana zer neurritan egiten duzun hartuko da kontuan.

«Egiten duzuna izugarri hutsala dela badirudi ere, izugarri garrantzitsua da egitea».

Mahatma Gandhi

«Gaizkia kexarik agertu gabe onartzen duenak gaizkia egiten laguntzen du».

Martin Luther King

«Aurrera» oihukatzen
duzunean, zer norabide hartu
behar duzun pentsatu behar
duzu. Ez al zara konturatzen
hori egin ezean zure hitza
monje bati zein iraultzaile bati
zuzenduta egon daitekeela, eta
horiek kontrako norabideak
hartuko dituztela?»

Anton Chejov

Plangintza

Kapituluaren hirugarren zatia plangintza eraginkorrari buruzkoa da. Izan ere, lehenik eta behin plangintza hartu behar da kontuan; edozer gauza egiteko, aldezturik plangintza egin behar da arretaz. Dena dela, zati honen helburua ez da jarduera bakoitzean laguntzea, zure aktibismoaren ikuspegi estrategikoagoa garatzea baizik (jendeak gaiak sakontasun handiagoz ulertu ondoren). Taldea ikuspegi sistematikoago baterako prest dagoenean baino ez dira lagungarriak izango plangintza-ariketak, eta orduan baino ez dira ariketa horiek egin behar. Ariketek lortu nahi diren helburuak zehaztasun handiagoarekin definitzen eta formulatzen lagunduko diote taldeari. Izan ere, hori zenbat eta hobeto egin, orduan eta handiagoa izango da arrakasta lortzeko aukera. Utzi taldeari bere iradokizunak egiten; ziur aski, haien gaitasunekin bat datozen ideiak emango dituzte eta, beraz, ideia horiek eragin handiagoa izango dute.

Aktibismorako urrats sinple batzuk

Ikertu; eguneratu

Inork ezin du ezer egin zer gertatzen ari den jakin gabe. Informatzea urratsik garrantzitsuenetakoa da aktibismo eraginkor baterako. Gainera, egin ditzakezun hainbat gauzari buruzko ideiak sorrarazten laguntzen du. Hala ere, informazioa bilatzeko zeregina ez duzu, nahitaez, lan neketsutzat edo estatikotzat hartu behar; informazioa gure inguruan dago, eta irudimentsuak izan behar dugu iturri guztiak erabiltzeko.

Ikertu zer gertatzen den zure herrian

- Bilatu eskubideen urraketek buruzko kasuak tokiko eta nazio mailako egunkarietan.
- Jarri harremanetan bereziki interesatzen zaizkizun edo kezkatzen zaituzten kasuekin kezkatuta dauden pertsonekin: ba al da inor horren inguruan zerbait egiten ari denik?
- Egin kasu guztiei buruzko horma-irudiak eta elkartu eskubide berei buruzkoak. Ondoren, ikertu kasuak.
- Eztabaidatu zure taldean gaia lantzeko dauden moduei buruz.
- Hitz egin gutxiengoan edo egoera txarrean dauden taldeetako kideekin, eta ikertu haien kezak.

Zer gertatzen ari da? Non?

Nolako da zure herrialdea beste batzuekin konparatuta?

- Aztertu nazioarteko zein itun sinatu dituen zure gobernuak, eta zer dioten itun horiek.
- Aztertu Giza Eskubideen inguruan diharduten nazioarteko GKEek (hala nola Amnesty International erakundeak, Giza Eskubideen aldeko Elkarrean Nazioarteko Federazioak edo Human Rights Watch erakundeak —Giza Eskubideen Defendatzaileak—) kezkarik baduten zure herrialdeari dagokionez.
- Aztertu zer egiten ari den zure gobernuak horren inguruan.
- Bilatu zure herrialdeko zein GKEk diharduen Giza Eskubideen urraketen aurka.

Ikertu munduan zer gertatzen ari den

- Adierazi zein diren Giza Eskubideen inguruan gehien kezkatzen zaituzten gaiak, eta aztertu munduko zein lekutan dauden mehatxatuen eskubide horiek.
- Kokatu eskubide horien urraketa zure mapamundian.
- Aukeratu zurea ez den herrialde edo eskualde zehatz bat, eta ikusi zein diren bertako urraketa nagusiak.
- Ikertu zein elkarte ari diren horren inguruan zerbait egiten, eta jarri horiekin harremanetan informazio zabalagoa lortzeko.
- Aztertu nazioarteko GKEen eta gobernuen arteko erakundeen (Europako Kontseilu, Nazio Batuak, eta GNPB eta ENBGk etab.-en) web-orriak edo argitalpenak.

Ekintza

Adibidea: Egin azterlan bat zure auzoan.

Ekintza eraginkor bat hasi nahi baduzu, azterlan bat egokia izan daiteke zure komunitatearekin harremanetan jartzeko. Probak egin ditzakezu, jendeak gai jakin batzuen aurrean nola erantzuten duen ikusteko. Hori lagungarria izango zaizu zure komunitatean bereziki garrantzitsuak eta bideragarriak diren ekintza-bideak aukeratzeko. Zure komunitateko jendearekin hitz egitea ere egiten ari zaren lana ezagutzera emateko, besteei informazioa emateko eta laguntza gehigarria lortzeko modu bat da. Horrez gain, edozein zundaketa ekintza zehatzago batzuekin konbina daiteke.

? Zer neurritan duzu zure komunitateko pertsonen iritzien berri?

Nori galde diezaiokegu?

Zundaketa bat egin daiteke...

- ezagutzen duzun jendearekin (lagunekin eta familiarekin);
- zure eskolan (ikasleekin, irakasleekin, edo biekin);
- kalean;
- gutxiengoan dauden taldeekin edo egoera txarrean dauden beste komunitate batzuekin;
- beste talde batzuekin;
- negozioen artean;
- gutunontzietan formularioak uztearen –eta geroago jasotzearen– bidez.

Zer iker dezakegu?

Honako arlo hauen artean egin dezakezu aukera zure azterlana egiteko. Berariazko zundaketa bat egiteko moduari buruzko xehetasun gehiago lortzeko, bilatu 240. orrialdeko «Bozkatu ala ez bozkatu?» jarduera.

- Aztertu jendeak zer dakien Giza Eskubideei buruz:
Ba al daki bere eskubideak legean jasota dauden ala ez?
Ba al du diskriminazioaren aurkako legeriaren berri?
Ba al du, adibidez, gaur egun bideratzen ari den legeren baten berri?
Ba al daki zer baliabide dituen bere eskubideak urratzen badituzte?
- Aztertu zer den garrantzitsua jendearentzat:
Eskubideen zer alderdik kezkatzen dute gehien eguneroko bizitzan?
Jendearen ustez, non gertatzen dira urraketa larrienak?

- Ba al du kasu edo urraketa jakin baten berri?
- Egin al du inoiz zerbait kasu jakinen batean?
- ■ Ikertu jendea prest dagoen kezkaren baten aurrean zerbait egiteko:
- Egingo al luke zerbait gai baten inguruan bere desadostasuna adierazteko?
- Prest egongo al litzateke kalean jarduteko?
- Prest egongo al litzateke gai jakin baten inguruan eskaera bat sinatzeko?
- Prest egongo al litzateke gobernuari zuzendutako gutun bat idazteko edo sinatzeko?

Zein dira kezkatzeko zaituzten gaiak? Prest egongo al zinateke horren inguruan zerbait egiteko?

Gaiak argitara eman

Edozein publizitate da
publizitate ona

Aktibismoak, oro har, estatistiken ahalmenaren bitartez funtzionatzen du. Mundu osoko politikariek oso kontuan hartu behar dituzte zifra handiak, ez baitago gizabanakorik biztanle multzo handi bat baino ahalmen handiagoa duenik. Hortaz, zure kausara zenbat eta jende gehiago erakarri, orduan eta aukera handiagoa izango duzu emaitza positiboak lortzeko.

Hala ere, jendea oso lanpetuta bizi da, eta beti ez da prest egongo denbora eta energia eguneroko bizitzarekin zuzeneko loturarik ez duen kausa bati eskaintzeko. Lehenik eta behin, jendeari informazioa eman behar diozu eta haren interesa piztu behar duzu. Gainera, hori era original eta bizi batean egiteko moduan pentsatu behar duzu, eseri daitezkeen eta gogoeta egin dezaten. Barre egin dezaten, geldi eta begira gera daitezkeen bilatu behar duzu. Saia zaitetz zirrara sorrarazten. Jendearen arreta erakarri behar duzu.

- ■ Diseinatu poster bat edo poster sorta bat arreta gai jakin baterantz bideratzeko. Antolatatu erakusketa bat, eta gonbidatu familia eta lagunak.
- ■ Sortu web-orri bat zure taldea Giza Eskubideen arloan egiten ari den lana argitara emateko.
- ■ Sortu eztabaida-foro bat Interneten, eta jakinarazi zure lagunei. Saiatu hainbat herrialdeetako pertsonak inplikatzeko.
- ■ Egin bideo bat edo antolatu antzezlan bat Giza Eskubideen gaiaren inguruan (kontsultatu 75. orrialdeko «Antzezpena» jarduerak).
- ■ Idatzi abesti bat, musikal bat edo antzezlan bat, eta abestu edo antzeztu.
- ■ Antolatu Giza Eskubideekin zerikusia duen gai bati buruzko eztabaida bat: gonbidatu lagunak.
- ■ Diseinatu Giza Eskubideen alderdi baten inguruan kezka sorraraziko duen liburuxka informal bat, eta banatu kalean edo sartu gutunontzietan.
- ■ Idatzi artikulu bat tokiko edo nazio mailako egunkarirako.
- ■ Inplikatu zu zeu Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzan. Jarri harremanetan beste gazte talde batzuekin edo tokiko ikastetxe batzuekin, eta galdetu zure lanaren berri ematerik nahi duten.

Ekintza

Adibidea: Saiatu prentsaren interesa pizten

Interesatuko al zaio jendeari antolatzen ari zaren ekitaldia? Zer egin dezakezu jendeak horretaz irakurri nahi izateko?

Ekitaldi bat antolatu nahi baduzu, saia zaitetz tokiko prentsa, irratia eta telebista erabiltzen, zure jarduerak argitara emateko. Hobe da helarazi nahi duzuna idaztea, era horretan kazetariak lan gutxiago egin behar baitute. Zugana elkarriketa egitera joan ordez materiala mahai gainean badute, kazetariak material hori erabiltzeko aukerak handiagoak izango dira. Gainera, kazetarien lana lortu nahi duzunarekin bat etortzeko aukerak handiagoak izango dira horrela.

Gogoan izan:

- Egin labor eta sinple, saihestu jargoiak eta laburdurak.
- Idatzi izenburu laburra (ziztatzailea, baina laburtua).
- Lehen paragrafoak xehetasun nagusiak bildu behar ditu: nork, zer, noiz, non eta zergatik.
- Bigarren paragrafoan, xehetasun handiagoarekin azaldu behar duzu egiten ari zarena.
- Edozein informazio gehigarri hirugarren paragrafoan eman daiteke.
- Ez ahaztu egunkariaren aipamenaren amaieran «informazio zabalagoa nahi izanez gero, jarri harremanetan...» idazten.
- Inprimatu alde bakarrean, eta erabili tarte bikoitza.

«Niretzat, gay eta lesbiana gazteekin lan egitea, eta haien bizitzaz, sentimenduez edo normaltasunaz hitz egitea da Giza Eskubideetan hezte».

Martin Krajcik, boluntarioa, Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko Foroko parte-hartzailea.

Batu indarrak beste elkarte batekin

Egin azterlan bat zure herrialdeko (edo eskualdeko) GKEek egiten duten lanari buruz

- Normalean, zure barrutian edo dagokion ministerioan erregistratuta dauden irabazi-asmorik gabeko elkarten zerrenda bat lortzen da horri buruz ikertzeko. Saiatu webean bilatzen, edo joan herriko liburutegira. Gaiaren inguruan lan egiten ari den elkarte bat ezagutzen baduzu, elkarte horrek beste batzuetara eraman ahal izango zaitu ziur aski.
- Ez ahaztu zure herrialdean diharduten GKEak eta zure herrialdean interes berezia dutenak ikertu behar dituzula.
- Gogoan izan «Giza Eskubideen aldeko elkarte» izena dutenez bestelako elkarteak ere ikertu behar dituzula. Egin Giza Eskubideen errepaso orokor bat, eta kontuan hartu ezinduekin, diru-sarrera txikiak dituzten familiekin, etxeko indarkeriaren biktimekin edo ingurumenaren arloan diharduten taldeak.

Saiatu GKEetara joaten eta GKE horietako jendearekin hitz egiten, eta bildu egiten duten lanari buruzko informazioa, edota animatu GKE horiek zure taldeari hitzaldi bat ematera.

- Egin zure eskualdean diharduten GKEen eskema bat: jaso zein eskubideren inguruan diharduten, erabiltzen dituzten metodoak, eremu geografikoa, eta enplegatuen eta boluntarioen kopurua.

Antolamendua	Langile kop. (boluntarioak)	Eskubide motak	Metodoak	Hartzen duen eremua	Boluntarioak behar dira...
«Greenia»	5 (6)	Ingurumenaren arlokoak	Hezkuntza-kanpaina	Tokikoa	Protesta jendetsuak egiteko
Amnesty International	2 (12)	Zibilak eta politikoak	Presio-jarduerak, kanpainak, gutunak	Nazioartekoa	Gutunak idazteko
Women are Right!	10 (8)	Emakumeen eskubideak	Emakumeentzako aterpeak, hezkuntza	Estatukoa	Liburuxkak banatzeko

Eskaini zeure burua tokiko elkarte batean boluntario lan egiteko

Erakunde askok boluntario taldea izango dute, eta praktikak egiteko aukera eskaini ahal izango dute, boluntario gisa lanaldi partzialean jardutearen truk. Halaber, aktibista profesionalekin lan egiteko eta esperientzia lortzeko aukera eman ahal izango diete gazteei, baita hirugarren sektoreko lanaren ikuspegia ere.

Dena dela, gogoan izan behar duzu plantilla erregularra behar duten zenbait elkarten errezelo handiak dituztela boluntario berriak hartzeko, hasieran bederen. Beraz, erakun-

«Amnestyk inspiratu egiten gaitu gure musika jotzeko. Musika jendearengana iristen da eta mezua garbia da: gutun bat idatzi edo postal bat bidal dezakezu. Eta zenbat eta gehiago eman, orduan eta gehiago jasotzen duzu».

Bono, U2 taldekoa

deetara hurbildu aurretik, boluntarioek gogoeta egin behar dute honako alderdi hauen inguruan:

- Eskain al diezaiokezu denbora boluntario gisa jarduteko zereginari?
- Nolako ekarpena egin dezakezu? Boluntario gisa konfiantza osoz jardun dezakezula berma al diezaiokezu elkarteari?
- Zer trebetasun dituzu? Zer eskain diezaiokezu horrelako elkarte bati?
- Zer egiten du elkartek? Interesatzen al zaizkizu haren gaiak?
- Zer lortu nahi duzu? Eztabaidatu al duzu horri buruz elkartearekin?

Egin bat Giza Eskubideen aldeko tokiko talde batekin, edo sortu zeure taldea

Amnesty International mundu osoan milaka boluntario dituen erakundea da. Baliteke zure taldeko batzuek interesa izatea erakunde horrekin bat egiteko. Bestela, zeure taldea sortzeko aukera ere baduzu. Erakundearen materiala eta babesa jasoko duzu eta, horren truk, erakundeak antolatzen dituen kanpainetan eta presio-jardueretan parte hartu behar duzu.

Informazio zabalagoa lortzeko, jarri harremanetan Amnesty erakundeak zure herrialdean duen ordezkariarekin (baldin badago).

Edo, bestela, jarri harremanetan nazioarteko idazkaritzarekin (1 Easton Street, London, WC1X, Erresuma Batua) edo joan erakundearen web-orriara (<http://www.amnesty.org>).

Giza Eskubideen aldeko Elkarleen Nazioarteko Federazioa (FIDH) Giza Eskubideen aldeko nazioarteko lehen erakundea da (1922an sortu zen), eta Giza Eskubideen Aldarririkapen Unibertsalean eta Giza Eskubideen aldeko nazioarteko beste tresna batzuetan zehaztutako eskubideen inplementazioa sustatzea du helburu. 105 erakunde baino gehiago ditu 86 herrialde baino gehiagotan. Trebetasun/gaitasunen eta elkartasunaren sarea da nagusiki, eta herrialde askotan gertatzen diren urraketei buruzko txostenak egiten ditu.

Hasteko, zure herrialdean FIDHean afiliatuta dauden Giza Eskubideen aldeko elkarleei buruzko informazioa bila dezakezu, eta elkarte horiei materialak eskatu eta zure herrialdearen inguruan dituzten kezka zehatzei buruz galde diezaiekezu. <http://www.fidh.org> web-orrian, Estatuko elkarleen helbideak lortzeko eta argitaratutako txostenak bilatzeko aukera duzu.

Bildu dirua GKE batentzat

Giza Eskubideen aldeko elkarte bati laguntzeko era bat haren jardueretarako dirua biltzea da (elkartek ez du ezetz esango). Dirua biltzeko jarduera bat antolatu aurretik, harremanetan jarri behar duzu GKEarekin, eta zer egin nahi duzun eta nola egingo duzun badakiela ziurtatu behar duzu. Eskatu aholkuak elkarteari. Zenbait elkarlek arau zorrotzak dituzte diru-bilketa-aren inguruan, eta baliteke era jakin batzuen bidez lortutako dirua ez onartzea.

Pentsatu zure taldeak duen ahalmenean eta zure komunitatean dirua biltzeko modurik eraginkorrenean. Egin gogoeta dituzuen aukeren inguruan, eta eztabaidatu taldekideekin dirua biltzeko modurik onenari buruz.

Erabil al ditzakezu dirua biltzeko metodo horiek zure taldearen jardueretarako?

- Babestutako kirol-ekitaldi bat zuzentzea (lasterketak, igeriketa eta abar)
- Zeure produktuak edo tresnak lantzea eta saltzea
- Diskoteka bat edo beste kultura-ekitaldi bat antolatzea, eta sarrerak salgai jartzea
- Autoen maletategietan erakusgai jarritako objektuen salmenta, ongintzazko azoka bat, udako jaialdi bat eta abar antolatzea.
- Karitate-elkarte baten izenean jendearengana hurbiltzea.
- Zozketa bat antolatzea
- Karitate-erakunde bati dirua biltzeko jarduera batean parte hartzeko prest zaudela jakinaraztea

Emaitzak lortu

Atal honetan, berariazko helburuak dituzten eta, oro har, berehalako emaitzak izaten dituzten hainbat ekintza aztertuko ditugu. Nagusiki, behin baino egiten ez diren ekintzak dira. Hori dela-eta, kontu handiz antolatu behar dituzu zure taldearekin. Nahi diren berariazko helburuak lortu ezean, ekintza oso etsigarria izan daiteke. Beraz, urrats bakoitza alde aurretik oso ongi pentsatu dela ziurtatu behar duzu. Zure ekintza-plana lantzean laguntza lortzeko, kontsultatu «Antolatze modua» atala.

Sarritan, zentzuzkoa izango da zure ahaleginak publizitatearekin konbinatzea, ziur aski lagungarria izango baita zure ekintzaren eragina areagotzeko.

Adibidez:

- Antolatu kaleko ekintza bat, Giza Eskubideei lotutako gai baten inguruan atentzioa emateko. Baliteke jendea kezkatuta egotea lege berri bat, babestutako eremu batean fabrika bat eraikitze planak, enpresa ezagun batek egindako etikaren kontrako merkataritza-praktikak, gutxiengoan dagoen talde baten inguruko urraketak, udalak eraikin publiko bat ixteko hartutako erabakia eta abar direla-eta. Pentsatu nola nahi duzun argitara eman zure mezua, eta nori zuzendu nahi diozun.
- Antolatu informazio-saio bat edo eztabaida bat. Aldaketa lortzeko era bat esan behar duzuna beste pertsona batzuei entzunaraztea da. Saio batean, eragin handiko pertsona batzuek (hala nola enpresaburuek, zinegotziek, ikastetxeetako edo institutuetako zuzendariak, edo komunitateko buruzagiek) panel bat osatzen dute, eta gazteek osatutako panel baten galderei erantzuten diete. Pentsatu zein heldu gonbidatu nahi dituzun panelera, eta idatz iezaiezu joan daitezen eskatzeko. Pentsatu zein gazte eraman nahi dituzun panelera, eta egin zerrenda bat egin nahi dizkiezun galderekin.
- Hobetu zure inguruko ingurumena: pentsatu zer ingurumen mota nahi duzun, eta eztabaidatu ingurumena hobetzen laguntzeko moduei buruz. Hasteko, eremu komunak garbitu, zuhaitzak eta loreak landatu eta putzuak eta urmaelak garbitu ditzakezu. Leku horietan, emaitza onak lor daitezke baliabide handien beharrik gabe. Hala ere, helburu handiagoak lortu nahi badituzu, pentsatu zer aukera dituzun zure proiektuan komunitateko beste kide batzuk sartzeko eta zure proposamenak udalari aurkezteko.
- Eskaini zure laguntza premia duten taldeei edo kideei (adinekoei, ezinduei, bitarteko txikiak dituzten taldeei, gutxiengoan daudenei eta abar). Adibidez, dirua bil dezakezu berariazko helburu baterako, arroparekin edo hornigaiekin laguntzeko, taldearen irudia/profila hobetzeko, gobernuari presioa egiten laguntzeko edo, besterik gabe, laguntza edo babes morala eskaintzeko.
- Idatzi gutun bat funtzionarioei, parlamentarioei, gobernuko presidenteari, enpresa-komunitateari, prentsari eta interesa duten beste talde batzuei, eta adierazi Giza Eskubideei lotutako gai baten inguruan duzun iritzia. Hori Amnesty International erakundearen kanpainarik gogokoena da. Gainera, modu eraginkorra da erantzuleek jendea gai jakin baten inguruan kezkatuta dagoela jakin dezaten.
 - Aztertu pertsona batengana zuzentzeko modurik egokiena.
 - Hasteko, azaldu aurkeztu nahi duzun gaia.
 - Azaldu nor zaren eta nor ordezkatzun duzun.
 - Landu hiru puntu gehienez, eta azaldu bakoitza argudio garbi batekin.
 - Errepikatu mezua gutunaren amaieran.
 - Adierazi zer ekintza egin nahi duzun.

«Ez geratu buruzagien zain, egin bakarrik, pertsonaz pertsona».

Ama Teresa

«Zoriona izateko, aske izan beharra dago, eta askatasuna izateko, berriz, ausarta izan beharra dago».

Tucidides

«Chi Tse Wentzek hiru aldiz pentsatzen zuen beti jardun aurretik. Birekin nahikoa izango zen».

Konfuzio

Ekintza-plan bat sortzea

Oro har, aktibismo on batek plangintza ona behar du. Hasteko, plan orokor bat egin behar duzu, betiere helburuak garbi badituzu. Prestaketa handirik gabe, kapitulu honetan adierazitako edozein iradokizun proba dezakezu. Nolanahi ere, talde barruan egindako plangintza-saio batek zer egin nahi duzun, zer egin dezakezun eta emaitzak lortzeko modurik onena zein den zehazten lagunduko dizu. Helburu handiagoak izanez gero, ziur aski hori da lehen urratsik gomendagarriena, lortu nahi diren emaitzarik gabeko ekintza bat etsigarria izan baitaiteke. Oso garrantzitsua da egiten duzun lehen gauza eraginkorra izatea.

Saiatu zure taldearekin honako lau urrats hauetan lan egiten:

1. Aztertu zein den zuen egoera: egin SWOT analisi bat talderako.
2. Erabaki zer arazo landu nahi duzun eta zer emaitza lortu nahi dituzuen.
3. Pentsatu zein den hori egiteko modurik egokiena, taldearen baliabideen arabera.
4. Ekin!

«Gure ezjakintasunaren zenbaterainokoa den jakitean datza benetako jakintza».

Konfuzio

Non zaudete?

SWOT analisi bat modu eraginkorra da zuen taldearen ezaugarriak agerian uzteko, eta egin nahi duzun horretan eragina izan dezaketen taldeaz kanpoko zirkunstantzia bereziak behatzeko.

SWOT analisia (adibidea)

Zein dira gure taldearen indarguneak?

- Handia da!
- Astia badugu, eta zerbait egiteko gogoak ere bai
- Misharen aita politikaria da
- Biltzeko lokal bat dugu zentroan
- Gabriela ona da jendaurrean hitz egiteko
- Borjak ordenagailua du

Zein dira gure taldearen ahuleziak?

- Buruzagi gehiegi!
- Ez dugu dirurik
- Neska gutxi gara
- Inoiz ez dugu antzekorik egin
- Gutako batzuk zentrotik urrun bizi gara
- Talde gisa beti ez dugu ongi lan egiten

Zer aukera ditugu taldetik kanpo?

- Giza Eskubideekin zerikusia duen informazio pila agertu da albisteetan eta prentsan
- Hauteskundeak aurki izango dira
- Errefuxiatuen inguruko proiektuetarako zenbait diru-laguntza daude eskuragarri
- Amnesty International erakundearen talde bat dago ondoko herrian
- Jarduerak egiteko ekitaldi-areto berria dugu herrian

Kanpoko zer mehatxu dituzte gure jarduerak?

- Egoera ekonomikoa ez da ona
- Batzuek azterketak egin behar ditugu oraindik
- Bilera publikoak debekatzeko mehatxua egin du kontseiluak
- Inguruan enplegua lortzen duten etorkinengako arbuio-sentimendua dago
- Hotz handiegia dago kalean zerbait egiteko

SWOT hitzak honako hauek adierazten ditu:

Trebetasunak: zuen taldeak ongi egin ditzakeen gauzak

Ahuleziak: zuen taldeak hain ongi egiten ez dituen gauzak

Aukerak: zuen onurarako erabil ditzakezuen taldeaz kanpoko aukerak

Mehatxuak: egin nahi duzuen horretan eragozpenak jar ditzaketen taldeaz kanpoko egoerak

Zatitu taldea lan-talde txikitan, eta banatu horien artean trebetasunak, akatsak, aukerak eta mehatxuak adierazteko zereginak. Amaitu ondoren, elkartu denak eta egiaztatu taldea bat datorren gainerako taldekideek egindako analisiarekin.

Aurkeztu berri dugun diagrama analisi oso baten adibidea da, eta baliagarria izan daiteke zuen ideiak suspertzeko. Hala ere, ez diozue zorrotz jarraitu behar diagrama horri. Zuen taldea bakarra da, eta ziur aski izango dira zeuek identifikatu beharreko beste dohain eta akats batzuk.

Nora iritsi nahi duzue?

Zer alderdi landu nahi dituzue? Ba al dago premiazko bidegabekeria nabarmenik, edota Giza Eskubideen urraketen aurkako protesta orokor bat egin behar al duzue?

Eztabaidatzeko gaiak

Taldeak eskuliburu honen ariketa batzuekin lan egin badu, baliteke dagoeneko ideia batzuk izatea. Lan egiten hasi berria bazara, taldearen ideiak (edo zureak) honako iradokizun hauekin batekin suspertu nahi izango dituzu agian. Saiatu gai bakoitzari buruzko informazioa ematen, eta eskatu informazioa bila dezaten eta ikerketa propioa egin dezaten, berriz bildu eta taldearen lehentasunak erabaki aurretik.

Hona hemen arazo batzuk:

- Heriotza-zigorra nire herrialdean.
- HIESa Afrikan.
- Zentral nuklear zahar bat.
- Errefuxiatuen edo etorkinen aurkako jarduera negatiboak.
- Haurren lana.
- Prentsa-askatasuna nire herrialdean edo beste herrialde batean.
- Gutxiengoek hezkuntza beren hizkuntzan jasotzeko duten eskubidea.
- Etxeko indarkeria.

Zure gizarteko zein taldek jasaten dituzte Giza Eskubideen urraketei lotutako arazo nagusiak?

Taldea prest badago eta gai batzuk zehatz-mehatz aztertu badituzue, taldearen interesen eta kezken zerrenda bat egiten has zaitezke eztabaida-saio orokor batean. Jendearentzat zer gai dira oso garrantzitsuak?

Saiatu zerrenda hiru edo lau gaira murrizten; sentituenak eta taldeak esku hartzeko errealistenak edo bideragarrienak aukeratu beharko lirateke. Aukera guztiei buruz eztabaidatu beharko duzue, baina azken erabakia hartzeko bozketa egin daiteke, taldeak akordio batera lortzeko zailtasunik izanez gero. Eman hiru boto bakoitzari, nahi bezala erabiltzeko: gai berari hiru botoak emateko, hiru gairi boto bana emateko, edota gai bati boto bat eta beste bati bi boto emateko. Bozketa amaitu ondoren, zenbatu botoak zein gai aukeratu diren jakiteko.

«Zoragarria da inork une bat ere behar ez izatea mundua hobetzen hasteko».

Anne Frank

«Gizaki adimentsua ez da erantzun egokiak ematen dituen, galdera egokiak egiten dituen baizik».

Claude Lévi-Strauss

«Zuhaitzek eta harriek zure maisuengandik inoiz ikasi ezingo duzuna irakatsiko dizute».

San Bernard de Clairvaux (1100)

Zuen helburuak hobetzeko modua

Une honetan, baliagarria izan daiteke lantzeko aukeratu duzuen gaiari lotutako «arazoen zuhaitza» marraztea. Lagungarria izan daiteke arreta arazoaren sustraietan jartzeko eta berariazko gai baten osagai guztiak ulertzeko. Ondoren, eraginkorrena zer den erabaki dezakezue eta, zuen jatorrizko arazoa zuzenean landu ordez, «sustraietako» arazoetako bat azter dezakezue.

- Hasteko, idatzi landu nahi duzuen arazoa orri handi baten erdian.
- Azpian, idatzi arazoa eragin duten faktore guztiak, eta elkartu jatorrizko arazoaren sustraiak osatzeko.
- Hartu sustrai bakoitza, egin haren arrazoiei buruzko gogoeta, eta adierazi arazoa eragin duten faktoreak.
- Jarraitu arazo guztiak aurkitu arte: baliteke zuhaitzak zuek uste baino sustrai sakonagoak izatea.
- Zuhaitzaren «adarrak» ere marraz ditzakezue: zuen jatorrizko arazoaren sintomak izango dira. Beharbada, zuen abiapuntua beste zuhaitz baten sustraia edo adarra dela ikusiko duzue.
- Amaitu ondoren, begiratu zuhaitzari. Hasieran adierazitako arazoa landu behar duzue, ala komeni da aurretik faktoreren bat aztertzea? Zuhaitza lagungarria izan al da arazoa konpontzeko moduari buruz pentsatzeko?

Nola iritsiko zarete?

Estrategia baten diseinua

Zuen taldeak nolako aukerak dituen garbi duzuenean, eta zein arazo landu nahi duzuen erabaki ondoren, prest egongo zarete jarraitzeko, eta arazoa lantzeko modurik egokienei buruz pentsatu ahal izango duzue.

Honako alderdi hauei buruz pentsatu behar duzue:

1. Landuko duzuen arazo zehatza. Nolako izan zen zuhaitzaren ariketaren emaitza?
2. Zuen talde hartzailea: Norengan izan nahi duzue eragina?
3. Talde hartzailearen barruan lortu nahi dituzuen aldaketak: pentsatu zer nahi duzuen talde hartzaileak pentsatzea edo egitea zuen ekintzaren ondorioz.
4. Aldaketa horiek gauzatzeko modua: pentsatu zuen talde hartzailean ziur aski eragina izango duten gauzei buruz. Aldaketa horiek egiteko erabil ditzakezuen metodoak: pentsatu I. zatian adierazitako ekintzei eta zeuen ideiei buruz. Zein da metodorik egokiena zirkunstantzia horietan erabiltzeko?

Landu 284. orrialdeko 2. diagraman agertzen diren urratsak, eta eztabaidatu urrats bakoitzari buruz talde osoarekin. Akordio bat lortu behar duzue zuen planaren osagai bakoitzaren inguruan: kideren bat planarekin pozik ez badago, baliabide garrantzitsu batzuk galduko ditu zuen taldeak.

«Helburua beti ez da lortzeko ezartzen, erreferentziarako puntu gisa baizik».

Joseph Joubert

Antolatzeko modua

Azkenik, arazoa konpontzen hasi aurretik, ekintza-plan bat landu behar duzue antolamendu-alderdiei buruzko erabakiak hartzeko.

Hori egin ezean, zeregin garrantzitsu batzuk egin gabe geratu direla ikusiko duzue agian, eta horrek eragin handia izan dezake arretaz landu dituzuen helburuetan.

Honako alderdi hauei buruzko erabakiak hartu behar dituzue:

- Zein dira egin beharreko zereginak?
- Nork egingo du zeregin bakoitza?
- Noiz egingo dira?

1. Hori guztia idatzi egin beharko duzue, zuen planak nola doazen kontrolatzeko. Horretarako, bi orri handi eta errotuladore beharko duzue.
2. Ziurtatu pertsona bakoitzak garbi duela eztabaidatzen ari zareten gaia. Aukeratu pertsona bat dena idatziz jaso dezan. Idatzi izenburua orriaren goialdean. Eztabaidatu egin beharreko zeregin guztien zerrendari buruz, eta idatzi orri handi batzuetan, denek ikusi ahal izan ditzaten.
3. Ekitaldiren bat antolatzen ari bazarete, pentsatu ekitaldi horretan arretaz, imajinatu zer gertatuko den egun horretan, eta egiaztatu egin beharreko zeregin guztiak pentsatuta dituzuela.
4. Ondoren, jo zerrendara eta erabaki zein diren oraintxe bertan, laster eta geroago egin beharreko zereginak. Adierazi zeregin bakoitza dagokion inisialarekin (OB, L edo G).
5. Erabili bigarren orria «erabakien orri» gisa. Egin zereginen zerrenda ordenan, goitik behera, orriaren ezker aldean. Ondoren, hurrengo zutabearen, idatzi nork egingo duen zeregin bakoitza. Azkenik, hirugarren zutabearen, idatzi zeregin bakoitza egiteko mugako epea.
6. Banatu zereginak zuen artean, eta ez utzi dena pertsona baten edo biren kargu. Pentsatu zer gertatuko litzatekeen pertsona horiek gaixotuko balira edo beste zereginen bat izango balute!

«Gai dela uste duena da gai».

Buda

Erabakien orria

Jarduera: gutxiengoaren eskubideei buruzko kaleko ekintza		
Zeregina	Egingo dutenak	Noiz
Informazio-liburuxkak diseinatzea	Sara, Juan, Natalia, Benito	Bilerak irailaren 10ean eta 17an
Argitalpena antolatzea	Ruben, Benito	Irailaren 20aren ondoren
Pankartak egitea	Alex	Irailaren 24ko astean
Pankartetarako materialak erostea	Sheila, Karen, Ivan	Irailaren 17ko astean
Beste batzuegan interesa piztea	Sheila, Monica, Tania	Irailaren 17ko astean
Udalarekin harremanetan jartzea	Damian, Susana	Hitzordua berresten denean
Polizia ohartaraztea	Damian, Susana	
Eragin handiko pertsonak joan daitezen lortzea		
Gutxiengoan dauden taldeei jakinaraztea		
Diskurtsoak lantzea		
Freskagarriak/pintxoak antolatzea		
Jarduera amaitu ondoren gauzak jasotzea		

2. DIAGRAMA

PROGRAMA BATEN PLANGINTZA

4. kapitulua

Giza Eskubideei buruzko informazio lagungarria

.....

Kapitulu honen aurkibidea

Giza Eskubideei buruzko informazioa	287
<i>Zer dira Giza Eskubideak?</i>	287
<i>Eskema historikoa</i>	289
<i>Giza Eskubideak munduan</i>	291
<i>Nola erabil ditzakegu gure eskubideak?</i>	292
<i>Giza Eskubideen dilemak eta okerreko erabilera</i>	293
<i>Beste enigma batzuk</i>	294
Giza Eskubideen bilakaera	295
<i>Zein dira gure eskubideak?</i>	295
Giza Eskubideen legezko babesa	300
<i>Nazioarteko funtsezko dokumentuak</i>	301
<i>Giza Eskubideak betetzea</i>	304
<i>Nahikoa al da hori?</i>	308
GKEen zeregina eta aktibismoa	309
<i>Aktibismo arrakastatsuen adibideak</i>	311
Galderak eta erantzunak	314
<i>Enigmak</i>	316

.....

Giza Eskubideei buruzko informazioa

Zer dira Giza Eskubideak?

Enigma

Giza Eskubideak armadurak bezalakoak dira, babestu egiten baitzaituzte; arauak bezalakoak dira, nola jokatu behar duzun esaten baitizute; eta epaileak bezalakoak dira, haietara jo baitezakezu. Abstraktuak dira, emozioak bezala; eta, emozioak bezala, denonak dira eta hortxe daude, edozer gertatuta ere.

Halaber, natura bezalakoak dira, urratu egin baitaitezke; eta espirituak bezalakoak, ezin baitira suntsitu. Denborak bezalaxe, berdin tratatzen gaituzte denok —aberatsak eta behartsuak, gazteak eta zaharrak, zuriak eta beltzak, altuak eta baxuak—. Errespetua eskaintzen digute eta gainerakoak errespetuarekin tratatzera behartzen gaituzte. Ontasunaren, egia- eta justiziaren kasuan bezala, ezin gara ados jarri Giza Eskubideen definizioan, baina ongi ezagutzen ditugu ikusten ditugunean.

Definitu al ditzakezu Giza Eskubideak? Nola azalduko zenuke zer diren?

Zein da Giza Eskubideen jatorria?

Justifikatuta egiten dugun erreklamazioa da eskubide bat. Nire saskiaren barruan dauden gaiak baliatzeko eskubidea dut, gai horiengatik ordaindu badut. Herritarrek presidentea hautatzeko eskubidea dute, herrialdeko Konstituzioak hori bermatzen badu, eta neskatxa batek zoora joateko eskubidea du, gurasoek bertara eramango dutela agindu badiote. Kasu horietan, pertsona horiek eskubideak dituzte beste aldeak agindua edo bermea eman dielako.

Giza Eskubideak ere erreklamazioak dira, baina desberdintasun txiki batekin. Izan ere, ez da beharrezkoa beste alde batek agindutakoa edo bermatutakoa. Pertsona batek bizitzeko duen eskubidea ez dago beste pertsona batek ez hiltzeko emandako aginduaren men- de: pertsona horren bizitza beharbada bai, baina bizitzeko eskubidea ez.

Bizitzeko eskubidea izateko, gauza bakarra behar da: gizakia izatea.

Giza Eskubideak onartzeak denek erreklamazio bat egiteko eskubidea dutela onartzea esan nahi du. Nik eskubide horiek ditut, eta ez dio axola beste batek dioena edo egiten duena. Izan ere, gizakia naiz, zeu bezalaxe. Giza Eskubideak gizaki guztien ondarea dira.

Adierazpen horrek zergatik ez du euskarri-rik behar? Zertan oinarritzen da? Eta zergatik sinetsi behar dugu?

Erreklamazioa, batez ere, erreklamazioa morala da, eta balio moralak ditu oinarri. Bizitzeko dudak eskubideak, egiaz, bizitza inork ez lidakeela kendu beharko esan nahi du, oker handia izango bailitzateke hori egitea. Horrela, beraz, erreklamazioak ez du inolako euskarri-rik behar. Ziur aski, irakurle guztiak ados daude horrekin. Geure kasuetan oinarrituta, denok onartzen dugu gure bizitzaren edo gure izatearen alderdi jakin batzuek bortxaezinak eta ukiezinak izan beharko luketela, funtsezkoak baitira geure izaterako eta izateko dugun modurako, geure gizatasunerako eta geure giza duintasunerako. Gizabanako batek ulertzen duen hori munduko gizaki guztiengana zabaltzen dute Giza Eskubideek, besterik gabe. Erreklamazio horiek egin baditzakegu, orduan gainerako guztiek ere egin ditzakete.

**Zergatik dago gaizki beste gizaki baten bizitzeko eskubidea urratzea?
Zergatik dago gaizki bizia kentzea? Galdera bera al dira bi horiek?**

«Inork kendu ezin dizuna dira Giza Eskubideak.»

René Cassin

«Gizakiak aukeraketa independentea nahi du, besterik gabe, independentzia horren kostua eta emaitza gorabehera.»

Fyodor Dostoevsky

Funtsezko balioak

Beraz, funtsezko bi balio dira Giza Eskubideen ideiarene oinarri. Lehena giza duintasuna da, eta bigarrena berdintasuna. Giza Eskubideak bizitza duin baterako beharrezkoak diren oinarritzko estandarren definiziotzat har daitezke, eta horri dagokionez gizaki guztiak berdina izateak ematen die unibertsaltasuna eskubide horiei. Gizakien artean ez dugu bereizketarik egin behar.

Bi sinesmen edo balio horiek dira Giza Eskubideen ideiarekin bat egiteko beharrezkoa den guztia. Sinesmen horiek ez dira eztabaidagarriak. Munduko kultura guztiek, gobernu zibilizatu guztiek eta erlijio nagusiek babesten dute ideia hori. Ia mundu osoan onartuta dago estatutaren botereak ez duela mugagabea edo arbitrarioa izan behar. Botere hori mugatu egin behar da, jurisdikzio jakin baten barruko gizaki guztiek giza duintasuneko gutxieneko baldintza batzuetan bizitzeko aukera duten heinean bederen.

Beste balio asko egon daitezke funtsezko bi balio horiei lotuta, eta gizartearen eta jendearen elkarbizitza egokia zehazkiago finkatzen lagundu dezakete. Adibidez:

Askatasuna: giza borondatea giza duintasunaren osagai garrantzitsua baita. Norberaren borondatearen aurka zerbait egitera behartzeak narriatu egiten du giza espirituak.

Besteekiko errespetua: norbaitekiko errespeturik ezak haren banakotasuna eta funtsezko duintasuna estimatzen ez direla esan nahi baitu.

Diskriminaziorik eza: giza duintasunean berdina izateak esan nahi baitu pertsonak ez ditugula epaitu behar garrantzitsuak ez diren ezaugarri fisikoetan (edo beste ezaugarri batzuetan) oinarrituta.

Tolerantzia: tolerantziarik ezak desberdintasunarekiko errespeturik eza adierazten baitu; eta berdintasunak ez du berberatasuna edo uniformetasuna esan nahi.

Justizia: beren duintasunean berdina diren pertsonen justiziarekin tratatzea merezi baitute.

Erantzukizuna: beste pertsona batzuen eskubideekiko errespetuak geure ekintzekiko erantzukizuna eskatzen baitu.

Giza Eskubideen ezaugarriak

Filosofoen Giza Eskubideen izaerari buruz eztabaidatzen jarrai dezakete, baina nazioarteko komunitateak funtsezko printzipio batzuk ezarri ditu. Herrialdeek onartu egin dituzte printzipio horiek, eta, beraz, bete egin behar dituzte. Printzipio horiei jarraiki:

1. Giza Eskubideak besterenezinak dira: hortaz, ezin dituzu galdu, giza existentziari lotuta baitaude. Egoera berezietan, eskubide batzuk —baina denak ez— eten edo murriztu egin daitezke. Adibidez, inork krimenen bat egin badu, askatasuna kendu dakioke; edota, desordena zibilaren garaian, gobernu batek etxeratze-agindua ezarri eta mugimendu-askatasuna murrizt dezake.

2. Zatiezinak, elkarren mendekoak eta elkarri lotuak dira. Beraz, Giza Eskubide guztiek elkarrekiko lotura intrintsekoa dute, eta ezin dira bereiz ikusi. Eskubide bat baliatzean, beste eskubide asko hartu behar dira kontuan, eta ez dago eskubiderik gainerakoen gainetik dagoenik.

3. Unibertsalak dira, hau da, pertsona guztiei berdin aplikatu dakizkieke, munduko edozein lekutan eta denbora-mugarik gabe. Gizabanako bakoitzak bere Giza Eskubideak baliatzeko eskubidea du, honako hauek direla-eta diskriminaziorik jasan gabe: arraza, kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, iritzi politikak, jatorria, jaiotza eta abar.

Kontuan izan behar dugu Giza Eskubideen unibertsaltasunak ez duela inola ere arriskuan jartzen gizabanakoen edo kulturen aniztasun aberatsa. Pertsona guztiak berdina diren eta denek errespetu berdina merezi duten mundu batean, aniztasunak badu bere tokia.

«Balioak ikusezinak dira, haizea bezalaxe. Hostoen mugimenduarengatik konturatzen zara non dagoen haizea, eta jendearen ekintzengatik konturatzen zara balioez.»

Eva Ancsel

Eskema historikoa

Pertsonei eskubide batzuk datxekielako ideiak antzinako kultura eta tradizio askotan du jatorria. Itzal handiko buruzagien eta jokabide-kodeen adibide ugari erakusten digutenez, Giza Eskubideetan biltzen diren balioak ez dira «mendebaldeko asmakuntza» bat edo hogeigarren mendeko asmakuntza bat.

«Hiru euskarri ditu munduak: egia, burubidea eta bakea.»

Talmuda

Antzinakoaren historia

- Legezko lehen kodea Babiloniako (Irak, K.a. 2000) erregeak ezarritako Hamurabiren kodea izan zen. Kode horrek honako hau agintzen zuen: «justizia erresuman nagusi izatea, gaizkileak eta oldarkorrek suntsitzeko, ahaltsuek ahulak ez zapaltzeko, herrialdea ilustratzeko eta pertsonei onura sustatzeko».
- Antzinako Egiptoko (K.a. 2000) faraoi batek honako agindu hauek ematen zizkien bere mendekoei: «eskataile bat Goi eta Behe Egiptora iristen denean, ziurtatu dena legeari jarraiki egingo dela eta pertsona bakoitzaren ohiturak eta eskubidea errespetatuko direla».
- Cyrusko (Iran, K.a. 570) Karta Magna Persiako erregeak idatzi zuen herritarrentzat. Bertan, askatasunerako, segurtasunerako eta mugitzeko askatasunerako eskubidea, eta zenbait eskubide ekonomiko eta sozial aitortu zituen.

? Zure herrialdeko historiako zer pertsonaia jardun dute Giza Eskubideen balioen alde?

Ingalaterrako Karta Magna eta eskubideen aldarrikapena

1215an, Ingalaterrako nobleek eta kleroak John I.a erregearen gehiegikeriaren aurka egin zuten, eta erregeak Askatasunen Gutuna (Karta Magna) egitea eta legeari men egitea erabaki zezan lortu zuten. Erregeak ez zuen Karta Magna errespetatu, baina askatasunen defentsan askotan aipatutako dokumentu bihurtu zen. Hainbat eskubide zerrendatu zituen, hala nola herritar libre guztiek jabetzak izateko eta jaraunsteko, eta gehiegizko zergez salbuetsita egoteko zuten eskubidea. Karta Magnak legearen aurreko bidezko prozesuaren eta berdintasunaren printzipioak ezarri zituen. Jaime II.a erregearen gehiegikerien ondoren, bota egin zuten 1688an. Hurrengo urtean, erregea Parlamentuko gaietan nahastuko ez zela zioen lege bat onartu zuen Parlamentuak. Lege horri Eskubideen Aldarrikapen deitu zioten, eta erregeari Parlamentuaren baimenik gabe legea baliogabetzea debekatu zion, Parlamentuko kideen aukeraketa librea ezarri zuen, eta Parlamentuaren barruko adierazpen-askatasuna ez epaitegietan ez beste inon zalantzan jarri behar ez zela aldarrikatu zuen.

Eskubide naturalen sorrera

Europar, XVI. eta XVII. mendeetan, zenbait filosofo «eskubide natural» kontzeptua proposatu zuten. Eskubide horiek ez zegozkion jendeari herrialde jakin batekoa edo erlijio edo etnia jakin batekoa izateagatik (adibidez), gizaki izateagatik baizik. Eskubide natural horiek pertsonei legezko eskubide jakin batzuk eman behar zizkietelako ideia gero eta neurri handiagoan onartu zen, eta herrialde batzuen konstituzioetan islatzen hasi zen.

Gizakiaren eta Herritarraren Eskubideen Frantziako Aldarrikapena (1789)

1789an, frantziarrek monarkia erorarazi eta Frantziako lehen Errepublika ezarri zuten. Aldarrikapena Frantziako Iraultzaren ondorioa izan zen, eta kleroaren, nobleziaren eta komu-

«Gizaki guztiak libreak, berdinak eta independenteak dira berez, eta ezin dira beste baten botere politikoaren subjektu izan beren baimenik gabe.»

John Locke

«Ez duzu hilko.»

Biblia

neroen ordezkariak idatzi zuten, ilustrazioko pertsonaia ospetsuen pentsaera islatzeko. Pertsonaia horien artean, Voltaire, Montesquieu, entziklopedistak eta Rousseau aipa daitezke.

Aldarrikapena monarkiaren sistema politikoaren eta legalaren aurkakoa zen, eta gizakiaren eskubide naturalak definitu zituen, hala nola «askatasuna, jabetza, segurtasuna eta zabalkuntzari aurre egiteko eskubidea». Aldarrikapen horrek, gizakiak legearen aurrean duen berdintasunaren printzipioaren bidez, monarkiapean izan ziren pribilegio aristokratikoen sistema ordezkatu zuen.

Independentziaren Aldarrikapena, Konstituzioa eta Amerikako Estatu Batuetako Eskubideen Aldarrikapena (1791)

1776an, Britainia Handiak Ipar Amerikan zituen kolonia gehienak Britainia Handiko inperiotik aske geratu ziren Independentziaren Aldarrikapenaren bidez. Aldarrikapen horren oinarri nagusiak Locke eta Montesquieu-ren «eskubide naturalaren» teoriak izan ziren, eta teoria horiek, halaber, Frantziako Iraultza eta Espainiak Hego Amerikan gauzatutako okupazioaren aurkako matxinadak bultzatu zituzten. Geroago, Amerikako Estatu Batuetako Konstituzioa aldatu egin zen. Gobernuaren zentralizatu egin zen, baina botereak mugatu egin ziren, askatasun indibiduala bermatuta gera zedin. Konstituzioan egindako hamar zuzenketarekin, Amerikako Eskubideen Aldarrikapena osatu zen.

Nazioarteko lehen akordioak

XIX. eta XX. mendeetan, Giza Eskubideei lotutako hainbat gai nazioartean nabarmentzen eta zalantzan jartzen hasi ziren, hala nola esklabotasuna, morrontza, lan-baldintza iraingarriak eta haurren lana. Garai hartan egin ziren Giza Eskubideei lotutako nazioarteko lehen itunak.

- Esklabotza lege kanpoko bihurtu zen Ingalaterran eta Frantzia XIX. mendean. 1814an, Frantziako eta Britainia Handiko gobernuak Parisko Ituna sinatu zuten, esklaboentzako trafikoa desagerrarazten laguntzeko. Bruselako 1890eko Konferentzian, esklabotzaren kontrako Lege bat sinatu zen, eta hemezortzi herrialdek berretsi zuten.
- Genevako lehen Hitzarmenak (1864an eta 1929an) nazioen arteko beste lankidetzazko esparru bat finkatu zuten gerra-arauak ezarri zituztenean. Bereziki, gaixorik eta zaurituta zeuden soldaduak zaintzeko arauak finkatu zituzten hitzarmenak.

Zure ustez, zergatik sortu zen nazioarteko akordioen premia (herrialde bakoitzak bere arauak landu ordez)?

XX. mendea

Gizakien eskubideak gobernuaren boterearen aurka babesteko ideia gero eta neurri handiagoan onartzen hasi zen. Zenbait estatuk eskubide horiek idatziz kodetzearen garrantzia onartu zuten. Horren ondorioz, arestian deskribatutako dokumentuak Giza Eskubideei buruzko egungo itun askoren aitzindari bihurtu ziren. Edonola ere, Bigarren Mundu Gerran gertatutakoek bultzatu zituzten benetan Giza Eskubideak nazioartean.

Nazioen Elkartea Lehen Mundu Gerraren ondoren sortutako gobernu arteko erakunde bat zen, eta Giza Eskubideen oinarriko estandarrak babestea zuen xede. Baina nazioarteko zuzenbideko lehen erakundea ez zen sortu Bigarren Mundu Gerrako ankerkeria izugarriak gertatu arte, eta ankerkeria horien emaitza gisa sortu zen nagusiki.

Gertaera horien ondorioz, Giza Eskubideak babesteko eta kodetzeko nazioarteko akordio bat sortu ahal eta behar izan zen.

1945eko ekainaren 26an sinatutako Nazio Batuen Gutunak ideia hori islatu zuen. Gutun horretan adierazten denez, Nazio Batuen funtsezko helburua honako hau da: «datozen be-

«Eta borrokatu Jaungoikoaren esanari jarraiki zurekin borrokan ari direnekin, baina ez eraso. Jaungoikoak ez ditu erasotzaileak maite.»

Korana

launaldiak gerraren lasturaz libratzea» eta «oinarrizko Giza Eskubideetan, gizakiaren duintasunean eta balioan, eta gizonezkoen eta emakumezkoen eskubide-berdintasunean dugun fede berrestea».

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (GEAU) Nazio Batuen organoa den Giza Eskubideen Batzordeak landu zuen, eta Batzar Nagusiak onartu, 1948ko abenduaren 10ean. Geroztik, Aldarrikapenaren printzipioak zaintzeko funtsezko hainbat tresna landu eta onartu ditu nazioarteko komunitateak. Nazioarteko itun horiei buruzko informazio zabalagoa kapitulu honetan bertan aurkitu ahal izango duzu, Giza Eskubideei eta Oinarritzko Askatasunei buruzko Europako Hitzarmenari buruzko informazioarekin batera.

«Gizakiek gerrak egiten jarraituko dute giza izaera berdina dela konturatzen ez diren bitartean, gauden tokian gaudela ere.»

Pierre Daco

Giza Eskubideak munduan

Munduko hainbat eskualdek beren sistemak ezarri dituzte Nazio Batuen barruko Giza Eskubideak babesteko. Gaur egun, Europan, Amerikan, Afrikan eta herrialde arabiarretan badaude eskualde mailako elkarteak; Asiako Pazifikokoan, berriz, oraindik ez da halakorik sortu. Dena dela, munduko alde horretako herrialde gehienek ere berretsi egin dituzte Nazio Batuen itun eta hitzarmen nagusiak. Horrela, beraz, printzipio orokorrekin bat datozela eta Giza Eskubideen inguruko nazioarteko legeei atxikita daudela adierazi dute herrialde horiek.

Giza Eskubideen eta Herrien Eskubideen Afrikako Gutuna 1985eko urrian jarri zen indarrean, eta berrogeitik gora herrialdek berretsi dute. Gutun hau oso interesgarria da, enfasidesberdintasun batzuk agertzen baititu munduko beste leku batzuetan onartutako itunekin konparatuta.

- Europako edo Estatu Batuetako hitzarmenek ez bezala, Afrikako Gutunak eskubide sozialak, ekonomikoak eta kulturalak jasotzen ditu, baita eskubide zibilak eta politikoak ere.
- Afrikako Gutuna, eskubide indibidualetara mugatu gabe, herrien eskubide kolektiboak ziurtatzen ditu.
- Gutunak, halaber, gizabanakoek eskubideak ez ezik betebeharrak ere badituztela onartzen du, eta pertsona bakoitzak familiarekin, gizartearekin, estatuarekin eta nazioarteko komunitatearekin dituen betebeharrak zerrendatzen ditu.

? Zure ustez, zergatik zerrendatzen dira betebeharrak Giza Eskubideei buruzko Gutunean? Giza Eskubideei buruzko dokumentu guztietan zerrendatu behar direla esango al zenuke?

Arabiar munduan, Giza Eskubideen Eskualde Batzorde bat dago gaur egun, eta botere mugatuak ditu. Nolanahi ere, eskualde-sistema bat ezarriko duen Giza Eskubideen Arabiar Gutuna ere onartu dute. Dokumentu horrek, Afrikako Gutunak bezala, eskubide sozioekonomikoak, zibilak eta politikoak jasotzen ditu, baita «Arabiar Herriaren Eskubide Kolektiboen» zerrenda bat ere.

Asiako Pazifikoko eskualdean antzeko sistema bat ezartzeko deialdiak egin dituzte, baina oraindik ez dute akordio formalik egin. GKEek 1993an egindako bilera baten emaitza Bangkokoko GKEen Giza Eskubideei buruzko Aldarrikapena izan zen. Aldarrikapen horretan adierazten denez:

«Gauza asko ikas ditzakegu kultura guztietatik eta ikuspuntu pluralista batetik. ...Giza Eskubideak kultura askotan errota daude. Gizaki guztiak babesten dituzten Giza Eskubideen oinarri unibertsala berresten dugu... Kultura-aniztasunaren alde bagaude ere, unibertsalki onartutako Giza Eskubideak (emakumeen eskubideak barne) urratzen dituzten kultura-praktikak ez dira onartu behar. Giza Eskubideek interes eta balio unibertsala dutenez gero, horien aldeko jarduna ez da subiranotasun naturalaren murrizketatzat hartu behar».

«Nazioen eta eskualdeen berezitasunen esanahia, eta tradizio kulturalak, historikoak eta erlijiozkoak kontuan hartu behar dira, eta Estatuak Giza Eskubideak eta oinarritzko askatasunak sustatzeko eta babesteko betebeharrak dute, haien sistema politikoak, kulturalak edo ekonomikoak edozein izanik ere.»

Vienako Aldarrikapena (1993)

«Gu, eta ni bereziki, guztiaren eta guztien erantzule gara.»

Fyodor Dostoevsky

Nola erabil ditzakegu gure eskubideak?

Giza Eskubideak guretzat sortu dira. Hortaz, nola erabil ditzakegu? Garbi dago Giza Eskubideak, berez, ez direla nahikoak urraketekin amaitzeko, jakin bai baitakigu urraketak egunero gertatzen direla mundu osoan. Beraz, aldaketarik eragin al dezakete benetan? Nola erabil ditzakegu?

Ba al dakizu zein diren zure eskubideak?

Eskuliburu honen zenbait ataletan, arazo horren inguruko hainbat alderdi aztertzen dira.

Zure eskubideak zein diren jakin

Hurrengo atalean, nazioarteko legeriak babesten dituen eskubide mota guztiak aztertuko ditugu. Giza Eskubideei buruzko legerian giza existentziaren zer alderdi diren garrantzitsuak baldin badakigu, eta gobernuak horiei dagokienez dituzten betebeharren jakinaren gainean baldin bagaude, hainbat modutan presio egiten has gaitezke. Atal honetan ikusiko dugunez, bidegabekeriak gertatzen diren ia arlo guztiak dira garrantzitsuak Giza Eskubideen ikuspegitik: eskala txikiko pobrezia, ingurumenean eragindako kalteak, osasuna, lan-baldintzak, zapalkuntza politikoa, botoa emateko eskubidea, ingeniartza genetikoak, gutxiengoak, terrorismoa, genozidioak eta abar. Eta gaien kopurua gora eta gora egiten ari da oraindik.

Giza Eskubideei buruzko legeriaren aplikazioari lotutako gai batzuk «Galderak eta erantzunak» atalean aztertzen dira zuzenean. Atal honetan, erantzun laburrak ematen zaizkie Giza Eskubideei lotutako galderarik ohikoenetako batzuei.

Gainera, 5. kapituluko atal bakoitzak zehaztasun handiagoarekin aztertzen ditu eskuliburuan landutako gaiak. Gai jakin bati buruzko gauza gehiago jakin nahi baduzu (osasunerako, hezkuntzarako edo bidezko lan-baldintzetarako eskubideei eta eskubide horiek babesteko moduari buruz, adibidez), oso baliagarria izango da gai horren inguruko informazioa aztertzea.

Legezko mekanismoen erabilera

Pertsonentzat interesa duten arloak babesteko dauden legezko mekanismoak aztertu behar ditugu. European bereziki zoriakoa gara, eskubide jakin batzuei dagokienez bereziki. Izan ere, Giza Eskubideen urraketei lotutako eskaeraz arduratzen den Gorte iraunkor bat dugu: Giza Eskubideen Europako Gortea. Kexak Europako Gortearen eskumenen barruan ez badaude ere, badira beste mekanismo batzuk estatuak beren ekintzen erantzule egiteko eta Giza Eskubideei buruzko legeriaren dituzten betebeharrak betetzera behartzeko. Legeria izatea lagungarria da, eta estatuak legeria hori betetzen dutela ziurtatzeko legezko baliabideak ere badira.

Presio-jarduerak, kanpainak eta aktibismoa

Parte hartu al duzu inoiz Giza Eskubideen aldeko kanpainaren edo jardueraren batean?

Elkarteek, gobernu kanpoko erakundeek eta beste elkarte zibiko batzuek oso zeregin garrantzitsua betetzen dute estatuak presioa egiteko garaian. Ekintza horiek GKEen zereginari eta aktibismoari buruzko atalean aztertzen dira. Elkarte horien zeregina bereziki garrantzitsua da kaleko gizonentzat eta emakumeentzat, elkarte horiek, askotan kasu indibidualez arduratzeaz gain, herritar arruntak Giza Eskubideen babesean inplikatzeko baliabideak eskaintzen baitituzte. Azken batean, elkarte horiek jende arruntaz osatuta daude. Halaber, elkarte horiek Giza Eskubideak hobetzeko nola diharduten ikusi behar dugu, eta arrakasta izan duten ekintzen adibide batzuk aztertu.

«Nire ustez, gizarte baten oinarri moralak eta legalak ahultzen dituen instituzio basatia eta ezmorala da heriotza-zigorra. Indarkeriak indarkeria baino sortzen ez duelako uste osoa dut.»

Andrei Sakharov

Parte-hartzea

3. kapituluak («Ekiten hastea») eguneroko bizitzan egiten diren horrelako ekintza batzuk erakusten dizkigu, eta parte hartzeko moduko ekintzen askotariko adibideak eskaintzen ditu. Gazte taldeek ahalmen handia dute estatuei eta nazioarteko organismoei presioa egiteko, eta Giza Eskubideen urraketen kasuak ezagutzera emateko. Atal honetan agertzen diren adibideek zure taldeak egin ditzakeen neurri jakin batzuk emango dizkizute, baita gobernuz kanpoko erakundeen lan egiteko modua hobeto ulertzeko aukera ere.

«Arima bakoitza bere ekintzen bahitua da.»

Korana

Giza Eskubideen dilemak eta okerreko erabilera

Zer egin behar dugu pertsona talde baten eskubideak babesteak beste batzuen eskubideak murriztea dakarrenean? Zenbaitetan, eskubideak aitzakia gisa erabiltzen dira moralki eztaba-dagarriak diren ekintza batzuk egiteko. Pertsona batzuek (eta gobernu batzuek) Giza Eskubideak babesteko lanean dihardutela diote, baina horretarako egiten dituzten ekintzek oinarriko eskubideak urratzen dituzte.

Horrelako kasuak epaitzea ez da beti erraza izaten. Kontuan hartu honako adibide hauek:

Eskubide-gatazka

2001eko irailaren 11ko eraso terroristen ondoren, Amerikako Estatu Batuak eta beste gobernu asko oinarriko askatasun batzuk murrizten ari dira, terrorismoaren mehatxuari aurre egiteko. Erresuma Batuan, lege berri batek Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenaren 5. kapituluaz ezabatu du, hau da, pertsonak atxilotze edo espetxeratze arbitrarioaz babesten dituen artikulua. Horri esker, jendea akusaziorik edo epaiketarik gabe, hots, susmoaren oinarri hutsarekin espetxeratzeko aukera dute gobernuak.

Onargarria al da gutxiengoaren eskubideak segurtasun nazionalaren izenean murriztea? Onargarria bada, mugak jarri beharko al lirateke?

Estatu Batuetako Justiziako Auzitegi Gorenak adierazi duenez, talde naziek juduen auzoetan egiten dituzten manifestazioak adierazpen-askatasunaren legezko formak dira. Herri oso bat suntsitzera bideratutako doktrina bat sustatzea eragotzi beharko al litzateke talde horiei? Adierazpen-askatasunerako eskubidearen murrizketa onartezina izango al litzateke hori?

Kultura tradizioak

Hitzartutako ezkontzak ohikoak dira kultura askotan. Kasu horietan, emakumea familiak aukeratutako gizon batekin ezkontzera behartzen dute, oso gaztetan sarritan. Debekatu egin beharko al lirateke ohitura horiek, emakume gazteak babesteko? Kultura-tradizio desberdin bat ez errespetatzea izango al litzateke hori?

Beste adibide batzuen artean, zenbait herrialdetan ohikoa den emakumeen ablazioa edota nesken eta emakumeen «ohorezko hilketak» aipa daitezke. Milaka pertsonak jasaten dituzte ekintza horien ondorioak, eta, ziur aski, Giza Eskubideen urraketa larritzat hartzen dira. Emakumeen ablazioa onartzea »toleratu» beharreko kultura arteko desberdintasuna al da?

Kultura-balioek Giza Eskubideen unibertsaltasuna baliogabetu behar al dute inoiz?

«Justizia hiltzen den bakoitzean, inoiz justiziari ez balitz bezala da.»

José Saramago

Helburu on baten izenean

«1995ean, elikadurari eta nekazaritza-antolamenduari lotutako gaiez arduratzen den Nazio Batuen erakunde batek Bagdadeko haurren 1995eko eta 1989ko heriotza-tasak konparatu zituen. Lortutako datuetan oinarrituta, ikerketa horretaz arduratutako taldeko bi kidek gutun bat argitaratu zuten eta, bertan ziotenez, Irakeko 567.000 haur inguru hil ziren herrialdeari ezarritako zigorren ondorioz. 1998ko apirilean, zigorren ondorioz urtean 90.000 haur inguru hiltzen zirela adierazi zuen UNICEF erakundeak.»

Zenbaitetan, nazioarteko komunitateak zigorrak erabiltzen ditu Giza Eskubideak sistematikoki urratzen dituzten erregimenen aurka. Zigorrak herrialde urratzailearekiko merkataritza debekatzean dautza, eta gobernuari presioa egitea dute helburu, hark bere jokaera alda dezan. Nazioarteko komunitateak erabat isolatuta utzi ditu zenbait herrialde: Hegoafrika urtetan isolatuta utzi zuten arrazagatiko segregazioan oinarritutako sistema zela-eta. Halaber, Kubak, adibidez, ezin du salerosketarik egin munduko zatirik handienean. Zalantzarik gabe, herritarrek zigor horien ondorioak jasaten dituzte, eta gizartearen sektorerik ahulena izaten dira kaltetuenak. Giza Eskubideen urraketekin amaitzeko modu onargarria al da hori?

Nazio Batuen zigor ofizialik gabe, baina NATOk zuzenduta Kosovon egin ziren bonbardaketak albaniarrak babestu eta genozidioaren egilea epaitu behar zelakoan justifikatu zituzten askok eta askok. Ekintza militarrek ehunka mila errefuxiatuaren exodoa eta Serbiako azpiegituren suntsipena eragin zuten. Ekintza horien ondorioz, halaber, Milosevic presidentea harrapatu eta nazioarteko auzitegi baten aurrean epaitu zuten. Afganistanen ere antzeko ekintzak egin dira, irailaren 11ko atentatuaren erantzuletzat hartutako sare terroristak suntsitzeko. Ekintza horiek azken emaitzen ikuspuntutik justifikatu al daitezke, biktima kopuru handia eragiten badute?

Erabil al daiteke Giza Eskubideen babesak kanpaina militar bat justifikatzeko?

2001eko apirilean, Nazio Batuen Giza Eskubideen Batzordeak egindako ebazpen batek baztertu egin zuen terrorismoaren aurkako jardunak Giza Eskubideen babesari uko egiteko aukera justifikatu zezakeelako ideia. 2001/24 ebazpenak gaitzetsi egin zituen Txetxeniako gatazkari lotutako eraso terroristak, Txetxeniako indarrek lege humanitarioak bete ez izana eta Errusiako tropek Txetxenian zenbaitetan erabilitako metodoak, eta nazioarteko batzorde bat sortzea eskatu zuen, Errusiako tropen gehiegikeriak ikertzeko.

Beste enigma batzuk

Aurreko atalean egindako galderek ez dute erantzun garbi eta zehatzik: eztabaida handiak eragiten dituzte oraindik ere. Neurri bateraino, eztabaida horiek garrantzitsuak dira. Alde batetik, Giza Eskubideen nozioan funtsezkoa den ikuspegi pluralistaren adierazgarriak dira. Bestetik, ongi erakusten dute Giza Eskubideak ez direla zientzia bat edo «ideologia» finko bat, garatzen ari den pentsamendu moralaren eta legalaren arlo bat baizik. Ez ditugu beti zuri-belitzeko erantzunak espero behar. Izan ere, gaiak oso konplexuak dira eta ez dago azken erantzuna emateko eta argudio guztiak ebazteko gai den aditurik.

Hala ere, horrek ez du esan nahi erantzunik eta adostasun-esparrurik ez dagoenik. Izan ere, asko daude, eta gero eta gehiago dira. Adibidez, esklabotzaren gaia askotan eztabaidatu izan da, baina gaur egun tolerantzia ez da onargarritzat hartzen: esklabotzaz aske bizitzeko eskubidea oinarritzko eskubide gisa dago unibertsalki onartuta gaur egun.

Emakumeen ablazioa zenbait kulturatan babestuta badago ere, Giza Eskubideen urraketat hartzen dute gehienek. Halaber, heriotza-zigorra oso neurri handian gaitzesten da, Europan behinik behin. Bertan, gainera, Europako Kontseiluko kideek heriotza-zigorra indargabetu dezaten eskatu dute.

Horrela, beraz, arazo horietako asko konponduko direla pentsa dezakegu. Bitartean, eztabaidarako ekarpenak egin ditzakegu eta gai eztabaidagarrienei buruzko iritzia osoa ditzakegu, betiere funtsezko bi balioak kontuan hartuta: giza duintasuna eta berdintasuna. *Ekintzaren batek pertsona baten giza duintasuna kaltetzen badu, Giza Eskubideen espiritua urratzen du.*

Erreferentziak

Europe, Youth, Human Rights, Report of the Human Rights Week, by Yael Ohama (ed). European Youth Centre. Budapest. 2000.

Garzón Valdés, E. «Confusiones acerca de la relevancia moral de la diversidad cultural». CLAVES de Razón Práctica. 74. zenbakia. Madrid. Uztaila/abuztua, 1997.

Human Rights, a basic handbook for UN staff. Office of the High Commission of Human Rights. United Nations. Geneva.

Levin, L. Human Rights. Questions and Answers. Unesco. Paris. 1996.

Giza Eskubideen bilakaera

Promesak, promesak

Gure buruzagiek konpromiso asko hartu dituzte gure izenean! Sinatu duten berme guztiak beteko balira, gure bizitza lasaia, segurua, osasungarria eta eroso izango litzateke, gure lege-sistema zuzena izango litzateke eta denei babes bera eskainiko lieke, eta gure prozesu politikoak gardenak eta demokratikoak izango lirateke eta herritarren interesei erantzungo liekete.

Orduan, zer dabil gaizki? Politikariak beste guztiak bezalakoak dira, eta sarritan bidezidorrak hartzen dituzte nahi dutena lortzeko. Horra hor gaizki dabilen gauza txikietako bat. Hortaz, gure izenean zer promes egin dituzten zehazki jakin behar dugu, eta egindakoak betetzen direla ziurtatzen hasi behar dugu.

Beti egiten al duzu esan duzuna? Baita inork gogorarazten ez badizu ere?

«Eskubide guztiak unibertsalak, zatiezinak, elkarren mendeak eta elkarri lotuak dira.»

Vienako Aldarrikapena

Zein dira gure eskubideak?

Jakin badakigu eskubidea dugula Giza Eskubide guztiak errespetatu daitezkeen. GEAUak, GEEHak eta nazioarteko beste itun batzuek eskubide sorta zabala jasotzen dute, eta nazioarteko komunitateak sortu eta aitortu zituen ordenan aztertuko ditugu hemen. Eskubide horiek «normal» sailkatzeko modua «lehen, bigarren eta hirugarren belaunaldiko» eskubideak bereiztean datza. Oraingoz, irizpide horri jarraituko diogu, baina, ikusiko dugun bezala, sailkapen horrek erabilera mugatua du eta engainagarria izan daiteke zenbait kasutan.

Lehen belaunaldiko eskubideak (eskubide zibilak eta politikoak)

Eskubide horiek hamazazpigarren eta hemezortzigarren mendeetan hasi ziren teoria gisa taxutzen, eta, nagusiki, gai politikoak izan zituzten oinarri. Estatu ahalguztidunak zenbait gauza egiteko ahalmenik izan beharko ez lukeela eta jendeak politiketan nolabaiteko eragina izan beharko lukeela onartzen hasi zen ordurako.

Bi ideia nagusiak honako hauek izan ziren: **askatasun pertsonala** eta **gizabanakoen babesa estatuaren urraketen aurrean**.

- Eskubide **zibilek** segurtasun fisiko eta moralerako gutxieneko bermeak eskaintzen dituzte, eta beren kontzientziaren eta sinesmenen eremu propioa izateko aukera ematen diete gizabanakoei: adibidez, berdintasun-eskubidea, askatasun-eskubidea, kulturaskatasunerako eskubidea, norberaren iritzia adierazteko eskubidea eta torturatua edo eraila ez izateko eskubidea aipa daitezke.
- **Lege**-eskubideak ere eskubide zibil gisa sailkatu ohi dira. Prozedura-babesa eskaintzen diete pertsonari, sistema politikoarekin eta legalarekin tratatzeko garaian: adibidez, atxilotze arbitrarioaren kasurako babesa, justizia-auzitegi batek erruduntzat hartu arte errugabetzat hartua izateko eskubidea eta apelazio-eskubidea aipa daitezke.
- Eskubide **politikoak** beharrezkoak dira komunitatearen eta gizartearen bizitzan parte hartzeko: adibidez, botoa emateko, alderdi politiko batekoa izateko, askatasun osoz biltzeko eta bileretara joateko, norberaren iritzia adierazteko eta informazioa eskuratzeko eskubideak aipa daitezke.

«Arazoa ez da espexeratua izatea. Errendizioa sailhestea da arazoa.»

Nazim Hikmet

«Garapenerako eskubidea. .
«Harrigarria bada ere, estatuek .
eta nazioarteko komunitate .
osoak eskubide ekonomikoak, .
sozialen eta kulturalen urraketak .
onartzen jarraitzen dute .
maizegi. Eskubide zibilekin .
eta politikoei gauza bera .
gertatuko balitz, urraketa horiek .
laster eta sumindura eragingo .
lukete, eta berehalako ekintza .
zuzentzaileak egiteko kezka .
beteko deia egingo lirateke.»

Nazio Batuen Eskubide .
Ekonomiko, Sozial eta .
Kulturalen Batzordeak Vienako .
Konferentziari egindako .
Aldarrikapena

Kategoriak ez daude argi eta garbi mugatuak, baina eskubideak sailkatzeko modu bat baino ez dira, beste askoren artean. Eskubide gehienak kategoria batekoak baino gehiagokoak dira. Norberaren iritzia adierazteko eskubidea, adibidez, eskubide zibila zein politikoa da. Funtsezkoa da bizitza politikoan parte hartzeko, baita gure askatasun pertsonalerako ere.

Eskubide politiko guztiak eskubide zibilak ere ba al dira?

Gaur egun, eskubide zibilak eta politikoak zehatz-mehatz ezarrita daude Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Itunean (ICCPR) eta Giza Eskubideak eta Oinarritzko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmenean (ECHR). Askorentzat («Mendebaldean» bederen), eskubide horiek dira garrantzitsuenak, benetako Giza Eskubide bakarrak ez esatearren. Hurrengo atalean ikusiko dugunez, okerra da ikuspuntu hori.

Gerra Hotzean, sobietar blokeko herrialdeak gogor kritikatu zituzten eskubide politikoei eta zibilei axolagabetasunagatik. Herrialde horien erantzuna mendebaldeko demokraziak kritikatzeko izan zen, oinarritzko eskubide ekonomikoak eta sozialak alde batera utzi zituztelakoan. Neurri batean, bi kritikek zioten egia.

Bigarren belaunaldiko eskubideak (eskubide sozialak, ekonomikoak eta kulturalak)

Eskubide horiek jendea elkarrekin bizitzeko eta lan egiteko duen moduari eta bizitzako oinarritzko premiei lotuta daude. Honako ideia hauek dituzte oinarri: **berdintasuna** eta **oinarritzko ondasunak, zerbitzuak eta aukera ekonomikoak eta sozialak izateko aukera bermatua**. Industrializazio goiztiarraren eta langile-klasearen garapenaren ondorioz, nazioartean gero eta onarpen handiagoa izan zuten eskubide horiek. Horrekin batera, eskari eta ideia berriak sortu ziren bizitza duinaren esanahiaren inguruan. Jendea konturatu zen giza duintasuna eskubide zibilek eta politikoei proposatutako gutxieneko interferentziarik eza baino zerbait gehiago zela.

- **Eskubide sozialak** gizartearen bizitzan bete-betean parte hartzeko beharrezkoak direnak dira. Horien barruan, hezkuntzarako eskubidea eta familia sortzeko eta mantentzeko eskubidea ez ezik, maiz eskubide «zibiltzat» hartzen diren eskubide asko ere sartzen dira: adibidez, dibertsiorako, osasunerako, pribatutasunerako eta diskriminaziorik ez jasateko eskubideak aipa daitezke.
- Normalean, **eskubide ekonomikoak** barruan lana, bizitza-maila egokia, etxebizitza eta, adinekoa edo ezindua izanez gero, pentsio bat izateko eskubideak sartzen direla pentsatu ohi da. Eskubide ekonomikoek islatzen dutenez, giza duintasunerako beharrezkoa da gutxieneko segurtasun material bat izatea, eta enplegu duinik edo etxebizitzarik ez izatea psikologikoki umiliagarria izan daiteke.
- **Kultura-eskubideak** komunitate baten «bizimoduari» lotuta daude eta, sarritan, beste eskubide mota askori baino arreta txikiagoa eskaintzen zaie. Horien barruan, komunitatearen kultura-bizitzan askatasun osoz parte hartzeko eskubidea eta, ziur aski, hezkuntzarako eskubidea sartzen dira. Nolanahi ere, ofizialki kultura-eskubide gisa sailkatuta ez dauden beste eskubide asko funtsezkoak dira gizarte baten barruan gutxiengoak osatzen duten komunitateek beren kultura bereizgarriari eutsi ahal izan diezaioaten: adibidez, diskriminaziorik ez jasateko eta legeen babes-berdintasunerako eskubideak aipa daitezke.

Zure gizartearen ba al da eskubideak murriztuta dituen kultura-talde desberdinik? Zein erlijio-jairi ematen zaie garrantzi nazionala?

Eskubide sozialak, ekonomikoak eta kulturalak Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunean (ICESCR) eta Europako Gutun Sozialean adierazita daude.

«Garapenerako eskubidea giza .
eskubide besterenezina da. .
Horri jarraiki, pertsona eta .
herri guztiek eskubidea dute .
garapen ekonomiko, sozial, .
kultural eta politikoan parte .
hartzeko, ekarpenak egiteko eta .
baliatzeko; garapen horretan, .
Giza Eskubide eta oinarritzko .
askatasun guztiak gauzatu .
daitezke.»

Garapenerako Eskubideari .
buruzko Nazio Batuen .
Aldarrikapena, I. artikulua.

Eskubide batzuk besteak baino garrantzitsuagoak al dira?

Arrazoi ideologikoak zein politikoak direla medio, zailtasun handiak izan dira eskubide sozialak eta ekonomikoak eskubide zibilen eta politikoen maila berean onartzeko. Herritar arruntentzat bistakoa da gutxieneko bizitza-maila, etxebizitza eta zentzuzko lan-baldintzak funtsezkoak direla giza duintasunerako, baina politikariek arazo gehiago izan dituzte hori onartzeko. Zailentzen gabe, eskubide sozialak eta ekonomikoak mundu osoko pertsona guztiei ziurtatzeko baliabideak era masiboan banatu beharra izan da arrazoietakoa bat. Politikariek oso ongi dakite hori ez dela politika motarik egokiena botoak irabazteko.

Hori dela-eta, justifikazio asko ematen dituzte bigarren belaunaldiko eskubideak beste maila batekoak direla azaltzeko. Adibidez, eskubide sozialak eta ekonomikoak ez direla errealistak, epe laburrean bederen lortu ezin direla, eta eskubide horietara pixkanaka hurbildu beharko genukeela aipatzen dute sarritan. Horixe da ICESCRan hartu den ikuspegia: helburu horiek etorkizunean lortzeko neurriak hartzen ari direla frogatu behar dute gobernuak, besterik gabe. Hala ere, adierazpen hori eztabaidagarria da, eta, nagusiki, politika-kontuetan oinarrituta dago. Azterlan independente askok erakusten dutenez, munduan badira nahiko baliabide eta nahiko trebezia guztion oinarritzko premiei erantzuteko, betiere ahalegin handia eginez gero.

Bestalde, lehen eta bigarren belaunaldiko eskubideen artean funtsezko desberdintasun teoriko bat dagoela diote askotan politikariek: lehen belaunaldiko eskubideek gobernuak jarduera jakin batzuk bertan behera uztea baino ez dute eskatzen (eskubide «negatiboak»); bigarren belaunaldiko eskubideek, berriz, gobernuaren esku-hartze positiboa eskatzen dute (eskubide «positiboak»). Halaber, askotan aipatzen da ez dela errealista gobernuak urrats positiboak ematea espero izatea (epe laburrean behinik behin), eta, beraz, ez daudela horretara behartuta. Inork inolako betebeharririk ez badu, ez da ezein eskubiderik izango, hitzaren ezein zentzutan.

Dena dela, oinarritzko bi gaizki-ulertu daude arrazoibide horretan. Lehenik eta behin, eskubide politikoak eta zibilak ez dira inoiz negatibo hutsak. Adibidez, gobernu batek torturarik eza bermatzeko, ez da nahikoa gobernuko funtzionarioek jendea ez torturatzea! Arlo horretan benetako askatasuna lortzeko, egiaztapenen eta kontrolen sistema konplexu bat jarri beharko litzateke abian: polizia-sistemak, lege-mekanismoak, informazio-askatasuna, atxilotze-lekuetarako sarbidea eta abar. Gauza bera gertatzen da botoa emateko eskubidea eta gainerako eskubide zibilak eta politikoak ziurtatu behar direnean. Bestela esanda, eskubide horiek bermatzeko, ekintza negatiboen gabezia ez ezik, gobernuaren ekintza positiboak behar dira.

? Zer ekintza positibo baimendu behar du gobernu batek benetako hauteskunde zuzen eta aske batzuk ziurtatzeko?

Bigarren, eskubide ekonomikoek eta sozialek, eskubide zibilek eta politikoek bezalaxe, gobernuak jarduera jakin batzuk ez egitea eskatzen dute: adibidez, enpresei zerga-kenkari handirik ez ezartzea, abantaila erlatiboa duten eskualdeetan garapena sustatzea, garapen-bidean dauden herrialdeak zigortzeko merkataritzako muga-zergak ezartzea eta abar.

Egia esan, eskubide guztiek beren etiketek iradokitzen dutena baino askoz lotura handiagoa dute elkarrekin. Eskubide ekonomikoek eskubide politikoekin bat egiten dute, eta eskubide zibilak askotan ezin dira bereizi eskubide sozialetatik. Etiketak baliagarriak izan daitezke ikuspegi orokorra emateko, baina engainagarri samarrak ere izan daitezke. Ia edozein eskubide sar daiteke ia edozein kategoriatan, baldintza jakin batzuetan.

«Giza Eskubideak gosariarekin hasten dira.»

Léopold Senghor

«Lehenengo janaria, gero morala.»

Bertold Brecht

«Gizaki batek dena ahaztu duenean bere baitan irauten duena da kultura».

Emile Henriot

Hirugarren belaunaldiko eskubideak (eskubide kolektiboak)

Nazioartean aitortutako Giza Eskubideen zerrendak hainbat aldaketa izan ditu. GEAUaren 50 urte ingurutan bertan jasotako eskubideetako ezein zalantza jarri ez bada ere, zenbait itun eta dokumentu berrik argitu eta garatu egin dituzte jatorrizko dokumentuan ezarritako oinarritzko kontzeptu batzuk.

Erantsitako elementu horiek hainbat faktoreren emaitza izan dira. Alde batetik, giza duintasunaren inguruko ideia aldakorrei emandako erantzun gisa gertatu dira; bestetik, aldaketa teknologikoen emaitza gisa; eta, askotan, mehatxu berrien agerpenaren emaitza gisa. Hirugarren belaunaldiko giza proposatu diren eskubideen berariazko kategoria berria lehen eta bigarren belaunaldiko eskubideak gauzatzeko bidean ager daitezkeen oztopoen ulermen sakonagoaren ondorioa izan dela esna daiteke. Globalizazioaren gorakadak, halaber, oztopo horiek desagerrarazteko baliabideak bidera daitezkeela erakutsi du.

Zein dira oztopo nagusiak garapen-bidean dauden herrialdeetan pertsonen eskubideak erabat errespetatu daitezkeen? Zein eskubide dira mehatxatuenak?

Hirugarren belaunaldiko eskubideen oinarritzko ideia **elkartasuna** da, eta eskubide horien barruan **gizartearen edo herrien eskubide kolektiboak** sartzen dira, hala nola garapen iraunkorrerako eskubidea, bakerako eskubidea eta ingurumen osasungarri baterako eskubidea. Munduaren zati handi batean ohikoak diren muturreko pobrezia, gerrak, eta hondamen ekologikoei eta naturalei adierazten dutenez, leku horietan aurrerapena oso urria izan da Giza Eskubideei dagokienez. Hori dela-eta, Giza Eskubideen beste kategoria bat aitortzeko premia sentitu du jende askok: eskubide horiek, garapen-bidean dauden herrialdeetan bereziki, gizarteek dagoeneko aitortuta dauden lehen eta bigarren belaunaldiko eskubideak eskaintzeko baldintza egokiak ziurtatuko lituzkete.

Hirugarren belaunaldiko eskubideen kategorian sartutako berariazko eskubide nagusiak honako hauek dira: garapenerako, bakerako, ingurumen osasungarri baterako, gizateriaren jaraunspen komunaren ustiapenean parte hartzeko, komunikaziorako eta giza laguntzarako eskubideak.

Hala ere, eztabaida sortu da eskubideen kategoria berri horren inguruan. Zenbait aditu ez datoz bat eskubide kolektiboak «giza» eskubidetzat hartzeko ideiarekin. Giza Eskubideak, definizioz, gizabanakoenak dira, eta gizartearen edo gizarte-taldearen edozein interesen gainetik lehentasuna ematen zaion interes indibidualen arloa definitzen dute. Eskubide kolektiboak, berriz, komunitateenak dira (estatu oso batenak ere izan daitezke).

Eztabaida ez da eskubide horiek badiren ala ez, Giza Eskubide gisa sailkatu behar diren ala ez baizik. Eztabaida ez da hitzetara mugatzen. Zenbaitetik diotenez, terminologian aldaketa hori eginez gero baliteke erregimen zapaltzaile jakin batzuek aukera hori baliatzea. Giza Eskubide kolektibo horien izenean Giza Eskubide indibidualak ukatzeko, eta horren beldur dira. Adibidez, eskubide zibilak murriz litezke «garapen ekonomikoa» ziurtatzeko. Bada zenbaitetan adierazten den beste kezka bat ere: hirugarren belaunaldiko eskubideak estatuak zaindu ordez nazioarteko komunitateak babestu behar dituzenez gero, ezinezkoa da erantzukizuna bermatzea. Noren edo zeren erantzukizuna da Kaukasoen edo Palestinan bakea ziurtatzea?

Nolanahi ere, izen bat zein bestea eman, nazioarteko komunitateak arlo horiek neurri handiagoan ikertu behar dituela eta arreta handiagoa eskaini behar diela onartzen da oro har. Zenbait eskubide kolektibo aitortuta daude dagoeneko, Pertsonen eta Herrien Eskubideen Afrikako Gutunean bereziki.

GEAUak berak autodeterminazio-eskubidea jasotzen du, eta garapenerako giza eskubidea Nazio Batuen 1986ko Batzar Nagusiaren Adierazpen batean jaso zen.

«Pertsona orok du eskubidea [...] zientzi aurrerakuntzan eta horri dagozkion irabazietan parte hartzeko».

GEAU, 27. artikulua

Zientziaren aurrerapena

Zientzia medikoaren arloan ere eskubide gehiago ari dira aitortzen. Aurkikuntza zientifiko berriek hainbat galdera planteatu dituzte, ingeniartza genetikoaren, eta organoen eta ehunen transplantearen esparruetan bereziki. Bizitzaren benetako izaerari buruzko galderak arlo horietako bakoitzean lortutako aurrerapen teknikoaren emaitza gisa planteatu behar dira. Europako Kontseiluak nazioarteko itun berri batekin erantzun die erronka horiei: Giza Eskubideak eta Gizakiaren Duintasuna Babesteko Hitzarmena Biologiaren eta Medikuntzaren Aplikazioari dagokionez (aurrerantzean Oviedoko Hitzarmen deituko diogu). Itun hori 1999ko abenduan jarri zen indarrean.

Hitzarmen hori Europako Kontseiluko 30 estatu kidek sinatu dute, eta hamarrek berretsi. Aurreko atalean planteatutako gai problematiko batzuetarako gidak ezartzen ditu.

Hona hemen artikulurik garrantzitsuenen laburpena:

- Debekatuta dago ondoretasun genetikoan oinarrituta pertsona baten kontra egiten den diskriminazio oro.
- Aurrerapenak proba genetikoak helburu sanitarioekin baino ezin dira egin; ezin dira egin, adibidez, haur batek bizitzan izango dituen ezaugarri fisikoak nolakoak izango diren jakiteko.
- Gizakiaren genoma aldatzeko interbentzioak prebentzio-helburuekin edota helburu diagnostikoekin edo terapeutikoekin baino ezin dira egin.
- Laguntza bidezko ugalketa debekatuta dago oraindik jaio ez den haurraren sexua jakiteko diseinatuta dagoenean.
- Bizirik dagoen pertsona baten organoen edo ehunen erauzketa (beste bati transplantezeko) hartzailearen onura terapeutikoa lortzeko baino ezin da egin (21. artikulua – Onura ekonomikoaren debekua).

Bioteknologia

Ingeniartza genetikoaren organismo batek herentzian jasotako ezaugarriak aldeztu aurretik finkatuta eta material genetikoaren aldatuta eraldatzeko metodoa da. Arlo horretan egindako aurrerapenak eztabaida bizia eragin du etikari eta Giza Eskubideei lotutako hainbat gairen inguruan; adibidez, hozi-zelulen aldaketa baimendu behar den ala ez, horrek organismo osoan eta hurrengo belaunaldietan aldaketa genetiko iraunkor bat eragiten duenean; edota gene indibidual batekin klonatutako organismo baten ugalketa gizakien kasuan baimendu behar den ala ez, saguen eta ardien kasuan baimenduta dagoela kontuan hartuta.

Teknologia biomedikoaren aurrerapenari esker, helduen zein fetuen organoak eta ehunak gorputz batetik bestera transplanta daitezke. Ingeniartza genetikoaren kasuan bezala, teknologia biomedikoak ahalmen handia eskaintzen du zenbait pertsonaren bizi-kalitatea hobetzeko eta, zenbait kasutan, bizitza salbatzeko. Hala ere, kontuan hartu behar dira aurrerapen horiekin planteatu diren gai problematiko batzuk:

- Gorpu baten organo batekin bizitza bat salbatzeko edo hobetzeko aukerarik izanez gero, beti egin behar al da hori? Gorpuek ere errespetua merezi al dute?
- Organoren hornidura mugatua dela jakinik, nola ziurta dezakegu transplante bat behar duten guztiek organoa jasotzeko aukera berdina izango dutela?
- Organoen eta ehunen kontserbazioari buruzko legeak behar al dira?
- Interbentzio medikoak gizabanako baten genoma kaltetzen badu eta hori gizabanakoaren bizitzarako eta bizi-kaliterako mehatxua bada, bidezkoa al da kalte-ordaina? Pertsona hiltzen bada, bidezkoa izango al litzateke hilketaren salaketa bat?

«Genetikoki gizaki baten (bizirik dagoena zein hildakoa) berdina izango den beste gizaki bat sortzeko interbentzio oro debekatuta dago.»

Giza Eskubideak eta Gizakiaren Duintasuna Babesteko Hitzarmenaren protokolo gehigarria. Paris 1998

Unesco

Unesco erakundeak arreta berezia eskaini dio gizakiaren genomari. 1997ko azaroaren 10ean, Unescoren Konferentzia Nagusiak Giza Genomari eta Giza Eskubideei buruzko aldarrikapen bat egin zuen. Aldarrikapen horrek interbentzio medikoaren kasuaren antzeko mugak ezartzen ditu gizateriaren eta gizabanakoenganako ondoretasun genetikoari dagokionez.

Erreferentziak

Symonides, Janusz ed., Human Rights: New Dimensions and Challenges, Manual on Human Rights, Unesco/Dartmouth Publishig, Paris, 1998.

Donnelly, Jack, Universal Human Rights in theory and Practice, Cornell University Press, 1989.

Robertson A. and Merrills J. Human Rights in the world, Manchester University Press, 1996.

Council of Europe website on bioethics: www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Bioethics/

Giza Eskubideen legezko babesa

«Legeak ez du bihotza aldatzen, baina ankerrak geldiarazten ditu.»

Martin Luther King

Dakigunez, gizaki bakoitzak dituen eskubide besterenezinak dira Giza Eskubideak, baina, nola eskura ditzakegu eskubide horiek? Non aurki ditzakegu estatuek eskubide horiek formalki aitortu dituztela adierazten duten frogak? Eta nola abiarazten dira eskubide horiek?

Giza Eskubideak akordioen bidez aitortzen dira

Nazioartean, Estatuak Giza Eskubideei buruzko akordio batzuk prestatzeko bildu dira. Akordio horiek estatuen portaeraren eredu objektiboak ezartzen dituzte, eta gizabanakoen ganako betebeharrak batzuk jartzen dizkiete estatuei. Bi motakoak izan daitezke: lotesleak eta ez-lotesleak.

Dokumentu lotesle batek, hots, Itun edo Hitzarmen batek eskubideak nazio mailan abiarazteko estatuek hartutako konpromisoa adierazten du.

Estatu bakoitzak konpromisoa hartzeko gogoia erakutsi behar du, eta hori berrespen edo atxikimendu bidez egin daiteke (dokumentua sinatzeak ez du lotesle bihurtzen). Normalean, estatuei aukera ematen zaie dokumentuaren xedapen batzuetatik salbuesten dituzten erreserbak edo adierazpenak egiteko, ahalik eta gehien sina ditzaten. Azken finean, hobe da Giza Eskubideei buruzko xedapen batzuk beteko dituela agindu duen estatu bat xedapen bat ere beteko ez duen estatu bat baino. Hala ere, zenbaitetan neurritz kanpo erabiltzen da mekanismo hori. Oinarritzko Giza Eskubideak ukatzeko aitzakia gisa erabil daiteke, eta arlo jakin batzuetan nazioarteko kontrolerik «ihes egiteko» aukera ematen die estatuei.

Giza Eskubideei dagokienez ibilbide eskasa egin duten estatuak ere prestatu daude eskubide horiei buruzko itunak sinatzeko. Zure ustez, zergatik gertatzen da hori?

Dokumentu ez-lotesle bat, berriz, estatuen adierazpen edo akordio politiko bat baino ez da funtsean, hainbat eskubide ziurtatzeko ahalegin guztiak egingo dituztela adierazteko, baina lege-betebeharrik gabe. Horrek, normalean, inplementazio-mekanismo ofizialik (lege-mekanismo) ez dagoela esan nahi du.

Zein da Giza Eskubideei buruzko arauak betetzeko «promesa» baten balioa, horretarako lege-mekanismoak ez badago? Ezer baino hobea al da hori?

Nazio Batuen adierazpen bat edo dokumentu ez-lotesle bat Nazio Batuen Batzar Nagusiaren edo berariazko gai bati buruzko konferentzia baten emaitza izaten da gehienetan. Nazio Batuetako kide izate hutsagatik edo konferentzian parte hartu izanagatik, estatu guztiak egindako adierazpenarekin bat datozela ulertzen da. Halaber, nazio mailan, Giza Eskubideen aitortzea estatu baten eta bertako biztanleen arteko akordio baten emaitza izan daiteke. Giza Eskubideak nazio mailan aitortzen direnean, estatu batek herriaren aurrean hartutako konpromisoa bihurtzen dira.

Nazioarteko funtsezko dokumentuak

Giza Eskubideen garrantzia gero eta neurri handiagoan onartzen da eta, horren ondorioz, Giza Eskubideek gero eta babes handiagoa jasotzen dute. Giza Eskubideen alde diharduten aktibisten garaipentzat ez ezik, pertsona guztien garaipentzat ere hartu behar da hori. Arrakasta horren ondorioz, Giza Eskubideei buruzko testu-gorputz (tresna) handia eta konplexua, eta inplemetazio-prozedurak garatu dira.

Normalean, Giza Eskubideen tresnak hiru kategoria nagusitan sailkatzen dira: eremu geografikoa (eskualde mailakoa edo unibertsala), ezarritako eskubideen kategoria eta eskubideen babesa jasotzen duten pertsonen edo taldeen berariazko kategoria.

Nazio Batuen eremuan soilik, Giza Eskubideekin zerikusia duten ehun dokumentu baino gehiago daude, eta, eskualde mailakoak gaineratzen badizkiegu, askoz gehiago. Hemen ezin ditugu tresna horiek guztiak aipatu. Atal honetan, garrantzitsuenak aztertuko ditugu:

- onarpen zabala izan duten eta Giza Eskubideen beste tresna batzuk garatzeko oinarriak ezarri dituzten dokumentuak
- Europako dokumentu nagusiak
- eskuliburuan landutako gai orokorreko buruzko dokumentuak

Eskubideen Nazioarteko Aldarrikapena

Giza Eskubideen tresnarik garrantzitsuenak 1948an Nazio Batuen Batzar Nagusiak egindako Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (GEAU) da.

Hain onarpen zabala du, haren hasierako izaera ez-loteslea aldatu egin da. Gaur egun, legez lotesletzat hartzen da sarritan, nazioarteko ohiko legean oinarrituta.

GEAUak hitzaurrea eta 30 artikulua ditu eta, bertan, munduko leku guztietako gizon eta emakume guztien (inolako diskriminaziorik gabe) eskubide diren Giza Eskubideak eta oinarritzko askatasunak adierazten dira. Eskubide zibilak eta politikakoak, eta eskubide ekonomikoak eta kulturalak bermatzen dira.

Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (ICCPR) eta Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna (ICESCR) 1976an jarri ziren indarrean, eta mundu mailan aplikatzen diren tresna lotesle nagusiak dira. GEAUarekin batera, Eskubideen Nazioarteko Aldarrikapena osatzen du. Bakoitzak, izenak adierazten duenari jarraiki, hainbat eskubide-kategoria ezartzen ditu.

ICCPR itunean jasota dauden eskubideak estatu batek itunari atxikitzea erabakitzen duenean aplikatzen dira; ICESCR itunean jasota dauden eskubideak, berriz, pixkanaka inplementa daitezke. Horrela, beraz, estatuak behartuta daude eskubideak bete-betean garatzen lagunduko duten politikak eta legeak egitera. Hitzarmenak beste era batean lantzen dira. Izan ere, oro har, eskubide ekonomikoak, sozialak eta kulturalak ezin dira bat-batean gauzatu.

? Zure ustez, ongi al dago eskubide zibilak berehala inplementatu behar izatea eta eskubide ekonomikoak eta sozialak, berriz, pixkanaka baino ez?

Europako tresnak

Munduko bost eskualdeen artean, lauk Giza Eskubideak babesteko sistemak ezarri dituzte. Amerikan, Amerikako Estatuak Erakundea dago, eta dokumentu lotesle nagusia Giza Eskubideen Amerikako Hitzarmena da (1969koa). Afrikan, berriz, Giza Eskubideen eta Herrien Eskubideen Afrikako Gutuna dago. 1986an egin zen, Afrikako Batasunaren barruan (lehenago Afrikako Batasunaren Erakunde deitzen zitzaion). Asian, oraindik ez da benetako sistemarik garatu, eta eskualde mailako Giza Eskubideen tresna bakarra aldarrikapen ez-lotesle bat da:

Oinarritzko Eskubideen Gutuna

Hori da Giza Eskubideei buruzko lehen dokumentua Europako Batasunean. Nazioarteko, Europako eta nazio mailako hainbat iturritan ezarrita zeuden eskubide zibilak, politikakoak, ekonomikoak, sozialak eta sozietarioak testu bakar batean biltzen ditu. Europako Kontseiluak, Europako Parlamentuak eta Europako Batzordeak batera aldarrikatu zuten Nizan, 2000ko abenduaren 7tik 9ra bitarte. Legez ez da loteslea (horretan ez dator bat Europako Kontseiluaren hitzarmenekin), eta Europako Batasuna baino ez du eraginpean hartzen.

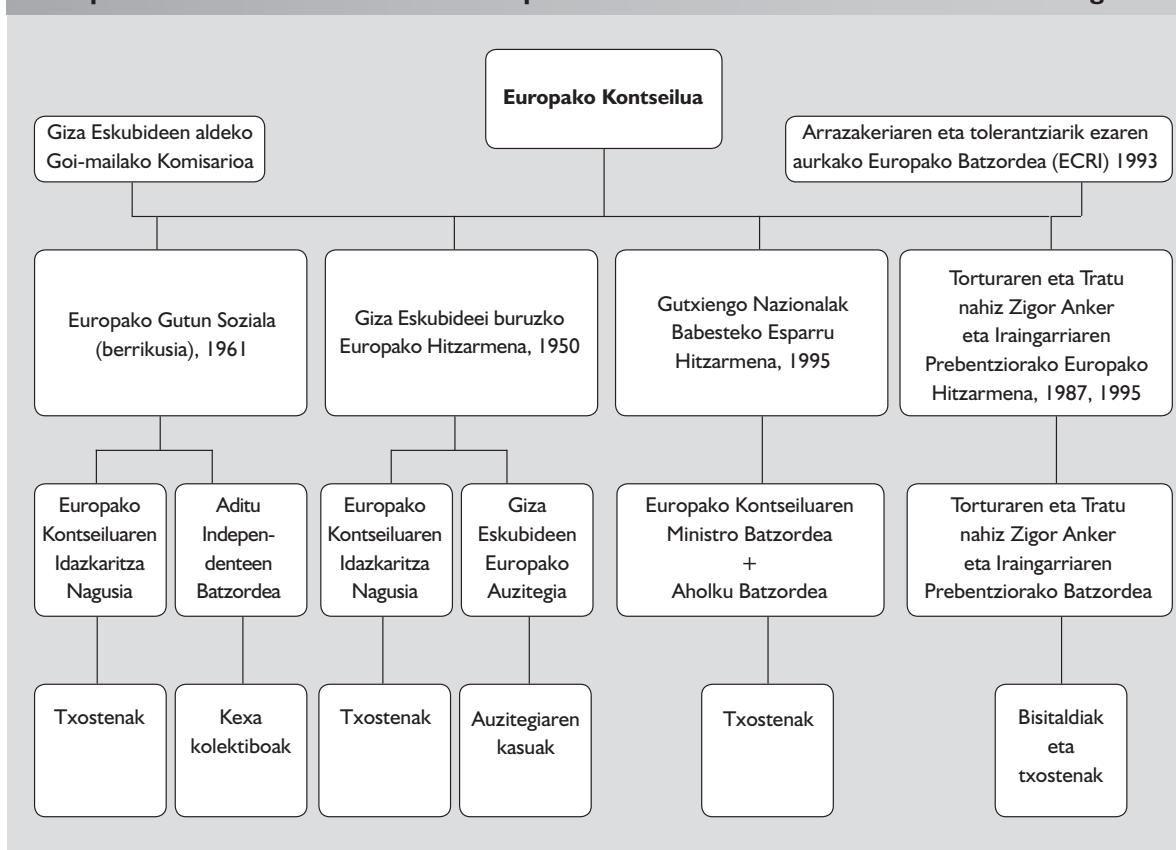
Giza Eskubideen Asiako Aldarrikapena. Eta Europa? Europak, jakina, Giza Eskubideak babesteko ongi ezarritako sistema bat du, Europako Kontseiluaren barruan.

? Hainbat eskualdek beharrezko ikusi dute Giza Eskubideen sistema propioa ezartzea. Zure ustez, zergatik gertatu da hori?

Giza Eskubideen tresna nagusia Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmena da (edota, ezagutzen den bezala, Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena —ECHR*—). Hitzarmen hori Europako Kontseiluko estatu kide guztiek onartu zuten, kide izateko baldintza baitzen. 1950ean egin zen, baina handik hiru urtera jarri zen indarrean. Eskubide zibilak eta politikoak jasotzen ditu, eta bere ahalmen handia inplementazio-mekanismoan datza (Giza Eskubideen Europako Auzitegia). Auzitegi hori eta bere jurisprudentzia mundu osoan miresten dituzte. Nazio Batuek, herrialde askotako konstituzio-azuzitegiek eta eskualde mailako beste sistema batzuek askotan aipatzen dituzte.

Nazio Batuen eremuan bezala, eskubide sozialak eta ekonomikoak aparteko dokumentu batean ezartzen dira Europan. Europako Gutun Soziala (berrikusia) Europako pertsonen bizimodua babesteko eskubideak jasotzen dituen dokumentu lotesle bat da. Gutuna 32 estatu kidek sinatu zuten eta, 2007 urtearen amaierarako, horietako 12k berretsi egin zuten.

Europako Kontseiluak Giza Eskubideak inplementatzeko dituen tresna eta mekanismo nagusiak

* Gaztelaraz «Convenio Europeo de Derechos Humanos».

Berariazko taldeen babesak

Gizabanakoen oinarritzko eskubideak ez ezik, berariazko taldeen eskubideak ere aitortzen dituzte zenbait Giza Eskubidek. Babes berezi horiek zenbait taldek jasan izan duten diskriminazioan eta talde horiek gizartean duten ahulezia-egoeran eta desabantaila-egoeran dute jatorria. Hona hemen babes berezia jaso duten taldeen adibide batzuk:

«Neure burua ikusten dut ezezagun bakoitzaren begietan».

Roger Waters

Gutxiengoak

Honako hauek babesten dituzte:

- Nazio Batuen eremuan, Gutxiengo Nazional edo Etnikoetako, eta Erlijioaren eta Hizkuntzaren arloko Gutxiengoetako Pertsonen Eskubideen Aldarrikapenak (1992), eta Giza Eskubideen Sustapenerako eta Babeserako Azpibatzaileak.
- Europako eremuan, tresna lotesle batek, hots, Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmenak. Hitzarmen horren baitan, aditu independenteez osatutako jarraipen-talde bat sortu zen: Esparru Hitzarmenaren Aholku Batzailea.
- Europako Segurtasunerako eta Lankidetzarako Antolakundean (ESLA)* leku berezia izanik, Gutxiengo Nazionalen Goi-mailako Komisarioak eta ESLAren dokumentu garrantzitsuek.

Haurrak

Nazio Batuen eremuan, 1990eko Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmenak (CRC) ematen die haurrei babesik handiena. Izan ere, hitzarmen hori da gehien berretsi dena (berretsi ez duten bakarrik Estatu Batuak eta Somalia dira). Afrikan, Haurraren Eskubideei eta Ongizateari buruzko Afrikako Gutunak haurren oinarritzko eskubideak babesten ditu, kontinentearen egoeraren faktore bereziak kontuan hartuta. 1999an jarri zen indarrean.

Errefuxiatuak

Errefuxiatuen Estatutuari buruzko 1951ko Hitzarmenak eta Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi-mailako Komisarioak (UNHCR) bereziki bermatzen dituzte errefuxiatuen eskubideak. Errefuxiatuak babesteko berariazko tresna bat duen eskualde mailako sistema bakarra Afrikan ezarri zen 1969an, Errefuxiatuen Alderdi Espezifikoak Kudeatzeko Hitzarmena egin zenean. Europan, nolahi ere, ECHRak babes gehigarriren bat eskaintzen du.

Emakumeak

Mundu osoan sexuen arteko berdintasuna sustatzeko asmoarekin, Emakumeen aurkako Bazterketa Mota Oro Desagerrarazteko Nazio Batuen Hitzarmenak (CEDAW, 1979) bereziki babesten ditu emakumeen eskubideak.

Beste batzuk

Langileei eta atxilotuei ere babes berezia ematen zaie. Izan ere, egoera ahulean daude eta gehiegikeriak jasateko aukera handiagoak dituzte. Beste talde batzuek (hala nola indigenek) ez dute berariazko babesak jasotzeko aukerarik izan, eta urte askotan aritu dira talde gisa dituzten eskubideen alde borrokan.

Aipatuko al zenituzke zure gizartean babes berezia behar duten taldeak?

* Gasteleaz OCDE (Organización para la Cooperación y el Desarrollo).

Arrazakeriaren eta tolerantziarik ezaren aurkako jarduna

ECHRaren 12. Protokoloa.

2000. urtean, Giza Eskubideen Europako Batzordearen protokolo berri bat egin zen: 12. Protokoloa. Oraingoan, 37 estatuk sinatu dute, eta 16 berretsi. 2005ean, 10 estatu berretsi ostean jarri zen indarrean. Bazterketaren debekuan dago oinarrituta nagusiki. ECHRak bermatzen du baztertua ez izateko eskubidea (14. artikulua), baina ez da nahikoa, nazioarteko beste tresna batzuen (hala nola GEAU eta ICCPRaren) xedapenekin konparatuta bederen. Izan ere, eta hauxe da arrazoi nagusia, 14. artikulua ez du bazterketaren debeku independente bat jasotzen, hau da, Hitzarmenean adierazitako «eskubideak eta askatasunak baliatzeko aukerari» lotutako bazterketa baino ez du debekatzen. Protokolo hori indarrean jartzen denean, bazterketaren debekuak «bizitza independentea» izango du Giza Eskubideen Europako Batzordearen beste xedapen batzuekiko.

Arrazakeriaren eta Tolerantziarik Ezaren aurkako Europako Batzordea (ECRI) Europako Kontseiluaren estatu kideen Estaturuaren eta Gobernuaren lehen Goi Bilerak 1993an ezarritako mekanismoa da. Europako arrazakeriari, xenofobiari, antisemitismoari eta tolerantziarik ezari Giza Eskubideen babesaren ikuspegitik eta erabat aurre egitea da ECRIaren zeregina. Funtsean arraza, kolorea, hizkuntza, erlijioa, nazionalitatea eta jatorri etnikoa edo nazionala direla-eta pertsonen arteko edo pertsona taldeen arteko liskar-iturri diren indarkeriari, bazterketari eta aurreiritziei aurre egiteko beharrezkoak diren neurri guztiak hartzen dira kon-tuan ECRIaren jardueran.

ECRIko kideak gobernuak izendatzen dituzte, tolerantziarik ezaren aurkako jardunaren esparrua ongi ezagutzen dutenen artean. Gaitasun pertsonalagatik izendatzen dituzte, eta kide independente gisa dihardute.

ECRIaren jarduera-programa nagusia honako hau da:

- Herrialdez herrialdeko ikuspegia; estatu kide bakoitzaren egoeraren azterketa sakonak egitean datza, proposamen zehatzak eta berariazkoak, eta horien jarraipena egiteko.
- Gai orokorretan egin beharreko lana (berariazko gaietan egindako praktika egokien adibideen bilketa eta hedapena ECRIaren gomendioak azaltzeko, eta politika orokor-rrari lotutako gomendioak).
- Erkidegoarekin koordinatutako jarduerak, honako hauek barne: kontzientziatzeko eta informatzeko saioak estatu kideetan, nazio eta toki mailako GKEekiko koordinazioa, arrazakeriaren aurkako mezuen transmisioa, eta hezkuntza-materiala egitea.

Giza Eskubideak betetzea

Nola ziurta dezakegu babes-mekanismo horiek funtzionatzen dutela? Nork edo zerk behar-tzen ditu estatuak haien betebeharrak betetzera? Erakunde ikuskatzaile nagusiak batzordeak eta auzitegiak dira, eta estatu bakar-ordezkatzeko ez duten kide independenteek —adituek edo epaileek— osatzen dituzte. Hona hemen erakunde horiek erabiltzen duten mekanismo nagusia:

1. Erreklamazioak (gizabanakoek, taldeek edo estatuak aurkeztuak)
2. Kasu juridikoak
3. Informazio-prozedurak

Giza Eskubideen aldeko eskualde mailako tresna edo sistema guztiek Giza Eskubideak inplementatzeko prozedura berak erabiltzen ez dituztenez gero, adibide batzuk emango ditu-gu argitzeko.

Erreklamazioak

Estatu baten aurkako erreklamazioak batzorde batean egiten dira, prozedura ia-judizial dei-tzen den batean. Erakunde ikuskatzaileak erabaki bat hartzen du, estatuak beteko dutelakoan (lege-derrigortzerik ez badago ere).

Askotan, estatu batek aukerako protokolo bat aldarrikatu edo berretsi behar du errekla-mazio-sistema onartzen duela adierazteko. Giza Eskubideen Batzordea eta Arrazakeria Des-agerrarazteko Batzordea (Nazio Batuen sistemaren barruan) eta Eskubideen Batzorde Inte-ramerikarra (Amerikako Estatuaren Erakundearen barruan) erreklamazioak kudeatzen dituzten erakunde adibideak ditugu.

Beharrezkoa al da Giza Eskubideei buruzko arauak betearazteko lege-mekanismoren bat? Nolako zigorrak jar litezke?

Legezko kasuak

Giza Eskubideen inplementazioa ikuskatzen duten erakundetzat har daitezkeen bi auzitegi iraunkor besterik ez daude: Giza Eskubideen Europako Auzitegia eta Giza Eskubideen Auzitegi Interamerikarra. Dena dela, nazioarteko beste auzitegi bat ezarri behar da, legea 60 herrialdek berretsi ondoren. Auzitegi hori Nazioarteko Auzitegi Penal (ICC) izango da, eta gizateariaren aurkako krimenez, genozidioaz eta gerra-krimenez akusatutako pertsonak auzipetuko ditu. Hortaz, Europako auzitegiaren eta interamerikarraren desberdina eta osagarria izango da, haiek estatuen aurkako erreklamazioak hartzen baitituzte kontuan.

Txostenak eta azterlanak

Giza Eskubideen aldeko tresna gehienek estatuek txostenak bidal ditzaten eskatzen dute. Txosten horiek estatuek biltzen dituzte erakunde ikuskatzailearen argibideei jarraiki, eta eskubideek nazio mailan duten egoerari buruzko informazio orokorra biltzen dute. Txostenak publikoki aztertzen dituzte eta, normalean, GKEek zeregin aktiboa betetzen dute fase horretan. Izan ere, estatuen txosten paraleloak egiten dituzte itzalean. ICCPRa, ICESCRa eta Emakumeen aurkako Bazterketa Mota Oro Desagerrarazteko Hitzarmena (CEDAW) txostenak bidaltzea eskatzen duten tresnen adibideak ditugu.

Betetzeko mekanismo horietako gehienak giza eskubide jakin baten urraketa zuzentzeko sortu dira. Torturaren eta Tratu nahiz Zigor Anker eta Iraingarriaren Prebentziorako Europako Hitzarmena (1987) desberdina da. Torturaren eta Tratu nahiz Zigor Anker eta Iraingarriaren Prebentziorako Europako Batzordeko (CPT) kideek pertsonak atxilotuta izaten dituzten lekuetara (hala nola espetxeetara eta gazteak atxilotuta edukitzeko lekuetara, polizia-etxeetara, armadaren barrakoietara eta ospitale psikiatrikoetara) egiten dituzten bisitaldien sistema batean oinarrituta dago. CPTko kideek atxilotuei nolako tratua ematen zaien ikusten dute eta, beharrezkoa izanez gero, torturarik eta tratu iraingarrik ez jasateko eskubidea betetzeko hobekuntzak gomendatzen dituzte.

Giza Eskubideen Europako Auzitegia

Estrasburgon dagoen Europako Auzitegia hainbat arrazoiengatik da ospetsua, baina, horien artean, ECHRaren testuari bizitza eta esanahia eman izana da, agian, garrantzitsuena. Abantaila nagusietako bat nahitaezko jurisdikzioaren sistema da. Horren arabera, ECHRa berretsi edo horretara jo bezain laster, Europako Auzitegiaren jurisdikziopean geratzen da estatu bat automatikoki. Horrela, beraz, Giza Eskubideei lotutako kasu bat Estatuaren aurka aurkez daiteke, hark ECHRa berresten duenetik aurrera.

Arrakastaren beste arrazoi bat Auzitegiaren ebazpenen indarra da. Estatuek azken epaia bete behar dute. Betetze hori Europako Kontseiluaren Ministro Batzordeak ikusatzten du.

Europako Auzitegiari aurkeztutako kasu bakoitzean, aldean arteko bitartekaritzan oinarritutako adiskidetasunezko akordio bat lortzeko aukera ere kontuan hartzen du prozedurak.

Auzitegiak bilakaera bat izan du denboran. 1959an ezarri zenean, lanaldi partzialeko auzitegi bat baino ez zen, eta Giza Eskubideen Europako Batzordearekin batera ziharduen. Kasuak ugartu zirenean, berriz, lanaldi osoko auzitegi baten premia sortu zen, eta 1998ko azaroan ezarri zen lehena. Kasu kopuruaren gorakada Auzitegiak izan duen arrakastaren froga nabaria da. Jendeak jakin badaki Auzitegia hor dagoela, oinarritzko eskubideak urratzen zaizkionean esku hartzeko prest.

Torturaren Prebentziorako Europako Batzordea (CPT)

CPTaren ordezkaritzek Hitzarmena osatzen duten estatuak bisitatzen dituzte aldizka, baina, beharrezkoa izanez gero, ad hoc bisitaldi gehigarriak ere antolatzen dituzte. 2001ean, CPTak 18 bisitaldi egin zituen eta, horien artean, Suitzara, Errusiar Federaziora (Txetxeniari Errepublikara), Maltara eta Espainiara. Turkiako espetxeetako gose-greben kasuan, CPTak zeregin garrantzitsua bete zuela ikusi zen. Turkiako gobernuak espetxe-sisteman zenbait aldaketa lantzen ari zenean, hainbat presok gose-grebari ekin zioten erreforma batzuen aurka protesta egiteko. Manifestazioak indarkeriazkoak izatera iritsi ziren. CPTak aktiboki esku hartu zuen gobernuaren eta grebalarien arteko negoziazioetan. Ildo horretan, gose-greben inguruko gertakariak ikertu ez ezik, lege-proiektuek Turkiako espetxe-sistema aldatzeko modua ere berrikusi zuen. Turkiako espetxeetako gose-grebak zirela-eta, CPTak 3 aldiz bisitatu zuen Turkia 2001ean. CPTaren txostenak publikoak izaten dira normalean: www.humanrights.coe.int

«Gizakien bihotzetan eta gizartearen moduetan ez da bakerik izango heriotza galarazi arte».

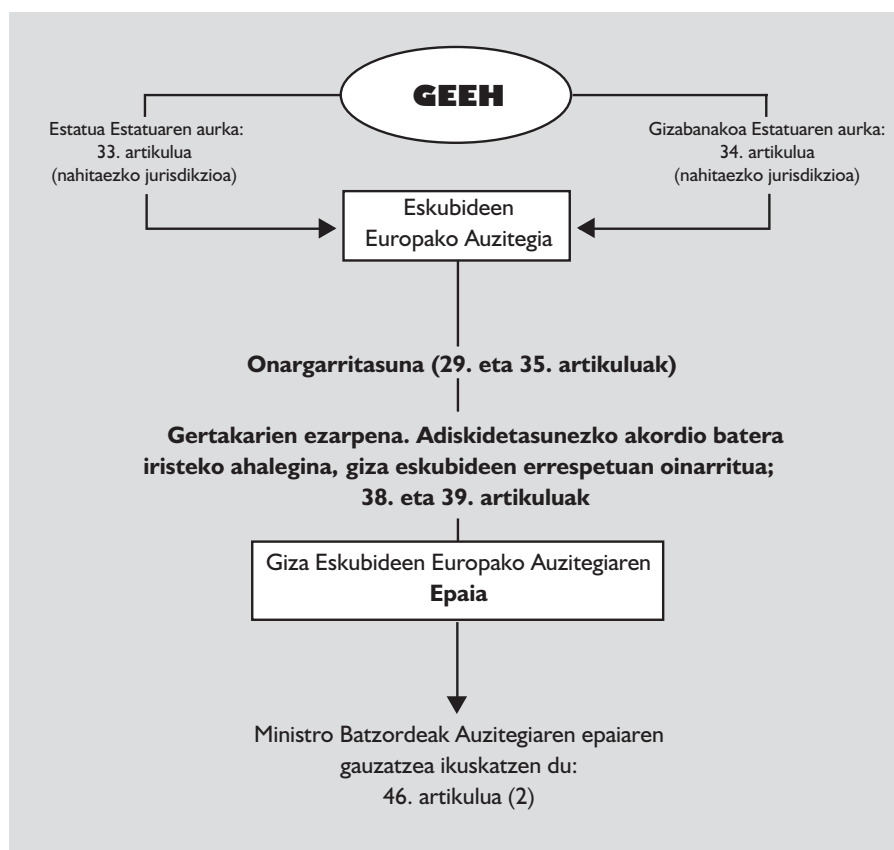
Albert Camus

Giza Eskubideen Europako Auzitegiaren kasu garrantzitsuak

Giza Eskubideen Europako Auzitegiak ikusitako zenbait kasu garrantzitsu aurkeztuko ditugu orain.

- Soering Erresuma Batuen aurka (1989ko ekaina). Hilketaz akusatatu zuten eta AEBetara estraditatu nahi zuten gizonezko baten kasua da. Gizonari heriotza-zigorra jar ziezaioketen AEBetan. Auzitegiak adierazi zuenez, gizonezkoa AEBetara eramatea torturaren eta tratu edo zigor anker edo iraingarriaren debekuaren aurkakoa izango litzateke (ECHR, 3. artikulua). Horren ondorioz, Europako Kontseiluko estatu kide baten barruko gizabanakoen babesak Europako mugak gainditu zituen. Beste kasu batzuetan ere printzipio horri jarraitu zaio, hala nola Jabari Turkiaren aurkakoa (2000ko uztaila). Printzipio horrek, gainera, babes-bilatzaileen alde egin du, pertsona horiek beren herrialdera itzultzeko eta bizitza galtzeko arriskua izan dutenean.
- Tyrer Erresuma Batuen aurka (1978ko martxoa). Kasu horretan, arau-hausle gazteei gorputz-zigorra ezartzea GEEHaren aurkakoa zela adierazi zuen Auzitegiak. Izan ere, torturatua ez izateko edo tratu edo zigor anker eta iraingarririk ez jasateko eskubidea —3. artikuluan bermatua— urratzen zuen horrek. Auzitegiaren hitzetan: «jarri zioten zigorraren bidez, objektu baten pareko tratua jaso zuen agintaritzaren esku, eta, be-

Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena Kontrol-mekanismoa

Kontzeptua eta diseinua: P Drzemczewski, Grafikoak: Argitalpen Unitatea, Giza Eskubideen Zuzendaritza Nagusia

raz, zigor hori 3. artikulua xede nagusietako baten aurkako eraso izan zen, hau da, pertsonaren duintasuna eta segurtasun fisikoa babestearen aurkako eraso».

- Kokkinakis Greziaren aurka (1993ko apirila): Pertsona batzuen eta besteen eskubideen arteko gatazkari lotutako kasu interesgarri bat izan zen hori. Proselitismoaren gaia zuen oinarri, eta erlijio baten irakaskuntzak (Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenaren 9. artikulua bermatzen duenak) beste pertsona batek erlijio-askatasunerako duen eskubidea urratzen duen erabaki behar zen. Auzitegiak beharrezkotzat hartu zuen honako hauek argi eta garbi bereiztea: irakastea, ezagutza ematea eta pertsona bat erlijioa alda dezan konbentzitzeko bitarteko ez-moralekin eta engainagarriekin eztatzea (hala nola abantaila materialak eta sozialak eskainiz, indarkeria erabiliz edo burua janez).

Europako Auzitegiak Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenaren bermatutako edozein eskubideri lotutako kasuak ikusten ditu, hala nola bizitzeko eskubideari, bidezko epaiketarako eskubideari eta adierazpen-askatasunerako eskubideari lotutakoak. Hala ere, Bigarren Mundu Gerraren ondorengo aldiaren emaitza denez gero, eskubide zibilak eta politikoak baino ez ditu kontuan hartzen. Horrela, beraz, eskubide ekonomiko, sozialei eta gutxiengoekin zerikusia duten lotutako kasuak kontuan hartzeko ahalmena falta zaio. Muga horiek gorabehera, errespetu handia irabazi du egin duen ibilbideak.

? Izan al dira zure herrialdearen kontrako kasuak Europako Auzitegiak?

GEEA, EJA, NJA: Zer desberdintasun dago horien artean?

Nahasmen handia dago Giza Eskubideen Europako Auzitegiak (GEEA), Europako Justizia Auzitegiak (EJA) eta Nazioarteko Justizia Auzitegiak (NJA) betetzen dituzten zereginen inguruan. Gaur egun, hiru organo horiek oso desberdinak dira jurisdikzio geografikoari eta aztertzen dituzten kasuei dagokienez. EJA Europako Batasuneko organoa da. Auzitegi horren zeregin nagusia Erkidegoko zuzenbidea estatu kide bakoitzean era desberdinean interpretatu eta aplikatuko ez dela ziurtatzean datza. Ez da Giza Eskubideei buruzko legeetan oinarritzen, Erkidegoko Zuzenbidean baizik. Hala ere, zenbaitetan Erkidegoko Zuzenbidea Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiei lotuta dago. GEEAk aztertutako kasu ospetsu bat futbol-taldearen arteko transferentzia-arauei buruzko Bosman kasua izan zen. Auzitegiak adierazi zuenez, arau horiek bateraezina ziren Erromako Itunak langileen mugimendu libreari eta lehiari buruz ezarritako arauekin.

Nazioarteko Justizia Auzitegia (NJA) Nazio Batuen organo judizial nagusia da. Zeregin bikoitza du: estatuek aurkeztutako lege-eztatidak nazioarteko zuzenbideari jarraiki ebaztea eta lege-gaiei buruzko aholku-iritzia ematea. Estatuek soilik aurkez dezakete beste estatu baten aurkako kasu bat. Askotan, kasuak estatuen arteko itunekin dute zerikusia. Itun horiek estatuen arteko oinarritzko harremanei buruzkoak (merkataritza-harremanei edo lurralde-harremanei buruzkoak, adibidez) edota Giza Eskubideekin zerikusia duten gaiei buruzkoak izan daitezke.

? Nola laguntzen diete lege-mekanismo horiek herritar arrunteei?

Giza Eskubideen Komisarioa

Giza Eskubideen Komisarioak Europako Kontseiluan betetzen duen funtzioa Estrasburgon 1997ko urrian egindako Estaturuaren eta Gobernuaren Goi Bileran onartu zen lehen aldiz. Erakunde independente horren helburua «Giza Eskubide» kontzeptua sustatzea eta Europako Kontseiluko estatu kideetan eskubide horiek errespetatzen direla eta baliatzeko aukera dagoela ziurtatzea da. Komisarioa parlamentu-batzarrak aukeratzen du sei urteko aldi baterako, eta aldi hori berrituz ez dago.

Giza Eskubideen Europako Auzitegia: zifrak

- 48 epaile daude.
- Eskaeren kopurua igo zen, 1998an, 5.979 eskaera jaso zituen Auzitegiak eta 2001 urtean berriz, 13.858, %130eko igoera.
- 2003an, 38.850 eskaera egon ziren, 2004an 44.100, 2005an 45.500 eta 2006an 51.300.
- Ebatzi ziren epaiak (behin-behinekoak barne) %40ko igoera izan zuten (2006an 1.560 epai egon ziren 1.720 eskaeretik, 2005ean 1.105 [1.198tik] izan zirela).

Komisarioa erakunde ez-judiziala da, eta haren jarduera Europako Kontseiluaren barruan Giza Eskubideen sustapenean diharduten gainerako erakundeen jardueraren osagarria da. Komisarioak erabateko independentziarekin eta inpartzialtasunarekin bete behar ditu bere ardurak, eta, aldi berean, Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenpean edo Europako Kontseiluaren barruko Giza Eskubideen aldeko beste tresna batzuen baitan ezarritako organo ikuskatzaileen eskumena errespetatu behar du.

Giza Eskubideen Komisarioaren funtsezko helburuak honako hauek dira:

- estatu kideetan Giza Eskubideei lotutako hezkuntza eta jakintza sustatzea;
- estatu kideen praktika eta legea Giza Eskubideekin bat datozen aztertzea, eta dauden akatsak identifikatzea;
- Giza Eskubideen betetzea eta baliatzeko aukera sustatzen laguntzea (Giza Eskubideak Europako Kontseiluaren tresnetan adierazita dauden bezala).

Komisarioak ex officio azter dezake bere eskumeneko edozein gai. Komisarioak salaketa indibidual ez arduratu behar ez badu ere, Giza Eskubideen babesari lotutako alderdi orokorreko buruzko edozein informazio garrantzitsuren gainean jardun dezake, Giza Eskubideak sustatzeko betetzen duen funtzioaren testuinguruaren barruan, Europako Kontseiluaren tresnetan ezarri bezala.

Informazio eta eskaera horiek gobernuen, parlamentu nazionalen, herriaren defendatzaile nazionalen edo antzeko erakundeen, gizabanakoen eta elkarten bitartez helarazi behar zaizkio Komisarioari.

Nahikoa al da hori?

Jende askok dioenez, Giza Eskubideek munduan egindako ibilbide urria sendotze-mekanismo egokien gabeziaren emaitza da. Askotan, estatuen esku uzten da gomendioak gauzatzeko edo ez gauzatzeko erabakia. Halaber, eskubide indibidual edo kolektibo bat nazioarteko konunitatearen presioari esker eta, hein handi batean, GKEen lanari esker bermatzen da sarritan. Egoera hori ez da oso egokia, luzaroan itxaron behar baita Giza Eskubideen urraketa bat Nazio Batuetara edo Europako Kontseilura iristeko.

Ezer egin al daiteke hori aldatzeko? Lehenik eta behin, funtsezkoa da estatuek Giza Eskubideak estatu barruan bermatzea eta urraketa oro zuzentzeko mekanismo egoki bat garatzea. Aldi berean, estatuei presioa egin behar zaie legea betearazteko prozedurak biltzen dituzten mekanismoekin konpromisoa har dezaten.

Erreferentziak

- Hanski, R., Suksi, M. (eds.), *An introduction to the international protection of human rights: a textbook*, Åbo Akademi University Institute for Human Rights, 1999.
- Fact Sheet No. 2 (Rev. 1), *The International Bill of Human Rights*, Office of the High Commissioner for Human Rights, www.unhchr.ch/html/menu6/2/fs2.htm.
- United Nations High Commissioner for Human Rights, www.unhchr.ch.
- Short Guide to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing.
- European Court of Human Rights, www.echr.coe.int.
- The Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, www.cpt.coe.int.
- The European Social Charter, http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Esc/.
- The Framework Convention on Protection of National Minorities, http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Minorities/.
- The site of the European Commission against Racism and Intolerance, www.coe.int/ecri.
- The Council of Europe's Commissioner for Human Rights, www.commissioner.coe.int.

GKEen zeregina eta aktibismoa

«Lan handia egin behar izan genuen gerta zedin. Gure elkarteak hainbat manifestazio egin zituen eta atzitu egin gintuzten, Kongresuan mahai gainean jarri nintzen, hitz egiteko aukera eman ziguten arte... bost minutu izan nituen».

Cheri Honkala, AEBetako gizarte-laguntza jaso dutenen artean Kongresuan lekukotza egin zuen lehena; Kensington Welfare Rights Union (Gizarte Laguntzako Eskubideen aldeko Kensington Elkarte)

Zer dira GKEak?

«Gobernuz kanpoko» edo, zehazkiago, «irabazi-asmorik gabeko» terminoa gizarte zibila osatzen duten elkarten sorta adierazteko erabiltzen da normalean. Erakunde horiek, oro har, finantza-etekina baino zerbait gehiago lortzea dute xede. Hortaz, arrazoi asko eta asko egon daitezke horrelako elkarte bat sortzeko, eta zereginak eta jarduerak askotarikoak izan daitezke. GKEen barruan honako hauek ager daitezke: adibidez berariazko ingurumen-alderdien edo Giza Eskubideen berariazko urraketen inguruan presioa egiten duten talde txikiak, hezkuntza-arloko ongintza-elkarteak, emakumeen babeslekuak, kultura-elkarteak, erlijio-elkarteak, fundazioak, asistentzia humanitarioko programak, munduan zehar ehunka edo milaka sukurtsal edo kide dituzten nazioarteko erakunde handiak eta abar.

Atal honetan, elkarte horiek Giza Eskubideak mundu osoan babesteko bete duten eta betetzen duten zeregin garrantzitsua aztertuko dugu labur-labur. Herrialde bateko botereak herritarren duintasuna mehatxatzen duenean duintasun hori babesteko egindako ahaleginen ia maila guztietan, GKEek funtsezko zeregina betetzen dute honako alderdi hauetan:

- Giza Eskubideen urraketa indibidualen aurkako jardunean,
- lege nazionalak edo nazioartekoak aldatzeko presioan,
- lege horien funtsa garatzeko laguntzan,
- herritarren artean Giza Eskubideen jakintza eta errespetua sustatzeko lanean.

GKEen ekarpena garrantzitsua da lortutako emaitzengatik eta, batez ere, Giza Eskubideek munduan jasotzen duten babesaren inguruan jendeak senti dezakeen baikortasunagatik, eta GKEak mundu osoan zuzenean erabil daitezkeen tresnak direlako. Beste elkarte asko bezalaxe, pertsona indibidualek zuzentzen eta koordinatzen dituzte, baina indarraren zati handi bat borondatezko laguntza eskaintzen dieten komunitateko beste kide batzuegandik lortzen dute. Hori oso esanguratsua da munduan Giza Eskubideak hobetzen lagundu nahi duten pertsonentzat.

Giza Eskubideen alde diharduten GKE motak

Nazio Batuek 1993an Giza Eskubideei buruz antolatutako Konferentzia —Vienako Konferentzia, alegia—, Giza Eskubideen aldeko eginkizun bat betetzen zuten mundu osoko 841 GKE hartu zuten parte. Kopuru ikaragarria izanik ere, mundu osoan Giza Eskubideen alde diharduten GKE guztien zati txiki bat baino ez da.

«Giza Eskubideen aldeko elkarte» izeneko asko eskubide zibilen eta politikoen babesean aritzen dira. Erakunderik ezagunenak (nazioartean bederen) mundu osoan diharduten Amnesty International eta Human Rights Watch dira beharbada. Edonola ere, ikusi dugun bezala, eskubide zibilak eta politikoak nazioarteko komunitateak aitortutako Giza Eskubide uga-

«Altxa zaitez, zutitu zaitez, zutitu zaitez zure eskubideen alde jarduteko.»

Bob Marley

«Mundua leku arriskutsua da bizitzeko! Gaizkia egiten dutenengatik baino neurri handiagoan, hori ikusten duten eta egiten uzten duten horiengatik».

Albert Einstein

«Jaungoikoak eskuak eman dizkigu, baina ez du zubirik eraikitzen.»

Arabiar esaera zaharra

rien barruko kategoria bat baino ez dira, eta oraindik ere eskubide berriak sortzen ari dira. Hori gogoan izanik, eta pobrezia, indarkeria, arrazakeria, osasun-arazoak, etxebizitza-gabezia eta ingurumenaren arloan diharduten GKE aktiboak kontuan hartuta, mundu osoan ehunka mila direla esan daiteke.

2001eko Batzar Nagusian, Amnesty International erakundeak eskubide ekonomikoak eta sozialak, eta garapenerako eskubidea sartu zituen bere helburuen eta interes-arloen barruan.

Ezagutzen al duzu zure herrialdean Giza Eskubideen alde diharduen GKErik?

Nolako eragina dute prozesuan?

GKEak hainbat fasetan edo mailatan saia daitezke Giza Baliabideen babesean inplikatzeko, eta erabiltzen dituzten estrategiak honako faktore hauen arabera dira: helburuen izaera —berariazkoak edo orokorrak—, denbora —epe luzerakoak edo epe laburrerakoak—, hedadura-eremua —toki mailakoak, nazionalak edo nazioartekoak— eta abar.

a. Zuzeneko laguntza

Eskubide sozialen eta ekonomikoen alde diharduten GKEen kasuan, bereziki ohikoa da Giza Eskubideen urraketen biktimak izan direnei zuzeneko laguntza motaren bat eskaintzea. Eskaintza zerbitzuen artean, laguntza humanitarioa, babesa, eta gaitasun berriak garatzeko prestakuntza aipa daitezke. Eskubidea legeak babesten duenean, demanda bat aurkezteko moduari buruzko aholkularitza edo lege-zerbitzuak eskaintzen dituzte.

Hala ere, askotan biktimarentzako zuzeneko asistentzia ezinezkoa izaten da, edota ez da elkartearen baliabideak erabiltzeko erarik onena. Hori gertatzen denean, eta ziur aski kasu gehienetan gertatzen da, GKEek ikuspegi zabalagoa behar izaten dute, eta urraketa zuzentzeko edo etorkizunean antzeko arazoei aurrea hartzeko beste modu batzuetan pentsatu behar dute.

b. Informazio eguneratua biltzea

GKEen aktibismo moten oinarrian funtsezko estrategia bat izatekotan, bidegabekeriak egiten dituztenak «nabarmen uzten» saiatzea izango da behar bada. Gobernuak, askotan, sinatu dituzten nazioarteko itunen ondoriozko erantzukizunak saihesten dituzte, herritarrek ez baitute gobernu horiek garatutako politiken eraginaren berri.

Informazio mota hori biltzea eta gobernuak «nabarmen uzteko» erabiltzea funtsezkoa da gobernu horiek kontuak ematera behartzeko, eta GKEek erabili egiten dute.

Justizia-sentimendua erakarriko duen kausa bat identifikatzen eta publiko egiten dute, eta, era horretan, herritarrei edo gobernuari presioa egiten saiatzen dira.

Kontrolaren eta salaketen zehaztasunagatik ezagunak diren erakundeek bi adibide onenetakoak Amnesty International (ikus 425. orrialdea informazio zabalagoa lortu nahi izanez gero) eta Gurutze Gorriaren Nazioarteko Batzordea dira. Bi erakunde horien ospea, herritarrengana ez ezik, Nazio Batuetara ere iristen da. Izan ere, Nazio Batuetan erakunde horien salaketak gobernuak kontrolatzeko prozesu ofizialaren osagai gisa hartzen dira kontuan (gobernu horien konpromisoa nazioarteko itunen baldintzek finkatzen dutenean).

c. Kanpainak eta presio-jarduerak egitea

Eragile nazionalak eta nazioartekoei aldaketa politiko bat gauzatzeko egiten zaizkien askotariko presio moduei ematen zaion izena da «presio-talde» («lobbying»). Presioa egiteko modu asko daude, eta GKE bakoitza egokiena aukeratzen saiatzen da, lortu nahi dituen helburuen, «helburuaren» izaeraren eta, jakina, eskura dituen baliabideen arabera. Praktika ohikoenetako batzuk adieraziko ditugu orain.

- Gutunak idazteko kanpainak. Metodo hori arrakasta handiz erabili dute Amnesty International erakundeak eta beste GKE batzuek. Erakundeek mundu osoan dituzten ehunka kidek «bonbardatu» egiten dituzte gobernu ofizialak gutunekin.
- Kaleko ekintzak eta manifestazioak, hedabideen estaldurarekin, elkarrekin jendearen babesa lortu nahi dutenean edo gobernuak «lotsarazteko» jendearen arreta piztu nahi dutenean erabiltzen dira.
- Hedabideek askotan zeregin garrantzitsua betetzen dute presio-praktiketan, eta Internet ere gero eta zeregin garrantzitsuagoa betetzen ari da.
- Babesa adierazteko manifestazioez edo jendearen haserrearen adierazpenaz gain, GKEek bilera pribatuak edo informazio-saioak egiten dituzte funtzionarioekin.

Zenbaitetan, konturen bat jendeari helaraztearen mehatxu soila nahikoa izaten da politika edo praktika jakin bat aldatzeko, aurrerago ikusiko dugun bezala.

Oro har, jendearen edo eragin handiko beste eragile batzuen (hala nola beste gobernu batzuen) babesa zenbat eta handiagoa izan, orduan eta errazagoa izango da kanpainaren helburuak lortzea. Babes hori beti zuzenean erabiltzen ez badute ere, GKEek beren mezua entzungo dela ziurta dezakete herri-mugimendu handi bat gobernuaren aurka mobiliza daitekeela adierazita.

? Izan al da kanpaina garrantzitsurik zure herrialdean? Zein izan zen emaitza?

d. Epe luzerako hezkuntza

Giza Eskubideen alde diharduten GKE askok kontzientziazio publiko edo hezkuntza-zeregin motaren bat ere egiten dute, beren jardueren zati gisa besterik ez bada ere. Beren babesa herritarrengan oinarrituta dagoela kontuan hartuta, GKEak Giza Eskubideei lotutako gaiak ezagutzera ematen saiatzen dira sarritan. Arlo horien eta eskubideak babesteko metodoen jakintza handiagoak errespetu handiagoa sor dezake, eta horren bidez, pixkanaka, Giza Eskubideen urraketen kasu jakin batzuetan babesa mobilizatzeko ahalmena areagotuko du.

Babes hori —edo balizko babes hori— da GKEen komunitateak Giza Eskubideen ingurunea hobetzeko zereginen lor dezakeen arrakastaren oinarria.

Aktibismo arrakastatsuen adibideak

Etxeko indarkeria Errusian

Etxeko indarkeriaren maila bat baino gehiago dago Errusian, baina, zifra batzuen arabera, familien ehuneko 30-40k jasan dute etxeko indarkeria, maila batean edo bestean. 1995ean, Beijingeko Emakumeen Konferentziaren ondoren, lehen estatistika fidagarriak argitaratu ziren. Estatistika horiek iradoki zuten, urtean 14.500 emakume hil ziren senarren indarkeriaren ondorioz, eta berrogeita hamar mila inguru ospitaleratu zituzten. Errusian arazo hori aitortzeko, ahalegin handia egin behar izan da, baina arrakastaren zatirik handiena ANNA izeneko GKEari zor zaio. GKE hori Arazoak dituzten Emakumeen Zentroen Errusiako Elkarrekin kide sortzailea da.

Erakundea Marina Pisklakovak sortu zuen. Emakumeen eskubideen aldeko aktibista handia izan zen. 1993ko uztailan, bere kontura lan egin zuen arriskuan zeuden emakumeentzako telefono-linea bat sortzeko. Ondoren, bere lana zabaldu eta arazoak zituzten emakumeentzako lehen zentroa ezarri zuen herrialdean. Halaber, presioa egin zuen legeriak abusua debeka zezan, eta lan egin zuen legea betearazteko eta, era horretan, biktimei laguntza emateko eta kriminalen aurka egiteko.

Kanpaina bat hasi zuen hedabideetan, emakumeen aurkako indarkeriaren berri emateko eta emakumeak beren eskubideen inguruan hezteko. Orain maiz agertzen da irratian eta telebistan, emakumeen eskubideekiko errespetua sustatzeko.

Erakundeak arrakasta izan zuen eta etxeko indarkeriaren definizioa zabaldu zuen. Senar-emazteen harremanaren eta bikote-harremanaren barruko bortxaketa eta sexu-indarkeria,

«Dibertigarria izan daiteke erregimen autoritarioak edo errepresiboak zuzentzen dituzten pertsonen idaztea, diktadore bat gutun-lagun izatea, eta harentzat benetan gogaikarria izatea gutun horiek bidaltzeagatik».

Sting

«Giza Eskubideetan hezteko bizitzeko modu bat da. Azken urteotan egin dugu, gure jardueraren guztiak Giza Eskubideen arloko heziketari lotuta zeudela jakin gabe».

Alexandra Vidanovic, Open Club Nis, Jugoslaviako Errepublika Federala, Giza Eskubideen arloko Heziketari buruzko Foroko parte-hartzailea.

«Ezin nuen ezetz esan; hainbeste ziren emakumeak».

Marina Pisklavova

indarkeria psikologikoa, isolamendua eta kontrol ekonomikoa sartu zituen definizio horretan. 1994ko udan, telefono bidezko aholkulari gisa lan egiten erakutsi zion lehen emakume taldeari. 1995ean, Errusiako beste hiri batzuetan hasi zen lanean. Izan ere, hiri horietan emakume taldeak sortzen hasi ziren, eta arazoak zituzten emakumeentzako zentroak eta laguntzeko telefono-lineak sortu nahi zituzten. ANNA erakundeak etxeko indarkeriaren biktimei aholkularitza psikologikoa eta lege-aholkularitza emateko programak garatzen lagundu zuen eta, 1997ko apirilean, erakundearentzat lan egiten zuten abokatuek etxeko indarkeriaren lehen kasua eraman zuten auzitegietara, eta irabazi egin zuten. Era horretan, lege-aurrekaria ezarri zuten Errusia osorako. Milurteko berria hasi zenean, arazoak zituzten emakumeentzako berrogei zentrotik gora zeuden Errusia osoan. Hona hemen erakundearen web-orria: www.owl.ru/anna.

Ingurumen-arazoak Suitzan

1961etik 1976ra bitarte, enpresa kimiko erraldoi batzuek zabor toxiko kimiko-industrialak (114.000 tonatik gora) jaurti zuten lohi-putzu/hobi septiko batera Bonfol-en (Suitza). Gaur egun legez kanpo dago zaborra jaurtitzea, baina 1961ean, zabortegia hasi zenean, legeak ez zituen debekatzen praktika horiek. Zabor toxikoa leku berean dago oraindik, eta inguruko komunitateak eta ingurumena poluitzen jarraitzen du, poluitzaile organikoen eta ez-organikoen nahasketa batekin.

2000. urteko maiatzean, Greenpeace erakundeko 100 aktibista inguruk Basileatik hurbil (Suitzan) dagoen Bonfol hiriko zabortegi kimikoa okupatu zuten, bertara zabor toxikoa jaurti zuten konpainia kimikoek garbitzeko erantzukizun osoa beren gain har zezaten eskatzeko. Aktibistek adierazi zuten, konpainiek lekua etorkizuneko gizakiaren osasunerako edo ingurumenerako arriskurik izango ez zuen modu batean garbitzeko konpromisoa beren gain hartu arte jarraituko zuten bertan.

Zabortegiaren okupazioari esker, industria kimikoak bilera bat egin zuen komunitatearen ordezkariekin eta Greenpeace erakundearekin, eta, emaitza gisa, 2001eko otsailean garbiketari buruzko azterlan bat egiteko eta urte horretan bertan garbiketaren prozesua hasteko akordio bat sinatu zuen industria kimikoak. Halaber, tokiko komunitateak eta ingurumen-erakundeak garbiketaren erabat inplikatzeko, eta tokiko komunitateei lurpeko uraren eta gizakiak erabiltzeko uraren kutsadurari buruzko azterketaren emaitzen berri ematea erabaki zuen. 2001eko uztailaren 7an, Greenpeace erakundeak amaiera eman zion isurketa kimikoaren eremuaren okupazioari. Hona hemen Greenpeace erakundearen web-orria: www.greenpeace.org.

Kontuen batura

Giza ekintzak eta ekintza sozialak garatzeko ekimenak (DISHA)

DISHA erakundea laurogeita hamarreko hamarkadaren lehen erdialdean sortu zen Indiako Gujarat estatuan, basoko langile taldeen eta tribu taldeen ordezkari gisa. 80.000 kide inguru ditu. Informaziorako eskubidea erabili du Estatuko aurrekontuak aztertzeke, eta banaketak pobrezia arintzeko aitorten publikoekin zer neurritan parekatzen diren erakusteko.

Baso-eremuetan lan egiten duten pertsonen gutxieneko soldataren igoeraren gaia lantzen hasi zen erakundea. DISHA erakundeko zuzendariak honela azaldu zuen erakundearen plan-teamendua: «Lan horren zati gisa, arlo hori zergatik ez den garatu, eta enplegu-aukerak zergatik ez diren sortu aztertzen hasi ginen. Estatuak gastatutako dirua aztertu genuen eta, hortik abiatuta, Estatuko aurrekontua aztertzen hasi ginen».

1994an, egindako azterketak parlamentari guztiei, prentsari eta herritar ospetsuenei banatzea erabaki zuten DISHAko kideek. Era horretan, informazioaren erabilera eta eztabaida zabalagoa ziurtatu zuten.

«Industria kimikoaren ondare toxikoak ez du karga bat izan behar etorkizuneko belaunaldientzat».

Stefan Weber, Greenpeaceko aktibista.

Erakundea lanean hasi zenetik, Estatuak tribuen eremuetarako zuzendutako partidak nabarmen handitu dira: hasieran, aurrekontuaren %12 zen partida; gaur egun, berriz, %18. Ikerketa sendoa aurkeztu zuenez gero, DISHA erakundeak berehala lortu zuen errespetua. Izan ere, erakundeak «publizitatea eta manifestazioak egiteaz gain, gertakarietan eta zifretan oinarritutako argudio sendoak aurkeztu zituen. Orain jendea gugana dator aurrekontuari buruzko informazioa lortzera, aurrekontua aztertzen eta sailkatzen duen herrialdeko erakunde bakarra baikara».

«Baldintzak esklaboenak ziren. la ez zegoen giza duintasunik, eta legea nekez betetzen zen».

M.D. Mistry, DISHAko zuzendaria

«Oso gutxitan lortu dute aktibistek hainbeste hain denbora tarte laburrean».

The Independent Newspaper

Diamanteen gerrak

Global Witness UK ingurumen-ustiapenaren eta Giza Eskubideen abusuaren arteko erlazioa erakusteko lan egiten duen erakundea da. Londresen kokatutako ingurumenaren aldeko taldea da. 1993an hasi zen lanean, zabortegei batetik berreskuratutako ordenagailu bat baino ez zuen bulego alokatu batean.

Gaur egun, erakundea oso txikia da oraindik (bederatzi kide baino ez daude taldean), baina sortzaileek (Gooch zuzendariak, Simon Taylor-ek eta Patrick Alley-k) diamanteen industriaren aurkako kanpaina bat egin zuten lau urtetan.

Aldi horretan, Global Witness erakundeak diamanteen legez kontrako merkataritzaren eta Afrikako gerra odoltsuen arteko lotura aztertu zuen, eta arrakasta izan zuen. Froga asko bildu zituen gobernuak, Nazio Batuei eta herriarrei Afrikako gerra-eremuetako diamanteen legez kontrako meatzeak gatazkak finantzatzeko erabiltzen zirela sinestartzeko (gatazka horietan, haur askok gorputz-adarrak galtzen dituzte eta hamarka mila hiltzen dira). Erakundeak presio gogorra egin zuen «erabakiak hartzen dituztenek zentzuz jokatzeko», Angolako gobernuak kanpoko beste erakunde batzuekin (GKEekin) aliantzak egiteko eta politikaren eremuko jarraitzaile boteretsuak erakartzeko, hala nola Nazio Batuen Angolako zigor-batzordeko buru Robert Fowler enbaxadore kanadarra. Industria global bati aurre egiteko ahalmena zuen kanpaina global bat sortu zen berehala.

Kanadak Nazio Batuetan zuen enbaxadore Robert Fowler-ek Anberesko Diamanteen Munduko Kongresuaren aurkako boikota (larruen aurka egin zenaren antzekoa) egiteko asmoa jakinarazi zuenean, diamanteen industria ikaratu egin zen. 2000ko uztailan, urtean 7 mila milioi dolar mugitzen duen diamanteen munduko industriak porrot egiteko zorian zegoela pentsatu zuen, eta amore eman zuen diamanteen merkataritzan funtsezko aldaketak egiteko eskakizunen aurrean.

Hona hemen erakundearen web-orria: <http://www.globalwitness.org>.

Gurpil-aulkietarako arrapalak Tuzlan

1996an, Tuzlan (Bosnia-Herzegovina) ziharduen ezinduen aldeko GKE batek trafiko-istripuen inguruan kontzientziatzeko kanpaina bat hastea erabaki zuen. Lotos izeneko erakunde horren helburu nagusia ezinduen eta trafikoaren inguruan kontzientziatzea eta helburu jakin batzuk identifikatzea zen, hala nola ezinduentzako aparkaleku-eremu bereziak egitea, garraio publikoan irisgarritasuna hobetzea eta irisgarritasun oneko kaleak eta espaloiak jartzea. GKEak hainbat ekitaldi egin zituen aste batean, hauteskunde-kanpaina hasi baino lehen. Aldi horren amaieran, gizarte-kontzientzia handiagotu egin da, eta Tuzlako espaloia guztietan arrapalak ipini ziren!

«Ziurtasun osoarekin esan dezaket Tuzla dela gurpil-aulkietan dauden pertsonentzako hiririk irisgarriena Bosnia-Herzegovina osoan».

Tuzlako aktibista

Erreferentziak

- Risse T., Ropp S., Sikkink K., The Power of human rights, Cambridge University Press, 1999.
 Forsythe, D., Human rights in International Relations, Cambridge University Press, 2000. www.speaktruth.org.
 Hijab, Nadia, Human Rights and Human Development: Learning from Those Who Act, HDRO Background paper, 2000.

Galderak eta erantzunak

? Zer dira Giza Eskubideak?

Munduko gizabanako orok gizaki izate hutsagatik dituen eskubide moralak dira Giza Eskubideak. Gure Giza Eskubideak erreklamatzeko ditugunean, erreklamazio moral bat egiten ari gara. Normalean gure gobernuari egiten diogu, hau da, *ezin duela hori egin, nire esparru morala eta nire duintasun pertsonala urratzen ari baita*. Inork —ezein gizabanakok edo gobernuak— ezin dizkigu gure Giza Eskubideak kendu.

? Zein da Giza Eskubideen jatorria?

Izaki fisikoak ez ezik, gizaki moralak eta espiritualak ere bagara, eta horixe da Giza Eskubideen jatorria. Gizateria gizabanakoez babesteko eta zaintzeko, eta gizabanako bakoitzak bizitza duin bat eta gizaki batek merezi duen bizitza bat izan dezakeela ziurtatzeko behar ditugu Giza Eskubideak.

? Zergatik errespetatu behar ditugu?

Funtsean, denok gizakiak eta, beraz, izaki moralak garelako. Gizabanako gehienak, beste edo noren duintasun pertsonala urratzen ari direla frogatzen bada, halakorik ez egiten saiatuko dira. Oro har, jendeak ez die min eman nahi besteei. Nolanahi ere, norberaren eta besteen kontzientziaren zigor moralez gain, munduko herrialde askotan legeriak daude gobernuak herritarren oinarritzko Giza Eskubideak errespetatzera behartzeko, baita halakorik egin nahi ez badute ere.

? Nork ditu Giza Eskubideak?

Jende guzti-guztiak. Kriminalak, estatuburuak, hurrek, gizonezkoak, emakumezkoak, afrikarrak, amerikarrak, europarrak, errefuxiatuek, langabeek, landunek, bankariek, karitateko langileek, irakasleek, dantzariak, astronautek...

? Kriminalak eta estatuburuak ere bai?

Jende guzti-guztiak. Kriminalak eta estatuburuak ere gizakiak dira. Giza Eskubideak *pertsona guztienak* dira, giza duintasuna duten neurrian, eta horretan datza Giza Eskubideen indarra. Pertsona batzuei, beste batzuen eskubideak urratu dituztelako eta gizartearentzat mehatxu izan daitezkeelako, baliteke eskubideak nolabait ere *mugatu* behar izatea beste pertsona batzuk babesteko, baina betiere muga jakin batzuen barruan. Muga horiek bizitza duina izateko gutxieneak dira.

? Nor arduratzen da Giza Eskubideez?

Denok. Estatu mailako zein nazioarteko zenbait lege murriztapenak ezartzen dituzte gobernuak herritarrei egin diezaieketenaren inguruan, baina inork adierazten ez badu gobernuak nazioarteko arauak urratzen dituztela, gobernuak arauak urratzen jarrai dezakete, inolako zigorririk jaso gabe. Gizabanakoak garen neurrian, gure eguneroko bizitzan gainerakoien eskubideak errespetatu ez ezik, gure gobernuak eta gainerako herritarrak ere kontrolatu egin behar ditugu. Hortxe daude babes-sistemak, geure esku, baina erabili egin behar ditugu.

? Nola babestu ditzaket nire eskubideak?

Saia zaitetz zure eskubideak urratu dituztela jakinarazten. Saia zaitetz beste pertsona horrek jakin dezan badakizula ez duela eskubiderik horrela mehatxatzeko. Adieraz itzazu GEAUaren,

GEEHaren edo nazioarteko beste dokumentu batzuen artikulurik garrantzitsuenak. Zure herrialdean horri buruzko legeriarik badago, adieraz ezazu. Kontatu besteei: prentsari, parlamentuan duzun ordezkariari edo estatuburuari (gutun baten bidez), eta Giza Eskubideen aktibismoari lotutako edozein GKeri. Eska iezaezu aholkua. Aukerarik izanez gero, hitz egin ezazu abokatu batekin. Ziurtatu gobernuak zure ekintzen berri baduela. Jakinarazi ez duzula etsiko. Erakutsi daukazun babesa. Azkenik, eta aurreko guztiak huts egin badu, auzitegietara jo dezakezu.

? **Nola jo dezaket Europako Auzitegira?**

Giza Eskubideei eta Oinarrizko Askatasunei buruzko Europako Hitzarmenak badu prozedura bat salaketa indibidualerako eta estatu batek beste baten aurka aurkeztutako salaketetarako. Hala ere, onargarritasun-baldintza zorrotzak bete behar dira kasu bat kontuan hartzeko. Adibidez, kasua Europako Auzitegira eraman aurretik, salaketa zure herrialdeko auzitegi nazionaletara iritsi dela ziurtatu behar duzu (azken instantziaraino!). Saiatu nahi baduzu eta onargarritasun-baldintzak betetzen dituzula uste baduzu, demanda bat aurkez dezakezu formulario ofiziala erabilita (Idazkaritzan dago eskuragarri). Dena dela, aholkularitza juridikoa edo esparru horretan diharduten GKEen aholkularitza bilatu behar duzu zure salaketak aurrea egiteko aukera izango duela ziurtatzeko. Behin betiko epaia eman aurretik prozesua luzea eta korapilatsua izango dela jakin behar duzu!

? **Non exiji ditzaket nire eskubideak?**

Nazioarteko dokumentuetan jasotako ia Giza Eskubide guztiak zure gobernuari edo estatuburuari egindako eskakizunak dira. Giza Eskubideek zure interesak babesten dituzte estatuaren aurrean eta, beraz, estatuari edo haren ordezkariari aurkeztu behar diezu salaketa. Adibidez zure nagusiak edo bizilagunak eskubideak urratzen dizkizula uste baduzu, ezin duzu zuzenean Giza Eskubideen nazioarteko legeriara jo, nagusiak edo bizilagunak horrela ez jokatzeke zure gobernuak ezer egin ezin bazuen, bederen.

? **Ba al du inork nire eskubideak babesteko betebeharra?**

Bai. Eskubide batek ez du zentzurik beste aldearen erantzukizunik edo betebeharririk gabe. Gizabanako guztiek zure duintasun pertsonala ez urratzeko betebeharrak morala dute, baina gobernuak, nazioarteko akordioak sinatzen dituenean, betebeharrak morala ez ezik lege-betebeharra ere badute.

? **Giza Eskubideak demokratikoak ez diren herrialdeetan baino ez al dira arazo?**

Munduan ez dago herrialde bakar bat ere Giza Eskubideei dagokienez erregistro akatsgabea duenik, ezta gaur egun ere. Urraketak herrialde batzuetan beste batzuetan baino maizago gertatzen dira, baina urraketa bakoitza gertatu behar ez zuen arazo bat da, eta behar bezala tratatu beharra dago. Ezarritako demokraziaren batean eskubideak urratuta dituen gizabanako bat nekez sentituko da hobeto bere herrialdeak, oro har, munduko beste batzuek baino erregistro «hobe» duelako!

? **Aurrera egin al dugu Giza Eskubideen urraketak murrizteko lanean?**

Bai, aurrerapen handia egin dugu, zenbaitetan itsaso zabaleko tanta bat baino ez badirudi ere. Gogoan izan esklabotzaren deuseztatzea, emakumeen botoa, heriotza-zigorra indargabetu duten herrialdeak, kontzientzia-presoen askapena nazioarteko presioaren ondorioz, He-

goafrikako apartheidaren amaiera, Europako Auzitegiak ikusitako kasuak, eta horien ondorioz aldatu behar izan diren legeak. Gogoan izan nazioarteko kultura pixkanaka aldatu izanaren ondorioz erregimenik autoritarioenek ere Giza Eskubideak kontuan hartu behar dituztela orain, nazioarteko ordenan onar ditzaten nahi badute behintzat. Eraitza positibo ugari izan dira, azken 50 urteotan bereziki, baina gauza asko egin beharra dago oraindik.

Enigmak

? Nola esan dezakegu Giza Eskubideak unibertsalak direla, mundu osoan eskubide-urraketak jasaten duen jendea badago?

Pertsona horiek beren eskubideak dituzte oraindik. Horrelako tratua jasotzea, arau moralen aurkakoa ez ezik, adostutako nazioarteko arauen aurkakoa ere bada. Estatu-ordezkariek errudunak dira nazioarteko legepean, eta nazioarteko komunitatearen «zigorra» ere jasotzen dute zenbait herrialdek (zehapenak eta neurri militarrek). Hala ere, prozesu horiek arbitrarioak izaten dira askotan, eta urraketaren mailaren ordeztan, beste nazio batzuen interesa hartzen da kontuan. Oraindik ez dago Nazioarteko Auzitegi Penal Iraunkorrik erantzuleak epaitzeko, baina 60 herrialdek Nazioarteko Auzitegi Penalaren Erromako Estatutua berresten dutenean eratuko da. Genozidioak, gerra-krimenak eta gizateriaren aurkako krimenak egiteaz akusatutako pertsonak epaitzeko Auzitegi iraunkorra izango da. Hori urrats garrantzitsua da Giza Eskubideak, praktikoak izateko, indartu egin behar direla onartzeko.

? Zertarako balio du GEAUak, legeztatu ezin bada?

Nazioarteko Zigor Auzitegiak, GEAUren artikuluen arabera, gizabanakoak eta estatuak epaitzeko eskeintzen dituen aukerez gain, dokumentu horrek justifikazio handia izan du, eta oraindik parametro gisa erabiltzen da gobernuak nazioartean epaitzeko. Gaur egun, gobernuak ongi dakite dokumentu horretan zerrendatutako eskubideak nahita urratzen badituzte beste gobernu batzuen gaitzespena, edota zigorraren bat jaso dezaketela. Prozesua beti ez da erabat objektiboa (!), baina, zalantzarik gabe, hasiera bat da. GEAUa, halaber, idatzi diren eta, neurri handiagoan edo txikiagoan, gauzatu daitezkeen ia itun guztien oinarria da.

? Zertarako balio dute «Giza Eskubideak», gobernuak jende arruntaren eskubideak egunero urratzen baditu eta nazioarteko komunitatearen gaitzespenak axola ez badio?

Hasiera baino ez dira; ezer ez izatea baino hobea da. Gainera, zirkunstantzia egokietan eta estrategia zuzenarekin, gobernuak eragin ahal izango dute praktika batzuk (edo denak) aldatu. Beharbada oso itxaropen urruna dirudi horrek, gobernuaren urraketak bereziki gogorak edo maizkoak izaten baitira. Hala ere, historiak erakutsi digu, behin eta berri, lor daitezkeela. Gainera, gaur egungo aukerak orain artekoak baino hobekien dira ziur aski. Aldaketa sustatzea prozesu motela izan daiteke. Gizabanakoek eskubide horiek izateak eta mundu osoan gero eta neurri handiagoan aitortzeak (eta gobernuak horietan interesen bat izateak) arma eraginkorra eta abantaila baliotsua ematen digu.

? Nik besteen Giza Eskubideak errespetatzen baditut, nahi dutena egiten utzi behar dielda esan nahi al du horrek?

Ez, egin nahi duten horrek zure eskubideak edo besteenak urratzen baditu. Baina arretaz jokatu behar duzu, dagozkizun eskubideak baino gehiago eskatu gabe: baliteke norbaiten

portaera aspergarria edo baldarra iruditzea, baina horrek ez du esan nahi, ezinbestez, zure eskubideak urratzen dizkizunik. Beraz, besteek nahi duzun bezala jokatzeko utz zaitzaten, tolerantzia handiagoko jarrera erakutsi behar duzu gainerakoen portaerari dagokienez.

? Edozer gauza egin al dezaket, baina norbaiten aurkako indarkeria erabili ere, nire eskubideak babesteko?

Oro har, ez. Baina defentsa legitimoko kasu batean, *indarraren erabilera legitimoa, mehatxuarekiko proportziozkoa*, onar daiteke. Ez da onartzen jasan duzun okerraren «ordain» gisa; ondorengo kalte batez babesteko baino ezin da erabili. Tortura ez da ezein kasutan onartzen.

? Zergatik errespetatu behar ditut besteen eskubideak, haiek nireak errespetatzen ez badituzte?

Alde batetik, besteen eskubideak errespetatzen ez badituzu arazoak izan ditzakezulako. Bestetik, besteek zure errespetua merezi dutelako, gizakiak baitira. Eta, halaber, beste batzuen eredu izan zaitezkeelako eta, era horretan, errazago errespetatuko zaituztelako. Dena dela, azkenean zure esku dago nolako pertsona izan nahi duzun edota nolako munduan bizi nahi duzun. Beraz, besteengan atsegin ez duzun modu batean jokatzeko zure alde ezer esaten duen ikusi behar duzu. Pentsa ezazu nolako mundua izango genukeen denek besteen eskubideak urratuko balituzte, kontu-garbitze baten antzera.

? Zergatik hartu behar ditugu besteen eskubideak erarik ankerrenean urratzen dituztenak «giza» eskubideen subjektutzat?

Ziur aski, hori da zailena onartzen, baina funtsezkoena Giza Eskubideen teorian. Badirudi pertsona jakin batzuek ez dutela giza ezaugarriarik, eta fedeitsu bati esker baino ezin direla gizakitzat hartu. Honako alderdi garrantzitsu hauek hartu behar dira kontuan:

- **Lehenia;** pertsona jakin batzuen itxurazko gizagabetasuna gorabehera, gizabanako guztiengan agertzen da gizatasuna. Delitugileek ama, seme-alabak, senarra, emaztea edo norbait maite dute. Delitugileek mina, gaitzespena, etsipena eta bekaizkeria sentitzen dute, eta estimatzen, aintzat hartzen, babesten, maitatzen eta ulertzen dituztela sentitu nahi dute. Guztiek dituzte gizakiarenak baino ez diren emozio horietako batzuk (edo asko). Beraz, gizakiak dira eta gure errespetua merezi dute.
- **Bigarrena;** gure buruari ez diogu inolako mesederik egiten delitugileei haiek besteei bezala min eman nahi badiegu: sentimendu horiekin, neurri txikiagoan merezi dugu errespetua.
- **Hirugarrena;** kasualitatez «gizakiaren» itxurako, baina giza ezaugarriarik gabeko delitugile bat agertuko balitz ere (inoiz gertatu ez dena), gutako nori esan lezake ziurtasun osoz delitugile hori gizakia EZ denik? Zer irizpidetan oinarrituko litzateke? Agian maitatzeko edo maitatuak izateko gauza ez direla oinarritzat hartuta? Baina zer gertatuko litzateke oker bagaude?

Hirugarren alderdiak gogorarazten digu kontuan hartu behar ditugula pertsona batzuek beste batzuk epaitzeak gizateria osoarentzat dituen arriskuak; horren ondorioak izugarriak eta atzeraezinak izango lirateke. Benetan nahi al dugu munduan horrelako epaiketak egitea eta pertsona batzuk Giza Eskubiderik gabekotzat eta, beraz, ez-gizakitzat hartzea? Giza Eskubideen unibertsaltasunik gabe, horrelako mundu batean biziko ginateke.

5. kapitulua

Gai orokorreari buruzko informazio lagungarria

Kapitulu honen aurkibidea

.....

Haurrak

Gaur egun, bi mila milioi haur inguru daude mundu osoan. Horien artean, 104 milioi Europako Batasunean bizi dira.

1989an, Nazio Batuek Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena (HEH) egin zuten, eta herrialde guztiek berretsi dute, AEBek eta Somaliak izan ezik. Hitzarmen hori erreferentzia-puntua izan da haurren eskubideen historian, esparru horretan nahitaezko izaerarekin ezarri den nazioarteko lehen tresna baita.

Zergatik da hain garrantzitsua Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmena?

Hitzarmenak aldaketa ugari eragin ditu haurren eskubideen babesaren eremuan:

1. Munduan Giza Eskubideen alde gehien berretsi den tresna da.
2. Hitzarmenak hiru alderdi sustatzen ditu: Lehenik eta behin, haurraren etorkizuna eraginpean hartzen duten gaietan *parte hartzea* haurraren adinaren eta heldutasunaren arabera, hala nola prozesu judizialean edo adopzio-prozesuetan. Halaber, hainbat **eskubide** ezartzen ditu, haurrak abusuaz, indarkeriaz eta eskubide horien aurkako praktika oroz babesteko. Azkenik, beste edozein Hitzarmenek bezala, urraketen aurkako babestzat hartzen diren **eskubideak** ematen ditu.
3. Haurrak ez ditu eskubide-objektutzat hartzen, eskubide-subjektutzat baizik. Heldu gehienak haurrak objektutzat hartzeko hezita daude, eta haurrek helduen (hala nola irakasleen, apaizen, gurasoen, medikuen eta abarren) esana itsu-itsuan bete behar dutela uste dute. Aitzitik, helduek, gizarteak eta haurrekin zerikusia duten arloetan diharduten elkarte guztiek errespetatu beharreko eskubideak dituzten haurren ideia sustatzen du Hitzarmenak. Haurrek errespetua eta tratu duina jasotzeko eskubidea dute, adina edozein izanik ere, gizakiak baitira.
4. Erabakiak hartzeko garaian (erabaki judizialak, administratiboak eta abar), haurraren-tzat onuragarrienak diren interesak hartu behar dira kontuan. Kontzeptu hori zaila da definitzen, eta eztabaida handia dago esanahi zehatzaren inguruan. Praktikan, adibidez

«Zure seme-alabak ez dira zure seme-alabak; bizitzaren nostalgian seme-alabak dira... Haien gorputzak izan ditzakezu, ez, ordea, arimak, haien arimak etorkizunaren etxean bizi baitira, eta zuk ez duzu bertara iristerik, ezta ametsetan ere».

Kahlil Gilbran

Lotutako jarduerak

- Antzezpena, 75. orrialdea.
- Ashiqueren historia, 89. orrialdea.
- Haurren eskubideak, 173. orrialdea.
- Ba al dugu alternatibarik?, 93. orrialdea.
- Entzun ahots guztiak, 132. orrialdea.
- Gure etorkizunak, 165. orrialdea.
- Eskubide-bingo!, 140. orrialdea.

Haurren parte-hartzea

1. Parte-hartzea funtsezkoa da Haurraren Eskubideei buruzko Nazio Batuen Hitzarmenari indarra emateko;
2. Faktore erabakigarria da gizarte-kohesioa ziurtatzeko eta demokrazian bizitzeko;
3. Beharrezko prozesua da haurraren garapenerako¹.

epaile batek haur baten zaintza nork izango duen erabaki behar badu, haurraren eta helduen bizitzaren hainbat alderdi aztertu beharko ditu. Nolanahi ere, haurrarentzat onuragarrienak diren interesak helduenak baino garrantzitsuagoak dira.

5. Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren edukia haurraren eskubideak errespetatu behar diren eremu askotara iristen da (administrazio-eremura, eremu judizialera, hezkuntza-eremura, lege-eremura eta abar). Adibidez, jaiotzean behar bezala erregistratu ez den haurra ez da existitzen legearen ikuspegitik. Beraz, hezkuntza-agintariarentzat ere ez da existitzen, eta beharbada ez dute ikasle gisa onartuko. Horren ondorioz, eskolara joateko aukerarik gabe gera daiteke haurra. Herrialde askotan haur ugari jasaten duten ohiko arazoa da hori. Eskola batek haur bat «administrazio edo lege mailan existitzen ez delako» ikasle gisa ez onartzeak urratu egiten du, argi eta garbi, haurrak hezkuntzarako duen eskubidea.

Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmenak eragin praktikoa nabaria izan du herrialde askotan. Izan ere, Hitzarmena berretsi dutenez gero, indarreko legeria neurri batean berritu edo aldatu behar izan dute herrialde horiek.

Zure ustez, haurrek beti eta baldintzarik gabe bete behar al dute, beren onerako, gurasoen esana?

Haurren egoera: gertakariak eta zifrak

Hitzarmena haurren aldeko urrats handia bada ere, munduko eskualde gehienetan haurren eskubideak urratzen direla erakusten dute gertakariak.

Haurrak European

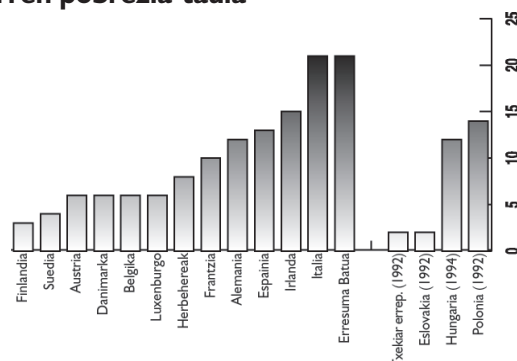
- Trafikatzen dituzten emakumeen eta haurren kopurua gora egiten ari da era kezkagarrian. Kalkuluen arabera, urtean 120.000 emakume eta haur inguru trafikatzeko dituzte, Europako erdialdetik eta ekialdetik mendebaldera.
- Bulgarian egindako txosten batzuen arabera, prostituzioa diru-iturri nagusia da 14-18 urteko neska askorentzat. Gainera, sare antolatua baten barruan dihardute sarritan. Halaber, kezkagarria da prostituzioan diharduten mutilen kopuruak izan duen gorakada.
- Estonian, neska gazte-gazteen prostituzioa sexu-turismoaren atzerriko merkatuak izan duen hazkundearen testuinguruan ulertu behar da. Latvian ere, prostituzioan diharduten neska gazte-gazteak identifikatu dira (8-10 urtekoak dira gazte-gazteak).
- Erresuma Batuan, ikerketek agerian utzi dute milaka haur bizi direla kalean (hirietan nagusiki, baina beste eremu batzuetan ere bai). Nesken eta mutilen arteko banaketa pare-parekoa da. Kalkulatutakoaren arabera, urtean 40.000 haur inguruk ihes egiten dute etxetik.
- Frantzia, kaleko haurren fenomeno laurogeiko hamarkadan bihurtu zen arazo esanguratsu. Agintari batzuek diotenez, 10.000 inguru izan daitezke, baina beste batzuentzat gutxiago dira.
- Oro har, gero eta gazte arlote gehiago bizi dira Europako erdialdeko eta ekialdeko kaleetan. Bukaresten, adibidez, 1.500 haur inguru bizi dira kalean.
- Polonian eta Hungarian, 15 urtetik beherako haurren herenak pobrezian bizi dira. Polonian duela gutxi egindako azterlan batean egiaztatu denez (GNBP, 1999), haurren %60k desnutrizio motaren bat jasaten du, eta, horien artean, %10ek konponbiderik gabeko desnutrizioa du. Errusiar Federazioan, 2 urtetik beherako haur errakitikoen kopurua %9,4tik %15,2ra igo zen 1992tik 1994ra bitarte.

Zein dira haurrak?

Hitzarmenaren 1. artikularen arabera, «18 urtetik beherako gizaki oro da haurra, aplikatu beharreko legee jarraiki adin-nagusitasunera lehenago iristen denean izan ezik».

Beraz, 18 urtetik beherako pertsona orok (nerabeak barne) Hitzarmenaren babesa jasotzen du.

Data nagusiak

Ekainaren 4a
 Erasoen biktima errugabeak
 izan diren haurren nazioarteko
 eguna.

Abuztuaren 12a
Gazteen nazioarteko eguna

Azaroaren 20a
Haurraren egun unibertsala

- 5 urtetik beherako 10 milioi haur baino gehiago sendatzeko moduko gaixotasunen ondorioz hiltzen dira.
- 100 milioi haur baino gehiago ez daude oraindik lehen mailako hezkuntzan, eta gehienak neskak dira.
- 300.000 haur inguru gerretan parte hartzen ari dira.
- 149 milioi haur inguruk desnutrizioa jasaten dute (horien bi heren Asiakoak dira).
- 2000. urtean, 31 milioi errefuxiatu eta desplazatu geratu ziren gerra-gatazkek harrapatuta, eta etxea utzi eta errefuxiatu bihurtu behar izan zuten; gehienak emakumeak eta haurrak ziren.

«Haurrekin egotean sendatzen da arima».

Fyodor Dostoevsky

Zergatik da hain zaila trafiko mota hori desagerraraztea?

Zer da haurren lana?

Hamabost urtetik beherako haurrek lanaldi osoan egiten duten lana

... haurrei eskolara joatea eragozten diena

... arriskutsua haurrentzat eta horien osasun fisiko, mental edo emozionalerako.

Praktika horren arrazoiak oso konplexuak dira zenbaitetan: kultura-arazoak, pobrezia (gurasoek eta familiak haurren soldatak behar dituztenean) eta abar.

Ondorioei dagokienez, haurrei heziketa egokia jasotzeko aukera kentzeaz eta haurren garapen fisikoa eta mentala desorekatzeaz gain, haurren lanak osasun-arazo larriak eragin ditzake, hala nola giharren eta hezurren deformazioa, kutsadura kimikoa, ebakidurak eta bestelako zauriak gorputzean, arnas gaixotasunak, erredura larriak eta abar.

Haurrek eskuz fabrikatutako produktuen artean, honako hauek aipa daitezke: alfonbrak, adreiluak, pospoloak, azukrea, arropa, oinetakoak, zigarroak, su artifizialak, etxeak eta bestelako eraikinak, arkatzak, larruzko produktuak eta abar. Halaber, uzta biltzeko, fabrikako lanak egiteko, gauza astunak eramateko, arrantza egiteko eta etxeko oinarritzko zerbitzuetarako hartzen dituzte haurrak.

Internet eta pornografia

Haurrek arrisku ugari dituzte Internet erabiltzen dutenean. Haur batzuek material desegokiak erabil ditzakete (indarkeriari lotutako argazkiak, propaganda arrazista eta xenofobia eta abar), edota erasoak eta pedofilia-egoerak jasan ditzakete. Gero eta nabariagoa da haur-pornografiari buruzko informazioa (izenak, argazkiak eta abar) elkartrukatzen duten sareak daudela. Azken urteotan, legez kanpoko jarduera ez-moral horiek sustatzen zituzten edo horietan inplikaturik zeuden pertsonak atxilotu dituzte Europan eta beste kontinente batzuetan.

Hona hemen haurren inguruko gaietan inplikaturik dauden pertsonen (hala nola gizarte-lan-gileek, irakasleek, psikologoek eta abar) proposatutako irtenbide batzuk:

- Ekintza indibidualak egitea (hala nola txostenak, kexak edo galderak aurkeztea), arrisku-pertsona dagoen haurren bat ezagutzen denean, edo Interneten legez kanpoko edo arrisku handiko materiala aurkitzen denean.
- Haurrei babesa eta informazioa ematea, eta gaia haiekin eztabaidatzea.
- Gurasoei babesa ematea, Internet erabiltzearen arriskuez jabetu eta gai horietan informatu behar baitute.

Haurren aldeko Munduko Goi Bilerak

1990eko irailean, haurren aldeko Munduko Goi Bilerak haurren biziraupenari, babesari eta garapenari buruzko aldarrikapena egin zuen, baita aldarrikapena abian jartzeko ekintza-plan bat ere. 2000. urterako lortu beharreko hainbat helburu ezarri ziren, honako alderdi hauen inguruan: haurren heriotza-tasa, desnutrizioa, haurrek mundu osoan oinarritzko heziketa jasotzeko aukera eta abar.

Helburu horietako ezein ez da lortu, baina goi-bilerak egonkorra izan ez zela esan nahi al du horrek?

Gaiarekin kezkatutako pertsona batzuek legez kanpoko materialak dituzten web-orriak ikertu eta horiei buruzko informazioa ematen dute, eta GKE asko pertsona horiek osatutako sare baten bitartez antolatzen dira⁴.

Europako Kontseiluak 2001eko azaroaren 8an egin zuen krimen zibernetikoari buruzko Hitzarmena. Indarrean jartzen denean, Interneten eta beste sare informatiko batzuen bidez egindako krimenei buruzko nazioarteko lehen ituna izango da, eta konputagailuei eta Interneti lotutako krimenak landuko ditu bereziki (*haur-pornografia barne*). Helburu nagusia gizartearen krimen informatikoaz babesteko politika kriminal komun batera iristea da, eta, horretarako, legeria egokia erabiltzea eta nazioarteko lankidetzaren sustatzea. Hitzarmenaren 9. kapitulua Internet bidezko pedofiliaren eta haur-pornografiaren aurkako jardunari eskainita dago.

? Har al ditzakegu haurrek Interneti ematen dioten erabilera kontrolatzeko neurriak, mota orotako informazioa eta ideiak bilatzeko, jasotzeko eta emateko askatasuna urratu gabe? Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmena, 13. artikulua)

Haurren ombudsmana

«Ombudsman» hitzaren jatorria Eskandinaviako «ombud» terminoa da (enbaxadore, ordezkari edo mezulari esan nahi du). Gaur egun, talde jakin baten (haurrak gure kasuan) keak aztertzen dituen, talde horren izenean diharduen, eta talde horretako pertsonen eta talde osoaren egoera hobetzen saiatzen den pertsona izendatzeko erabiltzen da termino hori.

Haurren lehen ombudsmana Norvegiar ezarri zen, 1981ean. Ombudsmana eragile independentea, ez-partidista, bozeramailea edo arbitroa da, eta, haurren arazoak hobetzeko neurriak proposatzearen bidez, ministroek eta bestelakoek legeria-betebeharrak betetzen dituztela ziurtatzen du. Ombudsmanak adingabeen premiak, eskubideak eta interesak babesten ditu, Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren aplikazioaren alde dihardu, eta Hitzarmen hori zabalitzen laguntzen du. Ombudsmanak ikertzeko, kritikatzeko eta zabalatzeko ahalmena du, ez, ordea, administrazio-ekintzak eteteko eta erabaki administratiboak indargabetzeko. Ombudsmanak lege-ordezkar, guraso edo tutoreengandik bereiz lan egiten du, haurrak zuzenean edo zeharka inplikaturik dauden kasu zibil edo penal orotan haurren eskubideak ordezkatzeko.

Zenbait herrialdetan, ombudsmana ebaluazio-metodoak lantzeaz arduratzen da (hala nola «eragina haurraren: ebaluazioa»), lege-proposamenek, arauak edo beste edozein neurri izan ditzaketen ondorio guztiak ebaluatzeko eta identifikatzeko. Suediako «Radda Barnen» izeneko GKEaren arabera, gaur egun hogeit hamar herrialdek sortu dute haurren ombudsmana.

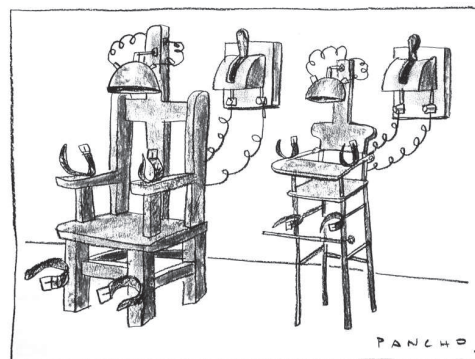
Europar, Haurren Ombudsmanen Europako Sarea 1997an sortu zen. Honako herrialde hauetako ordezkariak daude bertan: Austria, Belgika, Danimarka, Finlandia, Frantzia, Hungaria, Islandia, Lituania, Jugoslaviako Mazedoniar Errepublikak ohia, Norvegia, Portugal, Errusiar Federazioa, Espainia, Suedia eta Gales. Errusiako Lan eta Gizarte Garapeneko ministroak proiektu pilotu bat hasi du, eta haurrentzako komisarioak ezarri ditu 5 «oblasts» izenekoetan (estatuak). Komisario guztiak dekretu bidez izendatu dituzte, haurren eskubideen babesa eta sustapena hobetzeko aginduarekin.

Nazioarteko eta eskualde mailako tresnak, eta haurrak

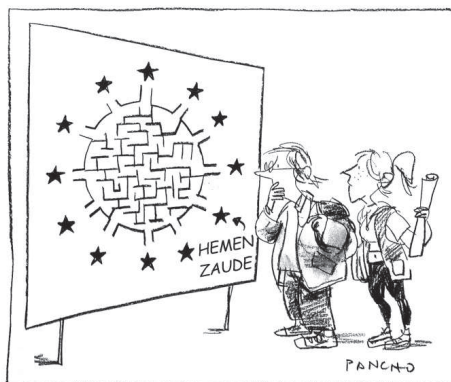
1. Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmena, 1989.
2. Haurren Biziraupenari, Babesari eta Garapenari buruzko Munduko Aldarrikapena.
3. Munduko Aldarrikapena abian jartzeko Ekintza Plana, 1990.
4. Europako Kontseiluaren Parlamentu Batzarraren 1.460. Gomendioa, haurren Europako ombudsmana sortzeko, Estrasburgo 2001.
5. Europako Kontseiluaren Parlamentu Batzarraren 1.286. Gomendioa, Haurren aldeko Europako Estrategiari buruzkoa, 1996.
6. Haurren eskubideak baliatzeko aukerari buruzko Europako Hitzarmena, Europako Kontseilua, Estrasburgo, 1996.

Bibliografia

Asquith, S., Juvenile Justice and Juvenile Delinquency in Central and Eastern Europe – A Review – Centre for the Child and Society, University of Glasgow. <http://eurochild.gla.ac.uk>
 Final report of the study group on street children, Council of Europe, Strasbourg, April 1994.
 Flekkoy, M., A Voice for Children – Speaking as their Ombudsman, UNICEF, 1991.
 The Global Movement for Children, www.gmfc.org.
 Human Rights Education Newsletter, No.29, Centre for Global Education, University of York, UK, 2001.
 Setting up a European Ombudsman for Children, doc.8552, Council of Europe Parliamentary Assembly, 1999.
 The State of the World's Children, UNICEF, 2000.
 «Trafficking in women, a comprehensive European strategy», information sheets, European Commission.

Herritartasuna

Ikuspegi sinplea...

Pertsona gehienak estatu bateko edo besteko legezko herritarrak dira, eta horrek pribilegio edo eskubide jakin batzuk ematen dizkie. Herritarra izateak, halaber, betebehar batzuk dakartzatza, Estatuak bere jurisdikziopean pertsonengandik espero duenaren barruan. Horrela, beraz, herritarrek betebehar batzuk dituzte Estatuarekin; horren truk, Estatuak beren funtsezko interesak babes ditzan espero dute. Hori, behintzat, egin beharko luke Estatuak.

Lotutako jarduerak

- Bi hiriren historia, 102. orrialdea
- Antzezpena, 75. orrialdea
- Kontuz, begira gaude eta!, 202. orrialdea
- Marraztu hitza, 223. orrialdea
- Guztiontzako hezkuntza?, 168. orrialdea
- Hauteskunde-kanpaina, 177. orrialdea
- Eskubideen aldeko borrokalariak, 143. orrialdea
- Lorategia gauean, 208. orrialdea
- Emakumezko eta gizonezko heroiak, 126. orrialdea
- Entzun ahots guztiak, 132. orrialdea
- Loturak eginez, 211. orrialdea
- Energia-zentrala, 129. orrialdea
 - Bozkatu ala ez bozkatu?, 120. orrialdea
- Sindikatu bilera, 251. orrialdea
 - Zein da zure jarrera?, 264. orrialdea
- Nor gara ni?, 228. orrialdea

Zailtasunak...

Ekuazio sinple hori zailtzen duten oinarritzko bi galdera daude:

1. Zer eskubide bermatu behar dizkie Estatuak herritarrei, eta zer baldintzatan?
2. Zer gertatzen da bizi diren herrialdean babesik jasotzen ez duten herritarrekin?

Lehen galderari erantzuteko, garbiago izan behar dugu zer den herritarra izatea, eta zer esan nahi duen, benetan, «herritartasun» hitzak. Horixe aztertuko dugu orain. Bigarren galderari erantzuteko, aztertu beharra dago munduan pertsona batzuek zergatik ez duten bizi diren herrialdeko herritartasuna, eta zer egin daitekeen horren inguruan. Eztabaida hasi besterik ez da egin. Horregatik, planteatutako gaietako batzuk baino ez ditugu landuko atal honetan.

Zer da herritartasuna?

Hainbat mendetako eztabaida da herritartasunaren nozioari buruzkoa. Gaur egun, oraindik, ez dago erabateko adostasunik esanahiaren inguruan. «Legezko herritartasun» kontzeptua sinple samarra dela dirudi: normalean, Estatu nazional bati lotuta eta nazio horren legeen arabera definituta dago. Horregatik, beharbada, jende askorentzat herritartasunaren ideia abertzaletasunaren ideari zuzenean lotuta dago: «herritar ona», askotan, «abertzale ona» dela ulertzen da.

«Herritartasun» kontzeptuak, aldiz, abertzaletasun soila baino alderdi gehiago biltzen ditu. Hurrengo atalean kontzeptuaren sustrai historikoak azalduko ditugu, eta ongi ikusiko dugu hori. Alde batetik herritarra eta, bestetik, subjektua bereiztea oso baliagarria da.

Herritarrek beti bete behar al dute legea?

Herritartasunaren ikuskera historikoak

Oso baliagarria da herritartasunaren ideiarekin bilakaerarik garrantzitsuenetako batzuk aztertzea, gaur egun eztabaidatzen ari diren esanahi-ildoak argitzen lagunduko baitu horrek.

- Herritartasunaren jatorria antzinako Grezian koka daiteke. Garai hartan, Estatuko gaian parte hartzeko legezko eskubidea zutenak ziren «herritar». Denak ez ziren herritarrik: esklaboak eta emakumeak subjektu soilak ziren. Herritarren estatus pribilegiatua zutenentzat, «bertute zibikoaren» edo herritar «ona» izatearen ideia kontzeptuaren alderdi garrantzitsua zen. Tradizio horrek bultzatuta, herritarrek bete beharreko «betebeharrak» nabarmendu ziren.
- Herritartasunaren eta identitate nazionalaren arteko lotura «herritarren» estatusa beti estatu-nazio bati lotu izanaren ondorioa da. Horrela sortu zen, halaber, herritartasunaren eta abertzaletasunaren arteko lotura.
- XIX. mendean garatutako herritartasunaren ikuspegi liberalak areagotu egin zuen herritar guztien «eskubideen» garrantzia. Botoa emateko eskubidea zabaldu zen heinean, justizia eta eskubide politikoak errealitate bihurtu ziren gero eta jende gehiagorentzat.
- XX. mendean, «herritartasun sozialaren» aldekoek beste urrats bat egin zuten, eskubide zibilak eta politikoak herritarrek Estatutik espero dutenaren zati bat baino ez direla aitortu zutenean. Era berean, herritarren eskubideetan «politikan» izandako parte-hartzea ez ezik bizimodua bera eta lan-baldintzak ere jasotzearen alde agertu ziren pentsalariei zor zaie ongizatearen estatuaren agerpena, joan den mendean.
- «Askotariko herritartasun» kontzeptua aspaldikoa da, eta estatu edo antolamendu-gorputz batekoa baino gehiagokoa izateko aukera ematen dio jendeari. Adibidez, Europar Batasunaren garapenarekin, estatu kideetako herritarrek, beren estatu-nazioan ez ezik, Europar Batasunean ere badituzte eskubideak eta betebeharrak, eta gero eta neurri handiagoan gainera.
- «Herritartasun» kontzeptuaren beste alderdi bat, gero eta garrantzi handiagoa hartzen ari dena, «hezkuntzaren» ideiarekin lotutakoa da. Herritartasunak zentzu tradizionalan eskubideak «baliatzea» eta betebeharrak «betetzea» esan nahi badu, badu zentzua esatea herritarrek ez direla jaiotzen, egiten baizik. Leialtasuna eta erantzukizuna, adibidez, ikasi eta landu beharreko dohaiak dira. Horrela, beraz, dohai horiek herritarra izateko —terminoaren zentzu osoan— funtsezkoak badira, «benetako» herritarrek hezi egin behar dira —terminoaren zentzurik zabalenean—.

Gaur egun, jende gehienak herritartasunaz duen nozioak goian aipatutako sei kontzeptuetako bakoitzaren elementuak biltzen ditu, proportzio desberdinetan bada ere. Batzuek «betebeharrak» azpimarratzen dituzte, eta beste batzuek, berriz, garrantzi handiagoa ematen diete «eskubideei», «abertzaletasunari» edo —benetako herritarrek— izan beharko lituzkeen dohainei.

Giza Eskubideekiko lotura

Ikus dezakegunez, eskubideak zein erantzukizunak izan dira, hasieratik, herritartasunaren nozioaren elementu garrantzitsuak: herritarrek oinarritzko eskubide jakin batzuk dituztela, eta betebeharrak jakin batzuk ere eskatzen zaizkiela ulertzen da.

«Betebehar» edo erantzukizun horiek hartzen dira kontuan «herritarrek nolakoak izan beharko luketen edo nola jokatu beharko luketen» esatean.

Hala ere, nozio horrek norabide jakin bat duela edo gizabanako bakoitzari datxezkion askatasuna eta duintasuna neurri handiegian mugatzen dituela iruditzen bazaigu, gogoan izan behar dugu muga horiek Giza Eskubideei buruzko teoriaren zuzeneko ondorioa direla. Herritar

Herritartasuna errealitate konplexua eta multidimentsionala da, eta bere testuinguru historikoan eta politikoan kokatu behar da. Herritartasuna ezin dugu abstraktuan aipatu, ideia horrek, berez, gizarte baten edo sistema politiko baten benetako premiei lotuta baino ez baitu esanahirik. Herritartasun demokratikoa, zehazki, gizabanakoek eskubideen eta erantzukizunen sisteman duten parte-hartze aktiboari lotuta dago (sistema hori da herritar guztien esparrua gizarte demokratikoetan).⁵

«Gutako bakoitza Jaungoikoak sortu zuen bezalakoa da, eta, askotan, askoz okerragoa».

Miguel de Cervantes

«Era sinplean esanda, subjektuak legeak betetzen ditu eta herritarrak legeak sortzen eta aldatzen parte hartzen du.»

B. Crick.

guztien Giza Eskubideak errespetatuko dituzten gizarteak eraiki nahi izateak ezartzen dizkigu erantzukizunak, herritarrak garen neurrian.

Zuzeneko bi lotura daude herritarren erantzukizunen eta Giza Eskubideei buruzko teoriaren artean:

1. Gizabanako bakoitzak oinarritzko Giza Eskubideak izateak ez dio inori baimenik ematen nahi bezala jokatzeko. Beste pertsona batzuen Giza Eskubideak urratzen ez ditue-nean soilik joka dezake nahi duen bezala. Beraz, herritartasun onari dagokionez, *herri-tarrek besteen Giza Eskubideak errespetatzea eskatzen duela esan dezakegu segurtasun osoarekin.*
2. Giza Eskubideekiko zuzeneko bigarren loturak «herritartasun» kontzeptua eta «gi-zarteko kide» kontzeptua bat datozela du oinarri. Ez gara, adibidez, hutsik dauden uharteetan bizi diren herritarrez ari. Herritarra herrialde edo eskualde jakin bateko *biztanlea* baino askoz gehiago da. Herritarra, funtsean, eskualde jakin batean bizi den gizarteko kidea da. Hortaz, Giza Eskubideak errespetatuko dituzten gizarteak eraiki nahi baditugu, murrizketa bat ezarri behar dugu gizartean bizi diren gizabanakoen por-taerari dagokionez.

Horrela, beraz, herritartasun onak *gizarteak Giza Eskubideak neurri handiagoan errespetat-zeko beharrezkoa den portaera eskatzen duela ere esan dezakegu.*

? Zer egin beharko luke gizabanakoak gizarteak komunitateko sektore jakin batzuen eskubideak errespetatzeari uzten dionean?

Herritartasunaren inguruko arazoak

Herritartasunari buruzko egungo eztabaidak herritarrek gizarte demokratikoen prozesuetan esku-hartze eta parte-hartze handiagoa izateko arazoa du oinarri. Egiaztatu ahal izan denez, herritarrek aldizka botoa emateko duten aukera ez da nahikoa agintzen dutenak erantzule bihurtzeko zein herritar arrunten parte-hartzea sustatzeko. Botoa emateko ohiturek, gainera, herritarrek politikaren inguruan axolagabetasun handia agertzen dutela adierazten dute, eta horrek larriki ahultzen du demokraziaren funtzionamendu eraginkorra. Arazo horiek direla-eta, hainbat programa sortu dira, hala nola Europako Kontseiluaren «Herritartasun Demokra-tikorako Hezkuntza».

? Hauteskundeetan botoa emateaz gain, zer aukera ditu herritar arruntak esku hartzeko edo parte hartzeko?

Orain arte ziur aski arreta txikiagoa eskaini zaion, baina gero eta garrantzi handiagoa har-tzen ari den beste gai multzo bat arazoi batengatik edo besteagatik herritartasunaren onura guztiak jasotzen ez dituzten pertsonen ingurukoa da. Arazo horren ondorioz, bizi diren herrialdeko herritartasun formala izanik ere gizartean erabat parte hartzeko aukera ukatzen zaion gizarte-talde txikiek hainbat diskriminazio mota jasaten dituzte.

Arazoaren bigarren alderdia gora doan globalizazioaren ondorioa da. Horrek guztiak lan-jarraibide berriak sortu ditu, eta mundu osoko pertsona asko eta asko atzerrira joaten dira bizitzera, baina ez dute herritartasun formala eskatzerik. Pertsona horien artean, langile etorkinak, errefuxiatuak, aldi baterako egoiliarak eta bizitoki iraunkorra beste herrialde ba-tean ezarri dutenak daude.

? Zein da herritartasuna lortzeko ezarri beharko litzatekeen irizpidea, gero eta kulturanitzagoa den mundu honetan? Langile etorkinek herritartasunaren onura batzuk edo herritartasun formala lortzeko eskubidea izan beharko al lukete?

Herritartasun demokratikorako hezkuntza: Europako Kontseilua eta gazteria

Europako Kontseiluaren programa horren bidez, herritartasun demokratikorako hezkuntza sendotzeko Europako esparru bat sortu nahi izan da. Kontseiluak eskaera egin die estatu kideei, hezkuntzaren, prestakuntzaren, kulturaren eta gazteriaren arloan garatzen dituzten politiketan eta praktiketan programa horiek txertatzeko, eta aktiboki lan egin du estrategia eta ikuspegi berriak identifikatzeko eta zabaltzeko.

Herritartasun Demokratikorako Hezkuntzaren Programaren eta Aldarrikapenaren aurre-proiektuak (1999ko apirila) honako oinarritzko ezaugarri hauek identifikatzen ditu: Herritartasun Demokratikorako Hezkuntza:

- bizitza osoko ikaskuntza-esperientzia eta hainbat testuingurutan parte hartzeko prozesua da;
- gizonetakoak eta emakumeetakoak hornitzen ditu bizitza publikoan aktiboki parte hartzeko, eta beraien eta gizartearen etorkizuna arduraz taxutzeko;
- Giza Eskubideen kultura irakatsi nahi du, eskubide horiekiko erabateko errespetua eta horien ondoriozko erantzukizunaren ulermena ziurtatzeko;
- gizarte kulturantz batean bizitzeko eta desberdintasuna era burutsuan, sentikorrean, tolerantan eta moralean tratatzeko prestatzen ditu pertsonak;
- gizarte-kohesioa, elkar ulertzea eta elkartasuna sendotzen ditu;
- gizarteko adin-talde eta sektore guztiak bildu behar ditu.

Herritartasun Demokratikorako Hezkuntzaren Programaren alderdi garrantzitsu bat gazte-sareak, elkarteak, ekimenak eta abar babesteko eta, era horretan, gazteak gizarte zibilean parte hartzera bultzatzeko asmoa da. Izan ere, gazteek sektore garrantzitsua osatzen dute programa horren talde hartzailearen barruan.

«Txundituta nago Giza Eskubideen aldeko hainbeste aktibistaren aurrean. Horien jakintzak eta esperientziak konfiantza ematen didate eskolatan Giza Eskubideetan hezteko programarekin jarraitzeko, eta herritartasunari buruzko ikaskuntzari lotutako eskolaz kanpoko jarduerari gehiago egiteko»⁶.

Marina Kivinen, 2000

Erreferentziak

Crick, B., *Essays on citizenship*, Continuum, 2000.

Education for Democratic Citizenship (Council of Europe) http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/E.D.C/

Journal of Citizenship Studies, www.tandf.co.uk/journals/arfax/13621025.html.

Kennedy, K. (Ed), *Citizenship education and the modern state*, Falmer Press, 1997.

Oliver, D., Heater, D., *The foundations of citizenship*, Harvester Wheatsheaf, 1994.

Demokrazia

«Inor ez da herritar on jaio, ezein nazio ez zen demokrazia gisa sortu. Aitzitik, bizitza osoan eboluzionatzen duten prozesuak dira biak. Gazteak prozesu horietan txertatu behar dira jaiotzen direnetik»⁷.

Kofi Annan

Pertsona talde batentzat arauak sortzeko sistema bat da demokrazia. Demos —herri— eta kratos —botere— hitz grekoetatik sortutako terminoa da. Horrela, beraz, demokrazia «herriaren gobernu» dela esan ohi da, edo, beste era batean esanda, arauak sortzeko sistema bat, arau horiek bete behar dituzten pertsonen prestaketa.

Lor al daiteke horrelako sistema bat? Eta erabakiak hartzeko modu egokia izan al daiteke?

Nola sortu zen ideia hori? Eta zergatik hartzen dugu gaur egun, pertsona eta herrialde gehienek bederen, gure arreta merezi duen *sistema bakartzat*?

Guztioi benetan komeni zaigun sistema al da?

Zergatik demokrazia?

Demokraziaren ideiarekin oinarri diren eta demokraziaren erakargarritasuna azaltzen laguntzen duten funtsezko bi printzipio daude:

1. *Autonomia indibidualaren* printzipioa; horren arabera, inork ez du beste batzuek ezarritako arauari lotuta egon behar.
2. *Berdintasunaren* printzipioa; horren arabera, denek aukera bera izan behar dute gizartean bizi diren pertsonak eraginpean hartzen dituzten erabakietan eragiteko.

Bi printzipio horiek jende guztia hartzen dute eraginpean, eta gobernu-sistema demokratikoa da, teorian bederen, biak funtsezkotzat hartzen dituen bakarra. Beste sistema batzuek —hala nola oligarkiak, plutokraziak edo diktadurak— bi printzipioak urratzen dituzte normalean: boterea gizartearen sektore jakin (konstante) bati ematen diote, eta pertsona horiek gainerako herritarren izenean hartzen dituzte erabakiak. Kasu horietan, berdintasuna eta autonomia indibiduala ez dituzte errespetatzen.

Adierazitako bi printzipio horiek justifikazio morala ematen diote demokraziari, eta biak Giza Eskubideen oinarritzko printzipioak dira. Hala ere, badira arrazoi praktikoak ere, gobernu-sistema demokratikoa beste edozein sistemaren gainetik jartzeko.

1. Sistema demokratikoa gobernatzeko era eraginkorragoa dela aipatzen da sarritan. Izan ere, sistema demokratiko batean errazagoa da hartutako erabakiak errespetatzea. Jendeak, oro har, ez ditu bere arau «propioak» hausten.

Lotutako jarduerak

- Hauteskunde-kanpaina, 177. orrialdea
- Loturak eginez, 211. orrialdea
 - Bozkatu ala ez bozkatu?, 120. orrialdea
- Sindikatu bilera, 251. orrialdea

- Halaber, errazagoa da herritarrek sistema hori onartzea, erabakiak talde desberdinen arteko adostasunari esker hartzen baitira. Arauak ez lirateke errealistak izango herritarren sektore handiek onartuko ez balituzte. Beraz, demokratikoki onartutako gobernu batek kontuan hartu beharreko legeen inguruko barne-kontrol bat dago.
- Sistema demokratiko batek, halaber, ekimen gehiago sustatu beharko lituzke eta, beraz, baldintzak aldatzeko jarrera irekiagoa izan beharko luke, «lau begik bik baino gehiago ikusten dutela» dioen printzipioan oinarrituta.

«Boto bat bala bat baino ahaltuagoa da».

Abraham Lincoln

? Zure herrialdeko arauak «zeureak» direla sentitzen al duzu? Zein dira horren arrazoiak?

Teoria ona

Praktikan, jakina, ez da zentzuzkoa gizarteko kide guztiek arauak sortzeko prozesuan lagun dezaten espero izatea, eta denak ez lirateke prest egongo laguntzeko. Hori dela-eta, herrialde askotan herritarrek ordezkariak izendatzen dituzte, haien izenean erabakiak har ditzaten: zuzeneko demokraziaren ordezkariak, *ordezkaritza-demokrazia*. Teorian, herritar bakoitzak aukera berak ditu bere interesak hobekien ordezkatzeko dituen pertsona aukeratzeko. Era horretan, berdintasunaren printzipioa betetzen da. Beti ez da horrela izan: Antzinako Grezian demokrazia sortu zenean, emakumeek eta esklaboek ez zuten botoa emateko eskubiderik (eta, jakina, haurrek ere ez). Gaur egun, munduko herrialde askotan, emakumeek botoa emateko eskubidea dute, baina borroka hori duela gutxi samar irabazi zen.

Gizarteko beste sektore batzuk (etorkinak, presoak eta haurrak, normalean) herrialdeko legeak errespetatzera behartuta daude, baina ez dute botoa emateko eskubiderik.

? Justifikagarria al da gizarteko sektore jakin batzuk prozesu demokratikotik baztertzea?

Legeak sortzeko prozesuaren gaineko kontrola

Gaur egun *berdintasunaren* printzipioa neurri handiagoan edo txikiagoan errespetatzen dela esan dezakegu (botoari dagokionez, behinik behin), baina nola aplikatzen da lehen printzipioa —*autonomiarena*, alegia— egungo demokrazietan? Gizarte horietako pertsonak zer neurritaraino sentitzen dute beren ordezkariak adostutako legeak «beraienak» direla? Erantzuna ez da batere pozgarria. Izan ere, munduko demokrazia askotan, jende askok esango luke herrialdeko legeak bere interesak ordezkatzeko ez dituzten agintariek «inposatzeko» dizkietela. Orduan, galdu egin al da lehen printzipioa?

? Ordezkaritza-demokrazia batean, jendeak izan al dezake benetako boterea bere izenean hartutako erabakien gainean?

Ordezkaritza-demokrazia batean, jendeak legeak sortzeko prozesuaren nolabaiteko kontrola duela esan daiteke, zenbait alderdiri dagokienez. Eredu idealera jo behar dugu berriz ere; herrialde askotako egoera politikoaren adierazgarri zehatza ez bada ere, arlo problematikoak identifikatzen laguntzen digu, eta horiek gainditzeko moduak iradokitzen dizkigu.

- Herritarrek legeak sortzeko prozesuetan eragiten dute, legeak sortzen dituzten pertsonak hautatzen baitituzte: teorian, hauteskundeetan beren interesak ordezkatzeko dituzten hautagaiak aukeratzen dituzte herritarrek. Era horretan, beren interesetatik hurbilen dagoen pertsona aukeratu dezakete herritarrek.
- Politikariek berriz hautatuak izateko aurkeztu behar dute. Hauteskundeetan arteko aldian, hurrengo hauteskundeetan beren jardunean oinarrituta epaituko dituztela kon-

«Bi gora demokraziaren alde: bata aniztasuna onartzen duelako, eta bestea kritika onartzen duelako. Bi gora nahikoak dira: ez dago hirugarrenerako arrazoirik».

E.M. Forster

- turatu behar dute legegileek. Beraz, ez lukete herriak onartzen ez duen legerik onartu beharko. Adierazi gabeko kontrol-modu bat da hori.
- 3. Teorian, herritarrek aukera handiak dituzte politika edo lege jakin batzuekiko atsekabea aktiboki adierazteko eta, era horretan, ordezkarietara mezu bat bidaltzeko (kezka-arlo baten aurrean gaudela aditzera emanez).
- 4. Teorian, halaber, herritarrek aukera dute lege-prozesuan eragin positiboagoa izateko. Horretarako, ordezkari politikoen kontsultetan parte har dezakete, GKEen edo beste presio-talde edo aholku-talde batzuen bitartez.
- 5. Azkenik, edonork du hauteskundeetan aurkezteko askatasuna (ezein hautagai bere interesak ordezkatzeko gai ez dela sentituz gero).

Hauteskunde libreak eta bidezkoak – helburu bat lortzeko bitartekoa

«Herriaren borondatea izango da gobernuaren agintearen oinarria; borondate hori aldezkatu hauteskunde garbietan adieraziko da, sufragio unibertsalaren eta berdintasunekoaren bidez. Horretarako, boto sekretua edo bozketasuneko prozedura zuzenak erabiliko dira».

21. artikulua, iii paragrafoa, GEAU

Hauteskundeak legegileak kontrolatzeko metodoa dira, eta, teorian, politikarietara nahi edo premia bat adierazita baliatzen da kontrol hori, politikari horiek egiten dituzten gauza guztietan hautesleak kontuan har ditzaten. Horrelako metodo batek hauteskundeak libreak eta bidezkoak izatea eskatzen du, baita zerbait garrantzitsuagoa ere: politikarietara hautesleentzako interesak ordezkatu ezean hautesle horien aurrean erantzuleak izango direla *uste izatea*.

Ezein politikari ez du berez bestelako interesak ordezkatzeko beharra, hautesleentzako zigorren *beldur* direnean izan ezik. Sistemak uste horren premia du eraginkorra izateko. Beraz, azken batean, noizean behin zigor hori aplikatzen duten (edo aplikatzeko prest daudela dioten) hautesleentzako mende daude.

Horrela, beraz, «hauteskundeak» erraz sar daitezke sistema politiko batean, baina horrek ez du esan nahi, ezinbestez, sistema hori sistema demokratiko garbi bihurtuko denik. Hauteskunde estrukturalak sistema demokratikotara ekarpena egiteko, beharrezkoa da hautesleek hauteskunde horiek beren ordezkarietara kontuak eskatzeko erabiltzea. XXI. mendearen hasieran, herrialde demokratiko askotako hautesleentzako abstentzioa oso handia da, eta horrek arriskuan jartzen du kontrol-sistema horren eraginkortasuna.

Halaber, zalantzan jartzen du demokratikotara hautatutako gobernuen legimititatea, zenbait kasutan hautesleentzako *gutxiengoak* hautatzen baitu gobernuak.

Hauteskundeak eta axolagabetasuna

«Stockholm, maiatzak 17 (IPS) – Hautesleentzako axolagabetasunak neurri batean zapuztu egin zituen ospakizunak, Suedian elur-orekin lan egiten duten indigenentzako (saamientzako) parlamentu nazionalerako izan diren lehen hauteskundeetan. Igandeko lehen hauteskunde horietan, parte-hartzea txikia izan zen; 1.200 hautesleentzako artean, %50 baino ez zen botoa ematera joan». Interpress Third World News Agency (IPS), 1993

«Abenduaren 17an Vladivostok hirian egingo diren Dumarako (hots, ordezkarietara-kontseilurako) hauteskundeetarako arazo handiak dituzte aurrean, 12 hautagaik kandidaturari uko egin baitiote, aurreko hauteskundeetan hautesle askok parte hartu ez zutelako-eta». Vladivostok Daily, 2000ko azaroaren 29a

«Hauteskundeentzako emaitzek ezkerretarako mugimendu bat izan dela adierazten badute ere, Errumaniako giro politikoaren daturik adierazgarriena abstenitu ziren hautesleentzako kopurua da. Hauteskundeetan %44,5ek baino ez zuen parte hartu (1996an parte-hartzea %56,4 izan zen)». Central Europe Review, 2000ko ekainaren 12a

«Erresuma Batuko hauteskunde orokorretan izandako parte-hartzea azken 80 urteetako txikiena izan zen; hautesleentzako %60k baino ez zuen botoa emateko "lana" hartu. Parte-hartzerik txikienen artean, Liverpool Riversideoa dugu; bertan, hautesleentzako %34,1ek eman zuen botoa. Zundaketak agerian uzten duenez, herrialde osoan 18-25 urteko gazteak izan ziren axolagabekinak». BBC, 2001eko ekainaren 9a

«1994an, %70ek eman zuten botoa Eslovakiako parlamenturako hauteskundeetan, baina 18-25 urteko hautesleentzako parte-hartzea %20 izan zela kalkulatu zen». Rock volieb, 1998

Demokrazia mundu errealean

Nazio demokratiko adina demokrazia forma desberdin daude munduan. Ez daude bi sistema berdin, eta ezein sistema ezin da demokraziaren «eredutzat» hartu. Demokrazia presidentzialak eta parlamentarioak daude; demokrazia federalak, konfederatuak eta unitarioak; erreferendumak maiz erabiltzen dituzten demokraziak; kanpoko erakundee-kiko kontsultak neurri handiagoan edo txikiagoan erabiltzen dituztenak; bozketa-sistema proportzionala erabiltzen dutenak eta gehiengoan oinarritzen direnak (edo bien arteko konbinazioak) eta abar. Sistema horietako bakoitza «demokratikoa» dela esan daiteke, arestian aipatutako bi printzipioetan oinarrituta baitaude, teoriarik bederen: berdintasuna herritar guztientzat, eta gizabanako bakoitzak autonomia pertsonaleko maila jakin bat izateko duen eskubidea. Ez da batere errealista «autonomiak» gizabanako bakoitzak *nahi duena egin dezakeela* esan nahi duela pentsatzea. Hala ere, herritar guztiei botoa emateko aukera berdina ematean, pertsona bakoitzak aukera independentea egin dezakeela eta egindako aukera hori kontuan hartua izateko eskubidea duela aitortzen du sistemak. Horrela, beraz, gauza asko herritar indibidualen esku daude.

Dena dela, munduko ia nazio guztiek «demokratikoak» direla badiote ere, gaur egun indarrean dagoen edozein sistema demokratiko *demokratikoa* izan daiteke, zalantzarik gabe. Gainera, guztiak horren premian daudela esan daiteke.

Demokraziaren inguruko arazoak

Kezka unibertsal samarra dago demokraziak XXI. mendearen hasieran duen egoeraren inguruan. Neurri handi batean, herritarrek hauteskundeetan duten parte-hartze txikian oinarrituta dago kezka hori. Izan ere, badirudi herritarren interesaren eta parte-hartzearen gabezia adierazten duela horrek, eta gabezia horrek ahuldu egiten du prozesu demokratikoa.

Hori arazo handia, zalantzarik gabe, baina zenbait azterlanek adierazten dutenez, beste hainbat modutan ikusten den parte-hartzea gora egiten ari da gaur egun (hala nola presio-taldeen bidez, ekimen zibiletan, aholku-organoetan eta abar). Parte-hartzeko modu horiek hautesleak botoa ematera joatea bezain funtsezkoak dira, edo funtsezkoagoak, demokraziaren funtzionamendurako. Hauteskundeak, azken batean, pertsonen interesak zintzoki ordezkatzeko direla ziurtatzeko oinarritzko modu bat baino ez dira, eta gobernu bati erantzukizunak eskatzeko lau edo bost urte itxaron behar izatea (hauteskunde batzuetatik besteetarako denbora tarteak, alegia) gehiegizkoa da.

Jendeak oroimen motza du!

Ordezkaritza-demokraziaren nozioari lotutako beste bi arazo gehiago daude. Gutxiengoaren interesekin zerikusia dute. Askotan gutxiengoaren interesak hauteskunde-sistemaren bidez ordezkatzeko ez direla da lehen arazoa. Oso gutxi direlako eta ordezkari izateko beharrezkoa den gutxieneko mailara iristen ez direlako, edota, maizago, hauteskunde-sistemen arabera «dena irabazlearentzat delako» gertatzen da hori. Bigarren arazoa honako hau da: legegintza-organoan ordezkari izanik ere, ordezkariak gutxiengoak dira eta ezin dituzte gehiengoaren ordezkarietara irabazteko beharrezkoak diren botoak bildu. Hori dela-eta, demokrazia «gehiengoaren gobernu» dela esan ohi da.

Demokrazian ezin da konfiantza handiegirik izan bigarren arazo hori konpontzeko. Erraz imajina daiteke —eta sarritan gertatu da— gehiengoak gutxiengoarentzat kaltegarriak diren erabakiak bultzatzea. «Herriaren borondatea» izateak ez ditu erabaki horiek justifikatzen. Gutxiengoaren zein gehiengoaren oinarritzko interesak babesteko, Giza Eskubideen printzipioei atxiki beharra dago, eta printzipio horiek lege-mekanismo eraginkor baten bidez sendotu behar dira, gehiengoaren borondatea edozein izanik ere.

Data nagusia

Abenduak 10

Giza Eskubideen Eguna

«Ipar Irlandan, Eskubideen Aldarrikapen berri bati buruz eztabaidatzen ari gara. Aldarrikapen horretan jasotako eskubideak gazteen bizitzekin lotu nahi ditut gure gazte-klubean».

Tara Kinney, Ipar Irlandako Gazte Foruma, Giza Eskubideetan Hezteko Forumean (2000) parte hartu duena

«Jende arruntak zer nahi duen jakin badakiela eta hori ematea soberan merezi duela dioen teoria da demokrazia».

H.L. Mencken

Honako hauen alde ari gara borrokan:

Askatasunaren eta Giza Eskubideen alde, gizabanako bakoitzak, gizon zen emakume, eskubide politiko guztiak izan ditzan, klase, kasta, genero, erlijio edo arrazagatiko diskriminaziorik gabe.

Berdintasunaren alde eta gizabanakoen arteko diskriminazio ororen aurka; generoen arteko berdintasunaren alde; aukera-berdintasunaren eta jakintzarako berdintasunezko aukeraren alde.

Demokraziaren alde, askatasunaren eta berdintasunaren printzipioetan oinarrituta, eta autoritarismoaren, populismoaren eta diktaduraren aurka; herri guztien autodeterminazioaren, askatasunaren eta adierazpen-askatasunaren alde.

Elkartasun unibertsalaren alde, gizabanakoak askatzeko ekintza kolektiboaren aukeran sinesten dugulako.

Konponbide politikoaren alde, gizakiek mundua aldatzeko duten gaitasunean sinesten dugulako.

Erreferentziak

- Beetham, D., *Democracy and human rights*, Polity Press, 1999.
- International Institute for Democracy, www.iidemocracy.coe.int/.
- Inter-Parliamentary Union, www.ipu.org/.
- Lijphart, A., *Patterns of democracy*, Yale University Press, 1999.
- Politeia Network for Citizenship and Democracy in Europe, www.politeia.net.
- Rock Volieb, Slovakia, www.rockvolieb.sk/.

Diskriminazioa eta Xenofobia

Zer da diskriminazioa?

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak eta nazioarteko beste akordio batzuek ez dute jasotzen «diskriminazio» terminoaren definizio generikorik, behin baino gehiagotan aipatzen badute ere. Berariazko diskriminazio moten inguruan diharduten Giza Eskubideen aldeko nazioarteko eta eskualde mailako tresnek definizio desberdinak ematen dituzte, diskriminazio motaren arabera.

Arraza Diskriminazio mota oro Desagerrarazteko Nazioarteko Hitzarmenak honela definitzen du «arraza-diskriminazioa»: «arrazan, kolorean edo jatorri nazionalen edo etnikoan oinarrituta dagoen eta politikan, ekonomian, alderdi sozialean, kulturen edo bizitza publikoaren beste edozein esparrutan Giza Eskubideen eta oinarritzko askatasunen aitortpena edo horiek berdintasunean baliatzeko edo erabiltzeko aukera deuseztatzeko edo murrizteko asmoa edo ondorioa duen edozein bereizketa, bazterketa, murrizketa edo lehentasun».

Emakumeen aurkako Diskriminazio Mota Oro Desagerrarazteko Nazioarteko Hitzarmenak, berriz, honela definitzen du «emakumeen aurkako diskriminazioa»: «sexuan oinarrituta dagoen eta politikan, ekonomian, alderdi sozialean, zibilean, kulturen edo beste edozein esparrutan emakumeei Giza Eskubideen eta oinarritzko askatasunen aitortpena edo horiek baliatzeko edo erabiltzeko aukera deuseztatzeko edo murrizteko asmoa edo ondorioa duen edozein bereizketa, bazterketa edo murrizketa».

Bi definizio horietan, honako elementu hauek identifika ditzakegu:

Arrazoi bat dago, hala nola diskriminatutako pertsonaren edo taldeen arraza, generoa edo jatorri etnikoa —beltza da, emakumea da, ijitoa da—. Diskriminatzen duten pertsonak edo taldeek arazotzat hartzen dituzte arestian aipatutako ezaugarriak. Zenbait ekintza diskriminazio gisa kalifikatuta daude: arbuioa (lagunen artean pertsona beltz bat nahi ez izatea), murriz-

«Zibilizazioa gutxiengoenganako tratatuagatik epaitu beharko litzateke.»

Mahatma Gandhi

Lotutako jarduerak

- Sendagaiak eskuratzeko aukera, 245. orrialdea
- Antzezpena, 75. orrialdea.
- Berdinak gara - ezberdinak gara, 96. orrialdea
- Sar al naiteke?, 240. orrialdea
- Soldata desberdinak, 255. orrialdea
- Ba al dugu alternatibarik?, 93. orrialdea
- Emakumezko eta gizonezko heroiak, 126. orrialdea
- Hitz egin dezagun sexuaz, 180. orrialdea
- Berdintasunaren Herrirako bidea, 99. orrialdea
- Argazki-jokoak, 177. orrialdea
- Arrazakeriari erantzutea, 83. orrialdea
- Erreparatu gaitasunari, 135. orrialdea
- Kirolak guztiontzat, 199. orrialdea
- Urrats bat aurrera, 259. orrialdea
- Hizkuntza-oztopoak, 184. orrialdea
- Nor gara ni?, 228. orrialdea
- Lana eta umetxoak, 205. orrialdea

«Nire bizitzan, Afrikako herriaren borroka honetan aritu naiz. Zurien menderatzearen aurka jardun dut, eta beltzen menderatzearen aurka ere bai. Gizarte demokratikoaren eta librearen ideala izan dut, pertsona guztiak harmonian eta aukera berdinekin bizi daitezkeen. Ideia horrengatik bizitzea espero dut, eta lortzea espero dut. Baina, beharrezkoa baldin bada, prest nago ideia horrengatik hiltzeko».

Nelson Mandela

keta (dantzaleku batean homosexuali sarrera debekatzea), pertsona baten edo talde baten bazterketa (emakumerik ez kontratatzea) eta abar.

Halaber, diskriminazio-ekintzaren *asmoa* izan daitezkeen *ondorioak* daude. Horrek guztiak Giza Eskubideak eta oinarritzko askatasunak erabiltzea eta/edo baliatzea eragotzi diezaioke biktimari.

Diskriminazioa zuzeneko edo zeharkakoa izan daiteke. *Zuzeneko* diskriminazioa pertsona edo talde bat diskriminatzeko *ahalegina* da (ijito-arrazako enplegu-eskatzaila bat onartzen ez duen enplegu-bulego baten edo etorkinei etxebizitzarik alokatzen ez dien higiezin enpresa baten kasuak, adibidez). «Pertsona bat bere arrazagatik edo jatorri etnikoagatik beste pertsona bat egoera beretsuan tratatzen den, tratatu den edo tratatuko litzatekeen moduan baino okerrago tratatzea da zuzeneko diskriminazioa»⁸.

Zeharkako diskriminazioa, berriz, politika edo neurri baten *ondorioan* datza. Itxuraz neutrala den xedapen, irizpide edo praktika batek gutxiengo bateko pertsona bat edo batzuk, *de facto*, beste batzuekiko desabantaila-egoeran uzten dituen gertatzen da. Adibideak askotarikoak dira: suhiltzaileei gutxieneko garaiera exijitzeko irizpidea (emakumezko gehiago geratuko lirateke kanpoan), gona luzeak dituztenak kontratatzen ez dituen denda, edo burua estalita daramatenei sarrera edo harrera debekatzen dieten gobernu-bulegoen edo ikastetxeen araudiak. Arau horiek, itxuraz, neutroak dira jatorri etnikoari edo erlijioari dagokionez, baina gutxiengo jakin bateko, edo gona luzeak edo zapiak daramatzaten erlijio-taldeetako kideak desabantaila-egoeran utz ditzakete.

Sentitu al zara inoiz arrazoirik gabe diskriminatuta?

Giza Eskubideen aldeko nazioarteko tresna askok eta legeria nazional askok debekatu egiten dute arrazan, erlijioan, sexuan, jatorri etnikoan, leinuan, nazionalitatean edo sexu-orientazioan oinarritutako pertsonen edo taldeen aurkako diskriminazioa.

Edonola ere, gutxiengoak diskriminatu egin ohi dira (gutxiengo nazionalak, erlijiosoak, kulturalak, etnikoak zein sozialak).

Diskriminazioa lanean

«Ikea altzari-konpainiak Frantzia duen sukurtsalaren taldeko kide bati 4.572 euroko isuna jarri diote gerenteei “koloreko pertsonak” ez kontratatzeko agindua emateagatik. Zigortutako emakumeak eta Ikea-Frantziak 15.240 euroko konpentsazioa ordaindu beharko dute, lau sindikatuk, “SOS Arrazakeria” erakundeak eta “Arrazakeriaren aurkako eta Herriekiko Adiskidetasunaren aldeko Mugimenduak” aurkeztutako salaketa betez. Enpleguak posta elektronikokoan idatzitako eta bidalitako mezu batean, publizitate-katalogoen banaketa zuzenaren ikuskatzaile-lanposturako “koloreko jenderik” ez kontratatzea gomendatu zuen.» EFE Press, 2001eko apirila

Diskriminazio irekia edo estalia orokortzearen ondorio negatiboak direla-eta, *diskriminazio positiboko* neurriak hartu dituzte zenbait gizartek. Diskriminazio positiboak (*ekintza afirmatibo* ere esaten zaio) lehentasuna ematen die, apropos, talde jakin batzuei, hala nola emakumeei, ezinduei edo berariazko talde etnikoei. Politika horien asmo nagusia berariazko gizarte-taldeen (gutxiengoak normalean) aurkako diskriminazio forma estrukturalak gainditzea eta horien ordezkartze dagokionez balantza orekatzea da.

Diskriminaziorik eza GEEHan

2000ko ekainean, Europako Kontseiluaren Ministro Batzordeak Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenaren 12. protokoloa bere gain hartu izanak Hitzarmenaren hedadura-es-

parrua zabaldu du diskriminazioari dagokionez. Gaur egun, diskriminaziorik eza 14. artikuluan lantzen da, eta Hitzarmenean ezarrita dauden eskubideak baliatzeko aukerari dagokionez baino ez da debekatzen diskriminazioa.

12. Protokoloa garapen garrantzitsua da, arrazakeriaren eta diskriminazioaren esparruan ekintza gehiago egiteko aukera ematen baitu diskriminaziorik ezaren aldeko klausula gisa. Protokolo hori hamar herrialdek berresten dutenean jarriko da indarrean.

Xenofobia

Ingeleseko Oxford hiztegiak honela definitzen du xenofobia: «atzeritarrenganako edo atzerriko herrialdeenganako beldurra». Beste hitz batzuetan esanda, arrotzekiko edo atzeritarrekiko ezinikusia da.

Xenofobia sentimendu edo pertzepzio bat da, eta ez dago gertakari arrazionaletan edo objektiboetan oinarrituta, gizartean sortutako irudietan eta ideietan baizik.

Munduaren pertzepzio xenofoboaren arabera, fenomeno sozial eta kultural konplexua ikuspegi on edo txar simple batzuetan bil daiteke.

Alde batetik, «Gu» (bertakook) = eredia, onak eta normalak, mundu guztiak begiratu, sentitu eta antzeratu beharreko erreferentzia; bestetik, «Haiek» (atzeritarrenak) = delitugileak, mehatxua, istiluak, arlosteak, indarkeriaren aldekoak, lapurrak, inbaditzaileak eta abar. «Gu» (bertakook) onak gara; «haiek» (besteak), berriz, gaiztoak. Garbi dago gainerakoez eta gutaz ditugun pertzepzioak honela balioesten ditugula: «Gu» = positiboa, eta «Haiek» = negatiboa.

Talde, etnia edo nazio bateko kide eta gizabanako gisa dugun identitatea osatzeak gizartearen aniztasunaz eta bakoitzak besteekin duen desberdintasunaz jabetzea dakar, eta hori ez da negatiboa berez, betiere aniztasuna mehatxutzat hartzen ez bada eta desberdintasun horien aitorpena manipulazio politikoak egiteko erabiltzen ez bada. Bestea anaiatzat edo arrebatzat, gizakitzat hartu behar da lehenik eta behin; ez da atzerritartzat, areriotzat edo aurkaritzat hartu behar.

Ekialdeko Europan, xenofobiaren xede nagusiak gutxiengoetako kideak izan ohi dira; mendebaldeko herrialde askotan, berriz, etorkinak eta errefuxiatuak, Ekialdeko Europatik iritsitakoak barne.

? Zure herrialdean gertatu berri diren xenofobia-kasuak gogoratzen al dituzu?

Atzeritarrenganako beldurra —xenofobia— moralki onartezintzat hartzen da eta Giza Eskubideen kulturaren aurkakoa da, baina ez da legez kanpokoa, eta, beraz, ezin da legearekin zigortu. Horren ondorioz, xenofobiaren adierazpenak baino ezin dira zigortu, betiere ekintza horiek krimenez hartzen dituzten legeak badaude (adierazpen horiek indarkeriazko adierazpen bihurtu daitezke, jarrerazkoak zein fisikoak, hala nola eraso arrazistak, laneko diskriminazioa, hitzezko erasoak edo abusuak, garbiketa etnikoa, genozidioa eta abar).

Arrazakeria

Era asko daude arrazakeria definitzeko. Definizio baten arabera, arraza bati datzekion nagusitasunean izaten den sinesmena —kontzientea edo inkontzientea— da arrazakeria. Definizio horri jarraiki, arraza «nagusiak», lehenik eta behin, «beheragoko mailakotzat» hartutakoei agintzeko eta horiek menderatzeko eskubidea du, eta, bigarrenik, pertsonen eta taldeen jarrera eta portaera baldintzatzen ditu. Hala ere, «arrazakeria» terminoak hainbat «arraza» egotea eskatzen du. Azken urteotan, «arraza» gizarte-erakuntza bat baino ez dela eta jendea «gizakiaz» bestelako kategoria batean sailkatu ezin dela ezarri da. Beraz, arrazakeria badago, baina «arrazarik» ez.

Diskriminazioa, xenofobia eta arrazakeria oso zabaldua daude munduko beste leku batzuetan: Indian, 160 milioi dalit inguru daude (ukiezinak). Zenbait azterlanek frogatu dutenez, Estatu Batuetan arraza funtsezko faktorea da zigorheriotza ezartzeko garaian. Ruandan, 1994. urtean, ia milioi bat pertsona hil zituzten hiru hilabeteetan, gehienak tutsi etniakoak.

Data nagusia

Abuztuaren 23a

Esklaboen merkataritza eta horren indargabetzea gogoratzeko Nazioarteko Eguna

Europak arrazakeria-historia luzea du. Historikoki, «goragoko» eta «beheragoko» arrazak bazirela azaltzeko argudioak desberdintasun biologikoetan oinarritu dira. Eboluzioari buruzko Dawinen teoriak gizakiei aplikatu zitzaizkien «arrazen» arabera sailkatzeko. Kolonialismoa (Europako nazioek gainerakoak esplotatzen zituztenean) darwinismo sozialaren eta beste antzeko teoria «arrazista» batzuen onarpen zabalari esker garatu ahal izan zen. «Gizaki zuriaren karga» zela-eta, Europako kolonoek gainerako pertsonak «zibilizatzeko» «betebeharra» zuten. Esklabotza ere Europako enpresaburuen eta gobernuen ohiko praktika izan zen hemeretzigarren mendera arte, eta esklaboak «beheragoko mailako arrazakoak» zirelako sinesmenen oinarrituta zegoen.

Gaur egun, arrazakeriaren oinarria ez da gutxiagotasun biologikoa, kultura-desberdintasunak baizik. *Kultura-arrazakeriaren* arabera, kulturen hierarkia bat dago, eta kultura, tradizio, ohitura edo historia jakin batzuk bateraezinak dira. Atzerriarren eta gutxiengoen bazterketa eta diskriminazioa ustezko «kultura bateraezinen», erlijioen edo «zibilizazioen» izenean justifikatzen da.

Boterea, eta horren erabilera ona eta txarra oso lotuta daude arrazakeriarekin. Arrazakeria boterea dutenek definitzen dute, eta egileen eta biktimen arteko botere-harremanak definitzen ditu. Arrazakeriaren biktimak ezintasun-egoeran bizi dira. Aurreiritziak edo beste pertsona edo talde batzuekiko iritzi negatiboa (pertsona edo talde horien inguruko jakintza esanguratsurik edo esperientziarik gabe) ere arrazakeriari lotuta daude. Beraz, arrazakeria boterea dutenek dituzten aurreiritzien aplikazio praktikoa dela uler daiteke (ekintzetan edo besteak tratatzeko moduetan).

Arrazakeria hainbat eremutan ager daiteke

- *Eremu pertsonalean*: norberaren arrazaren nagusitasunari eta beste arraza batzuen gutxiagotasunari buruzko jarrera, balio eta sinesmen pertsonalak.
- *Pertsonen arteko eremuan*: besteekiko portaera, norberaren arrazaren nagusitasunean sinestearen ondorioz islatzen dena.
- *erakunde-eremuan*: ezarrita dauden, eta gizarte batean edo erakundeetan sistematikoki arraza-desberdintasunak eta diskriminazioa dakartzaten legeak, ohiturak eta tradizioak.
- *Kultura-eremuan*: norberaren kultura-praktikek sustatzen dituzten gizarte-jokabideko balioak eta arauak, hala nola beste kultura-praktika batzuk beheragoko mailakotzat hartzeko araua eta estandarra.

Arrazakeriari lotutako eremu horiek elkarren mendekoak dira, baita elkarren sostengu ere. Arrazakeria, halaber, agerikoa edo ezkutukoa izan daiteke. Arrazakeriaren formarik zoliena formarik agerikoena bezain mingarria da.

Arrazakeriaren ondorio historikoak eta egungoak suntsitzaileak izan dira biktimentzat eta bidegabekeria horiek egin diren gizarteentzat. Arrazakeria jende pilarekin egindako sarraskien, genozidioen eta zapalkuntzaren jatorria izan da askotan. Dirua eta boterea monopolizatu duten gutxiengo txikiek gehiengoaz azpiratzeko aukera ziurtatu du. Bidegabekeria horiek zuzentzeko aurrerapauso handiak egin badira ere, gaur egun, oraindik, isolamendua, diskriminazioa eta bereizketa praktikatzan dira, ezkutuan edo ez hain ezkutuan. «Desberdintzat» edo «atzeritartzat» hartzen direnek mugimendu-askatasunaren murrizketak, erasoak, irainak edo gizarte-bazterkeria jasaten dituzte.

Arrazakeria eta gazte-indarkeria

Arrazagatiko gorrotoak eragindako gazte-indarkeria errealitatea da Europako herrialde askotan.

Nazionalitateagatik, itxuragatik, erlijioagatik, larruazalaren koloreagatik, ileagatik edota bizarragatik eraso, jo, mehatxatu eta, kasurik muturrekoenetan, hil dituzten gazteen eta/edo helduen kasu dokumentatu ugari daude.

Kalkulatutakoaren arabera, Amerikako 12 milioi indiar inguru hil zituzten Iparramerikan, 1600etik 1850era bitartean. Halaber, 10-20 milioi afrikar beltz hil ziren esklaboen nazioarteko merkataritzaren 200 urteetan.

Indarkeria arrazista beste modu zoliago eta ilunago batzuetan ere agertzen da. Erruduntzat hartzeko, bereizteko eta diskriminatze moduak askotarikoak dira. Desberdina izateagatik —adibidez, ilea edo larruazala ilunagoa izateagatik— polizia-kontrolan edo txekoetan aukeratua izatea ere zapalkuntza-modu bat da.

Arrazakeriaren, Arraza Diskriminazioaren, Xenofobiaren eta lotutako Intolerantzien aurkako Nazio Batuen Munduko Konferentzia (WCAR)

Hirugarren WCARa Durbanen (Hegoafrikar Errepublika) egin zen, 2001eko abuztuaren 31etik irailaren 7ra bitartean. Konferentzia horrek nazioarteko mugimendu garrantzitsu bat eta itxaropen handiak sortu zituen. 160 estatu inguruk eta gobernuz kanpoko 1.500 erakundek baino gehiagok hartu zuten parte. Konferentzian, bi gai izan ziren nagusi: palestinarren egoera larria (sionismoa praktika arrazistatzat hartzeko ahaleginak barne), eta esklabotza gizateriaren aurkako krimetzat hartzea eta horregatik konpentsazioa jasotzeko eskubidea. Amaierako testuak bi gaiak aitortu zituen, eta diskurtsoa gehiengoak onartu zuen:

«Atzerritarren okupaziopean bizi den Palestinako herriaren egoera larriaz kezkatuta gaude. Palestinarrek autodeterminaziorako eta estatu independentea sortzeko duten eskubide besterenezina aitortzen dugu. Halaber, eskualdeko herrialde guztiek —Israel barne— segurtasunerako duten eskubidea aitortzen dugu, eta herrialde guztiei dei egiten diegu bake-prozesua bultzatzeko eta amaiera bizkor batera eramateko».

Halaber, desenkusa bat txertatu zen esklabotzagatik, baina testuan ez zen konpentsaziorik eskaini. Esklaboen salerosketa eta esklabotza gizateriaren aurkako krimen gisa aitortu izana gizaki askoren duintasuna berreskuratzeko une historikoa izan zen askorentzat.

? Iraganean esklabotzarekin onura atera zuten herrialdeetako gobernuek orain konpentsazio gisa ordaindu behar dutela uste al duzu?

Konferentzia ofizialaz gain, GKEen foro bat eta nazioarteko gazte-foro bat egin ziren egun batzuk lehenago. Gazte-elkarteak eta gobernu-ordezkaritzen ordezkari gazteak gonbidatu zituzten parte hartzera. Eskualde guztiak ordezkatzan zituzten 200 gazte heldu bildu ziren arrazakeriaren aurkako borrokari eta xenofobiari lotutako funtsezko gaiak eztabaidatzeko.

? Zergatik kontrolatu edo debekatu beharko litzateke propaganda arrazista Interneten?

Etorkinak, errefuxiatuak eta asilo-eskatzailleak

Gaur egungo Europan, etorkin, asilo-bilatzaile eta errefuxiatu askok oso egoera zailei egin behar diete aurre, eta oinarrizko eskubideak eta duintasuna egunero urratzen dizkiete. Kasu askotan, errefuxiatuek eta asilo-eskatzailleek etxea, herrialdea eta familia utzi behar izan dituzte gerraz, jazarpenaz edo erabateko segurtasun-gabeziak libratzeko. Munduko errefuxiatu gehienek Europan asiloa bilatzen ez badute ere, zenbait pertsonak edo taldek hori egiten dute. Gora egiten ari diren edo iraunkorrak diren nazionalismo-sentimenduak edo xenofobia-sentimenduak edo, besterik gabe, politikari xenofoboek kezka direla-eta, gobernu askok oso neurri zorrotzak hartu dituzte asilo-eskatzailen aurka, lurraldera iritsi ez daitezen batez ere.

Data nagusia

Martxoaren 21a

Arraza-diskriminazioa desagerrarazteko Nazioarteko Eguna

Frankfurt (Oder) hirian, Polonia eta Alemaniaren arteko mugan, Alemaniako skinhead gazteen talde batek unibertsitateko ikasleak eta atzerriko langileak mehatxatzen eta erasotzen ditu askotan. Poloniako eremuan, berriz, Frankfurt (Oder) hiriko zonalde pobretan, Slubice izeneko hiria dago eta, bertan, gazte neonazien beste talde batek atzerritarrek ehizatzen ditu. Kasu batean, ikasle bat jotzen hasi ziren, baina, espainiarra zela konturatu zirenean, barkamena eskatu zuten. Alemaniarrak zela uste zuten»⁹.

Data nagusia

Ekainaren 30a
Errefuxiatuaren Mundu Eguna

Abenduaren 18a
Etorkinen Nazioarteko Eguna

Asilo-eskatzailleek eta errefuxiatuek talde bereziki ahula osatzen dute, eta haien egoera Genevako 1951ko Errefuxiatuen Hitzarmenak definitzen eta babesten du. Gaur egun, Europako herrialde askok pertsona horiek aireportuetan eta poliziaren muga-estazioetan atxilotzeko aukera ematen dieten legeak dituzte (askotan haien eskubideak errespetatu gabe). Legez kanpoko etorkinen eta eskaera ukatzen dieten asilo-eskatzailen deportazioa ohiko praktika da, eta, askotan, tratamendu laidogarriaren forma bat.

Zer gertatzen da errefuxiatu batek zure herrialdean asiloa bilatzen badu? Ba al dakizu zer egin behar duen?

Schengeneko akordioek (1990) Europar Batasuneko 14 estatu kideen muga barruan askatasun osoz mugitzeko eta murrizketarik gabe bidaiatzeko aukera ematen diete pertsonari. Urteen poderioz gero eta estatu gehiago sinatu dute akordioa. 2007ko Malta eta Europa ekialdeko hainbat herrialde akordioa sinatu ostean 28 estatu daude akordio honi lotuta. Dena dela, muga formalak desagertu badira ere, Europar Batasuna «muga» ikaragarri bihurtu da Europako eremua babesteko.

Errefuxiatuei eta etorkinei lotutako Europako politika komun baten garapena «Europa sendotzeko» politika gisa deskribatu da askotan, alde batetik errefuxiatuen bazterketari eta desbideratzeari funtsezko garrantzia ematen diolako, eta, bestetik, migrazio ekonomikoaren beldurrak asilo-eskatzailen onarpenera eta premiak oztopa ditzakeela erakusten duen adibidea delako.

Nondik etortzen dira zure herrialdeko errefuxiatuak? Zergatik dira errefuxiatuak?

Europako herrialde askotako politika murriztaileak eta xenofoboak direla-eta, etorkin askok legez kanpoko metodoetara jotzen dute Europan sartzeko. Trafikatzaile antolatuen harrapakinak dira sarritan. Asko ez dira inoiz iristen, eta beste batzuk bidean hiltzen dira: Espainiako itsasoan eta kostaldean, Mediterraneoko utzitako ontzietan eta txalupetan, edo itota hiltzen diren trenetan edo kamioietan.

Legez kanpoko immigrazioak, gainera, lan merkea esan nahi du industria eta enpresaburu askorentzat. Hainbat herrialdetan (hala nola Moldavian eta Ukrainan) dagoen pobrezia-egoera dela-eta, jende asko Mendebaldeko Europara joaten da lan bila. «Legez kanpokoak» direnez gero, oso baldintza txarretan eta oso soldata baxuekin lan egitera behartzen dituzte. Askotan pasaportea atxiki eta txantajea egiten diete, edota polizian salatzen auzarekin mehatxatzen dituzte. Emakume gazte askok etxeko lanak egiteko edo prostituzioan jarduteko giza trafikoari egin behar diote aurre.

Herrialde askotan, *erabilera*-pertzepzioa dago etorkinen inguruan. Etorkina ez da ongi etorria gizartearen garapenera lagundu dezakeen pertsona gisa dituen berezko balioengatik; bere lana beharrezkoa den neurrian baino ez da ongi etorria eta onartua.

Zure ustez, dirua duen jendea bakarrik utzi behar al zaio zure herrialdean sartzen?

Gurasoak edo aurrekoak etorkinak dituzten gazte askok (etorkinen bigarren edo hirugarren belaunaldikoek) hainbat diskriminazio mota jasaten dituzte egunero, eta horrek indarkeria, gizarte-bazterketa eta kriminal gisako tratua eragiten du zenbaitetan. Ezkutuko arraza-diskriminazioaren adierazpenik ohikoenetako bat gazte horiei gurasoen «kulturan» (nolabait deitzearen) eta herrialde «anfitrioikoaren» artean «aukera egitera behartzea» da. Identitateari, leialtasunari eta abertzaletasunari lotutako susmo bera aplikatzen zaie gainerako gutxiengo etnikoei eta sozialei.

Antisemitismoa eta Roma etniakoek aurkako fobia

Europa osoan, juduek eta Roma etniakoek jasan dute gehien ustezko «gutxiagotasunagatik» diskriminazioa eta gutxiagotasun-estatus horri lotutako estereotipo negatiboa.

«Giza duintasunaren balioa da etorkinekin egiten duen lanaren muina. Kideei beren historia kontatzera animatzen ditugu gugana etortzen diren gazte etorkin horiei».

Giulia Sanolla, Italiako boluntarioa Hegoaldean.

Bi gutxiengo horiek Europatik kanpo dute jatorria: juduek gaur egun Israel eta Palestina den eremuan eta Itsaso Beltzaren hegoaldeko ertzetan, eta Roma etniakoek, berriz, Indian. Bi herri horiek jazarpenagatik emigratu zuten, biek urte askotan sufritu dute Europako gehien-
goen eskutik, biak gutxiagotzat hartu zituzten, eta bietako asko hil zituzten naziek Bigarren Mundu Gerran. Era berean, biek sufritu dute Europako erregimen komunistetan, eta biek sufritzen dituzte oraindik diskriminazioa, gorrotoa eta aurreiritziak, bien errealitate sozialak oso desberdinak badira ere.

? Zer gertatu zitzaizen zure herrialdeko juduei Bigarren Mundu Gerran?

Antisemitismoa

Antisemitismoa honela defini daiteke: «juduek osatzen duten gutxiengoaren edo erlijio-taldearen aurkako etsaitasuna, askotan diskriminazio sozialarekin, ekonomikoarekin eta politikoarekin batera agertzen dena»¹⁰, eta Europako historian gaur egun arte zabaldu dena. Antisemitik juduen konspirazioei buruzko istorioak asmatu dituzte, juduen aurkako jarrera antisemita puzteko. Horien artean, «Zioneko gizon jakintsuen protokoloena» da iraingarriena (fikziozko eta difamaziozko dokumentua, juduen aurkako indarkeria bultzatzen zuena, eta gaur egun oraindik Europako herrialde batzuetan erabiltzen dena).

xix. mendearen amaieran, Errusiako juduen komunitateak *progrom* izenekoak biktimak izaten ziren maiz (errusierako hitza, suntsipen esan nahi duena). Progrom horiek bertako biztanleriak juduen komunitatearen aurka antolatutako indarkeriazko ekintza diskriminatzaile sistematikoa ziren, eta poliziaren baimen pasiboarekin edo parte-hartzearekin egiten ziren maiz, gobernuaren politika antisemitik lagunduta. Juduen komunitateen aurkako erasoak Europako beste herrialde batzuetan ere ohikoak ziren, hala nola Frantzia eta Austria.

xx. mendearen lehen erdialdean, arrazakeriak gora egin zuen, eta miseria handiagoa ekarri zien Europako juduei, antisemitismoa boterearen ideologiaren osagai izan baitzen. Erregimen eta alderdi politikoek ere zuzenean eta zeharka lagundu zioten Alemaniako erregimen naziari Holokaustoan.

Alemania naziak eta bere aliatuek Bigarren Mundu Gerran egindako Holokaustoan edo Shoah-n (hebraierako hitza, hondamen esan nahi duena), sei milioi judu inguru hil zituzten sistematikoki, juduak izate hutsagatik. Holokaustoa Hitlerren gobernuaren bereizgarri izan ziren politika arrazisten eta antisemiten gailurra izan zen. Hitlerren basakeria «Kristallnacht» izenekoarekin hasi zen (kristal hautsien gaua), 1938ko azaroaren 9an Alemania osoan egindako «progrom» masiboarekin, alegia.

Iraultza Boltxebikea garaile izan zenean, «progromak» amaitu egin ziren Sobietar Bata-sunean, baina antisemitismoak beste hainbat modutan iraun zuen (derrigorrezko joan-eto-
rriak, jabetzaren konfiskazioa eta ikuskizun-epaiketak). Erregimen komunisten barruan, anti-
semitismoa politika ofizial antisionisten mozorroarekin agertu zen maiz.

Gaur egun, antisemitismoa lehen bezain bizirik dago, askotan ezkutuan bada ere. Nagusi-
tasuna aldarrikatzen duten zenbait taldek juduen hilerriak profanatzen dituzte, neonazi taldeen
sareek —askotan gazteek osatzen dituztenek— aho betean aldarrikatzen dute beren antisemi-
tismoa, eta propaganda nazia goraiatzeko duten webgune eta liburu asko daude zirkulazioan.

Roma etniakoen aurkako fobia

Roma etniakoak (askotan, zuzena ez bada ere, ijito deitzen zaie, Sintiak barnean hartuta) desberdintzat hartu dituzte beti gainerako europarrek. Arrazoi historikoak direla-eta, noma-
dak izan dira, eta batetik bestera mugitu dira galderagile, artisau, musikari eta merkataria gisa. Beren historia osoan, nahitaezko asimilazio batera behartu dituzte; Roma etniakoen hizkuntza debekatu egin da zenbait herrialdetan, eta seme-alabak gurasoengandik bereizi egin dituzte. Roma etniakoak esklaboak izan ziren herrialde askotan. Errumania izan zen azken herrialdea,

Data nagusia

Azaroaren 9a

- Kristal hautsien gauaren
- urteurrena—Faxismoaren eta antisemitismoaren aurkako
- Nazioarteko Eguna

Apirilaren 30a

- Holokaustoaren oroitzapenezko eguna (Yom ha Shoah)

Data nagusia

Apirilaren 8a

Roma etnikoaren Mundu Eguna

eta 1856an indargabetu zuen esklabotza. Roma etnikoek inoiz ez dute estatuturik izan, eta inoiz ez diote inori gerra deklaratu. XX. mendean ere *arlotetzat* hartu dituzte, eta herrialde askotan nonbait finkatzera behartzeko legeak onartu zituzten.

Gaur egun, Roma komunitateak zuzenean eta zeharka diskriminatzen, jazartzen eta baztertzen dituzte Europako herrialde guztietan.

Nolako tamaina du Roma komunitateak zure herrialdean?

Porajmos hitzak alemaniar naziek eta beren aliatuek 1933tik 1945era bitarte Europako Roma eta Sinti etnikoaren aurka egindako genozidioa adierazten du. Biktima kopurua 500.000tik 2.000.000ra bitarte da, iturriaren arabera. *Porajmos* horren ondorioz, gerraren aurreko biztanleen %70 hil ziren.

Ekialdeko Europako erregimen komunistek, «Roma etnikoaren emantzipazioaren» aitzakiarekin, haien bizi-estilo tradizionala suntsitu zuten. Roma familia lehenago ere desegin zen, kapitalismoaren etorrerarekin. Izan ere, Roma etnikoak, oro har, ez daude teknologia berrietarako kualifikatuta eta, beraz, eskulanak egitera behartuta daude, eta langabezia eta gizarte-bazterketa jasaten dute.

Gaur egun, Europako herrialde guztietan, Roma etniko 8-12 milioi pertsona inguru daude. Gehienak sedentarioak dira, baina mendebaldeko zenbait herrialdetan nomadak dira oraindik ere (erabat edo neurri batean). Espainian eta Portugalen Roma etnikoek hizkuntza ia galdu badute ere (debekatuta edo zigortuta egon zelako), beste herrialde askotan hizkuntza kultura bateratzen duen faktorea da oraindik. Roma etnikoaren aurkako fobia, Roma etnikoaren aurkako diskriminazioa eta etsaitasuna, Europa osoan zabalduta dago. Roma etnikoak dira gatazka armatu batean sufritzen duten lehenak. Antzinako Jugoslaviako gerretan, su-lerroen artean harapatuta geratu ziren, eta haien egoera larria ez zen kontuan hartu gehienetan. Hona hemen beste adibide batzuk: Roma familiei jabetzak legez kanpo kendu izana «krimenaren aurkako borrokan» (Portugalen), diskriminazioa Roma etniko haurrek hezkuntza jasotzeko aukeran eta oinarritzko zerbitzu komunitarioen horniduran (hala nola Ingalaterran eta Frantzian, komunitate nomaden kasuan), edota, besterik gabe, aitortuta dituzten eskubideen errespeturik eza. Herrialde askotan, Roma etnikoak indarkeria faxistaren eta talde arrazisten biktimak izan dira (hilketak ere izan dira); zenbaitetan, Roma etniko haurrak adimen urriko haurren ikaste-txeetara eramaten dituzte. Roma etniko herriak bananduta eta isolatuta daude kasu askotan.

Zer aurki dezakezu Roma etnikoek buruz tokiko albisteetan?

Roma etniko gazte eta haur asko kontrako giro batean hazten dira, eta jasotzen duten babes eta onarpen bakarra beren komunitatearena edo familiarena da. Oinarritzko eskubide asko ukatzen zaizkie, edota horiek baliatzeko aukera mugatua dute (hala nola hezkuntzarako eta osasunerako eskubideen kasuan).

Edonola ere, Roma etnikoaren inguruko kontzientzia eta interes handiagoa agertzen ari da pixkanaka. Nazioarteko eremuan, Nazioarteko Romanien Batasuna Roma etnikoaren erakunde politiko adierazgarriena da, eta aholku-estatusa du Nazio Batuen hainbat organotan. Roma etnikoaren Eskubideen Europako Zentroa (Budapesten finkatua) Roma etnikoaren Giza Eskubideen aldeko erakunde nagusia da, eta jendearen kontzientzia handitzen, eta Roma etnikoaren Giza Eskubideak kontrolatzen eta babesten dihardu.

Baliaezinak eta ezinduak

Gaixotasun, lesio edo akats fisiko baten ondorioz ezinduta uzten duen egoera da baliaezintasuna. Terminoa legezko ezintasunari edo deskalifikazioari lotutako kontzeptu gisa ere erabiltzen da.

«Roma etnikoek suarekin eta ezpatarekin eman behar zaie.»

Espainiako XVIII. mendeko legea

«Balio-urritasuna duten pertsonen independentzia izateko, gizarteratzeko eta komunitatearen bizitzan parte hartzeko eskubidea izan behar dute.»

Europako Gutun Sozial berrikusiaren 15. artikulua

Baliaezintasun kontzeptuak munduko edozein lekutan edozein herritarri gertatzen zaizkion muga funtzional ugari biltzen ditu. Pertsonak gaitz fisiko, intelektual edo sentorialengatik, egoera mediko jakin batzuegatik edo gaixotasun mentalagatik izan daitezke baliaezinak. Gaitz, egoera edo gaixotasun horiek iraunkorrak edo aldi baterakoak izan daitezke.

«Ezintasunak», berriz, komunitatearen bizitzan gainerakoen maila berean parte hartzeko aukeren galera edo muga adierazten du. Ezintasuna duen pertsona baten eta ingurunearen arteko erlazioa deskribatzen du. Bi terminoak egokiak dira, baina bakoitzak azpimarratzen duena desberdina da, neurri txikian, baina esanguratsuan.

? Nola parte har dezakete ezinduek zure elkartearen jardueretan?

Kalkulatutakoaren arabera, batez beste biztanleriaren %10ek baliaezintasunen bat du. Europako Kontseiluko kide diren 47 herrialdeetan ia 800 milioi pertsona daudenez gero, 80 milioi pertsona inguruk dute ezintasunen bat. Azken urte hauetan arlo askotan egindako aurrerapena gorabehera, Europan ezintasuna duten pertsona askok oztopoak dituzte aukera-berdintasunari eta komunitatearen bizitzan erabat parte hartzeko aukerari dagokionez, hala nola hezkuntza-maila eta bokazio-prestakuntza baxuak, langabezia-tasa altuak, diru-sarrera txikiak, ingurune fisikoko oztopoak, gizarte-bazterketa, tolerantziarik eza, kliseak eta estereotipoak, zuzeneko edo zeharkako diskriminazioa, indarkeria, tratatu txarrak eta abusua¹¹. Eurobarometroak 2001ean egindako inkestaren arabera, elkarriketa egin duten pertsonen %97k adierazi du zerbait egin behar dela ezintasunak dituzten pertsonak hobeto gizarteratzeko¹².

Data nagusia

Urriaren 10a

Osasun mentalaren Mundu Eguna

Abenduaren 3a

Ezinduen Nazioarteko Eguna

Europar Batasunean, baliaezinen eskubideak sustatzen diharduten erakunde askok ezintasunaren Europako Foroa (EDF) osatzen dute. Europako Kontseiluaren barruan, Gizarte Gaietako Zuzendaritza Nagusiak koordinatzen ditu ekintzak eta politikak.

Europar Batasunak herritar ezinduen Europako urte deklaratu zuen 2003a.

Zer nahi dute ezinduek?

«Ezer berezirik ez, ezohiko ezer ez. Auzoko eskolara joateko, liburutegi publikoa erabiltzeko, zinera joateko, eta zentroan erosketak egin edo hirian eta herrialdean ditugun lagunak eta familia bisitatu nahi ditugunean autobus batera igotzeko gai izan nahi dugu. Hauteskondeen egunean gainerakoek bezala botoa eman nahi dugunean auzoko hauteskunde-zentrora joateko gai izan nahi dugu. Ezkontzeko gai izan nahi dugu. Lan egiteko gai izan nahi dugu. Seme-alabez arduratzeko gai izan nahi dugu. Arreta mediko eskuragarria eta kalitate handikoa nahi dugu. Ezkutatu behar den, edo errukia edo karitatea behar duen zerbait izan ordez jende erreal gisa eta gizartearen partaide gisa ikus gaitzaten nahi dugu». Adrienne Rubin Barhydt, apirilak 10, 1996¹³.

Iturria: www.disrights.org

Homofobia edo sexu-orientazioagatiko diskriminazioa

Homofobia gayekiko edo homosexualekiko, edota haien bizi-estiloarekiko edo kulturarekiko ezinikusia edo gorrotoa dela esan daiteke. Oro har, beste sexu-orientazioa duten jendeak agertzen du ezinikusi hori.

Data nagusia

Maiatzaren 7a
Homofobiaren kontrako
Nazioarteko Eguna

Abuztuaren 7a
Eskubide eta hezkuntza
transgeneroen Nazioarteko
Eguna

Munduko leku askotan, gehiengoarenaz bestelako sexu-orientazioa duten pertsonen diskriminazioa jasaten dute (irainekin hasi eta hilketara iristeraino). Herrialde askotan, homosexualitatea krimenez hartzen da oraindik, eta zenbaitetan heriotza-zigorra ezartzen da. Europan legeei dagokienez aurrera egin bada ere, askorentzat homosexualitatea gaixotasuna, nahaste psikologikoa edo naturaren kontrako portaera da oraindik ere.

Homosexualitatearen esanahia desberdina izan daiteke, pertsonaren arabera. Hona hemen oinarritzko definizio batzuk:

- *Bisexuala* sexu bereko eta desberdineko pertsonen erakartzen duten pertsona da.
- *Gay* terminoa gizonezko homosexualak adierazteko erabiltzen da. Zenbait girotan, emakume homosexualak ere biltzen ditu (lesbianak).
- *Homosexualak* sexu bereko pertsonen baino erakartzen ez dituztenak dira.
- *Heterosexualak* sexu desberdineko pertsonen baino erakartzen ez dituztenak dira.
- *Lesbiana* terminoa emakumezko homosexualak adierazteko erabiltzen da, hau da, beste emakume batzuek erakartzen dituzten emakumezkoak.
- *Transgenero* terminoa bere sexu biologikoak adierazten duenaz bestelako generoa duen pertsona adierazteko erabiltzen da (hau da, gizonezko bat emakumezko baten gorputzean, eta alderantziz).
- *LGBT* lesbiana, gay, bisexual eta transgeneroaren laburdura da.

Gaur egungo Europan LGBT gisa bizitzea gauza desberdina izan daiteke, lekuaren arabera. Mendebaldeko Europako hiri handietan oso erraza da (oso azpikultura garatua, tabernak, klubak eta elkarteak dituzte), Ekialdeko Europako hiri txikietan eta Erdialdeko Europako eremu askotan zail samarra (homosexualitatearen ikuspegia aldatzen ari da pixkanaka), eta Ekialdeko Europako zenbait herrialdetan (hala nola Bulgarian, Albanian, Errumanian eta Moldavian) oso arriskutsua (poliziaren eta pertsona «normalen» jazarpenagatik zein lege diskriminatzaileengatik; gorrotoak eragindako hilketak ohikoak dira).

Europa osoko lesbianen eta gayen bikoteek lege-diskriminazioa jasaten dute zenbait arlotan, hala nola ezkontzeko, familia bat osatzeko edo haurrak adoptatzeko eskubidean (hau da, ez dute bikote heterosexualen estatus bera).

Ezagutzen al duzu zure herrialdeko gay edo lesbiana ospetsuren bat?

Triangelu arrosa

Ehunka homosexual hil ziren nazien kontzentrazio-esparruetan. Triangelu arrosa eta kolore arrosa homosexualen mugimenduen eta kulturari lotuta agertu ohi dira, nazien kontzentrazio-esparruetan beren «sexu-desbideratzeagatik» bereizgarri arrosa bat eraman behar zutelako.

«Gayen kasuan historiak eta esperientziak erakutsi digutenez, or bainak ez ditu pobrezia edo botere-gabeziak eragiten, ikusezintasunak baizik. Desira laidoa da, berezko gorputz-afektua okertzat eta lotsagarritzat hartzea, maitasunaren adierazpena debekatzea, herritartasun erabat moralak ukatzea, zarena zarelako (...)»
*Justine Albie Sachs, Hegoafrikar Errepublikako Gorte Konstituzionala, 1998.*¹⁵

LGBT gazteek aurre egin beharreko arazorik handien artean, arrotza izateagatik diskriminazioa dago, indarkeria, jazarpena eta zerbitzuen ukatzea eragiten duena (hala nola jatetxe batetik ostikoka botatzea). Bestalde, familiarekin eta lagunekin arazoak izaten dira egia azaltzean. Jende askorentzat, oso arazo larriak dira horiek, eta LGBT gazte askok atzeratu egiten dute «armairutik irteteko» erabakia, arbuioaren beldur. Ikastetxean, ikaskideen presioa oso handia izan daiteke, eta LGBT ikasleen bizitza zaildu dezake.

Bikote homosexualen ezkontza baimendu egin behar al da?

Gazteak indarkeria eta diskriminazio homofobikoaren xede bereziki ahulak dira. Askotan, erruduntasun-sentimenduak izaten dituzte, sexu-identitateari buruzko galderak egiten diz-

kiote beren buruari, eta arbuioaren eta gaizkiulertuen beldur izaten dira. Jasotzen dituen mezu negatiboen ondorioz, gaztea bere buruaren eta gizartearen aurka jartzen da. Gainera, indarkeriak eta abusuak depresiora eramaten dituzte asko (eta, zenbaitetan, beren buruaz beste egitera ere bai).

Erljio-diskriminazioa

Europako aniztasuna erlijio-aniztasun gisa ikusten da maiz. Europar gehienak kristauak dira, baita beren erlijioa «praktikatzen» ez badute ere, baina gehiengo horretan aniztasun handia «ezkutatzeko» da sarritan. Katolikoen eta kristau ortodoxoen arteko gerrek eta, ondoren, katolikoen eta protestanteen artekoak sakonki astindu dute Europa.

Izen bakoitzaren barruan, adar ugari daude, eta desberdintasunak sumaezinak dira gehienentzat, baina funtsezkoak sinesten dutenentzat.

Erljio-gutxiengo kristauak Europa osoan badaude ere, historikoki diskriminatu egin dituzte (eta, zenbait herrialdetan, oraindik ere diskriminatu egiten dituzte). Horien erlijioa edo eliza ez dago «aintzatetsita», edo ez ditu eliza «ofizialaren» edo nagusiaren estatus edo eskubide berak (hezkuntzan, adibidez).

Neurri batean Europako integrazioaren eta lankidetzaren prozesuagatik, kristautasunaren barruan dauden izenen arteko desberdintasunek garrantzi txikiagoa dute soziopolitikaren aldetik. Zenbait pentsalarientzat eta politikarientzat, kristautasunak europar identitatearen oinarria izan behar du, baina hori arriskutsua da, alde batera uzten baititu fededunak ez diren milioika europarrak eta, jakina, kristauak ez direnak.

Zer erlijio-gutxiengo daude zure hirian edo komunitatean? Non biltzen dira, eta zein da haien gurtza-lekua?

Kristauak ez diren erlijioen artean, beharbada judaismoa da historia osoan eta kontinente osoan diskriminaziorik handiena jasan duena. Hamabosgarren mendean Espainiatik eta Portugaletik kanporatu ondoren, geratzen zirenek kristau bihurtu behar izan zuten derrigorrez, edota beren erlijioa ezkutuan praktikatu behar zuten, bizitza arriskuan jarrita. Juduen fedearen inguruko aurreiritziek eta gaizkiulertuek jarrera antisemitak areagotzen lagundu dute. Halaber, juduen segregazioa eta diskriminazioa justifikatzeko erabili izan dituzte historikoki, eta ziur aski zerikusi handia izan zuten gizarte nagusiki kristau batzuek Holokaustoaren aurrean erakutsitako tolerantzia pasiboarekin.

Europako beste erlijio-gutxiengo garrantzitsu batzuen artean, hinduak, budistak, bahaia, rastafariak eta sikhak daude. Herrialdearen arabera, hainbat diskriminazio mota jasan ditzakete. Askotan, erlijio-diskriminazioa arrazakeriarekin batera agertzen da.

Islamaren aurkako fobia

Kristauak ez diren erlijioen artean, islamak du jarraitzaile gehien Europan. Gehiengoaren erlijioa da Balkanetako eta Kaukasoko herrialde eta eskualde batzuetan, eta bigarren erlijioa Frantzia, Alemanian eta mendebaldeko zein ekialdeko beste herrialde askotan.

2001ean Estatu Batuek jasan zuten atentatu beldurgarriaren ondoren, mundu osoko musulmanengan daude jarrita begiak. Atentatu hark harreman komunitarioak eta gure tolerantzia zer hauskorrak diren erakutsi zuen. Mendebaldean bizi ziren musulmanak harrituta zeuden lagunak, auzokoak eta herrikideak omen zirenek bat-batean bizkarra ematen zietela, World Trade Center izenekoaren aurkako erasoaren erruduntzat hartzen zituztela, eta gizezkoen, emakumezkoen eta haur errugabeen aurka mendeku hartzen zutela ikustean. Adibidez, Estatu Batuetan eta Europa osoan, buruan belo zeramaten hainbat emakumeri eraso egin zieten.

Bigarren Mundu Gerran, Jehovahen lekukoak kontzentrazio-esparruetara eramane zituzten Alemaniako armadan parte hartu nahi izan ez zutelako.

«Mundu guztiak pentsamendu-askatasunerako, kontzientzia-askatasunerako eta erlijio-askatasunerako eskubidea du; eskubide horren barruan, erlijioa edo sinesmena aldatzeko askatasuna, eta erlijioa edo sinesmena gurtzaren, irakaskuntzaren, praktikaren eta betetzearen lekuan, jendaurrean zein eremu pribatuan adierazteko askatasun indibiduala zein kolektiboa dago».

Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena, 9.1 artikulua

? Zer ideia dituzu islamaren inguruan?

Islamofobia (islamarekiko, musulmanekiko eta horiei lotutako gaiekiko beldurra, alegia) ez da fenomeno berria. Izan ere, antzinako aurreiritzia da, eta duela gutxi ohiko bihurtu da, musulmanen eta, bereziki, gutxiengoa diren komunitateetan bizi direnen bizitzan izaten ari den ondorio suntsitzaileagatik.

Gaur egungo egoerak islamaren inguruko aurreiritzi handiak eta sakonak areagotzen ditu Europako gizarte askotan. Formarik ohikoenen artean, aintzatespen ofizialik eza, meskitak eraikitze baimenik eza eta fededun musulmanen taldeentzako edo komunitateentzako erraztasunik edo babesik eza aipa daitezke.

Islamaren inguruko ezjakintasuna da islamaren aurkako fobiaren arrazoi nagusia. Islama terrorismoarekin eta estremismoarekin lotzen da maiz. Baina islamak tolerantzia, elkartasuna eta gainerakoekiko maitasuna aldarrikatzen ditu, beste erlijio askok bezalaxe.

? Zer egin daiteke zure erakundean edo ikastetxean beste erlijio batzuei buruzko jakintza eta ulermena handitzeko?

Islamaren inguruko aurreiritzirik ohikoenetako bat Giza Eskubideekiko ustezko «*bateraezintasuna*» da. Aurreiritzi hori islama gehiengoaren erlijioa den herrialdeetako errealitatearen emaitza izan ohi da (herrialde horietako gehienak arabiarrek dira). Demokraziarik eza eta Giza Eskubideen urraketa generikoak aipatzen dira «*bateraezintasun*» horren adibide gisa. Aurreiritzia islama egoera horiek eragin dituen faktore bakartzat hartzean datza, baina, egia esan, erregimen horietako gehienak demokraziaren aurkakoak dira, besterik gabe. Hori guztia herrialde kristautan aplikatuz gero, adibidez Portugalen, Espainian eta Grezian izan diren diktadoreen erantzulea kristautasuna izan dela eta, horren ondorioz, kristautasuna Giza Eskubideekin eta demokraziarekin bateraezina dela esan beharko litzateke.

Gazteek askotan jazarpena jasaten dute islamarekiko atxikimendua adierazteagatik. Zenbait herrialdetan, eskolara beloarekin joatea debekatu zaie neska musulmanei.

Lege-esparrua

Nazioarteko eta eskualde mailako tresna ugari lantzen dute diskriminazioa, oro har, edota berariazko diskriminazio motak lantzen dituzte. Hona hemen zenbait adibide, Nazio Batuen eremuan:

- Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (1948)
- Arraza Diskriminazio mota oro Desagerrarazteko Nazioarteko Hitzarmena (1965)
- Emakumeen aurkako Diskriminazio mota oro Desagerrarazteko Hitzarmena (1979)
- Baliaezinen Eskubideen Aldarrikapena (1975)
- Herrialde Independentetako Tribuen eta Indigenen ILO Hitzarmena (169. zenbakia, 1989)

Europako Kontseiluaren barruan, Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenaz gain, lorpen garrantzitsuak izan dira, honako hauen bidez bereziki:

- Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna (1992)
- Atzeritarrek Tokiko Bizitza Publikoan duten Parte-Hartzeari buruzko Hitzarmena (1992)
- Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena (1995)

Informazio gehiago

Arrazakeriari eta diskriminazioari buruz

- Europako Kontseiluaren Arrazakeriaren eta Tolerantziarik Ezaren aurkako Europako Batzordea, www.coe.int/ecri
- Arrazakeriaren eta Antisemitismoaren aurkako Nazioarteko Liga (LICRA), Frantzia, www.licra.org
- SOS Arrazakeria (Frantzia), www.sos-racisme.org
- UNITED Kultura arteko Ekintzarako – Nazionalismoaren, arrazakeriaren eta faxismoaren aurkako, eta etorkinak eta errefuxiatuak babesteko Europako Sarea, www.xs4all.nl/united
- Arrazakeriaren aurkako Europako Sarea, www.enar-eu.org
- Oinarritzko Eskubideen Europar Batasuneko Agentzia (EUMC), www.eumc.eu.int
- Europako Gutxiengoak (MOE), www.moe-online.com
- Gutxiengoetako Emakume Gazteak (WFM), www.wfmonline.org

Roma etniakoei buruz

- Romanien Eskubideen Europako Zentroa (ERRC), www.errc.org
- Romanien Nazioarteko Batasuna
- Unión Romani (Espainia), www.unionromani.org
- Patrin Web Journal, www.geocities.com/Paris/5121/patrin.htm

Baliaezintasunak dituzten pertsonen buruz

- Baliaezintasunari buruzko Munduko Institutua (WID), www.wid.org
- Baliaezinen Europako Foroa, www.edf-fedh.org

Etorkinei eta errefuxiatuei buruz

- Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi-mailako Komisarioa, www.unhcr.ch
- Etorkinen eskubideak sustatzeko eta babesteko ataria, www.december18.net
- Frantziako Langile Magrebtarren Elkartea, www.atmf.org
- SOLIDAR, www.solidar.org
- Errefuxiatuei eta Erbesteratuei buruzko Europako Kontseilua, www.ecre.org

Erligioari buruz

- Erligio Batuen Ekimena, www.uri.org
- Bahai Faith (Bahai World erakundearen webgunea), www.bahai.org
- Sobre el Islam – Islam 21 proiektuaren webgunea, www.islam21.net
- Islamarekiko fobiaren eta arrazakeriaren aurkako Foroa (UK), www.fairuk.org
- The Sikhism home page, www.sikhs.org
- Recursos Hindú en línea, www.hindu.org
- Elizen Munduko Kontseilua, www.wcc-coe.org
- Eliza katolikoa – The holy see website, www.vatican.va
- Ekialdeko eliza leialak, www.orthodoxinfo.com
- Errusiako eliza ortodoxoa, www.russian-orthodox-church.org.ru
- Shamash: judaismoari buruzko informazioa eta eztabaida Interneten, www.shamash.org/about.htm

Antisemitismoari buruz

- Antisemitismoa eta Xenofobia gaur, www.axt.org.uk
- Difamazioaren aurkako liga, www.adl.org
- Juduen Munduko Kongresua, www.wic.org.il

Gayei eta lesbianeiei buruz

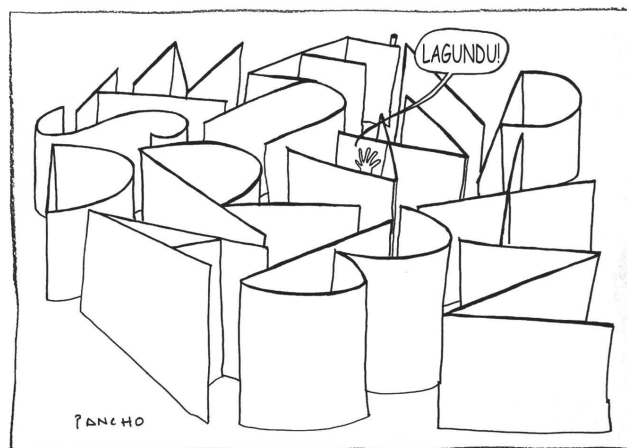
- Gayen eta Lesbianen Nazioarteko Elkartea, www.ilga.org
- Gayei eta Lesbianeiei buruzko Azterlan Estrategikoetarako Institutua, www.iglss.org
- «Sexu-orientazioari eta sexu-aurreiritziei buruzko gertakariak», www.psychology.ucdavis.edu/rainbow
- Gazte eta ikasle Lesbianen, Gayen, bisexualen, transgeneroen eta Queeren Nazioarteko Erakundea (IGLYO), www.iglyo.com

Erreferentziak

- Alaux, J.P., Bach, J., Benot, Y., et Al., Égalité sans frontière: les immigrés ne sont pas une marchandise, Les notes de la Fondation Copernic, Haut Conseil de la Coopération Internationale, Éditions Syllepsis, Paris, 2001.
- Brander, P., Cardenas, C., Gomes, R., Vicente Abad, J., Taylor, M., Education pack «all different – all equal», Council of Europe European Youth Centre Strasbourg, 1995.
- Crimes of Hate, Conspiracy of silence, Amnesty International, London 2001.
- Liégeois, J.-P. Roma, Gypsies, travellers, Council of Europe Press, Strasbourg, 1994.
- Ohana, Y., Participation and citizenship – Training for minority youth projects in Europe, (ed.), Council of Europe Publishing, 1998.
- Patrin Web Journal (www.geocities.com/Paris/5121/).
- Symonides, J., Ed., «The struggle against discrimination», A collection of international instruments adopted by the United Nations System, Unesco, Paris, 1996.
- Taguieff, P.-A., La force du préjugé, Gallimard, Paris, 1987.
- «Xenophobia in a European context», Mind and human interaction, Vol. 9, No. 1, University of Virginia, 2001.

Hezkuntza

Hezkuntzarako eskubidea, giza eskubidea

Giza Eskubideen Europako Auzitegiaren kasu batean, honela definitu zen hezkuntzarako eskubidea: «une jakin batean dauden hezkuntza-elkarteetan txertatzeko eskubidea, eta jasotako hezkuntzarekin etekina lortzeko eskubidea, hau da, amaitutako ikasketen aitortpen ofiziala lortzeko eskubidea»¹⁶.

- «Hezkuntza ez da soilik
- bizimodua ateratzeko
- modu bat edo aberastasuna
- lortzeko baliabide bat. Bizitza
- espiritualerako sarbidea da, giza
- arimaren trebakuntza, egia
- eta bertutearen praktikaren
- bilaketan».
- Vijaya Lakshmi Pandit

Hezkuntza

«...berezko giza eskubidea zein beste Giza Eskubide batzuk egia bihurtzeko ezinbesteko baliabidea da. Boterea ematen duen eskubidea denez gero, ekonomia eta gizarte mailan baztertua dauden helduei eta haurrei pobreziatik irtetea eta beren komunitateetan bete-betean parte hartzeko baliabideak lortzea ahalbidetzen dien lehen tresna da hezkuntza. Hezkuntzak funtsezko zeregina betetzen du emakumeen sustapenean, haurrak lan-esplotazioaz eta sexu-esplotazioaz babesteko lanean, Giza Eskubideen eta demokraziaren sustapenean, ingurumenaren babesean eta biztanleriaren hazkunderaren kontrolean. Hezkuntza gero eta neurri handiagoan hartzen da Estatuak egin dezakeen finantza-inbertsiorik onenetakotzat. Hala ere, hezkuntzaren garrantzia ez da praktikoa soilik: ongi hezita dagoen, eta aske eta mugarik gabe pentsatzeko gai den buru argia eta aktiboa giza existentziaren poz eta sari handienetako bat da»¹⁷.

Hezkuntzarako eskubidea Giza Eskubideen aldeko honako tresna hauetan adierazita dago:

- Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (26. artikulua)
 - Giza Eskubideen eta Oinarritzko Askatasunen Europako Hitzarmena (1. zenbakiko Protokoloaren 2. artikulua).
 - Emakumeen aurkako *Diskriminazio mota oro Desagerrarazteko Hitzarmena* (10. artikulua).
 - Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena (28. eta 29. artikulua).
 - Giza Eskubideei eta Pertsonen Eskubideei buruzko Afrikako Gutuna (17. artikulua).
 - Giza Eskubideei buruzko Amerikako Hitzarmenaren San Salvadorko Protokoloa (13. artikulua).
 - Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna (13. eta 14. artikulua).
- Azpiarratu beharra dago 13. artikulua Itunaren aurreikuspenik luzeena dela, baita Giza Eskubideei buruzko nazioarteko legeetan hezkuntzarako eskubideari buruz dagoen artikulurik esanguratsuena ere.

Lotutako jarduerak

- Globalizazio-glosategia, 163. orrialdea
- Haurren eskubideak, 173. orrialdea.
- Guztiontzako hezkuntza?, 168. orrialdea
- Entzun ahots guztiak, 132. orrialdea
- Berdintasunaren Herrirako bidea, 99. orrialdea
- Arrazakeriari erantzutea, 83. orrialdea
- Hizkuntza-oztopoak, 184. orrialdea

Data nagusia Zein dira hezkuntzaren egungo erronkak?

Irailaren 8a
Alfabetatzearen Nazioarteko
Eguna

Urriaren 5a
Irakaslearen Mundu Eguna.

1996an, munduak eta hezkuntzak dituzten zazpi arazo nagusien eskema egin zuen UNESCOren batzorde batek. Hona hemen zazpi arazo horiek:

1. Globala denaren eta tokikoa denaren arteko tentsioa.
2. Unibertsala denaren eta indibiduala denaren arteko tentsioa.
3. Tradizioaren eta modernotasunaren arteko tentsioa.
4. Espirituala denaren eta materiala denaren arteko tentsioa.
5. Epe laburrerako gogoeten eta epe luzerakoen arteko tentsioa.
6. Lehiakortasunaren eta aukera-berdintasunaren arteko tentsioa.
7. Jakintzaren hedapen ikaragarriaren eta gizakiek hedapen hori asimilatzeke duten ahalmenaren arteko tentsioa.

UNESCOK irakaskuntzaren lau «zutabeak» azpimarratu ditu. Zutabe horiek adierazitako erronkei aurre egiteko lagungarria izan daitekeen estrategia osatzen dute:

1. *Elkarrekin bizitzen ikastea.* Horrek esan nahi du, zehazki, hezkuntzak ikasleen dohainak eta trebetasunak sendotu behar dituela (beste pertsona batzuekin ezartzen duten elkarren mendetasuna onartzeko beharrezkoak diren dohainak eta trebetasunak, hain zuzen ere), eta ikasleek gatazkak konpontzen, beste helburu komun batzuk eta etorkizun komuna lantzen eta planifikatzen, aniztasuna errespetatzen (generoaren, etniaren, erlijioaren eta kulturaren errespetua, adibidez) eta komunitatearen bizitzan aktiboki parte hartzen jakin behar dutela.
2. *Jakiteko ikastea.* Hezkuntzak ikasleei jakintzaren tresnak eskuratzen lagundu behar die-la esan nahi du horrek: ahozko komunikaziorako eta adierazpenerako funtsezko tresnak, alfabetatzea, aritmetikako eta problemak ebazteko jakintzak, kultura orokorra eta arlo batzuen inguruko jakintza espezializatua, eskubideen eta erantzukizunaren ulermena eta, batez ere, ikasten ikastea.
3. *Egiteko ikastea.* Hezkuntzak lanerako trebetasunak eta ohitura sozialak eta psikologikoak eskuratzen lagundu behar die ikasleei. Horiei esker, gaitasuna izango dute bizitzako hainbat egoerari buruzko erabaki kontzienteak hartzeko, gizarte-harremanetan eta lan-harremanetan moldatzeko, tokiko merkatuetan eta merkatu globaletan parte hartzeko, tresna teknologikoak erabiltzeko, oinarritzko premiei erantzuteko, eta beren eta gainerakoen bizi-kalitatea hobetzeko.
4. *Izateko ikastea:* Hezkuntzak nortasuna garatzen lagundu behar du, eta autonomia, zentzu, pentsamendu kritiko eta erantzukizun pertsonal handiagoarekin jokatzeko ahalmena eman behar dio jendeari. Halaber, honako alderdi hauen garapena landu behar du: oroimena, arrazoibidea, sen estetikoa, balio espiritualak, komunikazio-trebetasunak, bizi-estilo osasungarria, kirolez eta aisiaz gozatzea, norberaren kulturaren estimazioa, kode etikoa eta moralak, hitz egiteko eta bere burua defendatzeko trebetasuna, eta indar moralak.

Hezkuntza formalaren eta ez-formalaren zeregin osagarriak

Europako hezkuntza-politiketan txertatutako funtsezko bi kontzeptu daude: *bizitza osoko ikaskuntza* baten ikuspegia *ikaskuntza-gizarte batean*. Jendeari bere trebetasunak bizitza osoan garatzeko aukerak eskaintzen dizkion komunitatearen ideia da oinarria. Azpimarratu beharra dago gero eta garrantzi handiagoa ematen zaiela hezkuntza formalak betetzen duen zeregina-ri zein hezkuntza ez-formalak eskaintzen dituen aukerei, hau da, hezkuntza formalaz kanpoko programei. Programa horiek gobernuak kanpoko erakundeek zuzentzen dituzte maiz, gazte-elkarteak barne.

«Hezkuntza garestia dela
uste baduzu, proba ezazu
ezjakintasuna».

Anonimoa

Programa horiek gai eta metodologia ugari biltzen dituzte, ikuspegi malguak erabilia. Halaber, hezkuntza-sistema formalean txertatzeko aukera ukatzen zaien edo alfabetatu gabe dauden milioika haurri eta helduri alfabetatzea eta beste trebetasun batzuk errazteko moduak eskaintzen dituzte.

? Zure komunitatean bertan garatutako hezkuntza-programa ez-formalen adibiderik gogoratzen al duzu?

Europar, XXI. mendean, ikastetxe publikoak hezkuntza-erakunde nagusi bihurtu dira, eta hezkuntza formalak onarpen handia du.

Azken hamarkadetan, joera horren ondorioz oinarritzko hezkuntzarako aurrekontu-kuota handitu egin da, eskolatzea nahitaezkoa da legez, eta hedabideek estaldura zabala eskaintzen diete hezkuntzarekin zerikusia duten gaiei.

Hezkuntzan adituak direnek diotenez, oso garrantzitsua da hezkuntza formalaren eta hezkuntza ez-formalaren arteko «mugak gainditzea» eta komunikazioa eta lankidetzaren sustatzea, hezkuntza-jarduerak eta hezkuntza-inguruneak sinkronizatzeko baliagarriak izango baitira. Era horretan, aukera multzo koherentea eskainiko zaie ikasleei.

«giza garapen sakonagoa eta orekatuagoa sustatzeko eta, era horretan, pobrezia, bazterketa, ezjakintasuna, zapalkuntza eta gerra murrizteko eskuragarri dauden baliabide nagusietako bat da»¹⁸.

Europako gazte-elkarteen zeregina

Europar, gazte-elkarrekin aurkitu dituzte hezkuntza-gaietan esateko dutena entzunarazteko moduak, baita ikasleen elkarrekin ere, hala nola Europako Gazteen Batasun Nazionalak (ESIB) eta Europako Eskoletako Ikasleen Batasunen Antolamendu Bulegoak (OBESSU). Azken hori ikasleen elkarte eta batasunen plataformarik handiena da, eta bigarren hezkuntzan eta bokaziozko hezkuntzan dihardu. Erakunde horiek ikasleen elkarte nazionalen artean informazioaren, esperientziaren eta jakintzaren elkartrukea errazteko lan egiten dute, eta funtsezko zeregina betetzen dute Europako hezkuntza-sistema formalean joera berriei buruzko eztabaiden sustapenean.

? Hezkuntza-sistemak zer puntutaraino daude, oro har, egungo erronkei aurre egiteko eguneratuta?

Mundua konplexuago bihurtu den heinean, eskola-sistemen tamaina eta konplexutasuna ere handitu egin da. Sistema horietan dauden haurren kopuru absolutuak biztanleriaren hazkundearenean baino erritmo handiagoan egin du gora: herrialde garatueta, lehen hezkuntzako guztizko matrikulazioa %50 zen 1970ean, %76 1990ean eta %82 1995ean. Sistema askotan, lehen baino sistematikokoagoa da eskolaurreko adinean dauden haurren, nerabeen eta helduen estaldura.

Alfabetatzearen ehunekoei ere gora egin dute (%43 1970ean, %65 1990ean eta %70 baino gehiago 1995ean). Gorakada horren arrazoiak honako hauek dira: hezkuntzaren kalitatean izandako hobekuntzak, gobernuak eta nazioarteko komunitateak eskolatzeari emandako garrantzi handiagoa eta familiek eskolatzeari emandako balio handiagoa. Hezkuntzari berezko balioa ematen zaio, eta familien eguneroko erronkei aurre egiteko panazeatzat hartzen da.

Hala ere, zenbait herrialdeetako matrikulazioetan geldialdia gertatu izanak kontrakoa ere gertatzen dela erakusten du. Zenbait adituk adierazi dutenez, aurreko hogeitaz urteetan

«lehen, bigarren eta hirugarren (bigarrenaren ondoko) hezkuntzako matrikulazioen hazkundearen batez bestekoak behera egin du herrialde talde gehienetan. Halaber, hezkuntzarako gastu publikoaren hazkundearen batez bestekoa —Barne Produktu Gordinarekin (BPG) barruan— behera egin du herrialde talde guztietan»¹⁹.

- Joera horiek ondorio bereziki negatiboak izan dituzte hezkuntza-lorpenei dagokienez
- (alfabetatze-tasak barne), azken hogei urteetan aurreko bi hamarkaden aldean hobekuntza
- bizkorra izan zuten herrialdeetan.

Globalizazioa

Globalizazioaren funtsezko elementuak (hala nola merkataritzaren liberalizazio selektiboa, konpainiek mundu osoan eragiketarako egiteko duten ahalmena eta zerga-ihesa) mehatxu handiak dira hezkuntzaren epe luzerako finantzaketarako. Zerga-arazoen eragina izan dute hezkuntzaren finantzaketan. Ghanaren kasuan, gobernuak Barne Produktu Gordinarene (BPG) %12 bil dezake zergen bidez. Zerga publikoen %10 galduz gero —BPGaren %1,2—, lehen hezkuntzarako aurrekontuaren erdia inguru izango litzateke. Beraz, diru-sarrerak biltzeko ahalmena funtsezkoa da lehen hezkuntza unibertsala lortzeko helburuan aurrera egiteko.²⁰

- Erdialdeko eta Ekialdeko Europako herrialde askotan, suspertze ekonomikoa ez da gauza-
- tu oraindik. Zer ondorio ditu horrek hezkuntzan?

«Gizarte-gastuen deszentralizazioak eragin handia izan du hezkuntzarako baliabide eskuragarrietan (Polonia, 1999; Errusiar Federazioa, 1999; Errumania, 1999). Erdialdeko Europako zenbait herrialdeetan, hezkuntza-finantzaketaren eta hezkuntza-gobernuaren deszentralizazioa handiagoa izan zen 1990. urtea baino lehen, baina gainerakoek duela gutxi ahalegin handiagoak egin dituzte gobernu zentralen ardurak tokiko gobernuen esku uzteko.

Beraz, tokiko gobernuak ardura handiagoa dute eskolatan (eskolaurretik bigarren hezkuntzara bitarte). Gastu-arduraren arabera neurtuta, eskualdeek hezkuntza-gastu gehienaren ardura hartzen dute maiz, eta zenbait herrialdeetan gero eta desadostasun handiagoak daude herrialde bereko eskualde batzuek eta besteek hezkuntza-programak finantzatzeko duten ahalmenaren inguruan (Polonia, 1999).

Zenbait kasutan, toki-agintariei (landa-eremuetan bereziki) ez zaizkie esleitu ardura berri horiei aurre egiteko finantza-baliabideak, eta baliabide gutxi dituzte fondo gehigarriak biltzeko. Askotan, irakasleen soldatak (hezkuntza-aurrekontuaren ehuneko handiena hartzen dutenak) agintari zentralak finantzatzen dituzte oraindik, eta eskolei autonomia txikia geratzen zaie aurrekontu-erabakiak hartzeko. Nolanahi ere, nabarmen murriztu den aurrekontu publikotik lortzen dira hezkuntzarako baliabideak. Diru-sarrera nazionalak behera egin eta zergen bidezko diru-sarrerak murriztu izanaren ondorioz, Estatuak hezkuntzarako emandako babesa ikaragarri murriztu da termino errealean.

Trantsizio-prozesuari lotutako zailtasunak gorabehera, herrialdeek urrats zehatz ugari egin dituzte hezkuntzaren erreforman. Urrats horiek hezkuntza-legerian, ikasketen programen demokratizazioan, eta zuzendaritzaren eta finantzaketaren deszentralizazioan oinarritu dira. Hala ere, erreforma horien abiaraztea motela eta zaila izan da zenbait herrialdeetan»²¹

Tamalez, hezkuntzak mundu osoan duen egoerari buruz eskuragarri dauden adierazleek agerian utzi dutenez, oso baliabide urriak inbertitu dira sektore horretan. Ezaugarri bereizgarri gisa aldagaitza bizkorra duen mundu honetan, gurasoek eta gazteek zailtasun jartzen dute eskolaren eskaintzen dutenaren garrantzia. Gainera, mundu osoko eskola gehiegitan, irakasleen abentismoa oso handia da, irakasteko eskuragarri dagoen denbora urria da, eta ikasleen interesei eta gaitasunei eskaintzen zaion arreta, berriz, eskasa. Ikastetxe horietan, haurrek jakintza baliagarri gutxi jasotzen dituzte, eta denboraren zatirik handiena gauzak behartuta ikasteko erabiltzen da. Hori dela-eta, ez da harritzekoa haur askok baztertzea hezkuntza-sistemek eskaintzen

«Hezkuntzaren jatorriak mingotsak dira, baina fruitu gozoa.»

Aristoteles

dietena. Eskolan jarraitzen duten ikasleen artean, askok ez dituzte eskuratzen eskolan ikasitakoa aztertzeko eta bizitzako zeregin garrantzitsuetan aplikatzeko oinarrizko trebetasunak.

Europako Kontseiluko zenbait adituk hezkuntza-sistemen aurrean bereziki ahul agertzen diren hiru gazte talde nagusi azpimarratu dituzte:

1. desabantaila ekonomikoak dituzten familiakoak;
2. hezkuntza-esperientzia txikiko gurasoak dituztenak;
3. gutxiengo etnikoak, etorkinak eta bidaiariak.

? Adieraz al dezakezu zure komunitatean bereziki ahula den beste talderen bat (zerrenda horretan aipatu gabekoa)?

Munduko leku askotan, gero eta eszeptizismo handiagoa dago hezkuntza-sistema formalen eta uniformeengain. Jendeak desberdintasun eta zulo gehiago ikusten ditu —kostuetan, kalitatean, lorpenetan eta ziurtagirietan—, eta horrek «konfiantza-krisialdia» eragin du munduko eskola publiko askotan.

Lehen hezkuntzan egoteko adina duten haur guztiek gutxienez lau urtetan oinarrizko hezkuntza egokia jasoko balute, belaunaldi bakarrean konponduko litzateke analfabetismoaren arazoa. Gaur egun oraindik:

1. Lehen hezkuntzan egoteko adina duten 125 milioi haur eskolatu gabe daude, eta gehienak neskak dira.
2. Beste 150 milioi haur lehen hezkuntzan hasten dira, baina lau urte bete aurretik uzten dute. Gehienek oinarrizko alfabetatze-trebetasunak eskuratu aurretik uzten diote eskolara joateari.
3. Saharaz azpiko Afrikako eta Asiako hegoaldeko zati handi batean, haurrek 4-7 urtetan jasotzen dute hezkuntza. Herrialde industrializatuetan, berriz, 15-17 urtetan jasotzen dute.
4. Gaur egun, 870 milioi pertsona analfabeto daude, eta %70 emakumezkoa da.

? Emakumezko analfabetoen ehunekoa hain handia izateko arrazoirik adieraz al dezakezu?

Duela berrogeita hamar urte, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak oinarrizko giza eskubidetzat hartu zuen hezkuntza librea eta nahitaezkoa. 1990ean, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenak —munduko gobernu guztiek, bik izan ezik, sinatu zutenak— legez loteslea zen betebeharrak gisa berretsi zuen eskubide hori.

Handik aurrera, nazioarteko goi-mailako konpromiso ugari hartu dira oinarrizko giza eskubide horren inguruan.

Herrialde garatuek konpromisoa hartu dute, behin eta berriz, laurogeita hamarreko hamarkadako nazioarteko goi-bileretan ezarritako helburuak lortzeko garapenaren inguruan lankidetzan jarduteko. 1990ean, munduko gobernuak Jomtien-en (Thailandia) egindako Guztientzako Hezkuntzarako Munduko Konferentzian bildu ziren. Bertan, hamarkada batean munduko haur guztiei beren gaitasunak erabat garatzeko aukera emateko helburuak ezarri ziren. Konpromiso horren barruan, oinarrizko lehen hezkuntza jasotzeko aukera unibertsala eta sexu-desberdintasunen amaiera hartu ziren kontuan.

Estatuek eta gobernuburuek lehen hezkuntza unibertsalari dagokionez hartu dituzten konpromiso berrienek helburu hori 2015. urterako lortzera bideratuta daude. Egungo jarraibideen arabera, asmo txikiagoko helburu bat ere lortezina izango litzateke. Munduko gobernuak orain jarduteari utziz gero, 75 milioi haur oinarrizko hezkuntzarik gabe geratuko dira 2015ean.

Hala ere, hezkuntzari buruzko munduko azken goi-bileran azpimarratu zenez (Dakar, 2001),

«hezkuntza oinarrizko giza eskubidea da. Garapen iraunkorrerako, eta herrialdeen arteko bakerako eta egonkortasunerako giltza da eta, beraz, ezinbesteko baliabidea XXI. Mendeko gizaarteetan eta ekonomietan eraginkortasunez parte hartzeko».

«Ahul jaiotzen gara, indarra behar dugu; babesik gabe, laguntza behar dugu; zentzurik gabe, zentzua behar dugu. Jaiotzean falta zaigun guztia, gizakiaren ondarrera iristen garenean behar dugun guztia hezkuntzaren oparia da».

Jean-Jacques Rousseau

«Hezkuntza armada baino hobe da askatasuna babesteko».

Edward Everett

Erreferentziak

- Building Bridges for Learning, Youth Forum, Brussels, 1999.
- Education for All – country reports, 2000.
- <http://www.unesco.org>
- Education Now Campaign, Oxfam www.caa.org.au/oxfam/advocacy/education.
- European Youth Trends 2000, Council of Europe, 2001.
- Learning: The treasure within, Unesco, Paris, 1996.
- World Education Report www.unesco.org

Ingurumena

«Basamortua hazten bada, basoak desagertzen badiira, desnutrizioa areagotzen bada eta hiri-eremuetako jendea baldintza txarretan bizi bada, ez da baliabideak falta zaizkigulako, gure agintariak, eliteak ezarritako politika motagatik baizik. Jendearen eskubideak eta interesak ukatzeak bultzatuta izango dugun egoeran, pobreziak baino ez du etorkizun oparoa izango Afrikan. Pertsona askeak, eskubideak dituztenek, herritar helduak eta arduratsuak direnek baino ezin dute parte hartu ingurumenaren garapenean eta babesean».

Jendearen arteko hizlaria, WECD, entzunaldi publikoa, Nairobi, 1986ko irailaren 23a

Lotutako jarduerak

- Bi hiriren historia, 102. orrialdea
 - Portada, 236. orrialdea
- Lorategia gauean, 208. orrialdea
 - Bizitza mundu perfektu batean, 111. orrialdea
 - Makah tribuaren balea-ehiza, 215. orrialdea
 - Gure etorkizunak, 165. orrialdea
- Bizitzaren sarea, 117. orrialdea

Ezinezkoa da ingurumena —basamortuak, basoak, kontrolik gabeko hiri-hazkundera eta abar— pertsonengandik eta Giza Eskubideetatik bereiztea, gizarte-justiziari eta garapenari dagokionez bereziki. Afrikan ez ezik, beste edozein lekutan ere egia da hori, baita Europan ere. Ingurumenak eta pertsonen noranzko bikoitzeko erlazioa dute: giza jarduera orok eragina du ingurumenean, eta ingurumenak eragina du gizakiaren bizitzan. «Berotegi-efektua» adibide garbia da: hirurehun urtetan industriaren garapenerako olioak, ikatza eta gasa erabili izanak berotze globala eragin du hein handi batean. Horren ondorioek —azken lau urteetako klima-hondamendiak— mundu osoko pertsonak hartzen dituzte eraginpean. Hala ere, neurri handi batean karbono-dioxidoaren emisioen errudun diren iparraldeko herrialde aberatsetako jendeak garapen-bidean dauden hegoaldeko herrialdeetako jendeak baino ahalmen handiagoa du «hondamendi naturalez» babesteko. Horiek justizia-kontuak dira, eta, beraz, Giza Eskubideekin zerikusia dutenak.

Hona hemen ingurumenaren eta Giza Eskubideen arteko erlazioen beste adibide batzuk:

- gerretan minez bete dituzten eta giza segurtasunerako mehatxu diren nekazaritza-lurrak;
- pobreziak behartuta lur marjinalak lantzen dituen jendea; horrek desertifikazioa eta pobrezia handiagoa dakar;
- Baia Mareko istripua; zianuro-kutsadura eragin zuen, hasieran Szamos ibaian, ondoren Tisza ibaian, eta azkenik Danubio ibaian.

Gure ingurumen-oinarria

Ingurumena garapenerako lehengaiez hornitzeko erabiltzen dugu, baina baita gure zakarrontzi gisa ere. Hala ere, bizitzaz gain, tenperatura egonkorak, oxigenoa eta ur garbia eman behar dizkigu. Mundu mugatu batean bizi gara eta dena dago elkarrekin lotuta (elikadura-kateen, eta ur-zikloen eta harri-zikloen bidez, adibidez). Badago erresistentzia natural bat, baina ziklo horiek bat-batean eteteak (kutsaduraren, ureztatze-proiektuen edo gehiegizko arrantzaren ondorioz, adibidez) ezegonkortu egiten du oreka naturala. Chernobilgo (Ukrai-

na) hondamendiak, Alemaniako Oihan Beltzeko zuhaitzen heriotzak, Espainiako hegoaldeko desertifikazioak, Britainia Handiko behi eroen gaixotasunak, Uzbekistango Aral Itsasoaren lurruntzeak eta Turkiako Ilisuko urtegiaren proiektuak erakusten dutenez, gizakiaren garapen-prozesua jarduera ekonomiko orotarako eta bizitzarako bererako ingurumen-oinarria kaltetzen ari da.

Adieraz al ditzakezu tokiko adibideak? Adibidez, nolako eragina dute errepedeak eraikitzeke proiektuek, meatze-industriak edo beste proiektu batzuek bizi zaren ingurunean?

Garapen iraunkorraren ideia

1989an, Ingurumenari eta Garapenari buruzko Nazio Batuen Munduko Batzordeak (WCED), «Brundtland txosten» ere deitzen denak, «garapen iraunkorraren» printzipioa sustatu zuen. Honela definitu zuen printzipio hori: «gaur egungo premiei erantzuten dien garapena, etorkizuneko belaunaldiak beren premiei erantzuteko ahalmena arriskuan jarri gabe».

1992an, Rioko Aldarrikapenak honako hau adierazi zuen: «Garapen iraunkorrekiko kezken oinarria gizakiak dira. Bizitza osasungarriarako eta produktiborako eskubidea dute, naturarekin harmonian».

Benetako arazo larria pobrezia, globalizazioaren eta garapenerako eskubidearen arloko Giza Eskubideak euskarri den ingurumena suntsituko ez duen esparru batean lantzeko modua da.

Ikuspegi bat berariazko gaiei buruzko nazioarteko akordioak egitea da. Adibidez, Klima Aldaketari buruzko Kyotoko Munduko Konferentzia (1997), herrialde industrializatuak berotegi-efektua sortzen duten gasen emisioa murrizteko berariazko konpromisoa hartu zuten. Herrialde garatuentzako salbuespenen inguruko tratatu asko egin ziren, baita azken akordioaren eraginkortasunari eta inpartzialtasunari buruzko kritika ugari ere.

Ikuspegi alternatibo bat Giza Eskubideei lotutakoa da. Ikuspegi horrek justiziaren eta berdintasunaren printzipioak akordio guztietan oinarritzkoak izatea ziurtatuko luke. Zenbaitek argudiatzen dutenez, ingurumen-alderdiak behar bezala estalita daude Giza Eskubideei buruzko egungo legeriaren bidez, hala nola jabetzarako, osasunerako eta bizitzarako eskubideen bitartez. Beste batzuek ingurumen-eskubide berrien edo indarra hartzen ari direnen modu berriak aipatzen dituzte.

Idea baten arabera, ingurumenari lotutako giza eskubide bat sartu beharko litzateke egungo Giza Eskubideen zerrendan. Adibidez, 1994ko Giza Eskubideen eta Ingurumenaren Printzipioei buruzko Aldarrikapenaren zirriborroan adierazten denez: »Pertsona guztiek ingurune segurua, osasungarria eta ekologikoa izateko eskubidea dute. Eskubide hori eta beste Giza Eskubide batzuk (eskubide zibilak, kulturalak, ekonomikoak, politikoak eta sozialak barne) unibertsalak, elkarren mendeak eta zatiezinak dira».

Pertsona batzuek —ekologistek bereziki— kritikatu egiten dute ingurumenari lotutako giza eskubide baten eskakizun hori. Izan ere, ingurumenaren babesaren helburua gizakiaren bizitza eta osasuna bada, gizakiaren ongizatea babesteko beharrezkoa den neurrian baino ez da babestuko ingurumena. Horren orde, Giza Eskubideen ikuspegi holistikoagoaren alde daude. Horiek diotenez, pertsonak biosferaren —hots, lurreko bizitza-sarearen— zati dira, eta, beraz, gizatiarienganako betebeharrak ezin da ingurumenaren babesarekiko betebeharretik bereizi. Esparru zabalago baten barruan, Giza Eskubideen eskakizunek kontuan hartu behar dituzte etorkizuneko belaunaldien berezko balioak eta premiak, zein estatuen eta herrien arteko gatazka-interesak.

Zenbaitek argudiatzen dutenez, beste espezie batzuek «animalien eskubideak» izan behar dituzte, pertsonen Giza Eskubideak dituzten bezalaxe.

Munduko hondamendiak²²

Hondamendiak	1996	2000
Hurakanak	62	99
Uholdeak	69	153
Lehortekak	9	46

«Ingurumen-mugimenduak bizirauteko, justizia-mugimendu bihurtu behar du. Ingurumen-mugimendu soil gisa, hil egingo da, edota "zuritze berde" gisa irauango du (erakunde batek desinformazioa zabaltzea ingurumen-irudi arduratsua aurkezteko). Ingurumenaren edozein babesle zintzok ezin du zeregin hori jasan. Ingurumen-mugimendu zein justizia-mugimendu gisa, berriz, aukera mugagabeak ditu».

Vandana Shiva

- Legeetan, animaliek ez dute eskubiderik animalia gisa. Hala ere, legeriak babestu egiten ditu kasu askotan. Adibidez, landetxetako animalien ongizatea eta baldintzak zaintzen dituzten legeak daude Europako herrialde askotan.

Giza Eskubide ekologikoak

Giza Eskubide ekologikoak munduko ingurumen-egoerari emandako erantzun gisa uler daitezke. Gure garaiko produktuak dira, eskubide politikoak eta zibilak aurreko garaietako gertaera historikoen produktuak izan ziren bezala.

- Gaur egun eztabaidatzen ari den kontzeptua da Giza Eskubide ekologikoena. Ikuspegi horren bidez, Giza Eskubideen filosofia eta printzipio ekologikoak uztartu nahi dira. Jendea, ingurune politiko eta sozial batean ez ezik, ingurune natural batean ere bizi delako errealitateari erantzun behar diote Giza Eskubideek (hala nola giza duintasunerako, askatasunerako eta garapenerako eskubideek). Pertsona bakoitzak lagun hurkoaren berezko balioa errespetatu behar duen bezala, *beste* izaki batzuen berezko balioa ere errespetatu behar du (hala nola animaliena, landareena eta ekosistemena).
- Irakasleek eta gazteekin lan egiten dutenek gaur egun duten erronka handienetako bat giza duintasunaren, eta bizitzaren berezko balioaren errespetuari lotutako kontzeptu dualak ulertzeko eta horren arabera bizitzeko heztea da. Beste era batean esanda, «maila globalean pentsatzeko eta toki mailan jarduteko», eta etorkizunean iraunkorrak izango diren bizi-estilo berriak aurkitzeko heztea.

Gazteen eta gazte-elkarteen parte-hartzea

- Ikastetxeek, ingurumenaren inguruko gobernu kanpoko erakundeek eta herrialde bakoitzeko beste elkarte batzuek ingurumen-gaietan aktiboki inplikatzeko aukerak ematen dizkiete gazteei.
- Toki-mailan, ingurumenari dagokionez atseginagoak egin ditzakete etxeak, ikastetxeak edo gazte-klubak, eta erabakiak hartzeko toki mailako prozesuetan parte har dezakete. Eskualde eta nazio mailan, berriz, eztabaida publikoetan eta politikoetan eragin dezakete, hala nola gutunak idaztearen, antzerki-lanak antzetztearen eta eraginpean hartzen dituzten gaien buruzko manifestazioak (baketsuak) egitearen bidez. Nazioartean eta maila globalean, eragina izan dezakete aldarrikapenen bidez (Munduko Gutunaren bidez, esate baterako) eta Greenpeace bezalako nazioarteko erakundeen bitartez.
- Eremu guztietan, gazteek parte har dezakete Internet bidezko korrespondentziaren, eta hainbat kanpainaren eta ekitaldien bidez (hala nola Ingurumenaren Mundu Eguna eta Lurra-ren Eguna). Ingurumenaren Mundu Eguna (ekainaren 5ean) Nazio Batuen Batzar Nagusiak

Goldman ingurumen-saria

Ingurumenaren alde diharduen jende arruntaren lanari ematen zaion munduko saririk garrantzitsuenak da Goldman ingurumen-saria. 2000. urtean, Oral Ataniyazovak irabazi zuen saria, Aral Itsasoko krisiak eraginpean hartutako Uzbekistango komunitateekin egindako lanagatik. Hezkuntzaren, medikuntzaren eta familiaren arloko ongizatean, eta emakumeen eta haurren giza eskubideetan oinarritu zen.

2001eko saria Myrsini Malkou-ri eta Giorgios Catsadorakis-i eman zieten, arriskuan zegoen Prespako (Grezia ipar-mendebaldean) urtegi ekologikoa salbatzeko egindako lanagatik. Lorpenetako bat Albaniaren, Mazedoniaren eta Greziaren artean Balkanetako mugaz gaindiko lehen eremu babestua ezartzeko akordio bat sinatu izana izan zen. Herrialde horien arteko lankidetzak baketsuaren eredu izan zen.

ezarri zuen 1972an. Hainbat era daude ospatzeko: bilera masiboak, bizikleta-desfileak, atari zabaleko kontzertuak, saiaketa-lehiaketak eta poster-lehiaketak eskoletan, zuhaitzak landatzea, birziklatze-kanpainak eta garbiketa-kanpainak eta abar.

Urtero gai bat hartzen da oinarritzat. Hona hemen aurreko gaietako batzuk:

«Lurreko bizirako, salba ditzagun gure itsasoak», «Pobrezia eta ingurumena – Gorpil zoroa haustea» eta «Haurrak eta ingurumena» (www.unep.org). Lurraren eguna (apirilaren 22an) Lurraren Egunaren sarearekin koordinatzen da. Sare hori ingurumenaren eta Giza Eskubideen arloko beste elkarte batzuekin lan egiten du (hala nola Sierra Club eta Amnesty International erakundeekin), Giza Eskubideei eta ingurumenari egindako erasoen aurkako protestarako ekitaldien eta jardueren bidez ekintza publikoak sortzeko. www.earthday.net/events/events-europe.htm

Europako Kontseiluaren lana

Europako Kontseiluak 1961ean abiarazi zuen bere ingurumen-programa. Arlo horretan egiten dituen jarduerak natura eta paisaiak kontserbatzera zuzenduta daude. Programa Europako Kontseiluaren Kultura eta Herentzia Kultural eta Nazional Sailean txertatuta dago gaur egun. Hiru zuzendaritza nagusi ditu: Aniztasun Biologikoaren eta Paisaia Paneuroparren Estrategia, Europako Basa Bizitzaren eta Habitat Naturalen Kontserbaziorako Hitzarmena (Bernako Hitzarmena, 1979) eta Aniztasun Biologikoari eta Paisajistikoari buruzko Jakintzaren Sustapena.

Ingurumenaren babesaren inguruko informazioa eta kontzientziazioa Europako Kontseiluaren argitalpenen bidez zabaltzen da. Kontseiluaren agentzia nazionalen sareak ere laguntzen du aniztasun biologikoaren eta paisajistikoaren kontserbazioa sustatzen.

Nazioarteko tresnak eta aldarrikapenak

Ingurumena eta Giza Eskubideak babesteko baliagarriak izan daitezkeen itunen eta bestelako tresnen artean, honako hauek aipa daitezke:

1. Ingurumenari eta Osasunari buruzko Europako Gutuna, 1989
2. Ingurumenari eta Garapenari buruzko Nazio Batuen Aldarrikapena, 1992
3. Giza Eskubideen eta Ingurumenaren Printzipioei buruzko Aldarrikapenaren zirriborroa, 1994
4. Ingurumenerako Eskubidearen Bizkaiko Aldarrikapena, 1999
5. Munduko Gutuna, 2000

Erreferentziak

- Boyle, A. Anderson, M.R., Human rights approaches to environmental protection: An overview, Clarendon Press, Oxford, 1996.
- Bosselmann, K., Human rights and the environment: redefining fundamental principles, www.arbld.unimelb.edu.au
- Caring for the Earth, The World Conservation Union (IUCN), United Nations Environment Programme (UNEP), World Wide Fund for Nature (WWF-UK), <http://www.ciesin.org/IC/jucl/CaringDS.html>
- The Council of Europe environment programme, www.nature.coe.int
- The 1994 draft Declaration of Principle on Human Rights and the Environment www1.umn.edu/humanrts/instrree/1994-dec.htm
- The Earth Charter initiative, www.earthcharter.org
- Worldwatch, www.worldwatch.org

Data nagusia

Ekainaren 5a
Ingurumenaren Mundu Eguna

Apirilaren 22a
Lurraren Eguna

«Munduaren salbazioa gizakiaren bihotzean, gizakiak gogoeta egiteko duen ahalmenean, eta gizakiaren otzantasunean eta arduraren datza. Gizakia kreazioaren zati ez ezik, kreazioaren gailurra delako sinesmen suntsitzailearen eta funtsik gabearren eraginpean jarraitzen dugu, eta, beraz, dena da zilegi. Oraindik ez dakigu nola kokatu behar dugun etika politikaren, zientzien eta ekonomiaren gainetik. Oraindik ez gara gai gure ekintza guztien bizkarrezur bakarra eta benetakoa —ekintza horiek etikoak badira— ardura dela ulertzeko. Ardura nire familiaren, nire herrialdearen, nire enpresaren, nire arrakastaren gainetik dago. Izateko ardura; bertan, eta soilik bertan epaituko gaituzte behar bezala».

Vaclav Havel

Genero-berdintasuna

Oinarrizko kontzeptu batzuk

«Egoera zoragarria izan beharko luke bizitzan: gaztea izatea, eta aurrean prestatzeko eta amesteko bizitza bat izatea. Gainera, gizonezkoa edo emakumezkoa zaren kontuan hartu gabe izan beharko luke zoragarria. Hala ere, gazte askori ukatu egiten zaie planak egiteko eta ametsak izateko eskubidea, baita segurtasunerako eta duintasunerako eskubideak ere. Egia esan, oso desberdina da mutil jaiotzea edo neska jaiotzea. Gizaki gisa dagozkigun oinarriko eskubideak urratuta ikusteko arriskua handiagoa da emakume gazteentzat»²³.

Hirurogeita hamarreko eta laurogeiko hamarkadetan, emakume aktibistek «emakumeak garapenean txertatzea» zuten helburu. Laurogeita hamarreko hamarkadan, berriz, genero-kontuak garapenerako planean eta politikan txertatzeari eman zioten lehentasuna.

Gaur egun, bi terminoak erabiltzen dira («emakumeen eskubideak» eta «genero-berdintasuna»). Zer esan nahi dute termino horiek, eta zein da bien arteko aldea? «Emakumeen Giza Eskubideak» esaten denean, emakumeen eskubideak Giza Eskubideak direla adierazi nahi da. Emakumeak gizakiak direlako, besterik gabe, dira eskubide horien titularrak. Ideia horren bidez, emakumeen gaia Giza Eskubideen aldeko mugimenduan txertatzen da, eta, aldi berean, Giza Eskubideen printzipioak emakumeen mugimenduan txertatzen dira.

Genero-berdintasunak bi sexuak bizitza publikoaren eta pribatuaren esparru guztietan maila berean sustatzea eta agertzea, eta biek maila berean parte hartzea eskatzen du. Genero-berdintasuna ez da genero-desberdintasunaren aurkakotzat hartu behar, genero-desberdinkeraren aurkakotzat baizik. Gizonezkoek eta emakumezkoek gizartean izan behar duten erabateko parte-hartzea sustatzera zuzenduta dago. Genero-berdintasuna, Giza Eskubideak bezala, etengabe defendatu, babestu eta bultzatu behar da.

«Genero» terminoak gizonezkoen eta emakumezkoen rola adierazten ditu. Rol horiek gizartean eraikita daude, eta sexuaren arabera esleitzen zaizkie emakumezkoen eta gizonezkoen. Genero-rolak, beraz, testuinguru sozioekonomikoaren, politikoaren eta kulturalaren arabera dira, eta beste faktore batzuek ere eraginpean hartzen dituzte (hala nola arrazak, etniak, klaseak, sexu-orientazioak eta adinak). Genero-rolak ikasi egiten dira, eta oso desberdinak izan daitezke kulturen artean eta kultura beraren barruan. Pertsona baten sexu biologikoa ez bezala, genero-rola aldatu egin daiteke.

Sozializazioari eta estereotipoei buruzko eztabaidak agerian utzi zuenez, «antzinako» sozializazio-formek identitatearen eta indibidualtasunaren forma berrietarako guneak sortzen zituzten. Gaur egun, sozializazio-forma «berriak» beren tokia hartzen ari dira, baina baliteke antzeko estereotipoak errepikatzea eta aurrekoen antzeko ondorioak eragitea. Beharbada familiaren, eskolaren eta lantokiaren eraginak ez dira hain handiak, baina baliteke informazioaren teknologia berriak eta sortzen ari diren kultura-praktikak (musikan, hedabideetan eta komunikazioan) hutsune hori betetzen ari izatea eta, era horretan, gizonen gizarte-boterea areagotzea eta emakumeen mendetasunak bere horretan jarraitzea²⁴.

Erraza al da gizonezkoentzat emakumeen eskubideak aitortu izanaren ondoriozko aldaketetara egokitzea?

Lotutako jarduerak

- Soldata desberdinak, 255. orrialdea
- Etxeko aferak, 152. orrialdea
- Emakumezko eta gizonezko heroiak, 126. orrialdea
- Hitz egin dezagun sexuaz, 180. orrialdea
- Berdintasunaren Herrirako bidea, 99. orrialdea
- Nor gara ni?, 228. orrialdea
 - Lana eta umetxoak, 205. orrialdea

Emakumeen eskubideen urraketaren adibideak

Etxeko indarkeria

Emakumeen aurkako indarkeria motarik ohikoena etxeko indarkeria da. Urte askotan, etxeko indarkeria arazo pribatutzat hartu da, eta Estatuak eta sistema judizialak ez zuten esku hartzeko eskubiderik. Gaur egun, emakumearen ongizate fisikoaren eta psikologikoaren urraketa eta, beraz, emakumearen Giza Eskubideen aurkako zuzeneko erasoak ez ezik, delitua ere bada etxeko indarkeria.

Estatistikek erakusten dutenez, jotzeko, erasotzeko edo hiltzeko arriskua bikotekidearen erengandik edo senarraren erengandik beste edozein pertsonaren erengandik baino neurri handiagoan datorkie emakumeei.

- Herrialdearen arabera, Europako emakumeen %20tik %50era bitarte etxeko indarkeriaren biktima da.
- Etxeko indarkeriak gizartearen sektore guztiak eta adin guztiak hartzen ditu eraginpean.
- Etxeko indarkeria askotarikoa izan daiteke: fisikoa, sexuala, psikologikoa eta estrukturala.
- Bost emakumetik batek sexu-erasoren bat jasaten du bizitzan. Biktimen adina bi hila-betetik 90 urtera bitarte da.
- Erasotzaileen %98 gizonezkoa da, eta %50 ezkontuta edo de facto ezkontuta dago, edota bikotekidearekin bizi da.
- Bortxaketan %70 aurrez pentsatutakoa da, eta erasotzaileen %3k baino ez du buru-desorekaren bat.
- Askok egindako bortxaketaren fenomenoaren areagotzen ari da.
- Zifrek erakusten dutenez, neska gazte-gazteen aurkako erasoen kopurua gora egiten ari da.

«Estatistikak makabroak dira, munduko lekua edozein izanik ere. Ezein herrialde eta eskualde ez dago etxeko abusuez libre». UNICEF erakundeak 2000. urtean emakumeen eta nesken aurkako etxeko indarkeriaren fenomenoaren dimentsio orokorrak ezartzeko egindako lehen ahalegin batean argitaratu zuen txostenak dio hori.

Emakumeen eta nesken trafikoa

Urtero, mundu osoko milioika gizon, emakume eta haur izaten dira esklabotzaren pareko baldintzetan egindako trafikoaren biktimak. Horien artean, asko eta asko emakume gazteak eta neskek dira, prostituzioan edo sexu-mirabekeriako beste mota batzuetan behartuta jarduteko engainatzen, bahitzen edo saltzen dituztenak. Gainera, globalizazioak eta teknologia modernoek erraztu egiten dute prozesu hori. Trafikoaren arrazoen artean, pobrezia, langabezia eta hezkuntzarik eza aipa daitezke. Izan ere, horiek guztiek bizi-kalitatea hobetzeko arriskuak hartzerantz behartzen dituzte pertsona asko. Gaur egun, lan-indar merkeak eta aitortu gabeak erabiltzeko, eta emakumeak eta haurrak prostituzioan eta pornografian esplotatzeko joera kezagarria agertu da herrialde industrialetan»²⁵.

Gizakiekin trafikatzeko ez da fenomeno berria, baina emakume gazte xaloak eta etsiak sexu-esklabo gisa saltzea ekonomia globalaren barruan gora egiten ari diren jarduerak kriminaletako bat bihurtu da. «Afrikako iparraldeko eta erdialdeko, Latinoamerikako eta Asiako herrialde garatu jakin batzuen eta mendealdeko helburuko herrialdeen arteko trafiko-fluxua ez da eten. Hala ere, faktore harrigarriena Europako erdialdeko eta ekialdeko herrialdeetatik Europar Batasunean sartutako emakumeen eta haurren kopuruak izan duen gorakada da. Kalkulatutakoaren arabera, 120.000 haur eta emakume inguru sartzen dituzte Europako mendealdean»²⁶. Azken urteotan, emakumeen eta haurren trafikoa (eta jendearena, oro har) lehentasunezko gaia da Europako Kontseiluaren lan-agendan.

Emakumezkoen sexu-organoen mozketak

Emakumezkoen sexu-organoen mozketak (FGM) 130 milioi neska eta emakume inguru hartzen ditu eraginpean, eta Afrikan da nagusi. Emakumezkoen sexu-organoen mozketak kultura-praktika

Data nagusiak

Martxoaren 8a
Emakumearen Nazioarteko Eguna

Azaroaren 25a
Emakumearen aurkako indarkeriaren aurkako Nazioarteko Eguna.

Urtero, mundu osoko bi milioi neska erdaintzen dituzte, eta erdaintutako 130 milioi emakume gaineratu behar zaizkie horiei²⁷.

- kaltegarria da emakumeentzat, bizitzarako, segurtasunerako, osasunerako eta sexualitaterako
- Giza Eskubideak urratzen baitizkie. Gehienetan neska gazteei egiten zaienez gero, emakumez-
- koen sexu-organoen mozketak zalan-tza handiak sortzen ditu haurren eskubideen inguruan.

Gatazka-eremuetan

- Azken urteotan, emakumeen aurkako indarkeria kasuak izan dira Bosnian, Kanbodian, Txe-
- txenian, Haitin, Perun, Somalian, Sierra Leonan, Timor Ekialdean eta Mendebaldean, eta
- munduko beste gatazka-eremu batzuetan. Nazioarteko komunitateak Jugoslaviakoa eta Ruan-
- dakoa bezalako nazioarteko *ad hoc* auzitegi kriminalen urritasunerako erantzun alternatiboak
- eman beharko ditu noizbait. Baliagarriak eta beharrezkoak izateaz gain, desegokiak eta eska-
- sak dira emakumeen eskubideak babesteko.

Europako Kontseiluaren Parlamentu Batzarra

«deitoratu egiten du bortxaketa gerra-krimenez hartu bada ere, sistematikoki gerrarako arma gisa erabiltzen jarraitzea (Kosovoko eta Txetxeniako gatazketan, adibidez) eta, trauma psikologikoa ez ezik, behartutako haurdunaldia ere eragitea»²⁸.

Zer egin daiteke emakumeen eta nesken aurkako indarkeriari amaiera emateko?

Giza Eskubideen aldeko nazioarteko tresnak

- Nazio Batuek emakumeei buruzko lehen Munduko Konferentzia egin zutenetik (Mexiko Hi-
- ria, 1975), aurrerapen esanguratsua egin da emakumezkoen eta gizonezkoen arteko berdin-
- tasuna lortzeko.

- Nazio Batuen Emakumeentzako Garapen Fondoa (UNIFEM) 1976an ezarri zen, arlo ho-
- rretan berrikuntza eta aldaketa finantzatzeko. Orduz geroztik, garapenerako proiektu eta eki-
- men ugari bultzatu ditu mundu osoan. Halaber, eremu politikoan, ekonomikoan eta sozialean
- emakumeei boterea emateko aukera sustatu du.

- Emakumeen aurkako diskriminazioa debekatzen duen eta gobernuak berdintasunaren
- aldeko neurriak hartzera behartzen dituen nazioarteko lehen dokumentua, legez loteslea,
- Emakumeen aurkako *Diskriminazio mota oro Desagerrarazteko Hitzarmena* da («Emakumeen
- Hitzarmena» edo CEDAW). 1979an egin zen, eta 1981ean jarri zen indarrean.

- Hitzarmen horren bidez, emakumeen aurkako diskriminazio mota oro desagerrarazi
- nahi da. I. artikuluan, honela dago definituta emakumeen aurkako diskriminazioa: «sexuan
- oinarrituta dagoen eta politikan, ekonomian, alderdi sozialean, zibilean, kulturean edo beste
- edozein esparrutan emakumeei (horien ezkontza-egoera edozein izanik ere) Giza Eskubi-
- deen eta oinarritzko askatasunen aitortzea edo horiek emakumeen eta gizonen arteko
- berdintasun-baldintzetan baliatzeko edo erabiltzeko aukera deuseztatzeko edo murrizteko
- asmoa edo ondorioa duen edozein bereizketa, bazterketa edo murrizketa». Estatuak Hi-
- tzarmenaren betetze-mailari buruzko aldizkako txostenak egin behar dituzte.

- Aurreko hamarkadan, emakumeen eskubideak Giza Eskubideen barruan bigarren mailako-
- tzat hartzen zituzten nozio mugatuak zalan-tzan jarri zituen mugimendu global bat sortu zen.

- 1999an, Nazio Batuen Batzar Nagusiak aukerako protokolo bat xertatu zuen CEDAW
- Hitzarmeneari. Protokolo hori Emakumeen aurkako Diskriminazioa Desagerrarazteko Na-
- zio Batuen Batzordeak landu zuen. Aukerako Protokoloa 2000. urtean jarri zen indarrean.
- Emakumeen eskubideak babesteko urrats garrantzitsua izan zen, emakume indibidualei edo
- emakume taldeei aukera ematen baitie Giza Eskubideen urraketei buruzko salaketak zuzene-
- an Emakumeen aurkako Diskriminazioa desagerrarazteko Batzordeari bidaltzeko.

«Giza Eskubideen esparruan emakumezkoen eta gizonezkoen artean dauden desberdintasunak ez datoz bat benetako demokraziaren printzipioekin».

Europako Kontseiluaren
Parlamentu Batzarra,
1.216. Ebazpena (2000)

Halaber, mundu osoko emakumeen eskubideen urraketa larrietan edo sistematikoetan ikerketak hasteko ahalmena ematen dio Batzordeari. Hala ere, protokoloaren ahalmena mugatua da, berretsi duten estatuek ukatu egin baitezakete Batzordeak emakumeen eskubideen urraketa ikertzeko egindako eskaera.

Europako Kontseiluaren barruan, emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna oinarritzko eskubidetzat hartzen da, eta Emakumeen eta Gizonen arteko Berdintasunerako Gobernu Batzordea (CDEG) haren kargu dago. Batzorde hori gobernuen arteko organoa da Kontseiluaren barruan. Analisiak, azterketak eta ebaluazioak egiten ditu, estrategia eta neurri politikoak zehazten ditu eta, beharrezkoa denean, lege-tresna egokiei buruzko erabakiak hartzen ditu.

1995ean Beijingen (Txina) egindako Emakumeei buruzko Munduko Laugarren Konferentzian, ia 47.000 pertsona bildu ziren, eta orain arte Nazio Batuen konferentzia batean gobernu eta GKEen ordezkari gehien izan dituen bilera da. Ekitaldi historiko horretan, 189 herrialdek aho batez onartu zituzten Beijingeko Aldarrikapena eta Ekitintzarako Plataforma. Gobernu nazionalak gobernu-politika eta gobernu-programa guztietan genero-berdintasuna sustatzeko konpromisoa hartu zuten. Honako hamabi interes-arlo hauek identifikatu zituzten: pobrezia, hezkuntza eta prestakuntza, osasuna, emakumeen aurkako indarkeria, gatazka armatuak, ekonomia, boterea eta erabakiak hartzeko aukera, genero-berdintasunerako erakunde-mekanismoak, Giza Eskubideak, hedabideak, ingurumena eta neska gazteak.

Berdintasunaren definizioak erabiliaren berdintasun juridikora mugatzen da, eta hori da arazo nagusia. Izan ere, horrek ez du beti diskriminazioaren aurkako babesik ematen. Bestalde, emakumeek gizartearen «korronte nagusitik» kanpo lan egin behar izan dute gai horietan, eta horretan datza bigarren arazoa. Azkenik, hirugarren arazoa emakumeek herrialde askotako erabaki-egituretan posizio ahula dutela da»²⁹.

Irtenbidea... hezkuntza

Urrats garrantzitsu bat eskubideen aitorpenetik eskubideen sustapenera igarotzea izango litzateke. Giza Eskubideen gaian diharduten hezitzaile guztiek Giza Eskubideen ikuspegiaren izaera sentikorraz jabetu, eta emakumeek gizabanako gisa dituzten premien eta erantzunen arteko desberdintasunak onartu behar dituzte. Sentikortasun hori gabe, Giza Eskubideen inguruko hezkuntza emakumeak manipulatzeko edo zapaltzeko beste era bat izan liteke. Hezkuntza funtsezko helburua da genero-berdintasuna lortzeko, gizarteek arauak, jakintzak eta trebetasunak eraldatzeko moduak eskaintzen baititu.

«Generoan oinarritutako indarkeriari aurre egiteak eta genero-berdintasuna sustatzeak hezkuntza eta gizarte-sektore guztien inplikazio aktiboa eskatzen du hasieratik, emakume eta gizon gazteena eta gutxiengoetako pertsonena bereziki»³⁰.

? **Gazteen hezitzaile edo lider gisa, erabiltzen al duzu genero-ikuspegia gazteekin egiten duzun lanean?**

Erreferentziak

- Connell, R. W., Gender and power, Stanford University Press.
Mertus, J., Flowers, N., Dutt, M., Local action, global change, UNIFEM and the Center for Women's Global Leadership, 1999.
Williams, S., and others, The Oxfam gender training manual, Oxfam Publication, 1994.
Ramberg, I. Violence against young women in Europe, seminar report, Council of Europe, 2001.

Emakumeen gaiet buruzko webgune baliagarri batzuk:

- OECD-DAC Gender, www.oecd.org/dac/gender
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Unesco), www.unesco.org
United Nations Statistics Division Gender Statistics, www.un.org/depts/unsd/gender
United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), www.undp.org/unifem
Women Watch, www.un.org/womenwatch
European Women's Lobby (EWL), www.womenlobby.org
Women Against Violence Europe (Wave Network): www.wave-network.org
Men Against Violence Against Women (MAVAW), <http://menagainstviolence.tripod.com>
Young Women from Minorities (WFM), www.wfmonline.org

Globalizazioa

Gure mundua merkatu erraldoi bihurtzen ari da pixkanaka. Zenbaitek adierazi dute mundua herri bihurtu dela.

Denok darabilgu ahotan globalizazioa, baina ba al dakigu zehatz-mehatz zer den?

Honako ezaugarri hauek dituen prozesua da globalizazioa:

1. telekomunikazioen eta informazioaren teknologien hedapena;
2. merkataritzarako eta inbertsiorako oztopo nazionalen murrizketa;
3. kapitalen gero eta mugimendu handiagoa eta finantza-merkatuen elkarren mendetasuna.

Izan ere, globalizazioak pertsonen gero eta mugikortasun handiagoa sustatzen du, migrazioen kontrola inoiz baino handiagoa bada ere (aireko trafikoa inoiz ez da hain garrantzitsua izan munduaren historian). Gainera, konpainien arteko aliantza globalak gero eta ohikoagoak dira (adibidez, hortxe ditugu telekomunikazioen eta elikagaien industriak), eta ordenagailuen bidez munduko ia herrialde guztietako pertsonekin txateatzeko aukera dago. Azkenik, Asiako eta Latinoamerikako finantza-krisiek finantzen eta ekonomiaren arloko elkarren mendetasuna utzi dute agerian.

Zein dira globalizazioaren funtsezko erronka berriak?

Eztabaida handia dago globalizazioak gaur egun dituen eta izan ditzakeen ondorioen inguruan.

Zalantza asko aipa ditzakegu, eta kasu askotan ez dago erantzun argirik. Sektore eta pertsona asko (hala nola Giza Eskubideen aldeko aktibistak, ikasleak, ekonomilariak, ikertzaileak eta soziologoak) globalizazioaren eragin negatiboaz kezkatuta daude, eta funtsezko erronkatzat hartu dituzte honako ideia hauetako batzuk:

1. *Estatuaren subiranotasunaren murrizketa*: gobernuek gero eta kontrol txikiagoa dute beren ekonomiak eta, beraz, herritarren ongizatea eraginpean har ditzaketen funtsezko erabakien gainean; konpainia multinazionalak gero eta boteretsuagoak dira, eta gobernuen arteko egiturek eta finantza-erakunde pribatuek gero eta eragin handiagoa dute eta gobernuen antzera jokatzeko joera dute. Horrexegatik esaten da estatuen subiranotasuna nabarmen murriztu dela. Estatuaren zeregina tradizionalak berriz definitzen ari dira.

Lotutako jarduerak

- Globalizazio-glosategia, 163. orrialdea
- Sendagaiak eskuratzeko aukera, 245. orrialdea
- Berdinak gara - ezberdinak gara, 96. orrialdea
 - Ashiqueren historia, 89. orrialdea
- Kontuz, begira gaude eta!, 202. orrialdea
- Guztiontzako hezkuntza?, 168. orrialdea
 - Portada, 236. orrialdea
- Pobreziaren horoskopoa, 231. orrialdea
 - Minutu bat baino ez, 225. orrialdea
- Makah tribuaren balea-ehiza, 215. orrialdea
 - Interneten eragina, 189. orrialdea
 - Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka, 71. orrialdea
- Bizitzaren sarea, 117. orrialdea

2. «*Ekonomiaren ikuspegitik*»: Gogoeta ekonomikoek gogoeta politikoei eta sozialei baino garrantzi handiagoa dute. Konpainia pribatuek eta nazioarteko eta eskualde mailako gobernuen arteko erakundeek estatueta eta munduko gaietan gero eta zeregin garrantzitsuagoa betetzen dutenetik, dimentsio ekonomikoak eta finantzarioak erakunde horien interes bakar bihurtzeko eta alderdi sozialei, sanitarioei eta ingurumen-arlokoiei lotutako funtsezko gaiak alde batera uzteko arriskua dago.

3. *Gardentasunik eta ardurarik* eza: herrialdeko eta herritarren etorkizunari buruz erabakitzearaz arduratu izan ohi diren gobernuak, erakunde publikoak, banka-agintari nazionalak eta abarrek zenbait ardura kendu egin dizkietela ikusi dute. Ekintza eta erabaki asko kontrolatu egiten zaizkie, demokratikoki erantzuleak baitira, baina ez da gauza bera gertatzen korporazio multinazionalekin eta nazioarteko edo eskualde mailako erakundeekin. Adibidez, Giza Eskubideen urraketan kasuan ia ezinezkoa da horiei erantzukizunak egotea eta horien ekintzak kontrolatzea. Gainera, kasu horietako askotan, erabakitze mekanismoen gardentasunik eza da kezka nagusia. Adibidez, Munduko Merkataritza Erakundean zenbait erabaki ateak itxita hartzen dira, alde askotariko negoziazio formalen eta informalaren prozesu korapilatsuen ondoren.

4. «*Hondorako lasterraldia*»: merkataritzaren liberalizazioaren ezaugarri bereizgarri bat konpainia multinazionalak konparazio-abantailak eskaintzen dituzten herrialdeetan finkatzeko duten joera da. Termino praktikoetan, honako ondorio hauek ditu horrek: soldata txikiagoak langileentzat, lan-legeria bigunagoa, lan-baldintza malguagoak, ingurumen-legeriarik eza edo aplikaezina, zerga txikiagoak eta murrizketak gizarte-gastuetan (hala nola gizarte-segurantzaren, aseguru medikoaren eta abar). Gauzak horrela, erraza da praktika horiek Giza Eskubideetan kalte handiak eragiten ari direla ondorioztatzea, harrerako herrialdeetako langileen eskubide ekonomikoak eta sozialei dagokienez bereziki (baina beste eskubide batzuei dagokienez ere bai). Izan ere, herrialde horiek baldintza ekonomiko eta sozial zailei egin behar diete aurre, eta atzerriko inbertsioak behar dituzte beren ekonomia ahulak suspertzen laguntzeko.

5. *Homogeneizazioa*: Batzuek diotenez, gizarte-jarrerako eta kultura-jarrerako ereduak dituen gizarte bateratu bakar batean bizitzeko mehatxuak janari bera jatera, musika bera entzuterara eta film berak ikusterara baldintzatuko gaitu, bizi garen lekua eta gure nazionalitatea edozein izanik ere. Egoera horrek herrialde bakoitzaren berariazotasuna ukatu, eta gure kultura propioez gozatzeko dugun eskubidea urratuko luke.

Testuinguru horretan, kontsumitzaileen boikotek arrakasta izan dute zenbait kasutan, eta etikoak eta legezkoak ez ziren merkataritza-praktika batzuk zuzendu behar izan dituzte. Gainera, zenbait konpainia eta erakunde globalizazioaren arazoak gainditzeko merkataritza-estrategiak garatzeko ahaleginak egiten ari dira.

Zehazkiago, merkataritzaren liberalizazioari dagokionez, hori sustatu duten nazioarteko eta eskualde mailako gobernuen arteko erakunderik garrantzitsuenetako batzuk honako hauek dira:

- Munduko Merkataritza Erakundea
- Nazioarteko Moneta Funtza
- Munduko Bankua
- Munduko Foro Ekonomikoa (munduko 2.000 konpainiarik garrantzitsuenak biltzen dituen erakunde pribatua). Urtero Davosen (Suitza) biltzen dira.
- Eskualde mailako merkataritza-blokeak, hala nola Europar Batasuna, Iparramerikako Merkataritza Librearen Akordioa (NAFTA) eta Asia-Pazifikoko Lankidetzako Ekonomikoa (APEC)

? Ba al dakizu zein den jaten duzun janariaren eta janitzen duzun arroparen jatorria?

Hona hemen globalizazioaren gain bereziki garrantzitsuak diren nazioarteko eta eskualde mailako tresna batzuk: Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala, Eskubide Ekonomiko, So-

Bidezko merkataritzaren mugimendua

Gizarte-praktikekin eta giza eskubideekin bat etorriz produzitzen diren ondasunak eta produktuak etiketatzen ditu. Era horretan, gai horien inguruan kontzientziatuta dauden kontsumitzaileek beren kontsumo-ahalmena erabiltzeko eta eragiteko aukera izango dute.

«Giza Eskubideak Sustatzeko eta Babesteko Azpibatzerdeak politika ekonomikoetan eta nazioartekoetan Giza Eskubideei lotutako betebeharrak eta nazioarteko printzipioak kontuan har ditzaten eskatu die gobernu eta politika ekonomikoetako foro guztiei»³¹.

ziaz eta Kulturalen Nazioarteko Ituna, Europako Gutun Sozial berrikusia, Langileen Oinarrizko Gizarte Eskubideen Erkidegoko Gutuna eta Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideei buruzko Gutuna (azken horiek oraindik legez lotesleak ez badira ere). Azpimarratu beharra dago Giza Eskubideak Sustatzeko eta Babesteko Nazio Batuen Azpibatzerdeak eta Diskriminazioaren Prebentziorako eta Gutxiengoen Babeserako Azpibatzerdeak Giza Eskubideei eta globalizazioari buruzko ebazpenak egin dituztela, lehenak merkataritzaren liberalizazioari eta horrek Giza Eskubideetan duen eraginari buruz (1999/30 Ebazpena), eta bigarrenak merkataritza-politikaren, inbertsio-politikaren eta finantza-politikaren lehentasunezko helburu izan behar duten Giza Eskubideei buruz (1998/12 Ebazpena).

Globalizazioaren ustezko alderdi positibo batzuk

1. *Herritartasunaren definizio berria*: herritartasunaren dimentsio berri bat sortzen ari da: herritartasun globala. Eskubide politikoak eta lege-arlokoak baliatzeko aukerari eta zenbait betebeharrari (hala nola botoa emateko betebeharrari) lotutako «herritartasun» kontzeptu tradizionalarekin konbinatzen da. Izan ere, gaur egun, herritar globala izateak kontsumitzen denarekin eta produktuak produzitzeko baldintzekin kritikoagoa izatea eta gai global batzuen inguruan (hala nola munduko pobrezia, ingurumen-arazoen edo indarkeriaren inguruan) kontzienteagoa izatea esan nahi du. Gainera, zenbaitek diotenez, globalizazio soziala eta kulturala homogeneotasunaren aurkakoa da, eta praktika eta identitate berriak sortu dira elkarreragin-prozesuaren ondorioz.

2. *Gero eta mugikortasun handiagoa eta komunikazio bizkorragoak*: globalizazioaren alde txarrenetako bat badutenen eta ez dutenen artean gero eta handiagoa den hesi teknologiko nabarmena da. Hala ere, mugak irekitzearen eta Interneten garapenaren ondorioz, gero eta errazagoa da herrialde batetik bestera bidaiatzea eta mundu osoko jendearekin komunikatzea, eta hori ondorio positiboa da. Horri esker, batzuek besteengandik ikasteko, beste kultura batzuk ikasteko eta tolerantzagoak eta errespetutsuagoak izaten ikasteko aukera dugu.

3. *Mugen mailakako irekiera*: Giza Eskubideak babesteko eta horien urraketak zuzentzeko mugaz gaindiko eta eskualde mailako sistema judizialak garatzea eta ezartzea erraztu beharko luke. Giza Eskubideen Europako Auzitegia, adibidez, Giza Eskubideak babesteko eskualde mailako sistema eraginkor samarra da.

Globalizazioaren aurkako mugimendua

Globalizazio finantzarioari eta ekonomikoari erantzuteko, haren eragin negatiboarekin kezkatuta dauden gizarte zibileko sektore garrantzitsu batzuk globalizazioaren humanizazio deitzen diotena sustatzeko mundu mailako mugimendu bat antolatzen hasi dira. Nazioarteko mugimendu hori «globalizazioaren aurkako mugimendu» izenarekin da ezaguna, eta sindikatuak, ingurumenaren arloan diharduten gobernu kanpoko erakundeak, politikariak, Giza Eskubideen aldeko aktibistak, ikasleak, emakumeen elkarteak eta abar biltzen ditu, hau da, mundu justuagoa eraikitzeke interesa duten elkarte eta pertsona ugari. Horiek diotenez, mundu justuago hori ezinezkoa da globalizazio ekonomikoaren eragile nagusiak neoliberalismoa, desregularizazioa eta pribatizazioa diren bitartean. Talde horietako batzuek beren desadostasuna agertzea erabaki dute, eta protesta handietan hartu dute parte G7+I erakundeak eta beste erakunde batzuek antolatutako bileretan. Tamalez, ekitaldi horien alderdirik ezagunenak kalte material handiak eragin dituzten istiluak izan dira. Mugimendu hori pixkanaka ari da antolatzen.

Munduko Foro Soziala Porto Alegren (Brasil) bildu da Munduko Foro Ekonomikoak Davosen (Suitza) egindako bileraren ekitaldi «paraleloa» egiteko, eta gizarte zibileko elkarteek milaka ordezkari eman die globalizazioari eta horren ondorioei lotutako gaiak aztertzeke eta alternatibak bilatzeko.

«Beste mundu bat egin daiteke» esloganpean, funtsezko gai ugariri buruz eztabaidatu zen. Gai horien artean, honako hauek aipa daitezke: Munduko Merkataritza Erakundea berritzeko prozesua, Giza Eskubideen babesa (eskubide ekonomikoena, soziala eta ingurumenaren arlokoena bereziki) eta Hirugarren Munduaren zorraren barkamena.

Amaitzeko, ATD Quart Monde erakundeko Xavier Godinot-en aipamen bat egingo dugu: «Globalizazioa, erronka kolektiboa ez ezik, gutako bakoitzari munduko herritarrek izateko era berriak asmatzeko egindako gonbidapena ere bada».

«Elkartasuna pertsonen samurtasuna da».

Ernesto Cardenal

Globalizazioarekin zerikusia duten GKE eta elkarte batzuk:

Oxfam, www.oxfam.org

Fédération Internationale des Droits de l'Homme, www.fidh.org

International Forum on Globalisation, www.ifg.org

Third World Network, <http://www.twinside.org.sg/>

L'Observatoire de la Mondialisation, <http://terresacree.org/obsmondi.htm>

ATTAC, www.attac.org

World Social Forum: www.forumsocialmundial.org.br

Ezagutzen al duzu zerrenda horretan sar daitekeen zure herrialdeko elkarteren edo pertsonaren bat?

Erreferentziak

Birzea, C., Education for democratic citizenship: A lifelong learning perspective, Council for Cultural Co-operation, Strasbourg, June 2000, pp. 8-11.

Leary, V., «Globalisation and human rights», Human Rights, New Dimensions and Challenges, Unesco, Paris, 1998, pp. 265-276.

«Mondialisation et droits de l'homme», La Lettre, No.28, Fédération Internationale des Droits de l'Homme, Paris, 1999.

«Mondialisation et pauvreté», Revue QUART MONDE, No.175, Éditions Quart Monde, Paris, 2000.

Oloka-Onyango, J., Udagama, D., «Human rights as the primary objective of international trade, investment and finance policy and practice. Working paper submitted in accordance with Sub-Commission resolution 1998/12». United Nations, E/CN.4/Sub.2/1999/11, 1999.

Osasuna

«Osasuna, gaixotasunik edo ondoezik eza ez ezik, erabateko ongizate fisikoa, mentala eta soziala ere bada».

Heave

Osasuna, gai soziala, ekonomikoa eta politikoa ez ezik, Giza Eskubideei lotutako gaia ere bada. Desberdintasuna eta pobrezia osasun txarraren oinarria dira, baita pertsona behartsuen eta marjinatuen heriotzaren oinarria ere. Osasunari buruzko Munduko Txostenak zenbakizko kodeen bidez sailkatzen ditu gaixotasunak eta heriotza-arrazoiak. Osasunari buruzko Munduko Txostenaren arabera, munduko lehen heriotza-arrazoia 259.5 zenbakiari dagokiona da: muturreko pobrezia. Gurrpil zoro bihurtu da: pobreak gaixotasuna eragiten du, horrek pobrezia handiagoa dakar, eta horrela ondoz ondo.

Azken hamarkadetan, mundu osoan gertatu diren aldaketa ekonomikoek eragin sakona izan dute osasunean, eta asistentzia sanitarioa eta pertsonen gizarte-zerbitzuak lortzeko aukeran. Munduko baliabideak eragile ekonomiko gutxi batzuen esku daude, gero eta neurri handiagoan gainera. Eragile horiek beren etekin pribatuak maximizatzen saiatzen dira. Hala-ber, gero eta neurri handiagoan, politika ekonomikoa eta finantzarioa agintari talde txiki batek eta agintari horien nazioarteko organoek (hala nola Munduko Bankuak, Nazioarteko Moneta Funttsak eta Munduko Merkataritza Erakundeak) gauzatzen dute. Erakunde horien politikek eta konpainia multinazionalen jarduerak ondorio latzak dituzte hegoaldeko zein iparraldeko hemisferioko pertsonen bizitzan, bizibidean, osasunean eta ongizatean.

Gaur egun, inoiz baino gehiago, heriotzen eta gaixotasunen zifrek bidegabekeriaren eta desberdintasunaren aurpegia dute: munduko biztanleen %75 garapen-bidean dauden herrialdeetan bizi da, eta munduko farmazia-merkatuaren %8ra baino ez da iristen. Horrez gain, munduko biztanleen herenek ez dute oinarritzko sendagaiak eskuratzeko inolako aukerarik.

HIESa eta Giza Eskubideak

HIESa adibide paradigmaticoa da. Herrialde aberatsetan, HIESa dutenak hobeto eta luzaroagoan bizi daitezke zenbait estatuk doan edo zentzuzko prezioetan ematen dituzten sendagai antitrobaralei esker. Hegoaldeko herrialdeetan, berriz, HIESa duen jendea hil egiten da, ez baitu tratamendua lortzerik. Askotan, osasunaren arloko urteko per capita gastua 10 dolar inguru da.

Lotutako jarduerak

- Sendagaiak eskuratzeko aukera, 245. orrialdea
- Etxeko aferak, 152. orrialdea
 - Lorategia gauean, 208. orrialdea
- Hitz egin dezagun sexuaz, 180. orrialdea
 - Bizitza mundu perfektu batean, 111. orrialdea
 - Kirolak guztiontzat, 199. orrialdea

Nazio Batuen Giza Eskubideei buruzko Batzordeak, HIESari eta Giza Eskubideei buruzko txosten batean, HIESaren mundu osoko hedapenarekin zerikusi handia zuten honako Giza Eskubide hauek identifikatu zituen, besteak beste:³²

- Ezkontzeko eta familia sortzeko eskubidea. Nazio Batuen Giza Eskubideei buruzko Batzordearen txosten batek ezartzen duenez, «garbi dago HIESaren birusa duen jendearen eskubidea urratu egiten dela ezkondu aurreko nahitaezko probekin, eta/edo estatu-lege batzuek ezkontza-lizentziak bermatzeko aurrebaldintza gisa egiten duten «HIESaren birusik ezaren ziurtagirien» eskakizunarekin. Bestalde, HIESaren birusa duten emakumeen nahitaezko antzutzek edo abortuek familia bat sortzeko giza eskubidea urratzen dute, baita pertsonaren askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea ere».
- Haurren eta gazteen Giza Eskubideak ere mehatxatuta gera daitezke. «Eskubide horietako asko —hala nola gizakien trafikoaren, prostituzioaren, sexu-esplotazioaren eta sexu-abusuen debekua— garrantzitsuak dira HIESaren birusaren prebentziorako eta laguntza medikorako, eta haurren babeserako, haurren kontrako sexu-indarkeriak areagotu egiten baitu HIESaren birusa izateko arriskua. Mota orotako informazioa eta ideiak bilatzeko, jasotzeko eta emateko askatasunari eta hezkuntzarako eskubideari esker, infekzioa saihesteko eta, infektatuta egonez gero, beren egoera onartzeko behar duten HIESaren birusari buruzko informazio guztia emateko eta jasotzeko eskubidea dute haurrek».
- «Pribatutasunerako eskubideak pribatutasun fisikoa errespetatzeko betebeharrak (HIESaren probetarako baimena eskatzeko betebeharra barne) eta informazio-pribatutasuna errespetatzeko betebeharrak (HIESa duten pertsonen buruzko informazio guztia konfidentzialtasuna errespetatzeko beharra barne) biltzen ditu. Pribatutasunarekiko interes indibiduala bereziki nahitaezkoa da HIESaren testuinguruan, alde batetik HIESaren nahitaezko proba baten izaera inbaditzaileagatik, eta, bestetik, HIESaren birusa agertzen bada pribatutasunetik eta konfidentzialtasunetik ezak dakarren estigmatizazioa eta diskriminazioagatik. Komunitateak pribatutasunari eusteko interesa du, jendea seguru eta gustura senti dadin neurri sanitario publikoak erabiltzean».
- Hezkuntzarako eskubidea: «HIESaren testuinguruan aplikatzen diren hiru osagai zabal ditu eskubide horiek. Lehenik eta behin, helduek zein haurrek HIESaren birusari buruzko informazioa jasotzeko eskubidea dute, prebentzioari eta laguntza medikoari dagokienez bereziki. HIESaren birusari buruzko hezkuntza jasotzeko aukera izatea bizitzak salbatzeko funtsezko osagaia da prebentzio eraginkorrari eta laguntza medikoko programei begira. Estatuak baliabide egokiak ziurtatu behar ditu edozein kultura-tradizioan eta erlijio-tradizioan. Horrela, beraz, HIESaren birusari buruzko informazio eraginkorra sartu behar da ikastetxeen barruko zein kanpoko hezkuntza-programetan. Bigarrenik, HIESa duten helduek zein haurrek diskriminaziorik jasaten ez dutela eta, beraz, hezkuntza jasotzeko aukera ukatzen ez zaiela (ikastetxeetara eta unibertsitateetara joateko aukera, eta bekak eta nazioarteko hezkuntza jasotzeko aukera barne) eta birusaren eramaileak izateagatik murrizketarik ezartzen ez zaiela ziurtatu beharko lukete estatuek. Osasun publikoaren ikuspegitik, neurri horiek hartzeko arrazoirik ez dago, ez baitago arriskurik hezkuntza-giroetan GIBa ezustean kutsatzeko. Hirugarrenik, HIESaren birusa duten pertsonen dagokienez, ulermena, errespetua, tolerantzia eta diskriminaziorik eza sustatu beharko lituzkete estatuek hezkuntzaren bitartez.
- «*Lanerako eskubideak* pertsona bakoitzak alde aurreko baldintzarik gabe (beharrezkoak diren lanbide-baldintzak izan ezik) enplegua izateko duen eskubidea adierazten du. Eskubide hori urratu egiten da hautagaia edo langilea HIESaren proba bat egitera behartzen denean eta, emaitza positiboa bada, kanporatzen denean edo gizarte-onurak galtzen dituenean».

Data nagusiak

Abenduaren 1a

HIESaren Mundu Eguna

Apirilaren 7a

Osasunaren Mundu Eguna

? Nola urratzen zaizkie eskubideak HIESaren birusa dutenei zure herrialdean? Nola saiheats daiteke hori?

Osasuna eta ingurumena European

Osasun-gai batzuk ingurumen-arazoei lotuta daude. 2001eko urrian, konferentzia bat antolatu zen klima-aldaketak eta ozono-geruzaren suntsipenak gure osasunean dituzten ondorioak aztertzeko. Esparru horretako adituek uste dutenez, «klima-aldaketaren eta ozono-geruzaren suntsipenaren arteko elkarreraginak izan ditzakeen eragin kaltegarriak oso esanguratsuak dira» eta «premia jardun beharra dago ingurumenarekiko kaltea eta horrek osasunean duen eragina murrizteko»³³.

Osasuna eta gazteak

Azken urteotan, gazteek gero eta adin txikiagoetan alkohola neurri handiagoan kontsumitzeko joera kezkagarria agertu da Europako herrialde askotan. Horren ondorioz jasaten duten kaltea handia da. Konparazio-arriskuen azterketa batek frogatu duenez, Europako 15-29 urteko gizonezkoen lau heriotzatik bat alkoholak eragindakoa da. Faktore horiek kontuan hartuta, Osasunaren Munduko Erakundearen ministerio-konferentziaren gaia «Gazteak eta alkohola» izan zen (Stockholm, 2001eko otsailak 19-21). Helburu orokorra Alkoholaren aurkako Europako Ekintza Planaren abiaraztea sustatzea izan zen.

Konferentzia hartan, honako alderdi hauek bildu zituen adierazpena onartzea izan zen:

1. alkohola gazteen osasunari lotutako alderdi garrantzitsutzat hartzea;
2. osasun publikoko politika garatu bat izateko premia berrestea, merkataritza-interesaren edo interes ekonomikoen interferentziarik gabe;
3. gazteak prozesu politikoan inplikatzeko aukera;
4. alkoholak gazteen osasunean duen eragina murrizteko helburuak nazio zein toki mailan finkatzeko premia.

Osasunaren Munduko Erakundeak hainbat urrats gomendatu zituen Europako Eskualde Batzordeak onar zitzan. Hona hemen gomendio horiek:

- nazioarteko elkarrekin sendotzea, bereziki Europako Batzordearekin, Europako Kontseiluarekin, Haurren Laguntzarako Nazio Batuen Funtsekin, Elkarrekin Medikoaren Europako Foroarekin eta Osasunaren Munduko Erakundearekin (OME);
- eskualde osoko gazteekin eta horien elkarrekin harremanetan egotea;
- gazteentzako edari alkoholadunen salmenta kontrolatzeko sistema bat ezartzea.

? Egin al dezakezu zure komunitatean eta zure herrialdean gomendio horiek praktikan jartzeko gara daitezkeen ekintza praktikoen eta zehatzen zerrenda bat?

Adierazitako gomendioetan azpimarratutakoaren arabera, gazteak bazkide estrategikoak izan daitezke —eta izan behar dute— osasun-arazoak prebentzioaren zein esku-hartzearen bidez lantzen dituzten jardueretan edo programetan. Gazte-elkarte batzuk aktiboak dira osasunaren esparru horretan, hala nola Gurutze Gorriaren Nazioarteko Federazioa eta Ilberri Gorriaren sozietateak. Erakunde horiek gazte-sekzioak dituzte mundu osoan. Eskolako Sustapen Sanitarioaren Europako Sarea hiruko proiektua da; Osasunaren Munduko Erakundearen Europako Eskualde Bulegoak, Europako Batzordeak eta Europako Kontseiluak sortu dute. Osasun-arloko profesionalen, hezkuntza-arloko profesionalen eta komunitateko

kideen arteko lankidetzaren bidez hezkuntza-sisteman osasuna sustatzeak duen garrantzia azpimarratzen du.

Osasunerako eskubidea

Osasunerako eskubidea Giza Eskubideen aldeko nazioarteko hainbat tresnatan aipatzen da, hala nola Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunaren 12. artikuluan eta Haurren Eskubideen Nazioarteko Hitzarmenaren 24. artikuluan. Europar Batasunak, aipamen luzea egiten du Europako Gutun Sozialaren 13. artikuluan:

«Asistentzia sozialerako eta medikorrako eskubidea eraginkortasunez baliatzeko, alde sinatzaileek konpromisoa hartu dute:

1. Behar adinako baliabideak ez dituen eta bere lanarekin lortzeko edo beste iturri batzuetatik (gizarte-segurantzako erregimen baten prestazioen bidez, bereziki) lortu ezin dituen pertsona orok asistentzia egokia eta, gaixotuz gero, egoerak eskatzen dituen zaintzak lortu ahal izan ditzan zaintzeko.
2. Asistentzia hori lortzen duten pertsonen arrazoi horrengatik beren eskubide politikoen eta sozialen inolako murrizketarik jasan ez ditzaten zaintzeko.
3. Pertsona guztiek zerbitzu publiko eta pribatu egokien bidez beren premia pertsonalari edo familia-premiari aurrea hartzeko, edo premia hori desagerrarazteko edo arintzeko beharrezkoa den aholkularitza eta laguntza pertsonalerako beharrezkoa den guztia eskaintzeko.
4. Alde sinatzaile baten lurraldean lege dauden gainerako alde sinatzaileetako pertsonen artikuluan honen 1., 2. eta 3. paragrafoetan adierazitako xedapenak bertako baldintza beretan aplikatzeko, 1953ko abenduaren 11n sinatutako Asistentzia Sozial eta Medikorrako Europako Hitzarmenaren ondoriozko betebeharrak jarraiki».

1999ko Osasunari buruzko Munduko Txostenak gobernu nazionalen, nazioarteko komunitatearen eta gizarte zibilaren honako lau erronka nagusi hauek adierazi zituen:

1. Sistema sanitarioak esku-hartzeen gutxieneko kopuru bat ematera zuzentzea. Horrek eragin handiagoa izango luke behartsuek jasaten duten gehiegizko gaixotasun-karga murrizteko zereginetan. Horretarako, beharrezkoa da malaria kontrolatzeko konpromiso berritua, tuberkulosia kontrolatzeko ahaleginen areagotzea, amen eta haurren osasunari eta nutrizioari lotutako ikuspegia, eta programa immunologikoen suspertzea eta estaldura zabalagoa.
2. Sistema sanitarioei aukera ematea krisialdi ekonomikoen, ingurune osasungaitzen edo portaera arriskutsuen ondoriozko osasunaren aurkako mehatxuei erantzuteko. Mehatxu handienetako bat tabakoarekiko mendetasuna da. Tabakoaren kontrolari buruzko akordio global batek milioika heriotza goiztiar saihestu litzake. Beste lehentasun batzuen artean, antimikrobialen erresistentziaren hedapenari aurre egitea eta sortzen ari diren gaixotasunei aurre egiteko erantzun eraginkor bat prestatzea aipa daitezke. Halaber, poliomielitisaren desagerraraztea eta bizi-estilo osasungarrien sustapena (aire eta ur garbiagoak, higiegi egokia, dieta osasungarriak eta garraio segurua barne) gai kritikoak dira.
3. Zerbitzu klinikoak kargarik gabe (edo karga txikiarekin) lortzeko aukera unibertsala eman-garatu duten sistema sanitarioak garatzea. Horrek finantzaketa publikoa, gizarte-segurantzak edo biak eskatuko ditu. Hala ere, egia da zerbitzuak denek ematekotan zerbitzu guztiak ezin izango direla eman. Zerbitzurik errentagarrienak eman behar dira lehenik. Herrialderik aberatsenak ere ezin dizkiete denek zerbitzu guztiak eman, balio medikoa arriskuak baino handiagoa denean bederen.

4. Sistema sanitarioak XX. mendeko iraultza sanitarioa ahalbidetuko duen eta XXI. mendean onurekin jarraitzeko tresnak emango dituen oinarrizko jakintzaren hedapenean inbertitzera bultzatzea. Premiarik kritikoena behartsuak neurritz kanpo eraginpean hartzen dituzten gaixotasun infekziosoen esparruan egin beharreko ikerketan eta garapenean datza, baita herrialdeei sistema sanitario propioak garatzen laguntzeko informazio-base baten ezarpenean ere.

Erreferentziak

The World Health Report, World Health Organisation, www.who.int/whr/.

Giza segurtasuna

«Giza segurtasun» kontzeptua hogeigarren mendearen amaieran agertu zen mundu osoan. Aurretik, hirurehun urte baino gehiagotan, Estatuaren segurtasunaren ideia kontzeptu ezaguna eta onartua zen. Estatuak lurralde-segurtasuna kanpoko mehatxuez babesteko eskubidea zuten (eta hori egitea espero zuen jendeak), eta horretarako neurriak hartzea zilegi zen, baina segurtasunaren nozioa, nazioartean behinik behin, Estatuaren mugetan amaitzen zen.

Segurtasunari buruzko diskurtsoa laurogeita hamarreko hamarkadan aldatu zen, eta nazioarteko komunitatea onartzen hasi zen garrantzitsua zela neurri bereziak hartzea, estatuak ez ezik, pertsonak ere segurtasunaren kontrako mehatxuez babesteko, baita gobernuaren asmoak bestelakoak zirenean ere. Jakina, horren aurretik bazen «segurtasun» hitzaren erabilera komun bat pertsonen aplikatzen zitzaiena, baina laurogeita hamarreko hamarkadako aldaketa nazioarteko diskurtsoan datza: lehen aldiz, nazioaren erantzukizun subiranoa izan zen pertsonaren babesa nazioarteko komunitatearen erantzukizun bihurtu zen.

Hizkuntza aldatu zen eta, horren ondorioz, ekintzak ere bai

Nazio Batuen gidaritzapeko nazio-koalizioek egiten zituzten segurtasun-ekintza kolektiboen helburua, estatuen segurtasuna indartzea ez ezik, pertsonen segurtasuna babestea ere bazen (azken hori batez ere). Ordura arte hondamendi humanitario deitu izan ziren gertakariak bakearen eta segurtasunaren ikuspegitik definitzen hasi ziren. Horren bidez, nazioarteko neurrien aplikazioa justifikatu zen. Lehen adibideetako bat Somalian 1992-93an aplikatutako programa humanitarioa izan zen. Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluak zehaztu zuenez,

«giza ezbeharraren magnitudea... nazioarteko bakearen eta segurtasunaren aurkako mehatxua da».

«Giza segurtasuna pertsonen segurtasunaren sinonimoa da. Giza segurtasunaren helburua pertsonen babesa eta biziraupena da».

Sverre Lodgaard doktorea

Lotutako jarduerak

- Sar al naiteke?, 240. orrialdea
- Gastatzeko dirua, 158. orrialdea
- Eskubide-bingoa!, 140. orrialdea.
- Hizkuntza-oztopoak, 184. orrialdea
- Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka, 71. orrialdea
- Indarkeria nire bizitzan, 187. orrialdea
- Etorkizuna iristen denean, 148. orrialdea

- 1992an, Nazio Batuen Somaliako Operazioa (UNOSOM) Muqdishon su-etena kontrola-
- tzeko eta hiriko banaketa-zentroetara eraman behar ziren bizigaien entrega humanitarioa
- zaintzeko ezarri zen. Ondoren, eginkizun haren mandatua eta indarra zabaltzeko egin ziren, So-
- malia osoan konboi humanitarioak eta banaketa-zentroak babesteko.

«Segurtasun Kontseiluak,

Nazio Batuen Gutunaren asmoak eta printzipioak, eta Segurtasun Kontseiluak berak nazioarteko bakeari eta segurtasunari euste-ko zuen ardura nagusia kontuan hartuta, Kosovoko eta Jugoslaviako Errepublikak Federaleko egoera humanitarioa konpontzea eta errefuxiatu eta desplazatu guztien itzulera librea eta segurua erraztea erabaki zuen, eskualdeko egoera nazioarteko bake-ko eta segurtasunerako mehatxu handia zela ikusi baitzuen. Horretarako, Nazio Batuen Gutunaren VII. Kapituluari jarraiki jokatu zuen eta, horren arabera, nazioarteko segurtasunaren hedapenaren eta jardunaren barruan honako hauek biltzea era- baki zuen:

1. Liskar gehiago sortzeko aukera eragozte;
2. Kosovoko Askapenerako Armada (KLA) desmilitarizatzea;
3. Ingurune seguru bat ezartzea, errefuxiatuak eta desplazatuak etxera segurtasunez itzuli ahal izan daitezen, eta laguntza huma- nitarioa eman ahal izan dadin;

Segurtasuna eta ordena publikoa ziurtatzean...»

Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluak 1999ko ekainaren 10eko 4.011. bileran hartutako I.244/1999 Ebazpenaren zatiak.

· **Aldaketaren bi alderdi:**

- Nazio Batuek Kosovori buruz hartutako ebazpenaren aipatutako zati horrek agerian uzten
- ditu nazioarteko segurtasunerako mehatxu diren arazoen sailkapenean gertatu diren funtsez-
- ko bi aldaketak:
- 1. segurtasunerako mehatxutzat hartzen diren gertakari motak;
- 2. segurtasuna zabaltzeak estatuen barruko zein estatuen arteko gatazketan esku hartzea
- eskatzen du;

· **Zerk eragin zuen aldaketa?**

· Estatuen ikuspegian oinarritutako segurtasunaren definiziotik pertsonen ikuspegian oinarritu-
· tako segurtasunaren definiziorako aldaketa hainbat faktorek eragin zuten. Faktore bat, zalan-
· tzarik gabe, Gerra Hotzaren amaiera izan zen. Horri esker, ezkutuan egon ziren gobernuen
· eta pertsonen interesak azaleratu egin ziren. Horren ondorioz, gatazka korapilatsuek eta
· bortitzek eztanda egin zuten, askotan estatuen barruan. Horren guztiaren kostuak, hildako
· herritarren kopuruari dagokionez, beste erantzun mota bat eskatu zuen.

· Hala ere, pertsonen babesak zenbaitetan nazioarteko erantzuna eskatzen duela ulertze
· hutsa baino faktore garrantzitsuago bat izan zen. Azken batean, urte askotan ulertu zen hori
· horrela zela, baina barne-arazoetan «nahastea» ez zen hartu beharreko neurri egokitzat edo
· onargarritzat hartzen. Gaur egun, berriz, Giza Eskubideei lotutako gaiek gero eta garrantzi
· handiagoa dutenez gero, jarduteko modu horren justifikazioak oso onarpen zabala du (onar-
· pen unibertsala duela gehiegi esatea bada ere): azken batean, Giza Eskubideen xedea ez dira
· estatuak, pertsonak baizik, eta munduko herrialde guztiak bat datoz, teorian bederen, arau
· horiekin.

**Nazioen barne-politikek zer neurritaraino egon behar dute nazioarteko
komunitatearen zaintzari lotuak?**

Interes indibidualak ala estatu-interesak?

Giza Eskubideen atzean dagoen ideia nagusia honako hau da: bada giza duintasunaren maila jakin bat ezein gobernu edo pertsonak urratu ezin duena. Beraz, Giza Eskubideak bere gain hartzearen ezinbesteko ondorioa da Estatuak bere subiranotasunaren zati bati uko egitea (subiranotasun terminoaren antzinako zentzuan).

Giza Eskubideei buruzko nazioarteko arauak sinatzen dituztenean, estatuak beren ekintza guztien xede nagusia gizabanakoa dela adierazten dute eta, beraz, uko egiten diote Estatuaren interesaren izenean *guzti-guztia* egiteko duten ahalmenari.

Idea hori nagusitu da azken hamar urteetan nazioarteko harremanen esparruan. Lehen baino askoz mandatu zabalagoa duten Nazio Batuen eginkizunen gero eta kopuru handiagoaren ondorioa ez ezik, Giza Eskubideen urratzaileak edozein estatutako mugetatik kanpo epaituko dituen Nazioarteko Zigor Auzitegi iraunkor bat ezartzeko presioaren ondorioa ere izan da.

«Beste gauzak egiteko aukera ematen duen baldintza da segurtasuna».

Emma Rothschild

Nazioarteko Zigor Auzitegia

1998ko uztailaren 15etik 17ra bitarte, nazioarteko komunitatea Erroman (Italia) bildu zen, Nazioarteko Zigor Auzitegia ezarriko zuen lege-zirriborroa amaitzeko. Auzitegi hori ezartzeko, gutxienez 60 herrialdek berretsi behar zuten zirriborroa. Genozidioak, gerra-krimenak eta gizateriaren aurkako krimenak egiteaz akusatutako pertsonak epaitzeko Auzitegi iraunkorra izan behar zuen.

Etengabeko eztabaidak: askatasuna miseriaren aurrean

Giza segurtasunaren ikuspegi berriaren jatorria Nazio Batuen idazkari nagusi Boutros Boutros-Ghalik 1992an argitaratu zuen Bakerako Agenda da. Dokumentu horrek iradokitzen zuenez, segurtasun globalerako mehatxuak ez ziren militarrek soilik:

«Ozono-geruza porotsua armada etsai bat baino mehatxu handiagoa izan daiteke arriskuan dauden herritarrentzat. Lehortek eta gaixotasunak gerrako armak bezain ankerrak izan daitezke sarraskiak eragitean».

Halaber, ingurumen-ezegonkortasuna, pobrezia, gosetea eta zapalkuntza berez segurtasun-ara-zo kritikoak izateaz gain, aldi berean gatazken jatorriak eta ondorioak zirela iradoki zen.

Nazio Batuen Garapenerako Programaren Giza Garapenari buruzko 1994ko Programaren Txostenak, «segurtasun» kontzeptuaren interpretazio zabalagoaren ideiari jarraiki, «giza segurtasun» kontzeptua bi faktoretan bereiz zitekeela adierazi zuen:

1. «gure eguneroko bizitza-ereduaren bat-bateko aldaketa mingarrien aurkako babesa» (hots, *askatasuna beldurraren aurrean*); eta
2. «gosearen, gaixotasunen, krimenaren eta zapalkuntzaren etengabeko mehatxuen aurkako babesa» (hots, *askatasuna miseriaren aurrean*).

Txostenak sakonago landu zituen kontzeptu horiek, eta giza segurtasunaren zazpi osagai identifikatu zituen:

- *Segurtasun ekonomikoa* (oinarrizko diru-sarrera ziurtatua);
- *Elikadura-segurtasuna* (elikagaiak eskuratzeko aukera fisikoa eta ekonomikoa);
- *Osasun-segurtasuna* (askatasuna gaixotasunen eta infekzioen aurrean);
- *Ingurumen-segurtasuna* (edateko ura, aire garbia eta degradatu gabeko lurrak izateko aukera);
- *Segurtasun pertsonala* (segurtasuna indarkeria fisikoaren eta mehatxuen aurrean);
- *Komunitate-segurtasuna* (kultura-identitatearen segurtasuna);
- *Segurtasun politikoa* (Giza Eskubideen eta oinarrizko askatasunen babesa).

Gazteen eta gizakien segurtasuna

Bakea, Giza Eskubideei lotutako hezkuntza, ingurumena edo laguntza humanitarioa sustatzen dituzten jardueretan eta programetan diharduten gazte-elkarteak giza segurtasun handiagoaren alde lanean ari direla esan daiteke; jendeak miseriaren eta beldurraren aurrean askatasun handiagoa izateko baldintzak garatu nahi dituzte.

Hala ere, askok kritikatu dute giza segurtasuna ulertzeko era hori. Horien ustez, kontzeptuan zenbat eta osagai gehiago sartu, orduan eta balio txikiagoa izango du tresna politiko gisa. Zehazki, nazioarteko «Giza Segurtasunerako Elkarteko» kide sortzaileetako batek, hots, Kanpo Gaie-tarako eta Nazioarteko Merkataritzarako Kanadako Sailak (DFAIT) askoz definizio sinpleagoa proposatzen du: «Giza segurtasunak pertsonen indarkeriazko mehatxuen eta indarkeriazkoak ez direnen aurrean behar duten segurtasuna esan nahi du. Pertsonen eskubideen, segurtasunaren eta bizitzaren aurkako mehatxu orokorren aurrean beharrezkoa den askatasuna ezaugarri nagusi duen izateko modu bat da. Arazo bat giza segurtasunaren ikuspegitik ulertu behar den ala ez zehazteko alderdi erabakigarria pertsonen segurtasunaren arrisku-maila da».

Zein dira «segurtasun» kontzeptua zabaltzearen eta «askatasuna miseriaren aurrean» eta «askatasuna beldurraren aurrean» terminoak sartzearen alde onak eta txarrak?

Giza segurtasunaren agenda

Interpretazio, definizio eta enfasi desberdinak gorabehera, giza segurtasunaren inguruan dauden kontzeptuek ezaugarri komun batzuk dituzte. Ezaugarri horiek oinarritzeko dira giza segurtasunaren agendan.

- Enfasia estatuen segurtasunetik pertsonen segurtasunera aldatu da. Horixe da «giza segurtasun» kontzeptuari egindako lehen ekarpenetako bat. Arestian adierazi bezala, segurtasuna nazioari edo estatuari lotuta egon zen hainbat mendetan. Gaur egun, berriz, giza segurtasunaren nozioak pertsonak txertatu ditu nazioarteko eztabaidan, eta pertsonen segurtasunaren inguruko kezka handiagotu du.
- Horrek estatuek herritarren segurtasuna bermatzeko dituzten betebeharrak azpimarratzen ditu. Pertsonen segurtasunaren oinarritutako ikuspegiak herritarrak babesten dituzten estatuen profila sortu du.
- Pertsonen artean erlazioak daudela eta gai askok mugak gainditzen dituztela aitortzen da. Giza segurtasunaren inguruko ikuspegi batek gaur egungo munduan naturak eta pertsonen elkarren artean duten mendetasuna azpimarratzen du, eta arazo askok «pasaportetik» ez dutela eta muga politikoetan geratu ezin direla gogorarazten digu. Adibidez, herrialde industrializatuetakoz giza askok ez daude garapen-bidean dauden herrialdeen pobreziazko isolatuta, migrazio-joerak eta mugak errespetatzen ez dituzten gaixotasunek agerian uzten duten bezala. Halaber, garapen-bidean dauden herrialdeetako jendea iparraldeko fabrikek eragindako industria-kutsaduraren arriskupean bizi da.
- Estatuz kanpoko eragileen garrantzia aitortzen da. Pertsonen kontrako minen aurka egindako nazioarteko kanpaina gobernuz kanpoko erakundeek zuzendutako ekimen eraginkor gisa aipatzen da maiz. «Gizarte zibileko elkarrekin giza segurtasuna sustatzeko aukera handiagoak eta ardura handiagoa bilatzen ari dira. Kasu askotan, pertsonen segurtasunaren alde egiteko oso eredu eraginkorrak dituztela erakutsi dute gobernuz kanpoko erakundeek».³⁴
- Giza Eskubideak eta lege humanitarioak urratzen dituztenak erantzuletzat hartu behar dira. Beraz, Nazioarteko Zigor Auzitegiaren zein Jugoslaviarako eta Ruandarako Nazioarteko Zigor Auzitegien sorrera urrats garrantzitsutzat hartzen da giza segurtasunaren agendari begira.
- Segurtasun-gaien konplexutasuna azpimarratzen da, eta askotariko erantzunen premia berresten du horrek. Giza segurtasunaren erabilera guztien barruan, adostasuna dago eragile ugariaren arteko koordinazioa eta lankidetzaren eskatzen duen alderdi anitzeko kontzeptua dela adierazteko garaian. Azpimarratutako erantzun bat botere militarren eta armetan oinarritutako ikuspegiaren ordez «botere bigunaren» edo konbentzitzearen gero eta garrantzi handiagoa da («arma boteretsuen ordez, ideia boteretsuak»)³⁵.

«...jende zintzoa ezin da eserita eta begira geratu estatuek beste pertsona batzuen aurka egindako sarraski sistematikoen aurrean. Jende zintzoak ezin du hori onartu, eta ezin da laguntzera joan gabe geratu, laguntza-ekintzaren bat egiteko ahalmenik badu, bederen».

Vaclav Havel

Segurtasun pertsonala eta GEEHa

Pertsonen askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea Giza Eskubideen Europako Hizarmenaren (GEEH) 5. artikulua babesten du, eta artikulua horren garrantzia berehala geratu zen agerian Estrasburgora eramandako kasu batzuetan. Lehen 10.000 kasuen artean, ia herenak askatasuna kendu zieten pertsonari lotuta zeuden.

Artikulu horrek askatasun fisikoaren babesa eta, bereziki, atxilotze arbitrarioaren aurrean beharrezkoa den askatasuna aipatzen du. Halaber, prozedura-eskubide jakin batzuk bermatzen ditu, hala nola berehala atxilotetaren arrazoiaren berri izateko eskubidea, berehala epaile batengana eramateko eskubidea, eta auzitegi batek atxilotetaren legezkotasunari edo jarraipenari buruz lehenbailehen erabakitzeko neurriak hartzeko eskubidea.

5. artikulua horri lotuta dauden eta Giza Eskubideen Europako Auzitegian frogatu diren kasuen artean, honako hauek aipa daitezke:

1. *Bozano Frantziaren aurka, 1986*

Auzitegiaren ustez, auzi-jartzaile atxilotetaren eta Frantziatik Suitzarako deportazioaren inguruko zirkunstantziak ez ziren legezkoak eta pertsonaren segurtasunerako eskubidearekin bateragarriak izan.

2. *Brogan eta beste batzuk Erresuma Batuen aurka, 1988*

Auzitegiaren ustez, eskatzaileak terrorismoaren aurkako legeriapean lau egunetik gorako aldi, eta atxilotetaren legezkotasunari buruz erabaki gabe eduki izanak epaile batengana lehenbailehen eramateko eskubidea urratu zuen.

3. *De Wilde, Ooms eta Versyp Belgikaren aurka, 1970-71*

Auzitegiaren ustez, demandatzaileek eskaletzari buruzko legeriapean jasan zuten atxilotetaren legezkotasuna eztabaidan jartzeko irekitako prozedurek ez zieten aukera eman askatasunik gabeko aldi luzeaz (zazpi hilabetetik urtebete eta bederatziz hilabetera bitarte) defendatzeko errekurso bat beharrezko bermeekin jartzeko.

Erreferentziak

Annan, K., «Two concepts of sovereignty», *The Economist*, 18 September 1999.

Charter of the United Nations, www.un.org/peace

www.humansecuritynetwork.org

Lodgaard, S., «Human security: concept and operationalization», *Norwegian Institute of International Affairs*, unpublished, 2000.

Rothschild, E., «What is security?», *DAEDALUS*, the Journal of the American Academy of Arts and Sciences, Vol. 124, No. 3, Summer 1995.

Human Development Report 1994, *United Nations Development Programme*, www.undp.org.

Hedabideak

Mandela presidenteak, bere autobiografian, Zirkulu Polar Artikoaren iparraldean (Goose Bay-n) egindako geldialdi bat kontatzen du. Bertan, inuit gazte talde bat hurbildu zitzaion:

«... gazte bikain horiekin hizketan, telebistan aske utzi nindutela ikusi zutela, eta Hegoafrikar Errepublikako gertaerak ezagunak zitzaizkiela jakin nuen. Batek honako hau esan zuen: “Gora CNA!”. Inuitak zuri kolonizatzaileek historikoki gogor hartu dituzten aborigenak dira; paralelismoak zeuden hegoafrikar beltzen egoera larriaren eta inuitek jasaten zutenaren artean. Zirrara handia sorrarazi zidan espetxean eman nituen urteetan mundua zein txiki bihurtu zen ikusteak; niretzat sinestezina zen munduko bazterrik urrunenean bizi zen inuit gazte batek Afrikako hegoaldeko muturrean preso politiko baten askatu zutela ikusi izana. Telebistak mundua txikiagotu egin zuen, eta, prozesu horretan, ezjakintasuna desagerrarazteko eta demokrazia sustatzeko arma handi bihurtu zen»³⁶.

Mandela presidenteak irudi bakar batekin trebetasun handiz deskribatutako prozesua hedabide askoren hedapenaren bizkortze esponentzialaren prozesua da. Duela mende bat baino zertxobait gehiago, 1895ean, Marconik lehen mezua bidali zuen kablerik gabe; handik bi hamarkadara, Edisonek disko-jogailua asmatu zuen. Azken hamarkadetan, prozesu teknikoa bizkortu egin da irratia eta telebista asmatu ondoren eta bi hedabide horietan emititutako programen bidez. Gaur egungo programazioa oso zaila zen aurreikusten 1957an, Sobietar Batasuneko zientzialariek Sputnik-a jaurti zutenean, hots, orbitan sartu zen lehen espaziontzia. Bi oineko diametroa zuen esfera metaliko bat zen, Lurraren goialdeko atmosferaren dentsitatea zehazteko diseinaturia. Kasu horretan, gertaera irratiz transmititu zen, eta sateliteak hiru hilabete bakoitzeko ez zuen Lurra inguratu. Handik hamabi urtera, Estatu Batuek telebistan eman zituzten gure planetaren irudiak gorputz oso eta bakar gisa, baita ilargia zapaldu zuen lehen gizakiaren irudiak ere.

Gaur egun, «mundu baten» eta satelite bidezko komunikazioaren (parabolikoaren) ideiak oso zeregin garrantzitsua betetzen du funtsezko gai globalen zein toki mailakoen transmisioan. Nazioarteko lehen satelite sistema (INTELSAT) 1965ean ezarri zen. Orduz geroztik, telekomunikazio espazialak, informazioaren teknologia eta baliabide elektroniko optikoak bat etorri dira «masa-hedabide» deitzen zaienekin jendeari aurrekaririk gabeko tresna sorta eskaintzeko, jendearen pertzepzioak dibertsifikatzeko, iritziak adierazteko, beste batzuekin elkarrenergiteko, aldaketa ulertzeko eta horren aurrean erantzuteko.

Lotutako jarduerak

- Marraztu hitza, 223. orrialdea
 - Eskubideen aldeko borrokalariak, 143. orrialdea
 - Portada, 236. orrialdea
- Argazki-jokoak, 77. orrialdea
 - Interneten eragina, 189. orrialdea
 - Etorkizuna iristen denean, 148. orrialdea

Hedabideetan, aldaketaren pertzepzio soila erabateko trantsizio batean dago. Irratiak 38 urte behar izan zituen 50 milioi entzule izateko, telebistak 13 urte eta ordenagailu pertsonalek 16, baina Interneten nabigatzeko metodo nagusia den munduko sareak (World Wide Web izenekoak) 4 urte baino ez zituen behar izan.

Baliabideetan aberatsa den munduaren erronkak

UNESCO erakundearen Kultura eta Garapen Batzordeak komunikazio-joera modernoak eta mendealdeko kulturak globalizazio-prozesuaren barruan betetzen duen zeregin nagusia aztertzen laguntzen du, eta hedabideentzat aukera ikaragarriak eskaintzen dituzten teknologia gisa deskribatzen ditu teknologia berriak. Zentzura tradizionalak gero eta zailagoak dira, hedabideek elkartasun globaleko sentimendua indartu dezakete, eta multimedia-teknologia berriak erronka artistiko eta intelektual berriak sortzen ari dira. Erreproduzitzeko eta transmititzeko erraztasunak direla-eta, askoz zailagoa da gobernu batentzat pertsonak jasotzen edo bidaltzen duten informazioa kontrolatzea, are gehiago zentsuratzea. Gaur egungo hedabideek jendearen mugimenduak mantentzen eta hobeto informatutako biztanleria sortzen laguntzen dute. Halaber, elkartasun globaleko sentimendua indartzen ari dira. Sentimendu hori gabe, etika globalak ezin izango lirarteke gauzatzen hasi. «Hedabideek sufritzen duen jendeari buruz erakusten dituzten irudien eraginez, jende askok haiekiko elkartasuna eta kezka adierazi du urruneko lekuetatik. Halaber, laguntza eman du, eta azalpenak eta ekintzak eskatu dizkie gobernuari». Dena dela, alderdi negatiboak ere azpimarratu egin behar dira. Ziur aski, oraintxe bertan 100 kazetari baino gehiago atxilotuta dituzte 20 herrialde baino gehiagoko espetxeetan, itxuraz bermatuta duten adierazpen-askatasuna erabiltzeagatik, lanbidean jardun izana bizitzarekin ordaindu dutenak aipatu gabe.

Aipatu beharreko beste arazo bat baliabideen eskuragarritasuna da. Nola irits daiteke komunikazioen iraultza munduan garapen-bidean dauden ehunka mila giza asentamendutan bizi diren milaka milioi pertsonarengana? Oraindik badira informazioaren iraultzatik ezer ez dutenak. Dutenak gutxiengoa dira eta, horietako gehienak, herrialde garatuetako herritarrak edo beste herrialde batzuetako hirietan bizi direnak dira, hau da, satelite bidezko telebistari edo nazioarteko informazio-sareari konektatzeko aukera dutenak.

Data nagusiak

Azaroaren 21a

Telebistaren Mundu Eguna

Maiatzaren 17a

Telekomunikazioen Mundu Eguna

Ba al zenekien...?

Garapen-bidean dauden herrialdeentzat, azpiegituraren katearen maila ahula telefono-zentraletik etxerako «azken milia» da askotan. Afrikako herrialde batzuk hain pobreak dira telekomunikazioetan, 1.000 pertsonako telefono-linea bat baino gutxiago dute. Era gordinagoan esanda, Tokion edo Manhattanen Afrika osoan baino telefono gehiago daude. 1999ko Giza Garapenari buruzko Txostenak mundu osoan dauden telefono-lineen, telebisten, faxen, ordenagailuen eta Interneten eskuragarritasunaren konparazio bat jasotzen du. Herrialde garatuak, batez beste, 502 telefono-linea, 595 telebista, 45 fax, 204 ordenagailu eta Internetarako 35 konexio dituzte 1.000 pertsonako. Herrialderik pobreenetan, berriz, 1.000 pertsonako 4 telefono-linea, 36 telebista eta 0,2 fax daude; ia ez dago ordenagailurik edo Interneterako konexiorik. Gaur egun, irratia da mundu osoan zabaldua dagoen hedabide bakarra. Gainera, ahozko kulturen premiari erantzuten dio.

Zer ondorio dituzte aldaketa bizkor horiek munduko gertaeren inguruan dugun pertzepzioan?

Hedabideen izaera aldakorraren funtsezko hiru alderdi azpimarra daitezke³⁷:

1. Telekomunikazioek eta teknologiak hedabideetan izan duten garapen bizkorak hedabide horien izaera aldatu du. Espazioaren zein denboraren ikuspuntutik, gertaeren osagai bihurtzen ari dira. Hedabideek ematen duten bizitzaren estaldura bera gertaera bihurtu da. Horren adibide ditugu Estatu Batuetako marineek Somalian eta Haitin

«Pertsona guztiek dute iritzi- eta adierazpen-askatasuna. Eskubide horren barruan, iritziei interferentziarik gabe eusteko askatasuna, eta informazioa eta ideiak edozein bidetatik eta mugak kontuan hartu gabe bilatzeko, jasotzeko eta emateko askatasuna daude.

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren 19. artikulua.

egindako lehorreratzek, eta Moskuko Ostankino telebista-estaziora eta Beli Domera egindako erasoak.

2. Demokratikoak ez diren erregimenetan eta ongi finkatu gabeko demokrazietan, politikariek eragin erabakigarria eta indartsua dute hedabideetan. Gizarte demokratikoetan, politikariak ahal duten neurrian saiatzen dira hedabideetan eragiten. Horretarako, ikuspuntu edo ikuspegi bereziren bat aldatzeko ahaleginak egiten dituzte. Bestalde, politikarien portaeran eta erabakietan eragin handia eta erabakigarria izan dezakete hedabideek.
3. Merkaturatzeak programen aniztasuna ezabatzen du, baita gutxiengoei, kultura alternatiboari eta azpikulturei eskainitako programak ere. Ikusle/entzule gehiago bilatzeko ahalegina egungo gaiak aurkezteko moduan islatzen da. Albisteak aurkezteko moduak, eta hedabideek ikusleei/entzuleei aurkeztutako errealitatearen atalen hautaketak alderdi hutsala, arraroa eta eskandalagarria dute ezaugarri bereizgarri. Horren ondorioz, espekulaziozkoak ez diren albisteek toki txikiagoa dute orain hedabideetan. Zerbitzu publikoaren emisioen gastuei erantzuteko borondatea txikiagoa da, eta emisioak merkaturatzera behartzeko joera dago. Prozesu horretan, ikusleek/entzuleek irabazteko baino gehiago dute galtzeko (informazio-iturriak galtzen dituzte).

Hedabideetan agertzen diren eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzei buruzko Europako Gutunaren 11. artikulua (1992)

- I. Eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzen hiztunentzat, hizkuntza horiek hitz egiten diren lurraldeetan, hizkuntza bakoitzaren egoeraren arabera eta agintari publikoek zuzenean edo zeharka eremu horretan eskumenak, esleipenak edo bete beharreko zeregin bat duten heinean, hedabideen independentziaren eta autonomiaren printzipioak errespetatuz, aldeek konpromisoa hartu dute:
- A. Irratiak eta telebistak zerbitzu publikoko eginkizuna duten heinean:
 - i. Eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzetako gutxienez irrati-emisore baten eta telebista-kanal baten sorkuntza bermatzea; edo
 - ii. Eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzetako gutxienez irrati-emisore baten eta telebista-kanal baten sorkuntza sustatzea eta/edo erraztea; edo
 - iii. Hedabideek eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzetan emisioak programatzeko neurri egokiak hartzea.

Alternatiben premia

Adibidez Balkanetan gertatutako indarkeriazko tirabiren eta gatazken aldia bereziki, «informazio-fluxu librerako kanal berri batzuek ekarpen handia egin liezaiekete —eta egin beharko liekete— aniztasunari, garapen ekonomikoari eta sozialari, demokraziari eta bakeari. Kazetari-tzaren arloko etikari buruzko prestakuntza-programek kazetariak sentsibilizatu beharko lituzkete aurreiritzien eta diskriminazioaren inguruan»³⁸.

Giza Eskubideei buruzko informazioaren sustapenean nagusi diren Interneteko atarietako batek, One World izenekoak, alegia (www.oneworld.net), honela laburtu ditu hedabideen demokraziarako egungo lau erronka nagusiak:

1. *Adierazpen-askatasuna*. Hedabideen demokraziari buruzko eztabaida asko adierazpen-askatasunerako eskubidean oinarritu izan dira. Gerra Hotzaren urteetan bereziki, Ekialdeko gobernuak zentzura aplikatu zuten sobietar blokean, gobernu horien prentsaren ustezko askatasunarekin kontrastatuta. Adierazpen-askatasunerako eskubidea mundu osoko instantzia askotan oraindik ukatu egiten bada ere, alderdi horretan soilik oinarritu izanak ilunpetan utzi ditu herrialde askotako hedabideen demokraziarako askoz garrantzitsuagoak diren gai batzuk.
2. *Hitzaren proiektzioa*. Hedabideetan, demokrazia «nahi duzuna esateko ahalmena izatea» baino askoz gehiago da. Hedabideen demokrazia hitzaren proiektzioan datza (zure hitza entzunaraztea). Teknologia bakoitzak bere aldizkaria argitaratzeko (edo bakoitzak bere albiste-bideoak grabatzeko) aukera erraztu du, baina, aldi berean, material horrekin

irakurle edo ikusle guztietara iristeko aukera eragotzi du. Oraindik zabalik dauden eta zure materiala hartzeko prest dauden salmenta-puntu independente gutxi batzuetara eramateko banatzailerik bat aurkitzen baduzu ere, urtero publizitatean milioiak gastatzen ez badituzue ohituta dauden gutxi batzuek baino ez dute noizbait jasoko material hori.

3. **Jabetzen kontzentrazioa.** Bertsiorik sofistikatuenean, zentsura ez da lege-errepresioaren bidez lortzen, beren ideien nagusitasunari eusteko batera lan egiten duten erakunde kapitalisten bidez baizik. Hedabide berrien tresnarik indartsuenen kontrola gutxi batzuen esku dago oraindik (naziokoak zein nazioartekoak), jabetza pribatueta edo gobernuaren monopoliopean. Horrela, beraz, hedabideen negozio gehienak industria erraldoi gutxi batzuen jabetzakoak dira. Herrialde bakoitzean edo, gero eta neurri handiagoan, mundu mailan, erakunde horiek eraginkortasun handiz kontrolatzen dituzte mundua ulertzeko eskaintzen dizkiguten irudiak eta gertaerak. Benetako aniztasun demokratikoaren orde, produktu beraren bertsio asko eta asko eskaintzen dizkigute, bildukiaren aldaketa txikielkin.
4. **Gorde leku seguru batean.** Aniztasun-gabezia horrek ondorio larriak ditu, eta gero eta zailagoa da hedabideetan nagusi den ortodoxiarako alternatibak adieraztea. Nolako estaldura eman zaie Ipar Amerikan eta Mendebaldeko Europan bertako herrialdeek Golkoko Gerran egindako erasoaren aurka egin diren ehunka mila kanpainei? Politika mediatiko mugatuak politika demokratiko mugatua dakar, ideia alternatiboak apropos uzten baitira jendearen arretatik kanpo (iragarleak mindu baditzakete batez ere).

Adierazpen-askatasuna – asko dago egiteko

«Europako Kontseiluko idazkari nagusi Walter Schwimmer-ek Prentsa Askatasunaren Munduko Egunean (2003ko maiatzaren 3an) egindako adierazpen batean ziurtatu zuenez, mundu osoan —Europa barne— kazetari asko presionatu, jazarri eta hil egiten dituzte oraindik, jendearen intereseko gaiei buruzko informazioa ematen saiatzen direnean»³⁹.

Jabetzen kontzentrazioa

«Energia nuklearra produzitzen duten bi enpresak AEBetako telebista-kate nazional bana dute – General Electric enpresak NBC katea du, eta Westinghouse enpresa CBS katearen jabea da. Beste katea animazio-konpainia batena da: Disney ABC katearen jabea da», adierazi zuen AEBetako presidentetzarako hautagai Ralph Nader-ek. Publizitate-talde batek merkatuaren %40 bere-gana dezake gaur egun. American On Line (AOL), Time Warner eta the Turner Group enpresen bategitearekin gauzatu dena bezalako botere-kontzentrazio batek kultura-hegemoniaren mamua sorrazten du.

- ❓ **Zure ustez, hedabideen bitartez etengabeko merkataritza-propagandari lotuta egoteak hauteskunde askeak egiteko ahalmenaz urruntzen al gaitu?**
- ❓ **Zure ustez, gazteek indarkeriazko edo eduki arrazistako materiala eskuragarri izateak (telebistan, adibidez) eragina al du gazte horien pentsamenduan eta jarreretan?**

GKEak eta hedabideak

1. Baltic Media Centre fundazio independentea eta irabazi-asmorik gabekoa da, eta demokrazia, gizarte-garapena eta hedabideen parte-hartze aktiboaren bidez lor daitekeen nazioarteko lankidetzak sustatzen ditu, www.bmc.dk
2. AIM katea (Alternativna Informativna Mreoa/Informazio Alternatiboaren Katea) Jugoslaviako eta Balkanetako hegoaldeko kazetari independenteen katea da; informazio sakoneko zerbitzu bat eskaintzen du tokiko hizkuntzetan eta ingelesez. <http://www.aimpress.ch/>
3. Reporters sans Frontières erakundeak askatasun osoz idazten duten eta mundu osoan arriskuan dauden erreportariak buruzko informazioa eskaintzen du. Mehatxupear dauden kazetarien alde gutunak bidaltzeko eskaerak eta kanpainak antolatzen ditu. Informazio zabalagoa lortzeko, kontsultatu www.rsfo.org

Erreferentziak

Human Development Report 1999, *United Nations Development Programme*, www.undp.org
 Human Development Report 2001, *United Nations Development Programme*, www.undp.org
 Media and Information society, *Council of Europe*, www.coe.int/media
 Our creative diversity, *report of the World Commission on Culture and Development*, *Unesco*, 1995
 World Communication and Information Report, *Unesco publishing*, 1999

Bakea eta indarkeria

«Bake-garaiko ogia gerra-garaiko pastela baino hobea»

Eslovakiako esaera zaharra

Zein da bakearen eta Giza Eskubideen arteko erlazioa? Giza Eskubidea al da bakea?

Europako Kontseiluaren jatorria Bigarren Mundu Gerran izandako Giza Eskubideen urraketa masiboak, eta bakearen nahia eta premia izan ziren.

Giza Eskubideen kultura alde aurreko baldintza da munduko edozein herrialdetan bake-egoera lortzeko. Bakerako eskubidea Giza Eskubideen hirugarren belaunaldikoa da, hau da, elkartasun-eskubideetako bat.

Hezkuntza, Zientzia eta Kulturarako Nazio Batuen Erakundea (UNESCO) aitzindaria da eskubide horren sustapenean. Izan ere, 1994an, garai hartan UNESCOko zuzendari nagusia zen Federico Mayorrek bakerako eskubidea sortzeko nazioarteko deia egin zuen. 1997an, bakea giza eskubidetzat hartzen zuen adierazpen baterako proposamena igorri zitzaion UNESCOren Batzar Nagusiari. Proposamena baztertu egin zuten, baina bakerako eskubidea Nazio Batuen Agendan dago oraindik. 2001. urtearen hasieran, pertsonen bakerako eskubidearen sustapenari buruzko ebazpen bat eman zuen Giza Eskubideen Batzordeak.

Zure ustez, bakerako berariazko eskubide bat sortu beharko litzateke, ala gaur egun dauden Giza Eskubideetan sartuta al dago?

Lotutako jarduerak

- Sar al naiteke?, 240. orrialdea
- Ba al dugu alternatibarik?, 93. orrialdea
- Etxeko aferak, 152. orrialdea
 - Bizitza mundu perfektu batean, 111. orrialdea
 - Gastatzeko dirua, 158. orrialdea
- Jokatzera!, 195. orrialdea
 - Energia-zentrala, 129. orrialdea
 - Indarkeria nire bizitzan, 187. orrialdea
- Etorkizuna iristen denean, 148. orrialdea

Orduan, zer da bakea?

«Bake» kontzeptuak kultura-dimentsio garrantzitsua du. Ekialdeko kulturetan, bakeak zerikusi handiagoa izan du barne-bakearekin (bakea gure buruan eta gure bihotzean). Mendebaldean, berriz, bakea gizabanakoengandik kanpo dagoen zerbait dela ulertzen da (gerrarik edo indarkeriazko gatazkarik eza). Adibidez, Indian bakea adierazteko «shanti» hitza erabiltzen da, eta ordena mental edo espirituaren bake perfektua esan nahi du. Gandhik Ahimsa ize-neko kontzeptu batean oinarritu zuen bere filosofia. Gutxi gorabehera, kaltegarria den ezer ez egitea esan nahi du. Honako hau adierazi zuen Ghandik: «zehazki, Ahimsak indarkeriarik eza esan nahi du. Baina niretzat askoz esanahi zabalagoa du, mila aldiz zabalagoa. Inor mindu behar ez duzula esan nahi du; ez duzu karitatezkoa ez den pentsamendurik izan behar, ezta etsaitzat hartzen dituzunei dagokienez ere. Doktrina horri jarraitzen dionarentzat, ez dago

etsairik». Maien tradizioan, bakea ongizateari lotuta dago, gure bizitzako arlo guztien arteko oreka perfektuaren ideari.

Bakearen definizio asko dago. Eragin handia duen definizio bat esparru horretan nazioarte mailako ospea lortu duen Norvegiako aditu eta ikertzaile batek (Johan Galtung-ek) egindakoa da. Definizio horretan, bake positiboa eta bake negatiboa bereizten dira.

Bake negatiboa gerrarik ez dagoela, estatuen artean edo estatuen barruan (Balkanetako gerran bezala) indarkeriazko gatazkarik ez dagoela esan nahi du.

Bake positiboak, berriz, gerrarik edo indarkeriazko gatazkarik ez izateaz gain berdintasuna, justizia eta garapena nagusi den egoera dagoela esan nahi du.

Honela laburtu ditzakegu bi kontzeptu horiek:

ez dago gerrarik = *bake negatiboa*

ez dago gerrarik + *justizia soziala* / *garapena* = *bake positiboa*

Beraz, justizia sozialaren maila handia eta indarkeriaren gutxieneko maila dira bake positiboaren ezaugarri bereizgarriak.

Batzuek uste dute gerra amaitzen denean arazo guztiak konponduta daudela, baina gauza asko geratzen da egiteko. Zehazki, herrialdea berreraiki egin behar da, eta jende guztiarentzat justizia soziala eta garapena ekarriko duten egiturak garatu behar dira.

Bakea, beraz, ez da desarma soilik. Aitzitik, jendearen bizimoduarekin ere zerikusia du.

Nork arduratu behar du zure komunitatean bertan edozein motatako indarkeriari aurrea hartzeko estrategiak ezartzeaz?

Bake Konferentzia

1999ko maiatzean, bakearen aldeko adin orotako 10.000 aktibista bildu ziren Hagan (Holanda), XXI. mende baketsu baterako estrategia berriak bilatzeko. Hagako Konferentzia historiko hartan, ehun herrialdeko 1.500 gaztek hartu zuten parte. Konferentziaren amaieran, XXI. mendeko Bakerako eta Justiziarako Hagako Agenda aurkeztu zitzaion Nazio Batuen idazkari nagusi Kofi Annani. Gaur egun, Nazio Batuen dokumentu ofizial bat da, eta gobernuen eta gizarte zibilaren ekintza globalerako 50 puntuko plan bat biltzen du.

Baina hitz egin al dezakegu bakeaz indarkeria aipatu gabe?

Indarkeriaren definizio asko dago. Horietako baten arabera, pertsona batengandik edo talde batetik haiek beren borondatez egin nahi ez duten zerbait lortzeko indarraren erabilera da indarkeria (agerikoa edo ezkutukoa).

Hainbat indarkeria mota daude. Zuzeneko indarkeria eta zeharkako indarkeria (edo estrukturala) bereiz daitezke:

- Zuzeneko indarkeria = indarkeria fisikoa
- Zeharkako indarkeria edo estrukturala = pobrezia, esplotazioa, bidegabekeria soziala, demokraziarik eza eta abar.

Beraz, zuzeneko edo zeharkako indarkeriarik ez dagoenean dago bakea.

Zein da indarkeriaren kostua?

Bakerik ez dagoen egoera batean, gatazkan nahasita dauden aldeek urratuta izaten dituzte bai eskubide ekonomikoak eta sozialak (herrialdearen ekonomia hondatua, merkatu beltza, lanak edo etxeak galtzea eta abar), bai eskubide zibilak eta politikoak (bizitzeko eskubidea, torturatu ez izateko eskubidea edo segurtasun fisikorako eskubidea mehatxupean geratzen dira).

Indarkeriazko gatazka baten epe laburrerako eta luzerako ondorioak, Giza Eskubideen urraketari dagokionez, suntsitzaileak dira eta orbain sakonak uzten dituzte gizarteetan. On-

Data nagusia

Urte bakoitzeko irailaren
hirugarren asteartea
Bakearen Nazioarteko Eguna

dorengo estatistikek eta informazioak indarkeriaren kostuaren berri ematen dute (gizakiei eta ekonomiari dagokienez).

Zuzeneko indarkeria:

1. Bosnia-Herzegovinan, 1995eko Esparru Orokorreko Bake Akordioak gorabehera, 850.000 pertsonatik 1,2 milioira bitarte desplazatuta daude oraindik, edota errefuxiatu gisa bizi dira. Horrez gain, 17.000 pertsona inguru desagertu dira.
2. Ruandan, 1994ko gerran, 800.000 pertsona hil ziren hiru hilabeteen.
3. Lehen Mundu Gerran hil ziren pertsonen guztizko kopurua 8.538.315 da.
4. Laurogeita hamarreko hamarkadan, gerra zibilek 5 milioi pertsona hil zituzten mundu osoan.
5. 5.000 milioi arma txiki daude zirkulazioan mundu osoan.
6. Laurogeita hamarreko hamarkadan, barneko gatazken eta gerren ondorioz 50 milioi pertsonak ihes egin behar izan zuten beren etxetik.
7. Pertsonen kontrako minek 800 heriotza eragiten dituzte hilabeteen.
8. 1995ean, 53 milioi pertsona atera zituzten beren etxetik –munduan bizi diren 115 pertsonatik bat–; batzuk beren herrialdearen barruan desplazatu ziren, eta beste batzuk errefuxiatu bihurtu.

Zeharkako indarkeria:

1. 17 milioi pertsona inguru hiltzen dira urtero sendagairik ezagatik.
2. 24.000 pertsona inguru hiltzen dira egunero gosearen ondorioz, hau da, pertsona bat 3,5 segundoko.
3. 30.000 haur baino gehiago hiltzen dira egunero gaixotasunen ondorioz (gehienak saihesteko modukoak).

Indarkeriak, oro har, orbain fisikoak ez ezik, orbain emozionalak ere uzten ditu gatazka-egoeretan (hala nola gerretan) edo pertsonen arteko indarkeria-egoeretan (hala nola familia-indarkerian) zuzenean edo zeharka parte hartu duen edonorengan. Orbain horiek, epe luzera, traumak eragin ditzakete pertsonengan. Ezinezkoa da horren guztiaren kostu ekonomikoa kalkulatzeko, baina gizakiengan duen kostua oso handia dela esan daiteke.

Zure ustez, telebista-programen indarkeria-mailak mugatzeko arauak egin beharko al litateke?

Pertsonen aurkako minak
debekatzeko nazioarteko
kanpainari Nobel Saria eman
zioten 1997an.
www.icbl.org

Gastu publikoaren lehentasunak (BPGaren %)⁴¹

Herrialdea	Gastu publikoa Hezkuntzan 1995-1997	Gastu publikoa osasunean 1998	Gastu militarra 1999
Angola	6.2 (1985-1987)	5.8	23.5
Costa Rica	5.4	5.2	...
Eritrea	1.8	...	22.9
Etiopia	4.0	1.7	9.0
Norvegia	7.7	7.4	2.2
Errusiar Federazioa	3.5	2.5 (1990)	3.8
Saudi Arabia	7.5	12.8	13.2
Turkia	2.2	2.2 (1990)	5.0
Ukraina	5.6	3.6	3.1
Erresuma Batua	5.3	5.9	2.5

2000. urtean gastu militar handienak izan dituzten sei herrialdeak (mila milioi \$)⁴⁰

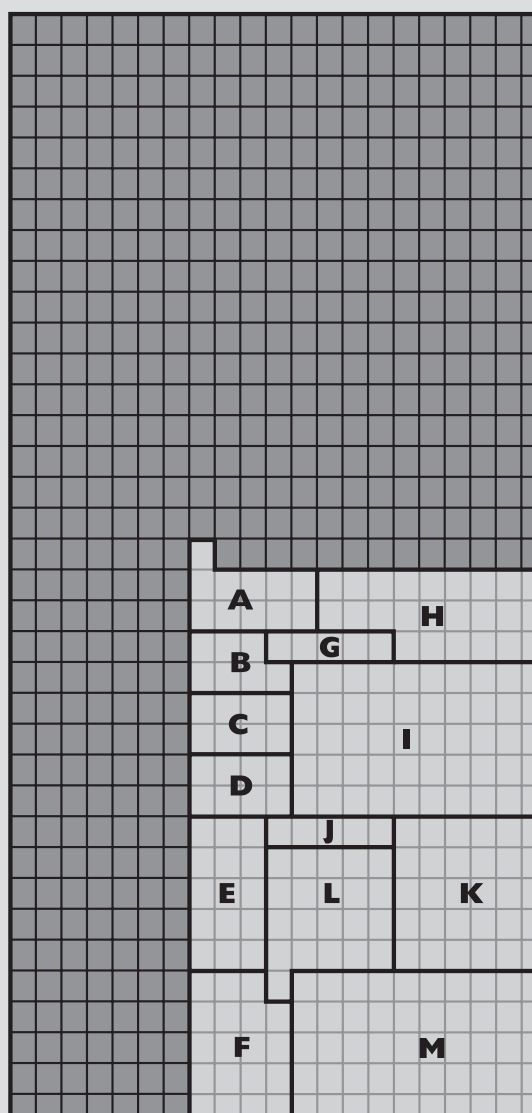
2000ko sailkapena (1999)	Herrialdea	2000	Munduko gastu militarren proportzioa (%)
1 (1)	AEB	280.6	37
2 (7)	ERRUSIA	43.9	6
3 (3)	FRANTZIA	40.4	5
4 (2)	JAPONIA	37.8	5
5 (5)	ERRESUMA BATUA	36.3	5
6 (4)	ALEMANIA	33	4

Gastu militarrek eta horien alternatibak⁴²

Grafikoa, guztira = 2001eko munduko gastu militarren guztizkoa (AEBetako 756 mila milioi dolar) $\square$ = AEBetako mila milioi dolar

Beharrezko zenbatekoa...

- A) BIZTANLERIA EGONKORTZEKO**
10,5 mila milioi dolar
- B) DEFORESTAZIOA GELDIARAZTEKO**
7 mila milioi dolar
- C) BEROTZE GLOBALA SAIHESTEKO**
8 mila milioi dolar
- D) EURI AZIDOA SAIHESTEKO**
8 mila milioi dolar
- E) LAGUNTZA SANITARIOA EMATEKO**
15 mila milioi dolar
- F) GOSEA ETA MALNUTRIZIOA DESAGERRARAZTEKO**
19 mila milioi dolar
- G) OZONO GERUZAREN SUNTSIPENA GELDIARAZTEKO**
5 mila milioi dolar
- H) LURZORUAREN HIGADURA SAIHESTEKO**
24 mila milioi dolar
- I) ENERGIA GARBIA SORTZEKO**
Energia berriztagarria: 17 mila milioi dolar
Energia eraginkorra: 33 mila milioi dolar
- J) ANALFABETISMOA DESAGERRARAZTEKO**
5 mila milioi dolar
- K) GARAPEN BIDEAN DAUDEN HERRIALDEEN ZORREKIN AMAITZEKO**
30 mila milioi dolar
- L) ATERPEA EMATEKO**
21 mila milioi dolar
- M) UR GARBIZ HORNITZEKO**
58 mila milioi dolar

Data nagusia · Indarkeria naturala al da?

Azaroaren 25a
Emakumeen aurkako Indarkeria
Desagerrarazteko Nazioarteko
Eguna

Jende asko sinetsita dago gizakien indarkeria naturala dela eta, horren ondorioz, ezin ditugula saihestu gerrak, gatazkak eta indarkeria orokorra gure bizitzetan eta gure gizarteetan. Esparru horretako beste espezialista batzuek diotenez, indarkeriaz pentsatzeari, sentitzeari eta jokatzeari utz diezaiokegu. Iparraldeko eta hegoaldeko, ekialdeko eta mendebaldeko herrialde askotako adituen eta zientzialarien talde batek landutako Indarkeriari buruzko Sevillako Aldarrikapenak berretsi egiten du hori:

1. «Zientifikoki ez da zuzena esatea gure aurrekoak izan ziren animaliangandik gerra egiteko joera heredatu dugula. Gerra gizakiarena baino ez den fenomeno da, ez da beste animalietan agertzen...
2. Zenbait kulturak ez dute gerrarik egin hainbat mendetan, eta beste batzuek maiz egin dituzte une jakin batzuetan, baina beste batzuetan ez...
3. Zientifikoki ez da zuzena esatea gerra edo indarkeriazko beste edozein portaera gizakien naturan genetikoki programatuta dagoela...
4. Zientifikoki ez da zuzena esatea gizakiek «indarkeriarako garuna» dutela... gure jokatzeko modua baldintzatu eta sozializatu gaituzten moduaren arabera da...

Gutako asko agresibitatez eta indarkeriaz erreakzionatzera baldintzatzen gaitu inguruneak. Agresibitatez eta, kasu jakin batzuetan, indarkeriaz pentsatzen, sentitzen eta jokatzeko ikasten dugu. Bizi garen tokian bizi garela, ia etengabe indarkeriari buruz irakurtzera, indarkeria ikustera eta indarkeriari buruz entzutera baldintzatzen gaituen presio sozial eta kultural baten mende gaude. Telebista-programek, publizitateak, egunkariak, bideojokoak, eta musikaren eta zinemaren industriak neurri handian laguntzen dute egoera hori sortzen. Nerabezarora iritsi aurretik, haur batek ehunka hilketa eta indarkeriazko ekintza ikusi ditu telebistan. Gure gizarte modernoek, jakinik edo jakin gabe, indarkeriaren apologia egiten dute. Indarkeria balio positibotzat hartzen da. Kultura askotan, indarkeriari ezetz esatea eta indarkeria fisikoa edo borroka saihestea ahultasun-seinaletzat hartzen da, gizonezkoengan batez ere, txiki-txikitatik presio handia jasaten baitute adin berekoengandik.

Bat al zatoz indarkeria inoiz justifikatuta ez dagoela (ezta indarkeriazaleen aurka ere) diotenekin?

Bullying-a gazteen arteko indarkeria mota bat da, eta indarkeria gainerakoei min eginez ahaltsuago sentitzeko baliabide gisa erabiltzen dela erakusten du. 2001ean Espainiako bigarren hezkuntzako ikasleei egindako inkesta batean, elkarriketatutako ikasleek ia erdiek onartu zuten ikaskide batzuek beste batzuen bullying-a jasan zuten kasuak ezagutzen zituztela.

Bullying-az gain, pertsonen arteko beste indarkeria mota batzuk daude: alkoholari eta drogei lotutako indarkeria, banden indarkeria, behartutako prostituzioa, esklabotza, ikaste-txeetako indarkeria eta arrazakeriari lotutako indarkeria gure bizitzan edo beste askoren bizitzan eragina duten pertsonen arteko indarkeriaren adierazpenak dira. Indarkeria mota horietako batzuek gazteak hartzen dituzte eraginpean bereziki, hala nola banden indarkeriak, eskola-indarkeriak eta indarkeria arrazistak.

Bat al zatoz «benetako gizon» batek indarkeriari beldurrik izan behar ez diolako iritziarekin?

Haurren eta emakumeen aurkako sexu-abusua eta sexu-indarkeria (baita gizonen aurkako ere) gure gizarteetan zabalduta dagoen fenomeno da. Kasu asko, sarritan bestelakoa pentsatzen bada ere, ez dira kalean gertatzen, etxeetan eta leku pribatuetan baizik. Biktimek delitugileak ezagutzen dituzte askotan, eta delitugileek haien konfiantzaz baliatzen dira krimenak egiteko. Biktima askok ez dute krimena salatzen, edota urte askoren ondoren salatzen

«Gerrak gizakien buruan hasten diren bezala, bakea ere gure buruan hasten da. Gerra asmatu zuen espezieak bakea asma dezake. Erantzukizuna gu guztiona da».

Indarkeriari buruzko Sevillako Aldarrikapena

dute. Arrazoi asko daude horretarako. Sarritan delitugilearen egoerari eta identitateari, abusuaren izaerari (iraupenari eta maiztasunari), biktimaren nortasunari eta abarri lotuta daude arrazoi horiek. Gerta daiteke biktima gazteegia izatea eta zer gertatzen ari zaion ez ulertzea denbora asko igaro arte, laguntza behar izatea eta konfiantzazko inor ez izatea, gertatzen zaiona sinestu nahi ez duen norbaiti kontatzea (batez ere haurren kasuan gertatzen da hori), lotsatuta, errudun edo salduta sentitzea, edota erasotzailearen mehatxua edo manipulazioa jasan izana. Kasu gehienetan, erasotzailea familiako kide bat izaten da.

Erreferentziak

Declaration on the Rights of Peoples to Peace, A/RES/39/11, *United Nations General Assembly*, 12 November 1984.
Human Development Report 2000, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, USA, 2000.
Report 2000, *Amnesty International*, Amnesty International Publications, UK, 2000.
The Seville Statement on Violence, www.unesco.org/human_rights/hrfv.htm, Spain, 1986.
Tyler, J., Berry A. (Comp.), Time to abolish war, a youth agenda for peace and justice, *Hague Appeal for Peace*, European Youth Foundation, 2001.
United Nations Commission on Human Rights, Resolution on the Promotion of the Right of Peoples to Peace, E/CN.4/RES/2001/69, 25 April 2001.
Fisas, V., Introducción al estudio de la paz y del conflicto, *Lerna*, Barcelona, 1987.
Voices of youth explore children and war, www.unicef.org/voy/meeting/war/war-exp2.html, Unicef.
World Report 2001, *Human Rights Watch*, USA, 2000.

Pobrezia

«Etorkizuneko belaunaldiak ez diegu utzi behar besteen premiei ezikusiarena eta entzungor egingo dien Europa berekoi bat».

Vaclav Havel

Pobrezia mundu mailako arazoa da, eta areagotzen ari da. Saharaz azpiko Afrikarekin, Asiarekin eta Latinoamerikarekin lotzeko joera dugu, baina Europan ere milioika pertsona dira pobre break. Europar Batasuneko 500 milioi biztanleetatik, 70 milioi pobreziaren atalasearen azpitik bizi dira (herrialdeko batez besteko diru-sarren %60 hartzen da pobreziaren atalasetzat), eta 2,7 milioik ez dute etxerik. Espainian, biztanleen %20 pobreziaren atalasearen azpitik bizi da, eta %4,5 muturreko pobrezian. Erresuma Batuan, haurren herenak pobrezian hazten dira.

Pobrezia trantsizioan

«(...) ia herrialde sozialista ohi guztietan, pobreziak nabarmen egin du gora trantsizioaldian. Hala ere, pobrezia ez da fenomeno erabat berria, eta trantsizio-prozesua ez da arrazoi bakarra. Pobrezia bazegoen lehen ere Sobietar Batasunean eta eskualdean, baina arrazoi politikoak eta ideologikoak zirela-eta, ez zen aitortzen. Pobreziak lehen eraginpean hartzen ez zuen gizarte-talde bat funtzionario publikoaren sektorea izan zen. Funtzionario horien soldatek eta bizi-mailak ikaragarri egin zuten behera. Eskualdeak jasaten duen pobreziaren arrazoi nagusietako bat langabezia da». GNB, 2001

Pobrezia munduan

«Herrialde aberatsetan, ehun haurretik bat baino gutxiago hiltzen da bost urte bete aurretik; herrialderik pobreenetan, berriz, bost baino gehiago. Halaber, herrialde aberatsetan bost urtetik beherako haurren %5 baino gutxiago dago malnutrizio-egoeran, baina herrialde pobreetan %50 baino gehiago». Munduko Bankua, 2000

Lotutako jarduerak

- Pobreziaren horoskopoa, 231. orrialdea
- Urrats bat aurrera, 259. orrialdea
- Aberastasuna eta boterea eskuratzeko borroka, 71. orrialdea
- Zein da zure jarrera?, 264. orrialdea

Pobreziaren definizioa

Erabateko pobrezia bizirauteko beharrezkoa den gutxienekoan oinarritzen da. Definizio horren arabera, gutxieneko estandar jakin batzuen azpitik hartzen da pertsona bat «pobretzat». Gehien erabiltzen den neurri bat diru-sarreraren maila da: pertsona baten edo familia baten diru-sarrerak zentzuzko bizi-estandar baterako gutxienekotzat hartutako mailatik beherakoak direnean, pertsona edo familia hori pobrea dela esaten da. Pobrezia erlatiboaren kasuan,

berariazko talde baten estatusa munduko herrialde eta eskualde bakoitzak dituen estandarren eta balioen arabera definitzen eta neurtzen da.

Horrela, beraz, mundu garatua pobretzat hartutako norbaitek hain garatuta ez dagoen herrialde batean aberatsa den beste norbaitek baino diru-sarrera handiagoak izan ditzake. Pobreziaren esanahia ohituren arabera da. Beraz, kultura-dimentsio bat dago pobreziaren pertzepzioan.

Gaur egun, jende askok onartzen du pobrezia ez dela ezinbestez murrizten herrialdearen hazkunde ekonomikoarekin. Hazkunde ekonomiko handia izan duten herrialdeetan, pobrezia ez da desagertu. Poloniak, adibidez, arrakasta garrantzitsua izan du esparru ekonomikoan, baina pobrezia areagotu egin da. Oro har, «pobrezia alderdi mentaletan, politikoetan, komunalean eta beste batzuetan datzan dimentsio anitzeko fenomeno» dela onartzen da. Hala ere, dimentsio materiala aipatu behar da, normalean moneta-balioen bidez adierazten dena. Faktoreak ekonomikoak, sozialak, politikoak edo ingurumenaren arlokoak izan daitezke. Pobreziak aurpegi asko ditu: landa-eremuko edo hiri-eremuko, iraunkorra edo aldi baterakoa izan daiteke.

Pertsona batzuk bizitza osoan izan daitezke pobreak, eta beste batzuk pobrezian sartu eta bertatik atera daitezke. Ez da egoera estatikoa.

Pobreziaren beste dimentsio garrantzitsu bat «pobreziaren feminizazio» deitzen dena da. Pobrearen artean emakumezkoak nagusi direla esan nahi du horrek, eta pobreziaren genero-aurreritziaren ondorioei lotuta dago, besteak beste.

Pobrezia eta Giza Eskubideak

1993ko ekainean Vienan (Austria) egindako Giza Eskubideei buruzko Munduko Konferentzian adostutako Vienako Aldarrikapenean eta Ekintza Programan adierazienez, «hedatutako murrerako pobrezia Giza Eskubideak erabat eta eraginkortasunez baliatzeko aukera eragotzen du, eskubide ekonomikoak, sozialak eta kulturalak bereziki» (14. artikulua).

Garrantzitsua da kontuan hartzea laguntza sanitario egokirik, hezkuntzarik, berdintasunik, aterperik eta abar ez izatea (pobreziaren eta gizarte-bazterkeriaren ondorioetako bat) eragotzen handia dela eskubide zibilak eta politikoak baliatzeko. Aldi berean, horrek eragotzi egiten die pertsonen beren eskubide ekonomikoak, sozialak eta kulturalak aldarrikatzeko aukera. Hori guztia Giza Eskubideen zatiezintasunaren eta elkarren mendetasunaren adibide argia da.

«Hazkunde ekonomikoak zabaldu egiten du giza premiei erantzuteko oinarri materiala, baina erantzuteko modua baliabideen banaketaren, eta aukeren erabileraren eta banaketaren arabera da, enpleguari dagokionez batez ere».

Moreira

Laugarren Munduko Gazte Mugimendua

Pobreziaren aurka diharduen Laugarren Munduko Mugimenduaren partaide da, www.atd-fourthworld.org

Amnesty International eta eskubide ekonomikoak, sozialak eta kulturalak

Amnesty International erakundearen Batzarrak 2001eko abuztuan egin zuen Nazioarteko Bilerak erakundearen mandatura zabaltea onartu zuen, giza eskubideen sorta zabal baten inguruan lan egin zezan. Orduz geroztik, torturaren aurka edo kontzientzia-presoen alde ez ezik, diskriminazio mota ororen aurka ere lan egiten du erakundeak, eraginpean hartutako eskubideak politikoak eta zibilak, edota ekonomikoak, sozialak eta kulturalak diren kontuan hartu gabe.

Nazio Batuen Batzar Nagusiak 1986ko abenduaren 4an adostutako Garapenerako Eskubidei buruzko Aldarrikapena garapenerako eskubidea xede bakar duen nazioarteko lehen tresna da. Giza Eskubideen bigarren belaunaldiari hertsiki lotuta dago, Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen buruzko Nazioarteko Itunak deskribatu bezala. Hitzaurrean, honela deskribatzen da garapena: «pertsona guztien eta gizabanako guztien ongizatea hobetzen duen aurrerapen global ekonomiko, soziala, kulturala eta politikoa, garapenean beharrezkoa den parte-hartze librean, aktiboan eta esanguratsuan, eta garapenaren ondoriozko bidezko ba-

Data nagusiak

Urriaren 17a
Pobrezia Desagerrarazteko
Nazioarteko Eguna

Abenduaren 5a
Garapen Ekonomikorako
eta Sozialerako Boluntarioen
Nazioarteko Eguna

naketan oinarritua». Aldarrikapenaren 2. artikulua azpimarratzen duenez, «Gizakia garapena-ren subjektu nagusia da, eta garapenerako eskubidearen partaide aktiboa eta onuraduna izan behar du».

Zure ustez, gobernuek sinatutako dokumentu guztiak erabakigarriak izan al daitezke mundu osoko pobreziaaren aurkako lanean?

1995eko Gizarte Garapenerako Munduko Goi Bileran (Kopenhageko Goi Bileran, alegia), 185 herrialdek, beren ordezkarien bitartez, erabateko pobrezia desagerrarazteko, eta horretarako plan eta proposamen zehatzak egiteko konpromisoa hartu zuten. Gobernuburuek eta estatuburuek «Kopenhage+6» izeneko ekintza-plana eta adierazpena adostu zuten, baina, 2001eko irailean, ezarritako ezein helburu ez zen erabat lortu oraindik.

Dauden nazioarteko eta eskualde mailako tresnek eragin urria izan dute pobreziaaren aurkako jardunean. Horren arrazoen artean, tresna horietako askok eskubideak errespetarazteko mekanismorik ez dutela aipatu behar da. Halaber, azken 50 urteotan Giza Eskubideen esparru bat garatzeko aurrerapen handia egin da, eta nazioarteko komunitateak onartu du giza garapen iraunkorra ezinezkoa dela Giza Eskubideak errespetatu gabe, baina oraindik ez dago berariazko loturarik pobreziaaren eta Giza Eskubideen artean. Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak eta Giza Eskubideei buruzko nazioarteko bi hitzarmenek miseriako askatasuna aipatzen dute hitzaurreetan, eta Giza Eskubideen itunek bizi-maila egoki baterako eskubidea ziurtatzen dute (beharrezkoa den janaria, arropa eta etxebizitza barne).

Europako Gutun Soziala

Pobreziaaren eta gizarte-bazterkeriaaren aurkako babeserako eskubidea baliatzeko aukera ziurtatze aldera, aldeek konpromisoa hartu dute:

- (a) hurbilketa orokor eta koordinatu baten esparruan, gizarte-bazterkeriako edo pobreziaiko egoeran bizi diren edo egoera horretan bizitzeko arriskuan dauden pertsonen eta horien familiek enplegua, etxebizitza, prestakuntza, hezkuntza, kultura, eta gizarte-asistentzia eta asistentzia sanitarioa lortzeko aukera sustatzera bideratutako neurriak hartzeko;
- (b) neurri horiek berrikusteko, egokitu behar izanez gero.

Europako Gutun Sozial berrikusia, 30. artikulua

Azken oharrak

Pobreen inguruko aurreiritzirik ohikoenetako baten arabera, nahi dutelako edo behar adina lan egin ez dutelako daude egoera horretan; beraz, alferrak eta arduragabeak dira pobeak. Pobeak bere egoeraren erantzukizun osoa bere gain harrarazteko modua da hori. Iritzi horrek iradokitzen duenez, gizarteak ez du erantzule izan behar, eta ezin da ezer egin pobeen alde. Ikuspegi hori ez dator bat Giza Eskubideen kulturarekin, baztertutako pertsonen ukatu egiten baitie duin bizitzeko eta eskubideen subjektu izateko aukera. Gainera, pobreziaaren ondorioak (okerreko portaera-ereduak, drogen gehiegizko kontsumoa, lana arbuiatzea, alkoholaren kontsumoa eta abar) jatorrizko arrazoi korapilatsuekin nahasten ditu.

Pobrezia desagerrarazteko, berehalako premietara ez ezik, arrazoiak ere jo behar dugu, eta horrek ahalegin politiko handiagoa eskatzen du, estatuena eta nazioarteko erakundeena bereziki. Beraz, pobrezia dimentsio politiko handia du.

«Pobreziaaren aurkako jarduna gai politikoa da sakonean. Gizarte askotan, bote-rearen, aberastasunaren eta aukeren banaketari lotutako desberdintasunekin du zerikusia pobrezia». *GNBP, 2001*.

Bat al zatoz adierazpen horrekin?

Milurtekoko Adierazpenean (2000ko iraila), nazioarteko komunitateak pobrezia desagerrarazteko eta, era horretan, 2015. urterako dolar batetik beherako diru-sarrerak dituzten pertsonen kopurua erdira murrizteko konpromisoa hartu zuen.

Pobreziari lotutako gizarte-adierazleen adibideak: langabezia eta gazteria Ekialdeko Europan

Mendebaldean bezala, gazteen langabezia-tasak helduenak baino handiagoak dira ekialdean. 1999an, 15-24 urteko 65 milioi gazte zeuden Erdialdeko eta Ekialdeko Europako herrialdeetan eta Herrialde Independenteen Erkidegoko herrialdeetan (27 herrialde). Gazte guztien %27 (28 milioi) ez zen ez ikasten, ez lanean ari. 18 herrialdeko gazteen batez besteko langabezia-tasa %30 zen, hau da, langabezia orokorraren batez bestekoaren bikoitza. Gazteen langabezia-tasa bereziki handia da Europako hegoaldean (%71 antzinako Mazedoniako Errepublikan, %61 antzinako Jugoslavian eta %35 Bulgarian), Kaukason (%46 Azerbaijanen eta %27 Georgian) eta Erdialdeko Asian (%37 Kirgizistanen eta %33 Tadjikistanen).⁴³

Pobreziari aurre egiteko plan nazional baten adibidea

Moldaviako haurren egoera larria oso kezagarria da. Familia askotan, diru-sarreraren iturri nagusia haurrentzako prestazio txiki bat da. Azken urteotan, familia pobreetako haurren nutrizio-estandarrek okerrera egin dutela ikusi da, eta horrek ondorio negatiboak ditu haien osasunean eta garapen kognitiboan. Horren ondorioz, pobreziari aurre egiteko programa berezi bat garatzea erabaki zuen gobernuak, Pobrezia Epe Laburrera Arintzeko Programa Nazionalaren barruan. Umezurtzei, baliaezintasuna duten haurrei eta familia pobreetako haurrei laguntzeko gizarte-sistema bat sortzera bideratutako neurri ugari eskaintzen ditu ekimen horrek.⁴⁴

Erreferentziak

- Bilan économique et social 2000, *le Monde, France, Édition 2001*.
- Choices for the poor, *United Nations Development Programme, New York, 2001*.
- Human Development Report 2001, *United Nations Development Programme, New York, 2001*.
- Moreira, C, Eradication of poverty in the world: an assessment on the threshold of the year 2000, *Social Watch, www.socwatch.org.uy/, Uruguay, 2000*.
- Pettiti, L, Meyer-Bisch, P., «Human rights and extreme poverty», *Human Rights, New Dimensions and Challenges, Ed. J. Symonides, Unesco, Paris, 1998, pp. 157-176*.
- Report of the expert seminar on human rights and extreme poverty, 7-10 February 2001, *E/CN.4/2001/54/Add.1, United Nations Commission on Human Rights, Geneva, March 2001*.
- The dimensions of poverty, *Social Watch, www.socwatch.org.uy/, Uruguay, 1997*.
- «Young people in changing societies», *Regional Monitoring Reports, No 7, Florence: Unicef Innocenti Research Center, 2000*.

Eskubide sozialak

«Lanean pentsatzen dudanean, halabehararren kontrola izateaz ari naiz batez ere, hor kanpoan gertatzen denaren mende egon beharrean».

Gary Sinise

Gainbegirada Europako Gutun Sozialari

Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenak eskubide zibilak eta politikoak bermatzen dituen bezala, Europako Gutun Sozialak eskubide ekonomikoak eta sozialak bermatzen dizkie estatu kideetako herritarrei.

Gutun Soziala 1961ean egin zuen Europako Kontseiluak, eta hiru protokolo gaineratu zitzaizkion 1988an, 1991n eta 1995ean. Gutunak eta 1988ko Protokoloak bermatzen dituzten eskubideak bi kategoriatan sailka ditzakegu:

- *lan-baldintzak*: bortxazko lanen debekua, diskriminaziorik eza lan-inguruneetan, sindikatuen eskubideak, 15 urtetik beherako haurren lanaren debekua, 15-18 urteko langileen babesa, langile etorkinen berdintasuneko tratua eta abar, eta
- *gizarte-kohesioa*: osasunerako eskubidea, gizarte-segurantzarako eskubidea, asistentzia medikorako eskubidea, adinekoek babeserako duten eskubidea eta abar.

Gutun Sozial berrikusia 1996an egin zen. 1999ko uztailaren 1ean jarri zen indarrean, eta 1961eko Gutuna ordezkatu du pixkanaka. Dokumentu berriak honako hauek bermatzen ditu: gizonezkoen eta emakumezkoen arteko berdintasuna, babesa irazpenaren kasuan, langileen duintasuna lanpostuan, pobrezia-aren eta gizarte-bazterkeria-aren aurkako babesa, etxebizitza baterako eskubidea, diskriminatua ez izateko eskubidearen zabalkuntza eta abar.

Gutunak estatu kideek aurkeztu beharreko txosten nazionaletan oinarritutako kontrol-mekanismo bat du (1991ko Protokoloa), baita salaketa kolektiborako sistema bat ere. Sistema horri esker, sindikatuek eta gobernuak kanpoko erakundeek salaketa kolektiboak aurkez ditzakete, besteak beste.

? Zure ustez, gizarte-segurantzako sistemek pribatuak ala publikoak izan beharko lukete?

Lanerako eskubidea

Lanerako eskubidea, eskubide soziala eta ekonomikoa den heinean, bermatuta dago nazioarteko hainbat tresnatan, hala nola Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean (GEAU, 23. artikulua), Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunean (6. artikulua) eta Europako Gutun Sozial Berrikusian.

Lotutako jarduerak

- Globalizazio-glosategia, 163. orrialdea
- Bi hiriren historia, 102. orrialdea
- Ashiqueren historia, 89. orrialdea
- Kontuz, begira gaude eta!, 202. orrialdea
- Soldata desberdinak, 255. orrialdea
- Pobrezia-aren horoskopoa, 231. orrialdea
- Erreparatu gaitasunari, 135. orrialdea
- Sindikatu bilera, 251. orrialdea
- Lana eta umetxoak, 205. orrialdea

Estatuak lanerako eskubidea aitortzen duenean, ez du nahi duen guztiari lan bat bermatzeko konpromisoa hartzen. Betebehar hori ez litzateke bideragarria izango praktikan. Horren ordez, Estatuak lanak sortzeko baldintza ekonomikoak eta sozialak garatzeko betebeharrak duela esan nahi du.

Lanerako eskubidea garrantzitsua da berez, baina, horrez gain, oinarritzko baldintza da giza duintasuna ziurtatzeko. Lehenik eta behin lanerako eskubidea bermatzen ez bada, beste oinarritzko eskubide batzuk baliatzeko aukera ezinezkoa izan daiteke.

Lanerako eskubidearen ondorio bat bidezko lan-baldintzak izateko eskubidea da. Eskubide horrek diskriminatua ez izateko bermea, bidezko soldata eta ordaindutako oporrak jasotzeko bermea, eta zentzuzko lanordua eta pertsonen ongizate fisikoa eta mentala zainduko dituen lan-ingurune segurua eta osasungarria izateko bermea biltzen ditu. Langileek lan-bizitza gizalegezko baldintzetan hasiko dutela eta baldintza horietan jarraituko dutela ziurtatzeko ematen dira berme horiek. Lanak ez du pisu jasanezin edo berezko helburu bihurtu behar. Horren ordez, gutxienez oinarritzko premiak (hala nola elikagaiak, arropa, etxebizitza eta hezkuntza) ziurtatzeko baliabidea izan behar du.

? Zure ustez, langabeek Estatuaren babesa jaso behar al dute?

«Proletarioek beren kateak baino ez dute galtzeko. Irabazteko, ordea, mundu bat dute».

Karl Marx

Enplegua: gazteen ikuspegia

Enplegua izatea mantenua lortzeko baliabideak izatea baino askoz gehiago da. Bizi-esperientziarako tresna ere bada. Enpleguaren bidez, pertsonak (gazteek bereziki) trebetasun ugari garatzen dituzte, oinarritzko trebetasun teknikoekin hasi eta trebetasun pertsonalekin amaitzeraino.

Langabezia eta lan-baldintza txarrak pertsonak erabat garatzeko eta haiei datxekien duintasunari eusteko oztopoak sortzen dituzten arazoak dira. Hona hemen arazo horien ondorioetako batzuk: langabearen ezintasuna harentzat eta haren kargu dauden pertsonentzat bizi-baldintza egokiak lortzeko, langileen segurtasuna eta horien eskubideak babesteko ahalmena murrizten duten aitortu gabeko lanpostu askoren sorrera, eta langabeari laguntzeko gizarte-segurantzako esparru handi bat sortzeko premia.

Eskolatik lanerako trantsizioa funtsezko etapa da gazteek heldutasunera begira beharrezkoa duten garapen pertsonalean eta lanbide-garapenean. Gaztetan langabea izatearen ondorioak larriak izan daitezke. Askotan, gazteen langabezia gizarte-arazoei lotuta dago, hala nola indarkeriari, krimenari, suizidioari, eta alkoholaren eta drogen gehiegizko kontsumoari.

Gazteen langabezia-tasak helduenak baino handiagoak dira maiz. Aldea handiagoa edo txikiagoa izan daiteke, herrialde bakoitzaren berariazko testuinguruaren arabera.

Europako zenbait herrialdetako langabezia-tasak⁴⁵

Herrialdea	Gazteen langabezia (%)	Langabezia orokorra (%)
Kroazia	31.4	9.9
Alemania	10.7	9.9
Letonia	25.5	13.8
Errusia	26.8	13.3
Eslovakia	20.4	11.1
Espainia	39.2	20.9
Suedia	11.2	5.3
Holanda	5.1	3.8
Erresuma Batua	13.6	7.1

«Inork ezin du arrakasta lortu talentuan soilik oinarrituta. Jaungoikoak talentua ematen du; lanak jeinutasuna bihurtzen du talentua».

Anna Pavlova

Gazteen langabezia-tasa handiaren arrazoiak honako hauek dira: lan-merkatuaren segmentazioa, prestaketa-eskari handiagoa ekarri duten aldaketa teknikoak eta antolamenduzkoak, eta langabeentzat baldintza zailagoak ekarri dituen lan-merkatuaren krisialdia.

Sindikatuak langileentzat lanean

Sindikatuaren historia oso luzea da. Langileen eskubideak, zalantzarik gabe, hobetu egin dira pixkanaka, eta sindikatuak funtsezko zeregina bete dute prozesu horretan.

Lanaren Eguna: maiatzaren 1a

Maiatzaren 1ak, Langileen Nazioarteko Egunak, mundu osoko langileen borroka historikoa ekartzen du gogora.

Maiatzaren lehenaren jatorria zortzi orduko lanaldiaren aldeko borroka da. Langileak egunean hamar, hamabi eta hamalau ordu lan egitera behartzen zituzten, eta zortzi orduko lanaldiak bizkor jaso zuen langileen babesa. 1886ko maiatzaren lehen egunetan, grebak eta protestak izan ziren nagusi AEBetan. Milioi-erdi langilek baino gehiagok hartu zuten parte maiatzaren lehenaren grebetan herrialde osoan. Chicagon, adibidez, 90.000 pertsona inguruk hartu zuten parte ibilaldi batean.

Maiatzaren 1a berehala bihurtu zen urteko egun seinalatu. Mundu osoko gero eta herrialde gehiagotan hasi ziren ezartzen Lanaren Eguna maiatzean. 1891n, Errusian, Brasilen eta Irlandan ospatu zen lehen aldiz.

Sindikatuak enplegatuen elkarrekinak dira (enplegu-emaileen elkarrekinak ere badira), eta enplegu-emaileen aurrean enplegatuen interesak ordezkatzeko dute helburu nagusi. Sindikatu bat osatzeko eta horrekin bat egiteko eskubidea oinarritzeko giza eskubidea da. Ongi funtzionatzeko duen eta errespetua jasotzen duen sindikatu bat demokraziaren eta Giza Eskubideen egoeraren adierazle ona da maiz.

Lan-baldintzak hobetzeko bete duten zereginaz gain, sindikatuak funtsezkoak izan dira (eta funtsezkoak dira oraindik) gizarte-mugimenduen sorreran eta gizarte-aldaketaren garapenean. Sindikatuen zeregina oso desberdina izan da Europa osoan. Erregimen faxistak eta komunistak izan zituzten zenbait herrialdetan, Estatuko agintariak eta elite politikoak sortu zituzten sindikatuak. Eta errepresio-erregimenen tresna bihurtu ziren. Errealitate historiko horren ondorioz, jende asko eszeptikoa da sindikatuak betetzen duten zereginaren inguruan. Adierazitako herrialdeetako langileek urte asko behar izan dituzte sindikatuak langileen eskubideen aldeko jardunean betetzen duten zeregin positiboa onartzen hasteko. Europan beste desberdintasun batzuk ere badaude, sindikatuen zereginaren eta antolamenduen inguruan bereziki. Herrialde gehienetan, sindikatuak konfederazioetan antolatuta daude.

Solidarnosc (Elkartasuna) laurogeiko hamarkadan Polonia osoan zabaldu zen mugimendu nazional bat izan zen.

Mugimendua 1980ko abuztuaren 31n Gdanskoko Akordioak sinatu zirenean hasi zen ofizialki. Akordio horien bidez, sindikatu independenteak eratzeko eskubidea eta grebarako eskubidea eskatzen ziren, besteak beste. Egia esan, 1970eko abenduaren 14an hasi zen, langileek protesta egiteko ontzioletatik Gdansk hiriararen erdialdera ibilaldi bat egitea erabaki zutenean. Poliziak basakeriaz erreprimitu zuen ibilaldia. 1980ko udan egindako greba ugariak Solidarnosc mugimendua aldaketa sozialerako eta demokratikorako indar gisa finkatu zela utzi zuten agerian. Solidarnosc mugimenduko bazkideen kopurua bederatzi milioira iritsi zen. Gobernu komunistaren poliziaren izaera errepresiboa nabarmen geratu zen Solidarnosc debekatzean. Horren ondorioz, mugimenduak ezkutuan lan egin behar izan zuen zenbait urtetan.

Gazteria eta sindikatuak kideak

Azken urteotan, herrialde askotako sindikatuak kide gazteen kopuruak behera egin du. Sindikatu askok berandu erantzun diete gazteek izan dituzten aldaketak, eta zenbaitetan

porrot egin dute joan diren kide tradizionalak ordezkatzeko beharrezkoa den gazte kopurua erakarri behar zuen agenda prestatzean. Horren ondorioz, sindikatu asko langile gazteen errealitatea eta premiak kontuan hartuko dituzten lehentasunak ari dira lantzen orain, baita sektore horri lotutako egitura egokiak ere. Batzuek gazteen batzordeak ezarri dituzte, hala nola ETUC eta ICFTU —Sindikatu Librean Nazioarteko Konfederazioa— ize-nekoak.

«Lanak irakatsiko dizu egiten».

Estoniako esaera zaharra

? Sindikatu bateko kidea al zara? Beti izan al zara?

- 1988tik 1997ra bitarte, Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) erakundearen afiliatutako sindikatuak 609.407 kide gazte galdu zituzten gutxienez, hau da, afiliatu gazteen %55,2.
- 1987tik 1999ra bitarte, Suediako sindikatuak 16-24 urteko kide gazteen ehunekoa %62,7tik %46,7ra jaitsi zen.
- Grezian, %70,1ek sindikatuaren konfiantzarik ez zuela adierazi zuen (armadan konfiantzarik ez zutenen ehunekoa %22,9 izan zen, eta botere judizialean konfiantzarik ez zutenena, berriz, %40,6).⁴⁶

Haurren lana

Haurren lanaren gaiari arreta handia eskaintzen ari zaio gaur egun. Haurrak lan mota asko egiteko kontratatzen dituzte, etxeko lanekin hasi eta industria-produkzio astunarekin amaitzeraino. Lan egiten duten haurren kopurua kezagarria da.

Zaila da haurren lanari buruzko estatistikak biltzea, kasu askotan lege kanpokoak baita. Kalkulatutakoaren arabera, 5-14 urteko 250 milioi haur ari dira lanean, 120 milioi lanaldi osoan eta 130 milioi lanaldi partzialean.

Guztien %61 inguru (ia 153 milioi) Asiakoa da, %32 (80 milioi) Afrikakoa, eta %7 (17,5 milioi) Latinoamerikakoa.

Haurren lana herrialde industrializatu askotan agertzen den fenomeno da, eta Ekialdeko Europako herrialdeetan ere agertzen hasia da.

Europako Gutun Sozial berrikusiak sendotu egin ditu haurrak eta gazteak lan-ingurunean babesteko 1961eko Gutunean jasota zeuden bermeak. 7. artikulua (I) ezartzen duenez, «haurrek eta gazteek babeserako duten eskubidea baliatzeko aukera ziurtatzeko, aldeak konpromisoa hartu dute: lan egiteko gutxieneko adina 15 urte izan dadin exijitzea, osasunerako, moraleko edo hezkuntzarako kaltegarriak ez diren lan samurrak dituzten haurren kasuan izan ezik». Lan-estandarren ezarpenaren erakunde nagusia den Lanaren Nazioarteko Erakundeak (LANE) haurren lana desagerraraztera bideratu ditu jardura ugari. Horretarako, hainbat gomendio eta hitzarmen egin ditu. Haurren lanari buruzko berariazko bi hitzarmen egin ditu.

1. Haurren Lanaren Egoera Okerrenei buruzko LANEren Hitzarmena (1999) 2000. urtean jarri zen indarrean. Haurren lana desagerrarazteko alde aurretik egindako ahalginek porrot egin zuten, eta lan egiten duten haurren egoera orokorra okerrera egiten ari da oraindik. Hortaz, nazioarteko komunitateak, «urrats bat batera egiteko» asmoarekin, haurren lanaren egoera okerrenak erabat desagerraraztea erabaki zuen. 2001eko azaroaren 8ra bitarte, 108 herrialdek berretsi dute hitzarmen hori.
2. Beste adibidea Gutxieneko Adinari buruzko LANEren Hitzarmena (1973) da. I. artikulua honako hau dio: «kide bakoitzak (...) konpromisoa hartu du politika nazional bat aplikatzeko, haurren lanaren desagerraraztea ziurtatzera, eta gutxieneko adina gazteen garapen fisikoaren eta mentalaren maila egokienarekin bat etorriko den batera pixkanaka igotzera bideratutako politika nazional bat, alegia.

Lanaren Nazioarteko* Erakundeak (LANE)

zeregin garrantzitsua bete du langileen eskubideak garatzeko eta bermatzeko, eta ekarpen handia egin du langileen eskubideak sustatzeko egitura egokien eraketan eta sustapenean, www.ilo.org

* Ezagunagoa da gaztelaraz: OIT (Organización Internacional del Trabajo).

Hona hemen lan egiten duten
hamar urtetik hamalaura
bitarteko haurren ehunekoak:
%30,1 Bangladeshen, %11,6
Txinan, %14,4 Indian, %17,7
Pakistanen, %24 Turkian,
%20,5 Boli Kostan, %11,2
Egipton, %41,3 Kenyan, %25,8
Nigerian, %31,4 Senegalen,
%4,5 Argentinan, %16,1
Brasilen, %6,7 Mexikon, %0,4
Italian, eta %1,8 Portugalen.

LANEk haurren lana desagerrarazteko sortutako programa nagusietako bat Haurren Lana Desagerrarazteko Nazioarteko Programa da. Haurren Eskubideen Hitzarmenaren 32. artikulua (1) ezartzen duenez, «Haurrek esplotazio ekonomikoaz eta arriskutsua izan daitekeen, hezkuntza eragotz diezaiekeen, edota osasunerako edo garapen fisiko, mental, espiritual, moral edo sozialerako kaltegarria den edozein lan betetzeaz babestuta egoteko duten eskubidea aitortzen dute estatu kideek».

Globalizazioa eskubide sozialetan eragin negatiboa izaten hasi da⁴⁷. Izan ere, oro har oinarritzko lan-baldintza batzuetarako gutxieneko babestzat hartzen diren gizarte-bermeak zalantzan jartzen dituzten praktikak sustatzen ditu prozesu horrek.

Merkatu libreko ekonomiaren ezarpenarekin, gizarte-babesik eza ezaugarri «erakargarria» da konpainia askorentzat, inbertitzeko eta ondasunak kostu baxuan produzitzeko. Irabazi-asmoko aukera bideragarritzat hartzen da zenbait industria lan-bermeak nahitaezkoak diren herrialdeetatik langileei berme horiek ematen ez dizkieten herrialdeetara eramatea.

Konpainia gehienek lehentasuna etekinak handitzea da, baita langileen eskubide sozialen eta lan-arlokoen kalterako bada ere. Testuinguru horretan, eskubide sozialak eta ekonomikoak ziurtatzen dituzten Giza Eskubideen aldeko nazioarteko eta eskualde mailako tresnak funtsezkoak dira langileen eskubideak babesteko.

Erreferentziak

- La Charte, ses protocoles, la Charte révisée, Editions du Conseil de l'Europe, 1998.
- Conditions of employment in the European Social Charter. Study compiled on the basis of the case law of the European Committee of Social Rights, Council of Europe Publishing, 2000.
- Pascual, S., Waddington, J., Young people: the labour market and trade unions. A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, European Trade Union Confederation Publication, May 2000.
- Solidarnosc, www.solidarnosc.org.pl
- Taking steps; young people and social protection in the European Union, European Youth Forum.
- Unicef (2000), «Young people in changing societies», Regional Monitoring Reports, No 7, Florence Innocenti Research Centre.
- United Nations, World Bank, ILO Policy, A global alliance for youth employment: recommendations of the High Level Panel of the United Nations Secretary-General's Youth Employment Network, www.un.org/esa/socdev/youthemployment/index.html

Kirola

Giza Eskubidea al da kirola? Zentzu hertsian, ezetz erantzun behar! Giza Eskubideei buruzko ezein aldarrikapenek edo hitzarmenek ez du jasotzen kirola egiteko giza eskubidearen aldeko berariazko aurreikuspenik. Hala eta guztiz ere, hezkuntzarako eta kulturarako eskubideen funtsezko elementutzat har daiteke kirola.

Hezkuntzarako eskubidea Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren 26. artikuluan eta Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalei buruzko Nazioarteko Hitzarmenaren 13. artikuluan ezarrita dago. Bertan ezartzen denez, «hez kuntza giza nortasunaren eta duintasunaren zentzuaren

«Kirola giza eskubidea da. Gizabanako bakoitzak bere premiei jarraiki kirola egiteko aukera izan behar du».

Gutun Olinpikoa, 4. Printzipioa

Joko Paralinpikoak

Joko Paralinpikoak ezintasunak dituzten pertsonentzako (ikusmen urrikoak, paraplegikoak eta garun-paralisiaren dutenak barne) atletismo-lehiaketa bat dira. «Joko Paralinpikoak 1948an sortu ziren, Aylesburyko (Ingalaterra) Store Mandeville ospitalean. (.). 1952tik aurrera, Joko Olinpikoen urteetan antolatu ziren Joko Paralinpikoak. Neguko Joko Paralinpikoak 1976an egin ziren lehen aldiz. 1992an, Bartzelonan (Espainia), 82 nazioko 3.500 atletak hartu zuten parte udako Joko Paralinpikoetan. Joko Paralinpikoen eta Joko Olinpikoen arteko benetako lehen paralelismoa 1988an suertatu zen, Seulen (Hego Korea). Bertan, atletek gune paralinpiko bat zuten, eta leku olinpikoak erabili zituzten lehiaketak egiteko.(.)Joko Paralinpikoak Nazioarteko Batzorde Paralinpikoak (NBP) zuzentzen ditu, eta Nazioarteko Batzorde Olinpikoaren (NBO) aintzatespena eta babesa dute».⁴⁸

erabateko garapenera bideratu behar da, eta Giza Eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartu behar du». Kirolaren bidez, pertsonak fisikoki eta intelektualki garatzen dira. Kirola egiteak autoestimua handitzen du, autoerrealizaziorako aukerak ematen ditu eta besteekiko errespetua sustatzen du. Are gehiago ezintasunak dituzten pertsonentzat, Joko Paralinpikoak bezalako ekitaldien bitartez. Haurren kasuan, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenak ezartzen duenez, haurren hezkuntzak «haurren nortasuna, talentua eta gaitasun mentalak eta fisikoak potentzialik handienaraino garatzera» zuzenduta egon behar du. Bes-

Lotutako jarduerak

- Minutu bat baino ez, 225. orrialdea
- Jokatzera!, 195. orrialdea
- Erreparatu gaitasunari, 135. orrialdea
- Kirolak guztiontzat, 199. orrialdea

talde, 31. artikulua atsedenerako eta aisiarako eta, haurren adinaren arabera, joko eta jolas-jardura egokietan parte hartzeko eskubidea aipatzen du.

Bakoitzak kultura-bizitzan parte hartzeko duen eskubidea Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalaren (GEAU) 27. artikulua eta Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturei buruzko Nazioarteko Itunaren (ICESR) 15. artikulua ematen dute. Mota orotako kirolak egiten dira edonon: futbola, igeriketa, dardoak, xakea, enbor-jaurtiketa (Eskoziako jokoak), sumoa, futbol amerikarra... edozer! Zalantzarik gabe, kirola kultura-bizitzaren zati garrantzitsua da herrialde guztietan, eta, beraz, bakoitzak kirolaz ikusle, lehiaketari edo jokalarari gisa gozatzeko eskubidea duela esan daiteke.

Kirola oro har giza eskubidetzat hartzen ez bada ere, kirol-praktikak eta kirola babesteko moduak badu eragina Giza Eskubideetan. Zirkunstantzia desberdinetan, Giza Eskubideak sustatzeko edota Giza Eskubideez abusatzeko tresna gisa erabil daiteke.

Kirolek Giza Eskubideak sustatzen dituzte

Kirolean parte hartzeak interes eta balio komunak sortzen ditu, eta herritartasun demokratikorako beharrezkoak diren gizarte-trebetasunak irakasten ditu. Kirolak gizarte-bizitza eta kultura-bizitza sendotzen ditu, eta gizabanakoak eta komunitateak elkartu. Tokiko taldeak edo talde nazionalak nazio edo erlijio askotakoak dira maiz, eta ikusleek ere jatorri desberdina izaten dute. Hori dela-eta, kirolak desberdintasunak gainditzeko laguntzen du eta elkarriketa bultzatzen du. Horrela, beraz, aurreiritziak, estereotipoak, kultura-desberdintasunak, ezjakintasuna, tolerantziarik eza eta diskriminazioa ezabatzen laguntzen du.

Open Fun Football Schools

Open Fun Football Schools partzuergo humanitarioa eta irabazi-asmorik gabekoa da. Danimarkako bi GKEk sortu zuten, Cross Cultures Project Association (CCPA) eta Danish Refugee Council (DRC) izenekoek hain zuzen ere. Honako ezaugarri hauek dituen kirol-kultura publikoan oinarrituta dago: toki-ikuspegi nabarmena, printzipio demokratikoak, boluntarismoa, gurasoen babesa eta «guztionezko kirola» oinarritzako printzipioa. Asmoa klubak sendotzea eta, horretarako, programan parte hartzen duten futbol-klub guztiei kirol-ekipamendua banatzea da. Halaber, ikastetxeentzako pizgarria da, ikastetxeen klubak haur eta gazte guztientzat ireki daitezen, haur eta gazte horien trebetasuna, generoa, eta sustrai etnikoa edo soziala edozein izanik ere.⁴⁹

Azken bi urteotan, Open Fun Football Schools partzuergoak atari zabaleko 15 ekitaldi jarri ditu abian. Haur guztientzako kirol-jaialdi txikiak dira. Hiru orduetik bostera bitarteko iraupena dute, eta batez ere «aperitibo» gisa erabiltzen dira, oso toki zailetan. 1999an, adibidez, kaleko kiroleko programa batek streetmaster izeneko 140 gazte inguruko sarea ezarri zuen. Streetmaster horiek egunero auzoko haurrentzat kaleko kirolak antolatzen dituzten 14-18 urteko gazteak dira. Horiek kalkulaturakoaren arabera, adin guztietako 6.000 haur inguruk hartu zuten parte programan, gehienek egunero.

Emakumeen aurkako diskriminazioari dagokionez, emakumeek «gizonezkoen kirol» izenekoak (hala nola futbola edo pisu-altxaketa) praktikatu ahal izateak emakumeen zereginen, eta gizonezkoen eta emakumezkoen arteko desberdintasunen inguruko estereotipoen desagerepena bultzatzen du.

Beren egoeratik, kirol-arloko pertsona ospetsuak «borondate oneko enbaxadore» hautatzen dituzte, familia-hezkuntzaren bitartez giza laguntza sustatzeko. Adibidez, Ronaldo (Brasilgo futbol-izarra) «Aldaketarako Indarra: HIESaren Munduko Gazte Kanpaina» kanpainaren ordezkari berezia da.

Kirolaren bitartez Giza Eskubideez abusa daiteke

Beharbada, giza duintasunaren eta osasunaren abusurik ezagunena errendimendua hobetzeko drogen erabilera da. Badira beste gai eztabaidagarri batzuk ere, hala nola hormona-

tratamendua eta emakume atleten sexuaren proba (errespetuarekin, giza duintasunarekin eta pribatutasunerako eskubidearekin zerikusia duena).

Zenbaitetan, babesleek kirolariak esplotatzen dituzte, eta guraso handinahiek ere seme-alabak esplotatzen dituzte trebetasun goiztiarren bat gara dezaten. Entrenamendu trinkoak eta lehiatzeko presioak lesioak eragin ditzakete, eta ongizate mentalerako arriskuak izan daitezke. Bakoitzak eskubidea du errendimendu-maila handiak lortzeak zer arrisku eta erakargarritasun izan ditzakeen jakiteko.

«Gimnasia: kirola baino ez, ala haurren abusua ere bai?»

Duela gutxi arte, haurtzaroa entrenamendu-esparruetan ematen duten eta haztean munduko txapeldun izatearekin amets egiten duten talentu handiko nesketako bat zen Alexandra Huci, hamabi urteko neska. Egun batean, entrenatzen ari zela, konortea galdu zuen bat-batean. Koman geratu zen, eta handik bost egunera hil egin zen. Haren gorputz txikiak ezin izan zuen gehiago. Dietek eta gehiegizko esfortzu fisikoak, pozaren orde, sufrimendua eragin dute behin baino gehiagotan. «Mina nire bizitzaren zati izan da entrenatzen hasi nintzenetik», adierazi zuen Wang Shuok, hamar urteko neska, CNN kateak duela gutxi Beijingeko entrenamendu-esparru batean egin zion elkarrizketa batean. Bertan, hurrek hiru urterekin hasten dituzte beren «karrerak». Maria Pardo Espainiako gimnasta bat da, 170 cm-ko altuera eta 43 kiloko pisua duena...⁵⁰

Kirol-aukerak beti ez dira bateratzaileak. Baliteke erlijio-diskriminazioko edo kultura-diskriminazioko elementuak agertzea kirol-instalazioak erabiltzeko aukerari dagokionez. Merkataritza-presioak eta interesak gainerakoen duintasuna eta errespetua mehatxatzen dituzten Giza Eskubideen abusuak lotuta egon daitezke. Adibidez, zenbait jokalarik eroskeria onartzen dute futboleko «hutsagite profesionalak» egiteko, edota kriket-partidak moldatzeko. Giza Eskubideen inguruko beste gai batzuek kirol-gaien industriaren globalizazioarekin zerikusia dute. Herrialde askotan, erabilitako ekipamenduaren eta jantzien produktoreek exijitutako lan-estandarren inguruko politikak garatu dituzte nazio eta toki mailako kirolen elkarrekin. Adibidez, Europako Arropa Garbiaren Kanpainaren barruan, fabrikatzaileek langileen Giza Eskubideak errespetatzea proposatzen da. Halaber, Ipar Amerikako Kirol Oinetakoen Kanpainak kirolari ospetsuek (hala nola Tiger Woods-ek eta André Hagáisek) eskulanaren esplotazioaren bidez landutako produktuak babesteari utz diezaioten bultzatzen du, besteak beste.⁵¹

Kirola eta politika

Kirola bidegabekeriaren aurkako ekintza politikorako baliabide gisa erabili izan da luzaroan. 1968an Mexiko Hirian egindako Joko Olinpikoetan, John Carlosek eta Tommie Smithek Pantera Beltzen agurra egin zuten garaipenaren ekitaldian, pertsona beltzek Amerikako Estatu Batuetan jasaten zuten diskriminazioaren aurka protesta egiteko. Apartheidaren garaian, herrialde askok uko egin zioten Hegoafrikar Errepublikarekin kirol-harremanak izateari, eta hori ekarpen esanguratsua izan zen herrialde hartan aldaketa politikoa gauzatzeko.

«Capoeira»

Hamaseigarren mendean, Brasilera eramantzen zituzten Angolako esklaboek beren dantza tradizionalak eta erritmoak eutsi zituzten, eta horiek garatuta, «capoeira» izeneko autodefentsa mota sortu zuten. Esklaboen jabeek borroka-arte oro debekatu zituzten, baina esklaboek itxura xaloko dantza bat sortu zuten entrenatzen jarraitzeko. Hamazazpigarren mendean, capoeiraren artea perfektionatu eta zapaltzaile kolonialen aurkako borrokan erabili zuten hamarkada oso batean.

Bestalde, kirola oker erabil daiteke helburu nazionalistekin edo politikoekin. Adibidez, 1972ko Municheko Joko Olinpikoetan, zortzi terrorista arabiarrek Israelgo taldearen egoitzari egin

· zioten eraso, eta bi pertsona hil zituzten. Gainera, beste bederatzi bahitu hil zituzten Alema-
· niako poliziak huts egindako erreskate baten ondoren.

· Joko Olinpikoak nazioen foro gisa erabili izan dira adierazpen politikoak egiteko. Adibi-
· dez, Amerikako Estatu Batuek, beste 65 herrialde ez-komunistekin batera, boikota egin
· zieten 1980ko Moskuko Joko Olinpikoei, Sobietar Batasunak Afganistanen egindako inba-
· sia zela-eta. Ondoren, Sobietar Batasunak eta bere 15 aliatuk 1984ko Los Angelesko Joko
· Olinpikoei egin zieten boikota, segurtasun-arrazoiengatik, eta eskatzen eta ematen zen asilo
· politikoagatik.

· **Nahastu egin behar al dira kirola eta politika?**

· Txina 2008ko Joko Olinpikoen anfitrioi aukeratu izana eztabaidagarria da. Txina luzaroan
· kritikatu dute demokraziarik ez duelako eta Giza Eskubideak urratzen dituelako. Beijiingeko
· eskaintza ez blokeatzeko arrazoen artean, disidenteei ematen zaien tratua eta bestelako
· abusuak bestela ere hainbat forotan (hala nola Nazio Batuen Giza Eskubideei buruzko Ba-
· tzordearen urteko bileretan) kritikatzeko jarraituko litzatekeela aipatzen da. Izan ere, eskaintza
· olinpikoari baiezkua emanez gero, agian Beijiingek neurri handiagoan hartuko luke kontuan
· bere aurkako salaketa.

· **Kirola eta arrazakeria**

· Kirolaren arloko arrazakeriaren fenomeno ez da futbol-zelaietara mugatzen, ezta jokarienga-
· na edo koloreetara ere. Kirol guztietan eta hainbat eremutan agertzen da, hala nola amateurren
· kirolean, elkarre-eremuetan eta nazioarteko eremuetan, eta hedabideetan. Toki-eremuan gerta-
· tzen da bereziki (baina beste eremu batzuetan ere bai), jokalarien, taldeen, entrenatzaileen
· eta ikusleen arteko edo aurkako, eta arbitroen aurkako elkarreeraginean. Arrazoiak, errealek
· edo imajinatuak, kolorea, erlijioa, nazionalitatea edo jatorri etnikoa izan ohi dira. Zenbaitetan,
· talde oso batek jasaten du abusua.

· Kirolaren arloko arrazakeriari aurre egitearen ardura guztiona da, agintari publikoekin hasi
· (lege-agintariak, auzitegiak, polizia, kirolaren arloko gobernu-organoak eta tokiko agintariak)
· eta gobernuaren kanpoko erakundeekin amaitzeraino (eremu profesionaleko eta amateurreko
· kirol-elkarte nazionalak, klubak, tokiko kirol-elkarteak, zaleen klubak, jokalarien elkar-
· teak, arrazakeriaren aurkako elkar-
· teak eta abar).

· **Zer egin dezakezu zure ikastetxean edo klubean, egiten dituzun kirolak gizarte
· mailan bateratzaileak izan daitezen eta Giza Eskubideak susta ditzaten?**

Istiluak

2001eko irailaren 21ean, SK Rapid Viena futbol-taldeko aurrelari Gaston Taument-ek kontsigna arrazista bat jasan behar izan zuen etengabe Belgraden, FK Partizan taldearen aurka egindako partida batean, UEFAko kopako lehiaketaren barruan. Gaston Taument Surinameko da jatorriz, eta 15 kopa irabazi zituen Holandako talde nazionalarekin. Elkarriketa batean, honako hau esan zuen: «istilu arrazistak gertatzen badira... ez dago ongi arrazakeriaren aurrean isilik geratzea»⁵².

· Futbol-partidetan agertzen den portaera arrazista Giza Eskubideen aplikazioaren inguruko
· eztabaidagai paregabea da.

· **Jarraitzaile susmagarri bati debekatu egin behar al zaio beste herrialde
· batera bidaiatzea partida bat ikusteko? Jarraitzailearen mugimendu-
· askatasunerako eskubidea urratzen al du horrek?**

Gazteria eta kirola

Gazteak Giza Eskubideen alde egiten ari diren lanaren adibide bat «Futbola arrazakeriaren aurka Europan» erakundea da. Futbolaren bitartez, futbolean agertzen den diskriminazio mota ororen aurka dihardu FARE erakundeak: estadioan, zelaian, aldageletan, entrenamendu-zelaian, bulegoan eta klasean ikusten direnen aurka; jarraitzaileek, jokalariek, zuzendari teknikoek, entrenatzaileek, administratzaileek eta hezitzaileek egiten dituztenen aurka.

Arestian aipatutako Kirol Oinetakoen Kanpainari dagokionez, Amerikako Estatu Batuetako hainbat ikasle talde kirol-babesleen aurka agertzen ari dira, eta konpainiak Jokabide Kode bati atxikitzea edo eskolako atletismo taldeak ekipatzeko kontratua galtzea eskatzen dute.

Europako Kontseiluaren lana

Gazteria eta Kirol Zuzendaritza Hezkuntza, Kultura, Gazteria, Kirol eta Ingurumen Zuzentzarau Orokorrean sartuta dago. Tokiko, nazioko eta Europako eremuetan gazteen inguruko politika koherenteak eta eraginkorrak garatzeko legezko jarraibide orokorrak, programak eta tresnak lantzen ditu. Halaber, gazteen herritartasuna, gazteen mugikortasuna, eta Giza Eskubideen, demokraziaren eta kultura-aniztasunaren balioa sustatzera bideratutako nazioarteko gazte-jardueretarako hezkuntza-babesa eta fondoak ematen ditu.

Europako Kontseiluaren Kirola Garatzeko Batzordeak (CDDS) hainbat jarduera egin ditu bizi-estilo osasungarriak eta kirolean parte hartzea sustatzeko. Adibide gisa, EUROFIT aipa daiteke (egoera fisikoaren inguruko proba pertsonalak haurrentzat). Halaber, 1989ko Dopigaren Aurkako Hitzarmena eta «Kirol Garbien Gida» daude. Azken hori ikastetxeetarako eta kirol-elkarteetarako hezkuntzako eta informazioko pakete bat da, eta Europar Batasunarekin lankidetzan produzitu da⁵³. 1986an, Ikusleen Indarkeriari eta Kirol Ekitaldietako Portaera Txarrari buruzko Europako Hitzarmena sortu zen.

Kirolari lotutako nazioarteko tresnak eta nazioarteko egunak

1. Guztientzako Kirolaren Europako Gutuna (1975). I. artikuluan, mundu guztiak kirola egiteko duen eskubidea aldarrikatzen da.
2. 1975eko Kirolaren eta Kode Etikoaren Europako Gutunak ezartzen duenez, kirol-instalazioak erabiltzeko eta kirol-jarduerak egiteko aukera inolako diskriminaziorik gabe ziurtatu behar da.
3. 1978ko Soin hezkuntzaren eta Kirolaren Nazioarteko Gutunaren I. artikulua honako hau dio: «gizaki bakoitzak gorputz-hezkuntza jasotzeko eta kirola egiteko oinarritzko eskubidea du, horiek funtsezkoak baitira nortasuna erabat garatzeko».
4. Emakumeen aurkako Diskriminazio Mota Oro Desagerrarazteko Nazioarteko Hitzarmena (1979). Kirolean emakumeak ez diskriminatzearen garrantzia azpimarratzen du. Emakumeek jolas-jardueretan, kirolean eta kultura-bizitzaren alderdi guztietan parte hartzeko duten eskubidea ziurtatzeko betebeharra dute estatuek.
5. Kiroletako Apartheidaren aurkako Nazioarteko Hitzarmena (1985).

Erreferentziak

The Council of Europe, Directorate of Youth and Sport, www.coe.int/youth

How you play the game: the contribution of sport to the promotion of human rights. Conference in Sydney 1 to 3 September 1999, http://members.ozemail.com.au/~hrca/Sport_and_human_rights.htm

Symonides, J., Sport in the service of human rights, World Conference on Education and Sports for a Culture of Peace, Unesco, Paris, France, 5 to 7 July 1999.

Sports Shoes Campaign, www.heartland-cafe.com/aup/aup.html

Data nagusiak

Abenduaren 3a

Ezinduen Nazioarteko Eguna

Maiatzaren 31a

Tabakorik gabeko Mundu Eguna

Apirilaren 7a

Osasunaren Mundu Eguna

Azken oharrak

1. Europako Kontseiluaren Estatu Kideetako Ministroen Batzordearen 8. zenbakiko Gomendioa, 1998ko irailaren 18koa.
2. Oro har, EBko zifrak laurogeita hamarreko hamarkadaren hasierakoak dira. Aurkeztutako tasak nazioko batez bestekoa baino diru-sarrera txikiagoak dituzten familietako haurrenak dira. Iturria: Bradbury and Jäntti (1999, Table 3.3) in Micklewright, J., Stewart, K., Child Well-Being in the EU and Enlargement to the East, Working Papers, UNICEF, Innocenti Centre, 2000.
3. Haurren eta gazteen sexu-esplotazioari, pornografia eta prostituzioari, eta trafikoari buruzko R (91) Gomendioaren inplementazioa; Estrasburgo, 1998ko apirilaren 8a.
4. Bilson, A., Child safety on the Internet, a child rights approach, Europako Haurrentzako Zentroa.
5. Europako Kontseiluko herritartasun demokratikorako hezkuntza-programarako kontsulta-bilera, 1996.
6. Marina Kovinena, Centre for Civic and Legal Education, Rostov-on-Don, the Russian Federation, Youth Human Rights Education Forum, Budapest, 2000.
7. Annan, K., Gazteen aldeko Ministro Arduratsuen I. Munduko Konferentzia, Lisboa, Portugal, 1998.
8. Europar Batasuna, Kontseiluaren 2000ko ekainaren 29ko 2000/43/EC Zuzentaraua, arraza-jatorriari edo etnia-jatorriari dagokionez pertsonen arteko tratu-berdintasunaren printzipioa inplementatzen duena.
9. El País digital, 2000ko azaroaren 5a.
10. Webster's Third New International Dictionary
11. Europako Kontseilua, Gizarte Gaietako Zuzendaritza.
12. Eurobarometroaren Txostena (54.2/2001), 2001eko urtarrilaren 2tik otsailaren 2ra bitarte 16.000 herritarri baino gehiagori egindako elkarrizketetan oinarritua.
13. www.disrights.org
14. Biedron, R., Situation of sexual minorities in Poland, Campaign against homophobia, Riga, August 2001.
15. Amnesty International, Gorroto-krimenak, isiltasun-konspirazioa, 2001.
16. Belgian Linguistic Case, Belgikako hezkuntzan erabilitako hizkuntzei buruzko legeen alderdi jakin batzuei dagokienez. Giza Eskubideen Europako Gortearen epaitza, 1968ko uztailaren 23a, Gortearen argitalpenak, A seriea, 6. liburukia, 31. or.
17. Hezkuntzarako eskubidea (13. artikulua), 99/12/08. E/C.12/1999/10, CESCR.
18. «Irakaskuntzak altxor bat gordetzen du», Unesco, Paris, 1996.
19. Weisbrot, M., Baker, D., Kraev, E., and Chen, J., The scorecard on globalisation 1980-2000: twenty years of diminished progress, Center for Economic and Policy Research, www.cepr.net/
20. Watkins, K., Education now – Break the cycle of poverty, Oxfam International, 2000.
21. Honako honetatik hartua: Motivans, A., Education for all, central and eastern Europe – Synthesis report, Unesco Institute for Statistics, UNICEF Innocenti Research Centre, February 2000.
22. World Disasters Report 2001, International Federation of Red Cross and Red Crescent Society.
23. Ingrid Ramberg, in «Violence against young women in Europe», Europako Kontseilua, 2001.
24. Radicova I., «Human Rights of girls and young women in Europe: questions and challenges for the 21st Century», Onndorio orokorrak, Europako Kontseilua, Estrasburgo, 1994.
25. Honako honen zatia: «Trafficking in women, a comprehensive European strategy», informazio-pleguak, Europako Batzordea.
26. Ibidem.
27. Lori, H., German, A., Pitanguy, J., Violence against women: the hidden health burden, Munduko Bankua, Washington, D.C., 1994.
28. I.212. Ebazpena (2000), Parlamentuaren Batzarra, Europako Kontseilua.
29. Gender mainstreaming conceptual framework, methodology and presentation of good practices. Korrante nagusiei buruzko espezialisten taldearen jardueri buruzko azken txostena (EG-S-MS), Estrasburgo, 1998ko maiatza.
30. «Violence against young women in Europe» mintegian parte hartu dutenen adierazpenak, Europako Gazteen Zentroa, Budapest, 2001.
31. Nazio Batuen Giza Eskubideen Batzordea, Giza Eskubideak Sustatzeko eta Babesteko Azpibatzerdearen Ebazpena, E/CN.4/SUB.2/RES/1999/30.
32. GIB/HIESari eta Giza Eskubideei buruzko nazioarteko bigarren kontsulta. E/CN.4/1997/37, Nazio Batuen Giza Eskubideen Batzordea, 97/01/20.

33. OMEren European Centre for Environment and Health erakundeak Italiako Ingurumen Ministerioarekin eta Europako Ingurumen Agentziarekin lankidetzan antolatutako konferentzia, Orvieto, Italia, urriaren 5-6, 2001. EURO prentsa-buletina (12/2001), www.who.dk/cpa/backgrounders_2001/pback_2001.htm
34. Canadian Department for Foreign Affairs and International Trade (DFAIT), www.humansecurity.gc.ca/
35. Hay, R., *Peace building during peace support operations: a survey and analysis of recent missions, 1999.*
36. Mandela, N., *Long Walk to Freedom*, Little Brown and Company, London, 1994.
37. Veran Matic, Baliabide Elektronik Independenteen Elkarte (ANEM) presidentea.
38. 1997ko irailaren 13ko Aldarrikapena, Sofiako Aldarrikapena (geroago Unescoren Konferentzia Nagusiaren 35. Ebazpena, 1997ko azaroan egindako XXIX. Bilkuran eman zuena).
39. Informazio zabalagoa lortzeko, kontsultatu honako honetan: www.coe.int/media
40. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), www.sipri.se
41. Giza Garapenari buruzko Txostena, 2001, GNB
42. Hirugarren Munduaren Institutua (1992), *Third World Guide*, Uruguai.
43. Honako honetatik hartua: «Young people in changing societies», UNICEF, Regional Monitoring Reports, No 7, Florence: Innocenti Research Centre, 2000.
44. Choices for the poor, GNB, 2001eko martxoa.
45. Honako honetatik hartua: Pascual, S., Waddington, J., *Young people: the labour market and trade unions. A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, European Trade Union Confederation Publication, May 2000 and Unicef (2000), «Young people in changing societies», Regional Monitoring Reports, No 7, Florence Innocenti Research Centre.*
46. Honako honen zatiak: *Young people: the labour market and trade unions. Report for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, May 2000.*
47. Kontsultatu globalizazioari buruzko informazio lagungarria (364. orrialdea).
48. Honako honetatik hartua: www.encarta.msn.com. Informazio zabalagoa lortzeko, kontsultatu Nazioarteko Batzorde Paralinpikoaren webgunea: www.paralympic.org
49. www.openfunfootballschoools.org.mk/status.htm
50. Honako honetatik hartua: Tomek, L., Lidové Noviny, 23 August 2001. Jana Ondrackovak itzulua.
51. Informazio zabalagoa lortzeko, kontsultatu New Internationalist 330, December 2000, www.oneworld.org/ni/issues330/factfile.htm. Halaber, kontsultatu globalizazioari buruzko informazio lagungarria (364. orr).
52. Football against Racism in Europe, www.farenet.org
53. Informazio zabalagoa lortzeko, kontsultatu <http://culture.coe.fr/sp/splist.html>.

I. eranskina

Giza Eskubideei buruzko nazioarteko legezko tresnak

.....

Kapitulu honen aurkibidea

Giza Eskubideei buruzko nazioarteko legezko tresnak 403

Giza Eskubideei buruzko tresna nagusien egoera, berresteari dagokionez 405

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (laburpena) 406

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala 407

Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (ICCPR) 409

Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna (ICESCR) 409

Haurraren Eskubideei buruzko Hitzarmena 410

Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena (laburpena) 411

Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmena, I I. Protokoloaren arabera zuzendua 412

Europako Gutun Soziala 418

Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena (laburpena) 419

Eskualdeetako eta Eredu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna 420

.....

Giza Eskubideei buruzko tresna nagusien egoera, berresteari dagokionez

HERRIALDEAK	NAZIO BATUAK				EUROPAKO KONTSEILUA				
	Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna- (CESCR)	Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (CCPR)	Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena- CRC	Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena- ECHR	Europako Gutun Soziala -ESC	Europako Gutun Sozial berrikusia -ESC	Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena	Torturaren eta Bestelako Tratu edo Iraingarrien aurkako Europako Hitzarmena	Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna
Egoera	2007.10.11an	2008.10.25an	2007.07.13an	2008.02.26an	2008.02.26an	2008.02.26an	2008.02.26an	2008.02.26an	2008.02.26an
Indarrean jartzea	1976.01.03	1976.03.23	1990.09.02	53.09.03	65.02.26	99.07.01	98.02.01	89.02.01	98.03.01
Albania	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Alemania	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Andorra		✓	✓	✓		✓		✓	
Armenia	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Austria	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Azerbaijan	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Belgika	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Bielorrusia	✓	✓	✓						
Bosnia-Herzegovina	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Bulgaria	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Danimarka	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Erresuma Batua	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Errumania	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Errusiar Federazioa	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Eslovakia	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Eslovenia	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Espainia	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Estonia	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Finlandia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Frantzia	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Georgia	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Grezia	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Holanda	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Hungaria	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Islandia	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Irlanda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Italia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Jugoslaviar ohia	✓	✓	✓				✓		
Kroazia	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Letonia	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Liechtestein	✓	✓	✓	✓			✓		✓
Lituania	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Luxenburgo	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
Malta	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Mazedoniako Errepublikak	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Moldavia	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Monako	✓	✓	✓	✓				✓	
Norvegia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Polonia	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Portugal	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
San Marino	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Serbia	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Suedia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Suitza	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Turkia	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Txekiar Errepublika	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Ukraina	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Zipre	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Iturriak: ■ Giza Eskubideen aldeko Nazio Batuen Goi-mailako Komisarioaren Bulegoa. ■ Europako Lege Gaietarako Zuzendaritzaren Kontseilua.

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala

(Laburpena)

1. artikulua

Berdintasunerako eskubidea

2. artikulua

Bereizkeriaren debekua

3. artikulua

Bizitzarako, Askatasunerako eta Segurtasunerako norbanakoen eskubidea

4. artikulua

Esklabotzaren debekua

5. artikulua

Torturaren eta Tratu Lotsarazleen debekua

6. artikulua

Lege Nortasunduntzat Hartzeko eskubidea

7. artikulua

Legearen aurrean Berdintzat hartzeko eskubidea

8. artikulua

Auzitegi Aginpidedunetan Errekurtsoa jartzeko eskubidea

9. artikulua

Arrazoirik gabeko Atxilotetaren eta Erbesteratzearen debekua

10. artikulua

Entzunaldi Publiko eta Zuzenerako eskubidea

11. artikulua

Bestelakorik frogatu arte Errugabetzat hartzeko eskubidea

12. artikulua

Beste inoren Bizitza Pribatua, Familian, Etxean edo Postan esku sartzeko debekua

13. artikulua

Nor bere Herrialdean eta handik kanpo Aske Ibiltzeko eskubidea

14. artikulua

Beste Herrialde batzuetan Babesa izateko eskubidea

15. artikulua

Herritartasuna izateko eta Aldatzeko eskubidea

16. artikulua

Ezkontzeko eta Familia eratzeako eskubidea

17. artikulua

Jabego Pribaturako eskubidea

18. artikulua

Kultu- eta Erlijio-askatasuna

19. artikulua

Iritzi- eta Informazio-askatasuna

20. artikulua

Bakean Biltzeko eta Elkartzeko eskubidea

21. artikulua

Gobernua eta Hauteskunde Libreetan parte hartzeko eskubidea

22. artikulua

Gizarte Segurantzarako eskubidea

23. artikulua

Lanerako eta Sindikatuko kide izateko eskubidea

24. artikulua

Atsedenerako eta Aisiarako eskubidea

25. artikulua

Bizimodu Egokia izateko eskubidea

26. artikulua

Hezkuntzarako eskubidea

27. artikulua

Komunitateko Kultura Ekitaldietan Parte Hartzeko eskubidea

28. artikulua

Aldarrikapen honek Arautzen duen Gizarte-mailako Ordenarako eskubidea

29. artikulua

Aske eta Guztiz Garatzeko Funtsezkoa dena Eskaintzen du Komunitateak

30. artikulua

Aipatutako Eskubideetan Estatuak edo edozein Norbanakok Esku Sartzeko debekua

Copyright © 1999 Giza Eskubideei buruzko Baliabideen Zentroa, Minnesota-ko Unibertsitatea. Baimenaz kopiaua.

Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala

Nazio Batuen Batzar Nagusiak 1948ko abenduaren 10ean emandako 217 A (III) ebazpenaren bidez onartua eta aldarrikatua

Hitzaurrea

Kontuan izanik munduko askatasuna, justizia eta bakea giza familiako kide guztien berezko duintasunaren eta eskubide berdin eta ukaezinetan oinarritzen direla;

Kontuan izanik giza eskubideak ez ezagutzearen eta gutxiestearen ondorioz, giza kontzientziari irain egiten dioten basakeriak gertatu izan direla; eta gizon-emakumeek, beldur eta gabezia orotik aske, hitz egiteko askatasuna eta sinesmen-askatasuna izango dituzten munduaren etorrera aldarrikatu dela gizakiaren helburu nagusi;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela giza eskubideak zuzenbidezko erregimen batek babestea, gizakiak tirania eta zapalkuntzaren aurkako azken irtenbidea den matxinadara jo behar ez dezan;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela, baita ere, herrialdeen artean harreman lagunkoak bultzatzea;

Kontuan izanik Nazio Batuetako kide diren herriek gizakiaren oinarriko eskubideetan, gizakiaren duintasun eta balioan, eta gizonen eta emakumeen eskubideen arteko berdintasunaren duten fedea tinko azaldu dutela Agirian; eta, askatasunaren ikuspegi zabalago baten barruan, gizarte aurrerakuntza sustatzeko eta bizitza-maila jasotzeko erabakita daudela adierazi dutela;

Kontuan izanik Estatu Kideek, Nazio Batuen Erakundearekin elkarlanean, gizakiaren oinarriko eskubide eta askatasunen begirune orokorra eta eraginkorra ziurtatzeko hitza eman dutela;

Kontuan izanik emandako hitz hori osotasunean betetzeko garrantzi handikoa dela eskubide eta askatasun horiek berdin ulertzea;

BATZAR NAGUSIAK GIZA ESKUBIDEEN ALDARRIKAPEN UNIBERTSAL HAU egiten du, Herri eta nazio guztiek izan beharreko jomuga legez, bai norbanakoek eta bai erakundeek. Aldarrikapen honetan etengabe oinarrituta, alde batetik, eskubide eta askatasun hauen begirunea bultzatzen irakaskuntzaren eta hezkuntzaren bidez eta, bestetik, nazio mailan eta nazioarte mailan arian-arian neurriak hartuz, era eraginkorrean eta orokorrean ezar daitezkeen ziurtatzeko, bai elkarkide diren estatuak herrien artean eta baita horien eskumenpean dauden lurraldeetan ere.

1. artikulua.

Gizon-emakume guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela; eta ezaguera eta kontzientzia dutenez gero, elkarren artean senide legez jokatu beharra dute.

2. artikulua.

Gizaki orori dagozkio Aldarrikapen honetan adierazitako eskubide eta askatasunak, eta ez da inor bereziko arraza, larru-kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, politikako edo bestelako iritzia, sorterrria edo gizaterko jatorria, ekonomi maila, jaiotza edo beste inolako gorabeheragatik. Ez zaio begiraturako gainera, pertsona zein herrialde edo lurraldetakoa den; ezta hango politikari, legeei edo nazioarteko egoerari, nahiz eta herri hori burujabea izan, besteren zainpeko lurraldea, autonomiarik gabea edo nola-halako burujabetasun-mugak dituen.

3. artikulua.

Norbanako guztiek dute bizitzeko, aske izateko eta segurtasunerako eskubidea.

4. artikulua.

Inor ez da izango besteren esklabo edo uztarpeko; debekatuta dago esklabotza eta esklaboen salerosketa oro.

5. artikulua.

Ezin daiteke inor torturatu, ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere.

6. artikulua.

Edozein gizon-emakume du, nonahi, lege-nortasundun dela aitortu diezaioten eskubidea.

7. artikulua.

Gizon-emakume guztiak berdinak dira legearen aurrean eta denek dute, bereizkeriarik gabe, legezko babesa izateko eskubidea. Denek dute Aldarrikapen hau hasten duen edozein diskriminazioaren aurka eta bereizkeria horren eragileen aurka babes berbera izateko eskubidea.

8. artikulua.

Pertsona orok du Konstituzioak edo legeek gizon-emakumeei aitortzen dizkieten oinarriko eskubideak hausten dituzten ekintzetatik babesteko, norbere herrialdeko auzitegi aginpidedunetan errekurso eraginkorra jartzeko eskubidea.

9. artikulua.

Inor ezingo da arrazoirik gabe atxilotu, preso hartu edo erbesteratu.

10. artikulua.

Pertsona orok eskubidea du, berdintasun osoan, auzitegi burujabe eta alderdikierarik gabean jendaurrean hitz egin eta zuzentasunez entzun diezaioten, nahiz bere eskubide eta betebeharrak erabakitzeke, nahiz bere aurkako salaketa penalak aztertzeke.

11. artikulua.

- (1) Delituagatik salatutakoak eskubidea du errugabetzat jo dezaten, errudun dela legez eta jendaurreko epaiketan frogatzen ez den bitartean. Epaiketan bere burua zaintzeko berme guztiak ziurtatuko zaizkio.
- (2) Egintzak edo behar-uzteak izandakoan, herrialdeko edo nazioarteko legeriaren arabera delitu ez baziren, ezingo da inor kondenatu. Delitua egitean ezgarri den zigorra baino larriagorik ere ezingo zaio jarri.

12. artikulua.

Ez dago arrazoirik gabe beste inoren bizitza pribatuan, familian, etxean edo postan eskusartzerik, ezta inor ohore edo izen onari eraso egiterik ere. Nornahik du eskusartze edo eraso horien aurka legezko babesa izateko eskubidea.

13. artikulua.

- (1) Pertsona orok du joan eta etorri aske ibiltzeko eskubidea eta Estatu baten lurraldean bizilekua aukeratzeko.
- (2) Pertsona orok du edozein herrialdetatik alde egiteko eskubidea, baita norberetik ere, eta norbere herrialdera itzultzekoa.

14. artikulua.

- (1) Jazarpenik jasan ez gero, pertsona orok du edozein herrialdean babesa bilatu eta izateko eskubidea.
- (2) Eskubide horretara ezin izango da jo delitu arruntek sortutako auzibideko egintza baten aurka, ezta Nazio Batuen helburu eta irizpideen aurkako egintzak direla-eta ere.

15. artikulua.

- (1) Pertsona orok du herritartasuna izateko eskubidea.
- (2) Inori ezingo zaio arrazoirik gabe herritartasuna kendu, ezta herritartasuna aldatzeko eskubidea ukatu ere.

16. artikulua.

- (1) Gizonek eta emakumeek, ezkontadinetik aurrera, ezkontze-ko eta familia eratzeke eskubidea dute, arraza, herritartasun

edo erlijioagatiko inolako mugarik gabe; eta, ezkontzari dagokionez, eskubide berberak dituzte bai ezkontuta jarraituz gero eta bai ezkontza-lotura ezabatuz gero ere.

- (2) Ezkongaien baimen aske eta osoz ez bada, ez dago ezkontzerik.
- (3) Familia da gizartearen oinarri jatorra eta berezkoa, eta Estatuaren eta gizartearen babesa izateko eskubidea du.

17. artikulua.

- (1) Pertsona orok du jabe izateko eskubidea, bakarka nahiz taldean.
- (2) Arrazoirik gabe, ez zaio inori bere jabegoa kenduko.

18. artikulua.

Pertsona orok pentsamendu, kontzientzia eta erlijio-askatasunerako eskubidea du; eskubide horren barne da erlijio edo sinesmena aldatzeko askatasuna eta baita norbere erlijioa edo sinesmena bakarka nahiz taldean, jendaurrean edo pribatuan irakaskuntzaz, jardueraz, kultuz eta aginduek gordez azaltzeko askatasuna ere.

19. artikulua.

Gizabanako guztiek dute iritzi- eta adierazpen-askatasuna. Eskubide horrek barne hartzen du erlijioa eta sinesmena aldatzeko askatasuna eta bakoitzaren iritziengatik inork ez gogaitzeko eskubidea, ikerketak egitekoa eta informazioa eta iritzia mugarik gabe eta nolanahiko adierazpidez jaso eta zabaltzekoa.

20. artikulua.

- (1) Nornahik du bakean bizitzeko eta elkartzeko eskubidea.
- (2) Inor ezingo da behartu elkarte bateko kide izatera.

21. artikulua.

- (1) Pertsona orok du herrialdeko gobernuan parte hartzeko eskubidea, zuzenean nahiz libre aukeraturako ordezkarien bitartez.
- (2) Pertsona orok du berdintasunez norbere herrialdeko funtzio publikoan sartzeko eskubidea.
- (3) Herriaren borondatea da botere publikoaren agintearen oinarria; borondate hori aldian-aldian egingo diren benetako hauteskundeetan adieraziko da. Hauteskundeok bozketa orokor eta berdinez eta isilpeko boto bidez egingo dira, edo boto-askatasuna bermatzen duen beste bide batez.

22. artikulua.

Pertsona orok du, gizarte kide denez gero, gizarte-segurantz izateko eskubidea eta, herrialdearen ahaleginaz eta nazioarteko laguntzaz, Estatu bakoitzaren antolaketa eta baliabideak kontuan izanik, norbanakoaren duintasunerako eta nortasuna garatzeko ezinbestekoak diren ekonomia, gizarte eta kultura mailako eskubideak aseta izateko.

23. artikulua.

- (1) Pertsona orok du lan egiteko eskubidea, lana aukeratzekoa, lan-baldintza bidezkoak eta egokiak izateko, eta langabeziaren aurkako laguntza jasotzekoa.
- (2) Pertsona orok du, diskriminaziorik gabe, lan beragatik lansari berbera jasotzeko eskubidea.
- (3) Lanean ari denak bidezko lansaria eta aski zaiona jasotzeko eskubidea du, bai bera baita bere familia, giza duintasunari dagokion bezala bizitzeko bestekoa. Horretarako aski ez bada lansaria, gizarte kide laguntzaren bidez osatuko da.
- (4) Pertsona orok du, norbere interesen alde egiteko, sindikatuak eratu eta sindikatuko kide izateko eskubidea.

24. artikulua.

Pertsona orori dagozkio atsedenerako eskubidea, aisiarako, lanaldiaren iraupen mugatua izateko eta aldian-aldian ordaindutako oporrak izateko.

25. artikulua.

- (1) Pertsona orok du bizimodu egokia izateko eskubidea, bai berari bai eta bere familiari osasuna eta ongi izatea bermatuko diena, eta batez ere janaria, jantziak, bizitokia, mediku-sorospena eta gizarte-zerbitzuak; eta baita lanik eza, gaixotasuna, elbarritasuna, alarguntasuna, zahartzaroa edo bizibidea nahi gabe galtzeko beste kasuren bat gertatzen denerako aseguru izateko eskubidea ere.
- (2) Amek eta haurrek laguntza bereziak jasotzeko eskubidea dute. Haur guztiek, senar-emazteengandik nahiz ezkontzatik kanpo jaiotakoek, gizartearen babes berbera izateko eskubidea dute.

26. artikulua.

- (1) Pertsona orok du hezkuntza-eskubidea. Hezkuntza dohaingoa izango da, oinarritzko ikasketei dagokienez behintzat. Oinarritzko ikasketak egitea derrigorrezkoa izango da; heziketa tekniko eta lanbiderakoa, orokorra; eta denek izango dute goi-mailako ikasketak egiteko aukera bera, norberaren merximenduen arabera.
- (2) Hezkuntzaren helburua giza nortasuna guztiz garatzea izango da, eta giza eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartzea; herrialde, arraza eta erlijio guztien arteko elkar-ulertze, jasankortasun eta adiskidetasunaren alde egingo du; eta Nazio Batuen jarduna bultzatuko du, bakeak iraun dezan.
- (3) Gurasoek lehentasunezko eskubidea izango dute seme-alabei emango zaien hezkuntza mota aukeratzeko.

27. artikulua.

- (1) Pertsona orok du eskubidea elkarte kultural ekitaldietan aske parte hartzeko, artelanez gozatzeko, eta zientzi aurrerakuntza eta horri darizkion irabazietan parte hartzeko.
- (2) Zientzia, literatura edo arte mailan egindako lanen egile diren pertsona guztiek dute horregatik dagozkien interes moralak eta materialak babes dakizkien eskubidea.

28. artikulua.

Pertsona guztiei dagokien eskubidea da, Aldarrikapen honetan azaldutako eskubide eta askatasunak era eraginkorrean garatzeko dituen gizarte-mailako eta nazioarteko ordena ezar dadin.

29. artikulua.

- (1) Pertsona orok komunitatearekiko betebeharrak ere baditu, komunitatea baita bere nortasuna guztiz eta era askean garatzeko toki bakarra.
- (2) Pertsona orok, gainontzeko herritarren eskubide eta askatasunen begirunea ziurtatzeko eta gizarte demokratiko bateko moral, ordena publiko eta ongizate orokorreko bidezko eskakizunak betetzeko legez ezar daitezkeen mugak baino ez ditu izango dagozkion eskubide eta askatasunez baliatzeko orduan.
- (3) Eskubide eta askatasun hauetaz ezin izango da inor baliatu Nazio Batuen helburu eta irizpideen aurka egiteko.

30. artikulua.

Aldarrikapen honetan jasotako ezertan ezin izango da ulertu Estatuari edo talde edo norbanakoren bati Aldarrikapen honetan bertan adierazitako edozein eskubide eta askatasun deuseztatzeko ekintzak edo jardunak burutzeko eskubidea ematen zaionik.

Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (ICCPR)

(laburpen ez-ofiziala)

- Itun hau 1966ko abenduaren 16an onartu zuen Nazio Batuen Batzar Nagusiak, eta 1976ko martxoaren 23an hasi zen indarrean. 2001eko amaieran, 147 estatuk berretsia zuten Hitzarmena.
- Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean bildutako eskubide zibil eta politikoak, eta askatasunak garatzen ditu Itunak.
- Itunaren 1. artikuluan, autodeterminaziorako eskubidea sustatzeko eta errespetatzeko konpromisoa hartzen dute estatuek. Era berean, herriek beren baliabide eta aberastasun naturalak askatasunez xedatzeko, salerosteko eta edukitzeko eskubideak aintzat hartzen ditu.

Itunak honako eskubide indibidual hauek bermatzen ditu, besteak beste:

2. artikulua

Lege-errekurtsorako eskubidea norberaren eskubideak urratzen dituztenean, urratzaileak kargu ofiziala betez jardun badu ere.

3. artikulua

Gizonek eta emakumeek beren eskubide zibil eta politikoak berdintasunez baliatzeko eskubidea.

6. artikulua

Bizitzarako eta bizirauteko eskubidea.

7. artikulua

Zigor edo tratu anker edo iraingarriarekiko immunitatea.

8. artikulua

Esklabotzarekiko eta morrontzarekiko immunitatea.

9. artikulua

Norberaren askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea, eta atzitze edo atxilotze arbitrarioarekiko immunitatea.

11. artikulua

Zorreatik espetze-zigorrearekiko immunitatea.

12. artikulua

Askatasunerako eta nor bere herrialdean aske ibiltzeko eskubidea.

14. artikulua

Legearen aurreko berdintasunerako eskubidea; erruduntasuna frogatu arte errugabetasun-presuntzioa izateko eskubidea, baita auzitegi inpartzial batek bidezko epaiketa publikoa egiteko eskubidea ere.

16. artikulua

Pertsonari lege-nortasunduna dela onar diezaloten eskubidea.

17. artikulua

Pribatutasunerako eta lege bidez pribatutasuna babesteko eskubidea.

18. artikulua

Pentsamendu-askatasuna, kontzientzia-askatasuna eta erlijio-askatasuna.

19. artikulua

Iritzi- eta adierazpen-askatasuna.

20. artikulua

Gerraren aldeko edo nazioari, arrazari edo erlijioari loturiko gorrotoa bultzatzen duen propagandaren debekua.

21. artikulua

Modu baketsuan biltzeko eskubidea.

22. artikulua

Elkartzeko askatasunerako eskubidea.

23. artikulua

Ezkontzeko eta familia eratzeko eskubidea.

24. artikulua

Haurrentzako eskubideak (adingabe-egoera, herritartasuna, erregistroa eta izena).

25. artikulua

Gai publikoetan parte hartzeko, botoa emateko eta hautatua izateko eskubidea, baita zerbitzu publikoan sartzekoa ere.

26. artikulua

Legearen aurrean berdintzat hartzeko eta legearen babes berbera edukitzeko eskubidea.

27. artikulua

Erljioaren, etniaren edo hizkuntzaren arloko gutxiengoek beren kulturaz gozatzeko, beren erlijioa praktikatzeko eta beren hizkuntza erabiltzeko eskubidea.

Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna (ICESCR)

(laburpen ez-ofiziala)

- Eskubide Kulturalak (1966), Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (1948) eta Eskubide Zibil eta Politikoei buruzko Nazioarteko Ituna (1966) bat eginez, Giza Eskubideen Nazioarteko Aldarrikapena egin zen. Aldarrikapen Unibertsalaren arabera, aldarrikapenarekin bat egin dutenek zera onartu dute: «... askatasun zibil eta politikoak dituen eta beldurrik nahiz premia-egoerarik bizi ez duen gizaki librearen ideala lortzeko, ezinbestekoa da edonork bere eskubide zibil eta politikoak, eta bere eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak baliatzea ahalbidetzen duten baldintzak sortzea».

1. artikulua

Herri guztiek dute autodeterminaziorako eskubidea, beren egoera politiko erabakitzeko eta beren garapen kultural, ekonomiko eta sozialaren alde egiteko eskubidea barne.

2. artikulua

Itun honetan bildutako eskubideak guztiz garatzea arian-arian lortzeko, eta hartarako dauden baliabideak kontuan izanik, ahal diren urrats guztiak egiteko konpromisoa hartu du alderdi bakoitzak. Jende guztiak ditu eskubide berberak, inolako diskriminaziorik gabe.

3. artikulua

Gizonek eta emakumeek itun honetan bildutako eskubideak baliatzeko aukera berbera ziurtatzeko konpromisoa hartu dute Estatuek.

4. artikulua

Eskubide horiek soilik mugatuko dira muga horiek eskubideen nondik norakoekin bateragarriak badira, eta betiere gizarte demokratikoan denenen ongizatea sustatzeko helburua badute.

5. artikulua

Ezein herritarrek, taldek edo gobernuak ez du hemen bildutako eskubide bakar bat ere sunsitzeko eskubiderik.

6. artikulua

Denek dute lanerako eskubidea, norberak aukeratutako eta askatasunez onartutako lanaren bidez bizimodua irabazteko eskubidea barne.

7. artikulua

Denek dituzte honako eskubide hauek: lan-baldintza duinak izatea; bizidetzako soldata izatea, norberak eta familiak bizimodu duina izan dezaten; lan berdinen truke ordainketa berdina izatea; lan-baldintza osasun-garriak eta segurtasunekoak; mailaz igotzeko aukera berdina denentzat; atsedena eta aisia.

Iturria: Giza Eskubideei buruzko Baliabideen Zentroa (Minnesota), honako honetan oinarritua: Giza Eskubideen NBEn zentroa, Eskubideei buruzko Nazioarteko Gutuna, 22. informazio-orria.

8. artikulua

Denek dute merkataritza-elkarteak osatzeko eta bertan izena emateko eskubidea, baita grebarako eskubidea ere.

9. artikulua

Denek dute gizarte-segurantzarako eskubidea, gizarte-asegurua barne.

10. artikulua

Familiari babesa eta asistentzia eman behar zaio. Ezkontzeko, bi ezkontideek ados egon behar dute. Amei babes berezia eman behar zaie. Haurren mesederako neurri espezifikak hartu behar dira, inor bereizi gabe. Haur eta gazteek esplotazio ekonomikotik babestuta egon behar dute. Debekatuta egon behar du haur eta gazteak lan arriskutsu edo kaltegarrietan aritzea. Adin-muga bat ezarri behar da, eta debekatu egin behar da adin-muga horretatik beherako haurrek lan egitea.

11. artikulua

Denek dute norberak eta norberaren familiak bizitze-maila egokia izateko eskubidea, janaria, bizitokia eta arropa egokia barne. Denek dute goserik ez izateko eskubidea.

12. artikulua

Denek dute ahalik eta osasun fisiko eta mentalik handiena izateko eskubidea.

13. artikulua

Denek dute hezkuntzarako eskubidea. Lehen hezkuntzak doakoa eta derrigorrezkoa izan behar du.

14. artikulua

Lehen Hezkuntza doakoa eta derrigorrezkoa ez duten Estatuek hartarako plana eratu behar dute.

15. artikulua

Denek dute kultura-bizitzan parte hartzeko eskubidea eta zientziaren aurrerapenaren onurez gozatzekoa.

Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena

(laburpen ez-ofiziala)

- Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena (CRC) da unibertsalki onartuen dagoen Giza Eskubideen tresna. Munduko herrialde guztiek berretsi dute, bik izan ezik. Haurren Giza Eskubideak biltzen ditu dokumentu bakarrean, arlo guztietako giza eskubideak —zibilak, politikoak, sozialak eta kulturalak— bildu ere. NBEaren Batzar Nagusiak 1989ko azaroaren 20an onartu zuen hitzarmena, eta 1990ean hasi zen indarrean.
- 18 urtetik beherako haur guztientzat errespetatu eta babestu beharreko Giza Eskubideak zehazten ditu hitzarmenak 41 artikulutan.

1. artikulua

Haurra «18 urtetik beherako gizaki oro» gisa definitzea, salbu eta dagoen nazioko legearen arabera adin-nagusitasuna lehenago lortzen bada.

2. artikulua

Hitzarmenean babestutako eskubideak inolako diskriminaziorik egin gabe ziurtatu behar dira.

3. artikulua

Haurrak eraginpean hartzen dituzten ekintza guztietan, lehentasuna eman behar zaio beti haurren interesari.

5. artikulua

Estatuak gurasoen edo familiaren erantzukizuna eta eskubideak eta betebeharrak errespetatu behar ditu.

6. artikulua

Haur orok berez du bizitzeko eskubidea.

7. artikulua

Haur orok du izena eta herritartasuna izateko eskubidea, baita bere gurasoak ezagutzeko eta gurasoek zaintzekoa ere.

8. artikulua

Haurrak identitateko eta herritartasunerako eskubidea du.

9. artikulua

Haurren eskubidea da gurasoen-gandik ez banantzea, haurren interes gorenerako beharrezkoa den izan ezik, betiere prozedura judizialaren bidez.

12. artikulua

Haurrak bere iritzia adierazteko eskubidea du berari dagozkion gai guztietan, baita iritzia hori aintzat har diezaioten ere.

13. artikulua

Haurrak adierazpen-askatasunerako eskubidea du, edozein motatako informazioa eta ideiak bilatzeko, jasotzeko eta zabaltzeko eskubidea barne.

14. artikulua

Haurrak pentsamendu-askatasuna, kontzientzia-askatasuna eta erlijio-askatasuna izateko eskubidea errespetatu behar da.

15. artikulua

Haurrak elkartzeko eta era bakesuan batzarrek egiteko askatasunerako eskubidea du.

16. artikulua

Ezin izango da ezein haurren bizitza pribatua, familia, etxean edo postan nahierara edo legez kontra sartu; haurrak babestuta egon behar du bere ohorearen eta izen onaren aurkako legez kontrako erasoetatik.

17. artikulua

Haurrak nazioko nahiz nazioarteko informazioa eta materiala eskuratzeko duen eskubidea ziurtatu behar du Estatuak.

18. artikulua

Gurasoei dagokie haurren hezikuntzaren eta garapenaren erantzukizun nagusia.

19. artikulua

Estatuak neurri guztiak hartu behar ditu —legearen, administrazioaren, gizaritearen edo hezikuntzaren arlokoak— haurri era guztietako indarkeria, kalte, abusu, arduragabezia, tratu txar edo esplotazio mental edo fisikorik egin ez diezaioten.

24. artikulua

Haurrak maila altueneko osasun-arretarako eskubidea du, batez ere osasun-arloko lehen mailako arretari eta aldez aurretiko zainketen garapenari dagokienez.

26. artikulua

Haurrak gizarte-segurantzaren onurarako eskubidea du.

27. artikulua

Haurrak bere garapen fisiko, mental, espiritual, moral eta soziala ahalbidetzen duen bizi-mailarako eskubidea du.

28. artikulua

Haurrak hezikuntzarako eskubidea du. Estatuak gutxienez lehen irakaskuntza denentzat derrigorrezkoa, eskuragarria eta doakoa izatea bermatu behar du, eta bigarren hezikuntza hainbat modutan garatzea bultzatu behar du; haur guztiek izan behar dute bigarren hezikuntza jasotzeko aukera. Eskolako diziplina haurren duintasuna errespetatuz gauzatu behar da. Hezikuntzak haurren nortasuna, talentuak eta trebetasunak garatzera bideratuta egon behar du, baita honako hauetara ere: Giza Eskubideak eta oinarritzko askatasunak errespetatzera; gizarte librean bizi-modu arduratsua izatera, bakea, laguntasuna, elkar ulertzea, tolerantzia eta berdintasuna ahalbidetzen dituen giroan; eta ingurumenarekiko errespetua garatzera.

30. artikulua

Haurrak bere kulturaz gozatzeko eskubidea du.

31. artikulua

Haurrak atsedenerako eta aisialdirako eskubidea du, baita jolasteko eta bizitza kulturean eta artistikoan askatasunez parte hartzekoa ere.

32. artikulua

Haurrak esplotazio ekonomikotik eta bere bizitza eta garapenerako arriskuak diren lanak egiteko babestuta egon behar du.

33. artikulua

Haurrak droga narkotikoen legez kanpoko erabileratik babestuta egon behar du.

34. artikulua

Haurrak sexu-esplotazio orotik eta sexu-gehiegikeriatik babestuta egon behar du; era berean, ez da haurrik erabiliko ez prostituzioan, ez legez kanpoko beste sexu-praktiketan, ezta jardura edo material porno-grafikotan ere.

38. artikulua

Estatuak ahal diren neurri guztiak hartu behar ditu gatazka armatuetan kaltetutako haurrek babes eta zainketa bereziak jaso ditzaten.

40. artikulua

Arau-hauste edo krimenen bat egin izana leporatzen zaion haurren errugabetasun-presuntzioa bermatu behar da, erruduna dela frogatu arte; bere kasua aurkezteko behar duen lege-laguntza ziurtatu behar zaio haurri; ezin da haurra testigantza ematera edo erruduna dela aitortzea behartu; haurren pribatasuna errespetatu behar da; eta haurren adinarekin, egoerarekin eta ongizatearekin bat datorren tratua eman behar zaio. Ezin da heriotza-zigorrik edo biziarteko katek ezarri, absoluziorako aukerarik eman gabe, 18 urtetik beherako haurrek egindako arau-hausteak direla-eta.

Hitzarmenaren testu osoa eta aukerako protokoloak Interneteko hainbat lekutan kontsultatu eta jaits daitezke, hala nola UNICEFen web-orrian: (<http://www.unicef.org/crc>)

Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmena (laburpena)

(Laburpena)

Hitzarmenaren bidez (Erroman 1950eko azaroaren 4an izenpetu zuten, eta 1953an hasi zen indarrean), legeak bildutako oinarritzko eskubide zibilak eta politikakoak bermatzen dizkiete Estatu kideek estatu horietako herritarrei, baita «beren jurisdikziopean» dauden pertsona guztiei ere. Estatuak edo norbanakoek erreklamazioak aurkez ditzakete Hitzarmenak ezarritako auzitegian. Dena den, Hitzarmena ez dago estatu guztien lege nazionalako sisteman bilduta. Erreklamazioa jartzeko aukera horri esker gauzatzen da Giza Eskubideak oinarritzotzat hartzen dituen nazioarteko legearen teoria, Giza Eskubideak estatu subiranoen legearen eta praktiken gainetik jartzen dituen teoria, alegia.

Bermatutako eskubideak

Bizitzarako eskubidea (2. artikulua)

2. artikulua Estatuak modu arbitrarioan eragindako heriotzatik babesten du norbanakoa, baina ez du heriotza-zigorra baztertzen, zigor hori legeari jarraiki ezartzen bada. 6. Protokoloa, bake-garaletan heriotza-zigorra ezartzeko aukera kentzen duena, 1985ean onartu zen. Heriotza-zigorra kenduko duen beste protokolo bat prestatzen ari dira estatu kideak.

Norbanakoen aske izateko eta segurtasunerako eskubidea (5. artikulua)

5. artikulua Norbanakoen askatasun fisikoa bermatzen du, eta atzitze edo atxilotze arbitrarioetatik babesten ditu; era berean, prozedurako oinarritzko eskubide jakin batzuk ematen dizkie. Horri buruzko xedapenak 4. Protokoloaren 1. artikulua bitartez hedatzen dira. Artikulu horrek zorrazk izateagatik espetxeratzea debekatzen du.

Bidezko epaiketarako eskubidea, auzi zibil eta kriminaletan (6. artikulua)

Eskubide hori 13. artikulua osatzen du; artikulu horrek aginte nazionalaren aurrean errekurtsio efektiborako aukera izateko eskubidea ziurtatzen du. 6. artikuluan bildu denez, prozedurak «arrazoizko epean» gauzatu behar dira. Xedapen hori urratu izanagatik erreklamazioak dira demandatzaileek gehien eskatzen dituztenak. Bidezko epaiketaren ikuspegia honako hauen bidez osatzen da: lege kriminalak atzeraeraginik izan behar ez duela dioen printzipioa (7. artikulua), apelazio-eskubidea auzi kriminaletan, okerreko kondenagatik konpentsazioa jasotzeko eskubidea, eta delitu beragatik bi aldiz epaitua edo zigortua ez izateko eskubidea (7. Protokoloaren 2., 3. eta 4. artikulua).

Bizitza pribatua eta familia-bizitza, etxea eta posta errespetatzea (8. artikulua)

Eskubide hori ezkontzeko eta familia eratzeako eskubideari atxiki da kioke (12. artikulua).

Ezkonduta dauden bitartean, emazteek eskubide eta erantzukizun berdinak izatea (7. Protokoloaren 5. artikulua)

Hitzarmenak Giza Eskubideen Europako Auzitegia aurreikusi du, norbanakoen eskaerak eta estatu arteko auziak kudeatzeko. Epailak guztiz independenteak dira, eta Parlamentu Batzarrak aukeratzen ditu.

Europako Kontseiluko Ministroen Batzarreak epaiketa nola gauzatzen den gainbegiratzen du, urraketa bat atzeman denean, eta estatuak dagokion ekintza zuzentzailea gauzatzen ote duen zaintzen du, administrazio-prozedura gehiago gauzatuz edo lege berriak eginez, esate baterako.

Iturria: Europako Kontseilua, Giza Eskubideen Zuzendaritza Nagusia (www.coe.int/T/E/Human_rights/)

Adierazpen-askatasunerako eskubidea (prentsa-askatasuna barne) (10. artikulua)

Oinarritzko eskubide horren baldintzak 9. artikulua bermaturiko eskubideen garapen logikoa dira (pentsamendu-askatasuna, konzientzia-askatasuna eta erlijio-askatasuna).

Modu baketsuan biltzeko eta elkartzeko eskubidea (11. artikulua)

Nork bere jabetzez modu baketsuan gozatzeko eskubidea (1. Protokoloaren 1. artikulua)

Hezkuntzarako eskubidea (1. Protokoloaren 2. artikulua)

Hauteskunde libreetarako eskubidea (1. Protokoloaren 3. artikulua)

Europako Kontseilua eta Giza Eskubideen babesak.

Joan-etorrian ibiltzeko askatasuna eta non bizi aukeratzeko askatasuna (4. Protokoloaren 2. artikulua)

Zer dagoen debekatuta

Tortura eta tratu nahiz zigor ankerra eta iraingarria (3. artikulua)

Esklabotza, morrontza eta bortxazko lanak (4. artikulua)

Diskriminazioa, Hitzarmenak bermaturiko eskubideak eta askatasunak baliatzeari dagokionez (14. artikulua)

Herrialde batetik bertakoak kanporatzea edo bertan sartzen ez uztea, eta atzerritarren kanporatze kolektiboa (4. Protokoloaren 3. eta 4. artikulua)

Prozeduren babesak herrialde batetik kanporatzeko mehatxupean dauden atzerritarren ere babesten ditu (7. Protokoloaren 1. artikulua)

Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Europako Hitzarmena, I I. Protokoloaren arabera zuzendua

Erroma, 1950-XI-04

Hitzarmenaren testua honako Protokolo hauetako xedapenen bidez zuzendu da: 3. Protokoloa (45. ETS), 1970eko irailaren 21ean indarrean hasi zena; 5. Protokoloa (55. ETS), 1971ko abenduaren 20an indarrean hasi zena; eta 8. Protokoloa (44. ETS). Azken Protokolo horren 5. artikulua 3. idatz-zatiaren arabera, Protokoloa Hitzarmenaren zati izan da indarrean hasi zenetik, 1970eko irailaren 21etik, hain zuzen ere. Protokolo horien bidez zuzendu edo gehitu diren xedapen guztiak I I. Protokoloak (155. ETS) ordezkatu zituen, indarrean hasi zenetik, 1998ko azaroaren 1etik, hain zuzen ere. Egun hartatik aurrera, 9. Protokoloa (140. ETS), 1994ko urriaren 1ean indarrean hasi zena, balio gabe utzi zen, eta 10. Protokoloak (146. ETS) bere xedea galdu zuen.

- Hau izenpetu duten gobernuak, Europako Kontseiluko ki-deak diren aldetik, eta kontuan izanik Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala, Nazio Batuen Batzar Nagusiak 1948ko abenduaren 10ean onartu zuena;
- Kontuan izanik Aldarrikapen honen helburua aipatutako Aldarrikapenean bildutako Eskubideak betetzen eta egiaz nahiz modu unibertsalean aintzat hartzen direla ziurtatzea dela;
- Kontuan izanik Europako Kontseiluaren helburua kideen artean ahalik eta batasun handiena lortzea dela, eta helburu hori lortzeko metodoetako bat Giza Eskubideei eta oinarrizko askatasunei eustea eta ondoren lortzea izango dela;
- Berretsiz zinez sinesten dutela munduan justiziaren eta bakearen oinarri diren oinarrizko eskubide horietan, eta horiei eusteko modurik onena, batetik, egiazko demokrazia politikoa dela eta bestetik, horien mende dauden Giza Eskubideak modu berean ulertzea eta betetzea dela;
- Antzeko pentsamoldeak dituzten eta tradizio politikoen, idealen, askatasunaren eta legearen araberrako erregulazioaren ondare berbera duten herrialdeetako gobernuak diren aldetik, Aldarrikapen Unibertsalean bildutako eskubideetako batzuek denon artean indartzeko lehen urratsak egitea erabakiz.

Honako hau adostu dute:

I. artikulua¹ – Giza Eskubideak errespetatzeko betebeharrak
Itungile Gorenak Hitzarmen honen I. Atalean definituriko eskubide eta askatasun guztiak bermatu beharko dizkiete beren jurisdikziopeko pertsona guztiei.

I. Atala¹ – Eskubideak eta askatasunak

2. artikulua¹ – Bizitzeko eskubidea

1. Lege bidez babestu beharko da pertsona guztien bizitzarako eskubidea. Inori ezin izango zaio bizitza nahita kendu, betiere zigor hori dagokion krimena zigortzeko tribunalen batek emandako epaia betearazteko ez bada.
2. Ez da ulertuko artikulua hau urratuz kendu dela bizitza, hartarako indarra ezinbestean erabili behar izan bada; hain zuzen ere:
 - a. edozein pertsona legez kanpoko indarkeriatik defendatzeko;
 - b. norbait legez atzitzeko edo legez atxilotuta dagoen norbaitek ihes egitea saihesteko;
 - c. matxinada edo altxamenduren bat desagiteko legez egindako ekintzaren batez ondorioz

3. artikulua² – Torturaren debekua

Ezein pertsonari ezin izango zaio torturarik edo zigor edo tratu ankerrik edo laidogarrik eman.

4. artikulua¹ – Esklabotzaren edo bortxazko lanen debekua

1. Ezin izango da inor besteen esklabo edo uztapeko jarri.
2. Ezin izango da inor behartu bortxazko edo nahitaezko lanak egitera.
3. Artikulu honen xedeari dagokionez, ez da «bortxazko edo nahitaezko lantzat» hartuko:
 - a. Hitzarmen honen 5. artikuluari jarraiki egitea eskatzen den edozein lan, nola atxilotzealdi arruntean hala atxilotze horri dagokion askatasun baldintzatuan;
 - b. Edozein zerbitzu militar, edo, kontzientzia-eragozpen kasuan eta betiere kontzientzia-eragozpena onartua dagoen herrialdeetan, nahitaezko soldadutza ordez eskatzen den edozein zerbitzu;
 - c. Larrialdi edo hondamainen batek komunitatearen ongizatea arriskuan jartzen duenean eskatutako edozein zerbitzu;
 - d. Ohiko herritar-betebeharren arteko edozein lan edo zerbitzu.

5. artikulua¹ – Askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea

1. Pertsona guztiek dute askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea. Ezin izango zaio inori bere askatasuna kendu, honako kasu hauetan izan ezik, eta betiere legeak agindutako prozedurari jarraiki:
 - a. Norbait legez atxilotzen dutenean, betiere tribunal eskudunen batek kondenatu ondoren;
 - b. Norbait legez atzitzen edo atxilotzen dutenean, tribunal baten legezko agindua bete ez duelako, edo legean bildutako edozein betebeharrak betetzea ziurtatzeko;
 - c. Norbait legez atzitzen edo atxilotzen dutenean, betiere, ofentsaren bat egin duelako arrazoizko susmoa dela-eta, eskumeneko legezko agintaritzaren aurrera eramatearren; edo atzitzea edo atxilotzea beharrezkotzat jotzen dutenean arau-hausteren bat egitea saihesteko edo arau-haustea egin ondoren ihes egitea saihesteko;
 - d. Lege-agindu bidez adingaberen bat atxilotzen dutenean, hezkuntza-ikuskaritzako helburuekin, edo eskumeneko legezko agintaritzaren aurrera eramateko legez atxilotzen dutenean;
 - e. Norbait legez atxilotzen dutenean, gaixotasun infektzioak hedatzea saihesteko, edo gaixo mentalak, alkoholzaleak, drogazaleak edo arloak legez atxilotzen dituztenean;
 - f. Norbait atxilotzen dutenean, herrialderen batean legez kontra sar ez dadin, edo deportatu edo estraditatu behar dutela-eta.

2. Atzitu orori emango zaio atzipenaren arrazoiak eta haren aurkako edozein karguren berri, atzitu eta berehala eta ulertzen duen hizkuntzan.

3. Artikulu honen 1.c idatz-zatiko xedapenen arabera atzitzen edo atxilotzen duten edonor berehala eraman beharko dute tribunalaren aurrera edo botere judiziala baliatzeko legeak baimendutako bestelako ofizialen batengana, eta eskubidea izango du epaiketa arrazoizko epean egin diezaizoten edo epaitu arte aska diezaizoten. Epaietara bertaratuko delako bermeen baldintzapean askatu ahal izango dute.
4. Atzitu edo atxilotu dutela-eta askatasuna kendu dioten edonork izango du prozesu bati ekiteko eskubidea, prozesu horren bidez auzitegi batek legeaz atzitu ote duten erabaki dezan, eta, legez kanpo atxilotu badute, askatzeko agindua eman dezan.
5. Artikulu honetako xedapenak urratuz atzitu edo atxilotutako edonork izango du konpentsazioa aplikatzeko eskubidea.

6. artikulua³ – Bidezko epaietarako eskubidea

1. Pertsona baten eskubide eta betebeharrak zibilak edo haren kontrako edozein kargu kriminala zehaztean, edozein pertsonak du ikustaldi publikorako eskubidea. Ikustaldi hori legeak ezarritako tribunal inpartzial eta independenteak egingo du, zentzuzko epe batean. Epai publikoki eman beharko da, baina prentsari eta jendeari eragotzi ahal izango zaio epaiketa osora edo haren zati batera bertaratzeko aukera, gizarte demokratiko batean arrazoi moralak, ordena publikokoak edo segurtasun nazionalakoak tarteko, adingabeen interesak edo alderdien bizitza pribatua babesteko beharrezkoa denean, edo tribunalaren iritziz beharrezkoa den punturaino soilik, publikotasunak justiziaren interesari kalte egingo liekeen egoera berezietan.
2. Delituren bat leporatzen zaion edozein pertsona erruduntzat hartuko da legeri jarraiki erruduna dela frogatzen den arte.
3. Delituren bat leporatzen zaion edozein pertsonak gutxieneko honako eskubide hauek ditu:
 - a. Bere kontrako akusazioaren nondik norakoari eta arrazoiari buruzko informazio zehatza garaiz jasotzekoa, ulertzen duen hizkuntza batean;
 - b. Bere defentsa prestatzeko denbora eta erraztasun egokiak izatekoa;
 - c. Bere kabuz edo berak aukeratutako legeko laguntzaren bidez defendatzeko, edo, legeko laguntza ordaintzeko behar adina baliabide ez badu, doako defentsa izatekoa, justiziaren intereserako beharrezkoa denean;
 - d. Bere kontrako lekukoak aztertzeak edo alde aurretik aztertzeak, eta bere aldeko lekukoak laguntza eta azterketa izatekoa, kontrako lekukoak baldintza beretan;
 - e. Interprete baten doako laguntza izatekoa, auzitegian erabiltzen duten hizkuntza ulertu edo hitz egin ezin badu.

7. artikulua⁴ – Legerik gabe zigorrak ez

1. Inor ez da edozein deliturgatik errunduntzat hartuko edozein egite ez ez-egiterengatik, egite edo ez-egite hori egiten duenean nazioko edo nazioarteko legean delitutzat hartzen ez bada. Era berean, ez da ezarriko delitua egiten denean dagozkion baina zigor handiagorik.
2. Artikulu honek ez du eragotziko edozein egite edo ez-egite dela-eta edozein pertsona epaitzea eta zigortzea, betiere egin zen unean egite edo ez-egite hori egintza kriminala bazen, nazio zibilizatuak aintzat hartzen dituzten legearen printzipio orokorren arabera.

8. artikulua¹ – Bizitza pribatuaren eta familia-bizitzaren errespeturako eskubidea

1. Pertsona guztiek dute beren bizitza pribatuaren eta familia-bizitzaren, beren etxearen eta beren postaren errespeturako eskubidea.
2. Ezein agintari publikok ez du esku hartuko eskubide hori baliatzeko aukeran, salbu eta gizarte demokratikoetan legearen arabera beharrezkoa bada herrialdearen segurtasun nazionala, segurtasun publikoa edo ongizate ekonomikoa babesteko, desordenaren edo krimenaren prebentziorako, osasuna edo morala babesteko, edo besteen eskubide eta askatasunak babesteko.

9. artikulua¹ – Pentsamendu-askatasuna, kontzientzia-askatasuna eta erlijio-askatasuna

1. Pertsona guztiek dute pentsamenduko, kontzientziako eta erlijio-askatasunerako eskubidea; eskubide horrek norberaren erlijioa edo sinesmenak aldatzeko askatasuna hartzen du eraginpean, baita nork bere erlijioa edo sinesmenak adierazteko ere, bakarrik edo beste batzuekin, jendaurrean edo modu pribatuan, goretzeko, irakasteko edo betetzeko ekintzetan.
2. Norberaren erlijioa edo sinesmenak adierazteko askatasunak legearen araberrako mugak izango ditu, betiere gizarte demokratikoetan beharrezkoa bada ordena publikoa, osasuna edo morala babesteko edo besteen eskubide eta askatasunak babesteko.

10. artikulua¹ – Adierazpen-askatasuna

1. Pertsona orok du adierazpen-askatasunerako eskubidea. Eskubide horrek iritzia emateko eta informazioa eta ideiak jaso eta zabaltzeko askatasuna hartu beharko du eraginpean, agintari publikoek esku hartu gabe eta mugak kontuan izan gabe. Artikulu honek ez du eragotziko Estatuek irratiko, telebistako edo zinemako enpresei dagokien lizentzia eskatzea.
2. Askatasun horiek baliatzeko aukerari, betebeharrak eta erantzukizunak dakartzanez gero, legearen araberrako formaltasun, baldintza, murrizketa edo isunak ezarri ahal izango zaizkio, betiere gizarte demokratikoetan beharrezkoa bada segurtasun nazionalaren, lurralde-osotasunaren edo segurtasun publikoaren intereserako, desordenaren edo krimenaren prebentziorako, osasuna edo morala babesteko, besteen ospea edo eskubideak babesteko, konfidentzialtasunez jasotako informazioa ez zabaltzeko edo botere judizialaren aginteari eta inpartzialtasunari eusteko.

11. artikulua⁵ – Biltzeko eta elkartzeko askatasuna

1. Pertsona guztiek dute modu baketsuan biltzeko askatasunerako eta beste batzuekin elkartzeko askatasunerako eskubidea, beren interesak babestearren sindikatuak eratzeak eta sindikatuaren parte hartzeko eskubidea barne.
2. Eskubide horiek baliatzeko aukerari legearen araberrako murrizketak soilik ezarri ahal izango zaizkio, betiere gizarte demokratikoetan beharrezkoak badira segurtasun nazionalaren edo segurtasun publikoaren intereserako, desordenaren edo krimenaren prebentziorako, osasuna edo morala babesteko edo besteen eskubide eta askatasunak babesteko. Artikulu honek ez du eragotziko indar armatuek, polizia edo Estatuaren administrazioak eskubide horiek baliatzeko aukerari legezko murrizketak ezartzea.

12. artikulua¹ – Ezkontzeko eskubidea

Ezkontzeko adinetik aurrera, gizonak eta emakumeak ezkontzeko eskubidea dute, baita familia eratzeko ere, betiere eskubide hori baliatzeko aukera arautzen duten lege nazionalen arabera.

13. artikulua¹ – Errekurtso efektiborako eskubidea

Hitzarmen honetan aintzat hartutako eskubideak eta askatasunak urratu dizkieten pertsona orok du instantzia nazionalen errekurtso efektiboa izateko eskubidea, baita eskubide eta askatasun horiek urratu dizkietenek beren eginkizun ofizialen jardunean urratu badizkiote ere.

14. artikulua¹ – Diskriminatzeo debekua

Hitzarmen honetan aintzat hartutako eskubideak eta askatasunak baliatzeko aukera inolako bereizketarik gabe ziurtatu behar da, batez ere honako arrazoi hauei dagokienez: sexua, arraza, kolorea, hizkuntza, erlijioa, iritzi politikoak edo bestelakoak, jatorri nazionala edo soziala gutxiengo nazionalen bateko kidea izatea, aberastasuna, jaiotza edo beste edozein egoera.

15. artikulua¹ – Indargabetzea premia-egoeraren kasuan

1. Gerra edo nazioaren bizitza arriskuan jartzen duen bestelako arrisku publikoren bat gertatzen bada, edozein Itungile Gorenak hartu ahal izango ditu Hitzarmen honetan aurreikusitako betebeharrak indargabetzeko neurriak, betiere egoeraren arabera guztiz beharrezkoa bada eta neurri horiek ez badira nazioarteko zuzenbidearen ondoriozko gainerako betebeharren aurkakoak.
2. Aurreko xedapenak ez du 2. artikulua indarrak gabe uzteko baimenik ematen, gerrako bidezko ekintzen ondoriozko heriotzen kasuetarako izan ezik, ezta 3. 4. (1. paragrafoa) eta 7. artikulua indarrak gabe uztekoa ere.
3. Indargabetze-eskubide hori baliatzen duen Itungile Goren orok hartutako neurriak eta neurri horiek hartzeko arrazoiei buruzko informazio guztia emango dio Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiari. Era berean, neurri horien indarraldia noiz amaitu den eta Hitzarmenean jasotako xedapenak indarrean berriz noiz hasi diren adieraziko dio Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiari.

16. artikulua¹ – Atzeritarren jarduera politikorako murrizketak

10., 11. eta 14. artikuluetako xedapen bakar bat ere ezin izango da hartu Itungile Gorenentzako debekutzat, hain zuzen ere atzeritarren jarduera politikorako murrizketak ezartzeko debekutzat.

17. artikulua⁶ – Eskubideaz abusatzeo debekua

Estatuei, taldeei edo gizabanakoei dagokienez, Hitzarmen honetako xedapen bakar bat ere ezin izango da hartu Hitzarmen honetan aintzat hartutako eskubideak eta askatasunak suntsitzeko edozein jarduerarako edo egintzarako eskubidetzat, edo Hitzarmenean eskubide eta askatasun horietarako aurreikusi direnak baino muga handiagoetarako eskubidetzat.

18. artikulua¹ – Eskubideen murrizketaren aplikaziorako muga

Hitzarmen honi dagokienez, eskubide eta askatasun horiei ezartzen zaizkien murrizketak aurreikusitako helbururako besterik ezin izango dira aplikatu.

II. titulua⁷ – Giza Eskubideen Europako Auzitegia
19. artikulua – Auzitegiaren eraketa

Hitzarmen honek eta Hitzarmenaren Protokoloek Itungile Gorenei dakartzkien konpromisoak errespetatuko direla ziurtatzearren, Giza Eskubideen Europako Auzitegia eratu da. Hemendik aurrera «Auzitegia» esango zaio. Auzitegi horrek modu iraunkorrean jardungo du.

20. artikulua – Epaleen kopurua

Itungile Goren adina epaile izango ditu Auzitegiak.

21. artikulua – Bere eginkizunak baliatzeko baldintzak

1. Epaleek begiramen moralik handiena izango dute eta eginkizun judizial gorenetan jarduteko eskatzen diren baldintzak beteko dituzte, edo ospe handiko legelariak izango dira.
2. Epaleak indibidualki jardungo dute Auzitegian.
3. Beren agintaldian, epaleek ezin izango dute honako eskakizun hauekin bat ez datorren jarduerarik egin: independentziarekin, inpartzialtasunarekin eta arduraldi osoz jarduteko behar den prestasunarekin. Auzitegiak erabakiko du paragrafo honen aplikazioaren inguruan sortzen den edozein auzi.

22. artikulua – Epaleen hautaketa

1. Parlamentu Batzarrak aukeratuko ditu epaileak, Itungile Goren bakoitzari dagokionez. Horretarako, Itungile Goren horrek hiru izangai aurkeztuko ditu eta boto gehien jasotzen duena aukeratuko dute.
2. Prozedura bera erabiliko da Auzitegia osatzeko, Itungile Goren gehiago atxikitzen zaizkionean, baita hutsik geratzen diren lekuak betetzeko ere.

23. artikulua – Agintaldiaren iraupena

1. Epaleak sei urteko aldirako aukeratuko dira. Behin baino gehiagotan aukera daitezke. Dena den, lehen hautaketan aukeratutako epaileei dagokienez, haietako erdien agintaldia hiru urte igaro ondoren amaituko da.
2. Hiru urteko hasierako aldia betetakoan agintaldia zer epaileri amaituko zaien aukeratzeko, Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiak zozketa egingo du hasierako agintaldirako hautaketa amaitu eta berehala.
3. Epaleen erdien eginkizunak hiru urtetik hiru urtera berrituko direla ahal den neurrian ziurtatzeko, Parlamentu Batzarrak, beste hautaketa bat egin baino lehen, aukeratu beharreko epaileen agintaldi batek edo gehiagok sei urtekoa ez den iraupena izatea erabaki ahal izango du. Nolanahi ere, iraupen hori ez da bederatzir urtetik gorakoa izango, ezta hiru urtetik beherakoa ere.
4. Hainbat agintaldi esleitzea egokia bada eta Parlamentu Batzarrak aurreko paragrafoa aplikatzen badu, agintaldiak zozketa bidez banatuko dira. Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiak egingo du zozketa, hautaketa amaitu eta berehala.
5. Agintaldia amaitu ez duen epailearen baten ordezkari jarduteko aukeratzeko epaileak aurreko epailearen agintaldia amaitu arte jardungo du bere eginkizunetan.
6. Epaleen agintaldia 70 urte betetzen dituztenean amaituko da.
7. Epaleek beren eginkizunetan jardungo dute ordezkatzeko dituzten arte. Dena den, dagoeneko esleituta dituzten auzien ardurari eutsiko diote.

24. artikulua – Kargutik kentzea

Epaile bati honako kasu honetan soilik utzaraziko zaizkio bere eginkizunak: gainerako epaileen gehiengoak (bi heren) erabakitzen badu epaile horrek dagoeneko ez dituela betetzen bere kargurako beharrezkoak diren baldintzak.

25. artikulua – Idazkaritza eta berresleak

Auzitegiak idazkaritza bat izango du, eta Auzitegiaren araudiaren arabera ezarriko dira idazkaritza horren eginkizunak eta antolamendua. Idazkaritzak hainbat berresleren laguntza izango du.

26. artikulua – Auzitegiaren Osoko Bilkura

Auzitegiaren Osoko Bilkurak:

- Auzitegiaren presidentea eta presidenteorde bat edo bi aukeratuko ditu, hiru urterako. Kide horiek berriz aukeratu ahal izango dira;
- Salak eratuiko ditu, aldi jakin baterako;
- Auzitegiako Saletako presidentek aukeratuko ditu, eta presidente horiek berriz aukeratu ahal izango dira;
- Auzitegiaren araudia onartuko du; eta
- Idazkaria eta hari atxikitako idazkari bat edo gehiago aukeratuko ditu.

27. artikulua – Batzordeak, Salak eta Sala Nagusia

- Eraginpean jartzen zaizkion auziak aztertzeko, hiru epailez osatutako batzordeetan jardungo du Auzitegiak, edo zazpi epailez osatutako Saletan, edo hamazazpi epailez osatutako Sala Nagusia. Auzitegiako Salek aldi jakin baterako eratuko dituzte batzordeak.
- Auziko Alderdi den Estatu bat ordezkatzeko aukeratutako epailea dagokion Salako eskubide osoko kidea izango da, baita Sala Nagusikoa ere; hura ez dagoenean, edo esku hartzeko moduan ez dagoenean, Alderdi den Estatu horrek epaile-eginkizunetan jardungo duen pertsona bat izendatuko du.
- Honako hauek ere badira Sala Nagusiko kide: Auzitegiako presidentea, presidenteordeak, Saletako presidentek, eta Auzitegiaren araudiari jarraiki izendaturiko gainerako epaileak. 43. artikulua betez, auzia Sala Nagusiaren eraginpean jartzen denean, epaia eman duen Salako ezein epailek ezin izango du bertan jardun, honako hauek izan ezik: Salako presidentek eta interesdun Alderdi den Estatu ordezkatzuz esku hartu duen epaileak.

28. artikulua – Batzordeak onartezin deklaratzeari

Batzorde batek, aho batez, 34. artikuluari jarraiki aurkeztu den demanda onartezin deklaratu edo artxiba dezake, ebazpen hori emateko berrikuspen gehigarriak egin behar ez denean. Ebazpena behin betikoa izango da.

29. artikulua – Salen ebazpenak, auziaren onargarritasunari eta funtsari buruzkoak

28. artikuluari jarraiki ebazpenik eman ez bada, 34. artikuluari jarraiki aurkeztu diren demanda indibidualen onargarritasunari eta funtsari buruzko erabakia hartuko du Salak.
- Estatuek 33. artikuluari jarraiki aurkeztutako demanden onargarritasunari eta funtsari buruzko erabakia hartuko du Salak.
- Ez-ohiko kasuetan Auzitegiak kontrako erabakia hartzen ez badu, onargarritasunari buruzko ebazpena bereiz ematen da.

30. artikulua – Eskumena Sala Nagusiaren esku uztea

Salaren baten eraginpean dagoen auziak Hitzarmenaren eta haren Protokoloen interpretazioari buruzko arazo larria planteatzen badu, edo arazo jakin bati emandako irtenbidea Auzitegiak aldez aurretik emandako epaia-aren kontrakoa bada, eskumena Sala Nagusiaren esku utzi ahal izango du Salak, betiere oraindik epaia eman ez badu eta alderdiren bat horren aurka ez badago.

31. artikulua – Sala Nagusiaren atribuzioak

Sala Nagusiak

33. artikuluari edo 34. artikuluari jarraiki aurkeztu diren demandei buruzko erabakia hartuko du, Salak

30. artikuluari jarraiki auzia haren esku uzten denean edo auzia 43. artikuluari jarraiki haren eraginpean uzten denean; eta

47. artikuluari jarraiki egiten dizkieten kontsulta-irizien eskaerak aztertuko ditu.

32. artikulua – Auzitegiaren eskumena

- Auzitegiaren eskumenekoak dira Hitzarmenaren eta haren Protokoloen interpretazioari eta aplikazioari buruz eraginpean jartzen dizkieten auzi guztiak, hain zuzen ere 33., 34. eta 47. artikuluetan ezarritako baldintzetan eraginpean jartzen dizkietenak.
- Auzitegiaren eskumena aurkaratzen badute, Auzitegiak erabakiko du aurkaratze horri buruz.

33. artikulua – Estatuaren arteko auziak

Itungile Goren orok jarri ahal izango du auzitegiaren eraginpean Hitzarmenaren eta haren Protokoloetan xedatutakoaren edozein urraketa, betiere urraketa hori beste Itungileren bati egotz dakiokela uste badu.

34. artikulua – Demanda indibidualak

Edozein pertsona fisikok, gobernu kanpoko erakundek edo partikularren taldek aurkeztutako edozein demandaz arduratu ahal izango da Auzitegiak, betiere demanda aurkeztu duenak Hitzarmenaren edo haren Protokoloetan aintzat hartutako eskubideak Itungile Gorenaren batek urratu dizkiolakoan aurkeztu badu. Eskubide hori eraginkor baliatzeko eragozpenik ez jartzeko konpromisoa hartu dute Itungile Gorenak.

35. artikulua – Onargarritasun-baldintzak

- Ezin izango da Auzitegiari jo alde aurretik errekursoetarako barne-bideak agortu gabe, oro har aintzat hartzen diren nazioarteko zuzenbideko printzipio orokorren arabera. Behin betiko barne-ebazpena ematen den egunetik sei hilabeteko epea izango da Auzitegiari jotzeko.
- Auzitegiak ez du 34. artikulua betez egindako demanda indibidualik onartuko, demanda hori
 - anonimoa bada; edo
 - funtsen, Auzitegiak aldez aurretik aztertutako beste demanda baten antzekoa bada edo aldez aurretik ikerketako edo konponketako nazioarteko beste instantziaren baten eraginpean jarri bada, eta eginkizun berririk biltzen ez badu.
- Auzitegiak onartezintzat hartuko du 34. artikulua betez aurkezturiko edozein demanda indibidual, Hitzarmenaren edo haren Protokoloen xedapenei bateraezina dela, gaizki oinarrituta dagoela edo neurriz kanpoko dela irizten badio.
- Onartezintzat hartzen duen edozein demanda atzera botako du Auzitegiak, artikulua hau betez. Prozeduraren edozein fase-tan hartu ahal izango du erabaki hori.

36. artikulua – Hirugarrenen esku-hartzea

- Salaren baten edo Sala Nagusiaren eraginpean jartzen den edozein auzitan, demandatzailearen nazioaren ordezkari den Itungile Gorenak ohar idatziak aurkezteko eta ikustaldian parte hartzeko eskubidea izango du.
- Justizia egoki administra dadin, auziko alderdi ez den edozein Itungile Goren edo demandatzailea ez den beste edozein interesdun gonbidatu ahal izango du Auzitegiako presidentek ohar idatziak aurkeztera edo ikustaldian parte hartzera.

37. artikulua – Demandak artxibatzea

1. Prozeduraren edozein unetan demanden erregistrotik demanda jakin bat kentzea erabaki ahal izango du auzitegiak, zirkunstantziek honako hauek egiaztatzeak aukera ematen badute:
 - a. demandatzaileak dagoeneko ez diola demandari eutsi nahi; edo
 - b. auziari buruzko ebazpena eman dela; edo
 - c. Auzitegiak egiaztatutako beste edozein arrazoi tarterko, demanda aztertzen jarraitzea ez dagoela justifikatuta dagoeneko. Dena den, Auzitegiak demanda aztertzeari eutsiko dio Hitzarmenak eta bere Protokoloek bermatutako Giza Eskubideekiko errespetua hori eskatzen badu.
2. Prozedura demanden erregistroan berriz biltzeko erabakia hartu ahal izango du, zirkunstantziek justifikatzen dutela irizten badio.

38. artikulua – Auziaren kontraesaneko azterketa eta adiskidetasuneko konponketen prozedura

1. Auzitegiak demanda jakin bat onargarritzat hartzen badu:
 - a. kasuaren kontraesaneko azterketa egingo du alderdien ordezkariekin, eta, hala badagokio, arakatzearabakiko du, eta Estatu interesdunek behar diren erraztasunak emango dizkiote, eraginkor jardun dezan;
 - b. interesdunen esanetara jarriko dira, kasua adiskidetasunez konpon dadin, Giza Eskubideekiko errespetuan oinarrituta, Hitzarmenak eta bere Protokoloek aintzat hartzen dituzten bezala.
2. Prozedura hori, 1. b) paragrafoan adierazitakoa alegia, isilpekoa izango da.

39. artikulua – Adiskidetasuneko konponketaren amaiera

Adiskidetasuneko konponketa lortu bada, Auzitegiak auzi hori demanden erregistrotik kendu eta artxibatuko du, ebazpen baten bidez. Ebazpen horretan, gertakizunak labur-labur aipatuko dira, baita emandako ebazpena ere.

40. artikulua – Ikustaldi publikoa eta dokumentuak eskuratzeko aukera

1. Ikustaldia publikoa da, salbuespeneko zirkunstantziak direla-eta auzitegiak bestelakorik erabakitzen ez badu.
2. Jende guztiak eskuratu ahal izango ditu idazkaritza bildutako dokumentuak, Auzitegiako presidentek bestelakorik erabakitzen ez badu.

41. artikulua – Konpontze ekitatiboa

Auzitegiak Hitzarmena edo bere Protokoloak urratu direla deklaritzen badu, eta Itungile Gorenaren barne-zuzenbideak urraketa hori modu inperfektuan konpontzeko aukera besterik ematen ez badu, Auzitegiak konpontze ekitatiboa emango dio alderdi kaltetuari, hala badagokio.

42. artikulua – Salen epaiak

Salen epaiak behin betikoak izango dira, 44. artikuluko 2. paragrafoan xedatutakoari jarraiki.

43. artikulua – Auzia Sala Nagusiaren eraginpean jartzea

1. Sala batek epaia ematen duenetik eta hiru hilabeteko epean, auziko edozein alderdik eskatu ahal izango du, salbuespeneko kasuetan, auzi hori Sala Nagusiaren eraginpean jartzea.
2. Sala Nagusiko bost epaiez osaturiko elkargo batek demanda onartuko du, auziak Hitzarmenaren edo haren Protokoloen

interpretazioari edo aplikazioari buruzko arazo larria edo arazo orokor larria baldin badakar.

3. Elkargo horrek demanda onartzen badu, Sala Nagusiak epai bidez emango du auziari buruzko erabakia.

44. artikulua – Behin betiko epaiak

1. Sala Nagusiaren epaia behin betikoa izango da.
2. Sala baten epaia behin betikoa izango da baldin eta
 - a. alderdiek deklaritzen badute ez dutela auzi hori Sala Nagusiaren eraginpean jartzea eskatuko; edo
 - b. epaia eman denetik ondorengo hiru hilabeteetan auzi hori Sala Nagusiaren eraginpean jartzea eskatu ez bada; edo
 - c. Sala Nagusiko elkargoak auzia bere eraginpean jartzeko demanda atzera botatzen badu, 43. artikulua betez.
3. Behin betiko epaia argitara emango da.

45. artikulua – Epaiak eta ebazpenak arrazoitzea

1. Epaiak eta demandak onargarritzat edo onartezintzat hartzen dituzten ebazpenak arrazoitu egin beharko dira.
2. Epaiak ez badu epaileen aho bateko iritzia osorik edo partzialki adierazten, edozein epailek izango du bere iritzia epaiari bereiz atxikitzeak eskubidea.

46. artikulua – Epaien indar loteslea eta betearazpena

1. Itungile Gorenak, alderdi diren auzietan, Auzitegiaren behin betiko epaiak onartzeko konpromisoa hartu dute.
2. Auzitegiaren behin betiko epaiaren berri emango zaio Ministroen Batzordeari, epaia betetzen dela zain dezan.

47. artikulua – Kontsulta-iritziak

1. Hitzarmenaren eta haren Protokoloen interpretazioari buruzko gai juridikoen inguruko kontsulta-iritziak eman ahal izango ditu Auzitegiak, Ministroen Batzordeak eskatuta.
2. Aldiz, ezin izango du honako hauei buruzko iritzirik eman: Hitzarmenaren I. Tituluan eta Hitzarmenaren Protokoloetan definitutako eskubide eta askatasunen edukiarekin edo hedadurarekin zerikusia duten gaiak, eta Hitzarmenak aurreikusitako errekurtsioa aurkeztu dela-eta Auzitegiak eta Ministroen Batzordeak beren ardurapean izandako gaiak.
3. Ministroen Batzordeak Auzitegiari iritzia ematea eskatzeko ebazpena Batzordean parte hartzeko eskubidea duten ordezkarien botoen gehiengoarekin onartuko da.

48. artikulua – Auzitegiaren kontsulta-eskumena

Ministroen Batzordeak kontsulta-iritziari buruz egindako eskaera Auzitegiaren eskumenekoa bada, 47. artikuluko definizioari jarraiki, Auzitegiak ebazpena emango du.

49. artikulua – Kontsulta-iritziak arrazoitzea

1. Emandako iritzia arrazoitu egingo du Auzitegiak.
2. Iritziak ez badu epaileen aho bateko iritzia osorik edo partzialki adierazten, epaile orok izango du bere iritzia epaiari bereiz atxikitzeak eskubidea.
3. Auzitegiaren iritzia Ministroen Batzordeari jakinaraziko zaio.

50. artikulua – Auzitegiaren funtzionamendu-gastuak

Auzitegiaren funtzionamendu-gastuak Europako Kontseiluaren kargurakoak izango dira.

51. artikulua – Epaileen pribilegioak eta immunitateak

Beren eginkizunen jardunean ari diren bitartean, epaileek pribilegio eta immunitate jakin batzuk izango dituzte, Europako Kontseiluaren Estatutuko 40. artikuluan eta artikuluko horren arabera egindako akordioetan aurreikusitakoak, hain zuzen ere.

III. titulua^{8,9} – Hainbat xedapen**52. artikulua¹ – Idazkari Nagusiaren inkestak**

Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiak eskatuta, Itungile Goren orok emango ditu behar diren azalpenak, bere barne-zuzenbideak Hitzarmen honetako edozein xedapen egiaz aplikatzea nola ziurtatzen duen argitzezko.

53. artikulua¹ – Aintzat hartutako Giza Eskubideen babesa

Hitzarmen honetako ezein xedapenen interpretazioak ez du ekarriko edozein Itungile Goren legeen arabera edo Itungile horrek parte hartzen duen beste edozein Hitzarmenetan aintzat hartutako Giza Eskubideak eta oinarritzko askatasunak mugatzea edo kaltetzea.

54. artikulua¹ – Ministroen Batzordearen ahalmenak

Hitzarmen honetako xedapen bakar batek ere ez ditu zalantzan jarriko Europako Kontseiluaren Estatutuak Ministroen Batzordeari emandako ahalmenak.

55. artikulua¹ – Desadostasunak konpontzeko beste moduei uko egitea

Itungile Goren uko egin diote, konpromiso bereziren baten kasuan izan ezik, beren artean dituzten itunak, hitzarmenak edo deklarazioak baliatzeari, Hitzarmen honen interpretazioak eragindako desadostasunetarako Hitzarmen honetan aurreikusitakoaz bestelako konpontze-prozeduraren bat demanda bidez erabiltzeko.

56. artikulua¹⁰ – Lurralde-aplikazioa

¹¹ Hitzarmena berrestean edo horren ondoren, edozein Estatuk adierazi ahal izango du, Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiari hartarako jakinarazpena igorrita, Hitzarmen hau zer lurralderi aplikatuko zaizen, alegia, nazioarteko harremanak Estatu horren ardurapean dituzten lurralde guztiei edo horietako batzuei aplikatuko ote zaizen, eta hori guztia artikuluko honetako 4. paragrafoan xedatutakoa bazter utzi gabe.

2. Jakinarazpenean adierazitako lurraldeari edo lurraldeei aplikatzen hasiko zaio/zaie Hitzarmena, Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiak jakinarazpen hori jaso eta hogeita hamar egun iragan ondoren.

3. Adierazitako lurralde horietan, tokiko premiak kontuan izanik aplikatuko dira Hitzarmen honetako xedapenak.

⁴² Artikulu honen lehen paragrafoarekin bat datorrela adierazi duen Estatu orok adierazi ahal izango du, hortik aurrera edozein unetan, lurralde horietako bati edo batzuei dagokionez Auzitegiaren honako eskumen hau onartzen duela: pertsona fisikoen, gobernu kanpoko erakundeen edo partikularren taldeen demandez arduratzeko eskumena, Hitzarmenaren 34. artikuluan aurreikusitakoari jarraiki.

57. artikulua¹ – Erreserbak

1. Estatu orok formulatu ahal izango du, Hitzarmen hau sinatzean edo Hitzarmena berresteko tresna aurkeztean, Hitzarmenaren xedapen jakin bati buruzko erreserba, betiere Estatu horretan indarrean dagoen legeren bat xedapen horrek

bat ez badator. Artikulu honek ez du erreserba orokorretarako baimenik ematen.

2. Artikulu honi jarraiki formulatutako erreserba orori dagokion legearen azalpen laburra atxikiko zaio.

58. artikulua¹ – Amaiera iragartzea

1. Itungile Goren bati dagokionez Hitzarmena indarrean hasi zenetik bost urte igaro arte, Itungile horrek ezin izango du iragarri Hitzarmen honen amaiera. Horretarako, sei hilabetezko aurrerapenez jakinarazi beharko dio Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiari, eta hark, berriz, gainerako Itungileei emango die horren berri.

2. Amaiera-iragarpen horrek ez du eragingo Itungile Goren interesduna Hitzarmen honetan bildutako betebeharretatik kanpo geratzea, amaiera-iragarpena eraginkorra izan aurretik Itungile horrek dagozkion betebeharrak ez betetzea ekar dezakeen edozein ekintzari dagokionez.

3. Erreserba horri jarraiki, Hitzarmen honen parte izateari utziko dio Europako Kontseiluko kide izateari uzten dion Itungile Goren orok.

⁴¹² Hitzarmenaren amaiera iragarri ahal izango da, betiere aurreko paragrafoetan aurreikusitakoaren arabera, 56. artikuluan adierazitakoari jarraiki Hitzarmena aplikatu dakioken edozein lurralderi dagokionez.

59. artikulua¹³ – Sinatzea eta berrestea

1. Hitzarmen hau Europako Kontseiluko Kideek sinatzera irekita dago. Berretsi egingo da. Berrespenak Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiari aurkeztuko zaizkio.

2. Hamar berrespen-tresna aurkeztu ondoren hasiko da indarrean Hitzarmen hau.

3. Horren ondoren Hitzarmena berresten duen sinatzaile ororentzat, berrespen-tresna aurkezten duenean hasiko da indarrean Hitzarmena.

4. Europako Kontseiluko Idazkari Nagusiak Europako Kontseiluko kide guztiei jakinaraziko die Hitzarmena indarrean hasi dela, baita Hitzarmena berretsi duten Itungile Goren izena, eta Hitzarmena indarrean hasi ondoren aurkeztutako berrespen-tresna oro ere.

Erroman egina, 1950eko azaroaren 4an, frantsesez eta ingelesez, ale bakoarrean eta bi testuak berdindin izanik. Testua Europako Kontseiluaren artxiboetan utziko da gordailuan. Idazkari Nagusiak kopia ziurtatuak helaraziko dizkie sinatzaile guztiei.

Erreferentziak

- 1 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 2 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 3 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 4 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 5 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 6 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 7 II. Atal berria, II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki
- 8 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 9 Atal horretako artikulua berriz zenbakitu dira II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenen arabera.
- 10 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua
- 11 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki zuzendutako testua.
- 12 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki zuzendutako testua.
- 13 II. Protokoloaren (155. ETS) xedapenei jarraiki erantsitako titulua

Europako Gutun Soziala (aurkezpen laburra)

Europako Kontseiluaren Ituna, Giza Eskubideak bermatzen dituena

Europako Gutun Sozialak (hemendik aurrera «Gutuna» esango zaio) eskubideak eta askatasunak azaltzen ditu, eta Estatu kideek eskubide eta askatasun horiek errespetatzea bermatuko duen ikuskaritze-mekanismoa ezartzen du. Orain dela gutxi berrikusi zen, eta 1996an berrikusitako Europako Gutun Soziala (1999an hasi zen indarrean) hasierako ituna (1961ekoa) ordeztzen ari da pixkanaka. Erantsitako taulan, gaur egun gutuna izenpetua eta berretsia duten herrialdeak bildu dira.

Gutunak bermaturiko eskubideak

Gutunak bermatutako eskubideek norbanako guztiak hartzen dituzte eraginpean, beren eguneroko bizimoduan:

Etxebizitza

- Etxebizitza familien premien arabera eraikitzea;
- Etxerik gabeko herritarren kopurua murriztea;
- Etxebizitza duina eta arrazoizko prezioan eskuratzeko aukera unibertsala;
- Atzerriarrek gizarte-etxebizitza berdintasunez eskuratzeko aukera.

Osasuna:

- Osasun-arretarako zerbitzu eskuragarria eta eraginkorra biztanleria guztientzat;
- Gaixotasunaren prebentziorako politikak, bereziki ingurumen osasungarria bermatuta;
- Laneko arriskuak ezabatzea, laneko osasuna eta segurtasuna legez onartuta eta praktikan bermatuta daudela ziurtatzearen.

Hezkuntza:

- 15 urtetik beherako haurrek lan egitearen debekua;
- Lehen eta Bigarren Hezkuntza dohainik;
- Lanbide-orientazioko zerbitzuak dohainik;
- Lanbide-heziketa, hasierakoa eta aurreratua;
- Unibertsitatera eta goi-mailako bestelako hezkuntza motetara iristea meritu pertsonalean soilik oinarrituta.

Enplegua:

- Enplegu beteja ziurtatzeko diseinatutako politika soziala eta ekonomikoa;
- Askatasunez aukeratutako lanbidean bizimodua irabazteko eskubidea;
- Bidezko lan-baldintzak, soldatari eta lan-orduei dagokienez;
- Jazarpen sexualari eta psikologikoari aurre egiteko ekintza;
- Bortxazko lanen debekua;
- Sindikatuak eta enpresaburuen elkarteak sortzeko askatasuna, interes ekonomiko eta sozialak defendatzearen: askatasun indibiduala sindikatu eta elkarte horietako kidea izateko ala ez;
- Kontsulta kolektiboen, negoziazio kolektiboen eta borondatezko adiskidetzeta eta arbitrajeen sustapena;
- Grebarako eskubidea.

Gizarte-babesa:

- Gizarte-segurantzarako, gizarte-laguntzarako eta gizarte-zerbitzuetarako eskubidea;
- Pobreziatik eta gizarte-bazterkeriatik babesa jasotzeko eskubidea;
- Janaria hornitzeko neurri bereziak familia eta adinduentzat.

Pertsonen mugimenduak:

- Immigrazio-izapideak erraztea Europako langileentzat;
- Familiak elkartzeko eskubidea;
- Egoiliarrek ez diren atzerriarrek premiazko laguntza jasotzeko eskubidea, aberriar arte;
- Prozedura-zaintza kanporatze-kasuetarako.

Diskriminaziorik eza:

- Emakumeen eta gizonen tratu berdinerako eta enplegu-aukera berdinerako eskubidea;
- Gutunean ezarritako eskubide guztiak aplikatu daitezkeelako bermea, honako hauek edozein izanik ere: arraza, sexua, adina, kolorea, hizkuntza, erlijioa, iritziak, jatorri nazionala, gizarte-ingurunea, osasun-egoera edo gutxiengo nazionalen batekin elkartzea.

Gizarte Eskubideen Europako Batzordea

Eskubide Sozialen Europako Batzordeak (beherago «Batzordea» esango zaio) honako hau egiaztatzen du: Gutunean ezarritako konpromisoak bete ote dituzten herrialdeek. Hamabi kide ditu. Kide horiek inpartzialak eta independenteak dira, eta Europako Kontseiluko Ministroen Batzordeak aukeratzen ditu sei urteko aldirako. Agintaldi hori behin berritu daiteke. Batzordeak honako hau erabakitzen du: Estatu kideetako lege nazionalak eta praktika bat ote datozen Gutunarekin (Gutunaren 24. artikulua, Turineko Protokoloaren aldaketaren arabera).

Txosten nazionaletan oinarrituriko jarraipen-prozedura

Urtero, Estatu kideek txosten bat igortzen dute, Gutuna legean eta praktikan nola gauzatzen duten azaltzeko. Txosten bakoitza Gutunean onartutako xedapenetako bati buruzkoa da.

Batzordeak txostenak aztertzen ditu, eta herrialde inplikatuak egoerak Gutunarekin bat ote datozen erabakitzen du. Batzordearen erabakiei «ondorioak» deritze, eta urtero argitaratzen dira.

Batzordeak Estaturen batek ez duela Gutuna betetzen erabaki eta estatu horrek ez badu horri buruzko ekintzarik gauzatzen, Ministroen Batzordeak gomendio bat egingo dio estatu horri, eta egoera hori aldatzeko eskatuko dio, legeari edo praktikari dagokionez. Gobernu Batzorde batek prestatzen du Ministroen Batzordearen lana. Gutunaren eraginpeko gobernuetako ordezkariak hartzen dute parte Gobernu Batzordean, eta hainbat behatzaileen laguntza izaten dute, Europako enpresaburuen eta sindikatuen Erakundearen ordez dardardutenak.

Erreklamazioetarako prozedura kolektiboa

Sinatzeko 1995ean ireki eta 1998an indarrean hasi zen protokoloaren arabera, gutunaren urraketei buruzko erreklamazioak Gizarte Eskubideen Europako Batzordeari aurkeztu ahal izango zaizkio.

Batzordeari kexak aurkezteko eskubidea duten elkarteak

– Prozedura onartu duten Estatu guztiei dagokienez:

1. ETUC, UNICE eta IOEI ;
 2. Europako Kontseiluarekin estatus kontsultiboa duten gobernu kanpoko erakundeak (GKE), Gobernu Batzordeak hartarako egindako zerrenda batean bilduta daudenak;
 3. Inplikaturik dagoen herrialdeko enpresaburuen eta sindikatuen elkarteak;
- Hori ere erabaki duten Estatuei dagokienez:
4. GKE nazionalak.

Erreklamazioaren artxiboak honako informazio hau bildu beharko du:

- a. Erreklamazioa egin duen elkartearen izena eta harekin harremanetan jartzeko xehetasunak;
- b. Erreklamazioa igorri eta sinatu duen pertsonak erreklamazioa aurkeztu duen elkartearen ordezkatzeko eskubidea duelako frogak;

- c. Zein estatari jarriko zaion erreklamazioa;
- d. Ustez urratu diren Gutuneko xedapenen aipamena;
- e. Erreklamazioaren gaia, hau da, dagokion estatuak Gutunaren zer puntu ez dituen bete, behar bezala argudiatuta eta hori froga lezaketen dokumentuak aurkeztuta.

Salaketa nahierara idatzita edo formulario baten bidez igor daiteke. Ingelese edo frantsesez idatzi beharko dute 1. eta 2. kategorietako elkar- teek. Beste kategorietakoek (3. eta 4. kategorietakoek), inplikatur dagoen estatuko hizkuntza ofizialean edo hizkuntza ofizial batean idatzi ahal izango dute.

Batzordeak salaketa aztertzen du eta, betekizun formalak betetzen badira, onargarritzat hartzen du.

Salaketa onargarritzat hartu ondoren, prozedura idatzi bat abiarazten da; prozedura horretan, alderdiek eskaerak egiten dizkiote elkarri. Batzor- deak entzunaldi publikoa egitea erabaki ahal izango du.

Batzordeak, orduan, salaketaren funtsari buruzko erabakia hartzen du eta alderdi inplikatuak helarazten die, baita Ministroen Batzordeari ere, txosten batean. Txosten hori argitaratu ematen da Batzordeak helarazi eta lau hilabeteko epean.

Azkenik, Ministroen Batzordeak ebazpena ematen du. Hala badago- kio, egoera Gutunera egokitzeko neurri espezifikoak hartzea gomenda- tuko dio estatu inplikatuari.

Gutunak estatuaren aplikatzearen eraginak

Jarraipen-sistemaren ondorioz, estatuak aldagaitza asko egiten dituzte beren legeetan edo praktiketan, Gutunera egokitzeko. Emaizta horien xe-

hetasunak (eta egungo aurrerapenei buruzkoak) Gutunaren Idazkaritzak urtero argitaratzen duen «Ikuskaritzan» deskribatzen dira (ikus behean).

Non aurkitu Gutunari buruzko informazio zabalagoa

- Gutunari buruzko datu-basea linean (<http://hudoc.esc.coe.int/>) edo CD Rom bidez eskura daiteke, eta Giza Eskubideen Euro- pako Batzordearen jurisprudentziari buruzko informazio zaba- lgoa aurkitzeko erraztasuna ematen du;
- Gutunari buruzko webguneak ([http://www.coe.int/T/E/Human %5FRights/Esc/](http://www.coe.int/T/E/Human%5FRights/Esc/)) txosten nazional eta gertakizun-plegu guztiak biltzen ditu bereziki, herrialdez herrialde ;
- Azterlanak (urtero argitaratzen da) herrialde bakoitzaren le- geak Gutuna zenbateraino betetzen duen azaltzen du;
- «Testu Osoek» oinarritzko testu guztiak biltzen dituzte;
- Laburtutako bibliografia aldian-aldian eguneratzen da.

Europako Gutun Sozialaren Idazkaritza
DG II – Giza Eskubideen Zuzendaritza Nagusia
Europako Kontseilua
F- 67075 Strasbourg Cedex
social.charter@coe.int

¹ Europako Sindikatuen Konfederazioa (ETUC), Europako Erkidegoko Industriari- en Enpresaburuen Konfederazioen Batasuna (UNICE) eta Enpresaburuen Nazioarteko Erakundea (IOE).

Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena

(Laburpena)

Europako Kontseiluko Estatu kideek *sinatzeko irekia* Estrasburgon, 1995eko otsailaren 1ean. Indarrean hasia: 1998ko otsailaren 1a.

Hitzarmena da gutxiengo nazionalak oro har babesteari buruzko lehen legezko tresna multilateral loteslea. Honako hau da Hitzarmenaren hel- burua: alderdien lurraldeetan gutxiengo nazionalak izateko aukera babes- tea. Hori guztia gutxiengo nazionalen erabateko eta egiazko berdintasuna sustatzearren, baldintza egokiak jarri gutxiengoek beren kultura gorde eta garatu dezaten, eta beren nortasunari euts diezaioten.

Hitzarmenak esfera publikoko gutxiengo nazionalen pertsonen buruzko printzipioak ezarri ditu, hala nola:

- Diskriminaziorik eza.
- Egiazko kalitatea sustatzea.

- Kultura, erlijioa, hizkuntza eta tradizioak sustatzea eta zain- tzea.
- Modu baketsuan biltzeko askatasuna.
- Elkartzeko askatasuna.
- Adierazpen-askatasuna.
- Pentsamendu-askatasuna, kontzientzia-askatasuna eta erli- jio-askatasuna.
- Hedabideak eskuratzeko eta erabiltzeko eskubidea.
- Hizkuntzaren eta hezkuntzaren arloko askatasunak.
- Mugaz harandikoa harremanak eta lankidetzak.
- Bizitza ekonomiko, kultural eta sozialean parte hartzea:
- Asimilazio behartuaren debekua.

Eskualdeetako eta Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna

Gutuna Toki eta Eskualdeetako Agintarien Europako Kontseiluko Biltzar Iraunkorrak idatzi zuen, Europako Kontseiluko Ministroen Batzordeak hitzarmen gisa onartu zuen 1992ko ekainaren 25ean, eta, hari atxikitzeari dagokionez, 1992ko azaroaren 5ean ireki zuten Estrasburgon. 1998ko martxoaren 1ean hasi zen indarrean.

1. Zein da Gutunaren helburua?

Gutuna eskualdeetako eta eremu urriko hizkuntzak babesteko eta sustatzeko diseinaturako Hitzarmena da, hizkuntza horiek Europako herentzia kulturalaren barruan arriskuan dagoen alderdia direla kontuan izanik. Gutunaren helburua kulturala da batez ere. Eremu urriko eta eskualdeetako hizkuntzak, lurralderik gabeko hizkuntzak eta jende gutxiagok erabiltzen dituen hizkuntza ofizialak ditu kontuan. Honako hauek arrazoizko neurrian ziurtatzeko egin da: eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntzak hezkuntzan eta hedabideetan erabiltzea, eta legearen eta administrazioaren eremuetan erabil daitezen ahalbidetzea eta sustatzea, baita bizitza sozialean eta ekonomikoan, kultura-jardueretan eta mugaz haraindiko trukeetan ere.

Subiranotasun nazionalaren eta lurralde-osotasunaren printzipioak ontzat hartzen dituen ikuspegiari oinarrituta dago Gutuna. Hizkuntza ofizialen eta eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntzen arteko harremanean lehia edo aurkakotasuna baztertu egiten du. Bigarrenen garapenak ez du lehenengoen ezagutza eta sustapena oztopatu behar.

Definizioak

Gutunean definitu denez, honako hauek dira «eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntzak»: Estatu jakin bateko lurraldean bertako biztanleek, Estatuko biztanleriaren barruan gutxiengoak izanik, tradizioz hitz egiten dituztenak; hizkuntza horiek Estatu horretako hizkuntza ofizialaren/ofizialen desberdinak dira, eta eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzen barruan ez dira sartuko estatuko hizkuntza ofizialaren/ofizialen dialektoak, ezta etorkinen hizkuntzak ere.

«Lurralderik gabeko hizkuntzak» dira Estatuko gainerako biztanleek hitz egiten ez dituzten hizkuntzak, eta Estatuko lurraldean tradizioz hitz egiten diren arren, bertako geografia-eremu jakin bati lotu ezin zaizkionak.

Hizkuntza guztiei aplikatu beharreko funtsezko zortzi printzipio (II. Zatia, 7. artikulua)

- Eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntzak kultura-abetesunaren adierazgarritzat hartzea.
- Eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntza bakoitzaren eremu geografikoa errespetatzea.
- Hizkuntza horiek sustatzeko ekintza erabakigarria gauzatzeko premia.
- Hizkuntza horiek ahoz nahiz idatziz, bizitza pribatuan nahiz publikoan, erabil daitezen erraztea eta/edo sustatzea.
- Hizkuntza horiek irakasteko eta ikasteko modu eta baliabide egokiak hornitzea, egokiak diren maila guztietan.
- Nazioz gaindiko truke adierazgarriak sustatzea.
- Eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntzak erabiltzeari dagokionez, justifikaziorik gabeko bereizketa, bazterketa, muga edo lehenasun oro debekatzea, hizkuntza horiek iraunaraztea edo garatzea ez sustatzearren edo arriskuan jartzearren.
- Herrialdeko hizkuntza-talde guztiek elkar ulertzea sustatu behar dute Estatuak.

2. Zer betebeharrak dituzte estatuak?

Gutunak bi zati nagusi ditu; bata, orokorrak, Alderdi guztiei eta eremu urriko edo eskualdeetako hizkuntza guztiei aplikatzekoak diren printzipioak biltzen ditu (II. Zatia); besteak, berriz, berariazko betebeharrak praktikoak biltzen ditu, Estatuaren eta hizkuntzaren arabera alda daitezkeenak (III. Zatia).

II. Zatiak honako hauek ezartzen ditu: oinarritzko printzipioak eta Estatuak politiketan, legedian eta praktikan kontuan izan beharreko helburuak. Zati hori eraginpeko hizkuntzak iraunarazteko beharrezko esparrutzat hartzen da.

III. Zatiak II. Zatian ezarritako printzipio orokorrak arau zehatz bihurtzeko balio du. Arau horiek honako hauei buruzkoak dira: hezkuntza, agin-

tari judizialak, administrazio-agintariak eta zerbitzu publikoak, hedabideak, jarduera eta erraztasun kulturalak, bizitza soziala eta ekonomikoa, eta mugaz haraindiko trukeak. Estatuak III. Zatik (Zati hori sinatu egin dute) xedapen horiek aplikatzeko konpromisoa hartu dute. Lehenik eta behin, zati hori zer hizkuntzarako aplikatzea erabaki duten zehaztu behar dute, eta, orduan, hizkuntza bakoitzarekiko hogeita hamabost konpromiso hautatu behar dituzte. Xedapen askotan hainbat aukera daude, hainbat eskakizun-mailatakoak, eta konpromiso bat «hizkuntza bakoitzaren egoera kontuan izanik» aukeratu behar da. Alderdiak konpromiso gehiago eranstera animatzen ditu Gutunak, betiere alderdien legezko egoeraren garapena kontuan izanik edo egoera ekonomikoak ahalbidetzen badu.

3. Nola berma daiteke konpromisoekiko errespetua?

Gutunak monitorizazio-sistema bat aurreikusi du, alderdi diren Estatuak, Europako Kontseiluak eta jendeak oro har, konpromisoak gauzatzen direla ikus dezaten eta horren jarraipena egin dezaten.

a. Estatuaren txostenak

Estatuak hiru urtean behin txostenak aurkeztu behar dizkiote Europako Kontseiluko Idazkaritzari Nagusiari; txosten horietan, beren politikak eta hartu dituzten konpromisoak betetzeko egin dituzten ekintzak azaldu behar dituzte. Txostenak argitaratu egiten dira, eta lortu nahi dituenak inplikaturako Estatuak nahiz Europako Kontseilura jo dezake.

b. Aditu independenteen batzordearen txostena

Gutunak aditu independenteen batzorde bat ezartzea aurreikusi du. Batzorde hori alderdi kontratugileetako kide banaz osatuta egongo da. Europako Kontseiluko Ministroen Batzordeak izendatuko ditu, zuzentasunik handieneko pertsonen osaturiko zerrenda batetik aukeratuta. Adituen batzordeari Estatuak aldizkako txostenak aztertzea dagokio, baita inplikaturako estatuak hizkuntzen eremuan diharduten eta legez ezarrita dauden elkarten eta bestelako elkarten beste edozein informazio ere. Batzordeak bere txosten propioa prestatu eta Europako Kontseiluko Ministroen Batzordeari helarazten dio, Estatuak egin beharreko gomendio-proposamenak bilduta.

c. Ministroen Batzordeak Estatuak egindako gomendioak

Ministroen Batzordeak adituen txostena aztertu ondoren, txosten hori argitaratu ematea erabaki dezake. Estatuak gomendioak egitea ere erabaki dezake, beren politikak, legedia eta praktika Gutunaren ondorioz dagozkien betebeharrak egokitzeko beharrezko ekintzak egin ditzaten.

d. Parlamentu Batzarrak egin beharreko jarraipena

Bi urtetik behin, Europako Kontseiluko Idazkaritzari Nagusiak Gutunaren aplikazioari buruzko txosten zehatza aurkeztu behar dio Parlamentu Batzarriari. Hartara, Europako parlamentuetako kideak aplikazioari buruz informatu egotea ziurtatzen da, eta, beraz, presio politikoa egin dezakete gobernu nazionalak neurri egokiak hartzea bultzatzea beharrezkoa izanez gero.

e. GKEen zeregina

Estatuak lehenasunezko kideztasun hartuko dituzte GKEak, hizkuntza-aniztasuna sustatzeko helburu komuna lortzeko dagokionez. Haien zeregina erabakigarria da, Gutuna berretsiz aurretik, baita ondoren ere. Berresparen aurretik, Estatuak laguntza eman diezaiokete inplikaturako hizkuntzak eta beren lurraldean aplikatu nahi dituzten III. Zatik xedapenak aukeratzeko. Konpromisoak betetzeari buruzko jarraipenari dagokionez, berriz, honako hau da GKEen zeregina: Estatuak Gutuna ezartzean sortzen den edozein arazoren berri ematea adituen batzordeari eta agintari nazionalak.

Informazio gehiago: Europako Kontseiluaren Lege Gaietarako Zuzendaritza Nagusia, Tokiko eta Eskualdeko Demokrazia (www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Local_and_regional_Democracy/)

II. eranskina

**Giza eskubideetan
oinarritutako hezkuntzari
buruzko baliabide
didaktikoen eta
erakunde eta elkarte
espezializatuen hautaketa¹**

¹ Hautatutako baliabideak euskera erabiltzen den arloetan eta lekuetan kontutan harturik egin da.

.....

Kapitulu honen aurkibidea

Giza eskubideetan oinarritutako hezkuntzari buruzko baliabide didaktikoen, eta erakunde eta elkarte espezializatuen hautaketa

I. Baliabide bibliografikoak	423
II. Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzarako Interneteko baliabideak eta dokumentazio zentruak	425
III. Giza Eskubideetan oinarritutako prestakuntza	426
IV. Giza Eskubideak babestea. Nazioko eta nazioarteko erakundeak	427
V. Erakunde eta elkarte espezializatuak	427
VI. Bestelako gobernu kanpoko erakundeak giza eskubideen defentsan	428

.....

Giza eskubideetan oinarritutako hezkuntzari buruzko baliabide didaktikoen, eta erakunde eta elkarte espezializatuen hautaketa

I. Baliabide bibliografikoak¹

- ACERO, Eva; MIER, Irma: *Los derechos humanos en juego. Materiales para la educación en derechos humanos / Giza Eskubideen jokoa. Giza Eskubideen hezkuntzaren buruzko baliabideak*, Ararteko, Bilbao, 2001.
- ALDARTE: *Proyecto «Diversidad sexual y nuevas familias» / «Sexu aniztasuna eta familia berriak»*, Aldarte, Bilbao, 2006.
- AMNESTY INTERNATIONAL: *Educación en Derechos Humanos. Propuestas didácticas*, Madril, 1995.
- ARENAL, C.: «La noción de paz y la educación para la paz», in ZENBAITEN ARTEAN: *Seminario sobre formación de monitores de educación para la paz*, Espainiako Gurutze Gorria, Madril, 1989.
- ARGIBAY, M.G.: *Materiales didácticos sobre desarrollo humano*, GKE Koordinakundea, Bilbo, 1994.
- ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS: *Educación para la paz. Seminario de Educación para la paz*, Catarata arg., Madril, 1996.
- AZKARATE, Gorka; ERRASTI, Lourdes; MENA, Maite: *Materiales para la educación en Derechos Humanos. Educación secundaria: ESO y Bachillerato / Giza Eskubideen hezkuntzari buruzko baliabideak*. Bigarren hezkuntza. DBH eta batxilergoa, Ararteko, Vitoria-Gasteiz, 2000.
- BADILLO, Pablo (Koord.): *Pluralismo, tolerancia, multiculturalismo: reflexiones para un mundo plural*, Akal arg., Madril, 2003.
- BASTIDA, A eta beste batzuk: *Educación en y para los Derechos Humanos, Dinámicas y Actividades*, Bakearen aldeko Hezkuntzari buruzko mintegia. Los libros de la Catarata. Madril, 1996.
- BELTRÁN, J.; ROIG, A.: *Guía de los Derechos Humanos*, Alhambra arg., Madril, 1998.
- BOLIVAR, A.: *Educación en valores y actitudes*, Alauda-Anaya arg., Madril, 1995.
- CALVO BUEZAS, Tomás; FERNÁNDEZ HERNÁNDEZ, Rafael; ROSÓN ALONSO, Antonio Gabriel: *Educación para la tolerancia, Jóvenes contra la Intolerancia*, Popular arg., Madril, 1993.
- CAMPS, Victoria: *Los valores de la educación*, 5. argit., Anaya arg., Madril, 1998.
- CASTELLANOS MOURÍN, E.; CAMACHO SOUTO, P.: *Manual sobre Intercultura para educadores y educadoras*, Gazteen Gurutze Gorria, Madril, 2002.
- CONSEJO DE EUROPA: *Educación para la Democracia*, 154. zkia., Strasbourg, 1993.
- CORTE, L. de la.; BLANCO, A.; SABUCEDO, M., (Arg.): *Psicología y Derechos Humanos*, Icaria arg., Bartzelona, 2004.
- CORTINA ORTOS, Adela: *El Quehacer ético. Guía para la educación moral*, Santillana arg. (Aula XXI; 61), Madril, 1996.
- CRUZ ROJA JUVENTUD: *En un Mundo de Diferencias... Un mundo Diferente. Material para Monitoras y Monitores*, Gazteen Gurutze Gorria, Madril, 1992.
- CRUZ ROJA JUVENTUD (ENTRE OTROS): *Los Derechos humanos en la escuela... es tarea de todos y de todas*, Gazteen Gurutze Gorria, Madril, 1997.
- CRUZ ROJA JUVENTUD: *Educación para la paz: material didáctico*, GGG, Madril, 1999.
- DÍAZ-AGUADO JALÓN, M.ª José: *Programas de educación para la tolerancia y prevención de la violencia en los jóvenes* (4 lib. eta bideoa), Gazteriaren Institutua, Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioa, Madril, 1996.
- DÍAZ-AGUADO JALÓN, M.ª José: *Prevención de la violencia y lucha contra la exclusión*, 3 liburu eta bideoa, Gazteriaren Institutua, Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioa, Madril, 2004.
- DIEZ RUIZ, Fernando (koord.): *Nuestros derechos / Gure eskubideak*, Ararteko, Larrauri.
- ESPAÑA CON ACNUR: *Educación. Un instrumento para la paz*, Hezkuntza Kanpaina, España con ACNUR, Madril, 1997-1998.
- ESPINOSA BAYAL, M.ª Ángeles: *Manual formativo sobre promoción de la no violencia entre niños, niñas y adolescentes: Programa Daphne II: cuatro bazas, creación de una red europea de formación interdisciplinaria y de participación sobre prevención de la violencia*, Plataforma de Organizaciones de Infancia, Madril, 2003.

¹ Aukeraturutako material gehiena kontsulta daiteke Gazteriaren Institutuaren Dokumentazio Zentroan. Marqués de Riscal kalea 16, 28010 Madril. Tel.: 91 347 78 37. E-maila: biblioteca-injuve@mtas.es; <http://www.mtas.es/injuve>

- FERNÁNDEZ HERRERÍA, Alfonso (Arg.): *Educando para la paz: nuevas propuestas*, Granadako Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Granada, 1994.
- FISAS, V.: *Alternativas de defensa y cultura de la paz*, Fundamentos arg., Madril, 1994.
- GARAIGORDOBIL LANDAZABAL, Maite: *Intervención psicológica con adolescentes : un programa para el desarrollo de la personalidad y la educación en Derechos Humanos*, Pirámide arg., Madril, 2000.
- GARIBO PEYRÓ, Ana-Paz: *Los derechos de los niños: una fundamentación*, Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioa, Argitalpen Zuzendariordetza Nagusia, 2004.
- GIRARD, K.; KOCH, S.: *Resolución de conflictos en las escuelas. Manual para educadores*, Granica arg., Bartzelona, 1997.
- GRASA, R: «A propósito de los contenidos en la formación de educadores para la paz», in ZENBAITEN ARTEAN: *Seminario sobre formación de monitores de educación para la paz*, Espainiako Gurutze Gorria, Madril, 1989.
- HICKS, David: *Educación para la paz. Cuestiones, principios y prácticas en el aula*, Ediciones Morata/MEC arg., Madril, 1993.
- HUERTAS GOMEZ, Rosa: *Construyendo la paz: una guía metodológica para la introducción a la educación a la paz*, SODEPAZ arg., Madril, 2001.
- INSTITUTO DE LA JUVENTUD: *Guía de recursos documentales*, Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioa, Madril, 1998.
- JARES, Xexús R.: *Educación para la paz: su teoría, su práctica*, Popular arg., Madril, 1991.
- JARES, Xesús R.: *Educación y Derechos Humanos: estrategias didácticas y organizativas*, Popular arg., Madril, 1999.
- JUNTA DE ANDALUCÍA: *Derechos Humanos. Propuesta de Educación para la Paz basada en los Derechos Humanos y del niño*, Andaluziako Junta, Hezkuntza eta Zientzia Kontseilaritza, Sevilla, 1990.
- LEDERACH, John Paul: *El abecé de la paz y de los conflictos: educar para la paz*, Catarata arg., Madril, 2000.
- LEVIN, Leah: *Giza eskubideak, galderak eta erantzunak*, Eusko Jaurlaritza, Gasteiz.
- LOMAS, Carlos (koord.): *¿Cómo educar en valores: educación para la igualdad, educación para la salud, educación intercultural*, Ikastaroak eta mintegiak, Gazteriaren Nazioarteko Topaketak, Gazteriaren Institutua, Madril, 2001.
- LOZANO MAYA, Francisco José; RUEDA PRIETO, M.^a de los Angeles: *Educación para la paz*, YMCA/Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioa, Gazteriaren Institutua, Madril, 1997.
- MARTÍNEZ DE BRINGAS, Asier (Dir.): *Giza eskubideen hezkuntzaren teoria eta praktika*, Alberdania, Zarautz, 2006.
- MESA, Manuela (arg.): *Educación para el desarrollo y la paz: experiencias y propuestas*, SODEPAZ, Popular arg., Madril, 1994.
- MONCLÚS, Antonio; SABÁN, Carmen: *Educación para la paz: contenidos y experiencias educativas*, Síntesis arg., Madril, 1999.
- MORADILLO MORADILLO, Fabián; PICOT CASTRO, Maria Jesús: *Adolescentes y Derechos Humanos. Materiales para educadores*, CCS arg., Madril, 2003.
- NACIONES UNIDAS: *Hacia un mundo mejor. Unidades pedagógicas. Modelos para la Enseñanza Primaria y Primaria y Secundaria y la Formación del Profesorado relativas a las preocupaciones del mundo y las Naciones Unidas*, Nazio Batuak, New York, 1986.
- OLMEDO ALONSO, Ángel; ÁLVAREZ RODRÍGUEZ, José M.^a: *Taller de educación para la paz, la solidaridad y la tolerancia. Aspectos teóricos y Cuadernos de Recursos*, Hezkuntza eta Gazteria Kontseilaritza, 1997.
- ORAA, Jaime; GÓMEZ, Felipe: *Giza Eskubideen Aldarripaken Unibertsala*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbao, 2008.
- ORGANIZACIÓN JUVENIL ESPAÑOLA: *Educación para convivir: guía para formadores de mediadores y mediadoras en convivencia y tolerancia*, Madril, 2001.
- ORIZO, Francisco Andrés: *Los nuevos valores de los españoles*, S.M. arg., Madril, 1991.
- ORTEGA RUIZ, Pedro; MÍNGUEZ VALLEJOS, Ramón: *Los valores en la educación*, Ariel arg., Bartzelona, 2001.
- PÉREZ SERRANO, Gloria: *Cómo educar para la democracia. Estrategias educativas*, Popular arg., Madril, 1997.
- QUINTANA, J.M.^a: *Pedagogía axiológica: la educación ante los valores*, Dykinson arg., Madril, 1998.
- SÁEZ, J.: *Repensando la educación para la paz*, DM arg., Murtzia, 1997.
- SÁNCHEZ FERRIZ, Remedios; JIMENAQUESADA, Luis: *La enseñanza de los Derechos Humanos*, Ariel arg., Bartzelona, 1995.
- SÁNCHEZ SÁNCHEZ, A. ; FERNÁNDEZ HERRERÍA, A.: *Dimensiones de la educación para la paz: teorías y experiencias*, Eirene arg., Granada, 1996.
- TUVILLA RAYO, José: *Educación en los Derechos Humanos: propuestas y dinámicas para educar en la paz*, 4. argital., CCS arg., Madril, 1998.
- UNESCO: *Algunas sugerencias sobre la enseñanza de los Derechos Humanos*, UNESCO, Paris, 1983.
- VALERO IGLESIAS, Luis Fernando: *Aproximación a una educación en valores*, 2. argital., P.P.U. arg., Bartzelona, 1992.
- VILLALBA MARTÍNEZ, F.; BORJA ESTÉVEZ, F.; HERNÁNDEZ GARCÍA, M.T.: *El Derecho a la diferencia. Materiales de apoyo para la Educación en valores*, Hezkuntza eta Kultura Ministerioa, Argitalpen Zentroa, Idazkaritza Tekniko Nagusia, Madril, 1996.

ZENBAITEN ARTEAN: *Hacer futuro en las aulas. Educación, solidaridad y desarrollo*, Intermón, Bartzelona, 1995.
 ZENBAITEN ARTEAN: *Cómo educar en valores*, 4. argital., Narcea arg., Madril, 1997.
 ZENBAITEN ARTEAN: *Valores transversales en la práctica educativa*, Síntesis arg., Madril, 2001.
 ZENBAITEN ARTEAN: *Inmigración y Derechos Humanos: la integración como participación social*, Icaria arg., Bartzelona, 2004.

II. Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzarako Interneteko baliabideak eta dokumentazio zentruak

- **ALBOAN.** Centro de recursos
 - Arrupe Etxea. Padre Lojendio, 2 - 48008 Bilbao
 - Avda. Barañain, 2 - 31011 Pamplona<http://alboan.org/portal7seccion.asp?S=26&N=260>
- **AMNESTY INTERNATIONAL.** Giza Eskubideetan oinarritutako hezkuntzarako materiala
<http://www.amnesty.org.uk/content.asp?CategoryID=10679>
- **EUROPAKO KONTSEILUA.** Giza Eskubideei buruzko materiala
www.coe.int/edc
- **GERNIKA GOGORATUZ.** Bakearen Aldeko Aztertegia
 Arte kale, 1-I.º - 48300 Gernika
 Tel.: 94 625 35 58
<http://www.gernikagogoratuz.org>
- **GIZA ESKUBIDEEN ALDEKO NAZIO BATUEN GOI-MAILAKO KOMISARIOAREN BULEGOA.** Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzari buruzko datu-basea
<http://www.unhchr.ch/hredu.nsf/G01sp?OpenForm&Start=30&Count=1000&ExpandView&Seq=1>
- **HEGOA.** Nazioarteko Lankietza eta Garapenari Buruzko Ikasketa Institutua
 - Nieves Cano, 33 - 01006 Gasteiz
 Tel.: 945 01 42 87
 - Avda. Lehendakari Agirre, 83 - 48015 Bilbao
 Tel.: 94 601 70 91
 - Paseo Manuel de Lardizabal, 2 - 20018 Donostia
 Tel.: 943 01 54 25<http://www.hegoa.ehu.es>
- **INSTITUTO DE ESTUDIOS POLÍTICOS PARA AMÉRICA LATINA Y ÁFRICA.** Giza Eskubideen inguruko ikastaro sistematikoa
<http://www.iepala.es/>
- **INSTITUTO INTERAMERICANO DE DERECHOS HUMANOS.** On-line ikastaroak.
<http://www.iidh.ed.cr/cursosIIDH/>
- **MUGAK-SOS.** Arrazakeriaren Ikerketa eta Dokumentazio Gunea
 Peña y Goñi, 13-I - 20002 Donostia
 Tel.: 943 32 18 11
<http://www.mugak.eu>
- **UNESCO.**
<http://portal.unesco.org/education/es>
- **UNICEF.**
<http://www.unicef.org/teachers/>

III. Giza Eskubideetan oinarritutako prestakuntza

- **CÁTEDRA UNESCO DE FILOSOFÍA PARA LA PAZ**
 Universitat Jaume I - 12071 Castellón
<http://www.cufp.uji.es/espanol/>
- **BARTZELONAKO UNIBERTSITATE AUTONOMOIA.** Escola de Cultura de Pau - Càtedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans
 Bakearen Kulturari buruzko diplomatura
 Tel.: 93 581.24.14
 e-maila: unescopau@pangea.org
<http://www.pangea.org/unescopau/>
- **ESCOLA DE CULTURA DE PAU**
 Universitat Autònoma de Barcelona - 08193 Bellaterra
<http://www.pangea.org/unescopau/>
- **EUROPEAN MASTER'S DEGREE IN HUMAN RIGHTS AND DEMOCRATISATION**
 EIUC Secretariat. Monastery of San Nicolò. Riviera San Nicolò, 26 - 30126 Venice-Lido (Italy)
 Tel.: +39 04 12 72 09 11
 e-maila: secretariat@eiuc.org
<http://www.emahumanrights.org/>
- **HUMAN RIGHTS TOOLS- COURSES**
<http://www.humanrightstools.org/courses/shortcourses.php>
International Institute of Human Rights/Institut International des Droits de l'Homme
 (Strasbourg, Frantzia). Giza Eskubideetako udako ikastaroa urteko
 Tel.: +333 88 45 84 45
 e-maila: administration@iidh.org
<http://www.iidh.org/index2.php?language=en>
- **INSTITUT DE DRETS HUMANS DE CATALUNYA**
 Pau Claris, 92, entl. 1.^a - 08010 Barcelona
<http://www.idhc.org/>
- **INSTITUTO DE DERECHOS HUMANOS**
 Universidad de Navarra. Campus universitario s/n - 31080 Pamplona
<http://www.unav.es/idh/default.html>
- **INSTITUTO DE DERECHOS HUMANOS BARTOLOMÉ DE LAS CASAS**
 Universidad Carlos III. c/Madrid, 126 - 28903 Getafe
<http://turan.uc3m.es/uc3m/inst/BC/06htm.htm>
- **INSTITUTO DE LA PAZ Y LOS CONFLICTOS**
 Universidad de Granada - 18071 Granada
http://www.ugr.es/~eirene/main_contacto.html
- **IPES ELKARTEA.** Giza Eskubideen Aula
 Tejeria, 28, behe - 31001 Iruñea
http://www.ipesnavarra.org/eu_index.html
- **MADRILGO CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ**
 Duque de Sesto kalea 40 - Madril 28009,
 Tel.: 91 4310280
 e-maila: fuhem@fuhem.es <fuhem@fuhem.es>
<http://www.fuhem.es/portal/areas/paz/index.asp>

- **MADRILGO KARLOS III.a UNIBERTSITATEA.** «Bartolomé de las Casas» Giza Eskubideen Institutua. Oinarri-ko Eskubideen masterra
Tel.: 91 624 98 34
e-maila: rarfid@der-pu.uc3m.es
<http://www.uc3m.es/uc3m/inst/BC/06htm.htm>
- **MADRILGO UNIBERTSITATE KONPLUTENTSEA.** Giza Eskubideen Institutua. Giza Eskubideetako Espezialista Ikastaroa
Tel.: 91 394 57 11
e-maila: idh_ucm@hotmail.com
<http://www.ucm.es/info/derecho/estudios/idh.htm>
- **NAFARROAKO UNIBERTSITATEA.** Giza Eskubideen Institutua
Tel.: 948 425 600
e-maila: idh@unav.es
http://www.unav.es/idh/pagina_4.html
- **PEDRO ARRUPE GIZA ESKUBIDEEN INSTITUTOA**
Deustuko Unibertsitatea. Unibertsitateen Etorbidea, 24 - 48007 Bilbo
Tel.: 94 413 91 02
e-maila: derechos.humanos@deusto.es
<http://www.idh.deusto.es>
- **SEVILLAKO PABLO DE OLAVIDE UNIBERTSITATEA.** Giza Eskubideen eta Garapenaren arloko Doktorego Programa
Tel.: 95 455 12 48
e-maila: pferpri@admon.upo.es
<http://www.upo.es/estu/tc/tc0204/progradoctodddh.htm>

IV. Giza Eskubideak babestea. Nazioko eta nazioarteko erakundeak

- ARARTEKO - HERRIAREN DEFENDATZAILEA:** <http://www.ararteko.net>
- NAFARROAKO ARARTEKOA:** <http://www.defensora-navarra.com>
- LE MÉDIATEUR DE LA RÉPUBLIQUE:** <http://www.mediateur-republique.fr/>
- TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTICIA DEL PAÍS VASCO:** <http://www.justizia.net/informacioncorporativa/default.asp?accion=tsjpv&Idioma=sp>
- TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTICIA DE NAVARRA:** <http://www.pamplona.net/VerPagina.asp?IdPag=20-38315>
- KONSTITUZIO AUZITEGIA:** <http://www.tribunalconstitucional.es/>
- CONSEIL CONSTITUTIONNEL:** www.conseil-constitutionnel.fr/
- GIZA ESKUBIDEEN EUROPAKO AUZITEGIA:** <http://www.echr.coe.int/>
- CORTE INTERAMERICANA DE DERECHOS HUMANOS:** <http://www.corteidh.or.cr/>
- GIZA ESKUBIDEEN ALDEKO NAZIO BATUEN GOI-MAILAKO KOMISARIOA:** <http://www.ohchr.org/spanish/>

V. Erakunde eta elkarte espezializatuak

- **EMAKUNDE- EMAKUMEAREN EUSKAL INSTITUTUA**
Manuel Iradier, 36 - 01005 Gasteiz
Tel.: 945 13 26 13
<http://www.emakunde.es>

— **EUROPEAN AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (FRA)**

Schwarzenbergplatz, 11, AT - 1040 Vienna (Austria)

Tel.: +43 (1) 580 30 60

<http://fra.europa.eu>

— **EUROPEAN YOUTH FORUM**

Street Joseph 11, 120 - 1000 Brusela (Belgika)

Tel.: +32 2 230 64 90

e-maila: youthforum@youthforum.org

<http://www.youthforum.org/>

Gazteria eta gizarte ekintza Zuzendarika- Eusko Jaurlaritza

Donostia- San Sebastián, I - 01010 Gasteiz

Tel.: 945 01 94 75

<http://www.kultura.ejgv.euskadi.net>

Nafarroako Gazteriaren Institutoa

Arrieta, 25 - 31002 Iruñea

e-maila: infojuve@navarra.es

<http://www.navarra.es>

— **EUSKADIKO GAZTERIAREN KONTSELLUA (EGK)**

Autonomia, 44, behe - Bilbo

Tel.: 94 443 61 43

e-maila: koordinatzaile@egk.org

<http://www.egk.org>

Nafarroako Gazte Kontseilua

Zangotza Kalea, 30-4.º - 31005 Iruñea

Tel.: 948 23 48 19

e-maila: gazte-ko@pangea.org

<http://www.cjn-ngk.org>

Euskal Herriko Gazteriaren Kontseilua (eHgk)

<http://www.gaztebilgunea.org/info.htm>

— **GIZA ESKUBIDEEN ZUZENDARITZA- EUSKO JAURLARITZA**

Donostia-San Sebastián, I - 01010 Gasteiz

Tel.: 945 01 91 05 ext. 19105

<http://www.juslan.ejgv.euskadi.net>

— **INMIGRAZIO ZUZENDARITZA- EUSKO JAURLARITZA**

Donostia-San Sebastián, I - 01010 Gasteiz

Tel. 945 01 64 12, ext. 16412

<http://www.gizaetxe.ejgv.euskadi.net>

VI. Bestelako gobernuz kanpoko erakundeak giza eskubideen defentsan

— **ALBOAN**

Padre Lojendio, 2-2.º - 48008 Bilbo

Tel.: 94 415 11 35

<http://www.alboan.org>

— **AMNESTY INTERNATIONAL**

Sección Vitoria. Nuevo Centro, 20, behe - 01001 Gasteiz

Tel.: 94 52 94 38

vitoria-gasteiz@es.amnesty.org

Sección Bilbao. Ibáñez de Bilbao, 2, 2.º izda. - 48001 Bilbao

Tel. 94 423 35 77

bilbao@es.amnesty.org

Sección San Sebastián. Catalina Eleizegui, 44, beheka - 20009 Donostia

Tel. 943 46 30 91

donostia@es.amnesty.org

Sección Pamplona. Calle Descalzos, 13, bajo - Pamplona

Tel. 639 03 50 55

pamplona@es.amnesty.org

— **ASOCIACIÓN PARA LAS NACIONES UNIDAS EN ESPAÑA**

Fontanella kalea 14, 1.º - 08010 Barcelona

Tel.: 93 301 31 98/301 39 90

e-maila: anue@retemail.es

http://www.anue.org

— **BAKEAZ**

Santa María, 1 - 1.º - 48005 Bilbao

Tel.: 94 479 00 71

http://www.bakeaz.org

— **BAKETIK- BAKE ZENTROA**

Gandiaga topagunea, Arantzazu - 20567 Oñati

Tel.: 943 25 10 05

http://www.baketik.org

— **CÁRITAS ESPAÑOLA****Cáritas Diocesana de Bilbao.** Ribera, 8, bajo - 48005 Bilbo (Bizkaia)

Tel.: 94-402 00 99

e-maila: caritasbi@caritasbi.org

http://www.caritasbi.org/principal800x600.swf

Cáritas Diocesana de Donostia-San Sebastián. Calle Nueva, 10 - San Sebastián

e-maila: idazkari@caritasgi.org

http://www.elizagipuzkoa.org/caritas

Cáritas Diocesana de Vitoria-Gasteiz. Plaza de los Desamparados, 1 - Vitoria

Tel.: 945 23 28 50

e-maila: caritas@caritasvitoria.org

http://www.caritasvitoria.org

Caritas Diocesana de Pamplona y Tudela. San Antón 8, 1.º izda. - Pamplona

Tel.: 948 22 59 09

e-maila: secretariageneral@caritaspamplona.org

http://www.caritaspamplona.org

— **COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO (CEAR)**

Cristo, 9 Bis, 5.º - 48007 Bilbo

Tel. 94 424 88 44

http://www.cear.es

— **COORDINADORA GESTO POR LA PAZ DE EUSKAL HERRIA- EUSKAL HERRIKO BAKEAREN ALDEKO KOORDINAKUNDEA**

Posta Kutxa 10.152 - 48080 Bilbao

Tel.: 94 416 39 29

http://www.gesto.org

— **CRUZ ROJA ESPAÑOLA**

Rafael Villa kalea zk./gb. - 28023 El Plantío (Madril)

Tel.: 91 335 44 44

e-mail: emergencias@cruzroja.es

<http://www.cruzroja.es/>

— **CRUZ ROJA JUVENTUD**

<http://www.crnabarra.org/juventud/> (webpage under construction by January 2009)

— **EHU- GARAPENERAKO LANKIDETZA BULEGOA**

EHU- Sarriena Auzoa, z/g - 48940 Leioa

Tel.: 94 601 20 67

<http://www.ehu.es/oficoop>

— **EUSKADIKO GGKEen KOORDINAKUNDEA**

Plaza Biribila, 3-4.º B - 48001 Bilbo

Tel.: 94 415 03 00

<http://www.ongeuskadi.org>

— **FEDERACIÓN DE ASOCIACIONES DE DEFENSA Y PROMOCIÓN DE DERECHOS HUMANOS**

Hermanos García Noblejas kalea, 41-8 - 28037 Madril

Tel.: 91 408 41 12/408 42 12

e-mail: fddhh@eurosur.org

<http://www.fddhh.eurosur.org>

— **GAZTEEN GURUTZE GORRIA**

José M.ª Olabarri, 6 - 48001 Bilbao

Tel: 94 423 89 22

e-mail: vediar@cruzroja.es

www.cruzrojajuventud.org

— **HARRESIAK APURTUZ- Coordinadora de ONG de Euskadi de Apoyo a Inmigrantes**

Bailen, 11 bis, bajo - 48003 Bilbo

Tel. 94 415 07 35

<http://www.harresiak.org>

— **INTERMÓN-OXFAM**

• Alberto Aguilera kalea, 15 - 28015 Madril

Tel.: 902 330 331

e-mail: info@intermonoxfam.org

<http://www.intermonoxfam.org>

• Urkijo Zumarkalea, 11 - 48008 Bilbo

Tel.: 94 416 00 00

<http://www.intermonoxfam.org>

— **LOKARRI**

Venezuela plaza, 1-1 ezk. esk. - 48001 Bilbo

Tel.: 902 42 10 10

<http://www.lokarri.org>

— **MUGARIK GABE**

Zumarraga, 7, bajo - 48007 Bilbo

Tel. 94 415 43 07

<http://www.mugarikgabe.org>

— **MUNDU BAT**

Sombrerería, 2-3.º - 48005 Bilbo

Tel.: 94 416 23 25

<http://www.mundubat.org>

— **SOS RACISMO**

Bizkaia. Zumarraga, 3, bajo - 48006 Bilbo

Tel. 944 79 03 10

<http://www.sosracismo.org>

Navarra. Zapateria kalea, 31 - 31001 Pamplona

Tel.: 948 226 22 14

http://www.nodo50.org/sosracismonavarra/sos_racismo.htm

— **UNESCO ETXEA**

Urkijo Zumarkalea, 60 - 48011 Bilbo

Tel. 94 427 64 32

<http://www.unescoeh.org>

III. eranskina

Ebaluazio-galdesorta

Ebaluazio-galdesorta

Galdesorta hau linean ere bete dezakezu <http://www.coe.int/compass>

Zure iradokizunek eragina izan dezakete Compass eskuliburuaren beste edozein argitalpenen berrikuspenean, baita etorkizunean egiten diren mintegien diseinuan ere. Compass garatzeko, lankidetzazko-prozesu trinkoa gauzatu da; prozesu horretan, kontsultak eta eztabaidak egin dira, eta hainbat material probatu da. Oso baliagarria izango litzateke jakitea baliabide horiek zer neurritan erantzuten dieten irakasleen eta gazteekin lan egiten dutenen premiei.

1. Eskuliburua erabiltzeko arrazoia honako hau da

(markatu dagokion aukera):

- ☐ Irakaslea naiz
- ☐ Irakasleen monitorea naiz
- ☐ Gazteekin lan egiten dut
- ☐ Gazteen edo taldeko liderra naiz
- ☐ Beste bat (zehaztu):

Gehienbat...

- ☐ Hezkuntza formalean
- ☐ Hezkuntza ez-formalean

Non:

- ☐ Toki-eremuan; zehaztu:
- ☐ Nazio-eremuan; zehaztu:
- ☐ Nazioarteko eremuan

Nire jardunean izaten ditudan taldeetako kide gehienak

honako adin hauekoak dira:

- ☐ 15 urtetik beherakoak
- ☐ 15 urtetik 18ra artekoak
- ☐ 20 urtetik 25era artekoak
- ☐ 25 urtetik 30era artekoak
- ☐ 30 urtetik gorakoak
- ☐ Mistoak

Nire antolakundea edo elkarte honako hau da:

.....

2. Honako honen bidez izan dut eskuliburuaren berri/lortu dut eskuliburua:

.....

3. Eskuliburuaren honako zati eta jarduerak hauek erabili ditut:

.....

.....

4. Honako hauek dira, nire ustez, zatirik eta jarduerarik baliagarrienak:

.....

.....

Izan ere,

.....

.....

.....

5. Honako hauek dira, nire ustez, balio gutxien duten zatiak eta jarduerak:

.....

.....

Izan ere,

.....

.....

.....

6. Eskuliburuaren egitura orokorrari honako puntuazio hau emango nioke:

Ez da baliagarria | 2 3 4 5 Oso baliagarria da

7. Eskuliburuaren antolaketa honako puntuazio hau emango nioke:

Iluna | 2 3 4 5 Oso argia

8. Oinarrizko informazioari honako puntuazio hau emango nioke

Urria | 2 3 4 5 Egokia

9. Jardueri honako puntuazio hau emango nioke:

Pobreak | 2 3 4 5 Bikainak

10. Baliabideak lagungarriak suertatu al zitzaizkien parte-hartzaileei gaiari buruzko oinarrizko jakintza lortzeko?

Ez | 2 3 4 5 Parte-hartzaileek jakintza handiagoa lortu zuten

11. Baliabideek eragina izan al zuten parte-hartzaileen jarrerari, eta aldatzeko konpromisoa hartzeri bultzatu al zituzten?

Ez | 2 3 4 5 Parte-hartzaileen jarrera aldarazi zuten

12. Eskuliburuan, akats objektiboak/onartzen ez ditudan irudiak/nire iritziarekin bat ez datozen ikuspegiak bildu dira, hala nola

.....

.....

.....

13. Eskuliburuaren berrikusteko, honako gomendio hauek egingo nituzke oro har:

.....

.....

14. Zati espezifikoak eta jarduerak berrikusteko, honako gomendio hauek egingo nituzke oro har:

.....

.....

.....

15. Nire ustez, liburuan bestelako iturriak ere bildu beharko lirateke (izenburua, egilea, argitaratzailea eta hizkuntza barne), hala nola:

.....

.....

.....

16. Bestelako iruzkinak

.....

.....

.....

.....

Honako hauek dira nire izena, helbidea, telefonoa eta posta elektronikoko helbidea (aukeran):

.....

Mesedez, bidal ezazu galdesorta hau honako helbide honetara:

.....